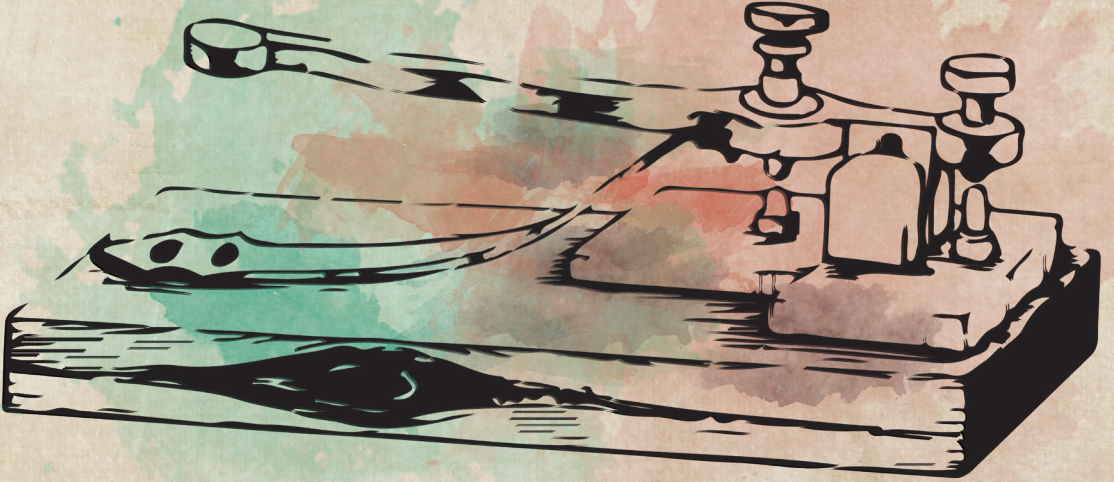




MİLLÎ MÜCADELEDE TBMM'YE ANADOLU'DAN ÇEKİLEN TELGRAFLAR

Prof. Dr. Haluk SELVİ

Doç. Dr. Bülent CIRIK



EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR



MİLLÎ MÜCADELEDE TBMM'YE ANADOLU'DAN ÇEKİLEN TELGRAFLAR

Prof. Dr. Haluk SELVİ
Doç. Dr. Bülent CIRIK

MAYIS 2020

TBMM KÜLTÜR, SANAT VE YAYIN KURULU YAYINLARI NO.:162



EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

**MİLLÎ MÜCADELEDE
TBMM'YE ANADOLU'DAN ÇEKİLEN TELGRAFLAR**

Yayın Sahibi

Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Yayına Hazırlayanlar

Prof. Dr. Haluk SELVİ
Doç. Dr. Bülent CIRİK

Yayın Koordinatörü

Nurcan ATLAS
Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanı

Dizgi

Özlem OKUR

Kapak Tasarım

Birsen ARACI

Baskı

TBMM Basımevi
1. Baskı Temmuz 2013
2. Baskı Mayıs 2020

TBMM KÜLTÜR, SANAT VE YAYIN KURULU BAŞKANLIĞI

Bakanlıklar - ANKARA
Tel.: 0 (312) 420 66 15-17
Faks: 0 (312) 420 66 16
e-posta: kultur.sanat@tbmm.gov.tr

ISBN: 978-605-2089-18-7

TBMM KÜLTÜR, SANAT VE YAYIN KURULUNUN KATKILARIYLA BASTIRILMIŞTIR.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İKİNCİ BASKIYA ÖN SÖZ (Prof. Dr. Mustafa Şentop)	vii
ÖN SÖZ (1. Baskı Cemil Çiçek).....	ix
SUNUŞ (Prof. Dr. Haluk Selvi)	xi
KISALTMALAR.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM.....1

MİLLÎ MÜCADELE İÇİNDE TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET

MECLİSİ

1. Osmanlı Devleti’nde Kanun-ı Esasi ve TBMM	1
2. TBMM’nin Açılması ve Özellikleri	6
3. TBMM Çalışmalarında Propaganda	10
4. Cephelelerdeki Gelişmeler ve TBMM	15
5. Zafer Günlerinde Anadolu’da Yapılan Mitingler ve TBMM’ye Çekilen Telgraflar	23

İKİNCİ BÖLÜM.....35

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE ÇEKİLEN TELGRAFLAR.....35

1. Millî Mücadele’de Adana ve Adanalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	35
2. Millî Mücadele’de Adapazarı ve Adapazarlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	45
3. Millî Mücadele’de Adıyaman ve Adıyamanlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	51
4. Millî Mücadele’de Afyonkarahisar ve Afyonluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	52
5. Millî Mücadele’de Ağrı ve Ağrılıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	57
6. Millî Mücadele’de Aksaray ve Aksaraylıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	61
7. Millî Mücadele’de Amasya ve Amasyalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	64

8. Millî Mücadele’de Ankara ve Ankaralıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	67
9. Millî Mücadele’de Antalya ve Antalyalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	76
10. Millî Mücadele’de Ardahan ve Ardahanlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	81
11. Millî Mücadele’de Artvin ve Artvinlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	84
12. Millî Mücadele’de Aydın ve Aydınlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	86
13. Millî Mücadele’de Balıkesir ve Balıkesirlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	91
14. Millî Mücadele’de Bartın ve Bartınlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	94
15. Millî Mücadele’de Batman ve Batmanlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	95
16. Millî Mücadele’de Bayburt ve Bayburtluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	97
17. Millî Mücadele’de Bilecik ve Bileciklilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	99
18. Millî Mücadele’de Bingöl ve Bingöllülerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	102
19. Millî Mücadele’de Bitlis ve Bitlislilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	105
20. Millî Mücadele’de Bolu ve Boluluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	107
21. Millî Mücadele’de Burdur ve Burdurluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	123
22. Millî Mücadele’de Bursa ve Bursalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	127
23. Millî Mücadele’de Çanakkale ve Çanakkalelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	129

Sayfa

24. Millî Mücadele’de Çankırı ve Çankırılıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	131
25. Millî Mücadele’de Çorum ve Çorumluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	133
26. Millî Mücadele’de Denizli ve Denizlililerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	140
27. Millî Mücadele’de Diyarbakır ve Diyarbakırlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	143
28. Millî Mücadele’de Düzce ve Düzelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	150
29. Millî Mücadele’de Edirne ve Edirnelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	155
30. Millî Mücadele’de Elâzığ ve Elâzıglıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	160
31. Millî Mücadele’de Erzincan ve Erzincanlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	164
32. Millî Mücadele’de Erzurum ve Erzurumluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	168
33. Millî Mücadele’de Eskişehir ve Eskişehirliilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	177
34. Millî Mücadele’de Gaziantep ve Gaziantepililerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	181
35. Millî Mücadele’de Giresun ve Giresunluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	184
36. Millî Mücadele’de Gümüşhane ve Gümüşhanelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	186
37. Millî Mücadele’de Hatay ve Hataylıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	189
38. Millî Mücadele’de Iğdır ve Iğdırlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	196
39. Millî Mücadele’de Isparta ve Ispartalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	198

40. Millî Mücadele’de İstanbul ve İstanbulluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	201
41. Millî Mücadele’de İzmir ve İzmirliilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	215
42. Millî Mücadele’de İzmit ve İzmitlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	218
43. Karamanlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	221
44. Millî Mücadele’de Kars ve Karslıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	222
45. Millî Mücadele’de Kastamonu ve Kastamonuluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	228
46. Millî Mücadele’de Kayseri ve Kayserililerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	240
47. Kırıkkalelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	250
48. Millî Mücadele’de Kırklareli ve Kırklarelililerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	251
49. Millî Mücadele’de Kırşehir ve Kırşehirliilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	252
50. Millî Mücadele’de Konya ve Konyalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	255
51. Millî Mücadele’de Kütahya ve Kütahyalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	268
52. Millî Mücadele’de Malatya ve Malatyahlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	270
53. Millî Mücadele’de Manisa ve Manisalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	275
54. Millî Mücadele’de Maraş ve Maraşlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	277
55. Millî Mücadele’de Mardin ve Mardinlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	283
56. Millî Mücadele’de Mersin ve Mersinlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	287

Sayfa

57. Millî Mücadele’de Muğla ve Muğlalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	293
58. Millî Mücadele’de Muş ve Muşluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	298
59. Millî Mücadele’de Nevşehir ve Nevşehirliilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	302
60. Millî Mücadele’de Niğde ve Niğdelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	308
61. Millî Mücadele’de Ordu ve Orduluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	312
62. Millî Mücadele’de Rize ve Rizelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	315
63. Millî Mücadele’de Samsun ve Samsunluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	319
64. Millî Mücadele’de Siirt ve Siirtlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	327
65. Millî Mücadele’de Sinop ve Sinopluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	329
66. Millî Mücadele’de Sivas ve Sivaslıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	331
67. Şırnaklıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	345
68. Millî Mücadele’de Tekirdağ ve Tekirdağ Sancağının İşgallere Tepkisi	346
69. Millî Mücadele’de Tokat ve Tokatlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	362
70. Millî Mücadele’de Trabzon ve Trabzonluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	367
71. Millî Mücadele’de Tunceli ve Tuncelililerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	371
72. Millî Mücadele’de Urfa ve Urfalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	375

	<u>Sayfa</u>
73. Millî Mücadele’de Van ve Vanlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	380
74. Millî Mücadele’de Yalova ve Yalovalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	383
75. Millî Mücadele’de Yozgat ve Yozgatlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	385
76. Millî Mücadele’de Zonguldak ve Zonguldaklıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar	394
SONUÇ.....	402
KAYNAKÇA.....	403
EKLER.....	406

İKİNCİ BASKIYA ÖN SÖZ

Milletlerin hakiki seciyesini, zorlu devirler ve çetin imtihanlar karşısında takındığı tavır ortaya çıkarır. Tarihe nizam, coğrafyalara intizam vermekle maruf asil milletimizin mazisinde bu kabîl birçok devir ve çetin imtihan olduğu muhakkaktır. Bunların en önemlilerinden ve üzerinde büyük dikkatle durulması gerekenlerinden birisi de Millî Mücadele dönemidir.

Millî Mücadele, vatan ilhak ve işgal, milletimiz esir olmak tehdidi ile karşı karşıyayken doğdu. Büyük kayıplarla ve mağlup olarak çıktığımız Birinci Dünya Savaşı'nın sonucunda milletimiz, son hürriyet kalesi olan Anadolu'dan da sürölüp çıkarılmak istenmekteydi. Türkiye, ordusu terhis edilmiş ve silahlarına el konulmuş, başşehri işgal edilmiş, Meclisi dağıtılmış ve iktisaden çökertilmiş bir manzara arz ediyordu. Fakat şartlar ne kadar namüsaît, tam bağımsızlık hedefi ne ölçüde gerçekleştirilemez ve düşman ne denli üstün görünürse görünsün, asil milletimizin azim ve kararlılığı, bütün engelleri aşmanın ve bütün zorlukları alt etmenin mayası oldu. Bu sayede zafer kazanıldı.

Millî Mücadele, milletimizin tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu kutlu hamle, Samsun'dan sonra Amasya, Erzurum, Sivas ve nihayet Ankara duraklarından geçerek dalga dalga bütün vatan sathına yayılmış, 'Ya istiklâl ya ölüm.' şiarına bürünerek topyekûn bir dirilişe dönüşmüştür. Esas itibarıyla Millî Mücadele, asil milletimizin o güne kadar gösterdiği cesaret ve kahramanlığın bir hülasesi, o günden sonraki kahramanlıklarının da ön sözü olmuştur.

Bu vesileyle şunu da bilmeliyiz ki Millî Mücadele, vatan kıldığı toprakları savunurken aynı zamanda bir iman, bir dünya telakkisini, bir zihniyeti temsil eden inançlı bir topluluğun varlık yokluk cehdidir. Dolayısıyla 100 yıl önce Anadolu topraklarında cereyan eden müsademe, istiklali, işgal ve tasalluta; iman, küfür ve zulme; şehadeti, düşüklüğe ve esarete yeğ tutan, tercihini tahakkuk ettirmek için de ölümü öldüren bir milletin ibretlerle dolu destanıdır.

Millî Mücadele'den söz ederken bu mukaddes gayretin iki esası olduğunu daima hatırdta tutmak zorundayız. Bu esaslardan ilki tam bağımsızlık hedefi, diğeri de tam bağımsızlık hedefine yönelik mücadelenin millî iradeye dayanarak yapılması prensibidir. Bu tarafıyla Millî Mücadele, dünyadaki benzerlerinden ayrılır. 100'üncü yılını andığımız Gazi Meclisimiz, Millî Mücadele'nin sonucu değil, bizzat merkezi ve karargâhıdır.

Millî Mücadele'nin Türkiye Büyük Millet Meclisinde tecessüm eden millî iradeye dayanması tesadüfî değildir. Millî Mücadele'nin henüz başlarında, Amasya Tamimi'nde "Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." prensibi ortaya konmaktadır. Millî Mücadele'yi başarıya ulaştıran, 9 Eylül 1922'de İzmir'in kurtuluşu ve işgalin sona erdirilmesiyle taçlanan gayretin mayası, milletin bu mukaddes mücadeleye verdiği destek, o mücadeleyi varlığının tabii bir tezahürü saymasıdır.

Bu yıl 100'üncü yıl dönümünü iftiharla idrak ettiğimiz Türkiye Büyük Millet Meclisinin tarihine ve ruhuna dair birçok faaliyet gerçekleştirilmekte ve yayın yapılmaktadır. Bu çalışmalardan birisi de ikinci baskısını bazı ilavelerle yaptığımız, elinizde tuttuğunuz bu eserdir. Millî Mücadele'nin çeşitli aşamalarında bu mukaddes gayretin millet nezdinde gördüğü kabulü ve verilen desteği ortaya koyan bu eserin, okurları ve araştırmacılar için faydalı olmasını temenni ediyor, başta Prof. Dr. Haluk Selvi ve Doç. Dr. Bülent Cırık olmak üzere eserin hazırlanmasında ve ikinci defa genişletilmiş baskısında emeği geçenleri kutluyorum.

Bu vesileyle 100 yıl önce Ankara'da bir araya gelerek şerefli bir gelecek için mücadele hattını çizen ve Türkiye Büyük Millet Meclisini inşa eden, başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve mücadele arkadaşları olmak üzere bütün şehitlerimizi, gazilerimizi ve 15 Temmuz'da Yüce Meclisi korumak için haysiyetli bir direniş sergileyen asil milletimizin her bir ferdini minnetle, şükranla ve rahmetle anıyorum.

Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

ÖN SÖZ

Kurtuluş Savaşı’mızın kazanılmasında millî iradenin kararlı tutumunun en etkili unsur olduğu muhakkaktır. Bu kararlı tutumun oluşması, milletimizin topyekûn aynı amaç doğrultusunda birleşmesi ile mümkün olmuştur.

Mondros Ateşkes Antlaşması’ndan sonra başlayan İtilaf Devletlerinin işgallerine karşı ilk kıvılcım İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi sonucu çıkmıştır. İşgallere karşı tepkiler İzmir’den başlayarak bütün Anadolu’ya yayılmıştır. İtilaf Devletlerinin işgallerinin, ilk günden itibaren organize bir şekilde bütün halkımıza duyurulması ve halkımızın tepkisini açık bir şekilde göstermesinin sağlanması, o yılların imkânları da göz önünde bulundurulduğunda, olağanüstü bir millî başarıyı temsil etmektedir.

İstanbul’un düşman işgaline uğraması sonucu, burada bulunan Telgraf Merkezi İngilizlerin eline geçmiştir. Bu durum, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Anadolu’da başlatılan Kurtuluş Savaşı’nın başarısı için, millî güçlerin kontrolünde olan yeni bir haberleşme örgütünün kurulmasını zorunlu kılmıştır. Haberleşmeden yoksun bir millî direniş hareketinin başarılı olamayacağı düşüncesiyle merkezi Ankara’da bulunan bir “Posta ve Telgraf Bürosu” kurulmuştur.

“Posta ve Telgraf Bürosu”nu faaliyete geçirmek üzere Müfettiş Edip Bey görevlendirilmiş ve 23 Nisan 1920’de Büyük Millet Meclisinin açılışına kadar posta hatları oluşturulmuş ve Posta ve Telgraf Dinleme İstasyonları kurulmuştur.

İşgal altındaki vatan topraklarında meydana gelen gelişmeleri izlemek amacıyla ilk postane, Büyük Millet Meclisi bahçesinde kurulan bir çadır içinde “Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Posta ve Telgraf Merkezi” adıyla açılmış ve Kurtuluş Savaşı’nın en zor ve en coşkulu günlerinde, tüm birimleri ile görev yapmıştır.

Millî Mücadele yıllarında, yokluklar altında yürütülen bu ulvi görev, düşman işgalinin ilk günlerinden itibaren Anadolu halkının gelişmelerden haberdar olmasını ve işgale karşı tepkilerini en iyi şekilde belirtmek için organize olmalarını sağlamıştır.

Türk milleti, Mustafa Kemâl ATATÜRK önderliğinde yürütülen Millî Mücadele hareketi doğrultusunda; bütün dünya parlamentolarına, devlet başkanlarına, bütün büyük devletlerin ülkemizdeki temsilciliklerine sürekli olarak protesto telgrafları göndermiş ve meşru hakkını en demokratik şekilde ifade etmiştir.

Milletimizin gayretleri bununla da sınırlı kalmamış ve Millî Mücadele'mizin yürütüldüğü Büyük Millet Meclisine gönderdikleri telgraflarla da Meclisin yanında olduklarını ve Millî Mücadele'yi kararlılıkla sonuna kadar desteklediklerini ifade etmişlerdir.

Milletimizin emsalsiz ve destanlaşan kurtuluş mücadelesinin arka planını gözler önüne sermek amacıyla hazırlanmış olan bu eser, milletimizin azim ve kararlılığını belgeleriyle ortaya koymaktadır.

Bu eseri hazırlayan Prof. Dr. Haluk Selvi'yi çalışmalarından dolayı kutluyor, yayının hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ediyorum.



Cemil ÇİÇEK
TBMM Başkanı

SUNUŞ

“Millî Mücadele Döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisine Anadolu’dan Çekilen Destek ve Tebrik Telgrafları”, 1920-1923 yılları arasında Anadolu şehirlerinden ve kasabalarından TBMM’ye çekilen yaklaşık 700 telgraftan oluşuyor. Millî Mücadele tarihimizin en kritik döneminde Anadolu insanının duygu ve düşüncelerini ortaya koyan bu telgraflar, bazen cephede savaş devam ederken ya da cephelerde kazanılan zaferlerden sonra düzenlenen bir miting heyeti tarafından, bazen de toplanan bir yardımın Meclise bildirilmesi için oluşturulan heyetler tarafından gönderilen metinlerdir. Bu metinler, şehirlerimizdeki yönetim kadrosunu ve bunların karakterlerini yansıtmaktadır. Tarihi birer belge olmaları dolayısıyla şehir tarihleri için önemli birer kaynak olan bu telgraflar, TBMM’ye ve ona bağlı Bakanlıklara ve Matbuata gönderilmiştir.

Telgraflarda TBMM’ye karşı samimi bir lisan ve açık bir destek göze çarpmaktadır. Bu telgraflar Millî Mücadele’nin nasıl ve hangi güce dayanarak kazanıldığını açıkça göstermektedir. Telgraflarda sık sık birlik ve beraberlik vurgusu ve Osmanlı Devleti ve TBMM etrafında birleşme isteği, devam eden “mücadelenin” kazanılması için dua ve maddi destek vurgusu vardır. Metinlerdeki ifadelerin anlaşılabilmesi için bazı kelimelerin bugünkü karşılıkları verilmiş, ancak anlam kaymasına meydan verilmemiştir. Çalışmanın ekler bölümünde bazı telgrafların orijinal görüntüleri verilmiştir.

Telgraflar, bugünkü şehirlerin ve illerin idari taksimattaki yeri göz önüne alınarak tasnif edilmiştir. Her ile ait belgelerden önce kısaca o şehrin Millî Mücadele tarihindeki yeri verilmeye çalışılmış, böylece bu telgrafların hangi atmosferde çekildikleri ortaya konulmuştur. Ayrıca her vilayetin Birinci TBMM’de görevli mebusları ve kısaca cephelerdeki çalışmalarına da yer verilmiştir. Telgraflar her il içinde kronolojik sıraya göre dizilmiştir.

Bu belgeler Genelkurmay Başkanlığı ATASE Arşivi, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, TBMM Arşivi ve dönemin gazetelerinden temin edilmiştir. Aslında bu telgraflar TBMM Başkanlığına çekildiği için bunların tamamının bu kurumun arşivinde bulunması gerekirdi. Ancak telgrafların ancak çok az bir bölümüne bu arşivden ulaşılabilirdi. Telgrafların çoğu, gönderildiklerinde TBMM oturumlarında yalnızca gönderildikleri yer ifade edilerek geçilmiş, çok az bir bölümü genel kurullarda okunmuştur. Genel kurullarda okunan telgraflar zabıtlara kaydedilmiş, ancak gönderildikleri yer ifade edilenlerin metinlerine zabıtlarda yer verilmemiştir. Ayrıca bu telgraflara Meclis başkanlığınca cevaplar da yazılmıştır, ancak arşivlerimizde bu cevapların az bir bölümüne rastlanmıştır.

Çalışmamız boyunca arşivler konusunda yardımcı olan Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Mustafa İsen Bey'e, çalışmanın yayımlanması konusundaki yardımlarından dolayı milletvekillerimize, TBMM Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı çalışanlarına teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Haluk SELVİ

SAKARYA 2013

KISALTMALAR

ATASE İSH.	Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi İstiklal Harbi Tasnifi
BCA	Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi
BOA	Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi
C.A.	Cumhurbaşkanlığı Arşivi
TBMM.	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMM. ZC.	Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi Birinci Devre
TİTE	Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLÎ MÜCADELE İÇİNDE

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

1- Osmanlı Devleti’nde Kanun-ı Esasi ve TBMM

Birinci Dönem TBMM, dünya siyaset tarihi içinde ayrı bir öneme sahiptir. Bu meclise o güne kadar var olan bir parlamentonun herhangi bir dönemi olarak bakmak mümkün değildir. Birinci TBMM olağanüstü şartlarda toplanmış, olağanüstü yetkilere sahip bir meclistir. Meclisin ayırt edici özelliği, hem temsil itibarıyla hem toplanış şekli itibarıyla hem de yüklendiği görev itibarıyla ön plana çıkmaktadır. Bütün bu özellikleri yanında bu meclis bir “savaş parlamentosu” olarak görülmeli ve değerlendirilmelidir.

Burada bahsedilen savaş Millî Mücadele’dir. Bir bütün olarak ele alınması gereken Millî Mücadele tarihi içinde Birinci TBMM bir parçadır ve bütünün son halkasıdır. Meclisi ve Millî Mücadele’yi şekillendiren ve yöneten Mustafa Kemal Paşa’dır. Millî Mücadele tarihi bir yandan millî bağımsızlığı, emperyalizme karşı savaşı ifade ettiği gibi bir yandan da millî egemenliğin başlangıcını ve saltanat idaresinin bitişini ifade eder. Bu iki gelişmeyi birbirinden ayırt etmek mümkün görünmemektedir, zira bu gelişmeler çoğu zaman iç içe geçmiştir.

XIX. yüzyılda dünyanın merkezi sayılan Avrupa’da, uluslararası ilişkiler dengesinde değişiklikler olurken Osmanlı Devleti de kendi durumunu düzeltebilmek ve Avrupa’daki değişim sürecine ayak uydurabilmek için çeşitli reform çalışmalarında bulunmuştur. Türk reformcuları yasama işlemleri ile Türkiye’ye bir Avrupalı devlet şekli ve yapısı vermeye çalışmışlardır. Bu çalışmalar, 1876 Kanun-ı Esasisi ile en yüksek noktaya ulaşmış ve meşruti bir düzen kurulmuştur. Millî Meclisin kurulması ve Osmanlı saltanatının yıkılması, anayasal anlamda bir dizi değişim sürecini içine alır. Tanzimat ile başlayan ve daha çok Fransız İhtilalinin etkisiyle ve Avrupa’daki gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan anayasacılık hareketi, Osmanlı Devleti’nde meşruti anlayış olarak belirmiş ve üç kısımdan oluşan bir yönetim anlayışını içine almıştır. İlk defa 1876 anayasası ile beliren bu hareket, bir tarafta padişahı ve onun seçtiği Meclis-i Ayanı diğer tarafta halkın seçtiği Meclis-i Mebusanı ifade ediyordu. Daha çok İngiliz modelinden etkilenilerek oluşturulan bu anayasa, 1908 yılında uygulamaya konulan ve üzerinde bazı değişiklikler yapılarak Büyük Millet Meclisinin açıldığı sırada da geçerliliğini koruyan bir anayasadır.

1876 Anayasası üzerinde en tartışmalı konu, “Hâkimiyet-i Milliye” kavramı olmuştur. Özellikle 1909 yılından sonra daha da artan bu tartışmaların temelinde “Padişah mı yoksa Meclis-i Mebusan mı daha üstün?” sorusu vardır. Zira 1876 Anayasası Padişaha meclisi feshetme hakkını tanımış, anayasanın 7. ve 35. maddeleri tartışmalı bir duruma gelmiştir. Padişahın meclis üzerindeki hâkimiyetinin kaldırılması tartışmaları Birinci Dünya Savaşı başladığında hâlâ bir neticeye vurdurulamamıştı. Bu dönemde İttihat ve Terakki Fırkasının desteğinde kurulan hükûmetler, birer savaş hükûmeti olduğu için olağanüstü uygulamalar meclisin fonksiyonunu sınırlandırmıştır. Buna rağmen meclis devamlı açık tutulmaya çalışılmış, ülkenin farklı bölgelerinden farklı unsurlar arasından İstanbul’a gelen milletvekilleri yasama görevlerini sürdürmüşlerdir. Mondros Mütarekesi imzalandığında üçüncü dönem Osmanlı Meclis-i Mebusanı faaliyet hâlinindedir.

Yaklaşık 10 yıl süren İttihat ve Terakki Fırkası idaresinde gelişen II. Meşrutiyet dönemi, ülkenin idari, sosyal ve ekonomik problemlerine modern bir yaklaşımla çözümler arama süreci olarak devam etti. Bu dönemde üzerinde en çok durulan konuların başında, meşruti idarenin gerekleri olan hürriyet ve eşitlik düşüncesi geliyordu. Bu düşüncenin gelişmesi çeşitli fikir çalışmalarını da yanında getiriyordu. Hâkimiyet-i milliye kavramı, bağımsız bir ekonomi ve bağımsız bir ülke yönetimi inşa edebilmek, İttihat ve Terakki liderlerinin özlemleri idi. Ancak Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları ve en önemlisi dünyaya yeni bir şekil verecek olan I. Dünya Savaşı, İttihatçı yöneticilerin özledikleri ülke inşası düşüncesini sonuçsuz bıraktı. Bütün bu olumsuzluklara rağmen bu dönemdeki gelişmeler ve düşünce akımları yeni bir yaklaşımı ortaya çıkarıyordu: Millî bir ekonomi ve millî bir devlet. Savaşların meydana getirdiği hayal kırıklıkları, Osmanlı Devleti yöneticilerinde ve düşünürlerinde “milliyetçilik” fikrini ön plana çıkarmıştı. Türk milleti tarihinin en kötü dönemlerinden birisini yaşıyordu. Çöküş artık kendisini açıkça gösteriyordu. Ancak yöneticiler, devam eden bu çöküş sürecini açık bir şekilde görebilecek durumda değillerdi. Savaş sonunda, Avrupalı devletlerin uygulamaya koydukları Orta Doğu ve Balkanlar planı başarıya ulaşmıştı. Ancak Anadolu için aynı şeyleri ifade etmek mümkün görünmüyordu. I. Dünya Savaşı sırasında büyük devletler arasında imzalanan gizli anlaşmalara konu olan ve paylaşılan Anadolu, Türk milletinin kendini koruma ve kurtarma düşüncesinden doğan yeni bir hareketin ve yeni devletin merkezi olmuştur.

Mondros Mütarekesi ile başlayan Osmanlı Devleti’nin siyasal ve anayasal çöküşü 1922 yılı Kasım’ında saltanatın kaldırılması ile noktalanmıştır. Mütareke döneminin şartları bu köklü değişimin beşiği olmuştur. Yerel kongrelerle başlayan vatanı kurtarma düşüncesi, çoğu zaman anayasal kuralların dışına da çıkmamıştır. Vatan ve millet düşüncesinin bu dönemde hâkim hale gelmesi, yeni oluşturulacak kanunların millet egemenliği ilkesi etrafında şekilleneceğini gösteriyordu.

Mondros Mütarekesi, Osmanlı Devleti'nin büyük savaş sonrası teslim olma belgesi idi. Bu metinde geçen maddelerin uygulanması, ülkeyi açıkça esir durumuna getirecekti. Savaşın son aylarında bu durumu gören İttihat ve Terakki liderleri, savaş sırasında İtilaf Devletleri arasında yapılan Osmanlı Devleti'nin paylaşılması ile ilgili gizli anlaşmalardan haberdar olduklarından, bu duruma karşı bazı tedbirler düşünmeye başlamışlardı. Bu tedbirlerden birisi de teslim olmayarak Anadolu'da yeni bir mücadele ortamı oluşturmaktı. Bu düşünceler uygulamaya konulmadan İngiliz ve Fransız işgalleri Anadolu'yu içerisine alacak şekilde başladı. İşgalcilerin dayandığı en önemli hareket noktalarının başında, ülkenin geçen on yıllık siyasi tarihi içerisinde aşağılandığını ifade ettikleri gayrimüslim unsurları, Rumları ve Ermenileri desteklemek geliyordu. Anadolu'yu bu unsurlar üzerine dayanan yeni bir şekle sokmak onların asıl gayeleriydi.

Ülkede bu şartlar altında bir direniş örgütlemek isteyen İttihatçı liderler, merkez yürütme kurulunun aldığı kararla ülkeyi gizlice terk etmek zorunda kaldılar. İngiliz ve Fransız ordusu bunlardan ve Türk milletinden hesap sormak için geliyordu. Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na girerken 1.700.000 km² olan coğrafyasından 1.000.000 km²'sini kaybetmiş, 22 milyon nüfusu 10 milyona inmişti. 1911'den 1918 yılına kadar savaşan Osmanlı Devleti, düşmanlarına bezgin, yorgun ve ümitsiz görünüyordu. İngiltere eski başbakanı Gladstone yıllar önce dünyaya ilan etmişti ki, "İslam ve Türkler dünyanın yüz karasıdır. Onların kötülüğünü ortadan kaldırmanın tek yolu vardır, o da bunların varlıklarını ortadan kaldırmaktır." Aynı şekilde İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon, Amerika Cumhurbaşkanı Wilson'un self determinasyon prensibinden bahsederken bile, "Yüzyıllardan beri herkesi uğraştıran, başına bela açan bir entrika ve fesat kaynağı olan Türkler" diyerek Türkleri önce Avrupa'dan tamamen çıkarıp atmak, sonra Anadolu'da küçük ve göstermelik bir Türk devleti kurdurmak fikrinde idi.

Mütareke döneminin olumsuz şartları yeni birçok anayasa düşüncesini de gündeme getirmişti. Özellikle Meclis-i Mebusan'ın 21 Aralık 1918 tarihinde Sultan Vahdettin tarafından feshi, anayasa ve meşrutiyete karşı, millet iradesine karşı bir hareket olarak algılanmıştır¹. Meclisin feshi ile başlayan süreçte yasama alanındaki boşluk bazı toplantılarla giderilmeye çalışılmıştır. Bu toplantılarda ele alınan ve teklif edilen en önemli konu yine millî bir meclisin oluşturulması ve millet hâkimiyetinin yani en azından meşrutî idarenin gereklerinin yerine getirilmesi idi. Bu düşüncenin bir sonucu olarak, savaşın kaybını, ülkenin işgal edilmiş hâlini düşünmeyen liderler seçimlerle millî bir meclisin bir an evvel kurulmasını istiyorlardı. Böyle bir meclisin açılması Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da başlattığı hareketle Damat Ferit Hükûmetinin yıkılmasından

¹ Sina Akşin, İstanbul Hükûmetleri ve Milli Mücadele, I, İstanbul, 1990, s. 136-138.

sonra temin edilebilecektir. Yaklaşık bir ay kapalı kalan meclis, Anadolu Hareketi'nin baskıları sonunda yapılan seçimlerle açılacaktır.

Bu düşüncelerle 1919 Aralık ayında yapılan seçimler sonunda 12 Ocak 1920 tarihinde Osmanlı Kanun-ı Esasisine göre toplanan Dördüncü Devre Osmanlı Meclis-i Mebusanı, Misak-ı Millî'yi kabul edip tam bağımsız bir Osmanlı Devleti hedefini açıklayınca, 16 Mart 1920 tarihinde İngilizler tarafından işgal edildi ve dağıtıldı. Anadolu'da kurulmuş olan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin idare merkezi Heyet-i Temsiliyenin başkanı olarak Ankara'da bulunan Mustafa Kemal Paşa da İstanbul'daki bu olağanüstü durum üzerine yeni bir meclisin Ankara'da toplanması hakkındaki tasarılarını gerçekleştirme yoluna gitti. 19 Mart'ta kendi hazırladığı yeni "Seçim Talimatı"nı bütün valilere ve kolordulara gönderdi. Bu tamimde kısaca şöyle deniliyordu:

*"İstanbul'un İtilâf Devletlerince resmen işgali; yasama, yürütme ve adalet gücünden meydana gelen devlet otoritesini yok etmiş, bu durum karşısında görev yapamadığını hükûmete resmen bildiren Meclis-i Mebusan dağıtılmıştır. Şu hâlde, başkentin korunması milletin bağımsızlığını ve devletin kurtuluşunu sağlayacak tedbirleri almak üzere olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin Ankara'da toplantıya çağırılması ve Meclis-i Mebusan üyelerinden isteyenlerin de bu meclise katılmaları zorunlu görülmüştür. Bunun için verilen talimat gereğince seçimlerin yapılması vatanperverliğinizden beklenir..."*²

Bu tamimle Mustafa Kemal Paşa; vilayetlere, livalara, kolordu komutanlarına olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin Ankara'da toplanmasını ve dağılmış Meclis-i Mebusan'dan Ankara'ya gelebileceklerin de bu meclise katılabileceklerini duyurmuş, yine seçimlerin yapılarak, on beş gün içinde milletvekillerinin Ankara'da bulunmalarını istemiştir. Bu tamimden sonra, milletvekili seçilebilme şartlarına sahip kimseler arasından yeni seçimler yapılmıştır. İstanbul'un işgalinden sonra tatil edilen Meclis-i Mebusan'daki milletvekilleri de çeşitli yollardan Ankara'ya gelmeye başlamışlardır. Bu arada Damat Ferit, 5 Nisan 1920'de dördüncü defa sadrazam olarak atanmıştır. Yeni İstanbul Hükûmeti, Ankara'da meclisin toplanmasını engellemek için isyanları tahrik etmiştir. Mustafa Kemal Paşa, bir yandan yeni meclisin açılışı hazırlıklarını yaparken diğer yandan bu ayaklanmaları durdurmaya çalışmıştır.

Osmanlı Kanun-ı Esasi'sinde dağıtılan bir meclisin başka bir yerde toplanabileceğine dair bir kanun yoktu. Ama Mustafa Kemal Paşa vakit kaybetmeden yeni bir seçim yapılmasını ve meclisin hemen toplanmasını emretmişti. Fakat dağılan meclisin, meclis başkanı tarafından toplanmaya çağırılması daha uygun görülüyordu. Bunun için

² Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, yıl:4 (Eylül 1955), sayı:13, vesika:337.

Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı Reisi Celaleddin Arif Bey'in İstanbul'dan Ankara'ya gelmek için harekete geçtiği haberi Mustafa Kemal Paşa'yı sevindirmiş³ ve onunla bağlantı kurulmaya çalışılmıştı.

Celaleddin Arif Bey'in Ankara seyahati, yeni oluşturulacak meclis hakkında Mustafa Kemal Paşa ile haberleşmelerle geçti. Celaleddin Arif Bey yeni meclisin oluşturulabilmesi için kanun-ı esasi hükümlerini Mustafa Kemal Paşa'ya hatırlatmaya çalışıyordu. Celaleddin Arif Bey'in telgrafi ve yapılan hareketi bazı kanunlara dayandırmak istemesi Mustafa Kemal Paşa'yı çok kızdırdı. Celaleddin Arif Bey'den istenen, 19 Mart tarihli tebliği tasdik etmesi idi. Fakat o, bu işi Ankara'ya geldikten sonra, görüşerek yapmak istemişti⁴. Bu cevabî telgrafi alan Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'ta şöyle diyor:

“Bu cevabî telgrafnâme muhteviyatına dikkatle atf-ı nazar buyrulursa, Celâleddin Arif Bey’le nokta-i nazarlarımız arasında büyük ihtilaf olduğu suhûletle fark olunur. Ben, fevkâlede salâhiyeti haiz bir meclisin, Ankara’da içtimâna karar verirken bizim Kanun-ı Esasimizde böyle bir meclisin toplanabilmesine dair bir işaret olmadığını elbette bilirdim. Fakat kararımı verebilmek için böyle bir işaretin mevcudiyet ve adem-i mevcudiyetini düşünmek, asla hatırıma gelmedi. Bundan başka duçar-ı taarruz olan meclis âzâlarından kurtulabilenler ile vilâyet ve elviye mecâlis-i idaresinden intihab olunacak ikişer âzâ ile birlikte Meclis-i Mebusan’ın yeniden eski şekil ve mahiyetinde toplanmasını temin için çalışmasını asla hatırıma getirmedim. Bilâkis büsbütün başka mahiyet ve salâhiyette, daimî bir meclis teşkil etmeğe ve bu mecliste tasavvur ettiğim inkılâp safahatını beraber geçirmeği düşündüm. Buna nazaran, mütabayin (farklı) olduklarına şüphe etmediğim nokta-i nazarlarımızın, ba’del-istişare tevhidine imkân bulunacağından nâümit oldum”⁵.

Ankara'ya 2 Nisan 1920 tarihinde gelen Celaleddin Arif Bey, M. Kemal Paşa ile görüştüktan sonra yayımladığı beyannamelerle yeni meclise katılımlar konusunda halkı ve vekilleri aydınlattı ve M. Kemal Paşa'nın direktifleri doğrultusunda hareket etti. TBMM'nin açılmasından sonra meclisin mahiyeti ve kanun tartışmaları daha da şiddetlendi. Ancak ülkenin olağanüstü durumu acil önlemler gerektiriyordu. Bu yüzden uygulamalarda bazen kanun-ı esasi hükümleri göz ardı edildi.

³ Yunus Nadi Abalıoğlu, Kurtuluş Savaşı Anıları, İstanbul, 1978, s.249.

⁴ Mazhar Müfit Kansu, Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber, II, Ankara, 1988, s.567.

⁵ Nutuk I, s.425.

2- TBMM'nin Açılması ve Özellikleri

İstanbul'un işgalinden sonra Heyet-i Temsiliye tarafından 19 Mart'ta ilgililere gönderilen emirle yeniden seçim yapılması ve yeni bir meclisin toplanması bildirilmişti. Nisan ayının başından itibaren İstanbul'dan ayrılan mebusların çoğu Ankara'ya gelmeye başladı. Yeni meclisin alacağı şekil hakkında görüşmelere de bu sıralarda başlandı. Yeni Meclisin alacağı şekil Mustafa Kemal Paşa tarafından önceden hazırlanmış ve mecliste 24 Nisan'da okunacak nutkuna ilave edilmişti. O yine de bu konuda mebusların, özellikle hukukçuların fikirlerini öğrenmek istiyordu.

Bazı hukukçulara göre, toplanan meclis, İstanbul'da dağıtılan meclisin devamından başka bir şey değildi. Orada içtimalarına devam imkânını bulamayan Meclis, milletçe seçilmiş yeni azalarının da iştirakiyle içtimalarına Ankara'da devam edecekti. Fikirleri batıya açık olanlar, bir yasama meclisi, bir kabine, bir de yürütme kurulu kurmak ve bunun başına meclis başkanını getirmek istiyorlardı. Mustafa Kemal Paşa ise, bütün yürütme ve yasama gücünün meclisin elinde bulunmasını, kabine üyelerini meclisin seçmesini ve kabinenin meclise karşı sorumlu olmasını istiyordu⁶. Bu fikir ayrılığı görüşmelerle ortadan kaldırılamayacak ve giderek büyümeye devam edecektir.

Yeni meclis 23 Nisan 1920 Cuma günü açıldı. Aynı gün alınan 1 numaralı karar ile meclisin bu kere intihap edilen azalarla İstanbul Meclis-i Mebusanı'ndan iltihak eden azalardan müteşekkil bulunmasına karar verildi. Böylece Türkiye Büyük Millet Meclisi iki genel seçim neticesinde teşekkül etmiş bulunuyordu. İstanbul'dan çağrılan üyeler 1919 yılı sonunda yapılan bir genel seçimle seçilmişlerdi. 19 Mart 1920 tebliğiyle de yeni bir seçim daha yapılmıştı. Mart-Nisan aylarında yapılan bu son seçim 1876 İntihab-ı Mebusan Kanunu'na uymamıştı⁷.

24 Nisan 1920 günü yapılan ikinci içtimada Mustafa Kemal Paşa bir konuşma yaparak, mütarekeden meclisin açılışına kadar geçen zaman zarfında cereyan eden siyasi olaylar hakkında bilgi verdi⁸. Konuşmasını bitiren Mustafa Kemal Paşa derhâl bir hükûmet heyetinin kurulmasını isteyen bir de takrir verdi. Bu takrirde şu esaslar yer alıyordu:

1) Hükûmet teşkili zaruridir 2) Muvakkat kaydıyla bir hükûmet reisi tanımak veya bir padişah kaymakamı ihdas etmek doğrudur 3) Mecliste hâkim olan irade-i

⁶ Halide Edip Adıvar, *Türkün Ateşle İmtihanı*, İstanbul, 1987, s. 113-114.

⁷ Tarık Zafer Tunaya, "TBMM. Hükûmetinin Kuruluşu ve Siyasi Karakteri", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmu'ası, c.XXIII, sayı:3-4, s.230.

⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM. ZC.), c. I, (24 Nisan 1920).

milliyeyi, bilfiil vatanın mukadderatına el koymuş tanımak esas umdedir. Meclis, hükûmeti kontrolle yetinecek “murakıb ve müdekkik” bir teşrii organı değildir, milletin mukadderatına bu sıfatla bakmaz, fakat bu mukadderatla bilfiil iştigal etmek zorundadır 4) Meclis teşriî ve icraî salahiyetleri üzerinde toplamıştır. Meclisten ayrılarak vekil edilecek bir heyet, hükûmet işlerini yürütür. Meclis reisi, bu heyetin de reisidir⁹.

Mustafa Kemal Paşa’nın bu yeni önergesi aslında 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na kadar bir tür geçici anayasa niteliğindeydi. Mustafa Kemal Paşa’nın bu yeni hükûmet projesini inceleyen bazı mebuslar, bundan çıkan hükûmet şeklinin mevcut olan hükûmet şekillerinden hiçbirisine benzemediğini gördüler¹⁰. Teklif uzun tartışmalara sebep oldu. Mustafa Kemal Paşa gizli bir celsede bu konu hakkında izahatta bulundu¹¹. 24 Nisan günü Mustafa Kemal Paşa’nın konuşmasından sonra Çorum Mebusu Fuad Bey ve arkadaşları verdikleri bir teklifte “Mademki meclis kuvve-i icrâiye de haizdir evvelâ bir reis bir de reis-i sani intihap edelim” diyorlardı¹². Bu teklif kabul edilerek riyaset divanı seçimleri yapıldı. Bu seçimlerde 120 mebus hazır bulundu, ekseriyet-i mutlaka için lazım gelen oy 61 olarak tespit edildi. Reislik makamı için iki aday vardı: Mustafa Kemal Paşa ve Celaledin Arif Bey. Oylama iki adayın isimleri aynı pusulaya yazılarak yapıldı¹³. Oylama sonunda Mustafa Kemal Paşa 110 oyla reis-i evvel (birinci reis), Celaledin Arif Bey 109 oyla reis-i sâni (ikinci reis) seçildi. Çelebi Abdulhalim Efendi birinci reis vekili, Kırşehir Mebusu Cemaleddin Efendi ikinci reis vekili seçildiler¹⁴.

Bundan sonra yeni hükûmetin şekli üzerinde tartışıldı. Aynı gün, kuvve-i icraiye teşkiline ve meclisin muamelatını tanzim, heyet-i icrâiyesini teşkil ve heyet-i icraiye ile meclisin münasebetlerini tayin etmek için on beş kişiden oluşan encümen teşkiline karar verildi¹⁵. 3 Mayıs’ta icra vekillerinin seçimine başlandı ve ilk TBMM Hükûmeti kurulmuş oldu. İlk hükûmetin kurulmasını sağlayacak kanun tasarısı 2 Mayıs 1920 günü milletvekillerinin onayına sunulmuş ve aynı gün kanunlaşmıştır. Bu kanun ile “meclis hükûmet sistemi” kabul edilmiş oluyordu. Ayrıca meclisteki mebusların aynı zamanda memur veya askerî idareci olabileceği kabul edildi. Böylece Millî Mücadele boyunca ihtiyaç duyulan asker ve sivil idareciler mebuslardan giderilmeye çalışıldı.

⁹ Nutuk II, s.438.

¹⁰ Arı İnan, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları, Ankara, 1984, sh.56-57.

¹¹ Nutuk II, s.439.

¹² TBMM. ZC. c. I, (24.4.1920).

¹³ Her iki reise de ayrı ayrı oy verilmiştir. Tarık Zafer Tunaya, Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük adlı kitabında (sh.74) bu durumu bir rekabet şeklinde göstermiştir.

¹⁴ TBMM. ZC. c. I, (24.4.1336).

¹⁵ Düstur, I, Tertip III, Karar No: 5-6, s.1.

6-23 Nisan 1920 tarihleri arasında yapılan görüşmelerde yeni meclisin adı üzerinde de duruldu. Hamdullah Suphi Bey bu meclise “kurultay” denilmesini istiyordu. Celalettin Arif Bey ise “Meclis-i Kebir-i Millî” ismi üzerinde duruyordu. 23 Nisan 1920’de meclis açıldığı zaman meclisin adı henüz kesinleşmemişti. Mustafa Kemal Paşa, 23 Nisan 1920 günlü önergesinde “Meclis-i Âlî”den söz eder. İlk önergelerde “Büyük Millet Meclisi Riyasetine” başlıkları vardır. Bazı önergelerde “Meclis-i Millî” terimleri de görülmektedir. Daha sonraları ise Mustafa Kemal Paşa’nın “Büyük Millet Meclisi” adını kullandığı bilinmektedir. Yayımladığımız telgraflarda da bazen “Türkiye Büyük Millet Meclisi” bazen de “Büyük Millet Meclisi” ifadesi kullanılmış, yalnızca üç telgrafta, “Meclis-i Kebir-i Millî” ifadesine rastlanmıştır.

İlk hükûmet programı son derece kısa tutulmuştu. Çünkü milletin geleceğinin tehlikeye düştüğü bir sırada karışık, uzun süren işlemlerden kaçınmak gerekmekteydi. Dış politika hedefi; Misâk-ı Millî’yi gerçekleştirmek ve memleketi işgal eden devletlerin buna uymalarını sağlamaktır. İç politikada millî birlik ve dayanışma korunacak, askerî alanda Kuvâ-yı Milliye muntazam bir askerî teşkilata dönüştürülecekti. Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendi hükûmetini kurduktan sonra, İstanbul’daki hükûmetin geçerli olmadığını açıklamıştır. Tek meşru organın Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükûmeti olduğu duyurulmuştur. Sadrazam Damat Ferit, meclis kararı ile vatandaşlıktan çıkarılmış ve yakalandığında vatana ihanetle yargılanmasına karar verilmiştir. Ayrıca meclis, 7 Haziran’da İstanbul Hükûmetinin alacağı kararların ve yapacağı atamaların da geçerli olmayacağına karar vermiştir.

23 Nisan 1920 Cuma günü Ankara’daki İttihat ve Terakki Kulübüne ait binanın tadilatıyla meclis haline dönüştürülen bir binada toplanan Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi geniş tabanlı ve çeşitli meslek gruplarından milletvekillerinden oluşuyordu. Serbest meslek sahibi (102), devlet memuru (133), asker (52), din adamı (32), ziraatla uğraşan (30), aşiret reisi (7), teknik eleman (4), sağlıkçı (16), reji (tekeli) görevlisi (2) milletvekili olmak üzere toplam 378 kişi bu meclise temsilci olarak katılmıştır. Meclisin yaş ortalaması 43 olup genç üyelerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Başlangıçta Türkiye Büyük Millet Meclisi hem yasaları çıkarıyor, hem de çıkardığı bu yasaları bizzat uyguluyordu. Yargı gücü başlangıçta meclis içerisinde değildi. Bu nedenle 11 Eylül 1920 tarihinde Fırfirler Hakkında Kanun’un kabul edilip, bu kanuna göre İstiklâl Mahkemeleri’nin kurulmasından itibaren, Türkiye Büyük Millet Meclisinde güçler birliği ilkesi de mevcut olmaya başlamıştır. Bu durum, meclisin daha kısa zaman zarfında, hızlı hareket etmesine imkân tanımıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinde, olağanüstü dönemlerde başvuru bir yöntem olarak, Meclis Hükûmeti Sistemi benimsenmişti. İcra vekili olarak görev yapacak her kişi, meclis içerisinde tek

tek seçiliyor ve bu kişiler hükûmete karşı değil, meclise karşı sorumlu tutuluyorlardı. Bu nedenle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti adını alıyordu. Ayrıca meclis başkanı, İcra Vekilleri Heyetinin de başında bulunuyordu. Yani kuvvetler birliği prensibine göre, Meclis Başkanlığı ile İcra Vekilleri Heyeti Başkanlığı tek bir kişide birleştirilmişti.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Millî Mücadele'nin sonuna kadar devamlı ve düzenli çalışmış, süratli kararlar almış, olağanüstü şartların gereği olarak vatanın ve milletin kurtuluşunu her şeyin üstünde tutmuş olmasından dolayı kesin bir hedefi vardır. Ayrıca maddi sorunlara çare aranırken, milletvekilleri maaşlarının bir kısmını hazineye bağışlamışlardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, olağanüstü şartlarda toplandığı için üzerine düşen oldukça fazla görevi bulunuyordu. Bu görevlerin tamamı vatanın geleceğini ilgilendiren konuları kapsıyordu. Bu sebeple ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmaları boyunca kahramanlık örnekleri sergilemiştir. İşgalcilerin ve İstanbul Hükûmetinin çeşitli biçimlerde sürdürdüğü baskılardan çekinmemiştir.

Milletvekilleri seçim bölgelerinden Ankara'ya gelirken bin bir zorluk çekmişlerdir. Örneğin, Artvin Milletvekili A. Fevzi Erdem, Şavşat halkından toplanan 75 lira ile yola çıkmış, Samsun'a 8 günde gelebilmişti. Buradan 4 milletvekili ile bir at arabası tutarak Ankara'ya ulaşmışlar ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin ancak 3. günü toplantılarına yetişebilmişlerdir. Ankara'da yatacak yer bulamayanlar çoktu, vekillerin bir kısmı Ziraat Mektebinde öğrenci yatakhanelerinde yatıyorlardı. Mecliste ışık yoktu, bir süre mum ve gaz lambası ışığında çalışmak zorunda kalınmıştı. Sekiz ay maaş alamayan milletvekilleri bir yıl sonra 100 lira olan maaşlarının yüzde yirmisini bütçe açığını kapatmak için devlete iade etmişlerdir. Ankara'ya gelirken yolda çeteler tarafından öldürülen milletvekilleri de vardır. Trabzon Mebusu İzzet Eyüboğlu Ankara'ya gelirken Samsun-Çarşamba arasında eşkıyalar tarafından katledilmiştir.

Milletvekillerinin meclisteki çalışma şartları pek uygun değildi. 1920 yılında meclisin ilk senesinde kış ayı yaklaşınca ısınma problemleri yaşanmış, meclis binasındaki kalorifer tesisatı tamamlanamadığından soba kurulmasına karar verilmişti. Ancak o da gecikince bazı milletvekilleri soba kurulana kadar meclisin beş gün tatil edilmesini teklif etmişlerdi. Ancak bu teklif kabul edilmeyerek toplantıya bu şartlarda devam edilmişti.¹⁶ Bunun dışında meclis binasında yeterli oda da mevcut değildi. Özellikle komisyonların çalışmalarını yürütecek odaları yoktu. Bu yüzden genel kurul olmayan

¹⁶ Bolu Mebusu Fuad Bey'in tavrı şu şekildeydi: "Riyaset-i Celileye 25 Kasım 1920 Soğuğun şiddeti sobasız salonda müzakereyi gayri mümkün bir hale koymuştur. Bu hal sıhhatimiz üzerinde tesirden hali kalmayacağı ve kalorifer tesisatının tamamlanmasına kadar salona soba konacağı haber alındığı cihetle sobaların kurulmaları için içtimain cumartesi gününe tatilini arz ve teklif eylerim." (TBMM Arşivi. Dosya No:1, B No:13/2).

günlerde milletvekillerinin çalışacakları odalar temini Ertuğrul (Bilecik) Mebusu Necip Bey tarafından teklif edilmişti.¹⁷

Erzurum Mebusu Salih Bey 1920 yılı kurban bayramında milletvekillerinin kesecekleri kurbanların paralarının toplanarak kurbanların cephelerde kesilmesini ve askerlere dağıtılmasını teklif etmiş, milletvekillerinin çoğu o yılki kurbanları cephede kesilip askerlere dağıtılmıştır.¹⁸ Bu zor şartlar altında toplanan meclis, bir yandan zor bir savaşı yönetirken diğer yandan yeni Türk devletinin temellerini atmıştır.

3- TBMM Çalışmalarında Propaganda

Çalışmamızda yayımladığımız belgeler açısından açıklamamız gereken en önemli konu belki de propagandadır. Zira bu telgraflar büyük oranda TBMM Başkanlığının çalışmaları ile ayağa kaldırılan ve tek bir kitle hâline getirilen Anadolu halkı tarafından çekilmiştir. Peki, bu birliktelik nasıl sağlanmıştır? Halk nasıl harekete geçirilmiştir?

TBMM, İstanbul'dan kaçışla, Anadolu'da yapılan yeni seçimlerle, merkezi otoriteye ve galiplerin kurmak istedikleri yeni Osmanlı düzenine karşı açılmıştı. Bu karşı koyuş Mondros Mütarekesi'nin uygulanmaya başladığı 1918 yılı Kasım'ında başlamış ve son şeklini bu mecliste bulmuştu. Bu yüzden ikinci bir İttihatçı maceraperestliği ve Anadolu'nun da elden çıkmasına sebep olacak bir hareket olarak gösterilmeye çalışılan Millî Mücadele'ye, hem Hürriyet ve İtilâf Fırkası taraftarları, hem de İstanbul'daki işgalciler ve diğer bazı çevreler karşı çıkıyordu. Avrupa kamuoyunu Hristiyanların hukukunu korumak düşüncesi ile yanına almak isteyen İngiltere ve Fransa, İstanbul'a gelir gelmez Ermeni ve Rum hamiliğine soyunarak propagandalarını bu unsurlar üzerine kuruyorlardı. Anadolu halkını Ankara'ya destek vermekten vazgeçirmek için İstanbul'un manevi atmosferini kullanmaya çalışan işgalciler, Millî Mücadelecileri, soyguncu, çeteci, İttihatçı, din ve Padişah düşmanı olarak gösteriyorlardı. Bütün bu propagandalara karşı TBMM karşı harekete geçerek kendisini müdafaa etmek ve gerçek gayesini hem Anadolu insanına hem de bütün dünyaya duyurmak istiyordu. Bu noktada da hedefini, "Misak-ı Millî" yani Mondros Mütarekesi imzalandığı tarihte geçerli olan sınırlar içinde, tam bağımsız ve medeni bir devlet olarak açıklıyordu. Meclis bu düşüncelerini basın yayın yolu ile irşat heyetleri ile fetva ve vaazlarla gerçekleştirmeye çalışmıştır. Anadolu Ajansının kurulması, İrşat Encümenlerinin oluşturulması ve bu encümenlerin Anadolu'nun farklı bölgelerine görevlendirilmesi, "Matbuat ve İstihbarat Genel

¹⁷ TBMM Arşivi, Dosya No:1, B No:13/2.

¹⁸ TBMM Arşivi, Dosya No:2, B No:24/13.

Müdürlüğü” kurularak gazetelere bilgi sağlanması ve yeni gazeteler çıkarılması, bunun için ayrıca bütçelerin ayrılması propaganda çalışmalarına verilen önemi göstermektedir.

İlk defa Türkiye Büyük Millet Meclisinin etrafında adam toplamak için amaçlarının ne olduğunu belirtecek bir bildirinin yayımlanması gerektiğini Antalya Mebusu Hamdullah Suphi Bey dile getirmiştir. Bu amaçla Beypazarı’nda isyanların başlaması sonucu “İrşad Heyeti” adı altında bir komitenin oluşturulması düşünülmüştür. Afyonkarahisar Mebusu İsmail Şükrü Bey yeni bir propaganda örgütü kurmak yerine “Darülhikme”ye görev verilmesini istemiştir. Bu teklif Meclisçe olumlu karşılanmıştır. Böylece bir irşat komitesi oluşturulmuş, isyanları durdurabilmek için toplanış nedenlerini ve amaçlarını halka anlatmak amacıyla bir bildirinin hazırlanması işi Hamdullah Suphi Bey’e verilmiştir.

Propaganda çalışmalarında en çok gayretleri görülenler milletvekilleri ve memurlar olmuştur. Mustafa Kemal Paşa’nın imzasıyla 17 Kasım 1920 tarihinde yayımlanan bir bakanlar kurulu kararı Anadolu’da yürütülen propaganda faaliyetlerinin hangi temele dayandığını göstermektedir:

“Anadolu halkının büyük kısmının içinde bulunduğumuz olaylardan tamamen habersiz, irşada muhtaç olduğu gibi, Büyük Millet Meclisinin şimdiki siyasi tutumunun ve düşmanın emel ve maksatları ile barış şartları da umumun meçhulü olduğu son alınan haberlerden anlaşılmasına binaen resmî imkânlardan istifade ile en küçük memurlara kadar millî emellerimizin izahına ve bu memurların temas ettikleri ahaliye daima telkinler icrasına mecbur tutulmaları hususunun bilumum vekâletlere tebliği ve telkin vasıtası olacak maddenin her hafta Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesince bilumum vekâletlere bildirilmesi ile beraber mezkûr müdürlükçe bu konuda gayet açık yazılar ve beyannameler basılarak köylere kadar dağıtılması”¹⁹. Bu tamimden sonra propaganda çalışmalarına ayrı bir önem verilmiş, milletvekilleri özellikle seçim bölgelerine sık sık seyahatler düzenlemişlerdir. Ayrıca askerî matbaalarda basılan bildiriler binlerce nüsha bastırılarak tayyarelerle şehir ve kasabaların üzerinden atılmıştır. 1921 yılı Ocak ayında Çerkez Ethem hadisesi sırasında TBMM Erkan-ı Harbiyesi (Genelkurmayı) tarafından 1.000 nüsha beyanname bastırılarak tayyare ile Kütahya, Porsuk, Gediz havalisine atılmıştır. 30 nüsha kadar da Kuva-yı Seyyare efradından Eskişehirli olanların ailelerine dağıtılmıştır.²⁰ Çerkez Ethem hadisesinde olduğu gibi diğer ayaklanmalarda da milletvekilleri ilgili bölgelere giderek halkı aydınlatmaya çalışmışlardır. Örneğin

¹⁹ Fahri Sakal, “Millî Mücadele’de Cumhuriyetin İlk Döneminde Propaganda ve Tanıtım Çalışmaları”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. XIX, Mart 2003, S. 55, s. 90- 91.

²⁰ Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE.) İstiklal Harbi Kataloğu (İSH.) K: 694, G:78, B:1-4.

Bolu isyanı üzerine, Mustafa Kemal Paşa, milletvekillerine hitaben; "... böylece başsız kalan ve muzlim birtakım cereyanlara sahne olarak terk edilen Bolu için yalnız kuvvet sevk etmek yetersiz olduğu ve sevk ü idareye muktedir bir arkadaşın gönderilmesine lüzum hâsıl olduğu anlaşıldı. Bu maksatla muhterem arkadaşlardan Hüsrev Bey'i, diğer bildiğimiz arkadaşları memur ettik." demektedir.

Bolu'ya gönderilmesi kararlaştırılan Heyet-i Nasîha'nın görevi; Ankara lehinde propaganda yapmak, millî teşkilat vücuda getirmek, XXXII. Kafkas Piyade Alayı ile birleşerek, Bolu'ya gitmek, Bolu'da, Düzce üzerinden gelecek olan Kaymakam Mahmud Bey'in komutasındaki XXIV. Fırka ile birlikte hareket etmektir. Heyet-i Nasîha şu kimselerden teşekkül ettirilmişti: Kurmay Binbaşı Hüsrev (Gerede) Bey, İsmailzade Osman (Özgen) Bey, Dr. Mehmed Fuad Bey, İlyaszade Şükrü (Güleç) Bey.²¹

Milletvekillerinin seçim çevrelerinde halka nasihat etmek için görevlendirilmeleri Birinci Meclisin en önemli özelliklerindendir. İstanbul Hükûmetinin ve muhaliflerin olumsuz propagandaları TBMM'ye ve Batı Cephesi'ndeki orduya olan güveni sarstığından halkın aydınlatılmasına ihtiyaç duyulmuştu. Bu görev için milletvekilleri kendi bölgelerine ya da başka bölgelere gönderilerek tenvir (aydınlatma, bilgilendirme) işi yapılmıştı.

1920 Kasım ayında milletvekillerinin çoğu Ramazan ayı münasebetiyle seçim bölgelerine giderek halkı aydınlatmak için çalışmalarına başlamışlardı.²² Bu tenvir işine ne kadar ihtiyaç olduğu Yalvaç'ta bulunan İstiklal Mahkemesi Reisi Hamit Bey tarafından 1920 yılı Kasım ayı sonunda TBMM Riyasetine gönderilen telgrafta da bahsediliyor, halkın aydınlatılması gerektiği bu yüzden mebusların seçim bölgelerine giderek halkı TBMM'nin çalışmaları ve gayesi hakkında bilgilendirmesi gerektiği ifade ediliyordu.²³

²¹ TBMM. Gizli Celse Zabıtları, Cilt I, İtîma: 1 (24 Nisan 1920); Günay Çağlar, Hüsrev Bey Heyet-i Nasîhası, Ankara, 1998.

²² Bu vazife ile ilgili bir teklif şu şekildeydi: "Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine Halkımızın neden ve niçin mücadeleye giriştiğimizi ekseriyetle bilmedikleri ve İstanbul Hükûmetince imza edilen katil sulh muahednamesinin müderrعاتı da ekseriyet halkça ve hatta münevverlerce meçhul olduğu ve halkın irşad ve tenvirine ise gayemize vüsul için aksar ve elsem tarik bulunduğu cihetle BMM aza-yı kiramından en az on zatın iki ay müddetle vilayet ve livalara ıazamı ile her tarafta konferanslar ve nutuklar, vaazlar tertip ve ita ettirilmesini ve kendilerine tahsisat-ı mutadelerinden başka yevmiye ve harcirah verilmesini teklif ederiz. 13 Eylül 1920 Burdur Mebusu İsmail Suphi, Üsküdar Mebusu Ahmed Mazhar, Saruhan Mustafa" (TBMM Arşivi. Dosya: 2, B No:22/1). Diğer teklif şu şekilde idi: "Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 11 Kasım 1920. Yaklaşan Ramazan ayı ahaliyi irşat için pek güzel bir fırsat zamanıdır. Seçim bölgelerimize giderek vazifeli olarak irşada başlamak ve halkın düşüncelerini tenvire çalışmak üzere Şevval ayının onuna kadar meclis azalarının iznini sayılmasını talep ve rica ederiz.

Bolu Devrek Müftüsü Abdülvahap, Eskişehir Mebusu Halil, Ertuğrul mebusu Halil, Kütahya Ragıp, Kütahya Cemil, Ertuğrul Necib, Ertuğrul Mustafa Kemal, ve 20 imza daha. (imza)." (TBMM Arşivi. Dosya No:1, B No:14).

²³ TBMM. ZC., Cilt: 5, İtîma: 93 (1.11.1920).

Bu heyetlerden Sakarya Savaşı öncesi Batı Cephesini ziyarete gitmiş ve Meclisin selamını orduya tebliğe memur edilmiş olan birisi yaptığı gezi ve incelemelerin sonuçlarını TBMM'ye şu telgrafla bildiriyordu:

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Temmuz 1921

Bu sabah cephe karargâhına geldik. Mecruh ve hasta gazilerimizi ziyaret ettik. Buradaki kanaatimiz fedakâr ordumuz kumandanından neferine kadar düşmana kati darbeyi indirmek hususundaki sarsılmaz imanının berdevam olduğu merkezindedir. Sükûnet ve emniyet içinde çalışılmaktadır. Geri mıntikalarda vatanın her tarafında aynı itimat ve sükûnetin ve aynı maksada matuf mesainin daha faalâne bir surette caygir olmasının teminini bilhassa Heyeti Celileden istirham eyleriz. Kıtaatı ziyaret ettikçe arzı malûmat edeceğiz.

Mersin Mebusu Salâhaddin, İzmir Mebusu Mahmud Esad, İzmit Mebusu Sırrı, Karahisar-ı Sahib Mebusu Ömer Lûtfi, Erzurum Mebusu Mehmed Nusret, Erzurum Mebusu Durak, Sinob Mebusu Doktor Rıza Nur, Ankara Mebusu Hacı Mustafa, Trabzon Mebusu Hüsrev.”²⁴

Anadolu'ya çıktığı andan itibaren milletin desteğini kazanmaya ve işgalden kurtuluşun ancak onların desteği ile olabileceğine inanan Mustafa Kemal Paşa, işgallere karşı halkın devamlı heyecanlı ve bilinçli tutulmasına önem vermiştir. Bu yüzden İzmir'in ve İstanbul'un işgalleri ile ilgili mitingler düzenlenmesini ve İtilaf Devletleri temsilcilerine protestolar gönderilmesini istemiş ve bunları organize etmiştir. Bu düşünce TBMM açıldıktan sonra da devam etmiş, halkın devamlı uyanık ve ayakta tutulması sağlanmıştır. Batı Cephesindeki zaferlere de aynı gözle bakan Mustafa Kemal Paşa bu savaşlar boyunca cephe gerisindeki halkın desteği için kutlamalara ve şenliklere büyük önem vermiştir. Bu yüzden yayımladığımız telgraflar bir yönüyle bu çalışmaların kapsamını da göstermektedir.

Büyük Taarruz öncesi Mustafa Kemal Paşa tarafından Hükûmet Başkanı Rauf Bey'e gönderilen bir telgrafta, bu propagandanın ve mitinglerin önemi vurgulanıyor, halkın Misak-ı Milli'den ödün vermeyeceğini açıklaması ve İkinci İnönü Savaşı'nın yıl dönümünün Anadolu şehirlerinde kutlanması isteniyordu.²⁵

²⁴ TBMM. ZC. Cilt: 11, İçtima: 56 (28.7.1921).

²⁵ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA.) 030.10.197.351.1. gelen cevap şu şekilde idi: Ankara'dan Garp Cephesinde TBMM Reisi Başkumandanı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 29 Mart 1922. Cevap 29 Mart 1922 şifreye. İkinci İnönü zaferi münasebetiyle bütün memlekette irade buyrulan tarzda mitingler ve nümayışler yapılması lüzumu gerekenlere tebliğ edilmiştir efendim. İcra Vekilleri Heyeti Reisi, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi (Cumhurbaşkanlığı Çankaya Arşivi (C.A.) A:III-7, D:18, F:46-6).

Mustafa Kemal Paşa bu telgrafın peşinden İkinci İnönü muzafferiyetinin yıl dönümü münasebetiyle meclise şu tebriki gönderdi:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 30 Mart 1922

1338 senesi Martının otuzuncu günü İkinci İnönü Meydan Muharebesinin yıl dönümüdür. Zalim dünyaya karşı milletimizi baştanbaşa boğazlayabileceğini ilân ve taahhüt eden müstevli, mağrur bir düşman geçen senenin otuz Mart günü yerlere serilerek hakkın galibiyetine boyun eğmiş idi. Tarihimizin en şerefli kahramanları meyanına giren ikinci İnönü şehitlerine Fatihalar ve gazilerine minnet ve şükranlar ithafına bütün cephelerdeki arkadaşlarımı davet ediyorum. Gasıp düşmanın zulüm ve itisafatından inleyen vatanımıza ve milletimize karşı hakiki ve ciddî vazifelerimizi bütün arkadaşlarıma der hatırlattırırım. Her zamandan ziyade şuurlu ve kudretli olan kahraman ordularımızın az zamanda mübarek ve aziz vatan topraklarını düşmanın levs vücudundan tahlise muvaffak olacakları emniyesiyle eltafi ilâhiyenin tecellisini tazarru eylerim.

Başkumandan Mustafa Kemal.”²⁶

Yapılan mitingler sonunda TBMM’ye çekilen telgraflar basına verilmiş ve diğer şehirlerin de bu yolda çalışmaları sağlanmıştır. Bu çalışmalar sayesinde halkın dünyadaki ve cephelerdeki gelişmelerden haberi olmuş, hem maddi hem de manevi desteği sağlanmıştır.

Birinci TBMM döneminde bu kadar farklı fonksiyonları olan mebuslar ayrıca İstiklal Mahkemelerinde de görev alarak yargı vazifesini de yapmışlardır. Meclis açıldıktan sonra başlayan asayişsizlik olayları üzerine Müdafaa-i Milliye Vekâleti (Millî Savunma Bakanlığı) Fırâîler Kanunu adı altında bir yasa hazırlamıştır. Hazırlanan tasarı meclisçe incelendikten ve gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra, askerden kaçanları ya da kaçmaya neden olanları, kaçakları saklayanları, onlara yardım edenleri cezalandırmak üzere Büyük Millet Meclisi üyelerinden oluşan İstiklal Mahkemeleri’nin kurulmasına karar verilmiştir (11 Eylül 1920). İstiklal Mahkemeleri üçer kişiden oluşacaktı. Bunların üçünün de milletvekili olması yasa hükmüydü. Her üye mecliste çoğunlukla seçilecekti. Mahkemece verilen kararlar kesin olacak ve vakit geçirilmeden uygulanacaktı. Yasanın uygulanmasından Büyük Millet Meclisi sorumlu olacaktı. Mahkemeler suçun işlendiği bölgelere giderek suçluları yargılamıştır. Fırâîler Kanunu’nu uygulamak üzere kurulan İstiklal Mahkemeleri’nin görev alanı daha sonra genişletilerek vatan hainliği, eşkıyalık, bozgunculuk, soygunculuk, casusluk gibi suçları da içine almıştır. İstiklal Mahkemeleri ülkenin içinde bulunduğu olağanüstü şartların oluşturduğu bir mahkemedir. Ülkede

²⁶ TBMM Arşivi Dosya:3, 6/12, TBMM. ZC. Cilt: 18. İctima: 17, (30 Mart 1922).

iç güvenliği sağlayarak cephe gerisini güvenceye kavuşturmuştur. Bu yönüyle Millî Mücadele'nin kazanılmasında önemli bir işlevi vardır.

4- Cephelerdeki Gelişmeler ve TBMM

Birinci TBMM, kendisine çalışma süresi olarak Anadolu'nun işgalden kurtarılmasını belirlemiş ve bu amaç gerçekleşene kadar toplantılarına devam etmiştir. Bu meclis, birçok karmaşık işi bir arada yürütmüş, bir yandan kendisine karşı çıkan ayaklanmaları bastırmaya çalışırken diğer taraftan işgal edilmiş bölgelerin kurtuluşu için cepheleri organize etmiştir. Bu meclisin belki de en önemli görevi bu son madde olmuştur. Mondros Mütarekesi'yle birlikte Türk ordusunun silah ve cephanesi elinden alınmış, tüm askerî kuvveti, jandarma dâhil 50.000 ile sınırlandırılmıştı. Bu durum karşısında Osmanlı Genelkurmayı İtilaf Devletleri yetkilileriyle anlaşarak, orduyu 9 kolordu ve 20 tümen hâlinde teşkilatlandırmayı kabul ettirmişti. İstanbul'un işgalinden sonra Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurulmasıyla birlikte, yeni bir ordu kurma ihtiyacı ortaya çıkmıştı. Bununla beraber daha meclis açılmadan Batı Anadolu'daki Yunan ilerleyişine karşı ilk direniş, askerî birliklerin bazılarından ve Kuvâ-yı Milliye birliklerinden gelmiştir. Ancak Kuvâ-yı Milliye'nin ağır silahları olmadığı gibi, merkezî bir komuta düzeni ve disiplini de yoktu. Silahlarla donatılmış teşkilatlı işgal kuvvetlerine karşı, çete savaşlarıyla uzun süreli başarılar kazanmak mümkün görünmüyordu. Bu nedenle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, Kuvâ-yı Milliye'nin düzenli bir orduya çevrilmesini büyük bir ihtiyaç olarak görmeye başlamıştır. 22 Haziran 1920 tarihinde başlayan Yunan genel taarruzunun başarılı olmasıyla Balıkesir ve Bursa'nın düşmesi, düzenli ordunun önemini ortaya koymaya yetmiştir. Mustafa Kemal Paşa, bu olaydan sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinin gerçek anlamda bir orduya sahip olmasının üzerinde ısrarla durmaya başlamıştır. Nitekim Paşa, düzenli ordunun kurulabilmesi için Kuvâ-yı Milliye'nin gerçek bir ordu hâline dönüştürülmesini ve kısmî seferberlik yapılmasını ileri sürmüştür. Meclisin de bu yöndeki kararı üzerine, düzenli ordu kurulması yönündeki faaliyetlere hız verilmeye başlanmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde Batı Cephesine dair radikal kararlar alınmış, düzenli orduya geçişteki kesin dönüm noktası başarısız Gediz Taarruzu ve Çerkez Ethem hadisesi olmuştur. Bu olaydan sonra Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa Moskova Büyükelçiliği görevine atanmış, Batı Cephesi ikiye ayrılmış, kuzey kısmı ile birlikte Cephe Komutanlığı Albay İsmet (İnönü) Bey'in, güney kısmı da Albay Refet (Bele) Bey'in komutasına verilmiştir. Böylece hem cephe, hem de birlikler düzen ve disiplin altına alınmaya çalışılmıştır. Bu şekilde başlayıp, diğer bölgelerde de devam eden

bir süreç sonunda, bütün Kuvâ-yı Milliye kuvvetleri, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları” adı altında birleştirilmiştir. Bu yüzden 1921 yılından itibaren cephedeki gelişmeler önem arz etmiştir.

1921 yılı Millî Mücadele hareketinin dönüm noktasıdır. Bu değerlendirmeyi isabetli kılan en önemli gelişme şüphesiz ki bu yıl içerisinde cereyan eden İnönü Savaşları ve Sakarya Savaşı ile bunların sonunda elde edilen siyasi başarılarıdır. 1919 yılı başından itibaren başlayan işgallere karşı Türk milletinin gösterdiği direniş hareketi 1920 yılı ortalarından itibaren planlı ve düzenli hâle dönüşmüş, Sarıkamış ve Kars’ın Ermeni işgalinden kurtarılmasından sonra Antep, Urfa, Maraş ve Adana’nın kurtuluşu gerçekleşmiş, 1921 yılı başlarındaki İnönü savaşlarından sonra İtalya işgal ettiği bölgeleri terk etmek zorunda kalmıştır. Doğu ve Güney cephelerindeki bu gelişmeler tabii olarak Yunan işgaline karşı düzenli bir şekilde yapılanmaya başlayan Batı Cephesini daha rahat hareket eder hâle getirmiş, lojistik ve psikolojik olarak bir rahatlama sağlamıştır.

Bütün bu gelişmelere ve avantajlı duruma rağmen Türk ordusunun, İngiltere destekli işgalci Yunan birliklerine karşı bir başarı elde etmesi kolay olmamıştır. Zira yaklaşık on yıldan beri savaş içerisinde bulunan Anadolu insanı artık her yönüyle bitkindir, hem ekonomik olarak hem de ruhen bitkin bir Anadolu tablosu görünmektedir. Bu yılınla bir de İstanbul Hükûmetinin ve işgal kuvvetlerinin propagandaları eklenince insanları cepheye ve tekrar savaşa yöneltmek kolay olmamıştır. Bu yönüyle Millî Mücadele içinde 1921 yılı karşılıklı olarak propaganda eylemlerinin en yoğun olduğu dönemlerden birisidir diyebiliriz. Gazeteler ve beyannameler bu propagandaların yapıldığı en önemli araçlar olmuştur.

Birinci İnönü Zaferi sonunda, Türkiye Büyük Millet Meclisinin otoritesi büyük bir güç kazanmış, kanun hâkimiyeti ve asayiş sağlanmıştır. İtilaf Devletleri Türk kuvvetlerini oyalamak ve Yunanlılara nefes aldirmek gayesiyle de olsa, Türkiye Büyük Millet Meclisini Londra Konferansı’na çağırılmışlar, yeni Türk devletini tanımak zorunda kalmışlardır. Ayrıca bu savaşta gösterdiği gayretler sonucunda İsmet Bey albaylıktan generalliğe yükseltilmiştir. Yine bu zaferden sonradır ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Afganistan ve Sovyet Rusya tarafından da tanınmıştır. İnönü Zaferinin Anadolu şehirlerindeki yankısı da geniş oldu. Meclise ve orduya olan güven yapılan propagandalar sonunda daha da arttı. Görünüşte çok küçük olan bu başarı basının kullanılmasıyla en üst seviyeye çıkarıldı.

İnönü Zaferi üzerine Mustafa Kemal Paşa TBMM’de yaptığı konuşmada vatanın geleceği ile ilgili şunları söylüyordu:

“... Milletimiz bugün bütün mazisinde olduğundan daha çok cesur ve ecdadından daha çok ümitvardır. Bunu ifade için şunu arz ediyorum. Kendilerinin tabiri veçhile cennetten vatanımıza niğehban olan Merhum Kemal demiştir ki:

“Vatanın bağına düşman dayadı hançerini

Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini”

işte ben bu kürsüden bu Meclis-i Alinin Reisi sıfatıyla, Heyeti Âliyenizi teşkil eden bütün azanın her biri namına ve bütün millet namına diyorum ki:

“Vatanın bağına düşman dayasın hançerini

Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini”²⁷

Birinci İnönü başarısından sonra Yunanlılar, Türk heyeti Londra’dan daha yurda dönmeden tüm cephelerde saldırıya geçmişlerdi. 23 Mart 1921 tarihinde Yunan ordusunun Bursa ve Uşak’ta bulunan kuvvetleri ilerlemeye başlamıştır. İsmet Paşa komutasındaki Türk ordusu ise Eskişehir’in kuzey batısında mevzilenmişti. 30 Mart günü İnönü bölgesinde çatışmalar oldukça sertleşmişti. 31 Mart günü Türk ordusu karşı taarruza geçti ve Yunan ordusunu püskürttü. Böylece Yunanlılar ikinci kez İnönü’de yenilgiye uğradılar. Başarı üzerine Mustafa Kemal Paşa, Garp Cephesi Komutanı İsmet Paşa’ya bir kutlama telgrafı çekerek, bu telgrafta Türk ordusunu yüceltmıştır “*Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiniz*”. Savaşta yenilen Yunan orduları kaçarken arkalarında kalan tüm köyleri kasabaları yıkıp yakıyor, halkı katlediyordu. Ankara Hükûmeti bunun üzerine bir “*Tahkik Komisyonu*” kurmuş, bu durumu Yunan Hükûmetine bir nota ile duyurmuş, zamanı gelince gerekli tazminatın ödetileceğini bildirmiştir. Nota Zabıt Ceridelerinde de şu şekilde yer almaktadır; “*Bir memleketi tahliyeye mecbur olan ordular asla böyle tahribat icra etmemişlerdir. Bilecik ve Söğüt gibi binlerce evi muhtevi olan mahaller şimdi enkaz yığınlarından da başka bir şey değildir. Bunların ormanlara ve dağlara iltica edemeyen ahalisi müthiş işkencelerden sonra bila tefrik-i sinn-ü cins katledilmiştir. Tatbik ettiğiniz usul-ü harbe şahit olmak üzere ecnebilerin ve bilhassa bi-tarafların bu havaliyi ziyaret etmelerini rica edeceğiz.*”

Böylece tarafsız olan devletlerin Anadolu’ya gelerek durumu inceleyip bir rapor hazırlamaları istenmiştir. Ancak bu tür yaklaşımlar Yunan ordusu üzerinde hiçbir etki uyandırmamış ve yaptıkları kötülükleri engelleyememiştir. İkinci İnönü başarısı ile beraber Büyük Millet Meclisi itibar kazanmış, iç ve dış basında zafer yankı uyandırmıştır. İkinci İnönü Zaferi nihai anlamda kazanılmış bir zafer olmasa da, Türk milletinin bağımsızlık

²⁷ TBMM. ZC., Cilt 7, İçtima: 113 (13 Ocak 1921).

umudunu arttırmış, Türk asker ruhunu canlandırmıştı. Bu zafer sonucunda Fransa, Ankara ile anlaşmanın yollarını aramaya koyuldu. Gelişmeler İngiltere'yi bile kuşkuya düşürdü. İngiltere, Yunanistan'ı desteklemekle hata yaptığı kanaatine gelmeye başladı. İngiliz Başbakanı Churchill, İngiltere'nin artık "askerî maceraya atılmaması" gerektiğini düşünüyordu. İtilaf Devletlerinin Millî Mücadele'ye karşı tutumlarının değiştiğini gösteren en önemli gösterge, İtalya'nın, bu savaşı müteakiben Batı Anadolu ve Akdeniz bölgelerindeki işgalini kaldırması olmuştur (Mayıs 1921). İtalya Anadolu'yu sessiz sedasız terk etmiş ve İtilaf Devletleri bloku ilk kez somut anlamda parçalanma göstermiştir. Bu zaferler başarının ancak cephelerdeki galibiyetle elde edilebileceğinin de göstergesidir.

Bu savaşlar sırasında cephede yer alan mebuslar meclis tarafından istiklal madalyalarıyla takdir edilmişlerdir. Bu mebuslar şunlardır: Kayseri Mebusu Sabit Bey, Üsküdar Mebusu Neşet Bey, Lazistan Mebusu Ziya Hurşit Bey, Mersin Mebusu Yusuf Ziya, İzmit Mebusu Hamdi Namık, Ertuğrul Mebusu Necib, Muş Mebusu Rıza, Karahisar Mebusu Memduh Necib beyler.²⁸

Garp Cephesi Kumandanı İsmet Bey de Birinci İnönü muharebelerinden sonra yayımladığı beyannamede bu vekillere teşekkür ederek, "...Bu değerli zatların muharebe hatları arasında bulunması hepimiz için medar-ı iftihar olduğu kadar milletimizin şu andaki mücahede'yi ne mukaddes bir vazife addeylediğine de en kuvvetli bir delildir." diyordu.

10-24 Temmuz 1921'de İnönü Zaferinin acısıyla İtilaf Devletlerinden güç alan ve oldukça iyi hazırlanan Yunan orduları Türk ordusu üzerine yeniden taarruz etmiştir. İnönü muharebelerinden de edindikleri tecrübe ile bu sefer daha güçlü geliyorlardı. Hedefleri Türk ordusunu imha etmektir. Asıl kuvvetleri ile Afyon-Seyitgazi-Eskişehir doğusu istikametinde taarruz eden Yunan ordusu, 13 Temmuz akşamı Afyon'u ele geçirdi. Asıl istekleri Ankara'yı ele geçirmektir. 17 Temmuz'da Kütahya da düşmanın eline geçince, aynı gün cepheye gelen Mustafa Kemal Paşa çekinmeden direktifini verdi. Ordu, Sakarya Nehri doğusuna çekilecekti. 19 Temmuz günü Eskişehir de düşünce, 5'inci Süvari Grubu ve 1'inci Grubun himayesinde birliklerimiz düşmana kuvvet kaptırmadan Sakarya doğusuna çekildi.

Türk ordusunun Eskişehir-Kütahya muharebelerinde istenilen başarıyı sağlayamaması Yunanlıları ümitlendirirken, TBMM'de tedirginlik yaratmıştı. Meclis içerisinde zaman zaman saldırılara ve ağır eleştirilere uğrayan Mustafa Kemal Paşa, düşmanın Anadolu içlerine ilerleyişinin sorumlusu olarak görülüyordu. Büyük Millet Meclisinde sıkıntılı anlar yaşanmaya başlanmış ve milletvekilleri, "*Ordu nereye*

²⁸ BCA. 030.10.194.346.30; BCA. 0.30.18.01.01.7.27.6.

gidiyor, millet nereye götürülüyor? Bu harekâtın elbette bir mesulü vardır. O nerededir? Onu göremiyoruz. Bugün elim halin, feci vaziyetin amil-i hakikisini ordunun başında görmek isterdik.” şeklinde feryat ediyorlardı. İkinci Grubun önemli isimlerinden Mersin Milletvekili Selahattin Bey, Mustafa Kemal Paşa’nın adını telaffuz ederek, *“Ordunun başına geçsin.”* dedi. Mustafa Kemal Paşa’nın başkomutanlık yetkilerini alması sırasında da mecliste hararetle tartışmalar yaşanmış, milletvekilleri üç fikir etrafında toplanmıştı. Bundan sonra Mustafa Kemal, Başkomutan olarak ordunun başına geçerken meclisin yetkilerini de kendisine alarak *“Tekâlifî Milliye”* emirlerini çıkarttı. Arkasından da Türk milletinin topyekûn savaşını başlattı. Bu çalışmalar kapsamında milletin morali yükseltilirken, doğuda emniyeti sağlama çalışmalarına önem verildi ve Doğu Anadolu’dan bir kısım kuvvetler Batı Cephesine nakledilmeye başlandı. 23 Ağustos 1921 günü Yunan saldırısı oldukça hızıyla baş gösterdi. Mustafa Kemal Paşa bu sefer farklı bir savunma taktiği uyguladı.

Türk tarihinde bir dönüm noktası olan Sakarya Savaşı 23 Ağustos-13 Eylül 1921 tarihlerinde 22 gün geceli-gündüzlü devam etmişti. Bu savaşta Türk ordusu özellikle subay yönünden önemli kayıplara uğradı. Yedi tanesi tümen komutanı olmak üzere 350 subay, 2950 er şehit oldu. 14.000 yaralı ve 415 de esir vardı. Yunan kuvvetlerinin kayıpları, Türk kuvvetlerine göre üç kattan fazlaydı. Yaralıları ise 25.000 kadardı. Kısacası ordularının 1/3’ünü kaybetmişlerdi. Bu tarih itibarıyla Türk ordusu taarruza geçiyor, Yunan ordusu ise taarruzdan savunmaya çekiliyordu. Yüzyıllardır Avrupa devletlerinin önünde yenilgiye uğrayan ve çekilmek zorunda kalan Türk milletinin, Sakarya Zaferi’yle bu gücü durdurduğu ve çekilmeye zorladığı da gözden ırak tutulmamalıdır. Kazanılan bu büyük zafer, yurdun her yanında çeşitli şenliklerle kutlanırken, aynı zamanda birer milletvekili olan Fevzi ve İsmet Paşalar, 14 Eylül’de Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ile ilgili bir önerge verdiler. Önerge 19 Eylül 1921’de onaylanarak yürürlüğe girdi. Bu önergeyle, Sakarya Zaferi’nin büyük kahramanı Mustafa Kemal Paşa’ya meclis tarafından vefa örneği gösteriliyor ve en büyük askerî rütbe olan “Mareşallik” ve onunla birlikte “Gazilik” unvanı veriliyordu. Mustafa Kemal Paşa 14 Eylül 1921 günü yayımladığı şu beyanname ile Sakarya’da kazanılan zaferin öneminden bahsederek,

“...Türk milletinin hayat ve istiklâline canavarca tecavüz edenlere lâyük cezayı vermek için ordumuz sönmez bir azim ve celâdetle vazifesini ifaya devam ediyor... İnanılmaz mucizeyi Anadolu halkının fedakârlığına medyunuz. Milli maksat uğrunda, millet efradının hususi menfaatlerini ayaklar altına alarak gösterdikleri harikalar atalarımızın ve çocuklarımızın ilelebet iftihar kaynağı olacaktır... İstiklâl mücadelemizde inayeti samedanisini Türk milletinden esirgemeyen Cenabı Hakka hamdüsena etmeyi

asla unutmayalım. Bizler, esasen meşru olan dâvamızda inayeti ilâhiyeden hiçbir zaman ümidimizi kesmedik. Hiç kimsenin hakkına tecavüz etmek istemediğimiz gibi, diğerleri tarafından da hakkı hayat ve istiklâlimize riayet olunmasından başka bir dâvamız yoktur. Hududu milliyemiz dâhilinde müdahale-i ecnebiyeden azade olarak her medeni millet gibi hür yaşamaktan başka bir gayesi olmayan Türk milletinin meşru hakkı nihayet âlemi insaniyet ve medeniyet tarafından teslim olunacaktır...”²⁹ diyor, kutlama telgraflarının temelini teşkil edecek cümleler kuruyordu. Bunun üzerine TBMM de harekete geçerek Sakarya Zaferi münasebetiyle orduya bir teşekkürname yazılmasına karar veriyordu.³⁰

Bundan sonra meclis, Mustafa Kemal Paşa’ya Sakarya Zaferini tebrik eden şu telgraf gönderiyordu:

“TBMM Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 15 Eylül 1921

TBMM bugünkü umumi içtimasında milli ordunun müstesna fedakârlıklarıyla kazanılan Sakarya Meydan Muharebesi’nin kahramanlarını takdis ve tebrik eylemiş ve bütün milletin hissiyatına tercüman olarak pek derin olan minnet ve şükranını aracılığınızla bütün ordu mensuplarına arz ve tebliğe karar vermiştir. Meclis, büyük reislerinin düşman ordusunu hezimete uğratan dahiyane azim ve tedbirleri sayesinde elde edilen bu büyük zaferle iftihar eder ve aynı azim ve dehanın kesin kurtuluşumuza vesile olarak kazanılacak muvaffakiyetlerle millet ve memleketin kesin kurtuluşunu temin edeceğine emin ve buna hazırdır.”

Bu zaferin, Anadolu dışında da önemli etki ve sonuçları görüldü. Öncelikle İtilaf Devletleri bloku tam anlamıyla parçalandı. Blok içindeki devletlerin ilişkileri iyice bozuldu. İngiliz-Yunan iş birliği de büyük ölçüde sona erdi. Öyle ki, Fransa ile 20 Ekim 1921’de Ankara Antlaşması imzalandı. İngilizlerle 23 Ekim’de esir değişimi konusunda bir antlaşma yapıldı. 13 Ekim’de Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan devletleri ile Kars Antlaşması imzalandı ve doğu sınırındaki problemler de azami ölçüde giderildi. Ukrayna ile de ayrı bir barış imzalandı. Bu gelişmelerden birkaç gün sonra Mustafa Kemal Paşa Buhara’dan gelen siyasi temsilcileri kabul etti. Yurt dışından Mısır’dan, Beyrut’tan Lozan’dan tebrik telgrafları geldi.

Sakarya Zaferi’nin kazanılmasına ve Fransızlarla Ankara Antlaşması’nın imzalanmasına rağmen, kamuoyunda, Türklerin düşman ordularını imha etmek suretiyle ülkelerini kurtarabileceklerine dair kesin bir kanaat henüz oluşmamıştı. Bu hususta İtilaf Devletlerinin propagandası da tesirli olmuştu. Propagandanın dayanağı şuydu: “Türkler

²⁹ TBMM. ZC. Cilt: 12, İçtima:74, (15.09.1921).

³⁰ Aynı yer.

savunma savaşını yaparlar, fakat taarruz edemezler, etseler de muvaffak olamazlar.” Öyle ki Büyük Taarruz’dan bir ay önce İngiliz Başbakanı yaptığı bir konuşmada, hâlâ “Türkler mağlupturlar, Batı Anadolu kendilerine asla verilmeyecektir!” diyebiliyordu. Bir İngiliz zengini bu propagandaya kapılarak, İzmir’de bir İngiliz-Yunan Bankası kurmuştu. Milletler Cemiyeti’ndeki İngiliz delegesi Lord Balford, “çete reisi” olarak vasıflandırdığı Mustafa Kemal Paşa’nın hakkından gelinmesi için ayrı bir karalama kampanyası başlatmıştı. Bütün bu gelişmeler, Avrupa ve özellikle İngiliz kamuoyunun aldatılması amacını taşıyordu. Onlar böyle davranarak, Anadolu’da olup bitenleri kendi vatandaşlarından gizlemek amacını güdüyorlar, böylece Sakarya Savaşı’nın sonuna kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının aldığı başarıları kendilerince yok saymış oluyorlardı.

Bu gelişmeler karşısında önlem almakta gecikmeyen Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, hem haksız propagandalara karşı koymak, hem de Avrupa’daki diplomatik havayı yerinde izleyebilmek için Dışışleri Bakanı Yusuf Kemal Bey’i Şubat 1922’de Avrupa’ya gönderdi. Böylece savaş alanlarında alınan başarıların yanında, siyasi olarak da çalışmanın gerekliliğı ortaya çıkmış oluyordu. Hatta Yusuf Kemal Bey Avrupa’ya giderken İstanbul’a uğramış ve Padişaha Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetini tanımasını dahi tavsiye etmişti.

Sakarya Savaşı’nın kazanılmasıyla birlikte, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin giriştiğı dış ilişkiler, İtilaf Devletlerinin yeni barış projeleri hazırlamalarına neden olmuştur. Bu projeler 22 ve 26 Mart 1922 tarihlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetine sunulmuştur. Bunların esası, Türk ve Yunan tarafları arasında hemen bir mütarekenin yapılarak savaşın bitirilmesi ve Sevr Barışı’nın biraz hafifletilmiş maddelerinin Türk tarafına kabul ettirilmesinden başka bir şey değildi. Bu öneriler karşısında Mustafa Kemal Paşa’nın fikri, İtilaf Devletlerinin İstanbul ve Ankara’ya karşı yok edici bir çalışma evresine girmiş oldukları konusundaydı. Sadece bu teklifler bile, İtilaf Devletlerinin ciddiyetleri konusunda önemli ipuçları içeriyordu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti zaman kazanabilmek ve Yunanlılara yeni bir saldırı fırsatı vermemek için, 5 Nisan 1922’de karşı önerilerini İtilaf Devletlerine sunmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisinin hedefi Misâk-ı Millî dairesinde bir barış yapmaktır. Bu nedenle sunulan öneride, ilke olarak ateşkesin kabul edildiğı belirtiliyor, ancak ateşkesle boşaltma işinin birlikte yapılması, ateşkes antlaşmasının dört ay olması, bu dört aylık süre içinde İzmir ile birlikte düşmanın işgali altındaki tüm Türk topraklarının boşaltılması isteniyordu. Ancak İtilaf Devletlerinin bu tekliflere 15 Nisan 1922’de ret cevabı vermeleri, gelişmeleri yeni ve gergin bir safhaya sokuyordu. Artık kurtuluş için tek çare kalıyordu; topyekûn nihaî bir savaşa girmek ve kazanmak. Bu gelişmeleri

Anadolu halkı ile paylaşan Mustafa Kemal Paşa, milletin bu kararları reddettiğini de meclise gönderilen telgraflardan açıkça görmüştü.

Bunun üzerine Doğu Cephesinden önemli miktarda silah ve cephane Batı Cephesine nakledildi. Tekâlif-i Milliye Emirleri ile Türk milleti de imkânlarının önemli bir kısmını, ordusunun emrine verdi. Altı ay geceli gündüzlü ve kış şartlarının gösterdiği türlü zorluklara rağmen, yapılan hazırlıkların tatmin edici olduğunu gören Türk Başkomutanlığı, Haziran 1922’de Batı Cephesinde Yunan ordusuna karşı yakın bir gelecekte taarruza geçilmesi kararını verdi. Artık Türk yurdunun işgalden kurtarılması amacıyla başlatılan mukaddes savaştaki nihaî mücadele başlıyordu. Mustafa Kemal Paşa, 20 Ağustos’ta cephe komutanına nihaî emrini verdi, kararlaştırıldığı üzere 26 Ağustos 1922’de taarruza geçilecekti.

Malazgirt Savaşı’nın da tarihi olan 26 Ağustos’ta, Türklerin bir başka büyük savaşı, daha sonra Mustafa Kemal Paşa’nın övgüyle söz edeceği yoğun topçu ateşi ile başladı. Takiben başlayan süngü hücumu ile saat dokuza kadar Tınaztepe, Belentepe gibi önemli mevziler ele geçirildi. Aynı gün Türk ordusunun Büyük Taarruzu meclise duyurulmuş ve mecliste büyük bir coşku ve heyecan yaşanmıştı. Taarruzun ikinci gününde Afyon kurtarılmış ve başkomutanlık karargâhı Afyon’a taşınmıştı. 28 ve 29 Ağustos’ta düşman, geri çekilme yolları kapatılarak savaşmak veya teslim olmak arasında tercihe zorlanmıştı. Bir Yunan piyade birliğinin Türklerle dostluk ilişkileri kurmasının ardından kendi ordularından kaçarak teslim olması savaşın ilginç anekdotları arasındaydı. İki ordunun başkomutanlarının karşı karşıya geldiği 30 Ağustos 1922’de kesin Türk zaferi ilan edildi ve ordu İzmir yürüyüşüne başladı. Diğer taraftan 30 Ağustos 1922’de *The Times* gazetesinde yer alan bir habere göre Yunan ordusu bir kez daha, Anadolu’daki asker sayısını artırmak üzere Yunan gençleri silah altına çağırıyordu, ancak bunun için büyük ölçüde geç kalınmıştı. Bu tarihten sonra Avrupa basınında genellikle görmezden gelinmeye çalışılan ya da önemsiz kazançlar gibi yansıtılan Türk askerî başarıları daha geniş yer bulmaya başlıyor, Mustafa Kemal’in o ünlü emri “*Ordular ilk hedefiniz Akdeniz’dir, ileri...*” bu gazetelerin satırlarını süslemeye başlıyordu.

Böylece mağlup ve çekilmekte olan Yunan kuvvetleri, cephenin her yanında hızlı bir şekilde takip edilmeye başlandı. Yunanlılar kaçarken, önlerine çıkan bütün yerleşim bölgelerini yakıyor, halkını insafsızca katlediyordu. Bunu önlemek amacıyla hızla hareket eden Türk orduları, on binlerce Yunanlıyı esir almış, kaçabilenler dehşet içerisinde eylemlerini sürdürmüşlerdir. Bu takip harekâtı sonucunda, 4 Eylül’de Alaşehir, Buldan, Kula ve Söğüt; 5 Eylül’de Bilecik, Bozüyük, Simav, Demirci, Ödemiş ve Salihli; 6 Eylül’de Akşehir ve Balıkesir; 7 Eylül’de Aydın, 8 Eylül’de Kemalpaşa ve Manisa

düşman işgalinden kurtarıldı. 9 Eylül'de İzmir ve 10 Eylül'de Bursa Türk orduları tarafından geri alındı. 18 Eylül'e kadar devam eden harekât sonucunda, Anadolu'da tek bir Yunan askeri kalmadı. Böylece Büyük Taarruz olağanüstü bir hızla gelişme göstermiş ve Yunanlıların yaklaşık 3.5 yılda işgal ettikleri saha 2-3 haftalık bir süre zarfında geri alınmıştı. Bu, Büyük Taarruz'un tahrip gücünü ortaya koyuyordu.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, 10 Eylül 1922 tarihinde, yanında Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa da olduğu hâlde, halkın coşkun gösterileri arasında İzmir'e girdi. Ancak ne acıydı ki, Güzel İzmir, kaçmakta olan Yunan askerleri tarafından hemen hemen tamamen yakılmıştı. Büyük Taarruz'un başarıyla bitirilmesiyle birlikte, Türk Kurtuluş Savaşı'nın silahlı mücadele safhası da sona ermişti.

Diğer tarafta ise Anadolu'nun dört bir yanını coşku ve sevinç kaplamıştı. Mustafa Kemal Paşa bu büyük zaferi “*Büyük Türk milleti, büyük zafer münhasıran senin eserindir...*” sözleriyle Türk milletine armağan ediyordu.

5- Zafer Günlerinde Anadolu'da Yapılan Mitingler ve TBMM'ye Çekilen Telgraflar

Bu savaşlar devam ederken Anadolu'nun düşman işgalinden kurtarılmış olan şehirlerinde yeniden yapılanmalar ve idari düzenlemeler de devam etmekteydi. Ayrıca ziraatın gelişmesi için bazı tedbirler alındı ve bu amaçla İktisat Vekâleti muhtaç çiftçilere zirai aletler dağıttı. Bunun yanında milletvekilleri şehir şehir dolaşarak orduya yardım ve destek için düzenlenen mitinglere katıldılar. Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Bey, Bolu'da bu yönde çalışmalar gerçekleştirmiş, Mehmet Akif Ersoy ve Yozgat Mebusu Bahri ve Sırrı beyler bizzat cephede yer almışlardır.³¹

Anadolu'nun ve Türk ordusunun 1921 yılındaki durumu göz önüne alındığında halkın desteğinin genel bir harp için ne kadar zorunlu olduğu da açıkça görülmektedir. Bu amaçla savaş öncesi yayımlanan Tekalif-i Milliye Emirlerinin uygulanması savaş günlerinde de devam etmiştir. Anadolu halkı savaş öncesinde ve sonrasında ayaktadır. Özellikle şehirlerde teşkilatlarını hâlâ sürdürdükleri görülen müdafaa-i hukuk cemiyetleri geniş katılımlı mitingler düzenleyerek cepheye desteği artırmaya çalışmışlar ve orduyla halkın bütünleşmesini temin etmişlerdir. Savaş günlerinde hemen hemen bütün Anadolu şehirleri ve kasabaları bu eylemi gerçekleştirmişlerdir. Özellikle İstiklal Yolu olarak tanımladığımız İnebolu-Ankara hattının bu yönde daha aktif olduğu, Kastamonu, İnebolu, Çankırı, Ankara şehirlerinin daha farklı bir ruhla hareket ettiği görülmektedir. Cephenin tam gerisinde bulunan Konya'yı dolaşan Vali Galip Paşa, Akşehir ahalisinin

³¹ Haluk Selvi, İşgal ve Protesto: İzmir'in İşgali ile İlgili Protesto Telgrafları, İstanbul, 2006.

son derece heyecanlı ve müteyakkız olduğunu, her şeye hazır olduklarını, Ilgın'ı ve Kadınhanı'nı dolaştığını, yeis ve fütur görölmediğini bilakis halkı son derece himmetli ve gayretli gördüğünü ifade ediyordu³².

Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 24 Ağustos 1921 tarihli haberine göre, “Bütün Anadolu Galeyan içindedir. “Halkımız, Müslüman düşmanı Yunanlılara karşı cihad-ı ekber hâlinde mücadele talep ediyor. Bütün Anadolu kasabaları Büyük Millet Meclisine, Başkumandanlığa ve matbuata müracaat ederek bir kitle hâlinde düşmanın üzerine atılacaklarını bildirmektedirler.” deniyordu.

Buna benzer telgraflar o kadar fazla idi ki, her gün TBMM'ye onlarca telgraf geliyor ve bunların cevapları yazılıyordu. Burada yalnızca Sakarya Savaşı günlerinde TBMM'ye gönderilen telgraf listesini verdiğimizde desteğin boyutu görülecektir:

Mitingin Yapıldığı Tarih	Yer	Telgraftaki İmzalar ve Mitingin Özelliği
10 Ağustos 1921	Bolu	Savaş öncesi ilk mitinglerdendir.
13 Ağustos	Siirt	Doğunun harbe hazır olduğu ifade edilmektedir.
17 Ağustos	Bolu	Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Bey konuştu, bu mitinge Düzce Gençler Birliği de katıldı.
17 Ağustos	Elâzığ	Orduya yardım için bir iane tertip edilmiştir.
23 Ağustos	Niğde	Cami-i kebirde halk ordu için dua etmiştir.
29 Ağustos	Of	Ordu için her türlü fedakârlığa hazır olduğu Of Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından bildirilmiştir.
19 Ağustos	Gürün	Mitingde orduya destek yemini edildi.
19 Ağustos	Van	Telgrafta da her türlü fedakârlığın yapılacağı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından ifade ediliyordu.
19 Ağustos	Akhisar	Beş bin kişilik bir miting yapılarak hudutların Misak-ı Millî dâhilinde tahdidi ve Anadolu'nun düşman işgalinden kurtarılması için bütün ruhuyla çalışılacağına dair yemin edildi. Toplantıyı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti düzenledi.

³² Hâkimiyet-i Milliye, 23 Ağustos 1921, No: 270.

20 Ağustos	Hisarcık	Mitingde büyük küçük herkes vatanın kurtuluşu için ahd ve misak etmişlerdir.
21 Ağustos	Adapazarı	Halk orduya yardım için hazır olduğuna ve elinden gelen her şeyi yapacağına dair yemin etmiştir.
22 Ağustos 1921	Ilgaz	Ilgaz Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti telgrafta, bütün cami ve mescidlerde kahraman orduya dua edildiğini bütün Ilgaz halkının ordunun yanında olduğunu ve her türlü fedakârlığa hazır olduğunu ifade ediyordu.
22 Ağustos	Hendek	Mitingde şanlı orduya, gayeye ulaşınca kadar destek verilmesi kararlaştırıldı. Meclise çekilen telgrafta Türk eşrafı, Abaza, Gürcü, Laz eşrafı imzaları yer alıyordu.
22 Ağustos	Giresun	Osmanağa Meydanında on beş bin kişilik bir miting düzenlenerek Misak-ı Millî üzerine yemin edilmiştir.
23 Ağustos	Safranbolu	Köprülü Mehmed Paşa Camiisi önünde bütün ahalinin iştirakiyle büyük bir miting yapıldı. Mitingde Yunan ordusuna lanet edildi ve kahraman ordunun zaferi için dua edildi. Orduya selamlarının iletilmesi için Başkumandan Mustafa Kemal Paşa hazretlerine ricada bulunuldu. Mitingi Safranbolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti düzenlemişti.
23 Ağustos	Ordu	Liva gençleri vatanı müdafaa eden ordu için mevlid-i şerif okutmuşlar, erkekler İbrahim Paşa kadınlar Hükûmet Camiinde toplanmışlardır. Misak-ı Millî'nin tecellisine kadar savaşa karar vermişlerdir.
23 Ağustos	İnebolu	Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin teşvikiyle binlerce ahalinin katılmasıyla büyük bir miting yapıldı. Millî gayenin gerçekleşmesi için yemin edildi.
23 Ağustos	Torul	Büyük bir miting yapılarak ordunun zaferi için her türlü fedakârlığın yapılacağına dair yemin edildi. Müdafaa-i Milliye Reisi, Belediye Reisi, Müftü, ulema, eşraf imzalarıyla telgraf çekildi.

23 Ağustos	Eruh	Orduya selam gönderildi, alçak düşmanı tamamen mahv ve perişan edinceye kadar çalışmaya ve her türlü fedakârlığa devam edileceği kararlaştırıldı. Telgraf Eruh Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi ve Eruh Müftüsü Muhyiddin imzasını taşıyordu.
24 Ağustos	Sivas	Hükûmet meydanında bütün ahalinin katıldığı toplantıda Anadolu'ya saldıran Yunanlıların yenilmesi için orduya dua edildi. Ayrıca Misak-ı Milli'nin tecellisi için yemin edildi. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti reisi Hamid ve Müftü Rauf bu miting düzenlemişti.
25 Ağustos	Çankırı	Binlerce ahali Büyük Camii'de toplanıp sancak-ı şerifi taşıyarak hükûmet önüne gelmişler ve ordunun zaferi, Yunan'ın Anadolu'dan atılması için yemin etmişlerdir.
25 Ağustos	Kandıra	Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti on bin kişilik miting yaptı.
26 Ağustos	Ankara	Büyük bir içtima yapılarak Cuma namazından sonra namazgâhta dualar edildi.
1 Eylül	Ürgüp	Belediye dairesi önünde büyük bir miting yapılarak Misak-ı Milli'nin yerine getirilmesi için dua edildi. Telgraf Ürgüp Müdafaa-i Milliye Reisi Kaymakam Nedim imzasını taşıyordu.
1 Eylül	Atina (Rize)	Atina Kazası Müdafaa-i Hukuku bir miting tertip ederek orduya yardım için ahd ve misak etmiştir.
1 Eylül	Sürmene	Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi ve Sürmene Belediye Reisi imzalı telgrafla, Sürmenelilerin her türlü fedakârlığa hazır oldukları bildirildi.
1 Eylül	Divriği	Büyük bir miting ve orduya yardım yemini. Divriği Müdafaa-i Hukuk Reisi İbrahim.
2 Eylül	Kayseri	Büyük mitingler yapılarak orduya dua edildi.
3 Eylül	Mardin	Mardin'de yapılan mitingde eli silah tutan herkes emre hazır denildi. Mardin Müdafaa-i Hukuk Reisi.

Bu mitingler Anadolu'nun kurtuluşuna kadar devam etti. Yukarıdaki listeye şu notları da eklememiz gerekiyor: 22 Ağustos Karaman, Marmaris, Fethiye, Denizli, Aksaray, Maraş, Develi, 23 Ağustos Seydişehir, Kadınhanı, Akşehir, İnebolu, Amasya, Sultaniye, Viranşehir, Mardin, Silvan, Pervari, 24 Ağustos Trabzon, Çarşamba, Gümüşhane, Bağçe, Erbaa, Ünye, Dersim, 25 Ağustos İspir, Çermik, Kangal, Tercan, 26 Ağustos Akyazı, 27 Ağustos Zile, Köprü, Çemişkezek, Yalova, Niğde, Bafra, Kayseri, Ermenek, Tokat, Erba, Ünye, 28 Ağustos Ardahan, Hopa, Elbistan, Arapsun, Düzce, Genç Söke, Samsun, Bayezid, 29 Ağustos Silifke, Eleşkirt, Ergani, Divriği, 30 Ağustos Daday, Ereğli, Bolu³³, Reşadiye, Erzincan, Akdağ, Karahisar-ı şarki, Divriği, Kırşehir, Narman, Kuruca Şile, 31 Ağustos'ta Diyarbakır, Çorum, Konya, İzmit (Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti), Sapanca, Geyve, Taraklı, Düzce, Malatya (Müdafaa-i Hukuk Reisleri liderliğinde Mitingler), Ulukışla, Amasra, 1 Eylül Koçhisar, Cizre, Düzce, İskilip, Nevşehir, Boğazlıyan, Suruç, Tenos, 3 Eylül Kastamonu mitingleri³⁴.

Uzun senelerden beri birçok zorluklar yaşayan şark vilayetleri bütün mevcudiyetleri ile bu mücadeleye yardım etti. 3-6 Eylül tarihleri arasında Erzincan (Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti), Kiğı, Midyat (Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti), Şiran, Diyarbakır (Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti), Siverek, Pötürge, Bayburt, Lice, Kars, Ereğli, Göztepe (Mersin Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi imzalı), Karaköse (Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti) mitingleri yapıldı. Manavgat, Sungurlu, Muğla, Burdur, Isparta, Ilgın, Yenipazar mitingleri de 8 Eylül'den sonra gerçekleştirildi.

Ordunun kazandığı zaferler her yerde büyük bir sevinçle karşılandı. Sakarya Zaferi ile ilgili TBMM'ye ilk tebrik telgrafı, Doğu Cephesi kumandanı Kazım Karabekir Paşa'dan geldi. Trabzon baştan başa donatılmış ve gece fener alayları ile kutlamalar yapılmıştı. 12 Eylül gecesi Antalyalılar toplanarak gösterişli bir fener alayı düzenlemişler, Konya'da aynı gün kutlamalar olmuştur. Karamürsel'de şenlikler yapılmış, 13 Eylül'de Ankara'da büyük şenlikler olmuş, gece de fener alayı düzenlenmiştir. İnebolu'da ve Erzurum'da kutlamalar olmuştur. Hassa, Varto, Bozkır, Gülnar, Elmalu'dan tebrik telgrafları gelmiş, Tavas'ta büyük bir miting yapılmış, 11 Eylül'de Konya'da muvaffakiyet şenlikleri düzenlenmiştir. 16 Eylül'de Kastamonu, 18 Eylül Hekimhan, Kozan, İnebolu, Ereğli, 14 Eylül'de Tiflis'te zafer kutlanmış; gece sokaklar aydınlatılarak, bin kadar Müslüman yürüyüş yapmış ve Ruslar da bu kutlamalara katılmışlardır.³⁵ Kutlama telgrafları aynı zamanda TBMM'ye de gönderilmiştir.

³³ Hâkimiyet-i Milliye, 11 Eylül 1921, No: 289.

³⁴ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Ağustos-3 Eylül 1921.

³⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 13-15 Eylül 1921.

Savaş öncesinde ve sonrasında yapılan bu toplu gösteriler, peşinden büyük yardımları getirmiştir. Tekalif-i Milliye Emirleri yerine getirilmesi gereken bir zorunluluktur. Başkumandanın bir emri olarak da yerine getirildi, bu emri yerine getirmeyenler cezalandırıldı. Anadolu insanının en son imkânlarının kullanıldığı bu uygulama dışında gönüllü olarak yapılan yardımlar da oldukça fazla idi. Hemen şunu da belirtmemiz gerekiyor ki, Anadolu Türkü 1911 yılından beri bu yardımı yapmaktadır. Özellikle Müdafaa-i Milliye Cemiyeti halkın etkin bir şekilde orduya yardımı için kurulmuştur ve Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı günlerinde sık sık halk yardımlarına başvurmıştır.

Bu yönüyle cephe gerisindeki çalışmalar önemli bir hâl almıştır. Hâkimiyet-i Milliye gazetesi bir baş yazısında bu konuyu şu şekilde değerlendiriyordu:

“Cephe Gerisi

Türk ordusu Sakarya kenarında tarihin görmediği bir hamaset ve şecaatle cihad ederken cephe gerisindeki halk, bütün ruh ve kuvvetiyle, onun bu âli himmetini itmama çalışmaktan bir an geri kalmıyor. Mülhakatta gönülleri gayet derin ve kuvvetli bir galeyan var. Anadolu Ajansı gazetemizin beş günden beri neşrettiği uzun telgraflar, bu galeyanın derecesini کافی bir vuzuh ile gösteriyor. Hemen bütün halk, vilayet merkezlerinden liva, kaza ve nahiyelere kadar, fevc fevc camilerde, meydanlarda toplanarak ordunun zaferini Allah’tan dua ve bu zafere vusul için kendilerinden istenecek bütün maddi ve manevi fedakârlıkları bir fedakârlık değil, belki mukaddes bir vatan vazîfesi halinde ifaya hazır olduklarını ilan ediyorlar. Bu beş gün zarfında Anadolu’nun belki yüz şehrinde binlerce halk camilerde din rehberi ve azaların, vatanperver mütefekkirlerin vaazlarını, hitabelerini heyecanla dinlemişler, ve mukaddes cihadın, düşmanı kovuncaya kadar devamı için hükümete telgraflar çekmişler, yalnız yüzde kırk tekalif-i milliyeyi değil, kan, mal ve can, neleri varsa hepsini bu ulvi maksat uğrunda feda etmeyi istemişlerdir. Telgraflara dikkat ediniz, toplanan ve milli ah ve peymana karışan yalnız erkekler değildir; içlerinde kadın ve çocuk, Türk milletini teşkil eden bütün sınıflar var. Rize kadınları, “lazımsa biz de cepheye dövmüşmeye hazırız!” diyorlar. Bolu kızları aralarında yüz bin kuruş toplamayı kararlaştırmışlar ve Bursa’ya ilk girecek gazi için ipekten bir Osmanlı sancağı hazırlamışlardır.

Misak-ı Millinin tahakkukuna kadar mücadeleye hazır olan Anadolu halkının beslediği ebedi azim ve imanı gösterdiği için Karamürsel’den gelen telgrafi bir misal olarak verebiliriz. Türk milleti açtığı cidalin manasını bugün artık bihakkın anlamıştır. Anlamıştır ki dökülen kan, ne mülkün bu cüzü için, ne yalnız bir şerefi kurtarmak veya basit bir harbi sonuna kadar götürmek içindir. Kurtulacak şey bütün bir vatani, bütün

bir milleti ve asırlar geçirmiş kadim ve necip bir istiklaldir. Bunun için Anadolu halkı mahsulünün yüzde kırkını vermeye amadedir... ”³⁶

Gönüllü yardım ve bağışlara vereceğimiz birkaç örnek Anadolu insanının savaş günlerindeki ruh hâlini de göstermektedir: Bir hafta zarfında Düzce’den orduya 4012 kat çamaşır, çorap ve 3500 çift çarık bağışlanmıştır. Nevşehir’de ve Amasya Gümüş Hacıköy’de ve Diyarbakır’da orduya yardım ve bağışlarda bulunulmuştur.³⁷ Isparta’da İnas Mektebinde bir müsamere düzenlenerek Hilal-i Ahmer’e 70.515 kuruş ve 1 top kaput toplanmıştır. Ankara’nın Hacı Musa Mahallesi’nde 60 yaşlarında Emir Hala adındaki bir kadın biriktirdiği maden parasıyla bir koç alarak orduya bağışlamıştır. Trabzonlular deniz nakliyatında fedakârlık gösterdi. Boğazlıyanlılar askeri nakliye için 1313 nakliye vasıtası, askerler için beş bin çift çorap, beş bin takım çamaşır bağışladılar. Elâzığ Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Hilal-i Ahmer için yüz yetmiş bin kuruş gönderdi. Bolu Kıbrısçıklılar orduya 350 lira iane ve tekalif-i milliyeden hariç 400 çift çorap ve 400 çift çarık hediye etmişlerdir. Tarsus’ta binlerce ahali bir miting akdederek bir gönüllü müfrezesi tertip edip cepheye sevke karar verdiler. Orduya yardım için açılan mubayaaya en küçük kasabalar kudretlerinden fazla iştirak etmektedirler. Of kazasının civar köyleri orduya on baş binek hayvanı hediye etmişlerdir. Konya halkı orduya yüz binek hayvanı ve beş yüz araba hediye etmiştir. Beyşehirli de 188 baş hayvan esmanı olan on altı bin lira bağışladılar. Manavgat eşrafından Tugayzade Cemal Bey ile kayınbiraderi Fahri Bey birer hayvan hediye ettiler. Tenus ve İncesulular yedi yüz lira 50 kilo tatlı sert, 150 kilo dördüncü çeşit 100 kilo Samsun 350 kilo beşinci çeşit tütün satın alınarak yaralıları dağıtmıştır. Ankara’da halk cepheden gelen yaralı gazilere karşı elinden gelen yardımı göstermiş, gazilerin geçtiği istasyonlarda onlara sevgi gösterisinde bulunmuşlardır, Sincan’da olduğu gibi. Hilal-i Ahmer’in cephe gerisindeki çalışmaları orduya yardım içindi. Ankara ve Kırşehir’deki hastaneler bu cemiyet sayesinde ayakta durabiliyordu. Mecruhlar Yozgat’ta hastanelere getirilmişler ve kabilelerle karşılaşmışlardır. Beyşehir ahalisi Hilal-i Ahmer’e 48 yatak ve yorgan hediye etti. Bartın ve Amasra hanımları sandıklarının en gizli köşelerinden çıkardıkları eşyalarını yaralıları verdiler. Koçarlı’da (Antalya) Hilal-i Ahmer yararına düzenlenen müsamerede 600 lira kadar yardım toplanmış ve Mustafa Kemal Paşa’nın bir fotoğrafları da elli liraya satılmıştır. Bu heveskâr heyet başka piyesler de tertip edeceklerdi.

Gazetelerin “Emsalsiz Bir Kasaba” başlığı altında anlattıkları Bolu’nun orduya yardım konusunda çok öne çıktığı ve ahalinin her türlü yardımı kendi aralarında

³⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 26 Ağustos 1921; Haluk Selvi, Milli Mücadelede Erzurum, Ankara, 2000.

³⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1921No: 287.

toplayarak orduya verdiği görülmektedir. Akşehir ve Karaman'da Konya süvari alayına benzer bir süvari alayı teşkili için çalışmalara başlanmış, Zonguldaklı kadınlar ordu için geceli gündüzlü çalışarak 1165 lira Hilal-i Ahmer aracılığı ile yardımda bulunmuşlardır. Öteden beri limana gelen askerî eşyayı ücretsiz olarak taşıyan İnebolulu kayıkçılar bu kere de taşıma ücreti olan 16800 kuruşu almamışlardır.³⁸

Konyalılar Hilal-i Ahmer'e yardım etmişler, kurban bayramında sarf edilecek şeker bedelini Hilal-i Ahmer'e bağışlamışlardır. Açıksöz'ün 15 Ağustos tarihli nüshası Hilal-i Ahmer menfaatine 5 kuruştur. Normalde gazetenin fiyatı 100 paradır. Boğazlıyan'dan 1313 nakliye vasıtası orduya gönderilmiş, Gümüşhacı Köylü Halil Efendi orduya 5.000 yular hediye etmiştir. Aynı günlü gazetede Hilal-i Ahmer yaralıların bakımı için şişe yardımı çağrısında bulunulmuştur, Daday halkı Kastamonu hastanelerindeki gazilere 100 lira göndermiş, Ayaş kazası ahalisi tekalif-i milliye memurları maaşlarının yarısını orduya terk etmişler ve Hilal-i Ahmer'e yardımda bulunmuşlardır. Erzurum ve Vanlılardan muhtelit gönüllü 303 kişi kaydedilmiştir³⁹, Konyalılarından atları silahları ve cephaneleriyle 63 gönüllü kaydedilmiştir. Her tarafta gönüllü alayları teşkil edilmekte ve bu alayların masraflarını karşılamaktadır. Konya Mekteb-i Sultanisi talebeleri askerlere tütün ve sigara alınmak üzere 100 lira toplamışlardır. Manavgatlılar 1300 lira yardımda bulundular. Sökeli kadınlar askerlik kaydına isimlerini yazdırdılar, Köyceğiz kadınları 50 lira toplayarak Hilal-i Ahmer'e gönderdiler.⁴⁰ Nihai zafere kadar devam eden bu yardım faaliyetleri sonunda Elâzığ, vilayetler arasında Hilal-i Ahmer'e yardımda birinci gelmiştir. Büyük Millet Meclisi Müdafaa-i Milliye Vekâleti, 28 Ağustos 1922 tarihinde yayımladığı bir tamimle, ordunun subay, er ve her sınıfının, memur ve ahalinin el ele vererek vatanın kurtuluşu için çalışılmasını istiyordu.⁴¹

Bu savaşlar Türk milletinin yaklaşık yarım asır süren mağlubiyetler ve geri çekilme durumuna son vermiş birer başarı idi, zaferler Türk tarihinde yeni bir dönemi başlattı. Bu zaferler Türk milletinin fedakârlığı, Anadolu insanının cömertliği ve kahramanlığı, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının kararlılığı sayesinde elde edilmiştir. Savaş günlerinde Anadolu yoksuldur, yardıma muhtaçtır ama bu olumsuzluklara rağmen büyük bir zaferi bu şartlar altında kazanmasını bilmiştir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri Millî Mücadele hareketinin bu safhasında da çok faal çalışarak halkı bir birlik hâlinde orduya yardımcı olarak birleştirmiştir. Bu çalışmamızda verdiğimiz miting kararları ve önemli merkezlere çekilen telgraflar açıkça bu durumu ortaya koymaktadır.

³⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 20 Ağustos-13 Eylül 1921; Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü, c. 4, Ankara, 1995.

³⁹ Açıksöz, 28 Ağustos-12 Eylül 1921.

⁴⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 25 Eylül 1921, No: 303.

⁴¹ ATASE. İSH. K:1546, G:70, B:1.

Anadolu’da zafer günlerinde sadece şehir merkezlerinde değil bunlara bağlı kasaba ve köylerde de tüm Türk halkı özlemini çektiği topraklara kavuşmanın getirdiği sevinç ve gururu kutlama etkinliklerine dönüştürmüştür. Bu zaferler üzerine yapılan birçok kutlamada genel olarak her yer bayraklarla süslenmiş, resmî ve gayri resmî temsilcilerin geçit törenleri yapılmış, Türk ordusu için dualar edilmiş, kurbanlar kesilmiş, önemli devlet temsilcilerinin vatanperver konuşmalarının yanı sıra öğrenciler tarafından şiirler okunmuştur. Gündüz yapılan kutlamalar geceye de taşınmış; halkın yoğun katılımıyla fener alayları tertip edilmiş ve mızıkalar eşliğinde marşlar okunmuştur. Türk ordusunun başarı haberleri geldikçe kutlamalar daha da görkemli hâle dönüşmüştür.⁴²

Gümrü Anlaşması ve Doğunun Kurtuluşu, Birinci İnönü Zaferi, İkinci İnönü Zaferi, İzmit ve Adapazarı’nın Kurtuluşu, Kütahya, Afyon, Eskişehir, Uşak, Bilecik, Balıkesir, Akhisar, Salihli ve İzmir’in Kurtuluşu üzerine bütün Türk şehir ve kasabalarında kutlamalar yapılmış, TBMM’ye kutlama telgrafları çekilmiştir. Bu telgrafları genel olarak üç kategoriye ayırabiliriz. İlki gönderildiği yerlerde yapılan sevinç gösterilerini ortaya koyan telgraflar, ikincisi kurtarılan yerleri müjdeleyen telgraflar, sonuncusu ise zaferler nedeniyle çekilen tebrik ve destek telgraflarıdır.

Sakarya Savaşı ve Büyük Taarruz sürecinde Mustafa Kemal Paşa, Afyonkarahisar, Dumlupınar, Kütahya, Eskişehir, İzmir ve Bursa gibi yerlerin kurtuluşunu cepheden Türkiye Büyük Millet Meclisine çektiği telgraflarla müjdelemişti. Cepheden gelen kurtuluş haberleri Ankara’dan çekilen telgraflarla da tüm Anadolu’ya yayılmıştır.

Anadolu ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Merkezi de bu savaşlar boyunca elde edilen başarı haberlerini bağlı şubelere müjdeleyen telgraflar çekmişti. Yine bu kategoride değerlendirilebilecek telgraflardan bir grubu da kurtulan yerlerin mebusları tarafından gazetelere gönderilmiş olanlardır. Bir diğer grup telgraf ise zafer sevincini bildirmiştir. Cephelerdeki savaşlar boyunca gerek Anadolu’da gerekse İstanbul’da yapılan sevinç gösterilerini ortaya koyan çok sayıda telgraf Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisine ve matbuata çekilmiştir.

Mustafa Kemal Paşa gerek Meclis başkanı gerekse Başkumandan sıfatıyla kendisine gönderilen telgrafların bazılarına cevap yazmışsa da hepsine yanıt veremediği için toplu bir şekilde teşekkür telgrafi yayımlamıştı. Çalışmamızda bu cevapların bazılarını yayımladık. Bunlardan birisini, İnönü Zaferi üzerine çekilen telgrafi, örnek olması açısından aşağıda vermeyi uygun bulduk:

⁴² Büyük Taarruz’un etkileri üzerine bakınız: Uğur Üçüncü, Türk Kamuoyunda Büyük Taarruz, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar, 2010.

“Mustafa Kemal Paşa’dan Orhaneli Müfrezesi, Müdafaa-i Hukuk ve Belediye Reislerine Cevap 26 Ocak 1921

İnönü Muzafferiyeti tebrik ve asi Ethem’in harekâtını takbih ile aleyhine vuku bulan takibatı tebciil sadedinde gelen telgraflar meclis genel kuruluna sevk edilmekte ve verilen kararlar riyaset makamı vekilleri tarafından alélusul cevaben tamim kılınmakta idi. Ancak bu tezahürat son zamanlarda o derece şükranı celb edecek mahiyette çoğalmıştır ki gerek yüce meclis ve gerek kendi namıma olarak bu zat veya makamlara özel suretle tekrar şükranlarımı arz etmeyi bir vicdan borç ve kadirşinaslıktan sayarım. Durumun gerekenlere tebliğini rica ederim.

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal.”⁴³

Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 8 Ekim 1922 tarihli sayısında Mustafa Kemal Paşa Büyük Taarruz sonrasında gerek resmî gerekse özel kurum ve kişilerden çok sayıda tebrik telgrafı aldığını belirtmekteydi. İçinde bulunulan şartların zorluğundan dolayı çekilen her telgrafa cevap verilmesinin imkânsızlığından bahsederek hepsi için toptan teşekkür etmişti.

TBMM Riyaseti ve Heyet-i Vekile (Bakanlar Kurulu) da hem cephelerdeki komutanlara hem de Mustafa Kemal Paşa’ya tebrik telgrafları çekmiştir. Sakarya Savaşı’nı tebrik eden Heyet-i Vekile telgrafı şu şekilde idi:

“Garp Cephesi Karargâhında Heyeti Vekile Reisi ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa Hazretlerine 15 Ağustos 1921

Kemali hürmetle tebriklerimizi arz eder ve büyük ordumuzun bütün yüksek kumandanlar, subaylar heyeti ve kahraman efradıyla beraber muzafferiyete nail olmamıza dualar eyleriz efendim.

TBMM Reisi Sanisi Adnan, Diğer Bakanlar”⁴⁴

Sakarya Savaşı’nın en önemli tebriklerinden birisi Mustafa Kemal Paşa ile annesi Zübeyde Hanım arasındaki yazışmalardır:

“Zübeyde Hanım’dan Süreyya ve Salih beyefendilere Müşir ve Gazi oğlu Mustafa Kemal Paşa’ya 27 Eylül 1921

Uhdenize müşirlik rütbesiyle gazilik unvanı tevcih buyrulduğunu tebşir ettiler. Milletin hakkınızdaki bu teveccüh ve itimadı benim kadar kimseyi mütehasıs

⁴³ Dirdli, 7 Şubat 1337, No:45

⁴⁴ ATASE. İSH. K:1176, G:93, B:3.

edemez. Hemşirenle beraber çok sevindik ve iştıyak yaşları döktük. Alnından öperim ve bağrımıza basarak seni tebrik ederiz. Dinin muhafazası ve vatanın kurtuluşu uğrunda çalışan mücahitlerle beraber Cenab-ı Hakk'ın birliğine emanet ederiz ve hakkınızda gece gündüz sıhhat ve nusretler temenni ederiz, sevgili oğlum.

İmza Valideniz Zübeyde.

Saib Bey vasıtasıyla Validem Zübeyde'ye 29 Eylül 1921

Benim için ne kadar dünyevi mükâfatların en ulvisi olan tebriklerinize mesud oldum. Sizi görmek hususundaki iştıyakım anlatılamaz. İlk fırsatta sizleri buraya getirmeye çalışacağım. Tam bir sükun ve istirahatle dualarınızın devamını memleketimizin kurtuluşu için devamını rica ile ellerinizden ve Makbule'nin gözlerinden öperim.

Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal."⁴⁵

Büyük Taarruz sonunda Meclisten Mustafa Kemal Paşa'ya şu telgraf çekilmişti:

“Bşkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 9 Eylül 1922

Bu gün içtima halinde iken İzmir hakkındaki telgrafname-i devletlerini alan ve Bursa'nın da istirdat haberi tebliğ edilen Meclis umumi heyeti, düşman ordusunu yıldırım gibi bir sürat ve şiddetle imha eyleyen ve son muzafferiyetle bütün Anadolu'nun mutlak kurtuluşunu fiilen emri vaki haline getirilen mukaddes orduya ve onun dahi ve Mübcecel başkumandanın bütün milletin ebedi şükran ve güvenini arza karar verdi. Kemal-i tazimle arz eylerim, efendim.

Büyük Millet Meclisi Reis-i Sanisi Adnan."⁴⁶

Batı Anadolu'nun kurtarılmasından sonra Heyet-i Vekile Mustafa Kemal Paşa'ya şu tebrik telgrafını çekmiştir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Ankara 12 Eylül 1922

Türklüğe has geniş ve yeminli görüşünüz ve dahiyane kumandanız tahtında Türk ve İslam tarihine yeni ve muazzam bir şeref ilave ederek yeni bir baht ve devir açan ve milletlerin hür ve müstakil yaşamasını kendisine şiar telakki eyleyen Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının yıldırım süratiyle Anadolu'muzun düşmandan tahlisini temin eden yüksek ve kati zaferini zat-ı devletlerinin muhterem şahıslarında sürur ve

⁴⁵ ATASE. İSH. K:1483, G:111, B:1,1a.

⁴⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 12 Eylül 1922 No:610

fahr ile tebrik etmekle mübahi ve bahtiyardır. Cenab-ı Hakk kahraman milli ordularımızı tevfikat-ı sübhaniyesine daima mazhar buyursun.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Heyeti Reisi, Şeriyye Vekili, Maliye Vekili, Adliye Vekili, Dahiliye Vekili, Hariciye Vekili, Maarif Vekili, Müdafaa-i Milliye Vekili, İktisat Vekili, Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekili.”⁴⁷

⁴⁷ BCA. 030.10.113-1.

II. BÖLÜM

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE ÇEKİLEN TELGRAFLAR

1- Millî Mücadele’de Adana ve Adanalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Mondros Mütarekesi’nin imzalanmasından sonra, 18 Aralık 1918’de Fransa’nın Suriye işgal ordusu komutanı General Hamlin Adana’ya girdi. Adana yaklaşık üç yıl, Fransız işgali altında Ermenilerden çok çekti. Ermenilerin yaptıklarına sessiz kalan ve çoğu zaman onları destekleyen işgalci Fransızların politikaları, bölgede Millî Mücadele hareketinin doğmasına sebep oldu. Bu süreçte Adana Valiliği ve Belediyesi çalışmalarını Pozantı’dan yürüttü. Kozan ve Ceyhan gençleri gönüllü birlikler düzenleyerek hem kendi bölgeleri için hem de batı cephesindeki düzenli birlikler için destek sağladılar. Kozan ve Ceyhan İslam Gençliği Derneği kendi bölgelerinin işgalden kurtarılmasından sonra bölgelerinde topladıkları yardımları Batı Cephesine gönderdiler.⁴⁸

20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara İtilafnamesi’nden sonra 1 Aralık 1921 günü Adana’da Fransızlarla devir teslim merasimi yapıldı ve Adana TBMM Hükûmetinin kontrolüne girerek işgalden kurtulmuş oldu. Adanalılar, Adana’ya Türk ordusu girdiği gün şehrin ortasına 40 metre büyüklüğünde bir Türk bayrağı çekmişlerdi.⁴⁹ Ayrıca Batı Cephesindeki nihai zafer üzerine, Adana’da çeşitli milletlere mensup ahali temsilcileri toplanarak Hilal-i Ahmer’e yardım için müzakerelerde bulunmuşlar ve vilayetin vaziyetini göz önüne alarak 100 bin lira toplanmasını üzerlerine almışlardır. Adana halkı birbirleriyle müsabaka edercesine hamiyetlerini göstermişlerdir.⁵⁰

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Adana şu milletvekilleri ile temsil edildi: Abdullah Faik Efendi, Mehmet Hamdi Efendi, Eşref Bey, Zamir Bey, Zekai Bey. Kozan ayrı bir idare birimi olarak değerlendirildiğinden, son Osmanlı Mebusan seçimlerinde ve TBMM için yapılan seçimlerde şu milletvekilleri de Kozan adına mecliste bulundular: Fevzi (Çakmak), Fikret (Onural), Hüseyin (Çelik), Mustafa (Cantekin), Reşit (Ramabar).

Bu milletvekillerinden Dr. Eşref Bey (Akman) bölgesinde Milli Mücadele için faaliyette bulunmak üzere izinli sayılarak meclisten ayrıldı. Bu izni 4 Temmuz 1920’de bir buçuk ay ve sonra tekrar uzatılmak suretiyle 28 Şubat 1921 tarihine kadar sürdü⁵¹. Adana’dan vekil seçilen başka bir isim Zamir Bey (Damar) (Arıkoğlu) ise Çukurova

⁴⁸ Ögüd, 17 Eylül 1921, Sayı: 763; Hâkimiyet-i Milliye, 18 Eylül 1921, No: 296.

⁴⁹ İleri, 18 Eylül 1922, No:1660.

⁵⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1922 No:607.

⁵¹ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923, c.3, Ankara, 1995, s.45.

direnişinde bizzat cephede görev almasından dolayı meclise ancak 1 Temmuz 1920’de katılabildi. 6 Ağustos 1920’de tekrar bölgesinde vatani hizmet için izinli sayıldı⁵². Kozan Mebusu olan Mustafa Fevzi (Çakmak) Paşa bütün harp boyunca gerek mecliste ve gerekse cephede çok önemli vazifeler ifa ederek önemli başarılarla katkı sağladı. Dr. Mustafa (Elvan) Bey (Cantekin) 30 Temmuz 1921’de cephede hizmet görmek üzere meclis kararıyla izinli sayılarak 40 gün cephede çalıştı⁵³.

Birinci İnönü Muzafferiyeti Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Garp Cephesi Kumandanı İsmet Bey’e Çekilen Tebrik Telgrafı

“Pozantı’dan Garp Cephesi Kumandanı ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi İsmet Beyefendi Hazretleri’ne 14 Ocak 1921

Sevgili ordumuzun İnönü muzafferiyeti tam bir sevinçle haber alındı. Hak ve istikbal davamızı daha ziyade yücelten bu kesin muzafferiyet zaten azmin ulvi derecesini gösteren ve daima davamız için ortak hareketi kurtuluş yolu gören manevi kuvvetimizi pek ziyade yükseltmiştir. Sevgili ordumuzun devamlı muvaffakiyet ve muzafferiyete ulaşmasını yüce Allah’tan niyaz ederek bu muzafferiyetin amili bulunan Büyük Millet Meclisine ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiyemize ve ordunun kumandan, subay ve erlerine teşekkürlerimizi takdim eder, gösterilen basiret ve cesaret eserlerinden dolayı da takdir eyleriz.

Pozantı’da Umum Adana Ahalisi Namına Belediye Reisi Mehmed Fuad.”⁵⁴

Garp Cephesi Kumandanı İsmet Bey’den Pozantı’da Adana Belediye Reisi Mehmed Fuad Bey’in Tebrikine Cevap

“İnönü’den Pozantı’da Adana Belediye Reisi Mehmed Fuad Beyefendi’ye 14 Ocak 1921

Dini ve milli mefkûremiz uğrunda kırılmaz bir azim ve iman ile cihat eden ve milletimize has olan cesaret ve kahramanlığı cihana ispat etmiş olan Adanalı kardeşlerimizin bizzat içinde bulundukları büyük mücahedeler esnasında lütfen Garp Cephesindeki biraderlerini iltifat buyurmalarını Garp Cephesindeki bütün efrad ve subayların en büyük taltif ve mükâfat saydıklarını temin ve teyit eder ve Adana ahalisi namına riyasetlerinize en samimi minnet ve şükranımızı takdim ederken ebediyen milletimize ait kalmasını bir an evvel zafer ve saadetlere kavuşturmasını Cenab-ı Hakk’tan niyaz eylerim.

Garp Cephesi Kumandanı İsmet”⁵⁵.

⁵² Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.48.

⁵³ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.685

⁵⁴ ATASE. İSH. K: 695, G:99, B:1.

⁵⁵ ATASE. İSH. K: 695, G:99, B:1-1.

Adana Valisi ve Fırka Kumandanının Birinci İnönü Muzafferiyetini Tebrik Telgrafı

“Eskişehir’de Garp Cephesi Kumandanı ve TBMM Hükümeti Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi İsmet Beyefendi’ye 16 Ocak 1921

Garp ordusuna ve en büyük muzaffer kumandanına tebriklerimizi takdim eder, muvaffakiyetlerinin devamı temenni olunduğunu arz eylerim efendim.

Pozantı’da Adana Valisi ve 41. Fırka Kumandanı Mehmed Nuri.”⁵⁶

Adana’nın Fransız İşgalinden Kurtarılması için Adanalıların Elllerinden Geleni Yapacaklarına, Meclise ve Hükûmete Sadık Kalacaklarına Dair Fekelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne ve Matbuata Telgrafları

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Matbuata 23 Şubat 1921

İki senedir memleketimizde Fransız medeniyeti namına kesilen başlardan, Türk ve Müslüman cesetleriyle doldurulan kuyulardan, haksız olarak gasp edilen mallardan, sırf İslam oldukları için zindanlara atılan masumlardan, keselerine girmek üzere sebepsiz olarak eşraf ve itibarlı kimselerden cebren tahsil olunan yüzbinlerce liradan, mali durumu dolayısıyla istenen paraları veremeyen zavallıları sürmekten, silah ve bomba tazyikiyle İslam ahaliyi Ermenilere katliam ettirmekten başka bir şey görmedik. Fransızların işbu tahammülsüz zulüm ve fecayii aksakallı ihtiyarlardan saçı bitmedik yetimlere kadar beş yüz bin nüfusa ulaşan biz Adanalıları bütün mülkümüzü terk etmek suretiyle cephelerde Fransızlarla cihat etmeye sevk etti. Milli emellerin elde edilmesinden başka hiçbir şeyi takip etmeyen bizler pek yakında mevcudiyetimizi Avrupa nazarında da ispat edeceğiz. Fakat şark meselesinin halli için Londra’da içtima eden konferansın şu an teşkilinde Fransızların Adana’da kendini kurtarmaya muvaffak olamayan bir takım aciz ve İslam yoksununu tehdit ederek, İslam kisvesi takınarak kendisini İslam hakkında dost gösterenler, Ermeniler ve diğer gayrimüslim ahaliden olup fakat İslam ismini taşıyan Arap, Yahudi ve Fransız parasına tamah eden yurtsuz ve memleketle alakasız birkaç serseri elde etmek suretiyle kendilerine rey toplamak gayretinde bulundukları haberi alındı. Vatanın kurtuluşu için çalışan ve bu yüzden bütün memleketlerini terk etmiş olan beş yüz bin Adana Müslüman ve Türkleri cephelerde Fransızlarla bir seneden beri karşı karşıya cihat etmektedirler. Binaenaleyh Londra Konferansı Fransızların bu desiselerini anlamak istemez ise bu İslam nüfus kan ve ateş olacak veyahut Kilikya asıl ve hakiki sahipleri olan bu Türklere iade edilecektir.

⁵⁶ ATASE. İSH. K: 696, G:23, B:1.

Biz Adana halkı milleti temsil eden Anadolu meşru hükümetinden başka hiçbir ecnebi idare ve hükümeti kabul etmeyiz. Fransızların yaptıkları şu hareketleri şiddetle protesto eder birkaç serserinin yaptıkları cinayeti de reddeyleriz. Bu Türk kıtasının asli sahibine iadesi için bütün Avrupa hükümetlerinin nazar-ı dikkatlerini celp etmekle beraber şayet konferans bu taleplerimizi nazar-ı dikkate almazsa milli gayenin elde edilmesine kadar silahlarımızı bırakmayacağımızı yemin eder ve akacak kanlardan dolayı bütün mesuliyetin Avrupa hükümetlerine ait olacağını arz eyleriz.

Feke Belediye ve Müdafaa-i Hukuk reisleri ve azası ile eşraf ve ileri gelenlerden birçok imza.”⁵⁷

İkinci İnönü Muzafferiyeti Dolayısı ile Adanalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Telgrafı

“Pozantı’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine ve Müdafaa-i Milliye Vekâletine 10 Nisan 1921

Millete İnönü muzafferiyeti ile İslam zaferini bahşeden göz nurumuz genç ordumuzun bu Allah yolundaki mücahadesi haber alındı. Bu haber milleti geleceğinden emin olarak refaha kavuşturmuştur. Zat-ı samileri ile kumandanlarımızın ve bütün mücahitlerimizin peygamber ruhunu şad eden cihat ve muzafferiyetlerini tebrik eyler ve Allah’ın yardımının devamlı yanınızda olması duasını Allah’ın yüce katına göndererek dualar eder keyfiyetin muhterem kumandanlarımız ile mücahitlerimize tebliğini istirham eyleriz.

Adana Valisi Hilmi, Muhasebeci Ahmed, Belediye Reisi Mehmed Fuad.”⁵⁸

Adanalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Müracaat Ederek Fransız İşgalinden ve Hürriyet ve İtilafçılardan Şikâyeti ve Yardım Talebi ile İlgili Telgraf

“Adana’dan Büyük Millet Meclisi Huzur-ı Alisine 18 Mayıs 1921

İslam milletini baştanbaşa temsil görevini alan ey Büyük Millet Meclisi! Kurtarıcı. Güçlü orduların vatanın bir ikliminde asri düşmanlarını zir ü zeber ederken bir tarafta hicran ve mihnet köşesinde kalmış biz Adanalılar eski asırların tertip ettiği gaddar düşmanların vicdansız ve akıl almaz cinayetleri ve faciaları karşısında zamanlardan beri can çekişmekte olduğumuz malum bir keyfiyettir. Gerçi istilacı düşmanlar şu anda hareket hatlarını kısmen tatil etmiş gibi görünmekte iseler de bunlara yandaş olan İslam olduğunu söyleyen alçakların elinden çekmediğimiz kalmıyor. Bu kara beladan

⁵⁷ Bolu Gazetesi, 3 Mart 1921, No: 334.

⁵⁸ ATASE. İSH. K: 697, G:126, B:1-4.

kurtulmamız için ihtişamlı meclisimizden imdat istiyoruz. Hırs ve tamah sahibi düşman daha üstün kuvvetlerle saldırıyor, ne yapacağımızı ve ne edeceğimizi şaşırdık kaldık. Halkın en çok üzülmesine sebep olan Hilal-i Ahmer'in açılmasına ve çalışmasına mani olmalarıdır. Bunu yapanlar Fransızlar ve Hürriyet ve İtilafçılardır. Ey muhteşem Millet Meclisi! Sizden tazarru ve istimdat eyleriz ki, bu vatan kıtasının başına musallat olan bu adamları en azından Fransızlarla bir saat görüşerek bulundukları mevkilerden uzaklaştırınız. Saygılarımızı sunarız.

İslam Ahalisi Namına Adanalı Kaymakzade Hakkı.”⁵⁹

Sakarya Zaferi Dolayısıyla Adana Mıntıka Kumandanlığından Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Pozantı’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 13 Eylül 1921

Sübhan’ın lütfu ve Hazreti Peygamberin ruhani yardımı ile üç haftadan beri devam eden Sakarya Meydan Muharebesinin milli ordunun muzafferiyeti ile neticelenmesinden dolayı mıntıka komutanları, subayları ve efradının şükran ve tebriklerini arzına cesaret eyler ve düşmana nihai darbenin vurulmasını Cenab-ı Allah’tan niyaz ve rica edilmekte olduğunu arz eylerim efendim.

Adana Mıntıkası Kumandanı Salim Cevat.”⁶⁰

Sakarya Zaferi Dolayısıyla Eski Adana Belediye Reisi Kadri Bey’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Cemalan’dan Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan-ı Muhterem Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 27 Eylül 1921

Dinimize, milletimize, vatanımıza uzatılan hain elleri büyük bir azim ile kırarak milletimizle bütün İslam âleminin yüzlerini güldüren mukaddes cihatlarıyla uhdenize tevcih buyrulan müşirlik rütbesi ve gazilik kutlu unvanını samimiyetle tebrik eder ve muvaffakiyetinizin devamını Cenab-ı Hakk’tan niyaz eylerim ferman.

Eski Adana Belediye Reisi Kadri.”⁶¹

⁵⁹ ATASE. K:743, G:109, B:1-1.

⁶⁰ ATASE. İSH. K:1164, G:15, B:1-a.

⁶¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-220.

Sakarya Zaferi Dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisine Adana Valiliğinden Çekilen Tebrik Telgrafı

“Adana’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Eylül 1921

Kahraman ordumuzun Hakk’ın yardımıyla elde ettiği büyük zafer vilayetin her tarafında büyük sevinçle karşılanarak vatanperver tezahüratta bulunulmuş ve muzafferiyetin devam etmesi duası tekrar kılınmıştır. Vilayetin her tarafında şenlikler yapılmaktadır.

Adana Valisi Hilmi.”⁶²

Sakarya Zaferi Dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne Kozan’dan İslam Gençliği Derneğinin Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 29 Eylül 1921

Azim ve imanınızla hurt a haş ettiği Yunan sürülerini size siper ettiren gazilik ve müşirliklerinizi dernek namına tebrik ederiz. Muhterem ordumuzu İslam binasının temeli olan zat-ı fehmanelerinden selamlamakla şeref duyarız.

Kozan İslam Gençliği Derneği Namına Reis Lütfullah.”⁶³

Sakarya Zaferi Dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisine Kozan’dan Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Büyük Başkumandanımız Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 29 Eylül 1921

Emir ve kumandanız altında bulunan Türk milletinden kurulan Hakk ordusunun batıl kuvvetlere karşı tarihe yakışır bir şekilde giriştiği namus ve istiklal mücahedesinde elde ettiği Sakarya galibiyeti bizi tekrar şükran secdesine kapattı. Ordumuzun muzafferiyetlerinin devamını iman ettiğimiz Yüce Allah’tan istirham eder bütün İslam muhacirleri namına büyük milletin büyük kumandanı olan zatınıza tebriklerimizi ve minnettarlıklarımızı arz eyleriz.

Ceyhan ve havalisi İslam muhacirleri namına Durmuş.”⁶⁴

⁶² Hâkimiyet-i Milliye, 28 Eylül 1921, No:306.

⁶³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-227.

⁶⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-228.

Kozan'dan Adana'nın Fransız İşgalinden Kurtuluşu Dolayısıyla Teşekkür Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne 22 Ekim 1921

Hiçbir şey ile sarsılmayan fedakâr azminizin şükür semeresi olarak vilayetimizin tahliyesi istiklalimizin ve milli hukukumuzun tasdik ve korunması esasına dayanan itilafnamenin imzası müjdesi memleketlerimizde derin bir mutluluk hissi doğurmuş olduğundan bu büyük muvaffakiyete teşekkür ve minnettarlığımızı bildirir, diğer vatan kısımlarının da büyük kahramanlık azminizle yakın bir zamanda kurtarılacağını Yüce Allah’tan ümit ederiz efendim.

Müdafaa-i Hukuk Reisi Şükrü.”⁶⁵

Konya’da Adana Eski Belediye Başkanı Kadri Bey’den Adana’nın Fransız İşgalinden Kurtuluşu Dolayısıyla Teşekkür Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Muhterem Başkumandanı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne 22 Ekim 1921

Milli mücahedenin gayelerinden biri olan Adana’nın tahliyesi hususundaki muvaffakiyetten dolayı Büyük Millet Meclisi’ni ve zat-ı samilerini tebrik ile saygılarımızı sunar diğer memleketlerimizin kurtarılması suretiyle başarıların devamını Yüce Allah’tan niyaz eylerim, ferman.”⁶⁶

Pozanti’den Adana’nın Fransız İşgalinden Kurtuluşu Dolayısıyla Eski Adana Mebusu Subhi Bey’in Teşekkür Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na 22 Ekim 1921

Muhterem kumandan ve sevgili askerlerimizin şecaat ve besaleti ve Büyük Millet Meclisimizin azim ve cesareti sayesinde Adana’mızın kurtarıldığı haberinden dolayı gözlerimizden mutluluk yaşları akıtarak samimi ve içten teşekkürlerimizin kabulünü istirham eder ve bütün anayurdumuzun yakında pis düşman ayaklarından temizlenmesini Yüce Mevla’dan niyaz eyleriz ferman.

Sabık Adana Mebusu Subhi.”⁶⁷

⁶⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-18.

⁶⁶ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-21.

⁶⁷ C.A. A:7-2-b, D:91, F:2-22.

Adana'nın Fransız İşgalinden Kurtuluşu Dolayısıyla Adana Valisi Hilmi Bey'in Teşekkür Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne 27 Ekim 1921

Adana’nın kurtarılması muvaffakiyeti münasebetiyle ellerinizden öper, bu muzafferiyetinizi tebrik eder ve Adana ahalinin minnet ve şükran hislerini arzdan şeref duyarım.

Adana Valisi Hilmi.”⁶⁸

Adana'nın Fransız İşgalinden Kurtuluşu Dolayısıyla Adana Belediye Reisinden Teşekkür Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 19 Ocak 1922

Bugün memleketimizin anavatana iltihak ettiği en şerefli kutsi bir günüdür. Şehir baştanbaşa binlerce bayraklarla süslendi. Bugünü kutlamalar için halktaki sürür ve neşeye sınır yok ve bugün Adana’nın millî bayramı olarak halkımızca kabul edilmiştir. Bu emsalsiz günü bize idrak ettiren Büyük Millet Meclisi ve onun Hükümetine minnettarlıklarımızı takdim eder, henüz işgal altında inleyen diğer vatan aksamının aynı günleri pek yakında idrak etmesini Allah’tan niyaz ederiz. Halkımız Misakı Millinin elde edilmesi için her türlü fedakârlığa hazırdır.

Umum Adana ahalisi namına Mehmed Fuad.”⁶⁹

Adana'nın Fransız İşgalinden Kurtuluşu Dolayısıyla Adana Belediye Meclisinin Teşekkür Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 29 Ocak 1922

Azim ve imanın, üç senelik cidalin sonucu olarak içtima eden Adana Umumi Meclisi bugünkü mevcudiyetini bahşeden Başkumandan Paşa Hazretleriyle Büyük Millet Meclisine arzı şükranla beraber aynı muvaffakiyetin vatanın istila edilmiş aksamında da bir an evvel tecellisini Cenabı Hakk’tan temenni eyler.

Adana Meclisi Umumisi Namına Hamid.”⁷⁰

⁶⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-7.

⁶⁹ TBMM. ZC. Cilt: 16, İçtima:147 (19.01.1922).

⁷⁰ TBMM. ZC. Cilt: 16, İçtima:158 (11.02.1922).

Ceyhan'dan Başkumandanlık Meydan Muharebesi'ni ve Başlayan Zaferleri Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 4 Eylül 1922

Allah'ın yardımı ve peygamberin ruhani desteğiyle emir ve idareleri ve tanıdıkları kurtuluş bayrağı altında dövüşen kahraman ordumuzun hain ellerinde anavatana soktuğu hayâsız düşmana indirdiği kahharane ve intikam alıcı olarak elde ettiği şanlı galibiyet Türk'ü ve bütün İslam âlemini şükür secdesine kapattı. İlahi bir iman ve kanaatle kullandığımız Türk kılıcı milletimizi susadığı istiklale kavuşturdu. Bir vakitler elem ve keder yurdu olan memleketimiz baştan ayağa bir sevinç yuvası haline geldi ve hayat buldu. Bugün Ceyhan'ın Çeşme Meydanı'nda toplanan binlerce halk dostu tanıdığı zat-ı devletlerinde ve kumanda heyetiyle ecdadının gerçek varisi olduğunu ispat eden subay ve asker kardeşlerimize ebedi şükran ve saygılarımızın kabul ve lütfen iletilmesini arz ve istirham eyleriz efendim.

İslam Gençler Derneği Reisi namına Umumi Kâtip Osman Fikri, Ceyhan Kaymakamı Tevfik, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hacı Halil, Belediye Reisi Mücteba, Hilal-i Ahmer Reisi Abbas Hilmi.”⁷¹

Ceyhan'dan Afyon ve Uşak'ın Kurtuluşunu Tebrik Telgrafı

“Ceyhan'dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 5 Eylül 1922

Afyon ve Uşak'ın kurtuluş haberi kasabamıza ulaşır ulaşmaz ahali Çeşme Meydanında toplanarak sevinç gösterilerinde bulunmuş ve kahraman ordumuza karşı şükranlar meclisimize karşı tebrikler etmişlerdir.”⁷²

Adana'nın Fransız İşgalinden Kurtuluşu Birinci Yıl Dönümü Dolayısıyla Adana Valiliği, Belediye Başkanlığı ve Gazetelere Başbakan İsmet Paşa'dan Tebrik Telgrafı 02 Ocak 1923

“Adana kurtuluşunun ilk bayramını Garp Cephesinde idrak etmiştim. Adana'nın halâsını sahiliden son ecnebi üniforması ayrılınca kadar halecan ile takip eyledik. Ecnebi istilasına karşı dişiyle tırnağıyla kıyam eden Adana'nın kurtuluşu bize Adana'nın ilelebet Türk bayrağını muhafaza edeceğine inandırdı. Adana'nın kurtuluşu, Garp Cephesindeki mücadelenin neticesinin ne olacağını benden en genç neferine kadar bütün Garp Cephesi mensuplarına gösterdi. Adana kendi halâsından sonra bütün gayretlerini garp cephesinin muvaffakiyetlerinin genişlemesine tevcih eyledi. İstiklal seferinin feyyaz Adana cephesi

⁷¹ Ögüd, 4 Eylül 1922, Sayı: 939.

⁷² Hâkimiyet-i Milliye, 6 Eylül 1922 No:604.

şehitlerini daima heyecan ile hatırlıyorum. Adana cephesinin vatana bağışladığı kanlı ve bereketli toprakları Türk Cumhuriyetinin kanla ve zaferle sağlam bir temeli telakki ediyorum.

Başvekil İsmet.”⁷³

Fekelilerin Mustafa Kemal Paşa’nın Adana Ziyaretlerinde Karşılama Telgrafları

“Adana’da Büyük Millet Meclisi Reisi ve Muzaffer Ordumuzun Başkumandanı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne 16 Mart 1923

Harb-i umuminin kötü bir neticesi olarak istilaya uğrayan sevgili yurdumuzun kurtuluşuna ve milli emellerimize kavuşmamızı sağlayan zat-ı samilerine Feke kazası ahalisi namına hoş geldiniz deriz ferman.

Feke Kaymakamı Mehmet Hulusi, Müftü Hüseyin Hüsnü, Belediye Reisi Şükrü, Müdafaa-i Hukuk Reisi Şerif.”⁷⁴

Haçinlilerin Mustafa Kemal Paşa’nın Adana Ziyaretlerinde Karşılama Telgrafları

“Adana’da Büyük Millet Meclisi Reisi ve Muzaffer Ordumuzun Başkumandanı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne 16 Mart 1923

Düşmanlar tarafından haksızca işgal edilerek tarihin kaydetmediği mezalime ve facialara sahne olan anayurdumuzun doğrudan doğruya kurtarıcısı bulunan zat-ı sami-i riyasetpenahilerine Haçin ahalisi hoş geldiniz der anavatanımıza teşrifleri dolayısıyla meydana gelen sonsuz mutluluğa gark olan Haçin Kasabası’nda defnedilmiş olan şüheda ruhlarının da iştirak ettiğini arz eyeriz ferman.

Haçin Kaymakam Vekili Cezmi Celal, Belediye Reisi Ziya, Müftü Hayrettin, Müdafaa-i Hukuk Reisi İzzet.”⁷⁵

Adanalıların 23 Nisan Yıl Dönümünü Tebriki

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne 23 Nisan 1923

Adana esnafları büyük kahramanlarının 23 Nisan bayramını kutlar ve derin, ebedi hürmetlerini arz ederler.

Adana Esnaflar Grubu Reisi Ahmet Remzi.”⁷⁶

⁷³ BCA. 030.10.197.351.2.

⁷⁴ C.A. A:VII-2-c, D:92, F:10-3.

⁷⁵ C.A. A:VII-2-c, D:92, F:10-4.

⁷⁶ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-7.

2- Millî Mücadele’de Adapazarı ve Adapazarlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Millî Mücadelenin başında bir takım karışıklıklara sahne olan Adapazarı, 26 Mart 1921 günü İzmit ve yöresini de işgal altında bulunduran XI. Yunan Tümeni tarafından işgal edildi. İşgal yaklaşık üç ay sürdü, bu sırada Yunan askeri kuvvetleri şehirde sıkıyönetim ilan ederek şehrin gelirine el koydu. Düzenli birliklerin müdafaası, Kuva-yı Millîye’nin Yunan birliklerine karşı saldırıları ve İkinci İnönü Zaferi, Yunanlıların Adapazarı’nı boşaltmak zorunda bıraktı. Bu bölgede yapılanmış olan Sakarya Bölge Komutanlığı’nın görevlendirdiği üç baskın kolu kısa bir çarpışmayı takiben 21 Haziran 1921 sabahı saat 04.00’da Adapazarı’na girdi. Taşkısığı yönünden Adapazarı’na ilk giren Halit Molla ve Kazım Kaptan kuvvetleridir. Aynı gün süvari bölüğü Sapanca’ya girdi, bir taraftan da İzmit yönünde çekilen düşmanın izlenmesine devam etti. Bu yöndeki harekât da nihayet Sakarya Bölge Komutanlığı emrindeki süvari birliğinin 28 Haziran 1921 sabahı İzmit’e girmesi ve Yunan işgalinden kurtarılması ile sonuçlandı. Kurtuluşu takiben Adapazarı halkı adına Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Belediye Reis Vekili Mustafa imzasıyla bir şükran telgrafi çekildi, telgrafın metni meclisin 4 Temmuz 1921 tarihli toplantısında okundu. Adapazarı’nda 13 Eylül 1921’de büyük kutlamalarla Sakarya Zaferi kutlanmıştır.⁷⁷ Bu telgrafın ve zaferleri tebrik eden diğer telgrafların metinleri Adapazarlıların Millî Mücadele tarihi içindeki tutumlarını açıkça göstermektedir. Örneğin Sakarya Zaferi sonrası Adapazarı’nda Hilal-i Ahmer menfaatine at koşusu düzenlenmiştir.⁷⁸

Bu yıllarda Adapazarı İzmit Mutasarrıflığına bağlı bir kaza merkezi olduğundan milletvekilli seçimlerine İzmit Sancağı içinden katılmış, İzmit Mebusları aynı zamanda Adapazarı mebusu da olmuşlardır. İzmit Mebusları ise birinci mecliste şu isimlerden oluşmaktadır: Fuat Bey, Hafız Abdullah Efendi, Halil İbrahim Efendi, Hamdi Namık Bey, Sırrı Bey, Tahir Bey.

Yunan İşgalinden Kurtulmaları Üzerine Adapazarı’ndan Türkiye Büyük Millet Meclisine Teşekkür Telgrafi

“Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 4 Temmuz 1921

Vatanımızın milli ve siyasi istiklâli uğurunda tarihi ve şerefli azimleriyle donanmış olarak insanlığın en canî düşmanlarıyla mücahedesinde devam eden milli

⁷⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 15 Eylül 1921, No:293.

⁷⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 25 Eylül 1921 No: 303.

hükümetimizin takip ettiği büyük yola karşı sadakatini davranışlarıyla ispata muvaffak olduğu kanaatinde bulunan kazamız halkının muhacereti tarafsızlığına nihayet vermek suretiyle başlayan Kocaeli askeri Harekâtında kuva-yı milliyemizin Adapazarı ile İzmit'i düşmandan istirdat etmek gibi muzafferiyetlerle tanzim eden büyük muvaffakiyetleri bütün halkımızca sevinç, sürür ve iftiharla alkışlanmış ve tezahürata eşlik eden yüce ruhlarla sevimli vatanımızın düşmanın istilâsından yakın bir zamanda tamamen kurtulmayı Rabbi Zülcelâlin dergâhı adaletine gönderilmiştir. Faciaların zelil gölgeleri altında livamızı perişan eden hain düşmana karşı iptida beslenecek millî kinlerimizin son hedefine vusulü için pek çok fedakârlıklar ihtiyar etmeyi imanı sayan halkın umumi hissiyatı namına arz eder ve mesai ve vatanperver mücahedelerine karşı faik hürmetlerimizle şükranlarımızı arz ederiz.

Adapazarı ahalisi namına Belediye Reis Vekili Mustafa.⁷⁹

Adapazarlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Mustafa Kemal Paşa'ya Destek Vereceklerine Dair Telgrafları

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Efendimiz Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 15 Ağustos 1921

Yakın olan selametimizi sarsılmaz bir iman ile bekleyen ve kurtuluş bayramımıza kefil olan her türlü vecibeleri aşk ve minnetle üzerine alan ve ifa ederek ümid ve mutluluk içinde idrak eyleyen liva halkıyla birlikte tebriklerimizi gönderir ve teyid-i tekrimet ve tazimat eyleriz ferman.

İzmit Mutasarrıfı Saadeddin.⁸⁰

Adapazarı'nda Büyük Bir Miting Yapılarak Orduya ve Meclise Destek Sözü Verdiklerine Dair Telgrafları

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Ağustos 1921

Bugün kasabamızda binlerce halkın içtimayla muazzam bir miting akdedilerek hayat ve istiklal hakkımızı mahva yürüyen düşmana karşı muhterem ordumuzun gösterdiği dilaver ve kahramanca müdafaalar övgüyle yâd edilmiş, vatanın kahraman evlatlarına en sıcak ve samimi teşekkürler ithaf edilmiştir. Cenab-ı Hakk'ın yardımıyla Misak-ı Millimizin elde edilmesine kadar silah elde olarak bütün ahalinin malen ve bedenen her türlü fedakârlığı ifaya hazır olduğu beyan kılınmıştır. Ordumuzun başarılarının devamını Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve kereminden temenni eyleriz.

⁷⁹ TBMM. ZC., Cilt 9, İçtima:27, (4.7.1921).

⁸⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91 F:3-56.

Adapazarı Belediye ve Müdafaa-i Hukuk Reisi Mehmet Faik, Çerkez Ümerasından Osman, Bosnevi Hayri, Müftü Osman, Bosnevi Şakir, Abaza Ümerasından Cevdet Rüştü”⁸¹

Geyve’de Orduya ve Meclise Destek İçin Yapılan Miting Sonunda Çekilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Ağustos 1921

Milli mevcudiyetimizi imha esası üzerine yapılan din, istiklal ve milliyet mefhumlarını tahkir eden Sevr antlaşmasını kabul etmemek üzere silahına sarılan ve bu uğurda bütün varlığıyla çalışan milletimiz bugün Geyve’de büyük bir heyecanla tezahüratta bulunmuş binlerce halkın iştirakiyle akdedilen mitingde aşındaki kararları almıştır:

1- Kahraman ordumuza hürmet ve selamlarımızın arzı ve Hakk yolundaki cihatlarında Allah’ın yardımına ulaşmaları,

2- Misak-ı Millînin tahakkukuna kadar bütün varlığımızla ordumuza yardımcı bulunacağımızı,

3- Bu mukaddes cihat yolunda eli silah tutanlarımızın emre amade oldukları,

Müdafaa-i Hukuk Reisi Bekir, Belediye Reisi Rasim, Müftü Hasan Hüsnü, Ulemadan Hasan Rıfat, Şeyh Şerefeddin, Müderris Ali Rıza, Eşraftan Fahri, Said, Hulusi, Bekir, Burhaneddin, Sadık Şevki.”⁸²

Sakarya Savaşı’nın Devam Ettiği Günlerde Sapançalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderdikleri Destek Telgrafları

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Ağustos 1921

Düşmanın bu kerede fasılasız günlerden beri yaptığı çılgın taarruzlarının şanlı ordumuzun kılıçları önünde tamamıyla neticesiz bırakılması nahiyyemizde büyük sevinçler doğurmuş ve yapılan büyük bir mitingde bugün vazifesini ifa eden muzaffer ordumuzun yarınki vazifesini tamamlamak için milletin hissesine isabet edecek vazifeyi ifaya ahd ve yemin edilmiştir.

Belediye Reisi Ahmed Şefik.”⁸³

⁸¹ Hâkimiyet-i Milliye, 22 Ağustos 1921, No:269.

⁸² Hâkimiyet-i Milliye, 23 Ağustos 1921, No:270.

⁸³ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Ağustos 1921, No:270.

Ada Müfrezesi Kumandanlığı'nın Adapazarı Halkının Heyecanını Türkiye Büyük Millet Meclisine Bildiren Yazısı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 21 Ağustos 1921

Milli ahd ve misakı teyit ederek 20.8.1921 saat on bir evvelde Adapazarı Kasabası'nda binlerce halkın iştirakiyle en muazzam bir miting icra ve bu güzel vesile ile de Türkiye Büyük Millet Meclisi ve özellikle ordumuzun başarılarının devamına dua ve vatan ve dinin kurtarılması uğrunda canını feda eden şehitlerin ruhlarına Fatihalar ithaf edildiği arz olunur.

Ada Müfrezesi Kumandanı Hüseyin.”⁸⁴

Taraklı'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Devam Etmekte Olan Sakarya Savaşı İçin Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 21 Ağustos 1921

Bugün binlerce halkın iştirakiyle addedilen mitingde alçak düşman Yunan'ın ana topraklarımızdan defedinceye kadar silahımızı elden bırakmayacağımız gibi fedakâr ve yürekli orduya her türlü fedakârlığa hazır ve amade olduğumuzu arz eyleriz.

Belediye Reisi Mustafa Atıf, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hacı Mustafa, Eşraftan Hasan.”⁸⁵

Hendek'ten Türkiye Büyük Millet Meclisine Devam Etmekte Olan Sakarya Savaşı İçin Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

İstiklal ve hayatımızı mahva çalışan ve sevgili Anadolu'muzu kahrolası ayakları altında ezmek isteyen alçak, hunhar düşmanın anavatanımızdan kovulması için kasaba ve köylerden gelen muhtelif unsurlardan oluşan binlerce halktan oluşan bir mitingde alınan kararlardan olmak üzere istiklal ve hayatımızı temin etmek yolunda mesut milli gayeyi elde edinceye kadar hudutlarda çarpışan fedakâr, kahraman ordumuza bütün kuvvet ve mevcudiyetimizle yardımcı bulunduğumuzun selamlarımızla tebliğini istirham ederiz.

Hendek Belediye Reisi Mehmet Cemal, Gürcü eşraftan Rauf, Gürcü eşraftan Ali Rıza, Abaza eşraftan Kadir, Abaza eşraftan İdris, Laz eşraftan Ali, Laz eşraftan Fehmi.”⁸⁶

⁸⁴ ATASE. İSH. K:1314, G:140, B:1.

⁸⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Ağustos 1921, No:270.

⁸⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 26 Ağustos 1921, No: 273.

Sakarya Zaferi Dolayısıyla Adapazarı Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinden Türkiye Büyük Millet Meclisine Çekilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 16 Eylül 1921

Cenab-ı Hakk’ın inayetiyle melun ve bednam düşmana karşı kazanılan muzafferiyetten dolayı millet Allah’a karşı şükrünü eda ediyor, kahraman ordumuza da teşekkürlerini iletmekten acizdir. Ancak bu kan dökücü ırz ve namus düşmanı Yunanlılardan mübarek topraklarımız üzerinde bir ferdin bile kalmasına katiyen tahammülü yoktur. Muhterem kumandan, millet fedakârlık namını verdiğimiz şeyleri bir vazife olarak yapıyor ve bunları mühim bir fedakârlık telakki etmiyor. Asıl büyük fedakârlar başkumandanları başlarında olmak üzere kahraman ordularımızdır. Binaenaleyh düşmanın tamamen imhası uğrunda verilecek her emri ifaya millet canıyla, kanıyla ve bütün imanı ile hazırdır.

Adapazarı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Hamit.”⁸⁷

Başkumandan Mustafa Kemal Paşa’nın Verdiği Cevap 17 Eylül 1921

“Adapazarı Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine

Tebrik ve tezahüratınız, düşmanı takip etmekte olan bütün ordu mensuplarını ve kumandanlarını duyugulandırmış ve müteşekkir bırakmıştır. Ordu, milleti böylece manen ve maddeten kendisine yakın gördükçe göstere geldiği fedakârlıkta daha pek çok ileri gidecektir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal.”⁸⁸

Basındaki Kutlama Tebriki

“Adapazarı, 13 Eylül 1921

Livamız tezahürat içindedir. Gönüllülerden müteşekkil müzaheret (gösteri) kıtaları halkın tevhid ve tehlil avazeleri arasında cepheye düşmanın takibine koşarken herkes Sakarya Zaferi’ni kutlamak için bayram yapmıştır.”⁸⁹

⁸⁷ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-135.

⁸⁸ Tercüman-ı Hakikat, 21Eylül 1921, No:14536.

⁸⁹ Ögüd, 15 Eylül 1921, Sayı:762.

Akyazı'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Devam Etmekte Olan Sakarya Savaşı için Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 26 Ağustos 1921

Bugün yetmiş küsur köyü ihtiva eden nahiyemizin binlerce ahalisi nahiye merkezinde toplanarak vatan ve milletimizi mahva çalışan din haini Yunan'ın vatanımızdan atılmasıyla uğraşmakta ve esareti altında yaşatmak isteyen bu ve diğer kafirlerin mahv ve kahrına çalışan şu suretle Osmanlı Milleti'nin refah ve tam bir istiklal altında ilerlemesine ve yücelmesine çalışmakta olan hükümetimizin ve bilhassa Osmanlı ordumuzun saadetine dua ve hükümetimize karşı Yunan'ın tamamen imhasına kadar bir ferdimiz kalıncaya kadar malen ve bedenen çalışmak hususunda tam bir kararlılıkla ittifak ve yemin eylediğimiz cihetle durum Akyazı Nahiyesinin umum ahalisi namına Ankara âlemine tebliğine müsaade buyurulması istirham olunur.

Akyazı ahalisi namına Belediye Reisi Osman Nuri, eşraftan Lazistanlı Rüştü, Hacıbeyzade Ahmed, Karapürçek Köyü'nden Lazistanlı Şaban, Çerkez ümerasından Teşvik, Çerkez ümerasından Bekir Ağa, Tüccardan Bosnalı Hakkı, eşraftan Hacı Mustafa.”⁹⁰

Başkumandanlık Savaşı'nın Kazanılması Üzerine Adapazarı'ndan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 8 Eylül 1922

Ordumuzun zaferi ahaliyi şimdiye kadar görülmemiş bir derecede duygulandırmış ve heyecanlandırmıştır. Fener alaylarıyla sabahlara kadar şenlikler yaptıktan sonra gündüz Orhaniye Camiine memleketin bütün halkı toplanarak dualar edildi. Bütün dükkânlar kapatılmış bu şükran duasına birçok köylülerde iştirak etmişlerdir. Bu zafer için ordumuza, kumandanlarımıza ve Büyük Meclisimize teşekkür ederiz.

Adapazarı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Hamit”.⁹¹

Adapazarı Muhacirlerinin Kurduğu Muhacirin Cemiyeti Başkanlığını Kabul Eden Mustafa Kemal Paşa'ya Teşekkür Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 16 Şubat 1923

⁹⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 29 Ağustos 1921, No: 276.

⁹¹ Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1922 No:607.

Muhacirin Cemiyeti Riyasetini lütüfla kabul buyurduğunuzdan dolayı muhacirler müteşekkir ve müftehirdirler. Cenab-ı Hakk muvaffakiyet ihsan buyursun duasıyla tebriklerimizi arz eyleriz efendim.

Adapazarı Umum Muhacirleri namına Mehmet Selami.”⁹²

3- Millî Mücadele’de Adıyaman ve Adıyamanlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Millî Mücadele döneminde Adıyaman düşman işgaline uğramayan şehirler arasında yer alır. Bununla beraber batısında ve kuzeyinde gelişen olayları yakından takip etmiş ve Millî Mücadele’ye kayıtsız kalmamıştır. İzmir’in Yunanlılar tarafından işgali üzerine Adıyaman ve çevresinden İstanbul’a birçok telgraf çekilmiştir. Güneydoğudaki işgaller karşısında Adıyaman ve çevresinden işgale uğrayan şehirlere asker ve silah yardımları yapılmıştır. Antep’in Fransızlarca kuşatılması ve büyük çaplı toplar tarafından bombardımana tutulması üzerine bütün çevre illerde olduğu gibi o dönemde Adıyaman’dan, Antep Heyet-i Merkeziyesi tarafından kurulan Yıldırım ve Şimşek Taburuna pek çok katılım olmuştur. 15 Eylül 1920’de Hacı Bedir Ağa ile Samsatlı Abuzer Ağa 400 piyade ve 150 kadar süvari ile birlikte Antep’in yardımına gitmişlerdir.

Adıyaman’da Millî Mücadele önderleri Belediye Reisi Ahmed Bey ve Müftü Mehmed Efendi’dir. İzmir’in işgali üzerine şehirde mitingler düzenlenmiş, 19 Mayıs, 22 Mayıs, 27 Mayıs ve 30 Mayıs 1919 tarihlerinde İstanbul’daki İtilaf Devletleri temsilcilerine ve İstanbul Hükûmeti’ne İzmir’in işgalini protesto telgrafları çekildi. Bu telgraflardan birisinde Adıyamanlılar şöyle diyorlardı:

“Asırlardan beri Müslüman ve Türk devletinin en mühim ve güzidesi ve hilâfet-i islâmiyenin ayrılmaz bir Müslüman şehri olan İzmir’in Yunan askerleri tarafından işgal edileceği haberi kazamız ahalisini telaşa ve büyük heyecana düşürdü. Milyonlarca insanları imha ve medeniyeti tahrip eden umumi harbin devamı esnasında hak ve adalet kelimeleri ile bütün dünyayı kandıran ve cihanı başına toplayan İngiltere, Fransa, İtalya devletleriyle her devlette ekseriyeti teşkil eden akvam ve ahalinin kendi geleceklerini bizzat tayin edebilecekleri manasında kavimlere hürriyet uygulamak suretiyle böyle bir harbin bir daha tekrarına meydan bırakılmayacağını defalarca vaat ve temin eden Cumhurbaşkanı Wilson’un teşkil eylediği Paris Sulh Konferansı’ndan Müslüman ve Türk

⁹² C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-1268.

haklarında hak ve adaletin ortaya çıkmasına kaniyiz. Mütarekenin akdinden beri milli haysiyetimizi ve dini hissiyatımızı rencide etmekten bir an çekinmeyen Yunan hükümeti ve askerlerinin tecavüz hareketlerine karşı sükûnet ederken hiçbir hak gözetilmeyerek ve mütareke ahkâm ve esaslarına muhalif İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline dair konferanşa verilen karar Müslüman ve Türk hukukunun rencide ve tecavüz edilmesini protesto ederiz. Tecavüzün bir an sona erdirilmesini İstanbul'daki İtilaf mümessillerinden talep ve istirham eyleriz.

Elli Bin Nüfus Müslümanı Hâvi Hısn-ı Mansur (Adıyaman) Ahalisi Namına Belediye Reisi Ahmed, Eşrafdan: Mehmed, Bekir Sıdkı, Abuzer, Hasan, Mehmed Ali, Abdullah, Ulemadan: Hidayet, İsa, Şeyh Abdurrahman, Ahaliden Hakkı, Hasan".⁹³

Lozan Konferansı Sırasında İngiltere Dışişleri Bakanı Curzon'un Kürtlere ve Milletvekillerine Hakareti Üzerine Kâhta'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek ve Birlik Telgrafı

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 1 Şubat 1923

Gürzon'un Lozan'da Kürtler ve mebuslarımız hakkındaki iftira içeren saldırıları muhitimizde acı handelerle karşılandı. Mebuslarımız vücutlarıyla iftihar ettiğimiz hakiki vekil ve mümessillerimizdir. İzzet-i nefsimizi yaralayan bu tecavüzleri telin ve kemal-i nefretle Gürzon'a reddediyoruz. İngilizlerin Müslümanlara karşı gösterdiği haddi aşan ve zalim siyaseti onlara yeter, cahil zannettiği Kürtler çoktan cahilliği aşmışlardır. Kürt ve Türk vahdeti bugün İngiltere esaret zincirleri altında inleyen Arap vesairenden oluşan İslam kitlesi Allah'ın yardımıyla yakın vakitte Gürzon'un Müslümanlar hakkındaki siyaset planlarını parçalayacak İngilizleri de topraklarımızdan atacaktır. Bu telgrafımızın İngiliz matbuatı vasıtasıyla Gürzon'a tebliğini istirham ederiz.

Rişvan Aşireti Reisi Hacı Mehmed, Zeydan Aşireti Reisi Haydar, Merdis Aşireti Reisi Şükrü, Kavı Aşireti Reisi Bedri."⁹⁴

4- Millî Mücadele'de Afyonkarahisar ve Afyonluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Milli Mücadele döneminde Afyonkarahisar son derece önemli bir konuma sahiptir. İşgal edildiği tarih olan 28 Mart 1921 tarihine kadar şehir halkı Batı Cephesindeki kuvvetlere devamlı destek oldu ve sık sık cephede çarpışma bölgelerine giderek askerlere

⁹³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadaret Evrakı (BOA. A.VRK.) 832/49.

⁹⁴ TBMM Arşivi Dosya:3, 4/5-6.

her yönden yardımcı oldular. Bu on günlük ilk işgalden sonra şehir 13 Temmuz 1921’de yeniden Yunan kuvvetlerinin işgaline uğradı. Türk İstiklal Harbi’nin dönüm noktası olan Başkomutanlık Meydan Savaşı, Afyon’da cereyan etti. 27 Ağustos 1922’de, Afyon Yunan işgalinden kurtarıldı. Yunanlılar 1 sene 25 gün süren işgallerinde Afyon’u aşırı derecede tahrip ettiler, çekilirken bu tahriplerini hat safhaya ulaştırdılar.

Birinci TBMM’nde görev alan milletvekilleri şunlardır: Ali (Çetinkaya) Bey, Halil Hilmi Efendi, Hulusi (Çalgüner) Bey, İsmail Şükrü (Çelikalay) Efendi, Mehmet Şükrü (Koç) Bey, Mustafa Hulusi Efendi, Nebil Efendi, Ömer Lütfü (Argeşo) Bey.

Bu milletvekilleri ile beraber Afyonlular ülkenin geleceğini ilgilendiren hemen her konuda görüşlerini açıklayarak Millî Mücadele’nin ve TBMM’nin yanında yer almışlardır. İsmail Şükrü (Çelikalay) Efendi, İzmir’in 15 Mayıs 1919’da Yunanlılar tarafından işgali üzerine, Millî Mücadele’ye katıldı. Kuvayı Millîye teşkilatının kurulmasına öncülük etti. Bir yandan topladıkları gönüllüleri cepheye sevk etmekle beraber İngilizlerin işgali altındaki depolardan gizlice silah ve cephane tedarik etti. Bu silahlarla millî kuvvetleri silahlandırmaya çalıştı. Ayrıca cami kürsülerinden yaptığı vaazlarıyla, millî harekâtın amaç ve hedefleri konusunda halkı aydınlattı. Ayrıca Afyon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin kuruluşu ve faaliyetlerinde de görev aldı. Birinci Dönem TBMM’nde Karahisar-ı Sahip (Afyon) milletvekili seçildi ve 23 Nisan 1920’de yapılan açılış töreninde hazır bulundu. Ankara’da toplanan bu meclisin meşru olmadığı yolundaki propagandalara karşı Hacı Bayram Camii ve Zincirli Camiinde vaazlar vererek halkı aydınlatma çabasını sürdürdü. Ankara yöresinden topladığı gönüllü erlerle bir birlik teşkil edip, Kütahya-Eskişehir-Afyon cephesinde görev aldı. Kurdurduğu birlik “Çelik Alay” olarak anıldı. Düzenli ordunun kurulmasından sonra birliğinden ayrılarak meclise döndü⁹⁵.

Ali (Çetinkaya) Bey ise, Ayvalık’ta Yunan birliklerine karşı verdiği mücadeleden sonra subaylıktan istifa ederek girdiği son Osmanlı Meclisi’nde Misak-ı Millî’yi kabul eden millî hareketin temsilcisi idi. Fakat Anadolu’daki gelişmelerden rahatsız olan İngilizlerin İstanbul’u işgalleri ve meclisi basmalarından sonra, birçok arkadaşıyla birlikte Malta’ya sürülmüştür. On altı ay kadar sürgün hayatı yaşayan Ali Bey, 25 Ekim 1921’de serbest bırakılmış, 30 Ekim 1921’de İstanbul’a gelmiştir. Ardından Ankara’daki meclise yine Afyon Milletvekili olarak katılan Ali Bey, meclisteki gruplaşmalarda Mustafa Kemal Paşa’nın yanında, Müdafaa-i Hukuk Grubunda yer almıştır. Ali Bey, Halk Fırkasının tüzüğü’nün hazırlanmasında, Millî Savunma, Millî Eğitim, Bayındırlık, Sağlık ve sayıştay komisyonlarında çalışmıştır.

⁹⁵ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.570-571.

Ömer Lütfi Bey (Argeşo) 17 Temmuz 1921’de Millî Müdafaa Vekâletince gösterilecek vatani hizmetleri için izinli sayıldı. 26 Temmuz’da 18. Fırka Kumandanlığına atandı. 29 Eylül’de Başkumandanlıkça Antalya ve Isparta yöresinde millî savunma ile ilgili bazı hususların takip ve tetkikine memur edildi⁹⁶.

Afyonkarahisarlıların Cepheyi Ziyaretleri, Düşünceleri ve Destek Sözleri

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 8 Eylül 1920

Karahisar memur reisleri, ulema, eşraf, münevverler ve ahalisinden altmış kişilik bir heyet olarak Oturak İstasyonuna geldik. Harp mevzilerini, siperleri, askerleri, top bataryalarını gördük, müdafaa sebepleri temin edilmiş olup kıtaat vazifesi başında tam bir itidal ve metanetle çalışmaktadır. Milletimiz şu nazik tarihi anı takdirle orduya lazım gelen kuvvet ve muaveneti temine ait vatanperver vazifeyi bir kat daha artırırса geleceğin daha emin olacağı kanaatini hâsıl eyledik. Bu düşüncelerimizin icap edenlere tebliğini rica ederiz.

Karahisar Mutasarrıfı Sezai, Karahisar Müftüsü Tahsin, Heyet-i Milliye Reisi Reşid, Nakibüleşraf Ömer, Kesrizade Saffet, Gümüşzade Bekir, Başmuharrir Aziz Ulvi, Tiryakizade Hasan, Ulemadan Hafız Halil, Turunçzade İsmail, Ahmed ve Ali, Reji Müdürü Sırrı, Tüccardan Hacı Ahmed, İbrahim.”⁹⁷

12. Kolordu Kumandanı Fahreddin Bey’den TBMM Garp Cephesi Kumandanı İsmet Bey’e Birinci İnönü Başarısını Tebrik Telgrafı

“Garp Cephesi Kumandanı İsmet Beyefendi’ye 11-12 Ocak 1921

Düşmanın ricatiyle neticelenen İnönü Meydan Muharebesi’nde zat-ı devletlerine ve bilumum Garp Cephesi kıtalarına tebrikler ve teşekkürlerimizi arz ve iblağa cesaret eylerim efendim.

12. Kolordu Kumandanı Fahreddin.”⁹⁸

İnönü İstasyonunda İsmet Bey’den Afyon’da 12. Kolordu Kumandanlığına Cevap 13 Ocak 1921

“Tebriklerinize teşekkür ederim. Sevgili Anadolu’muzun bu defa da böğrüne hançer saplamak üzere pervasızca saldıran düşman iyi bir ibret dersi alarak perişan bir halde firara mecbur oldu. Yakın geleceğin şanlı fütuhata bir zafer mukaddemesi olan İnönü Meydan Muharebesi millet ve ordumuzun milli hamaset ve gayretini bütün

⁹⁶ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.577.

⁹⁷ TBMM. Arşivi. Telgraflar-2, B No:24/14.

⁹⁸ ATASE. İSH. K: 693, G: 22, B:1-3.

parlaklığı ile ortaya koymuştur. Binaenaleyh milli gayenin elde edilmesi uğrunda orduya yardımcı olan sevgili milletimize şimdiden kavi teminat vaat etmekle iftihar ederiz efendim.

Garp Cephesi Kumandanı İsmet.”

“Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa’dan 12.Kolordu Kumandanı Fahrettin Paşa’ya Cevap 1 Şubat 1921

Ajansta gördüğüm tebligat hakikaten mübahata mucip ve memleketimizin geleceği için selamete ve hayra alamettir. Bize bu günleri gösteren Cenab-ı Hakk’dan kati kurtuluş günlerini de nasip etmesini niyaz ederken kurtuluş ve istiklal seferlerinde mülki ve askeri en mühim vazifeler ve mesuliyetler başında olan zat-ı ali-i biraderilerinin de samimi olarak tebrik eder kutlarım kardeşim.”⁹⁹

Afyonkarahisar’dan Gönderilen ve Çivril’in Karahanlı Nahiyesinin Orduya Yardımını İfade Eden Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 18 Mart 1921

Bizler Karahanlı Nahiyesi ahalisi olarak oradaki asker kardeşlerimize çamaşır, ayakkabı ve sair hediye ediyoruz. Belediye Reisimiz Muhteremzade Veli Efendi ordu ihtiyacı için bin lira bağışlamıştır.

Belediye Reisi Muhteremzade Veli.”¹⁰⁰

Sakarya Zaferi Üzerine Afyonkarahisar’dan Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Afyon’dan Garp Cephesi Kumandanlığı’na ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 12 Kasım 1921

Garp ordumuzun merdane mukabele ve cesur muharebeleri karşısında düşmanın kahredildiği haberini alan Afyonkarahisar ahalisi bugün bütün şehri bayraklarla donatarak asker, ahali ve mektep talebelerinden oluşan bir büyük kalabalık alay ve alayla camiye ve kolordu dairesine gelerek milletin ulvi ruhuna ve azmine tercüman olacak belîğ nutuklar iradıyla ordumuza selam ithaf ve hükümete tebriklerimizin ve teşekkürlerimizin arz eylemiş olduklarını arz ederim.

12. Kolordu Kumandanı Fahreddin.”¹⁰¹

⁹⁹ ATASE. İSH. K:864, G:142, B:1.

¹⁰⁰ Gaye-i Milliye (Sivas), 22 Mart 1337, Yıl:1, Sayı:15.

¹⁰¹ ATASE. İSH. K: 694, G: 52, B:1.

Garp Cephesi Kumandanlığı'nın Afyonluların Sakarya Zaferi Tebrikine Cevabı

“Afyonkarahisar’daki sevgili kardeşlerimizin tebrikleri ve samimi tezahüratları bütün Garp Cephesi subayları ve askerleri için medar-ı kuvvet ve destek olmuştur, tebriklerinizi bütün orduya tebliğ ediyorum. Afyonkarahisar’ının vatanperver muhitini müdafaa eden 12. Kolordunun İzmir’de Büyük Millet Meclisi ordusunun mevcudiyetini temsil etmesi ve kendini göstermesi temenni olunur efendim. İsmet.”¹⁰²

Büyük Taarruz Öncesi Afyon, Dinar ve Civar Halkının Millî Duygularını Gösteren Telgraf

Dinar’da Antalya Mebusu Rasih Bey’den Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne 19 Şubat 1922

Bugün 5. Kolordu Süvari Fırkaları manevrasında hazır bulundum. Denizli, Dinar, Karahisar eşraf ve gençleriyle memur reisleri hazır bulunuyordu. Saatlerce devam eden manevra ve resm-i geçitte kıtalarda görülen intizam ve vazife aşkı minnet ve şükran duyguları uyandırdı. Efrat ve amirlerinin birbirlerine olan hürmetleri milli gaye uğrındaki düşünülen fedakârlık hislerini bir derece daha artırdı. Manevra sahasını dolduran civar halkının iftihar ve şükranlarıyla zaferin en yakın sürede gerçekleşmesi için dualar edildi. Pek faydalı sonuçlar elde edilen manevrada veda merasiminin pek duygulu bir manzara ortaya koyduğunu arz eylerim. ¹⁰³

Antalya Mebusu Rasih.”

Afyonkarahisar’ın Kurtuluşu Üzerine Yapılan Şenlikler ve Tebrik Telgrafi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 4 Eylül 1922

Bugün Afyon’un kurtuluşa üzerine Mevlevi dergâhında şehitlerin ruhuna ithafen mevlid-i nebevi okunmuştur. Cuma namazından sonra kasaba halkı belediye dairesi önünde toplanarak sevinç gösterilerinde bulunmuş ve kahraman ordunun kesin zaferi için dua edilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne ve ordumuza bugünleri bize bahsettikleri için teşekkür ederiz.

Karahisar Mutasarrıfı Sezai, Karahisar Müftüsü Tahsin, Heyet-i Milliye Reisi Reşid.”¹⁰⁴

¹⁰² ATASE. İSH. K: 694, G:75, B:1-6, 1-7.

¹⁰³ C.A. A:III-7, D:18, F:76.

¹⁰⁴ Hâkimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1922, No:603; İleri, 5 Eylül 1922, No:1647.

Lozan Anlaşması'nın İmzalanması Üzerine Dinar'da Yapılan Kutlamalar ve Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne
26 Temmuz 1923

İstiklalimizin şanlı zaferini kâinata ilan eden sulhumuzu kazamızda otuz iki şehit evlatları ve yetimlerin elbise ve sünnet cemiyetiyle kutlanmakla tebriklerimizi arz eylerim.

Dinar Gençler Birliği ve Yetimler Yuvası Heyeti Reisi namına Doktor Ali Rıza.”¹⁰⁵

5- Millî Mücadele’de Ağrı ve Ağrılıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı sırasında Rusların işgaline uğrayan Ağrı ve çevresinde idari merkez Bayezit Sancağı idi. Ağrı yerleşim yerinin ismi Karakilise idi. 1918 yılı Nisan’ında Ruslar bölgeyi terk edince bu yerleşim yerinin ismi XV. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa tarafından Harbiye Nezaretine yapılan teklifle, Karaköse Dağı’na atfen, Karaköse olarak değiştirildi. Cumhuriyet’in ilanından sonra 1925 yılında yönetimin mutasarrıflıktan valiliğe dönüşmesiyle Mutasarrıf Kamil Bey, ilk vali tayin edilmiştir. 1927 yılında vilayet merkezi, Vali Ziya Tekeli ile beraber Karaköse’ye, Karaköse Kaymakamı Yusuf Ziya Bey de aynı unvanla (yani Karaköse Kaymakamı olarak) Bayazıt’a tayin olmuştur. 1934 yılına kadar Bayazıt’ın adı Karaköse Kaymakamlığı, Karaköse’nin adı da Bayazıt Valiliği diye anılmıştır. Bu durum, posta, nüfus ve diğer işlemleri bir karışıklığa götürdüğünden, Heyet-i Vekile kararıyla şimdiki vilayet merkezine Ağrı vilayeti, Bayazıt’a da Doğubayazıt ilçesi adı verilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra 14 Nisan 1918’de Bayazıt, Rus işgalinden kurtuldu. Ancak Rusların boşalttığı bölgelerde Ermeni mezalimi başladı. Bunun üzerine İstanbul’da kurucuları arasında Bayazıt mebusu Mehmet Şefik Bey’in de bulunduğu Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-u Millîye Cemiyeti kuruldu. Millî mücadelenin çekirdeği kabul edilen bu cemiyetin 1919’da Erzurum’da da bir şubesi açıldı. Ermeniler 24 Eylül 1920’de hudut mıntıkasında toplanan kuvvetlere taarruz ederek harbe girmek cüretini gösterdiler. Şark Harekatında Bayezitliler ve Karaköseliler üzerlerine düşen

¹⁰⁵ C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-389.

fedakarlığı gösterdiler ve Millî Mücadele boyunca Türkiye Büyük Millet Meclisinin yanında yer aldılar.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Bayezit Mebusları şu isimlerden oluşuyordu: Atıf (Beyazıt), Dr. Refik (Saydam), Hacı Mehmet (Önay), Süleyman Sudi (Acarbay), Şevket (Beyazıt).

Ağrı ve çevresi hem Rus işgalini hem de Ermeni mezalimini yaşadığı için Anadolu'nun birlik ve beraberlik mücadelesine önemli katkılar sağladılar. Aşağıdaki telgraflar bu birliğin verilen önemi açıkça göstermektedir.

Doğu Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'ya Bayezitlilerin Destek Verdiği ile İlgili Telgrafları

“Bayezit'ten Erzurum'da 15. Kolordu Kumandanı Kazım Paşa Hazretlerine (Onun vasıtasıyla Meclise) 15 Haziran 1920

Beyannamenizde emir buyrulan tevellüt dâhilindeki efradı sevinç gösterileri arasında aslanlar ocağına teslim ettik. Değil askerlik gibi mukaddes bir vazifenin hatta yakın zamanda kurtulacağına emin bulunduğumuz milli saadetin temini uğrunda bundan sonrada arzu ve talep edilecek her türlü dini fedakârlığın yerine getirilmesine bütün imanımızla amade bulunduğumuzu yeniden tekrar ederek ömür ve ikbalinizin uzun olması duasını ederiz.

Bayezit Belediye Reisi Abdülaziz.”¹⁰⁶

Ağrı'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Destek Telgrafı

“Karaköse'den Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Bugün kaza dahilindeki bütün aşiretler halkının ve ahalinin iştirakiyle yapılan beş bin kişiden oluşan bir mitingde gayet hararetli nutuklar söylenmiş ve ruhen, vicdanen heyecan ve galeyana kapılan halk tarafından din-i mübinimizi, ırz ve namusumuzu çiğnetmemek, meşru isteklerimizi kanıyla kazanmak için çalışan ve çarpışan mukaddes ordumuza en samimi hürmet ve selamlarımızın takdimini ve bu uğurda malen, bedenlen, canen hizmete amade küçük, büyük bütün aşiret mensuplarıyla cepheye harekete hazır bulunulduğunun arzına karar verilmiştir. Azim ve imanı ile cihani hayrette bırakan kahraman ve fedakâr ordumuzun Allah'ın yardımına ulaşması için candan dualar edilmiş bulunduğu maruzdur.

¹⁰⁶ ATASE. İSH. K:747, G:163, B:1.

Karaköse Kaymakamı Kamil, Karaköse Askerlik Şubesi Reisi Faik, Müftü Sadullah, Müdafaa-i Hukuk Reis Kadri, Belediye Reisi Nuri, Edemanlı Aşireti Reisi İbrahim, Zilan Aşireti Reisi Hasan, Sübhanlı Aşireti Reisi Abdülmecid.”¹⁰⁷

Diyadin’den Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Destek Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Paşa Hazretlerine 27 Ağustos 1921

Din düşmanımızla arslanca çarpıştığını övgü ile duyduğumuz ve bütün varlığımızla kefil olduğumuz öz kardeş ve yavrularımızdan müteşekkil şanlı ordumuzun muzafferiyeti duasını bu kere de dergâh-ı kibriyadan tam bir samimiyetle niyaz eyledik. Dualarımızın kabul buyrulduğuna inanarak alçak düşmanın kahrolmasıyla haklı davamızın neticeleneceğine şüphemiz asla yoktur. Azmimize en büyük dayanağımız peygamber-i zîşanımdır. Bütün kaza ahalisi başta azimkâr büyük kumandanımız olduğu halde mukaddes ordularımızın erkânından efradına kadar kalbi hürmet ve selamlar arz ve iblağına cesaret eyleriz.

Reislerden Binbaşı Mehmet, Diyadin Müftüsü Ömer, Belediye Reisi Nusret, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Cezmi, Reislerden Hamza.”¹⁰⁸

Doğu Beyazıt’tan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

Ordumuzun muzafferiyeti uğruna âmin demek üzere bütün ulema, eşraf ve aşiret reisleri ve binlerce ahaliden oluşan bir miting yapıldı. Bayezit Mebusu Şevket ve aşiret reislerinden Mehmet Beyler tarafından pek heyecanlı nutuklar ve kadı efendi tarafından açık dualar takdim edildi. İslam’ın şanıyla dolu olan tarihimizi karalama, paçavralardan ibaret olan Sevr antlaşmasını uygulamak emeliyle her türlü tecavüz ve kötülüklerden geri durmayan düşman emin olsun ki biz Kürtler değil erkek bir kadın kalıncaya kadar Misak-ı Milli dairesinde her türlü fedakârlığı yapmaya ve Sevr paçavrasının sayfalarını temiz kanımızla iptal edeceğimizi bütün Avrupa devletlerinin kulaklarına bağırınız. Din ve vatan mücahadesiyle uğraşan asker kardeşlerimize maddi ve manevi yardım ve destekten geri kalmayacağımızı en sıcak selam ve hürmetlerimizle iletmenizi arz ederiz.

¹⁰⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1921, No:287.

¹⁰⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-259.

Müftü Mehmet, Mebus Şevket, Belediye Reis Vekili Yusuf, Hilal Aşireti Reisi Ali Şefik, Aşiret Reisi İsa, İsmail, Mustafa, Ahmet.”¹⁰⁹

Eleşkirt’ten Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Destek Telgrafı

“Eleşkirt’ten Büyük Millet Meclisi Riyasetine 29 Ağustos 1921

“İnna Fetehna leke fethan mubina” (Muhakkak ki Biz, sana apaçık bir fetih verdik.) Bizi hayat hakkından mahrum etmek isteyen hain düşmanlarımızın inatçı hücumlarını cansiperane def eden ve geri çeviren, milli namusumuza sürülmek istenen lekeyi kanlarıyla silmek suretiyle azim ve metanetlerini ispat eyleyen ordumuzun başkumandan hazretleri ile bütün umera, subay ve erlerine dualarla şükranlarımızı takdim ederiz. Kazamız ahalisinin bedeneni, maleni bütün mevcudiyetlerini bu husus da fedaya hazır olduklarını ahd ve yeminle tekrar eyleriz. Ordumuzun daha büyük zaferlere ulaşmasını Yüce Allah’ın lütfundan umarız. “Nasrun minallâhi ve fethun karîb” (Allah’tan yardım ve yakın bir fetih), âmin.

Eleşkirt Kaymakamı Kasım, Müftü Mehmed Salim, ahali namına Mehmed Bahaddin.”¹¹⁰

Ağrı’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Destek Telgrafı

“Karaköse Belediye Reisi ve Aşiret Reislerinden Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne 7 Eylül 1921

Bütün aşiretler ve ahalinin iştirakiyle akdedilen beş bin kişilik mitingde hararetli nutuklar irad ve galeyan içinde dualar okunarak mukaddes ordumuza selamlar edildiği ve kahraman ordumuza maleni ve bedeneni her türlü fedakârlık yapılarak yardıma amade olduğumuzu arz ederiz.”¹¹¹

Ağrı’dan Sakarya Zaferi Münasebetiyle TBMM Bakanlar Kuruluna Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Karaköse’den Heyet-i Vekile Reisi Fevzi Paşa Hazretlerine 15 Eylül 1921

Düşmanın bütün cephede çekilmekte ve kahraman ordumuzun umumi takibe kalkarak düşmanı takipte bulunduğu hayat veren haberi üzerine şükür secdesine kapanılıp Cenab-ı Hakk’a hamd ve sena ve daha büyük başarılar ihsanı için dua kılındığını arz

¹⁰⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1921, No:283.

¹¹⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 31 Ağustos 1921, No: 278.

¹¹¹ Açıksoz, 8 Eylül 1921, No:278; Hâkimiyet-i Milliye, 15 Eylül 1921, No:293.

eder, bütün kahraman ve gazi askerlerimize hürmetlerimizi takdim ve şanlı gazanızı kaza namına tebrik eyleriz, ferman.

Karaköse Kaymakamı Kamil.”¹¹²

Ağrı’dan Mustafa Kemal Paşa’ya Sakarya Zaferi Münasebetiyle Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Karaköse’den Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandanımız Müşir-i azam Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 26 Eylül 1921

Vatanın kurtuluşu uğrunda fedakâr hizmetlerine milletin yüreğinden doğan gazilik unvanı ve müşirlik rütbesinden dolayı tebriklerimi arz eder bağlılıklarımı arz ederim efendim.

Kürtlerin nüfuzlularından Karaköse’de Fethi bendeleri.”¹¹³

6- Millî Mücadele’de Aksaray ve Aksaraylıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Aksaray Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin üyesi Müftü Kadızade İbrahim Efendi, Belediye Reisi Ahmed Bey Milli Mücadelede Aksaray’da öne çıkan isimlerdi. Onlar İzmir’in işgalini protesto eden telgraflarında, “...vatan uğrunda canımızı feda etmeyi bütün Anadolu Türkleri her vakit mukaddes bir vazife biliriz.”¹¹⁴ diyorlar ve bundan sonra takip edecekleri yolu gösteriyorlardı. Aksaray Milli Mücadele boyunca cepheye asker göndererek ve ordunun iâşe ve taşıma işlerini yaparak görevlerini yerine getirmişlerdir.

1920 yılında vilayet olan Aksaray 1933 yılında Niğde’ye bağlı ilçe haline getirilmiş, 1989 yılına kadar 56 yıl kaza olarak kalmış, bu tarihte eski hakkı iade edilmek suretiyle tekrar vilayet olmuştur.

Aksaraylıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Olacakları, Konya Olaylarında Herhangi Bir Kabahatleri Olmadığı ile İlgili Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine Aksaray’dan 22 Ekim 1920

Düşmanımızın hedeflediği gayeden Türkleri kurtararak Osmanlı tarihinin şanlı devirlerini iade ve milli istiklali muhafaza ve âlâ maksadıyla teşekkül eden Büyük

¹¹² ATASE. İSH. K:1164, G:13, B:1.

¹¹³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-110.

¹¹⁴ BOA. A.VRK.833/35.

Millet Meclisi, vatanın bir cüzünden olan kazamızın yerleşik ahalisini fevkalade büyük meserretlere gark eylemiştir. Aziz vatanımızın kurtuluşu emrinde samimi bir kalp ile çalışan ve her türlü fedakârlıktan çekinmeyen kazamız ahalisini Konya hadisesinde sükûnu muhafaza ve itidal ile vatanda ferdi bazı hadiselerin iğfaline kapılarak hem civarlarındaki kardaşlarının uğradıkları zarar ve akıbetleri düşünüp ziyade müteessir olarak Yüce Milli Meclise layık bir surette sadakatlerini ibraz etmişlerdir. Bundan sonra da bu mukaddes emelden boynumuzu esirgemeyeceklerini ve teşekkürlerini canib-i celil-i riyasetpenahilerine ıblâğına belediye salonunda toplanarak talep eylemiş ve muvaffakiyetleri duasına devam etmekte bulunmuş olduklarının arzına acizlerini vekil eylediklerini hakipa-yı samilerine arz ve saygılarımızı sunmaya cesaret ederiz. Ferman.

Belediye Reisi Ahmed, Aksaray Kazası Müftüsü İbrahim.”¹¹⁵

Sakarya Savaşı’nın Başlaması Üzerine Aksaray’da Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Aksaray’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

26 Ağustos Cuma günü Aksaray Livası, bu tarihî, büyük ve Müslüman Türk şehri şimdiye kadar emsaline katiyen tesadüf edilmeyen muhteşem bir tezahürata sahne oldu. Cuma namazından önce Büyük Cami’de şehitlerimizin ruhuna okunan mevlid-i şerife halk akın akın katıldı. Büyük Camii doldu, taşıtı, halkın tekbirleri ile yer gök inledi. Okunan hutbelerle milletin kalbi tutuştu ve aşağıda ki kararlar alındı.

1 - Türk toprağını, Müslüman namusunu ve yurdunu çiğneyen, mukaddesatını ayaklar altına alan hain düşmanın kesin bir şekilde imhası için bir fert kalıncaya kadar harbe devam edilecektir.

2 - Türk ocağını yıkan, Müslüman namusuyla hayasızca keyif çatan vahşi sürülerini imha etmek üzere kahramanca çarpışan Müslüman ordusunun bütün arzu ve emelleri tamamen yerine getirilecektir.

3 - Düşman ordusunu perişan eden son taarruzunda da hainlerin melun maksatlarını çürüten ve istenen nokta da durduran kahraman millet ordusuna selam ve saygılarımızı sunarız. Bu kararların neşir ve ilanını talep ederiz.

Müftü Mahir, Müdafaa-i Hukuk ve Belediye Reisi Musa, Miting Heyeti Reisi Muharrem, Aza Hidayet, Rifat.”¹¹⁶

¹¹⁵ TBMM. Arşivi. Dosya: 2, B No:24/12.

¹¹⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 2 Eylül 1921, No: 280.

Sakarya Zaferi Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Aksaray’dan Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne 14 Eylül 1921

Allah’ın yardımı ve Cenab-ı peygamberin ruhaniyetinin imdadı ile büyük kumandanlığın sayesinde kahraman ordumuzun muzafferiyeti bu kere de tam bir minnet ve şükran ile haber alındı. Bu muzafferiyetin devam etmesi ve düşmanın mağlubiyet ve hezimet hakkındaki dua tekrar Yüce Allah’ın katına edilmiş ve mukaddes vatanımızın düşmanın pis ayaklarından kurtarılması için her türlü vatanperver yardımın, fedakârlığın son derecesine ulaşmasını memleketimizce yeni baştan kararlaştırılmış ve nail olduğumuz şu büyük yardımdan dolayı ellerimiz havada Allah’a şükran ile kutlamalar yapıldığı ve teşekkürlerimizin şanlı ordumuz cesur subay ve erlerine tebliğ buyrulmasını arz ve istirham eyleriz.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Belediye Reisi Ahmet.”¹¹⁷

Adana’nın Anavatana Katılması Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Aksaray’dan Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Ekim 1921

Bir takım hainlerin toptan vatandan ayırmak istediği Adana ve havalisi gibi kıymetli memleketimiz kıymetli ve etkili tedbirlerinizin eseri olarak anavatana katılmasından dolayı minnettarlığımızın yüce katınıza arzına ve tebriklerimizin kabulü ile daima zafere nail olmanız duasını bu kere dahi Yüce Allah’ın ulu katına gönderirim, ferman.

Aksaray Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti ve Belediye Reisi Ahmet.”¹¹⁸

İzmir’in Kurtuluşu Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Aksaray’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 19 Eylül 1922

Anavatanın en değerli ve ayrılmaz bir parçası olan İzmir’i Yunanlıların pis ayakları çiğnediği günden beri ağlayan bu millet ve bütün İslam âlemi, mukaddes ve azimkâr kahramanı olan zat-ı devletlerinin azim ve ahenin-i milletten istifade ederek hiç yoktan vücuda getirdikleri kahhar ordumuz tarafından kurtarıldığı bugün dahi ağlıyor. Fakat bir minnettarlık hissi ile sevincinden ağlıyor. Bu sevinç yıkılmaz azim ve imanımızın en müşekkel bentleri imana getiren irfan dehanız sayesinde elde edildiğine

¹¹⁷ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-136.

¹¹⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:21.

vakıf olan bütün millet bugün dahi o saf mücahit gayelerinin tekrarıyla mesrur ve bahtiyardır. Millî iftiharlarımıza süslü sayfalar hediye eden büyük başarılarından dolayı halis tebriklerimin kabulünü istirham ederim.

Aksaray Mutasarrıfı Abdullah Suphi.”¹¹⁹

7- Millî Mücadele’de Amasya ve Amasyalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Amasya, İstiklal Harbinde önemli bir yer işgal etmiş, Sivas Kongresine burada karar verilmiş, Millî Mücadele Hareketi’ni başlatan Amasya Tamimi buradan yayınlanmış ve son Osmanlı Meclis-i Mebusanının toplanmasını sağlayan Amasya Protokolleri burada imzalanmıştır. Amasyalılar Millî Mücadele boyunca orduya ve meclise destek olmuşlar, bölgelerindeki Pontus Devleti kurulması tehlikesine karşı çalışmışlardır. Amasyalıların fedakârlığını göstermesi açısından dönemin gazetelerinde yer alan şu örnek önemlidir: Amasya’da Gümüşhacıköy tüccarından Kayyumzade Halil Efendi, Tekalif-i Millîye hissesini verdikten sonra orduya ayda bin tanesi teslim edilmek üzere 5.000 hayvan yuları hediye etmiştir.¹²⁰

Türkiye Cumhuriyeti döneminde, 20 Nisan 1924’te vilayet statüsünü kazanan Amasya’nın, birinci dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde mebusları şu isimlerden oluşuyordu: Ali (Topçu) Bey, Ali Rıza (Özdarende) Efendi, Asım (Sirel) Bey, Bekir Sami (Kunduh) Bey, Ahmet Hamdi (Apaydın) Bey, Mehmet Ragıp (Topala) Bey, Ömer Lütfü (Yasan) Bey.

Bu milletvekillerinden Ahmet Hamdi (Apaydın); yöresinde millî birlik ve beraberliği sağlaması ve halkı Millî Mücadele’nin hedefleri konusunda aydınlatması için 12 Temmuz – 15 Kasım 1920 tarihleri arasında TBMM tarafından izinli sayıldı¹²¹. Amasya bölgesinin diğer bir milletvekili Ali Rıza Bey (Topçu) da bölgesinde Millî Mücadele için faaliyette bulunmak üzere 13 Temmuz 1920’de süresiz izinli sayıldı¹²². Bölgenin bir diğer vekili Dr. Asım Bey (Sirel) Millî Mücadele’nin hedef ve amacı konusunda halkın aydınlatılması ve Amasya Sancağındaki Mülki ve Askeri Erkan, İdare ve Heyetleri ve Müdafaayı Hukuk Cemiyetleri ile işbirliği halinde çalışılmasını gözetmek üzere 7 Temmuz 1920 tarihindeki meclis kararıyla 15 Kasım’a kadar izinli sayıldı.

¹¹⁹ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-169.

¹²⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1921, No:286.

¹²¹ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.54.

¹²² Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.57.

İzni, Genel Kurul'un 25 Aralık tarihli kararıyla Şubat 1921 sonuna kadar uzatıldı¹²³. Görüldüğü üzere Amasya mebusları bölgelerinde TBMM'nin etkisini artırmak için faaliyet göstermişlerdir.

Amasya'dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine Doğu Cephesindeki Başarısını Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 11 Kasım 1920

Şark ordumuzun kahramanca hareket ederek tarihi hududumuzu geri laması sebebiyle tebriklerimi takdim ve başarılarının daim olmasını dilerim.

3. Kolordu Kumandanı Selahaddin.”¹²⁴

Amasya'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine İkinci İnönü Zaferini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Ordu Kumandanı Paşa Hazretlerine 3 Nisan 1921

1- İkinci İnönü zaferi üzerine dün mektep çocuklarına mızıka çaldırarak Amasya'da yapılan tezahürat iyi tesir ortaya çıkardı.

2- Salı günü öğle namazından Bayezit Cami-i Şeriflerinde ordu tarafından şehitlerin ruhlarına hediye edilmek üzere bir mevlid-i şerif okutturulacaktır. Namazdan evvel lihye-i saadet ziyaret olunacak eski müftü tarafından etkili bir dua edilerek namazdan sonra mevlid-i şerif okunacaktır.

Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine, Garp Cephesi Kumandanlığına birer tebrik telgrafı çekilecektir.

Merkez Ordusu Erkan-ı Harbiye Reisi Hüseyin Hüsnü.”¹²⁵

Amasya'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Dumlupınar Başarısını Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Cenup Cephesi Kumandanı Refet Paşa'ya 17 Nisan 1921

Dinimizi ve koca bir İslam âlemini esasından yıkmak, Türk'ün mevcudiyet sahasına nihayet vermek melun emeliyle saldıran Yunan Kızılhaç sürülerine Dumlupınar

¹²³ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.60.

¹²⁴ TBMM. Arşivi Dosya: 2, B No:21/8.

¹²⁵ ATASE. K:772, G:75, B:1-7.

Meydan Muharebesi'nde bir darbe daha vurularak münhezim ve perişan edildiğini şimdi sevinç ile haber aldık.

İslamiyet'e, İslamiyet'in dayandığı Türklere suikast, cinayet işleyen orduların hamisi ve teşvikçilerinin yardım ve desteklerine rağmen kahramanca hücumlarıyla tarumar ve neticede İslamiyet'i ve Türklüğü muzaffer eyleyen ordumuzu güçlü ve cesur kumandanını başarılarından dolayı kutlar ve mübarek gazalarını tebrik eder din ve vatani kesin olarak kurtarmak azim ve imanıyla Kızılhaç canilerine bela yağdırarak o canavar sürülerini temiz ayaklarınız altında tepeleyen asker evlatlarımıza din namına ve vatan namına şükranlarımızı göndeririz.

Amasya Müftüsü Tevfik, Belediye Reisi Mustafa Müdafaa-i Milliye Reisi İsmail Hakkı, Aza Nafiz.¹²⁶

Sakarya Savaşı Günlerinde Amasya'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Amasya'dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Misak-ı Millînin her ne pahasına olursa olsun sağlanmasına hayatı vakfeden milletimizin en büyüğünden en küçüğüne kadar bütün işlerini terk ederek geceli gündüzlü faaliyetle ancak mübarek ordumuzun zaferi temin etmesine hizmet edecek vasıtaları ve sebepleri hazırlamakla meşguldür. Yaşamak hakkının gasp edilmesine karşı tek vücut bir çelik halinde emirlerini, iradelerini birleştirerek yalnız gayeye doğru tarif edilemez fedakârlıklarla birleşen millet Allah'ın ihsan ettiği bütün cengâverlik kabiliyetini kullanarak ordunun gerisinde tamamen hazır bir vaziyette bulunuyor. Azim ve imanı ruhundan fişkıran böyle namuslu bir milletin namert ve vahşi düşmanlarına karşı Allah'a sığınan azimkâr ve kahhar ordusu vasıtasıyla kati darbeyi indireceğine yakın bir gelecekte bütün cihan şahit olacaktır. Bütün manasıyla hazırlanmış olan millet evvelki Konstantin'in sonraki yeni hedeflerinin akıbetine uğratmakta gecikmeyecektir. Hain Yunanlıların hadsiz saldırmalarına göğüslerini siper ederek kahramanca çarpışan mücahid ordumuza azim ve imanı güçlü kahredici bir kitle halinde toplanan binlerce halkın selam ve şükranlarını tebliğ etmelerini rica ederiz.

Miting Heyeti Reisi Tevfik, Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Reisi İsmail Hakkı, Belediye Reisi Nafiz.¹²⁷

¹²⁶ ATASE. İSH. K:746, G:126, B:1.

¹²⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 29 Ağustos 1921, No: 276.

Sakarya Zaferi Münasebetiyle Gümüşhacıköy'den Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Gümüşhacıköy'den Büyük Millet Meclisi Riyasetine ve Anadolu Ajansı'na 16 Eylül 1921

Ordumuzun büyük muzafferiyeti münasebetiyle bugün kaza merkezinde köylü, kasabalı binlerce halkın ve memur, asker ve talebelerin iştirakiyle hükümet meydanında mühim bir içtima akdedilerek vatanperver nutuklar irad edildi, pek büyük tezahürat yapıldı. Kıymetli ordumuz malen, bedenlen her türlü fedakârlığı yapacaklarına ve hatta düşmanı mukaddes topraklardan çıkarıncaya kadar cihatta bulunacaklarına ahd ve yemin edilmiştir.

Gümüş Kaymakamı Rasim.”¹²⁸

Havza'dan Sakarya Zaferi Üzerine TBMM Riyasetine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Ankara'da Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 26 Eylül 1921

Milletimizin varlığı uğrunda ifasından çekinmediğimiz harikayı andıran fedakârlığın şükran hatırası olarak Büyük Meclisimiz tarafından devletlerine müşirlik ve gazilik büyük unvanının tevcih buyrulduğunu haber aldık. Zat-ı fehimaneleri gibi bir kumandan nadir bulunur. Size sunulan her türlü saygı ve şükranı iştiraki bir vecibe bilir ve tebriklerimizi sunar, başarılarının devamına dua eyleriz ferman.

Vezirköprülü Keşşafzade Sait.”¹²⁹

8- Millî Mücadele'de Ankara ve Ankaralıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra İngilizler ve Fransızlar stratejik öneminden dolayı Ankara'yı kontrol altında tutmak istemiş, 1918 yılı Aralık ayında İstanbul'dan hareket eden 2 bölük İngiliz askeri Ankara tren istasyonunu işgal etmişlerdi. İstanbul Hükûmeti daha sonra hain olarak kabul edilen Muhittin Paşa'yı Ankara valisi olarak atıyor, İngiliz Muhipleri Cemiyeti Ankara'da yoğun bir şekilde çalışıyordu. Aralarında Ankara'nın önde gelenlerinden olan Kınacızade Şakir, Hacı Bayram Şeyhi

¹²⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Eylül 1921, No:301.

¹²⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-97.

Şemsettin ve Kara Mehmet Beylerin de bulunduğu Millî Mücadele taraftarlarının tutuklandığı haberi Ankara'yı içten içe karıştırıyordu.

Yunanlıların İzmir'i işgal ettiği 15 Mayıs 1919 gününün sonrasında Ankaralıların içlerinde başlayan millî direniş hissi nihayet 29 Mayıs 1919'da Ankara Vilayet Konağı önünde yapılan protesto mitingiyle eyleme dönüşmüştü. Sivas Kongresi sonunda Heyet-i Temsiliye Ankara valisinin görevine son vererek onun yerine Ankara Defterdarı Yahya Galip Beyi atanıyordu. Ankara'nın bu millî ve güvenli havasını gören Mustafa Kemal Paşa 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelerek Ziraat Mektebi'ni kendisine karargâh olarak seçiyor ve bundan sonra Millî Mücadele hareketinin merkezi olarak Ankara'da çalışıyordu. Ankara'yı ön plana çıkaran son gelişme ise Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu şehirde toplanması ve yeni devletin başkenti olarak seçilmesidir.

Ankara meclisin toplandığı şehir olması, cephenin arka bölgesinde yer alması ve lojistik desteğin merkezi olması sebepleriyle Millî Mücadele'de çok hareketli günler yaşadı. Ankaralılar hemen hemen her zafer sonunda meclis binası önüne toplanarak milletvekilleri ile birlikte bu zaferleri kutladılar ve duygularını meclise gönderdikleri telgraflarla dile getirdiler. Yalnızca Ankara değil Ankara'nın kazaları da en az Ankara kadar savaş boyunca orduya ve meclise destek verdiler. Mesela, Ardahan ve havalisinin ana vatana katılması dolayısıyla TBMM Hükûmetinin elde ettiği başarılar Beypazarı'nda umumi memnuniyet ve şükranla karşılanmış, gösteriler düzenlenmiştir.¹³⁰ Nallıhan'da, millî azim sayesinde Batum'la Ahıska'nın kahraman ordumuz tarafından ele geçirilmesi sebebiyle her taraf sancaklarla donatılmış ve millî iradeyi temsil eden Büyük Millet Meclisinin başarılarının devamı için dualar edilmiştir.¹³¹ Bütün Ankara ve kasabaları Tekâlif-i Milliye emirleri gereği üzerlerine düşeni yaptıkları gibi bu mecburi görevler dışında gönüllü olarak da yardımlarda bulunmuşlar, Hilal-i Ahmer'e bağışlar yapmışlar, hastanelerdeki yaralı askerleri sık sık ziyaret etmişler, şehit yakınlarına yardımda bulunmuşlardır. Yabanabadlılar (Kızılcahamam) sadece 1921 yılı Nisan ayında Hilal-i Ahmer'e yüz lira, Talat Paşa ailesine yüz lira ve şehit yetimlerine elli lira bağışta bulunmuşlardır.¹³²

II. İnönü Zaferi üzerine cepheden gelen yaralılar için halk bir karşılama programı düzenlemiş ve yardım etmek üzere harekete geçmiştir. Ordu cephede düşman ile göğüs göğse çarpışırken halk da Ankara'da müsabaka edercesine gazilerin yaralarını sarmak, gönüllerini almak için çalışıyorlardı. Yalnız 31 Mart 1921 tarihinde yaralılar için

¹³⁰ Derdli, 28 Şubat 1337, No:48.

¹³¹ Gaye-i Milliye (Sivas), 18 Mart 1337, Yıl:1, Sayı:13.

¹³² Bolu Gazetesi, 21 Nisan 1921, No: 341.

toplanan yatakların miktarı 900'ü geçmiş, bu miktarın 1500'ü geçeceği beklenmiştir. Maarif vekâleti erkânı, muallimleri de aralarında topladıkları 1100 paket sigarayı yaralılara hediye etmişlerdir.¹³³

Yine II. İnönü Zaferi haberi Cuma günü Ankara'ya yayılınca bütün dükkânlar, evler bayraklarla donanmış, bütün halk sokaklara dökülmüş, gece de fener alayı yapılmıştı. İstasyonda toplanan kalabalık ellerinde fenerlerle Millet Meclisinin önüne gelmiş ve burada İstiklal Marşı okunmuştu. Kırşehir Mebusu Müfit Efendi, ilk padişahımız Osman Gazi'nin Osmanlı Devleti'ni kurduğu İnönü de bugün biz istiklalimizi kurtarıyoruz mealinde bir nutuk irad etmiş, caddeler mızıkalar eşliğinde dolaşarak program sona ermişti.¹³⁴ Ayaş'ta memurlar 1921 yılı Ağustos maaşlarının yarısını Hilal-i Ahmer'e bağışlamışlardı.¹³⁵ Ankara Belediye Reisi Ali Bey halka bu fedakârlıklarından dolayı bir teşekkür yazısı yayımlamıştı.¹³⁶

Sakarya Zaferi üzerine, 13 Eylül 1921 tarihinde Ankara'da büyük bir kutlama yapıldı. Halk meclis önünde toplandı. İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu) Reis Vekili Refet Paşa halka bir konuşma yaptı.¹³⁷ Ankara'nın Mukaddem Mahallesi ahalisi hayvanları ile beraber bir araba, Musevi cemaati dört tekerlekli iki öküz arabası, altı öküz, Ermeni Cemaati öküzleriyle beraber iki kağnı arabasını orduya hediye etmişlerdi.¹³⁸

Ankara'da Eskişehir ve Uşak'ın alınması üzerine büyük şenlikler düzenlendi. Toplanan halk meclis önüne gelerek mebusları selamladı. Meclis ikinci başkanı Adnan Bey, İcra vekilleri Reisi Rauf Bey ve diğer mebuslar halkın geçidini izledi. Gece de fener alayı yapılarak meclis önünde marşlar okundu.¹³⁹

Büyük Taarruz'un başarıyla sonuçlanması ve Batı Anadolu şehirlerinin Yunan işgalinden kurtulması üzerine 8 Eylül 1922 Cuma günü Cuma namazından sonra toplanan Ankara ahalisi büyük bir kalabalık halinde Allah'a şükür etmek için Namazgâhta namaz kıldılar. Daha sonra Ankara mebusu Hacı Mustafa Efendi taş kürsü üzerinde bir hitabede bulunarak geçen sene ile bu sene arasında geçen süre içinde Türk ordusunun din ve şeriat-ı islamiyenin yegâne koruyucusu olduğunu, köy kadınlarının kağnılarıyla cephaneye taşıdığını zikir ederek bütün Müslümanların nazar ve ümidinin bu kahraman orduya bağlı olduğunu çok sade bir lisanla beyan etmiştir. Sonra Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

¹³³ Hâkimiyet-i Milliye, 1 Nisan 1921, No:148.

¹³⁴ Hâkimiyet-i Milliye, 3 Nisan 1921, No:149.

¹³⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 21 Eylül 1921, No:299.

¹³⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 21 Eylül 1921, No:299.

¹³⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 14 Eylül 1921, No:292.

¹³⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 6 Eylül 1921, No:284.

¹³⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 3 Nisan 1922, No:601.

ve Belediye Başkanlığı tarafından getirilen iki kurban kesildi.¹⁴⁰ Bu zafer üzerine Beypazarı'nda 8 Eylül 1922 fevkalade tezahürat yapıldı. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın resmî çam dallarıyla süslemiş ve Hilal-i Ahmer menfaatine müzayedeye konulmuştu ve 500 lira yardım toplanmıştı.¹⁴¹

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Ankara milletvekilleri şu isimlerden oluşuyordu: Ahmet Rüstem (Bilinski), Ali Fuat (Cebesoy), Taşpınarlı Hacı Atıf, Hacı Mustafa (Beynamlı), Mustafa Hilmi (Çayırlioğlu), Mustafa Kemal (Atatürk), Ömer Mümtaz (Tambi), Şakir (Kınacı), Şemsettin (Bayramoğlu).

Ankara milletvekillerinden Mustafa Kemal Paşa (Atatürk), hem meclisin hem de Millî Mücadele hareketinin lideri olarak çalıştı, Ali Fuat Paşa (Cebesoy) 25 Haziranda Batı Cephesi Kumandanlığına daha sonra Moskova Büyükelçiliğine atandı, o da Millî Mücadelenin liderlerindendir¹⁴². Ankara mebuslarından Mustafa Efendi Sakarya Savaşı sırasında batı cephesinde askerin moralini yüksek tutmaya memur edilen kurulda görev yaptı¹⁴³. Ankara'dan vekil olan Mustafa Hilmi Efendi'de 11 Ağustos 1921'de yöre halkını Millî Mücadele hakkında aydınlatmak üzere bir süre izinli sayıldı¹⁴⁴.

Beypazarı'ndan Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılışını ve Çalışmalarını Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 28 Nisan 1920

Mukaddes vatanın istiklali, hilafet makamının kurtarılması için teşekkül eden Büyük Millet Meclisinin açılması ve vazifeye başlaması fevkalade sevinçle karşılandı. Yüce meclisi tam bir hürmetle tebrik ve başarılarının devamını tek dil olarak hepimiz tarafından dualar edildiği ve bazı fesatçı dedikoducunun aldatmasıyla memleketimizde ortaya çıkan vaka kasabamızı yağma için etraf köylerden ve Bolu'dan gelen asi ahalinin cezalandırılması için gönderilen kuva-yı tedibiyenin fevkalade himmet ve muvaffakiyetle can, mal ve ırzımızın kurtarılmasından dolayı dahi şükran eylemekte bulunduğumuz arz olunur ferman.

Belediye Reisi Hakkı, Müdafaa-ı Hukuk-ı Milliye Reisi Nuri, Müftü Mevlüd, Şeyh Hilmi, Ulemanın: Mustafa, İzzet, Ziya, Ali, Hasan, Mehmet, Eşraftan: Salih, Saib, Mehmet, Ahmet, Hasan.”¹⁴⁵

¹⁴⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1922 No:607.

¹⁴¹ Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1922 No:607.

¹⁴² Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.75.

¹⁴³ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.79.

¹⁴⁴ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.81.

¹⁴⁵ ATASE. ISH. K:943, G:57, B:1; TBMM Arşivi Dosya:2, 25/24-25.

Ankara’da Bir Şube Açan Muallim ve Muallimler Cemiyeti’nin Türkiye Büyük Millet Meclisini Açılış Mevlidine Daveti

“Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 21 Temmuz 1920

Hakkın inayetiyle Ankara’da tesisine muvaffak olduğumuz Muallim ve Muallimler Cemiyeti’nin çalışmalarında hüsn-i mevkiine nail olmak maksadıyla ve mübarek şehitlerimizin ruhlarını şad etmek arzusuyla önümüzdeki Cuma günü Cuma namazını müteakip Hacı Bayram-ı Veli Camii-i Şerifinde mevlüd-i şerif okutturulacağından bilcümle muhterem mebuslarımızla beraber bu kutsi ayine iştirak buyurulmasını istirham eyleriz. Olabada.

Muallim ve Muallimler Cemiyeti Umumi Kâtibi”¹⁴⁶

Haymana’dan Birinci İnönü Zaferini Tebrik ve Orduya Yardım Toplandığına Dair Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 2 Şubat 1921

Kahraman ve genç ordumuzun İnönü muzafferiyetiyle vatanın kurtuluşu, milletin istiklâlî gayerine doğru temin eylediği yüce mevkii ve her gün bir suretle inkişaf etmeye başlayan muvaffakiyet kaza ahalisi üzerinde pek büyük bir sürur uyandırmış, bugün belediye dairesinde vatanperver bir tezahür ile içtima eden kaza eşrafı, kıymettar ve fedakâr ordumuza naçiz bir hediye olmak üzere altmış dört at verilmesi suretiyle ilâyi fahr ve mübahat eylemeğe karar vermiştir. Hayvanlar toplanmaya başlanmış ve şubatın yirminci günü tamamı toplanıp Garp Cephesi karargâhına gönderilmesi kararlaştırılmış olduğu ve Haymana ahalisinin bu defa da tezahür eden işbu müstesna hamiyet eserinin şayan-ı takdir ve şükran bulunduğu maruzdur.

Haymana Kaymakam Vekili Emin.”¹⁴⁷

İkinci İnönü Zaferi Üzerine Ankara Sultanisinin Mevlit Daveti

“Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 5 Nisan 1921

Muhterem Efendim,

İnönü Meydan muharebelerinde milli istiklal uğrunda canını feda eden şehit kardeşlerimizin ruhlarına ithaf edilmek üzere Mirac-ı nebeviye tesadüf eden yarınki Çarşamba günü öğle vaktinde alafranga saat bir buçukta mektepte mevlit-i nebevi okunacağından iştiraklerinin ricasıyla arz-ı hürmet eylerim efendim.

¹⁴⁶ TBMM Arşivi. Dosya: 2, B No:18/3.

¹⁴⁷ TBMM Arşivi. Dosya: 2, B No:24/16, TBMM. ZC. Cilt: 7, İçtima: 143, (3 Şubat 1921).

Ankara Sultani Müdürü Ali Haydar.”

Aynı davet bütün Mebuslara da Meclis Kâtibi aracılığı ile yapılmıştır.¹⁴⁸

Beypazarı’ndan İkinci İnönü Zaferi Münasebetiyle Gönderilen Tebrik ve Destek Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine 2 Nisan 1921

Cenab-ı Rabbaninin inayeti ve Peygamber Efendimizin manevi imdatları ile ordumuzun kudret ve satveti ve İslam askerlerimizi idare eden çelik Türk’ün metin kumandanlarımızın cesaretleriyle bu kere de amansız düşmanımız olan Yunanileri kahr ve perişan ettikleri müjdeli haberi Beypazarı ahalisini fevkalade sevinçler içinde bırakmış, birbirini tebrik ve şükran secdesine kapanmış ve muzafferiyetin devamı hakkında gece ve gündüz Cenab-ı Hakk’a tezarrular niyaz etmekte olmuş ve bütün mevcudiyetleriyle ordumuza yardımcı bulunduklarının arzıyla yüce kumandanlarımızı ve mevcut askerlerimizi tebrike cüret eyleriz efendim. Ferman.

Müftü Mevlüd, Belediye Reisi Hakkı, Ulemadan Mehmet, Müdafaa-i Hukuk Reisi Ali, Ulemadan Mustafa.”¹⁴⁹

Kalecik’ten İkinci İnönü Zaferi Münasebetiyle Gönderilen Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 2 Nisan 1921

Allah’ın inayeti ve kahraman fedakâr ordumuzun kati azmi sayesinde alçak Yunanlıların hezimetle ve perişan olarak çekilmeye mecbur olduğu hakkındaki ajansın müjdesi bütün ahalide heyecanlı sevinçler meydana getirmiş ve gözyaşları dökerek Cenab-ı Hakk’a hamd ve sena eylemişlerdir. Şüphemiz olmayan bu muzafferiyetin mukadderatımız üzerinde husule getirdiği fevkalade tesirden sarf-ı nazar bununla beraber kesin bir şekilde vatanını müdafaaya azmetmiş olan Türkler neden fedakâr ve erkân ve hakikatten dolayı zat-ı devletleriyle beraber Millet Meclisi muhterem heyetine ve muhterem vekiller heyetine ve fedakâr erkân ve ümera ve subaylara ve kahraman asker kardeşlerimize tebriklerimizi arz eyler ve muhterem milletimizin başında siz zat-ı samileri bulundukça muvaffakiyetlerinizin devamının tabii olduğunu arza cesaret eyleriz.

Kalecik Kaymakamı Hayri, Kalecik Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Reisi Şükrü, Belediye Reisi Abdullah.”¹⁵⁰

¹⁴⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, D:3-44.

¹⁴⁹ ATASE. İSH. K: 567, G: 126, B: 1-25.

¹⁵⁰ ATASE. İSH. K:567, G:126, B:1-21, 1-21a.

Sakarya Zaferi Üzerine Ankara'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 12 Eylül 1921

Milli istiklal ve mukaddes savaşında elde ettiği tarihî bir mevkidten dolayı alçak düşman için tecavüz hedefi teşkil eden bu mücadelenin en ağır yüklerini ulvi ve sarsılmaz aşkıyla tahammül ve ifa şerefine nail olan Ankara halkı kesin zaferler müjdeleyen Sakarya muharebesi vesilesiyle şevk ve sevinçle doldukları halde muzafferiyetin devam etmesi duasını yüce Allah'ın katına göndererek büyük kumandanlarına tebriklerini takdim ile iftihar ederler.

Ankara Valisi İhsan, Müdafaa-i Hukuk Reisi Rıfat, Belediye Reisi Ali.”¹⁵¹

Mustafa Kemal Paşa'nın Ankaralılara Cevabı

“Ankara Belediye Riyasetine 20 Eylül 1921

Necip milletimizin hayat ve istiklalini imha etmek isteyen Yunan ordusunu yirmi bir günlük meydan muharebesinden sonra mağlubiyete uğratan ordumuz ve şahsım hakkındaki tebriklerinize teşekkür ederim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal.”¹⁵²

Sakarya Zaferi Üzerine Beypazarı'ndan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Ankara'da Başkumandanımız Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 24 Eylül 1921

Dünyada pek az kimselere nasip olan bir azim ve iman ile yokluktan çıkardığınız demir pençeli ordunun yüksek istihkakın pek layık bir mükâfatı olarak telakki ettiğimiz yüksek unvanınızı takdis ve tebrik ederiz. Türk vatanının büyük kurtarıcısı olan zat-ı fehmanelerini hürmetle selamlarım.

Beypazarı'nda 3. Kolordu Levazım Memuru Binbaşı Bahri.”¹⁵³

¹⁵¹ Hâkimiyet-i Milliye, 16 Eylül 1921, No: 294.

¹⁵² Hâkimiyet-i Milliye, 16 Eylül 1921, No: 294.

¹⁵³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-14.

Ankara Valisinden Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Ankara Valisi’nden Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 5 Şubat 1922

Muhafaza-i din ve vatan uğrunda cansiperane vuku bulan muharebe ve mücadelelerden ve ezcümle geçen Sakarya Meydan Muharebesinde Allah’ın yardımıyla elde edilen muzafferiyetten dolayı zat-ı sami-i kumandan-ı azamileriyle bu muharebeyi idare eden diğer muhterem ve kahraman kumandan ve bilumum subaylarımıza ve askerlerimize vilayet ahalisi namına teşekkürlerimizi toplantı halinde bulunan vilayet umumi meclisi kararıyla arz ve iblağ ile kesb-i şeref eder ve Cenabı Hak’tan başarıların devamını niyaz eylerim efendim.

Vali (imza)”¹⁵⁴

Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nden İtilaf Devletleri Tarafından Teklif Edilen Mütarekenin Kabul Edilmemesi, Savaşa Devam Edilmesi Hakkında Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 31 Mart 1922

Mondros Mütarekenamesinin ihdas eylediği vaziyetiyle milletimizi, bilcümle esbabı müdafaa ve mukavemetten tecrid ettikten sonra zalim ve muhteris bir düşmanı üzerimize tasallut etmek suretiyle millî hayat ve istiklâlimize suikast eden Avrupa devletleri tarafından bu defa teklif edilen mütareke yine aynı meşum maksadı hedeflemekte, her türlü mahrumiyetlere rağmen ilâhi ruh ve kudretin tecelliyatıyla müdafaa-i istiklâli vatan uğrunda tam bir şevk ve istekle kanlarını akıtan milletimizin esbabı mağlûbiyetini istihzara matuf bir siyasi bir tuzak ihtiva eylemekte olduğundan Misakı Millîmiz dairesinde her türlü müdahale ve murakabeden azade tam bir istiklâli temin ve tatmin etmeyen mütareke ve sulh namı altında her hangi bir teklife muvafakat buyrulmasını ve bu maksadı mukaddes uğrunda kanlarını akıtan mübarek şehitlerimizin ruhlarının müteazzi ve azasından bir kısmını kaybetmek suretiyle kemali sabır ve vakar ile mesut neticeye intizar eden sertacı ibtihacımız Ulu Gazilerimizin dilgir edilmemesini talep ve istiklâli din ve memleket uğrunda evlâtlarının şahadeti şerefiyle müşerref olduğuna iman eden şehit babalarının, şehit analarının ve meydanı cihatta babalarının yerlerini doldurmak için hazırlanan şehit evlatlarının, Hükümetin bu hususta vaki olacak her türlü emir ve teklifini ifaya ahd u peyman eylemiş olan muhterem halkımızın bu bapta da muhterem vekillerine zahir ve muin olduklarını bir defa daha teyiden arz eyleriz.

Ankara Müdafaa-i Hukuk Reisi Müftü Rıfat, Belediye Reisi Ali.”¹⁵⁵

¹⁵⁴ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-21.

¹⁵⁵ TBMM. ZC. Cilt: 18, İçtima:18, (1.4.1922).

Müdafaa-i Milliye Emrinde Miralay Veysel Bey'den Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 13/14 Eylül 1921

Azim iradeleriyle kazanılan son muzafferiyetlerini tebrik eder saygılarımı takdim eylerim.

Miralay Veysel.”¹⁵⁶

Yabanâbâd'tan (Kızılcahamam) Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Eylül 1921

Sakarya vadisinde Haymana Çölü'nde dört bin yıllık tarihî millî ve dinî varlığını garbın en son harp imkânlarıyla donanmış şuursuz, canî hasmına karşı büyük bir cengâverlikle müdafaa ve zafere ulaştıran Türk milletine ve bizlere hayat bahşeden umumî seferberlik yediden yetmişe kadar vatan evladını hazırlattırdı, sabırsızlıkla bir işaretinizi bekliyoruz. Düşman ve bizim varlığımıza göz diken bütün gizli ve aşikâr düşmanlar anavatandan çekilmedikten sonra baltalarımız omuzlarımızdan inmeyecek, keskin tırnaklarımız kesilmeyecektir. İleri işaretinizi bekleyen biz Yabanâbâdlılar muzaffer ve kurtarıcı ordumuzun kumandanlarına, neferlerine selamlar ve hürmetler ithaf eyler ve büyük kumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine tam bir iman ile kalbini bağlamış olduğumuz halde mukaddes millî emellerimiz uğrunda hayatımızı feda etmeye ve bütün varlığımızı harcamaya amade olduğumuzu yeminle arz eyleriz.

Müdafaa-i Hukuk Reisi Mesud, Müftü Abdullah Tevfik, Belediye Reisi Mehmed.”¹⁵⁷

Türkiye Büyük Millet Meclisi Muhafız Bölüğü'nden Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 2 Ekim 1921

Muhafaza Bölüğü ümera ve subayları namına tebrike cesaret eylediğim maruzdur.

33. Fırka Kalem Reisi Veysi.”¹⁵⁸

¹⁵⁶ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-39.

¹⁵⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

¹⁵⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-170.

9- Millî Mücadele’de Antalya ve Antalyalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı sırasında İtilaf Devletleri arasında yapılan gizli paylaşma anlaşmalarında Antalya ve civarı İtalyanlara vaat edilmişti. Savaştan sonra yapılan Mondros Mütarekesi’yle de Antalya ve çevresi İtalya’ya verilmişti. Antalya yöresinde Yörük Ali Efe’nin evinde kentin ileri gelenlerinden bir grup, Antalya Rumlarının dışarıdan ufak bir yardım gördükleri takdirde isyana kalkışarak memleketin İtilaf kuvvetlerine teslim olacağı tehlikesine karşı Antalya’yı korumak konusunda toplantı yapmaya karar verdiler ancak yapılan toplantılardan bir sonuç alınamamıştı. Antalyalılar, 28 Mart 1919’da şehirleri İtalya tarafından işgale uğradığında, istiklalini ve vatanını savunmak için İtilaf Devletlerine karşı birçok protesto telgrafları çekerek, kurtuluş mücadelesine katılmıştır. Aralarında Müftü Yusuf Efendi ve Belediye Reisi Hüsnü Bey’in bulunduğu bir grup işgallere karşı bir cemiyet kurmayı kararlaştırmışlar, Belediye Dairesi’nin bir odasında “Müdafaa-ı Hukuk-ı Milliye Cemiyeti” unvanı ile faaliyete geçmişlerdi. 17 Nisan 1921 tarihinde bütün Antalya tüccar ve esnafı dükkânlarını kapatarak hükûmet meydanında büyük bir miting yaparak Yunanlıların işgal ettikleri arazideki Müslümanlara yaptıkları mezalimi protesto etmişlerdir.¹⁵⁹ Manavgatlılar, Tekâlif-i Milliye Emirleri gereği olan bir milyon üç yüz bin kuruşu orduya bağışladılar. Sökeliler Sakarya zaferi münasebetiyle tezahürat yapmışlar, askerlik şubelerinde açılan defterlere kadınlar da gönüllü yazılmıştır.¹⁶⁰

Birinci ve İkinci İnönü başarılarından sonra, 5 Temmuz 1921’de İtalyanlar Antalya’dan tamamıyla çekildi. Bu çekilişten sonra Antalya ve çevresinde TBMM ile birlikte çalışmalar daha kolay yürütüldü ve cephedeki gelişmeler daha yakından takip edildi. 26 Ağustos’ta Türk Ordusunun Yunanlılara saldırıya başlamış olduğu ufak tefek haberlerle Antalya’da duyuldu. 29 Ağustos’ta Afyonkarahisar’ın Türklerin eline geçmesi haberinin şehre gelmesi Antalya’daki Türkleri sevindirdi. 30 Ağustos Zaferi, Dumlupınar Yunan mevzilerinin düşmesi; sevinç dalgası ile Türkler kutlamalara başladılar. Ayrıca Türkler zaferi kutlarken, bir yandan da geceleri çiftliklerin civarında İtilaf kuvvetlerinin bir çıkartma yapması ihtimalini önlemek için hazırlıklar yapılmıştı. 7 Eylül ve 11 Eylül’de Antalya’da zafer alayları tertip edildi. Kutlamalar aralıklarla Kasım ayına kadar devam etti.¹⁶¹

¹⁵⁹ Bolu Gazetesi, 21 Nisan 1921, No: 341; Gaye-i Milliye (Sivas), 21 Nisan 1337, Yıl:1, Sayı:33.

¹⁶⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 25 Eylül 1921 No: 303.

¹⁶¹ Hâkimiyet-i Milliye, 14 Eylül 1921, No:292.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Antalya şu mebuslarla temsil edildi: Ali Vefa (Seyhanlı), Halil İbrahim (Özkaya), Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Hasan Tahsin (Sürenkök), Mustafa (Ebrişimoğlu), Rasih (Kaplan).

Birinci İnönü Muzafferiyeti Münasebetiyle Antalya'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 14 Ocak 1921

Bugün Antalya İslâm ahalisi Cuma namazını müteakip kahraman ordumuzun muvaffakiyetlerinin devamı duasını Hûda'nın dergahına göndermiş ve şehitlerin mübarek ruhlarına hatmi şerif okuyup ve hediye etmiştir. Bunu müteakip bütün halk telgrafhaneye gelerek düşmanların tahripkâr ellerini azim ve celâdetle meneden ordumuza ve bilhassa düşmanın hadsiz, vahşiyane zulüm ve saldırılarına karşı kadın ve çocuk beraber olarak büyük bir celâdet ve kahramanlıkla memleketi ve dolayısıyla İslamiyet'in şan u şerefini müdafaa ve yüceltmede gösterdikleri harikalardan dolayı mücahit Ayıntaplılara dua ve selâmlarımızın tebliğini istirham eder ve meşru hukukumuzu sarsılmaz bir iman ve azim ile müdafaa eden Büyük Millet Meclisine ve Hükûmetine muvaffakiyetler temenni ederiz.

Antalya İslâm ahalisi namına Eski Şeyhülislâm Hayri, Müftü Ahmet Hamdi, Belediye Reisi Hakkı.”¹⁶²

Antalya'dan İkinci İnönü Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Teke'den Müdafaa-i Milliye Vekâletine, Büyük Millet Meclisi Riyasetine 3 Nisan 1921

1- Mısır Hilal-i Ahmeri Fransızlardan aldıkları müsaade ile Anadolu'ya yardım göndereceklerdir.

2-İkinci İnönü muzafferiyetimiz bütün İslam âleminde Türkiye lehine büyük bir tesir uyandırmıştır.

3-İzmirli Müslümanlar Hilal-i Ahmer'e yardım toplamak icabı İtilaf Devletleri temsilcilerine müracaat etmişlerse de olumsuz cevap almışlardır.

Teke Havalisi 24. İstihbarat Şubesi.”¹⁶³

¹⁶² TBMM. ZC. Cilt: 7, İçtima: 135, (20 Ocak 1921).

¹⁶³ ATASE. İSH. K:667, G:6, B:1; K:742, G:102.

İkinci İnönü Zaferi Münasebetiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine Taşucu’ndan Tebrik ve Destek Telgrafı

“Taşucu’ndan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Nisan 1921

İslam’ı imha politikasını takip ederek Türklere musallat olan İtilaf Devletlerinin hadsiz hücumlarını hakkına dayanarak müdafaa eden necip milletin kati mecburiyet ile mütakabil Hüda’nın yardım ve hidayeti ile mazhar olarak hain tuzaklarına kendilerinin düşürülmesi hususu nahiyemize ulaşır ulaşmaz zaten çoktan yürümeye hazır bulunan İslam ahali gayet muazzam ve muhteşem bir fener alayı tertip ve cami-i şerife kadar gidilerek şükranlarını dile getirdikleri yapılan istişare neticesinde Mustafa Kemal Paşa hazretleri ile Büyük Millet Meclisi ve Erkan-ı Harp İsmet ve Refet Paşalara ve kahraman kumandanları ile mücahit askerlerimize şükranlarını arz ve İstanbul’da bulunan hainlere lanetler edildiği ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti Reisi Sadık Bey’in son nutku büyük tesir icra ettiği arz olunur.

Taşucu Belediye Reisi Emin.”¹⁶⁴

Sakarya Zaferi Münasebetiyle Elmalı’da Kutlamalar ve Tebrik Telgrafı

“Elmalı’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 9 Eylül 1921

Bugün Cuma namazını müteakip köyle ve kasaba ahalisi umumi bir içtima akdederek aylardan beri düşmanın hücumlarına büyük bir mertlikle mukabele eden kahraman ve cesur askerlerimizi selam ve hürmetle şükranlarımızın tebliğine bu hayat ve istiklal kavgasının, Türklüğün malen ve bedenlen çalışarak nihai zaferi elde edeceği hakkında sarsılmaz kanaatlerin gösterilmesine bizi memur eylemişlerdir.

Müdafaa-i Hukuk Reisi ulemadan İsmail Hakkı, Belediye Reisi Mehmet Emin, eşraftan: Hasan, Ali Rıza.”¹⁶⁵

Sakarya Zaferi Münasebetiyle Manavgat’ta Kutlamalar ve Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Matbuata 10 Eylül 1921

Çeşitli teşviklerle köylerden gelen ahalinin de katılımıyla hükümet meydanında toplanan binlerce ahali yapılan heyecanlı konuşmalarla muzaffer ve düşmanı kahredici olan orduya, kahraman kumandanlarına selam ve hürmetlerini arz ve tebliğe ve Misak-ı Milli dahilindeki hudutlarımızdan son düşman neferinin tardına kadar cihada devam

¹⁶⁴ ATASE. İSH. K:567, G:126, B:29

¹⁶⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 13 Eylül 1921, No: 291.

edeceğini, bu uğurda bütün varlığını mevcut hükümetimiz emrine amade kıldığını kesin bir lisanla teyit eylediğinin ilanını rica ederiz.

Belediye Reisi İbrahim, Müftü vekili Hüseyin Hüsnü.”¹⁶⁶

Sakarya Zaferi Münasebetiyle Akseki’de Kutlamalar ve Destek Telgrafı

“Akseki’den Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 11 Eylül 1921

İstiklalimize, dinimize, ırzımıza taarruz eden düşmanın zulüm ve vahşet haberleri muhitimizde pek acı duygular meydana getiriyor, artık tahammül haddini aştı, huzur, fikir ve vicdan kalmadı. Bugün bütün kaza ahalisi bütün bir kitle heyecanlı bir kabile halinde Cami-i şerifte dinî ahd ve yeminden sonra büyük cemaat ile hükümet meydanında birleşti. Bütün herkes musafaha ederek, boyun boyuna sarılarak gözlerinde intikam yaşları dolu olarak matemimizle bağı yanık şu vatani kurtarmaya yemin etti. Canına kastedildiği, milyonlarca dindaşının ve vatandaşının hayat ve namusu ayaklar altına alındığı böyle bir zamanda ölümü hayata tercih ederek malen ve bedenen her türlü fedakârlığa karar verdi. Bütün mevcudiyetiyle kanını döken şerefli ordumuzun düşmanı demir bir mengene içine alacağından emin bulunmaktayız. Biz de ateşli ve kesin bir iman ile düşmanlarımızın vatanımızda kurduğu zulüm ve vahşet saltanatlarını yıkacağız. Bunun için kanımızın son damlasını akıtacağız.

Akseki ahalisi namına Müftü Salim, Belediye Reisi Numan”¹⁶⁷

Sakarya Zaferi Münasebetiyle Antalya’da Kutlamalar ve Tebrik Telgrafı

“Teke’den Dahiliye Vekaletine 23 Eylül 1921

Merkez ve mülhakatta akdedilen muazzam içtimalarda şuandaki mücadelede Misak-ı Milli’nin tahakkukuna kadar devam ve her türlü fedakârlığın icrasına hazır bulunduklarına ve büyük ordumuza selamet ve muzafferiyet dualarında bulunulduğunun tebliğine karar verilmiştir. Milli tezahüratımızın ve bu hissiyatımızın lütfen fedakâr ordumuzun her ferdine varıncaya kadar tebliği arz olunur.

Teke Mutasarrıfı Fahri”¹⁶⁸

¹⁶⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 12 Eylül 1921, No: 290.

¹⁶⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 12 Eylül 1921, No: 290.

¹⁶⁸ ATASE. ISH. K:1250, G:92, B:1.

Sakarya Zaferi Münasebetiyle Antalya’da Kutlamalar ve Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 26 Eylül 1921

Büyük kumandanımızı müşirlik unvanı ve gazilik rütbesi ile takdis buyuran Büyük Millet Meclisi’nin vatanın istikbali davasındaki bu teveccühüne teşekkür ve Allah’ın yar ve yardımcısı olması duasını tekrar ile samimi kalpten tebrik ve saygılarımı arz ederim efendim.

Antalya Havalisi Kumandanı Şefik”¹⁶⁹

Sakarya Zaferi Münasebetiyle Kaş’ta Kutlamalar ve Tebrik Telgrafı

“Kalkan (Kaş)’tan Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 30 Eylül 1921

Paşa, bugünkü resmi tebliğ Büyük Millet Meclisi kararıyla Müşirlik rütbesinin uhdenize verildiğini ve gazilik unvanıyla taltif buyrulduğunuzu müjdeliyor. Şehitlerinin aziz kanıyla yoğrulmuş büyük vicdanın yük bırakıp gittiği mukaddes toprakları cihanın şarktan garba şimalden cenuba adalet dağıtan şanlı ve gururlu sancağının muhafaza ve müdafaası emrinde itibarın salıp canavarlarının pis ellerinde yıpranan anayurtlarımızın kurtarılması hususunda peygamberane gösterdiğiniz azminize milletin verdiği müşirlik rütbesi değil Allah’ın verdiği büyük manevi rütbelerini bile sizden esirgemeyeceğine bu millet bu millet imanı gibi emindir. Paşa hazretleri nahiyeimizin gençleri, ihtiyarları Türk’ün istiklalini, sancağını, şerefini, din ocağını, iman bucağı vatani kurtarmak için fehmetli elinizde senelerden beri sallanmakta olduğunuz yüce kılıcın kabzasını öperek gaziliğinizi selamlarız, rütbenizi kutlarız.

Kalkan Nahiyesi Müdürü Celal, Jandarma Takım Kumandanı Bedri, Belediye Reisi Musa, Telgraf Müdürü Fuat, Nahiye Meclisi Azasından Ali, Rüsumat Memuru Şevki, Orman Fen Memuru Raif, Duyun-ı Umumiye Memuru Tevfik, Eşraftan Kocamustafazade Mustafa, Mektup Muallimi Hasan.”¹⁷⁰

İnönü Zaferi’nin Yıl Dönümü Münasebetiyle Antalya’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 13 Ocak 1922

¹⁶⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-175.

¹⁷⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-231.

Tarihimize yeni şerefler izafe edecek milli mücahedeler ile mukaddes istiklalimizin müdafaası uğrunda bütün varlığını feda eden büyük Türk milletinin istiklalinin sene-i devri tekrar ve bil istiklal idrak etmek münasebetiyle memleketçe pek parlak ihtifallerle tezahürat ifa edilmiş olduğunuz arz ile mesut milli günümüzü tebrik ve saygılarımızı takdim eyleriz.

Antalya Mebusu Tahsin, Mebus Mustafa, Mebus Halil İbrahim, Belediye Reisi Hakkı, Müftü Mehmet Cemal.”¹⁷¹

İnönü Zaferi’nin Yıl Dönümü Münasebetiyle Antalya’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 13 Ocak 1922

Kutsi istiklal davamızın milli mücadeleler ve milli mücahedeler ile meşgul bulunduğumuz günler içinde sene-i devriyesini idrak eylediğimiz Türkiye İstiklal Tebrikini arz ile kesb-i şeref eyleriz.

Antalya Müdafaa-i Hukuk Reisi Hasan”¹⁷²

10- Millî Mücadele’de Ardahan ve Ardahanlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

1918 yılında 40 yıl aradan sonra Osmanlı topraklarına katılan Ardahan, Mondros Mütarekesi’nden sonra 20 Nisan 1919’da Gürcüler tarafından işgal edildi. Göl’e kadar ilerleyen Gürcüler bu sırada Ardahan’da konuşlanmış bulunan millî kuvvetler tarafından püskürtüldüler. Aynı anda harekete geçen Ermeni çeteleri yörede binlerce silahlı ve savunmasız Türk’ü katlettiler. Bu sebeple Mütareke döneminde Ardahan’da millî cemiyetler kuruldu. “Ardahan Milli İslam Şurası” bir avuç vatansever aydının gayretleriyle kurulmuş ve Kars ile aynı paralelde hareket ederek Millî Mücadele tarihimizin ilk kongreleri gerçekleştirilmiştir. Birinci ve İkinci Ardahan Kongreleri, Millî Mücadele’ye karar veren ve ilk kuva-yı millîye örgütlenmesini gerçekleştiren toplantılardır. Bu mücadeleler ve XV. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa’nın teşebbüsleri sonunda Gürcü birlikleri 23 Şubat 1921’de şehri boşaltmak zorunda kaldılar. 24 Şubat 1921’de Ardahan Livası adına Hamşioğlu Celal ve İsa, ileri gelenlerden Mehmet Ali ve Karaman imzalarını taşıyan bir telgraf Kâzım Paşa’ya teşekkür olarak gönderildi. Aynı mealde bir telgraf da Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderildi.

¹⁷¹ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-18.

¹⁷² C.A. A:VII-2, D:89, F:1-19.

Ardahan ana vatana katıldıktan sonra 7 Temmuz 1921 tarih ve 133 sayılı kanunla mutasarrıflık haline getirildi. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Ardahan iki milletvekili ile temsil edildi: Filibeli Hilmi, Osman Server (Atabek).

Kazım Karabekir'den Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Ardahan'ın Kurtuluşunu Haber Veren Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Şubat 1921

23 Şubat 1921 sabahı Ardahan'a Osmanlı Sancağı çekildi. Ardahan ahalisi askerimizi çok uzak mesafelerden karşılayarak bağırarak basmışlar ve sevinçli gözyaşları dökmüşler, milli meclisimize ve hükümetimize samimi dualar etmişlerdir. Milli birliğimizin neticesi olan bu yeni başarıdan dolayı Şark cephesi namına muhterem milli meclisimizi tam bir hürmetle tebrik ederim. Milli davamızın tam bir muvaffakiyetle neticeleneceğinden emin olarak ordumun milli idareyi icraya her an hazır bulunduğunu da saygılarımla arz ederim.

Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir.”¹⁷³

Ardahanlıların Şark Cephesi Kumandanlığına Çektikleri Telgrafla Ona Verilen Cevaba Dair Kâzım Karabekir Paşa'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gelen Telgraf

“23 Şubat 1921 akşamı müfrezemiz ahalinin tekbir sadaları ve pek samimî istikballeri arasında Ardahan'a girmiş ve livâ ahalisi namına ikinci maddede münderiç, telgraf takdim edilmiştir. Şark Cephesi Kumandanı Kâzım Karabekir

“Şark Cephesi Kumandanlığına

Amal ve iradei milliyeyi temsil eden Büyük Millet ‘Meclisimizin muradı ilâhiyeye mazhar olan muvaffakiyatı aliyesine ve büyük ordumuzun lâyetmut kahramanlıklarına bir kere daha şahit olan biz Ardahan livâsı İslâm ahalisi yeis ile geçirdiğimiz muhrip senelerinden Allah'a şükür bayramlara ulaştık ve kavuştuk. Türkiye'nin her ferdinin vazifesini yapmakta olmasından dolayı kalplerimizde kabarıp taşan sürür ve iftiharın ve sevgili bayrağımız altında duyduğumuz en derin minnettarlığımızın atebei mükeddesei milliyeye arz ve iblâgını zatı âli-i kumandanilerinden kemali tazimle istirham eyleriz.

Ardahan ahalisi, namına Eşraftan Mehmet, Eşraftan Kahraman Ali, Celâl”

¹⁷³ TBMM. ZC. Cilt:8, İctima: 157 (26 Şubat 1921); Hâkimiyet-i Milliye, 23 Şubat 1921, No: 116.

Kâzım Karabekir Paşa'nın Ardahan Ahalisine Yazdığı Telgraf Sureti

“Suret 24 Şubat 1921

Ardahan ve Artvin kazalarının muhterem ahalisine iki sene süren bir ayrılıktan sonra tekrar anavatanına kavuştunuz. Sizi kemali muhabbet ve samimiyetle tebrik ve derağuş eder, hepinize sevgili millet ve memleketimizin selâmet ve istiklâli tammı içinde hayırlı günler dilerim. Aziz vatandaşlarım, bizim kuvvetimiz bütün cihanın da takdir ettiği ve hayran olduğu birlik ve azmimizdir. Cenabı Allah'ın adil ve ihsanı meşru ve haklı dâvamıza her zaman muındir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetimizin bütün emeli ve hedefi de öz memleketimizde hür ve müstakil yaşamaktır. Bu uğurda senelerden beri fedakârane çalışan millet ve Hükümetimiz size kavuşmakla bir hakkını daha kazanmış oldu. Sizin de pek kavi olan varlığınıza bütün haklarımızı kurtaracak ve müstakil ve mesut yaşayacağız. Memleketimizde maarife çok ehemmiyet veriniz. Maarife sarf edeceğiniz himmet ve gayretin kazancı vatanımızı abat edecek en büyük servettir. Komşularınızla dost ye iyi geçininiz. Nurlu ve imanlı kalplerinizin birliği ve hükümet ve vatanınıza karşı hürmet ve muhabbetiniz sayesinde her bir zafer ve saadetten daima emin olunuz.

Şark Cephesi K. Kâzım Karabekir.”¹⁷⁴

Ardahan'dan Kurban Bayramı'nı Tebrik ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

Ruslar ayrıldıktan sonra asli vatana ve hilalli bayrağın hürriyet ve şefkatine sığınan Ardahan ahalisi bayram münasebetiyle tebriklerini arz etmekle beraber bütün İslam âleminin kurtulması ve düşmanların kahrolması hakkında namazdan sonra dualar ve Cenabı-ı haktan niyazlar edilmiştir.

Ardahan Mutasarrıf Vekili Yaşar.”¹⁷⁵

Sakarya'da Devam Eden Savaş Dolayısıyla Yapılan Miting ve Destek Hakkında Ardahan'dan Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne 29 Ağustos 1921

Dün Ardahan'da büyük bir miting yapılarak cepheden gelen zafer haberleri okundu. Tarihi günlerimizin ve bağımsızlığımızın elde edilmesine kadar haber devam kararı verildi. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin de mitinge katılmasıyla heyecan bir kat

¹⁷⁴ TBMM. ZC. Cilt: 8, İçtima:158, (27 Şubat 1921).

¹⁷⁵ Derdli, 30 Ağustos 1337, No:80.

daha arttı. 93 harbine katılan nurani yüzlü, aksakallı gazilerimiz de halka hitap ederek duygu dolu anlar yaşandı. Saat dörde kadar devam eden mitingde şu kararlar alınmıştır:

1- Din ve İstiklali kurtarmak için geceli gündüzlü düşmanla uğraşan her türlü fedakârlığı yapan pek muhterem milli ordumuzun son neferinden başkumandanına kadar cümleye hürmet ve selamlarımızı takdim etmekteyiz. 2- Damarlarımızda son damla kanımız, kollarımızda son kuvvetimiz kalıncaya kadar milli misak dahilinde istiklalimizi müdafaa etmeye yemin ettik. 3- İstiklalimize düşman olanlarla hep birlikte sağ kaldıkça mücadeleye yemin ile azmettik. 4- Dünya yüzünden Allah'ın kelimasını kaldırmayı kurmuş olan garp devletlerine artık bizi aldatacak zamanlar geçmiş, maske ile sakladıkları hakiki çehreleri görülmüştür. 5- İstiklalimize göz dikmiş olanlara ihtar ederiz. 6- Misak-ı Millînin elde edilmesi için düşmanlarımızdan kurtulmak lazım gelir.”¹⁷⁶

11- Millî Mücadele’de Artvin ve Artvinlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Yaklaşık olarak 40 yıl Rus işgali altında yaşayan Artvin, Birinci Dünya Savaşı sırasında Ruslarla imzalanan Erzincan ateşkes anlaşmasıyla Osmanlıların elinde kalmış, ancak Mondros Mütarekesi ile tekrar boşaltılmış, 17 Aralık 1918’de İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Kafkasya’da yeni dengelerin kurulması üzerine İngilizler Artvin’den çekilirken şehri Gürcistan’a bırakmışlardır. Bu karışık siyasi ilişkiler içinde çalkalanan Artvin, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin yoğun çabalarıyla 7 Mart 1921 sabahı Gürcülerin çekilmesiyle Türk topraklarına dâhil edilmiştir. Artvin 4,5 ay süreyle Ardahan sancağına bağlı kalmış, 7 Temmuz 1921’de Artvin sancağı kurulmuş, 1924’de Türkiye İdari Teşkilatı değişikliğiyle vilayet olmuştur. 1 Haziran 1933 tarihinde Artvin vilayeti kaldırılarak merkezi Rize olan Çoruh vilayetine kaza olarak bağlı kalmıştır. 4 Ocak 1936’da Çoruh vilayeti merkezi Artvin olmuş, 20 yıl süreyle kullanılan “Çoruh” adı 1956 yılında “Artvin” olarak değiştirilmiştir.

Borçka’nın Ana Vatana Kavuşması Dolayısıyla Keskinzade Salih ve Arkadaşlarından Gelen ve Minnet ve Hürmetlerini Bildiren Telgraf

“Ankara Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 7 Mayıs 1921

Anavatan’a kavuştuk, hakka şükrettik. Büyük Millet Meclisinin ve bizzat sizin irade-i milliyeyi azmiyle cihana tanıttırmaktaki sebat ve isabeti nazarınıza varımız,

¹⁷⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 2 Eylül 1921, No: 280.

yoğumuz feda olsun. Çok mihnet çekmiş senelerin esir ve hicranzedesi Borçkalıların büyük hicranlara karşı Millî İdareye karşı malla canla iştirakimizin ricasından başka hediyeimiz yoktur. Millî varlık uğrunda eskiden dedelerimizin mezarlarından gelen intibah sesleri, kalbimizde yıkılmaz birlik kaleleri halinde duruyor. Sizden de, Büyük Millet Meclisinden de, kırk sene ayrı kalan Borçkalıların itimat ve şükranlarının kabulünü tekrar rica ederiz. Hürriyetimizle, istiklâlimizle, kitabımız ve dinimizle yaşanan Türk ve Müslüman azim ve iradesinin tebeddül etmemiş aynı mahiyet ve seciyesiyle Borçka’da tekrar açılan koca Türk telgrafhanesinin ilk sedasından Misakı Millînin sadık hadimleri olduğumuzu bildirir ve metin ve fedakâr Büyük Millet MeclisiReisi ve azasını ve umum mücahit askerî kumandanları kemali minnet ve hürmetle selâmlarız.

Keskin Zade Hacı Salih, Keskin Zade Hasan, Şahin Zade Yusuf, Dedeâğa Zade Yusuf, Hüseyin, Murad.”¹⁷⁷

Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Hopa’dan Gönderilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

Mukaddes vatanımızı ve milli istikbalimizi yok etmek gibi hain ve melun düşüncelerle anavatanımıza hücum eden Yunanlıların hareketine tahammül edemeyen binlerce kaza halkı hükümet meydanından toplanarak millet, vatan ve istiklal uğrunda, düşmandan kurtulmak için malen, bedenlen her türlü fedakârlığa ve cihada, hükümetin ve ordumuzun tekliflerini yerine getirmeye amade olduklarını yeminle ifade etmişlerdir.

Mertçe ve kahramanca mücadeleleri ile insanlığı hayretler içinde bırakan şanlı ordumuzun Allah’ın yardımıyla, kuvvetli, parlak süngüleriyle alçak düşmanı yurdumuzdan atacaklarına iman etmekteyiz. Garp cephesinde çalışan en büyük kumandanımızdan erine varıncaya kadar kalplerimizdeki şükranın arz ve tebliğine rica ederiz.

Miting Reisi Şehirlizade Kadri”¹⁷⁸

Sakarya Zaferi Münasebetiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine Yusufeli’nden Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine 14 Eylül 1921

Namert düşmanı savletiyle tarumar ederek hezimete uğratan sevgili kahraman ordumuzun parlak muzafferiyeti büyük, küçük hepimizi mutluluğa boğdu. Bu büyük

¹⁷⁷ TBMM. ZC. Cilt: 10, İçtima: 30, (7 Mayıs 1921).

¹⁷⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 2 Eylül 1921, No:280.

başarıların devamına ulaşılmasını Cenab-ı Hakk'tan niyaz eder ve Mücahit kardeşlerimize selam ve hürmetlerimizi arz ederiz.

Yusufeli Umum Ahalisi namına Müftü Nuri, Müdafaa-i Hukuk Reisi Şükrü, Belediye Reisi İsmail.”¹⁷⁹

Sakarya Zaferi Münasebetiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine Artvin'den Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 29 Eylül 1921

Vatanın kurtuluşu, milletin istiklali uğrunda çalışarak düşmanları her gün felaket girdabına sürüklemekle milliyetine açtığın reha yolunda Cenab-ı Hakk'tan daima muzaffer olmanızı dua, gazi ve müşirlik lakabınızı tebrik ederiz.

Artvin Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Hasan.”¹⁸⁰

Başkumandanlık Meydan Muharebesi Dolayısıyla Artvin'den Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Kahraman Ordularımız Başkumandanı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 30 Ağustos 1922

Kahraman ordularımızın şanlı muzafferiyetleri bütün livamız halkını nihayetsiz meserretlere gark eylemiştir. Her tarafta tezahürat-ı vatanperveranede bulunarak cesur ve azimkâr ordularımızın nihai zaferi elde etmeleri duasının Allah'ın yüce katına gönderilmekte olduğunu arz ederiz.

Belediye Reisi Vekili Mustafa, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hasan.”¹⁸¹

12- Millî Mücadele'de Aydın ve Aydınlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Aydın, Millî Mücadele tarihimiz içinde en çok sıkıntıyı çekmiş olan şehirlerimizden birisidir. 25 Mayıs 1919-7 Eylül 1922 tarihleri arasında 40 aya yakın süre Yunan işgalinde kalan şehir kurtarıldığında bir harabe hâlindeydi. Anadolu'nun savaş sırasında en harap olmuş vilayeti Aydın şehri ve kazalarıydı.

¹⁷⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-102.

¹⁸⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-104.

¹⁸¹ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-102.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Aydın vilayeti işgal altında olmasına rağmen şu yedi milletvekili ile temsil edilmiştir:

Ahmet Şükrü (Yavuzylmaz), Cami (Baykurt), Mehmet Emin (Erkurt), Mehmet Esat (İleri), Mazhar (Germen), Sadık (Ünver), Hasan Tahsin (San). Bu milletvekilleri cephe gerisinde önemli hizmetler ifa ettiler. Dr. Mazhar Bey (Germen) Başkumandanlığın emriyle Batı Cephesinde askerî sağlık kurumlarının teftişine memur edilerek 3 ay cephede bulundu.¹⁸² Mehmet Esat Efendi 26 Ocak 1922’de ordu geri hizmetlerine gözetim ve yardım için yurdun çeşitli bölgelerine gönderilen milletvekilleri arasında Aydın bölgesinde görev yaparak savaşılan ordunun çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesinde yararlı oldu.¹⁸³

Birinci İnönü Zaferi Dolayısıyla İzmir’de Yaşananlar ve Meclise Telgraf

“Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisinden Garp Cephesi Kumandanlığına 7 Şubat 1921

Birinci İnönü muzafferiyeti üzerine Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin fotoğrafı İzmir’de alenen satılmış ve bundan haberdar olan İzmir Yunan Zabıtası adı geçen resimleri toplattırması ve dağıtıcısı Manisalı Mehmet’i tevkif etmiştir.”¹⁸⁴

İkinci İnönü Zaferi Münasebetiyle Söke’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik ve Destek Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine 1 Nisan 1921

Milli istiklalimizi kurtarmak için çalışan genç ve milli ordumuzun İkinci İnönü Meydan Muharebesini kazanmak suretiyle elde ettiği muzafferiyetten dolayı tebriklerimizi ve tazimlerimizi arz, şükran ve minnettarlık hislerimizin büyük ordumuz kumandanlarıyla efradına iletilmesini istirham ederiz.”¹⁸⁵

İnönü Muzafferiyeti Üzerine Söke’de Müzayedeye Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 2 Nisan 1921

“Hakk’ın yardımıyla kahraman ordumuzun kazandığı parlak muzafferiyet dolayısıyla merkez ve mülhakat ahalisi emsali görülmemiş bir sürur içindedir. Şehir kâmilten donandı. Geceleyin şehir-i ayin icra edildi. Her tarafta kurban kesiliyor. Son resmi tebliğ ordu namına müzayedeye konulmuş, halkın sürür ve galeyanına nazaran bağışın

¹⁸² Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.135

¹⁸³ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.139

¹⁸⁴ ATASE. İSH. K: 649, G: 173, B:1.

¹⁸⁵ ATASE. İSH. K: 576, G: 126, B: 4.

mühim bir yekûna ulaşacağı beklenmektedir. Müzayede bin liraya kapanmıştır. Ayrıca Kumçay Nahiyesi'nde de yapılan müzayede yüz lirası Ahmed Tevfik Bey tarafından verilmek suretiyle yüz seksen liraya kapatılmıştır. Her iki müzayedede toplanan meblağ Hilal-i Ahmer'e teslim edilmiştir."¹⁸⁶

Bozdoğan'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Orduya Destek ve Yardım Telgrafı

"Büyük Millet Meclisi Riyasetine 28 Ağustos 1921

Mukaddes bir görev olan sahil muhafazasına memur askerlerimize Bozdoğan ahalisinin bir hediyesi olmak üzere altmış bir bin kuruş kıymetinde yüz yirmi iki kat çamaşır ve elbise ile yirmi yedi bin kuruş kıymetinde yüz çift ayakkabı hediye edilerek Yenipazar şubesine teslim edilmiştir.

Kaymakam Mehmed Ali, Mehmed Efe."¹⁸⁷

Söke'den Sakarya Savaşı Günlerinde Orduya Destek Telgrafı

"Büyük Millet Meclisi Riyasetine 28 Ağustos 1921

Müdafaa-i Hukuk ve Kardaş Yurdu Cemiyetlerinin aracılığı ile dün muazzam bir miting akdedildi. Misak-ı Milliye olan bağlılığımız her şeyi feda eder derecededir. Ordumuzun muzafferiyeti için dualar ederek, şehitlerimizin ruhlarına fatihalar hediye edilerek mevlid-i şerif okunmuştur."¹⁸⁸

Söke'nin Nahiyesi Bağarası'ndan Türkiye Büyük Millet Meclisine Sakarya Savaşı Günlerinde Destek ve Dua Telgrafı

"Bağarası'ndan Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 3 Eylül 1921

Pis, murdar, hain düşmanlarımızdan mukaddes vatanımızı kurtarmak uğrunda canını feda eden şehitlerimizin ruhlarına ithaf edilmek üzere Eylül'ün ikinci Cuma günü nahiyemizin büyük camiinde bütün mülhakat da dâhil olduğu halde toplanılarak mevlit okutuldu. Kahraman ordumuzun muzafferiyeti için dualar okunmuş Misak-ı Milli dairesinde ahd ve peyman edilmiş Türk Milleti bir tek kalıncaya kadar harbe devam malen, bedenen mevcudiyetlerini feda edeceklerine yemin edip azmimizi başkumandanımıza ulaştırılmasına ve şu telgrafımızın silah altında bulunan bütün evlatlarımıza tebliğine ve açıklanmasına tavassutunuzu niyaz ile dağıldıkları maruzdur efendim.

Umum Bağarası Mülhakatı Ahalisi namına Belediye Reisi Mahmut Nedim."¹⁸⁹

¹⁸⁶ Gaye-i Milliye (Sivas), 8 Nisan 1337, Yıl:1, Sayı:27.

¹⁸⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 1 Eylül 1921 No: 279.

¹⁸⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 30 Ağustos 1921, No: 277.

¹⁸⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-148.

Bozdoğan'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 14 Eylül 1921

İnayet-i Hakk ve ruhaniyet-i peygamberi ve ordumuzun cesareti sayesinde düşmana karşı elde edilen kati zafer, düşmanın hezimetini müjdeli haberi kalpleri intikam hisleriyle dolu kazamız ahalisini sevinçlere boğarak büyük bayram havası estirmiş Cenab-ı Hakk’a hamd ve senalar olunmuştur. İşbu büyük muzafferiyetten dolayı kalplerimizin en derin köşesinden kopan umumi saygı ve teşekkürlerin büyük kumandanımıza, bütün muhterem kumandanlarımıza gazi asker kardeşlerimize takdimle gurur duyuyoruz ferman.

Bozdoğan Kaymakamı Mehmet Ali, Belediye Reisi namına Ahmet Vefa, Genç Yurdu Reisi namına Fahrettin”.¹⁹⁰

Sakarya Zaferi Üzerine Demirci Mehmet Efe'nin Tebrik Telgrafı

“Bozdoğan'dan Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi ve Sevgili Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 26 Eylül 1921

Yüce uhdenize müşirlik verilmesi bizi son derece mutlu etti, samimi ruhumla tebrik eder ve muvaffakiyetlerinizin devamını yüce sübhandan niyaz eylerim.

Demirci Mehmet”.¹⁹¹

Sakarya Zaferi Üzerine Söke'de Rumlardan Tebrik Telgrafı

“Söke'den Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 29 Eylül 1921

Sakarya Meydan muharebesi Türkiye’de sakin bütün milletleri zatınıza karşı büyük ve derin bir şükran hissine yöneltti. Bir iftihar tacı olan şu şanlı muzafferiyetlerinden dolayı zat-ı devletlerine Söke Kazası’nda oturan sadık tebalarından bulunan bütün Rumlar namına hürmetlerimi sunar, tebriklerimi takdim eyler ve Osmanlı ordusunun muzafferiyetlerinin devamına dua ederiz.

Söke Kazası’nda Sakin Umum Rum Milleti Namına Metropolit Vekili Papa Dimitri”.¹⁹²

¹⁹⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-131.

¹⁹¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-213.

¹⁹² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-229.

Sakarya Zaferi Münasebetiyle Orduya Dua ve Meclise Tebrik Telgrafı

“Yenipazar’dan Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi Adalet Reisi Başkumandan Meali unvanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Huzur-ı Berahşamına
30 Eylül 1921

Mütarekeyi müteakip zamandan beri masum ve zavallı milletimizin ve dindaşlarımızın uğradığı malum felaket üzerine namus ve istiklali milli ve dini aşk ve sevdasıyla yanan temiz kalbimiz vatanın kurtuluşu feryat ve figanıyla inleyen asil vicdanımız galeyan ederek mukaddes din ve vatanımızın müdafaa ve muhafazası emrine amade olduğumuz halde bunca hizmet ve yardımlarıyla ve Allah’ın yardımına mazhar olarak hain düşmanlara Avrupa canavarlarına karşı namert düşmanlarımızın fesat emellerini, mahud i’tilaf paçavrasıyla hayat ve istiklalimize vurulmak istenen darbeyi bunca fedakarane milli ve dini mücahedemizle milletin kalbini ve pak olan peygamberimizin ruhunu mutlu ettiğini bu kutlu münasebetle Allah’tan muvaffakiyetinizin devamını dilediğimizi beyan ederiz. Nice senelerden beri büyük Osmanlı sultanlarının muvaffak olduğu İslam’ın birliğine nail olduğunuz ve her biri adalet ve her işi istikamet olan zat-ı Samileriyle muhterem arkadaşlarınızı ve hükümeti bunca mesaisinden dolayı şükranla tebrik ederiz. İki seneden beri maddi ve manevi her türlü emir ve talimatı acizane uhdemize düşen vatani ve milli vazifeyi tam bir memnuniyetle yerine getirdiğimiz gibi bundan sonra da nihai gayenin elde edilmesine değin hayatımızı ortaya koyarak hizmet etmek için ahd ve mukaddes dinimiz ve hayatımızın müdafaaı uğrunda kanını döken muazzez şehitlerimize Fatihalar hediye ve şanlı ve muhteşem kumandan ve ordularımıza halisane selam ve hürmetler takdimiyle arz-ı şükran ve her daim nusret-i ilahiyeye ulaşmanızı Sübhanın lütfundan arz ve niyaz eyleriz, maruzdur ferman.

Aydın Karahayıt Nahiyesi’nin Dalama Merkezi Belediye ve Tekalif-i Milliye Şube Reisi Mehmet, Sabık Mülkiye Kaymakamlarından Müdafaa-i Hukuk Reisi Şerif, Müdafaa-i Hukuk’tan Mehmet Kemal, Ulemadan Müderris Ali, Eşraftan: Hacı Nuri, Mustafa Kasım, Tekalif-i Milliyeden Nevşehirli Akif.”¹⁹³

Aydın Mebusu’nun Sakarya Savaşı Günlerinde Aydın ve Çevresinde Yunan Zulmüne Karşı Yardım Edilmesi ile İlgili Meclis Başkanlığına Sunduğu Takrir

“Aydın Mebusundan Riyaset-i Celileye 10 Kasım 1921

Sakarya Zaferi üzerine işgal altında bulunan mahallerde Yunan zulmü nihayet dereceye varıyor, bin müşkülât ile Menderes’in işgal olunmayan kısmına canlarını atan,

¹⁹³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-140.

pek zaruret ve sefalette oldukları anlaşılan masum ve mazlum kardaşlarımızı da Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye vekâlet-i celilesinin nazar-ı merhamete almasını teklif ederim.

Aydın Mebusu Esat.”¹⁹⁴

Lozan Barışı Üzerine Çine’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 26 Temmuz 1923

İki buçuk asırdan beri milletimizin alınına sürülen kara lekeleri icraat ile silmek suretiyle milletimizin istiklalini temin eden ve ecdadımızın bugüne kadar nail olamadığı böyle şanlı ve şerefli bir sulh elde etmeye muvaffak olmanızdan dolayı devletlerine harp devresinde olduğu gibi sulh devresinde de emirlerine hazır bulunan ahali-i memleket namına arz-ı tebrikler ve şükran ile ve sulh devresinin ilk günü ebediyetin feyzini açarak senelerle devam eden fedakârlık ve kahramanlığımızı ahz ve teslim ederek gelecek hesapsız sulh senelerinde dahi açılacak güzel bahçelerinde tali’-i istiklal ve istikbalimizin kitabe-i şanına ve şevketine taşlar hazırlamayı Cenab-ı Hakk’tan temenni ederim.

Belediye Reisi Nazmi, Müdafaa-i Hukuk Reisi Mustafa.”¹⁹⁵

Söke’den Anadolu’nun Kurtuluşunu Tebrik Telgrafı

“Söke’den Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 27 Temmuz 1923

Büyük dehanızla mesut günlere kavuştuğumuzdan minnettarım. Tebriklerimi ve saygılarımın kabulünü istirham ederim.

Süvari İkinci Fırka Yaveri Şevki.”¹⁹⁶

13- Millî Mücadele’de Balıkesir ve Balıkesirlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Millî Mücadele’de Yunanlıların İzmir’i işgalinden hemen sonra durumu müzakere eden çeşitli kongreler düzenlendi. Balıkesirliler Redd-i İlhak Cemiyetini kurarak silahlı direniş kararı aldı. Kısa zamanda gelişen karşı koyma hareketi sonucu Akhisar, Ayvalık, İvrindi Salihli cephelerinde düşman önünde on üç ay direnildi. 30 Haziran

¹⁹⁴ TBMM. Arşivi. Dosya: 4, B No:1.

¹⁹⁵ C.A. A:VII-2-c, D:92, F:40.

¹⁹⁶ C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-357.

1920’de Yunanlılar tarafından işgal edilen Balıkesir 6 Eylül 1922’de düşman işgalinden kurtuldu. Balıkesir Millî Mücadele’de Redd-i İlhak Cemiyetini kuran ve düşmana karşı koyan ilk şehirler arasındadır. Hacim Muhittin (Çarıklı) Bey ve Ayvalık Kumandanı Ali (Çetinkaya) bölgedeki direnişi örgütleyen önemli isimlerdir. Ayvalık, kuva-yı milliyenin Yunan işgalcilerine karşı ilk silahlı direnişi gösterdiği şehirdir. Balıkesir Milletvekilleri Millî Mücadele boyunca hareketin içinde yer alan önemli kişilerdir. Balıkesir Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde şu isimlerle temsil edilmiştir:

Kazım (Özalp), Hacim Muhittin (Çarıklı), Abdülgafor Efendi (İştın), Hasan Basri (Çantay), İbrahim (Yörük), Mehmet Vehbi (Bolak).

Bu mebusların hemen hemen tamamı Batı Cephesinin kurulmasında ve çalışmalarında üstün gayretler gösterdiler. Yaptıkları, yazdıkları ve vaazları ile Millî Mücadele’ye önder oldular. İbrahim Cevdet Bey (Yörük) 30 Mayıs 1920’de vekil seçildi. Ancak o sırada taarruzda olan Yunan kuvvetlerine karşı gönüllü toplanması için yöresinde faaliyette bulunması itibarıyla zamanında Meclise katılamadı. Bu arada Millî Mücadele’ye karşıt çeteler tarafından yakalanarak 29 Haziran’da Yunan kuvvetlerine teslim edildi. Mart 1921 sonunda kaçmayı başararak 7 Nisan 1921’de Meclise katıldı.¹⁹⁷ Kazım Paşa (Özalp) Batı Cephesi Kolordu Komutanı olarak görev aldı.¹⁹⁸

Gönen’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Olunduğu, İstanbul’un Kararlarının Kabul Edilmeyeceği ile İlgili Telgraf

“Ankara’da Meclis-i Kebir-i Milli Riyaset-i Celilesine 5 Mayıs 1920

İstanbul tarafından sulh konferansına murahhaslar tayin ve izam edilmek üzere olduğu haber alındı. Binaenaleyh aşağıda arz ettiğimiz hususların Antalya İtalya mümessili vasıtasıyla bütün medeni devletlere ve İtilaf devletleri ile tarafsız devletler parlamentoları riyasetlerine telgraf ile arz ve iblağ edilmiş olduğu saygıyla arz olunur.

1- Vatan ve milletimizi felakete sürükleyen Ferid Paşa kabinesine hiçbir yönden emniyet ve itimatı olmadığı için onun sulh konferansına tayin ve izam edileceği murahhaslarına da itimat edemez ve onlara hiçbir vakit milleti temsil edemeyecekleri için milli emellere tercüman olamazlar. Binaenaleyh gerek Ferid Paşa’yı ve gerek ise onun göndereceği sulh temsilcilerini bütün kuvvetimizle red ve protesto eyleriz.

2- Sulh konferansına gönderilecek temsilcilerin bütün milletimizi temsil eyleyen muhterem meclis-i kebir-i millimizin her yönden itimat ve emniyete haiz bir kabinenin

¹⁹⁷ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.597.

¹⁹⁸ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.599.

heyet-i muhtereme-i maruzalarıyla müştereken bütün yönleriyle vatanın hayat ve selametine ve istiklalimizin teminini behemehal sağlanmasına azim ve gerekli vasıflara ve şartlara sahip ve tasdikine iktiran etmiş kişilerden oluşması ve ancak bu suretle sulh ve selameti bu esaslar ve bu daire dahilinde talep istirham eylediğimiz maalesef arz olunur.

Umum namına Müdafaa-i Hukuk Heyeti Reisi Hacı Ahmed, Umum Gönen Ahalisi namına Belediye Reisi Ahmed, umum namına reis-i ulemeden Hafız Ali.”¹⁹⁹

Burhaniye’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Lozan Antlaşması’nın İmzalanması Üzerine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 26 Temmuz 1923

Türk zaferinin büyük bayramını kutlarken ordunun büyük kumandanına büyük zaferi yaratan Türk’ün büyük evladına en samimi en nihayetsiz hürmetlerimizi takdimi vazife addederiz.

Burhaniye Türk Ocağı ve Umumi Kâtibi Doktor Neşet”²⁰⁰

Balıkesir’den Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne Başkomutanlık Meydan Muharebesi Yıl Dönümünü Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 26 Ağustos 1923

Türk’ün muazzam zaferine başlangıç gününün yıldönümü dolayısıyla Balıkesir Türk Ocağı kurtuluş ve zaferin hakiki amil ve kahramanı zat-ı devletlerini tebrik ve saygılarımızı arz eyleriz.

Balıkesir Türk Ocağı”²⁰¹

Bandırma’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Kurtuluş Yıl Dönümü Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 17 Eylül 1923

Ata devletinin düşman ayaklarından tamamen temizlendiği ve Bandırmamızın kurtuluş günü olan bugün muhteşem kutlama olaylarıyla ve şehitlerin ruhlarına mevlid-i

¹⁹⁹ TBMM. Arşivi Dosya:2, 25/12.

²⁰⁰ C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-401.

²⁰¹ C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-191.

şerif okunmasıyla anan Bandırmalılar Zat-ı Samilerime ve muzaffer ordumuzun kahraman kurmaylarına subaylarına ve erlerine minnet ve şükranlarını takdim ederler.

Türk Ocağı Reisi Sezaî²⁰².

14- Millî Mücadele’de Bartın ve Bartınlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Karadeniz sahilleri Millî Mücadele boyunca İstanbul’dan Batı Cephesi’ne kaçırılan silahların Anadolu’ya çıkış merkezi olmuştur. Beykoz üzerinden Karadeniz’e çıkarılan silah ve cephaneler İzmit, Bartın ve İnebolu üzerinden cepheye nakledildi. Bölge halkı ellerindeki imkânlarla bu taşıma işini özveriyle yaptılar.

Bu dönemde Bartın ve Zonguldak’ta oluşturulan Zonguldak ve Bartın Havalisi Hükûmeti, Batı Karadeniz’de, özellikle 1921 ve 1922 yılları içinde Türk Ordusunun Batı Cephesi’nde Yunanlılara karşı verdiği savaşta ikmal kaynağı olmuş, Karadeniz kıyılarında güvenliği tam olarak sağlayacak yeterli güç yokken, bölgeden Batı Cephesi’ne devamlı asker, silah, cephane sevki yapabilmektedir. Özellikle Kastamonu Hücum Taburu adı ile oluşturulan ve Sinop, İnebolu, Amasra, Bartın, Zonguldak, Ereğli gibi kıyı sınırlarını koruyacak birliklerin kadrolarını doldurmakla görevli birlik, Ankara Muhafız Bölüğü’ne asker göndermiş, İnönü Savaşları sırasında ve daha sonraları emrindeki gönüllü alayları Batı Cephesi’ne yollamıştır.

Amasra’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 1 Eylül 1921

Alçak düşmanın hayat ve istiklalimizi mahvetmek hain maksadıyla müthiş hücumlarını kahramanca, fedakâr bir şekilde, Cenab-ı Hakk’ın yardımıyla bu kerede durduran ve düşüncelerini neticesiz bırakan şanlı ordumuza selam ve hürmetlerini ifa etmek üzere dün kasaba ve köyleri ahalisinin hükümet dairesi önündeki mitingde hatipler konuşmalar yapmış ve vaazlar verilmiştir. Millet tek dil olarak şeref ve namusunu kurtarmaya azmetmiş ve bu uğurda kanlarını akıtmaktan çekinmeyen muhterem ordumuzun başkumandanın erkan, subay ve erlerine selam ve hürmetlerini takdim ve bundan sonra bütün mevcudiyetleriyle malen, bedenlen mukaddes ordumuza yardımcı olacakları maruzdur.

Nahiye Müdürü Muhtar, Bakiye Reisi Ahmed²⁰³

²⁰² C.A. A:VII-2-c, D:92, F:10-17.

²⁰³ Hâkimiyet-i Milliye, 7 Eylül 1921, No:285.

Sakarya Savaşı Günlerinde Amasra ve Çevre Kazalarda Yapılan Mitingler ve Destek Telgrafı

“Bartın’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 3 Eylül 1921

Amasra ve Kurucaşile nahiyyelerinde 1 Eylül’de ve merkezde 2 Eylül’de Cuma namazını müteakip tekbir ve tehliller ile büyük mitingler akd olunmuş ve 1340 Muharremine tesadüf eden bugünde kasabanın Büyük Camisinde mevlid-i nebevi okunarak, şehitlerimizin ruhlarına ithaf edilmiş ve şanlı ordumuza selam ve dualar gönderilmiştir. Halkımız Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne ve ordusuna destek için yemin etmiştir.

Kaymakam Sabri.²⁰⁴

Sakarya Zaferi Üzerine Bartın’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 14 Eylül 1921

Ordumuzun Sakarya’daki muzafferiyeti haberini alan halk hükümet önünde toplanarak tezahüratta bulunmuş ve yaralı gazilerimize hediye olarak yarım saat içinde yüz bin kuruş toplanmıştır. Ordumuzun zaferini tebrik eder, nihai zaferi elde edilmesi için dualar ettiğimizi arz ederiz.

Kaymakam Sabri.²⁰⁵

15- Millî Mücadele’de Batman ve Batmanlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Bugün Batman’ın ilçeleri olan Beşiri (ilçesi) Nahiyesi, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Diyarbakır vilayetine, Sason Kazası Bitlis vilayetinin Muş sancağı’na, Hasankeyf, Diyarbakır vilayetinin Mardin sancağına bağlı bir kaza idi. Gercüş de yine aynı şekilde Diyarbakır vilayetinin Mardin sancağına bağlı bir kaza idi. Kozluk ilçesinin ismi Hazzo olup Bitlis vilayetinin Siirt sancağına bağlı idi. Bu yerleşim yerleri hem Dünya Savaşı’nda hem de Millî Mücadele’de Osmanlı Devleti’nin toprak bütünlüğü içinde kalmak için çalışmışlardır.

Batman ve çevresi 1918–1919 yıllarında Osmanlı ülkesinin yaşadığı sıkıntıların tamamını yaşamış olan bir bölgedir. Savaş sırasında Rus işgali ve Rusların Kürtçülük

²⁰⁴ Hâkimiyet-i Milliye 9 Eylül 1921 no.287.

²⁰⁵ İleri, 18 Eylül 1921, No:1306; Hâkimiyet-i Milliye, 16 Eylül 1921, No:294.

ve Ermenilik propagandasına, savaş sonunda ise bölgenin güneyden komşusu olan İngilizlerin tehdidi ve Ermenilik ve Kürtçülük propagandasına maruz kalmıştır. Bütün bu propaganda ve tehditlere karşı bölge halkı birlik içerisinde Osmanlılık ve Türklük düşüncesinden ayrılmamışlar, vatanın savunulması konusunda üzerlerine düşen fedakârlığı yerine getirmişlerdir. IX. Ordu Müfettişliği görevine gelmiş olan Mustafa Kemal Paşa da bu bölgedeki Kürtçülük faaliyetlerine karşı müdafaa-i hukuk cemiyetleri aracılığı ile bölge halkını birleştirmeye çalışmıştır. Bu gayret ve çabalar, İngilizlerin yerleşmek istedikleri Batman ve çevresine nüfuzlarını engellemiştir. Bölgedeki aşiretler de millî hareket içerisinde yer almışlardır.

Bölge aşiretleri ilk tepkilerini Antep, Urfa ve Maraş'ın Fransızlar tarafından işgaline karşı göstermişler, peşinden Yunanlıların Batı Anadolu'daki işgallerine özellikle İzmir'in işgaline tepki göstermişlerdir. Bu tepkiler İstanbul'da İngiliz ve Fransız temsilcilerine ve Osmanlı Hükûmetine gönderilen telgraflarla ifade edilmiştir.

Beşiri'den Sadarete gönderilen Beşiri kazasında Sakin Roman Aşireti Reisi Mehmed Emin, aynı aşiretten Abdullah, Roman Aşireti Reisi Abdülhamid, Şitak Aşireti Reisi Hasan, Aligân Aşireti Reisi Hasan Fehmi, Halil, Osman imzalı 29 Mayıs 1919 tarihli telgrafta şu hususlar üzerinde duruluyordu:

"Dünkü Yunanlıların uluslararası hukuku ayaklar altına alan, asırlardan beri vatanımızın ayrılmaz bir parçası bulunan sevgili İzmir'imize karşı tecavüze kadar varan küstah taarruzları padişahımızın kalbinde hâsıl ettiği heyecan ve tesirin her bir adedini binlerce efrad-ı milletin hamiyetli kanıyla ve sadakatiyle temizlemeye hazırız, pür şan ve celâdet olan mazimizin mucib-i mefahîr-i iclâl ve azametini yeniden ihya edeceğine iman ettiğimiz tiynet ve hamiyet-i fedakârânemizin hamd olsun bir zerre eksikliğe uğramadığını herkes bilmelidir. Müdafaa-i hak ve adl bilinen Düvel-i İtilâfiye'nin bu gibi çılgınlıklarını hoş görmeyeceği şüphesiz bulunan mukarrerat ve icraât-ı âdilânesini ümid ve intizar etmekle beraber bu gibi tecavüzlerin vuku'u temadî ve arzu olunduğu takdirde izzet-i nefis-i millîlerine karşı vaki olacak en âdî bir tecavüzü kanlarıyla temizlemeyi bir şeref ve itimad ittihaz etmiş olan bizim gibi serbest dağların serbest ve cesur evlâdını daha fazla intizarda bırakmayarak icabında büyük bir çoğunluğunu teşkil ettiğimiz muazzez vatanımızın müdafaa-i hukukuna madden iştirake davet buyurulmamızı istirham ve bütün kuvvet ve fedakârlığımızla neferliğini kabul buyurduğunuz muazzez ordumuzda ve maiyyet-i fehmanelerinde bulunmağa amade olduğumuzu arz eyleriz."²⁰⁶

²⁰⁶ BOA. A.VRK. 835/16.

Batman'ın İlçesi Beşiri'den Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Olunduğu, Türk-Kürt Ayırımının Kabul Edilmediği ile İlgili Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 31 Ağustos 1921

İslam âlemini haçlı ordularının zindan ve vahşetinden kurtaran muazzam Osmanlı devletini üç yüz seneden beri çeşitli kötülüklerle yıkmaya çalışan mutaassıp Avrupa itilaf devletlerinin mütarekeden sonra Yunan gibi hain bir milleti İslam'ın lideri olan Türk iline, Anadolu'ya saldırarak insaniyetin havsalasına sığmayacak katliamlar ve mukaddes mekanlarımızı tahrip gibi facialar ve kötülükler yaptırmaları artık İslam âlemini esir ve mahvetmek gayesini hedef saymış olmalarından başka bir şey olamaz. Bunlar emin olsunlar ki hiçbir zaman bu gayeye ulaşamazlar. Çelik gibi bir mukavemette bulunan şanlı ordumuz, Allah'ımız, Kur'an'ımız, Peygamberimiz vardır. Bütün dini ve tarihi mukaddesatı ayaklar altına alan yunan Milleti Bilmedikleri Türklerle mukaddesatı ve tarihi bir olan Kürt kavmi beraberdir. Daha asrın idrak eylemediği büyük inkılabı her hükümetten evvel meydana getiren Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin adalet vasıtası olan bu mübarek ordunun arkasında çökmüş Avrupa gayelerini yıkacak milyonlara İslam kılıcı olduğu unutmamalıdır. Binaenaleyh İslam'ın Kâbe'sinin koruyucusu olan vatanımızın mevcudiyetine İstiklal hukukuna haince saldıran yunan ordusunun müthiş hücumlarını Allah'ın yardımıyla muzaffer şanlı ordumuzun def edeceği itimadıyla kendisini samimi ruhunuzla selamlar, nihai vazifeye kadar başarılarının devamını Cenab-ı Haktan niyaz ederek düşmanlarımızı vatanımızdan atana kadar bu büyük cihada malen ve bedenen fedakârlığa amade bulunduğumuzu beyan ederiz.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Münir, Ulema ve şeyhlerden Celal, Abdurrahman, Belediye Reisi Ömer, Behram Nahiyesi eşrafından Ahmet.”²⁰⁷

16- Millî Mücadele'de Bayburt ve Bayburtluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı sırasında Bayburt Rusya'nın işgaline uğramıştır. Bu işgal kolay gerçekleşmemiş, Rus kuvvetleri Kop'a ulaşmışlar, burada Türk askeri ve Bayburt halkı büyük bir direnme göstermiş, bu savunma tarihe “İkinci Plevne Savunması” olarak geçmiştir. 16 Temmuz 1916'da Bayburt'a giren Rus Kuvvetleri ve onların işbirlikçisi Ermeniler halka pek çok zulüm yapmışlardır. Ermeniler 1918 yılının Şubat ayında

²⁰⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 8 Eylül 1921, No: 286.

yüzlerce Bayburtluyu depolara doldurmuşlar ve diri diri yakmışlardır. Bayburt bu işgalden 21 Şubat 1918 tarihinde kurtulmuştur. Bu işgal esnasında muhacir olarak Anadolu'nun iç kesimlerine giden Bayburtlular kurtuluşla birlikte yurtlarına geri dönmüşlerdir. 1927'ye kadar Erzurum'a bağlı olan Bayburt bu tarihte Gümüşhane'ye bağlandı. 21.06.1989 tarihinden itibaren 3578 sayılı yasa ile il statüsüne kavuştu. Millî Mücadele sırasında Doğu Cephesi'nde Kazım Karabekir idaresinde gerçekleştirilen askerî hareketlerde fedakârca çarpışan Bayburtlular, Kars, Sarıkamış ve Ardahan'ın kurtuluşunda önemli roller üstlendiler. Aşağıda verdiğimiz telgraflar Bayburtluların bu fedakârlıklarını ve Türkiye Büyük Millet Meclisine olan bağlılıklarını açıkça göstermektedir.

Bayburtluların TBMM Ordularına Destek Oldukları ve Vatani Görevlerini Yerine Getirdiklerine Dair Telgrafları

“Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşa’ya 18 Haziran 1920

Bayburt dahilinde silah altına çağrılan şahısların silahlandırılması ve toplanmasını temin için Bayburt'ta bir genel toplantı yapılarak yapılan çağrılar efrad içerisinde ihtiyat erbabından bulunanların ailelerinin nafakalarının mahalle ve köy ahalisi tarafından taahhüt edildiği ve bu taahhüt üzerine efradın büyük bir arzu ve istekle mukaddes vatani görevlerini azimkarane yerine getireceklerini ahd ve misak ederek semeresi görülmeye başladığı Bayburt Kaymakamlığı'ndan bildiriliyor. Bu yoldaki yardım haddi zatında halkımızın fedakârlığına karşı hiç mesabesinde olmakla beraber hakikaten tarihi ve insani İslami olduğu gibi hudutlardaki kahramanlarımızın gözlerinin arkada kalmaması için bu suretin oraca da tatbikiyle askeri hizmete gidecekler ailelerinin kendi mahallesi ve köylüleri tarafından işlerinin temini ve bu hususta faaliyet eserleri gösterilmesi tamimen mülhakata tebliğ olunduğu maruzdur.

Erzurum Vali Vekili Kazım.”²⁰⁸

“Erzurum Vilayetine Cevap 21 Haziran 1920

C. 18.6.1920. Bayburt ahalisinin gösterdiği fedakarlık ve hamiyet şayan-ı tebci ve taktirdir. Hamiyetlerine bilhassa teşekkürle diğer mahallerin de Bayburt ahalisi gibi vatanperverlik göstermelerini arzu ve temenni eylerim.

XV. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir.”²⁰⁹

²⁰⁸ ATASE. İSH. K.747, G.187, B.1.

²⁰⁹ ATASE. İSH. K.747, G.3, B. 1.

Bayburt Halkının Misak-ı Millî'yi Gerçekleştirene Kadar Savaşacaklarına Dair Yemin Ettikleri ile İlgili Telgraf

“Kazım Karabekir Paşa’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Müdafaa-i Milliye Vekâletine (Milli Savunma Bakanlığı’na) 5 Haziran 1920

Sulh teklifi şartlarına vakıf olan Bayburt ahalisi, eşraf ve memurları 30 Mayıs 1920 gecesini teravih namazını Yakutiye Camiinde birlikte eda ederek düşmanlarımızın bu derece hain ve intikamcı hareketlerine karşı lüzum görülecek mahallerde ölünceye kadar vatanın müdafaa ve kurtuluşu için harbe devam edeceklerine ahd ve misak etmişlerdir. Cehaletle askerden firar edenlerden halen davete icabet etmeyen delikanlıları şübeye teslim edeceklerine ve köylerdeki firarileri toplamak ve teklif olunan şartları köylülere anlatmak üzere dahi Belediye Başkanlığından ileri gelenlerden oluşan bir heyeti köylere çıkaracaklarına söz verdikleri mahallinden gelen telgraftan anlaşılmıştır.

XV. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir.”²¹⁰

Sakarya Savaşı Günlerinde Bayburtluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Oldukları ile İlgili Telgrafları

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 28 Ağustos 1921

Bayburt’ta cami önünde toplanan binlerce halk ordunun muzafferiyetine dualar etmiş ve Misak-ı Milli dairesinde bir sulh yapılmadıkça harbe devam hususunda herkes varını yoğunu feda etmeye ahd ve yemin eylemiş olduğunu kahraman ordumuza selamımız ile tebliği umum kaza namına rica olunur. Belediye Reisi Zahid.”²¹¹

17- Millî Mücadele’de Bilecik ve Bileciklilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Bilecik şehri Millî Mücadele yıllarında büyük felaketlere maruz kaldı. Üç defa Yunan işgali altında kalan şehir, ekonomik ve sosyal yönden büyük sarsıntı geçirdi. Yunanlıların 1920 Haziran’ından itibaren Batı Anadolu’da ilerleyişleri, Bursa ve Balıkesir’i işgallerinden sonra 5 Aralık’ta Ankara hükûmetiyle Tevfik Paşa’nın başında bulunduğu İstanbul hükûmeti arasındaki ilk görüşmeler Bilecik’te yapıldı. 8 Ocak 1921’de şehir Yunan kuvvetleri tarafından işgal edildi ama Birinci İnönü Savaşı neticesinde Yunanlılar geri çekilmek zorunda kaldılar. İkinci işgal 13 Temmuz’da oldu ve çok kısa sürdü; ancak hemen sonra 22 Temmuz’daki üçüncü işgal 6 Eylül 1922’ye

²¹⁰ ATASE. İSH. K. 668, G. 24, B.1.

²¹¹ Hâkimiyet-i Milliye, 8 Eylül 1921, No:286.

kadar devam etti. Yunan kuvvetleri şehri boşaltırken büyük bir yangın çıkardılar. 1956 ev, 331 dükkân, 18 han, fabrikalar, hükûmet konağı, camiler tamamıyla yandı. Cumhuriyet döneminde il merkezi durumuna getirilen Bilecik, yeniden fakat yavaş bir şekilde gelişmeye başladı.²¹²

Batı ve Kuzey Anadolu'daki mücadele hattında yer alan Bilecik'in konumu, hem İnönü hattında hem de Sakarya hattında çok önemli bir yere sahipti. Bu yüzden Bilecik halkının bu mücadele sırasında alacağı tavır çok önemli idi. Bölgede Millî Mücadele liderleri halkı TBMM tarafına sevk ederek onları bu konuda bilinçlendirmiş ve millî bir birlik hâlinde meclis ve ordu etrafında toplamıştır. Bu liderlerden olan Bilecik mebusları şunlardır:

Halil İbrahim Bey, Hamdi (Aksoy), Mustafa Kemal (Güney), Necip (Soydan), Ahmet (Lakşe).

Bilecik Bölgesinde Bulunan Milletvekillerinin Bölge Halkı ve Ordu Hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisine Telgrafları

“Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine Garp Cephesi hakkında rapor 31 Temmuz 1920

Garp cephesinin iki gündür ziyaret etmekte olduğumuz Ertuğrul Grubu mıntıkasında pek az zaman zarfında büyük himmet, esaslı ve haddi tedbirler alınmış olduğunu kemal-i şükran ile gördük. Büyük harp senelerinde dahi tarihi ve kıymet bahadıranesini bütün dünyaya teslim ettirmiş olan Osmanlı ordusunu bütün müdafaa vasıtalarından tecrit eden düşmanlarımızın mütarekeyi takiben tespit ettikleri kasd-ı imhakaraneye rağmen bugünkü fevkalade müşkül şartlar içinde dahi ordumuzun milli istiklalimizi kurtarmak için giriştiğimiz mukaddes mücahedede tam bir fedakarlık ile kendisine düşen vazifeyi ifa edeceğine tam bir kanaat hasıl eyledik. Güzide subay heyetimizin milli gayeye bütün kalb ve vicdanıyla merbut bulunmaları efradımızın da kumandanlarına karşı itimad ve tam bir itaat ile mütehassis olanları bu mücahedede inayet-i hakla muzaffer olacağımıza açık delildir. Gezdiğimiz harp mıntıklarındaki halka gelince, onların da vazifesine derin bir aşk ve icab ile sarılan fedakâr askerlerimiz ile hem his ve hem fikir olarak karşılarında ki tehlikenin şiddet ve ehemmiyetini öz yürekten idrak etmiş bir halde gördük. Bir bir vaki olan bu şayan-ı şükran ve itminan samimi tezahüratımızın büyük davamızın muvaffakiyetle neticeleneceği hakkındaki kanaat ve imanımızı teyid etti. Halk ve asker tehlike önünde yekvücuttur. Güçlü bir kale

²¹² Taner Bilgin, Milli Mücadele Döneminde Bilecik ve Çevresi, Sakarya Üniversitesi SBE. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya. 2012.

gibi mukaddes maksadımız uğrunda mücahedeye candan iştirak etmektedir. Bu kanaate büyük bir inşirah ve itminan ile seyahate devam edilmekte olduğunu şu kadarki bütün seçim bölgelerinin mukaddes ordumuzu her suret ile takviye hususundaki teşebbüsatta istimal zeminini tebliğe müsaraat buyurulmasını arz olunur.

Amasya Mebusu Ömer Lütfi, Malatya Feyyaz, Diyarbekir Mebusu Şükrü, Antalya Rasih, Konya Refik, Bursa Hüseyin Necati, Bolu, Tunalı Hilmi, Biga Hamid, Ayıntab Yasin, Kayseri Sabit, Kayseri Osman, İzmit Hamdi, Eskişehir Hüsrev, Bursa Fahreddin Baha, Batum Edib, Saruhan İbrahim, Eskişehir Abdullah Azmi.”²¹³

Birinci İnönü Zaferi Günlerinde Bozüyüklülerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Oldukları ile İlgili Telgrafları

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 18 Ocak 1921

Bozüyük ahalisi düşmanı kasabaya sokmamak azmiyle bir müdafaa hakkı teşkil ederek son nefesine kadar düşmanla çarpışmaya ahd ve misak etmişlerdir. Tensip buyrulduğu takdirde Karaköy yakınlarında bir hat teşkili için gerekli talimatın verilmesi arz olunur.

Müdür Vekili Abdullah.”²¹⁴

Gökbayrak Taburundan Birinci İnönü Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Garp Cephesi Kumandanlığına 20 Ocak 1921

Son muharebelerde kahraman silah arkadaşlarımızın gösterdiği fevkalade cesareten dolayı tebriklerimi takdim ederim.

Gökbayrak Taburu Kumandanı Cemal.”²¹⁵

Sakarya Savaşı Günlerinde Gölpazarı’nda Yapılan Miting Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Ağustos 1921

Dün nahiye ve çevre köylerin ahalisi merkezde toplanarak melun düşmanın cinayetlerini protesto eylemiş, alakası ve siyasi bir halkı olmaksızın başta kralları olduğu halde Yunan liderlerinin vatanımıza saldırdığı düşman sürülerine Anadolu’yu mezar edecek tedbirlere tevessül eden kahraman ordumuza malen, bedenen yardıma ahd ve misak ve ordunun muzafferiyeti vatanımızın kurtuluşu için dualar ederiz.”²¹⁶

²¹³ TBMM Arşivi. Dosya: 2, B No:25/11-13.

²¹⁴ ATASE. İSH. K:989, G:107, B:1.

²¹⁵ ATASE. İSH. K. 661, G. 23, B. 1.

²¹⁶ Açıksoz, 28 Ağustos 1921, No:268.

Gölpazarı’ndan Türkiye Büyük Millet Meclisine Sakarya Savaşı Günlerinde Gönderilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

Nahiyyeyi teşkil eden bütün köylerin ahalisi merkezde toplanarak tezahürat icra edilmiş aşağıdaki maddelerin kamuoyuna duyurulmasına karar verilmiştir:

1- Hain düşmanın masum toprağımızda memleketimizin hayatını, istikbâlini mahv melun maksadıyla yaptığı kötülükleri düşmandan beter olan yardakçıları tel’in ve protesto ederiz.

2- Düşmanlarımızın alet ettikleri başta kral olduğu halde Yunan idarecilerinin hiç bir siyasi ve örfi hakkı olmaksızın mübarek vatanımıza saldırdığı arz ve namus düşmanı sürülerine Anadolu toprağını mezar edecek tedbirlere yönelen kahraman ordumuza malen, bedenlen her türlü yardımda bulunmayı dini esaslarımızdan, milli esaslarımızdan bilir o suretle harekete ahd ve yemin eyleriz.

3- Düşmanın mahvına kadar kahraman ordumuzun bütün varlığıyla çalışmasını ve ordu müdürlerinin maddi, manevi bütün kuvvetini sarf eylemesini talep eyleriz.

Bu kararların alınmasından sonra tekbirler arasında ordumuzun muzafferiyetini vatanın kurtuluşu ve düşmanın imhası hakkında Bilecik müftüsü tarafından etkili bir dua edilmiş ahali azim ve imanla dolu bir halde dağılmıştır.

Miting Reisi Ziya, Gölpazarı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Halil.”²¹⁷

Sakarya Zaferi üzerine Gölpazarı’nda 13 Eylül 1921’de büyük kutlamalar yapılarak Türkiye Büyük Millet Meclisine tebrik telgrafı çekilmiştir. Bu sırada Bilecik İdare Merkezi Gölpazarı’na taşınmıştır.²¹⁸

18- Millî Mücadele’de Bingöl ve Bingöllülerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Eski adı Çapakçur olan yerleşim 1848’de Diyarbakır sancağına bağlandı. 1880’de Bitlis’in vilayet olması üzerine bu vilayet Genç sancağına bağlı bir kaza oldu. Millî Mücadele yıllarında daha çok ön plana çıkan Genç ve Kığı yerleşim birimleri idi. 1924’te Genç’in il merkezi yapılmasıyla, Çapakçur buraya bağlı bir ilçe durumuna getirildi. 1925’te geniş bir bölgeyi içerisine alan Şeyh Said Ayaklanmasının önemli

²¹⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 30 Ağustos 1921, No: 277.

²¹⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 15 Eylül 1921, No: 293.

merkezleri Çapakçur, Kiğı, Genç ve Solhan'dı. Çapakçur, 1927-1929 yılları arasında Genç'in ilçe yapıp Elazığ'a bağlanmasıyla Elazığ'a, 1919'da da yeni oluşturulan Muş vilayetine bağlanmıştır. 1936'da Bingöl adı ile il merkezi yapılmıştır.

Birinci TBMM içerisinde Muş milletvekilleri arasında görülen Osman Kadri (Bingöl) Bey Bingöl bölgesinin mebusudur. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Genç'te kayıtlı görünen diğer mebuslar şunlardır:

Ali Vasıf (Telli), Dr. Ali Haydar, Fikri Faik (Güngören), Hamdi (Yılmaz), Şeyh Fikri (Ergün). Bu mebuslardan Fikri Faik Bey (Güngören) Dersim sancağında bir kısım Kürtlerin ilçenin köylerine vaki saldırılarına karşı aldığı önlemlerle engel olması itibarıyla bir süre görevde bırakılmasını TBMM Başkanlığından istedi, iki ay izinli sayılması sebebiyle Meclise ancak 12 Kasım 1920'de katıldı.²¹⁹

Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Genç'ten Gönderilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Bugün halkın bütün tebaalarından oluşan büyük bir kalabalık hükümet konağı önünde bir içtima yaparak memleketimizin hayat ve istiklalini mahvetmek maksadıyla kahraman ve fedakar ordumuza alçak düşman tarafından yapılan saldırılarını durduran ve hain emellerini neticesiz bırakan cesur askerlerimize, subaylarımıza ve kumandanlarımıza livamız halkın selam ve hürmetlerinin iletilmesini kararlaştırdık. Allah'ın yardımı ile bu büyük cihat mukaddes vatanımızda bulunan düşmanları mahvetmek emel ve gayesine ulaşmak için malen ve canen sonuna kadar sebat ve her türlü fedakârlığa cesaret etmek kesin azminde bulunduğumuz ve kesin zaferi yüce Allah'tan temenni ve niyaz etmekle olduğumuzu arz ederiz.

Ahali namına Belediyesi Reisi Mehmed, Ulemadan Molla Mehmed, Şeyhlerden Şeyh Eyüp, Müftü İlyas, Şeyh Abdullah, Ulemadan Ali”²²⁰

Sakarya Savaşı Günlerinde Kiğı'da Yapılan Mitingle İlgili Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine (Erzurum Valisi aracılığıyla) 27 Ağustos 1921

Yunanlıların hakkı ayaklar altına alan tecavüzünden doğan tesir ve heyecanla Kiğı'da mahalli ahali tarafından büyük bir içtima yapılarak mukaddes topraklarımıza

²¹⁹ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi... s.443-444.

²²⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 7 Eylül 1921, No:285.

el uzatmak için hareket eden ve mazlum halkımıza karşı vahşice birçok kötülükten çekinmeyen gaddar düşman biran evvel memleketimizden atılması, milli hukukumuzun temini uğrunda fedakâr ordumuzun icra etmekte olduğu kahramanca harekâtı tebrik ile başarı temennileri tekrar eyledikleri ve kendilerinin de ahd ve Misak-ı Milli uğrunda malen ve canen her türlü fedakârlığa amade bulunduklarını beyan ettikleri Kiğı Kaymakamlığından bildirilmiştir.

Vali Münir.”²²¹

Sakarya Zaferi Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Kiğı'dan Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine 14 Eylül 1921

Osmanlılığın zuhur ettiği muhit olan Söğüt Kasabası civarında zafer ve istiklalimiz olan Osmanlılar, Orhanlar, Dündarlar, Çavuşlar ağlayan feryat eden necip ruhlarını kahraman ve fedakâr harekâtla şad eden ordumuza nasıl bir lisanla teşekkür edeceğimize mütereddidiz. Alçak düşmanımız riya örtüsü ile sakladığı intikam hissini zamanla müsaadesinden istifade ile meydana koymuş İslam ocağı Türklüğün şan ve şerefi olan Anadolumuza tasallutla o mübarek hedef seçtiği faciaları tarihi bir layık lisanla yad edeceği gibi o facialara karşı her türlü mahrumiyetle mukabele eden kahraman askerlerimizin, milli istiklali ve vakası uğrunda bütün mahrumiyetlere rağmen cihat eden ordumuzun ulu şanı Kiğı ahalisi nazarında o kadar yüksektir ki o harekâtı idare eden kumandan besalet nişanlarımızı bir saadet-i din ve aslanlar gibi kahramanca düşmanın ilerlemesini durduran askerimizi gökten inmiş din hamisi tecellisinde görmekle müfthirdirler. Allah'ın adaletinden ümit varız ki Akropol tepeleri zulüm kar olan yaşayanlarının ikinci bir ufulüne bir daha şahit olacaktır. Bütün millet için bayram olan bu muvaffakiyet-i tebrik ve umum kalplerin teşekkürlerine tercüman olmakla şeref duyuyum efendim.

Kiğı Belediye Reisi Tevfik.”²²²

Lozan Antlaşması Üzerine Genç'ten Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Muhterem Reisi Gazi Paşa Hazretlerine 25 Temmuz 1923

²²¹ Hâkimiyet-i Milliye, 8 Eylül 1921, No:286; Açığsöz, 8 Eylül 1921, No:278.

²²² ATASE. ISH. K:1176, G:107, B:2.

Millî, dini sulhu üç bayram bir günde idrak bahtiyarlığına Allah'ın lütfu ve yardımlarıyla ulaşmış olan Genç Livası ahalisinin büyük küçük müşterek bir bağlılık ruhuyla muvaffakiyetlerimizin devamı için gözyaşlarıyla dualar ederek tebriklerimizi sunarız.

Mutasarrıf Rıza.²²³

19- Millî Mücadele'de Bitlis ve Bitlislilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı öncesi, bir taraftan Ermeni ıslahat projesi bir taraftan 1914 Bitlis İsyanı bölgedeki önemli gelişmelerdendir. Bu iki gelişmede de Rusya'nın bölge üzerindeki politikalarının önemli etkisi vardır. Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve Rusya'nın Bitlis ve Muş'u işgal etmesi savaş öncesi hazırlıkların savaş sırasında ne kadar etkili olduğunu göstermiştir. Ruslar, 3'üncü Ordunun da takviye kuvvetleri almasına fırsat vermeden, Türk savunma hattını yararak Erzurum'u ele geçirmek maksadıyla 11 Ocak 1916'da, Köprüköy-Erzurum genel istikametinde taarruza geçtiler. Uzun ve kanlı savaşımlardan sonra Erzurum 16 Şubat 1916'da düştü. Bu arada Ruslar, ileri hareketlerine devam ederek 17 Şubat 1916'da Muş'u, 2 Mart'ta Bitlis'i işgal ettiler. Mustafa Kemal Paşa 16'ncı Kolordu Komutanı olarak Diyarbakır'a geldiğinde Rus Kafkas Ordusu, Trabzon-Bayburt doğusu Oğnut-Muş-Bitlis hattına ulaşmıştı. Bitlis'i işgal eden 2'nci Kafkas Tümeni ve bir süvari alayından oluşan Rus kuvvetleri, Bitlis'in 10-15 km kadar güneyine (Şeyh Ömer-Hürmüz-Yukarı Ölek hattına) ilerlemiş bulunuyor, 16'nci Kolordunun 5'inci Tümeni bu kuvvetlere karşı Kamboş-Şetek-Şeyhcuma hattında savunuyordu.

8 Ağustos 1916 akşamı, 5'inci Tümen, Bitlis'i tamamen ele geçirmiş, böylece Bitlis beş ay süren düşman işgalinden kurtulmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda cereyan eden bu muharebelerde bölgedeki gönüllü birliklerin önemli mücadelesi olmuştu. Bu mücadele, özellikle üzerinde araştırma yapılması gereken önemli konulardan birisidir. Bu araştırma bize bölgenin Osmanlı Devleti içerisinde kalma düşüncesini de göstermektedir.

Millî Mücadele'nin başlaması ile birlikte Bitlisliler hem Erzurum hem de Sivas Kongrelerinde yer aldılar. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin geleceğini ilgilendiren konulara yakından ilgi gösterdiler. Anadolu'daki işgalleri protesto ederek gerekli olan bölgelere askerî destekte bulundular. Bitlis'ten 21 Mayıs 1919'da Osmanlı Devleti Hükûmetine Eski

²²³ C.A. A:VII-2-b, D:90, F:1-422.

Mebus Sa'dullah, Müftü Abdülmecid, Sulhzâde Abdulkadir, Umum Aşiretler Reisi Hacı Musa, Hazur Aşireti Reisi Rıza, Belediye Reisi Subhi, Şemsizâde Abdalbaki, eşrafdan Yusuf, Arif, Abdulgani imzalı ve Umum Ahali Namına Belediye Reisi Subhi imzalı iki ayrı telgraf gönderilerek işgal protesto edilmiş ve bu işgalin ortadan kaldırılması için hayatlarını fedaya hazır oldukları bildirilmiştir.²²⁴

Türkiye Büyük Millet Meclisinde şu isimler Bitlis vilayetini temsil etmiştir: Sofrasur Asizade Resul, Sadullah (Eren), Hacı Hasanzade, Arif (Özdemir), Derviş (Sepunç), Hüseyin Hüsnü (Orakçioğlu), Vehbi (Öztekin), Yusuf Ziya (Koçoğlu).

Birinci İnönü Zaferi Münasebetiyle Bitlis'ten Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Reisi Devletlü Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 14 Ocak 1921

Asakir-i Nusret müessir-i Osmaniye'nin Garp Cephesindeki büyük muvaffakiyetini zat-ı vilayetpenahiden telakki ederek zat-ı âlileri ve bütün Osmanlı ordusunu tebrik eder devletlu İsmet Paşa hazretlerine saygılarımın takdimini rica eylerim ferman.

Küfrevizade Abdalbaki."²²⁵

Sakarya Zaferi Üzerine Bitlis'ten Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik ve Destek Telgrafı

"Ankara'da Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 2 Ekim 1921

Sakarya Muharebesinde milletin şanını yücelten ve Osmanlı gücünü hakkıyla ispat ve ihya eden ve bu uğurda cihat ve gaza eden zat-ı Sami-i haydarane ve hüdapesendanelerinin gösterdikleri cesaret, basiret ve harp tedbirleri sayesinde kahraman ordumuzun devam eden muzafferiyetlerini ve muvaffakiyet-i devletlerinden dolayı uhdenize verilen gazilik unvanıyla müşirlik rütbesi tevcih buyrulduğu büyük bir iftiharla haber alındı. Kalem-i acizi ve mensupları adını tebriklerimi arz eder muvaffakiyetinizin devamına duacı olduğumuzu bildiririz.

Bitlis Kalem Reisi."²²⁶

²²⁴ BOA. A.VRK. 832/63; A.VRK. 832/64.

²²⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:3-42.

²²⁶ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-170.

20- Millî Mücadele’de Bolu ve Boluluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Bolu Millî Mücadele’de herhangi bir işgale uğramamasına ve işgal tehlikesine maruz kalmamasına rağmen bu harekete destek vermiş, bazı istenmeyen olaylar dışında bu desteğini hem maddi katkı hem de halkın heyecanı olarak göstermiştir. Batı cephesindeki gelişmeleri yakından takip eden Bolulular çok yoğun bir millî heyecan içinde olmuşlardır. Birinci ve İkinci İnönü zaferleri Bolu’da kalabalık mitinglerle kutlanmıştır.²²⁷ Mudurnu’da Batum’un kurtuluşu ile ilgili büyük bir miting yapılmıştır.²²⁸ Beypazarı’lılar 25 Şubat 1921 tarihinde Ardahan ve Artvin’in kurtuluşu üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine tebrik ve destek telgrafı çekmişlerdir.²²⁹

Sakarya Savaşı günlerinde, Ağustosun 22. Pazartesi günü Bolu Belediyesi önünde büyük bir miting ulema, eşraf, şeyhler ve dedeler ile şehirli, köylü bilumum ahalî ve binlerce halkın tekbir ve tehlilleriyle açılmıştır. Daha sonra Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Bey kürsüye çıkarak, TBMM’nin köylere varıncaya kadar halkı dinlemesi için vekillerini gönderdiğini, vatanın kurtarılması için sonuna kadar cihad etmek gerektiğinden bahsetti. Daha sonra kürsüye Türkoğlu Gazetesi Sahibi ve Bolu Gençler Birliği Reisi Mithat Akif Bey çıkarak heyecanlı bir konuşma yaptı. Miting orduya dua ile son buldu.²³⁰

Sakarya Zaferi dolayısıyla Bolu’da tezahürat 14 Eylül 1921 Çarşamba günü başta ulema ve şeyhler olduğu hâlde mektep talebeleri, Bolu eşraf ve ahalisinin de iştirakiyle ellerinde taşıdıkları sancak-ı şeriflerle belediye dairesi önüne geldiler. Bir kıta asker tarafından selam resmî düzenlendi. Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Bey de burada bir konuşma yaptı. Orduya ve millete dua edildikten sonra da kalabalık dağıldı.²³¹ Bu çalışmalar yalnızca Bolu’da değil kazaları Mudurnu, Göynük ve Gerede’de de görüldü. Bolu’ya bağlı Kıbrısçık nahiyesi üç yüz elli lira ve dört yüz çift çorap hediye ettiler.²³²

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Bolu’nun aktif mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

²²⁷ Derdli 6 Nisan 1921.

²²⁸ Derdli, 21 Mart 1337, No:51.

²²⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 27 Şubat 1921, No: 119.

²³⁰ Bolu Gazetesi, 25 Ağustos 1921, No: 357.

²³¹ Bolu Gazetesi, 15 Eylül 1921, No:360; Hâkimiyet-i Milliye, 16 Eylül 1921, No:294. Bolu’da yapılan mitingler ile ilgili olarak bakınız. Erol Evcin, “Millî Mücadele Döneminde Bolu Livasında Düzenlenen Mitingler, İhtifâller ve Tezâhürât”ATAM Dergisi Cilt: XXVII Temmuz 2011 SAYI: 80, s.241-293.

²³² Hâkimiyet-i Milliye, 27 Ağustos 1921, No: 274.

Abdullah Sabri (Aytaç), Cevat Abbas (Gürer), Fuat (Umay), Hacı Abdülvahap Ömer, Şükrü (Güler), Tunalı Hilmi, Yusuf İzzet (Met). Bu milletvekillerinden Abdullah Sabri Efendi (Aytaç) yöresindeki halkı ulusal direnişe teşvik ve Millî mücadelenin ilkeleri konusunda aydınlatmak üzere 8 Ocak 1921’de Genel Kurul kararıyla izinli sayıldı.²³³

Mehmet Cevat Abbas Bey (Gürer) 17 Temmuz 1920’de Yozgat ve yöresindeki ayaklanmanın bastırılmasında görevli olarak izinli sayılıp Meclisten ayrıldı. Kurduğu süvari müfrezesi ile bölgede asayiş korudu. 20 Ekim 1920’de özel görevle Bulgaristan’a gönderildi. Görevinde başarılı olması dolayısıyla 1921 yılı sonuna kadar Sofya’da Ankara Hükûmetinin temsilcisi olarak görev yaptı.²³⁴

Tunalı Hilmi Bey Bolu Ayaklanmasında başkanlığın uygun görmesiyle bölgeye gönderilerek incelemelerde bulundu. Oradan Karadeniz Ereğlisi’ne geçerek bölgenin düşman gemilerine karşı savunmasını örgütledi. 1920 Temmuz’unda Meclise döndü.²³⁵ Yusuf İzzet Paşa 23 Temmuz 1921’de Batı Cephesi İhtiyat Kumandanlığına atandı.²³⁶

Millî Mücadele boyunca ve bu mitingler ve sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisine çekilen telgraflar aşağıda verilmiştir.

Mudurnu’dan Trabzon Mebusu Hüsrev Bey Tarafından Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Mayıs 1920 Tarihli Telgraf

“Adapazarı, Düzce ve Bolu mukabil harekâtı idare eden Çerkez reisleri Osmanlı Müslümanlığının esaret ve felaketini doğuracak bugünkü sulh karşısında ikinci derecede bazı kişilerin yanlış hareketleri ve diğer sebepler yüzünden ortaya çıkan son üzücü olayları milletin ve mülkün selameti için tamamen zararlı görüyorlar. Ve milli tarihimizin kaydettiği bu elim zamandaki İslamlar arasındaki anlaşmazlıklar ve müsademeleri terk ile sevgili vatanımız için yekvücut bir halde harici tehlike ve taarruzlara göğüs vermeye hazırlanmayı her Müslüman için farz-ı ayn telakki ediyorlar. Böyle pek mukaddes ve mübeccel bir tavassuta acizleri ile arkadaşım Lazistan Mebusu Osman Beyi tayin eyledikleri maruzdur.”²³⁷

²³³ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi... s.185.

²³⁴ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi... s.192.

²³⁵ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi... s.198.

²³⁶ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi... s.201.

²³⁷ TBMM Arşivi. Dosya:1, B No:12/19.

Afyonkarahisar’da Bolu Mebusu (Tunalı Hilmi)’den Bolululara Çağrı 2 Ağustos 1920

“Bolu, Düzce, Akçaşehir, Ereğli, Alaplı, Zonguldak, Bartın, Amasra, Kurucaşile, Devrek, Çaycuma, Gerede, Mudurnu, Göynük Müdafaa-i Hukuk Riyasetlerine

Ahaliye İlanı ricasından sonra:

Düne gelinceye kadar cephelerde Bolu Sancağı evladını görmekle müteselli olmakta iken ve dün de zenginlerinden bazılarının son derecedeki fedakârlıkları neticesi olarak ailelerinin müzayakada kalmış olduklarını öğrendiğim Uşak halkının tehlikeyi var kudretleriyle gidermeye uğraşması ve şimdiye kadar yalnız nakden iki yüz bin lira sarf etmiş olması karşısında bu mutluluğun cümlemize nasip olmasını Allah’ımdan vahid-i istiğrak ile dilemekte iken yine Uşak’ta sakıt katiyetle ettiğim bir kanaat, biz Bolu Sancaklıların Uşaklılardan daha fedakâr ve hatta fedai olmamızı bile ruhuma adeta haykırdı. Zira muhakkaktır ki Bolumuz, Düzce’miz vesairemiz hadiseleri dolayısıyla ordumuz mühim bir kısım kuvveti düşmana karşı olan cephelerden kaldırmaya mecbur olmuş ve akıbet Sultan Osman mezarı bile çiğnetilmiştir. Düşünülsün ki, masumca hatalardan veya şeytanca hareketlerden ne felaketli ve ne utandırıcı neticeler çıkmıştır. Bunların tevali etmemeleri sebeplerine en evvel yapışacak olan halk hatasının, günahının kefareti bitmez derecede sandığım biz Bolu Sancağı halkıyız, bunu idrak ve tasdik ile ve var süratle rahmani bir surette hareket edecek olursak bilmiş olalım ki yine kendimiz için fedakarlık ve fedailik etmiş olacağız; çünkü tepelenecek düşman hepimizin evinin kapısı önündedir kardeşlerim. Afyonkarahisar’da Mebusunuz (Tunalı Hilmi) 2 Ağustos 1920.”²³⁸

Bolu Müdafaa-i Vatan Gazi Kadınlar Cemiyeti Tarafından Bolu Mutasarrıfına Gönderilen Mektup

“Muhterem Beyefendi 19 Temmuz 1920

Erkeklerin emirsizliği ve Allah’ın emirlerine karşı itaatsizliği yüzünden düşmanın Bursa’ya kadar geldiğini eski padişahlarımızın yattığı mezarları yıktığını Nilüfer Sultanın merkatını hakarete uğradığını yüreklerimiz ateşler içinde kavrularak gözlerimiz kanlı yaşlar akıtarak işittik. Erkekler vazifelerini yapmayacak dinlerini, vatanlarını, zevce ve kız kardeşlerini muhafaza etmeyecek kadar aciz ve lakayt ise düşmana karşı koymak için bize ruhsat verilsin, yalnız topraklara gömerek paslandırdıkları silahları bize versinler ırz ve namusumuzu, iffet ve ismetimizi biz kendi elimizle müdafaa edeceğiz. Onlar evlere kapansınlar da zavallı bedbaht cancağızlarını korusunlar, işte bir gün mahşer gününde kendileriyle yüz yüze geleceğiz, Allah’ın inayetine güvendiğimizi arz eder, bir an evvel cepheye sevk edilmemizi istirham eyleriz.

Bolu Müdafaa-i Vatan Gazi Kadınlar Cemiyeti Reisleri.”²³⁹

²³⁸ TBMM Arşivi. Dosya: 2, B No:18/1-2.

²³⁹ Derdli, 19 Temmuz 1336, No:17.

Bolu'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Ermenistan Zaferi Üzerine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 3 Aralık 1920

Kahraman ordumuzun Hakk'ın inayetiyle perişan ettiği Ermenistan hükümetiyle sulhun akd ve imza edildiği hakkındaki müjde üzerine Bolu sevgili bayrağımızla donandı. Kahraman ve fedakâr ordumuz azim ve metaneti ve kati iradesi ile İslam âlemini kurtarmak için önder olan Büyük Millet Meclisince şükranlarının arz ve iblağı için eşraf ve ayan ve çeşitli cemiyetler ve müdafaa-i hukuk ve belediye reisleri ve heyetleri ve bütün esnaf ve ahali önlerinde olduğu halde belediye dairesinden hareketle hükümet önüne gidilmiş ve büyük bir miting yapılmıştır. Burada Müdafaa-i Hukuk Reisi ve Bolu mebusu Hafız Tayyar Efendi tarafından gayet veciz bir nutuk irad edilmiştir.

Bolu Halkı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve kahraman ordusuna minnettarlığını arz eder. Ayrıca Kars kahramanı Kazım Karabekir Paşa hazretleri olduğu halde şark ordusuna, bütün erkan, ümera ve subayları ve efradına Boluluların derin şükran ve minnettarlıklarının iletilmesini rica ederiz.

Bolu Halkı namına Mütেকait Binbaşı Tahsin.²⁴⁰

Boluluların Birinci İnönü Muharebesi Dolayısıyla Orduya Tebrikleri 1 Ocak 1921

“Kahraman ordumuzun İnönü Meydan Muharebesinde son derece fedakarlık göstermesi ve düşman perişan eylemesi haberi şehrimizde büyük sevinç meydana getirmiştir. Halk sevgili ordumuzun subayları ve efradına takdim olunmak üzere tütün alınmasını düşünerek gayretli Belediye Reisi Hafız Hakkı Efendiye müracaat etmişlerdir. Bir gün içinde halkın 120 lira bağışta bulunduğu bağışların devam ettiği bu vatanperver davranışa Düzce ve Gerede ve Mudurnu ve Göynük ahdisinin de iştirak etmekte oldukları haber alınmıştır.”²⁴¹

Boluluların Birinci İnönü Muharebesi Dolayısıyla Orduya Tebrikleri 1 Ocak 1921

“Bolu Belediye Başkanlığı'ndan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve Garp Cephesi Kumandanlığına telgraf 1 Ocak 1921

Yüce dini duygular ve tam istiklali temin gibi büyük vatanperver maksatlarla ateş ve kar içinde kahraman kesilen cesur ordumuzun ve metin kumandanının ve

²⁴⁰ Derdli, 6 Kanun-ı evvel 1336, No:36.

²⁴¹ Derdli, 1 Kanun-ı sani 1337, No:42.

bunların saiki ve en yüksek emellerin rehberi olan Büyük Millet Meclisinin azmi ile Garp Cephesinde elde edilen muvaffakiyetin lutf-ı ilahi ve peygamberin inayeti ile tamamlanacağına tam imanı bulunan Bolu ahalisi hissettikleri fahr ve sevinçle ordu kumandanına ve Büyük Millet Meclisine tebriki farz sayar ferman.”²⁴²

İkinci İnönü Zaferi Üzerine Bolu Mutasarrıfı Halil Bey’in Gönderdiği Telgraflar ve Gelen Cevap

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 1 Nisan 1921

Mazlum Türk’ün bedbaht Müslüman’ın önüne düşerek zulmetten nura çıkardığımız Tanrı sizi takdis etsin. Beder ve muhteşem kazanızı tebrik için kamusun yetersizdir, minnet ve şükran size.

Bolu Mutasarrıfı Halil.”²⁴³

Bolu’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 13 Nisan 1921

Kaza-ı zafer muhabbet pervazınla dolsun ateşin kanatlarıyla perişan olan hak ve hakikat düşmanları ahenin pençelerinde av olsun, ey mukaddes ikab intikam.

Bolu Mutasarrıfı Halil.”

Bu telgrafa cevap:

Bolu Mutasarrıfı Halil Beyefendi’ye 16 Nisan 1921

Son muzafferiyet münasebetiyle gösterilen vatanperver hissiyatınıza teşekkür ederim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal.”²⁴⁴

İkinci İnönü Zaferini Tebrik Telgrafları

“Bolu’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 1 Nisan 1921

Türk’ün ve Müslüman’ın masum başını yükselten büyük zafer deha eserinizdir. İslam tarihi bülent namınızla zinetlensin ve Cenab-ı Hakk çelik yumruğunuzu düşmanlarımızın başından eksik etmesin.

²⁴² Derdli, 1 Kanun-ı sani 1337, No:42.

²⁴³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:3-41.

²⁴⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:3-30-31.

Bolu ahalisi adına Belediye Reisi Hakkı.”²⁴⁵

Mustafa Kemal Paşa’nın Cevabı

“Bolu Belediye Reisi Hakkı Bey’e

C.1-4-37 tele gelen cevaptır. Hissiyatınıza teşekkür eder kahraman milletimizi daha büyük zaferlerle sevindirmesini lütf-ı ilahiden niyaz ederim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal.”²⁴⁶

Bolu’dan İsmet Paşa’ya Tebrik Telgrafı

“Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa Hazretleri’ne 1 Nisan 1921

Çelik ordunuzun anavatan hediye ettiği büyük zafer, Türklüğün tarihi iftiharını süsledikçe Bülent isminiz tarih sayfalarında yer alsın efendim.

Bolu ahalisi namına Belediye Reisi Hakkı.”²⁴⁷

“Bolu’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 2 Nisan 1921

Genç ordumuzun aslan ininde kazandığı ikinci zafer münasebetiyle bu gün ulema ve meşayih tarafından muhteşem bir dini kutlama tertip edilmiş binlerce halk tehlil ve tekbirle şehri dolaşarak resmi daireleri ziyaret ve sakin bir tavır-ı vakur ile orduya ve TBMM hükümetine saygılarını sunmuşlardır. Akşama gösterişli bir fener alayı yarın mevlid-i nebevi okunması ve pazartesi günü de köylünün iştirakiyle debdebeli bir milli kutlama tertibi kararlaştırılmıştır. Bu vesileyle tebriklerimi ve saygılarımı arz ederim efendim.

Bolu Mutasarrıfı Halil.”

Mustafa Kemal Paşanın cevabı 5-6 Nisan 1921

Bolu Mutasarrıflığına

Telgraf nameni umumi heyetle okundu. Vatanın kurtarılmasına müteveccih milli mesai hakkında gösterilen heyecan ve yüksek alakadan dolayı teşekkür olunur efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal.”²⁴⁸

²⁴⁵ Derdli, 6 Nisan 1337, No:53

²⁴⁶ Derdli, 6 Nisan 1337, No:53.

²⁴⁷ Derdli, 6 Nisan 1337, No:53.

²⁴⁸ Derdli, 11 Nisan 337 No:54.

Dumlupınar Muzafferiyeti Üzerine Bolu Mutasarrıfı Halil Bey'in Türkiye Büyük Millet Meclisine Telgrafı ve TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın Bolu Mutasarrıfına Cevabı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 14 Nisan 1921

İnönü muzafferiyetini tamamlayan, Dumlupınar mesud zaferini kutlayan Bolu kasabası bugün pek müstesna tezahürata şahid olmuştur. Her taraf bayraklarla donanmış halk; başta ulema ve meşayih olduğu ve bu büyük sevince mektep talebesi de refakat ettiği halde şehri dolaşarak ve Büyük Millet Meclisi ordusunun muzafferiyetlerinin devam etmesine dualar ederek hakiki bir bayram yaşamıştır. Akşama milli oyunlar tertibiyle sürür ve şadümani icra edilecektir. Mülhakatta da aynı tezahürat-meserretkaranenin hakim olduğu saygı ve tebriklerime ilave olarak arz olunur.

Bolu Mutasarrıfı Halil”

“Bolu Mutasarrıflığı’na 19 Nisan 1921

Telgrafınız umumi heyette okundu. Vatanın kurtarılmasına müteveccih milli mesai hakkında gösterilen heyecan ve yüksek alakadan dolayı teşekkür olunuyor efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal.”²⁴⁹

Göynük'ten İkinci İnönü Muzafferiyeti Üzerine Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 2 Nisan 1921

Mutluluk bahşeden çalışmalarınız ve memleketin müessis-i beyan ve ümran ve heyet-i celilenin azimperverane ve fedakaraneleri meşhud-ı uyun ve alemyan olan harika ve devam eden icraatlarına dayanan İkinci İnönü muzafferiyeti bütün İslam alemine şükran secdesine devam ederek büyük ve muazzez ve neccib ve mukadder gazi kumandanlarına ve asker evlad ve kardeşlerimizin ömürlerinin dve afiyetlerinin devamı ve fütuhatlarının sürmesi ve saadetlerinin devamına hasr-ı inkas edilmekle tebriken saygılarımızı arz ederiz.

Göynük Müftüsü İbrahim, Göynük Belediye Reisi Mehmed Fahri, Göynük Müdafaa-i Hukuk Reisi Şevket.”²⁵⁰

²⁴⁹ Bolu Gazetesi, 28 Nisan 1921, No: 342.

²⁵⁰ ATASE. İSH. K. 567, G. 126, B. 28.

Adapazarı ve İzmit'in Kurtuluşu Üzerine Mudurnu'da Kutlamalar

30 Haziran 1921

“Adapazarı ve Sapanca'nın kahraman ordumuz tarafından istirdadı üzerine Mudurnu'da milli tezahürat yapılarak bütün binaların al bayrağımızla baştanbaşa donandığı ve zafer duaları yapıldıktan sonra mızıkla ile de mahalleler ve pazarda sevinç gösterileri yapıldığı Mudurnu Kaymakamlığı'nın Bolu Livasına gönderdiği telden anlaşılmıştır.”²⁵¹

İzmit'in kahraman ordumuz tarafından istirdadıyla anavatana katılması üzerine Haziran'ın 29. Çarşamba günü öğle namazı büyük bir kalabalık ile Yıldırım Bayezid Cami-i şerifinde eda edildi. Başta ulema, şeyhler ve ileri gelenler olduğu halde mektep talebeleri ve muallimleri ile bilumum ahali ve esnaf cemiyetleri Hastahane Şosesini takiben tehlil ve tekbirlerle Kabristanın yanındaki caddeden hareket edildi ve hükümet önüne gelindi. Orda Mutasarrıf Fahri Bey olduğu halde Müftü Ahmed Recai Efendi tarafından askerlerimizin muzafferiyeti ve düşmanlarımızın zelil ve kahrolması için dua edildi. Semerkandi Buhari ve Selahaddin Hazretlerinin türbe-i şerifleri ziyaret edilerek Hisar'daki şehitlerimizin ervahına da Fatihalar ithaf olunarak merasim sona erdi.

Aynı gece bütün ahali ve mektep talebelerinin iştirakiyle fener alayı tertip edilerek Hükümet meydanından hareketle ellerde bayraklar ve sevinç içerisinde mahalleler dolaşıldı.”²⁵²

Bolu Mutasarrıfı Fahri Bey'in İzmit'in Kurtarılması Üzerine TBMM Riyasetine Gönderdiği Telgraf ve Gelen Cevap

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 4 Temmuz 1921

Şeci ve kahraman ordumuz tarafından İzmit'in işgal edildiği müjdeli haberi dün geç vakit geldi ve Bolu ufuklarında mutlulukla karşılık buldu. İslamiyetin başkenti olan İstanbul'un ve diğer işgal edilmiş olan yerlerimizin düşmanın pis ve muhteris ayaklarından temizlenmesine bir başlangıç olması itibariyle bir kat daha tebcil edilen şu zaferi takdis ederek bugün binlerce halk, zadegan ve ulema tehlilhan oldukları halde hükümet konağı ve askeri daireler önünde ordumuzun muzafferiyetinin devamını hakkında tazarruatta bulunulmuş ve müteakiben Semerkand Buhari Islaheddin Hazretleriyle Hisar'daki şüheda mezarlığı ziyaret edilerek mübarek ruhlarına Fatihalar ithaf edilmiş ve bu suretle

²⁵¹ Bolu Gazetesi, 30 Haziran 1921, No: 350.

²⁵² Bolu Gazetesi, 30 Haziran 1921, No: 350.

Bolu Livası dini ve hissi bir gün yaşamıştır. Bu gece de fener alayı tertib edileceğini arz eder ve namütenahi muzafferiyetlere nailiyetimizi eltaf-ı sübhaniyeden niyaz eylerim.

Bolu Mutasarrıfı Fahri.”

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetinden Gelen Cevap

“Bolu Mutasarrıflığına 5 Temmuz 1921

İşgal edilmiş olan memleketlerimizden bir kısmının kurtarılması vesilesiyle gelen telgrafınız umumi heyeti duyulandırmıştır. En yakın zamanda işgal altındaki diğer memleketlerimizin de düşmandan kurtarılmasına muvaffakiyetimiz Allah’ın lütûfünden beklenir. Bu mesut neticeye vusulümüz için bütün milletin el birliği ile çalışmasını lüzumunu bilvesile arz ve tekrar eylerim. 5.7.1921

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal.”²⁵³

Bolu’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

8 Ağustos 1921

“Bugün Bolu Belediye Dairesi önünde köylü ve şehirli binlerce ahalinin iştirakiyle bir halk içtimai yapılmıştır. Genç Birliği Reisi Mithat Akif Bey tarafından heyecanlı bir nutuk verilerek Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’nin Başkumandanlıkları altında din ve namus düşmanları Yunanlıların Türk topraklarından bir an evvel kahr edileceği beyan olunmuş ve şiddetle alkışlanmıştır. Milli maksat uğrunda verilecek her emir ve işaret üzerine bütün Bolu Livası ahalisinin canını feda etmeye amade bulundukları teyyid edilmiştir. Bu halk içtimai vatanperver tezahürler ve ordumuzun muzaffer olması hakkındaki hararetle temennilerle nihayet bulmuştur.”²⁵⁴

Bolu’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Kararı

“Dâhiliye Vekâleti’ne 13 Ağustos 1921

Liva dâhilinde 1000 ila 2000 mevcutlu bir gönüllü alayı teşkil edilecektir. Gönüllüler silahları kendileri temin edecekler cephaneler Erkan-ı Harbiye’de verilecektir. İaşeleri tekalif-i milliye komisyonundan sağlanacaktır. Bolu Mutasarrıfı Fahri .”²⁵⁵

²⁵³ Bolu Gazetesi, 7 Temmuz 1921, No: 351.

²⁵⁴ Hâkimiyet-i Milliye, 11 Ağustos 1921, No: 261.

²⁵⁵ ATASE. ISH. K:1313, G:162, B:1.

Göynük'ten Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Ağustos 1921

Memleketin hayat ve istiklalini mahv maksadıyla düşmanın müthiş hücumlarını kesen Hakkın yardımıyla fedakârca ve kahramanca mukabelede bulunan ve her türlü düşüncelerini neticesiz bırakmakta olan memleketimiz halkının selam ve hürmetlerinin tebliğini ve içinde bulunduğumuz büyük cihadın düşmanı mahv edinceye kadar devam hususunda sabit bulunduğunun kazamız namına arz ederiz.

Müftü İbrahim Hakkı, Belediye Reisi Mehmet, Müdafaa-i Hukuk Reisi Yusuf, Eşraftan Hafız Şakir.”²⁵⁶

Gerede'den Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Bolu'dan Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

Gerede'de akd olunan yirmi bin kişilik muazzam bir içtimada Büyük Millet Meclisi ve hükümeti tarafından meşru hakkımızın ve istiklalimizin geri alınması için giriştiğimiz bu cihatta son ferd ve son kurşun kalıncaya kadar uğraşarak din ve namus düşmanı Yunanlıları Anadolu'dan kovmaya ve bu uğurda Allah'ın inayetine istinaden her ne pahasına olursa olsun mücadelenin devamına ve millet meclisi ve hükümetinin bütün emirlerini büyük bir memnuniyetle yerine getirmeye amade bulunduklarına ve fedakâr, kahraman ordumuza halkın minnet ve şükranının tebliğine karar verildiğini arz ederim.

Bolu Mutasarrıfı Fahri.”²⁵⁷

Türkiye Büyük Millet Meclisinden Bolu'ya Sakarya Savaşı Günlerinde Teşekkür ve Yardım Talebi Telgrafı 31 Ağustos 1921

“Bolu Belediye ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Riyasetlerine

İnayet-i Hakla bizi zafere ulaştırmak için emsalsiz fedakârlığa ve kahramanlıklarla milli tarihimizin en parlak sayfalarını yazmakta olan şanlı mebeccel ordumuzun tütün ihtiyacı pek ziyadedir. Bolu namına hediye edilecek tütünlerin hemen gönderilmesine himmetlerini rica ederim. İnşallah yakında tebşiratta bulunabileceğim.

Büyük Millet Meclisi Reis-i sanisi Adnan.”²⁵⁸

²⁵⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 24 Ağustos 1921, No: 271.

²⁵⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 31 Ağustos 1921, No: 278.

²⁵⁸ Bolu Gazetesi, 1 Eylül 1921, No: 358.

Üçüncü Grup Kumandanlığıyla Cephe Bulunan Bolu Mebusu Yusuf İzzet Paşa'dan Mevrut, Düşmanın Fırar Etmekte Olduğuna Dair Telgraf

“Cephe Karargâhından Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Garp Cephesi K. 12 Eylül 1921

Büyük bir maharet ve azim ve metanetiyle sevk ve idareniz sayesinde alçak ve sefil düşmanımız başlarında tacı artık tamamen maili inhidam kralları olduğu halde perişan ve hasır fırar halinde bulunuyor. Hükümet-i milliyesine ve millî dâvasına en kıdemsiz neferine kadar sadık ve merbut olan Üçüncü Grup Kıtaatı acizleriyle birlikte şevkle ve umutla, tarihî intikamını almak üzere düşmanı takibe koyulmuş olduğu halde zatı sâmilere muvaffakiyatı celilelerinden dolayı tam bir minnettarlık ile tebriklerini arz ediyor ve Hükümet-i milliyemizin dava-yı kudsisini tamamen elde edinceye kadar bütün azim ve imanı ile her türlü fedakârlık ve tahammül ile vaat ettiği vazifesini ifa edeceğini temin eyleyerek şu mâruzâtı acizanemizin selâm ve ihtiram atımızla birlikte hemen Muhterem Meclisi Millimize iblâğını istirham eyliyorum.

Grup K. Türkiye Büyük Millet Meclisi Âzasından Yusuf İzzet.”²⁵⁹

Müdafaa-i Milliye Vekili Refet Paşa'dan Bolululara Sakarya Muzafferiyeti Münasebetiyle Teşekkür Telgrafı 22 Eylül 1921

“Sakarya Muzafferiyeti münasebetiyle Bolu muhterem ahalisinin gösterdiği vatanperverane hissiyat şayanı teşekkür ve gönüllü bir kıt-a teşkil arzusunu izhar etmeleri suretiyle gösterdikleri vatanperverlik şayanı takdirdir, fakat kararlaştırılan teşkilat ve bütçe münasebetiyle ayrıca bir kıt-a teşkiline imkân bulunmadığından bu suretle hizmet edenlerin mevcut kıtalara katılmak üzere diğer sevk olunan efrat gibi orduya sevk ve gönderilmeleri ve muhterem bolu ahalisine şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da askerlik hizmetlerine derhal koşmalarını temin ve teşcii eylemek, fırarileri derhal hükümete teslim etmek, tekâlifi milliye emirlerinin tamamen tatbik ve icrasını kolaylaştırmak gibi vatani isteklerin icrası suretiyle muhterem ahali ordunun zaferlerini azami oranda iştirak etmiş olacaklarından vatanperver mesailerine devam etmelerini ordunun özel takdirlerine bağlı olarak kendilerine tebliğ ve açıklanmasını rica ederim.”²⁶⁰

²⁵⁹ TBMM. ZC. C. 12, İçtima: 74 (12.9.1921).

²⁶⁰ Bolu Gazetesi, 22 Eylül 1921, No:361.

Bolu'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Muhterem Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 25 Eylül 1921

Şanlı bayrağımız büyük ellerinizde olduğu halde bu mübarek millet için açtığımız büyük istiklal mücahedesine Sakarya muzafferiyetleri gibi bütün bir milleti cihan tarihinde ebediyen yaşatacak harikulade olaylar meydana getirdiğinizden dolayı milletin bir şükran parçası olarak uhdenize gazilik unvanıyla müşirlik yüce payesinin tercihinin azim ve sınırsız bir sevinçle telakki eden Bolu ahalisinin memnuniyet duygularını ve tebriklerini yüce katınıza göndermekten gurur duyarız ferman.

Bolu Belediye Reisi Hakkı, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Mehmet Sıtkı, Belde müftüsü Ahmet Recai, Nakibüleşraf Kaymakamı Ahmet Süreyya.”²⁶¹

Bolu Heyetinin Ankara’da Kaldıkları Günlerde Türkiye Büyük Millet Meclisinin Misafirperverliğine Teşekkür Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 24 Eylül 1921

Bolu livası ahalisinin şanlı ordumuza olan saygılarını ve hediyelerini takdim ve mukaddes Meclis-i Millîmizi ziyaret vesilesiyle Ankara’da kaldığımız müddet zarfında Meclisi Millî âza ve erkânı muhteremesi taraflarından halikımızda izhar buyrulan asarı iltifat ve nüvazişe karşı bilumum Bolu ahalisi ile heyetimiz namına arzı teşekkür eder ve saygılarımızı takdim eyleriz. 24 Eylül 1337.

Gençler Birliği Reisi Midhat Akif, Belediye Reisi Hakkı.”²⁶²

Türkiye Büyük Millet Meclisinden Bolu’ya Teşekkür Telgrafları

“Bolu Belediye Riyasetine 27 Ağustos 1921

Milli ve vatani tezahüratları ihtiva eden telgraf nameleri umumi heyetle okunarak derin bir memnuniyet hissiyle karşılandı teşekkür olunur efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Sanisi Adnan.”

“Bolu Mutasarrıflığına 26 Ağustos 1921

120 yataklı bir hasta hanenin tesisinde gösterdikleri vatanperver yardımdan dolayı muhterem ahaliye teşekkürlerimin iletilmesini rica ederim.

Müdafaa-i Milliye Vekili Raif.”²⁶³

²⁶¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-22.

²⁶² TBMM. ZC. Cilt: 13, İçtima: 83 (29.9.1921).

²⁶³ Derdli, 30 Ağustos 1337, No:80.

Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Bey’den Bolululara Mektup 15 Aralık 1921

“Dördüncü fırkanın harp ettiği cepheyi gördüm. Diğer vatan evlatları gibi Bolu ve mülhakatı yavruları da cidden kahramanca düşmana saldırmışlar yaralı vatanımızın kaderini milli arzumuz dairesinde temine can ve başla çalışmışlar bunu görüp mesrur ve heyecanlı olup gözyaşı akıtmamak mümkün değildir. Kahramanların aileleri iftihar etsinler.

Bolu Mebusu Tunalı Hilmi.”²⁶⁴

Bolu’dan İtilaf Devletleri Tarafından Teklif Edilen Mütarekenin Kabul Edilmemesi, Savaş Devam Edilmesi Hakkında Telgraf

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 26 Mart 1922

Paris’te toplanan müttefikler hariciye nazırlarının hiçbir mana ve kıymeti ameliye ve nazariye ifade etmeyen mütareke şartları ile ilgili tekliflerine Bolu ahalisi Anadolu Ajansı vasıtasıyla muttali olmuştur. Şark’ta sulh ve barışın tesisini samimiyetle arzu eden müttefikin hükümetleri bu arzularını haydut ordusunu milli hududumuz haricine çıkarmakla daha iyi ispat edebilirler. Türkler sulha amadedir. Ancak mevcudiyet ve istiklâlinin dayanağı olan Misakı Millîsinin katiyetle çizdiği hudutlardan düşmanların defolup gitmesi şartı esastır. İstiklâli yolunda bir tek neferi kalıncaya kadar ölmeye ahd ve misak etmiş olan Türk milleti Avrupa’nın yıldızlarına katien inanmayacaktır. Yapılan teklifin reddini Vekil ve mümessillerimizden istirham ederiz, ferman.

Müdafaa-i Hukuk Reisi Vekili Mehmed, Bolu Belediye Reisi Hakkı, Dertli gazetesi Müdürü Mesulü Dâva Vekili Ali Saib, Gençler Derneği Reisi ve Türkoğlu Gazetesi Sahibi Midhat Akif.”²⁶⁵

Bolu’da Edirne ile İlgili Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Çekilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Temmuz 1922

Padişahlar başkenti ve altı asırdan beri Türklerin öz vatani sevgili Edirne’mizin Yunanlılar tarafından hiçbir tabii hakka dayanmayarak işgal edildiği bu günkü büyük matem gününün üçüncü yıldönümü üzüntüyle karşılayan bütün Türk ve İslam milleti gibi kalbi kırık olan Bolu halkı bu gün yaptığı muazzam içtimada aşağıdaki hususları arza karar vermiştir:

²⁶⁴ Dertli, 1 Kanunievvel 1337/1 Aralık 1921, No:42.

²⁶⁵ TBMM. ZC. Cilt: 18.İçtima:18, (1.4.1922).

Canavarca vuku bulan işgalden bu güne kadar zavallı Türk ve Müslüman kardeşlerimize reva görülen mezalime nihayet vermek zamanı gelmiştir ve hatta geçmiştir. Bütün tarihi eserleri ve binalarla dolu olan ve yalnız Türklere ait olması lazım gelen sevgili Edirne'mizin düşman işgalinden bir an evvel kurtarılması hususunda milletimizle beraber son gayret ve son kuvvetimizi sarf etmek hakkındaki ahalimizi yenileriz. Bu günün acı matemi tutarken bu yalnız bize ait olan Edirne'mizin yunan zulüm ve işkenceleri altında inleyen dindaşlarımızın bir an evvel kurtarılmasını Allah'ın inayetinden, ordumuzun kudretinden niyaz ve yapılan tecavüzleri şiddetle protesto ederiz.

Miting Heyeti Reisi Müftü Ahmet Recai, ahali namına Müdafaa-i Hukuk ve Belediye Reisi Vekili Mehmet Abdi, Ulema ve meşayih namına Nakibül-eşraf Kaymakamı Ahmet Süreyya, Liva Encümeni azasından Mehmet Tahir.”²⁶⁶

Afyon'un Kurtarılması Üzere Bolu'dan Tebrik Teli

“Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 22 Ağustos 1922

Halk ve istiklal mücahedesinde Allah Yolunda kanlarını döken Gazanfer ordumuzun Afyonkarahisar'ını istirdat etmekle şanlı tarihine bir süslü sayfa daha ilave etmiştir. Melun düşmandan milli intikamın alınacağını ve kurtuluş günlerinin geldiğini müjdeleyen bu büyük başarıyı tebrik ve Bolu halkının ebedi minnet ve şükranlarını arz eyleriz.

Belediye Reisi Hakkı, Müdafaa-i Hukuk Reisi Vekili Mehmet Abdi.”²⁶⁷

Afyonkarahisar'ın Kurtuluşu Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 28 Ağustos 1922

Hakk ve istiklâl mücâhedesinde feyzullah-ı iş'âr-ı hûn-ı hamiyet eyleyen gazanfer ordumuz Afyonkarahisar'ını istirdâd etmekle tarih-i şehâmetine bir sahife-i zerrîn daha ilâve etmiştir. Mel'ûn düşmandan intikam-ı millinin alınacağını ve halâs günlerinin yaklaştığını müjdeleyen muvaffakiyet-i azîmeyi tebrik ve Bolu halkının ebedî minnet ve şükranlarını arz-ı ıblâğ eyleriz.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reis Vekili Abdi, Belediye Başkanı İsmail Hakkı”.”²⁶⁸

²⁶⁶ Derdli, 25 Temmuz 1922, No:126.

²⁶⁷ Derdli, 26 Ağustos 1922, No:130.

²⁶⁸ Derdli, 29 Ağustos 1922, sayı:130.

Gerede’den Nihai Zaferi Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 15 Eylül 1922

Milletin istiklaline tecavüz eden kahpe düşmanlarımızın sevgili memleketimizden hızla ihracı hususunda ordumuzun fedakârlığı ve muhterem meclisimizin milli emellerinin husulü yolunda vaki taleplerini kanunların hakkıyla tatbikini deruhte buyuran Vekiller Heyetinin güzel icraatlarını dahi memleketimizin kurtarılmasını temine matuf bilcümle hükümet emirlerini ifaya hazır ve amade bulunduğumuzu ve kazamızı teşkil eden köyler ve kasaba ahalisi tarafından bu kere milli ordumuza bağış olarak hediye ettiğimiz yirmi hayvanı mahalli hükümeti teslim ile kurtulan memleketlerimizde bulunan zavallı kardeşlerimizin ihtiyacına sarf olunmak üzere topladığımız yetmiş bin kuruşun Başkumandanlık makamı emrine takdim eyleyeceğimizi saygılarımızla arz eyleriz.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Vekili Mithat, Müftü Ali Rıza, Belediye Reisi Nuri.”²⁶⁹

Boluluların Nihai Zaferi Tebrik ve Afyonkarahisar’a İlk Giren Askere Yüz Lira Hediyesi

“Milletimizin Anadolu’da kazanılan büyük zaferin istenen semereyi elde etmesi duasıyla Bolu eski Mebusu Nuhzade Mehmet Vasfi Bey’den Bolu mebusları Cevat Abbas ve Hilmi beylere gelen mektubu Gazi Namdar Mustafa Kemal Paşa Hazretleriyle milli mücadelenin kahraman, fedakâr müteşebbisleri hakkında tebrikler arz edilmekte ve naçiz bir zafer hediyesi olmak üzere Afyonkarahisar’a ilk evvel dahil olan Türk neferine –şehit olmuş ise varislerine – yüz lira bulunulduğu bildirilmektedir. Büyük kalpli vatandaşlarımızı tebci eyleyiriz.”²⁷⁰

Mudurnu’dan Mudanya Mütarekesi’ni Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 12 Ekim 1922

Sınırsız zafer ışıkları etrafını sarsın ateşli kanatlarıyla perişan olan insaniyet düşmanları demir pençelerinin daima zebunu olsun. Ey mukaddes kumandanımız bütün samimiyetiyle tebrik. Yek bir ses olan İslam dünyasının şu ricalarına pek âcizane Mudurnu’nun da iştirakini arz eyleriz ferman.

Mudurnu Müftüsü Abdullah, Belediye ve Müdafa-i Hukuk Reisi Hakkı.”²⁷¹

²⁶⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 17 Eylül 1922 No:615.

²⁷⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 18 Eylül 1922 No:616.

²⁷¹ Derdli, 17 Ekim 1922, No:137.

Bolu'dan Mudanya Mütarekesi'ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Halaskar Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 15 Ekim 1922

İstiklal ve hayat hakkının gasp edildiği en vahim ve müşkül devrelerde hayat kabiliyetini gösteren asil ve necip milletimizin sahip olduğu azim ve iradeyi şahr-ı alilerinde temsil eden zat-ı alilerinin gösterdikleri kıyaset ve uzak görüşlülük eseri neticesi olarak memleket ve milletimizin muhakkak olan esaretten kurtulmasını temin ile hayat hakkını ve istiklalini bahşeden ve dünya tarihinde gıpta edilecek olan dahiyane tedbirleriniz sayesinde Anadolu'muzu düşman ayaklarından temizleyen ve Mudanya Konferansı ile Edirne'de dahil olduğu halde Rumeli'deki hudutlarımızı Misak-ı Milli dairesinde tahdit ile toplanacak sur konferansına muzaffer olarak dahil ve meşru haklarımızın tamamen sağlanmasına hadim olacağımıza kaniyiz. Telgraf-ı aliniz sonbahar at koşuları münasebetiyle toplanan kalabalık bir halk topluluğu önünde alkışlarla okundu. Muvaffakiyetlerinizin devamı icabı dualar arasında millet yaşamak için zat-ı Samilerini önder gördükçe bütün hayat kudretini göstermekte tereddüt göstermeyeceğini ahd eylediklerini arz ederiz ferman. 15 Ekim 1922.

Belediye Reisi Hakkı, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Ali Saib.²⁷²

Boluluların Saltanatın Kaldırılmasını Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 5 Kasım 1922

Milletin en buhranlı zamanlarında Bolu halkı bütün varlığı ile meclisinin ve onun ordusunun yanında yer almıştır İstanbul'un düştüğü sefil durumunu gören Bolulular bütün fedakarlıklarıyla çalışmışlardır. Elde edilen zaferler dolayısıyla tebriklerimizi arz ederiz.²⁷³

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 7 Kasım 1922 tarihli cevabı:

Bolu Müdafaa-i Hukuk Reisi Saib, Derdli Gazetesi Sahibi Saib, Hilal-i Ahmer Reisi Faik, Gençler Birliği Reisi Mithat Beylere;

Saltanat-ı şahsiyenin ilgasıyla hükümlerlik hukukunun millet uhdesine geçmesi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde tecellisini tesbit eden kararın ilanı vesilesiyle gelen telgraf nameniz umumi heyete arz edildi. Milletin ilerleme yolunda hiçbir engele tesadüf etmeksizin yürütmesini ümit eder ve bunu sağlayacak olan milli hakimiyetin tebrikinden dolayı teşekkür olunur efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Sanisi Doktor Adnan.²⁷⁴

²⁷² Derdli, 17 Ekim 1922, No:138.

²⁷³ Derdli, 5 Kasım 1922, No:140.

²⁷⁴ Derdli, 14 Ekim 1922, No:141.

Bolu’da Vilayet Meclisinin Açıldığına Dair Teşekkür Telgrafı

“Dahiliye Vekilinden Başvekalet 19 Şubat 1924

Bolu vilayeti meclis-i umumisi devre-i ictimaiyenin hitamı dolayısıyla mevcudiyet ve istiklal-i memleketi kurtarmak yolunda büyük harikalar ibda’ eden ve beşeriyetin en mütakamil ve umumi hükümetini kurmakta şanlı muvaffakiyat icra buyuran Gazi M. Kemal P. Hazretleriyle meclis-i aliye tazimat ve tekrimatını muvaffakiyat temenniyatını terdifen arz eylediği adı geçen vilayettin 12/2/340 tarihli telgrafnamesinde işar kılınmağla arz-ı keyfiyet ederim. Efendim.”²⁷⁵

21- Millî Mücadele’de Burdur ve Burdurluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Mondros Mütarekesi’nin imzalanmasından sonra İtalyan işgal kuvvetleri 28 Haziran 1919’da Burdur’u resmen işgal etmişler ve Halıcı Abdizâde Edhem Efendi’nin hükümet karşısındaki evini karargâh yapmışlardır. İtalyanların Burdur’u işgal etmeleri, asker adına Burdur Asker Alma Dairesi Başkanı Miralay İsmail Hakkı Bey tarafından protesto edilmiştir. İtalyanlar yaklaşık iki yıla yakın bir süre burada kalmışlar ve 1921 yılının Mayıs ve Haziran aylarında Burdur’dan ayrılmışlardır.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Burdur mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Ali Ulvi, Çilzade Fahrettin, Halim Hulusi (Ermiş,) İsmail Suphi (Soysallıoğlu), Mehmet Âkif (Ersoy), Şevket (Candaner), Veli (Saltıkgil).

Mehmet Akif (Ersoy) Bey, halkı aydınlatmak ile görevlendirilerek Eskişehir, Sandıklı, Dinar, Antalya ve Afyon yörelerini dolaştı. Camilerde Millî Mücadele’nin amaç ve hedefleri konusunda vaazlar verdi. 18 Ekim 1920’de Genel Kurul kararıyla 45 gün izinli sayılarak halkı aydınlatma görevini sürdürmesi istendi. Önce Konya’ya sonra Kastamonu’ya gitti. İzni bir ay daha uzatılmakla aralık ayı sonunda yasama görevine geri döndü.²⁷⁶ İsmail Suphi Soysallıoğlu, 1921 yılında Mustafa Kemal Paşa’nın talimatıyla Buhara’ya gidip Türkistan Millî Birliği Teşkilatını kurdu. Başkanlığına da Zeki Velidi getirildi. Rusların şiddetli baskıları neticesinde İsmail Suphi, Zeki Velidi, Osman Hoca ve Müfti Sadruddin Han bölgeden uzaklaşmak zorunda kaldılar.

²⁷⁵ BCA. 030.10.194.327.16.

²⁷⁶ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.210-211.

Müteveffa Burdur Mebusu Müftü Halil Efendi'nin Eşinin TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 29 Nisan 1920

Zevcem Büyük Millet Meclisi azasından merhum Halil Efendi'nin vefatından dolayı tazimi bildiren emr-i telgraflerini aldım. Vatanın kurtarılması uğrunda dini mücahedeler yolunda can feda eden müteveffanın ebedi yokluğuna katlandığım gibi vatan hizmeti için yetiştirmekte olduğum beş evladımın da en büyüğü olan henüz on üç yaşındaki Mehmed'im yetimi de hadim-i millet ettiğimi beyan ederim. Cenab-ı Hakk zat-ı devletleri gibi fahr-i millete çok ömürler ihsan buyurması dualarıyla efendim hazretleri.

Burdur Müftüsü Müteveffa Halil Efendi Zevcesi Advie”.²⁷⁷

Burdur'dan Birinci İnönü Zaferi Münasebetiyle TBMM Garp Cephesi Kumandanlığına Tebrik Telgrafı

“Eskişehir’de Garp Cephesi Kumandanlığına 16 Ocak 1921

Muazzez ordumuzun elde ettiği zafer ve son galibiyeti kutlayarak iki günden beri livamızda gösteriler icra edilmekte ve ordumuzun zafer ve muvaffakiyetine dua eylemekte olmakla bu muvaffakiyetten dolayı zat-ı samilerine ve Büyük Millet Meclisi'nin muhterem azalarına tebriklerimizi arz eyleyiz.

Burdur Belediye Reisi Fahreddin.”²⁷⁸

İsmet Bey'in Burdur Belediye Reisine Cevabı ve Teşekkürü

“Burdur Belediye Reisi Fahreddin Beyefendi'ye 17 Ocak 1921

Zat-ı alilerinin ve muhterem Burdur livası kardeşlerimizin iltifatı Garp Cephesi'ni fahr ve mübahata boğmuştur. Ordu ve milletimizin uğrunda cansiperane mücadele ettiği meşru ve mukaddes gayemize en yakın zamanda nail olmamıza Cenab-ı Allah'tan niyaz eylesin Burdur ahalisi namına zatınızı Garp Cephesi'nin şükranını takdim eyleyim.

İnönü'de Garp Cephesi Kumandanı İsmet”.²⁷⁹

²⁷⁷ TBMM. Arşivi Dosya:2, 25/19.

²⁷⁸ ATASE. İSH. K: 696, G:23, B:1.

²⁷⁹ ATASE. İSH. K:695, G:121, B:1.

İkinci İnönü Zaferi Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik ve Destek Telgrafı

“Burdur’dan Müdafaa-i Milliye Vekâletine, Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 9 Nisan 1921

Afyonkarahisar muvaffakiyeti ile geri alınması ve Bursa Cephesinde düşmanı münhezimen perişan etmekte olan ve ordumuzun devam eden muvaffakiyetlerini kutlayarak 8/4/1921 gecesini bütün Burdur ahalisi ve mülki memurları ve askeriye ve muallimler mektebinin talebeleri ve şakirdanın iştirakiyle fener alayı teşkil ve havai fişekleri atılarak ahz-ı asker kalemine ve sonra hükümete gidilerek dini ve milli merasimde bulunulduğu maruzdur.

Kalem Reisi Ali Saim.”²⁸⁰

İkinci İnönü Zaferi Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 16 Nisan 1921

Mukaddes ordumuzun melun düşmana indirdiği kesin darbelerin ilk müjde haberlerini gözyaşları arasında aldık. Milletimizin azim imanına bariz delil olan muzafferiyetin muhterem mücahid ordularımıza en sıcak ve samimi hürmetler ve selamlarımızı takdim gaza meydanında şehit düşen yavrularımızın temiz ruhlarına Fatihalar hediye ederken bu mukaddes ordunun nazım hareketi muvaffakiyete sebep olan muazzez ve muhterem kumandanlarımızın huzuruna teşekkür hislerini ve minnettarlıklarımızı arz ve iblağ eder ve bu mutlu günlere ulaşmamızdan dolayı milli meclisimiz ve yüce riyasetlerine tekrar tekrar tebrik ve muvaffakiyetlerinin devamını Allah’tan temenni eyleriz ferman.

Belediye Reisi Fahreddin.”²⁸¹

Burdur’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Destek Mitingi ve Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Âliyesine 8 Eylül 1921

Kanlı emellerle mevcudiyetimize saldıran alçak düşmanı kahr ve perişan eden mukaddes ordumuzun harp tarihi âleminde birer şaheser olduğu düşman lisanından iğrendiğimiz son gazalarını memleket namına tebrik ederken alçak düşmanın pis ayakları

²⁸⁰ ATASE. İSH. K: 567, G: 133, B:1. Aynı tel. Cenub Cephesi Kumandanlığına ATASE. İSH. K:746, G:122, B:1.

²⁸¹ ATASE. İSH. K:567, G:126, B:1-10.

altında inleyen vatan parçalarının bir an evvel kurtarılması için başarılarınızın devamına titreyen kalplerle dua ediyoruz. Mukaddes gaye uğrunda her zaman hiçbir fedakârlıktan kaçmayan vatan evlatlarının kalbi bağlılıklarını teyiden arz eylerim ferman.

Belediye Reisi Ahmet”²⁸²

Burdur’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Destek Mitingi ve Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Anadolu Ajansı’na 10 Eylül 1921

Bugün belediye dairesi önünde toplanan binlerce halk ordularımızın bütün cephelerde görülen şükranına değer faaliyetini ve bilhassa melun düşmanın Ankara yolunda tevkifini zikr ederek muhterem başkumandanımız ile ordu kumandanlarının, bütün subay ve erlerinin milli istiklalimizi korumak uğrundaki fedakâr hizmetlerini taktirle yad etmiştir. Hür ve müstakil yaşamaya tekrar ahd ve yemin eden bu halk istikballeri için çarpışan kahraman ordumuza selam ve hürmetlerini tebliğ ve milli istiklali muhafaza için şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da her fedakârlıktan çekinmeyeceklerini tebliğ bizleri memur ederek ordumuzun muzafferiyetlerinin devamı duası tekrar edilmiş olduğu arz olunur.

Müftü Hulusi, Belediye Reisi Ahmed, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti azası Ziya.”²⁸³

Burdur’dan Büyük Taarruz Günlerinde Yapılan Destek Mitingi ve Gönderilen Telgraf

“Burdur’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Müdafaa-i Milliye Vekaletine 6 Eylül 1922

Ordumuzun devam eden muzafferiyetini kutlamak ve tebrik etmek için bugün Burdur’da yapılan büyük merasimde bütün Burdur halkı ile kız ve erkek talebeleri ve memurlar mevcut olduğu halde kalem dairesine gelerek muzafferiyet elde eden ordumuz kumandan ve zabitan ve efradı hakkında övgü dolu sözlerle ordumuzun muzafferiyetin devamına temennilerde bulundukları kalem ve ordu namına teşekkürlerle mukabelede bulunulduğu ordumuzun kıymetli zaferleri hakkında minnettarlık beyan eden mahalli hükümete ve bütün halkın bu suretle göstermiş oldukları İspartalıların dahi aynı suretle sıcak ve samimi tezahüratlarının vekâletinize arz ve ıblağına cesaret eylerim.

Kalem Reisi Mazhar.”²⁸⁴

²⁸² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-144.

²⁸³ Hâkimiyet-i Milliye, 12 Eylül 1921, No: 290.

²⁸⁴ ATASE. ISH. K:1548, G:12, B:3, 3-a.

22- Millî Mücadele’de Bursa ve Bursalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Bursa, 8 Temmuz 1920’de Yunanlılar tarafından işgal edilmiş, 11 Eylül 1922’de yeniden Türk egemenliğine geçmiştir. Bursa’nın Yunanlılarca işgali TBMM’de büyük bir üzüntü meydana getirdi ve tepki doğurdu. Yapılan görüşmelerde birçok kişi tedbirsizlikle suçlandı. 10 Temmuz günü Trabzon Mebusu Hamdi Bey (Nebioğlu) ve 30 arkadaşı tarafından verilen önerge ile Bursa’nın işgali ve işgal sonucunda oradaki Müslüman halkın uğradıkları kötülük ve zulümlerin üzüntüsüne Meclisin katıldığının bir belirtisi olarak, oturuma yirmi dakika ara verilmesi ve Başkanlık kürsüsünün siyah bir örtü ile örtülmesi istendi. Bunun üzerine oturuma yirmi dakika ara verildi ve kürsü de siyah bir örtü ile örtüldü. Bu örtü zaferin kazanılıp Bursa’nın geri alınmasından sonra kaldırılacaktı. Bursa’nın düşmesi üzerine Garp Cephesi Kumandanlığına konuyla ilgili tahkikat açılması TBMM tarafından kararlaştırıldı. Yapılan tahkikat neticesinde, Albay Bekir Sami Bey 20. Kolordu Kumandanlığından alınarak, Antalya ve Havalisi Komutanlığına atandı.

Sakarya Savaşı günlerinde Türk kuvvetleri ile Yunanlılar arasında şiddetli çatışmalar devam ederken, 4 Eylül 1921’de Yunan Kralı Konstantin Bursa’ya geldi. Gayesi, 26 Haziranda Millî kuvvetlerin taarruzu sonucu Yunan kuvvetlerinin 28 Haziran’da boşaltmak zorunda kaldığı İzmit ve çevresini tekrar işgal etmek üzere başlatılacak harekâtı idare etmektir. Ancak bu sırada 5 ve 6 Eylül günleri Sakarya’da Yunan taarruzu Türk kuvvetlerince kırıldı. Bilâhare Türk kuvvetleri 10 Eylül’de karşı taarruzda bulundu. 13 Eylül’de de Sakarya’nın doğusu Yunan kuvvetlerinden temizlendi. Hatta Eskişehir’e doğru çekilmekte olan Yunan kuvvetlerini Sakarya’nın batısına geçen Türk kuvvetleri takibe aldı. Yunan kuvvetleri geri çekilirken İnönü Savaşlarında da olduğu gibi köyleri ve kasabaları yakıp yıkmaktan da geri kalmıyorlardı. Bu gelişmeler sırasında Bursa’da bulunan Konstantin, 15 Eylül’de Bursa’da toplanan Yunan Savaş Konseyi’nin yenilgiyi kabul etmesinden sonra 24 Eylül’de Yunan ordusunu teselli eden ve moral vermeye çalışan bir beyanname yayımladı. Arkasından 26 Eylül’de Atina’ya dönmek üzere Bursa’dan ayrıldı.

İşgal günleri Bursa ve tarihî dokusu için yıkıcı olmuştur. Sultan Osman ve Sultan Orhan türbeleri ve birçok Türk mimari ve dinî eseri Yunan askerleri tarafından tahrip edilmiş, bu haber Anadolu şehirlerini ayağa kaldırmıştır. İşgal altında olmasından dolayı Bursalıların telgrafları daha çok kurtuluş sonrasına aittir.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Bursa mebusları şu isimlerden oluşmaktadır:

Hasan Fehmi (Kolay), Muhiddin Baha (Pars), Mustafa Fehmi (Gerçekker), Necati (Kurtuluş), Operatör Emin (Erkul), Osman Nuri (Özpay), Abdullah Servet (Akdağ).

Opr. Dr. Mehmet Emin Bey (Erkul) 1920 Kasım ayında cephede yaralıların tedavisinde görev aldı.²⁸⁵ Mustafa Fehmi Bey, Birinci Dünya Savaşından sonra İttihatçı olduğu için 1919'da Karacabey Müftülüğünden ve Evkaf Komisyonu Başkanlığından azledildi. Yunanlıların İzmir'e asker çıkardığı günlerde, Karacabeyliler Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini kurdu ve başkanlığına M. Fehmi Hoca'yı, yardımcılığına Belediye Tabibi Dr. Ahmet Nazif'i getirdiler. Ankara'da kurulacak Büyük Millet Meclisi için Bursa'dan beş milletvekili istenince bir milletvekilliği Karacabey'e ayrıldı. 3 Nisan 1920 günü belediye salonunda toplanan cemiyet üyeleri, M. Fehmi Bey'i milletvekili olarak seçti ve ertesi gün (4 Nisan 1920) Ankara'ya gönderdi. Mustafa Fehmi Bey 23 Nisan 1920 Cuma günü Hacı Bayram Camii'nde topluca kılınan namazdan sonra, meclis binası önüne yurdun çeşitli yerlerinden gelmiş olan milletvekillerinin önünde, Türkiye Millet Meclisinin açılış duasını yaptı. 4 Mayıs 1920 günü Mustafa Kemal Paşa'nın hazırladığı İcra Vekilleri Heyeti listesinde, ilk Türkiye Büyük Millet Meclisinin Umur-u Şeriyeye ve Evkaf vekili olarak yerini aldı. Bu görevi 27 Nisan 1922'ye kadar devam etti. Daha sonraki hükûmetler de görev alan Mustafa Fehmi Bey 30 yıl Bursa milletvekilliği yapmıştır.

İkinci İnönü Zaferi Üzerine İnegöl'den Tebrik Telgrafı

“İnegöl'den Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 15 Nisan 1921

İnönü Meydan Muharebesi'nden kaçan düşmanı takipte Üçüncü Süvari Fırkasının ibraz eylediği cesaret eserlerini mübarek Anadolu'muzun en mamur kasabalarından sayılan İnegöl'ümüzü ve çevresini sefil düşmanın mezalim ve kötülüklerinden kurtarmıştır, İslam milleti namına bizzat kendilerine ve temsilcileri olan umum kumandanlarımıza şükranlarımızı arz eyleriz.

İnegöl Belediye Reisi İsmail.”²⁸⁶

Bursa Mebuslarının Esir Bursalılarla İlgili Talepleri 30 Eylül 1922

“Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine

Yunanlılar tarafından işgal zamanında merkez kazadan beş yüz vilayet dahilinden tahminen üç binden fazla kadın ve erkek ve çocuk tevkif edilerek Yunanistan'a sevk edilmiştir. Bu zavallılara mensubu olan binlerce kadın ve çocuk Büyük Millet Meclisi

²⁸⁵ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.224

²⁸⁶ ATASE. İSH. K: 567, G: 126, B: 1-19; ATASE. İSH. K:726, G:22, B:1.

Hükümet-i muzafferesinden peder ve zevcelerini ve evladınızı kurtarmasına intizar etmektedirler. Bu sivil esirlerin memleketlerine iadesini temin için icab eden seri teşebbüslerde bulunulmasını istirham eyleriz. 24 Eylül 1922.

Bursa Mebusları Operatör Emin, Şeyh Servet, Muhiddin Baha.”²⁸⁷

Kirmastı’dan (Mustafa Kemalpaşa) Türkiye Büyük Millet Meclisine 23 Nisan Yıl Dönümünü Tebrik ve Bağlılık Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandanımız Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

Hain düşmanların tuzaklarından kurtularak şanlı sancağımızın hâkimiyet ve istiklalimizin şerefiyle 23 Nisan saadetli bayramını bugün idrak eden Kirmastı kazası zaferlerimizin merkezi Büyük Millet Meclisi heyeti celilesine, gazanfer milli ordumuza Türkiye’nin muhterem ahalisine arz ve tebliğ ile bağlılıklarımızı ilan eyleriz.

Kirmastı Kaymakamı Ali Sabri, Belediye Reisi Halit.”²⁸⁸

İkinci Devre Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılması Üzerine Bursa’dan Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Muhterem Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 15 Ağustos 1923

Yüce meclisimizin ikinci devresinin açılmasını ve yüce zatınızın başkanlığa seçilmenizi müttehiden tebrik ederiz. Bu devrenin riyasetinizde sulh ve ilerleme için faydalı geçmesini Yüce Allah’tan diler sizin ve Büyük Millet Meclisi’ni bütün vilayet namına tebrik eder saygılarımızı sunarız, ferman.

Hüdavendigâr Valisi Hikmet.”²⁸⁹

23- Millî Mücadele’de Çanakkale ve Çanakkalelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi yirmi beş maddeden ibaretti ve mütarekenin ilk maddesi, Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının Osmanlı Devleti tarafından açılması ve kalelerin müttefik orduları tarafından işgal edilecek

²⁸⁷ TBMM. Arşivi Dosya:3, 4/8.

²⁸⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1.

²⁸⁹ C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-216.

olması yönünde idi. Karadeniz'in ve İstanbul'un kontrol edilmesi açısından İngilizler ve Fransızlar için Çanakkale önemli bir merkez idi. Bu yüzden İngilizler 9 Kasım 1918'de Seddülbahir ve Kumkale'ye kuvvet çıkararak Çanakkale Boğazı'nın her iki tarafını Türk askerlerinin gözyaşları arasında işgal ettiler. Dört yıl boyunca İngiliz ve Fransız birlikleri Çanakkale ve çevresini çok sıkı bir kontrol altında tuttular. Buna rağmen Çanakkale ve civarındaki millî birlikler üzerlerine düşen görevi başarıyla yerine getirdiler.²⁹⁰ Millî Mücadele'nin başarıyla sonuçlanması üzerine 26 Kasım 1922'de Çanakkale, Gelibolu, Maydos ve Lalapaşa Ankara kuvvetleri tarafından ele geçirildi.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Çanakkale mebusları şunlardır: Hafız Hamdi (Dumrul), Hamit (Karaosmanoğlu), Mehmet (Dinç).

Biga Mebusundan Orduya Dua ve Yardım Teklifi

“Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 4 Temmuz 1920

Vatan ve millet-i İslamiyeyi harici ve dahili düşmanlara karşı muhtelif mevkilerde, cephelerde müdafaa etmekte ve hamiyetli kanlarını dökmekte bulunan şanlı mücahitlerimize umumi meclis namına takdir beyan edilmesi ve tevfiyat-ı hemadaniyeye mazhariyetleri duasıyla selamlarımızın ve kendilerine manen ve maddeten zahir bulunduğumuzun tebliği hususunun karar altına alınmasını arz ve teklif eylerim. Ferman.

Biga Mebusu Hamdi.”²⁹¹

Gelibolu'dan İstanbul'da TBMM Temsilcisi Refet Paşa'ya İstanbul'un Kurtuluşu ve Zafer ile İlgili Tebrik Telgrafı

“İstanbul'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkumandanlık Mümessili Refet Paşa Hazretlerine 5 Aralık 1922

Memleketin hür ve mesut yaşamasını temin için sizler hak yolunda cihat ederken biz Gelibolularda kayıtsız ve neticelenmeyen bir hayatın gerdanında mecburi çalkalanıyorduk. Fakat manen ve kalben beraber bulunuyorduk. İsabetli tedbirleri sayesinde minnet duyduğumuz halifemize pek yakın bulunmak şerefine mazhar olunarak secde-i Rahmana kapanıp Allah'a şükreden sonra bizleri mazhar buyurduğunuzdan dolayı kendimizi bahtiyar addederiz. Halifemize yakınlaşmak şerefi harekâtınızın Allah katında da kabul buyrulduğunu kuvvetli bir delil sayarak muvaffakiyetinizden dolayı

²⁹⁰ Mesela, Çanakkale'nin hamiyetli ahalisi tarafından Anadolu Himaye-i Etfal Cemiyetine (Kimsesiz Çocuklar Cemiyeti'ne) beş bin lira bağışlanmıştı. (Renin, 28 Teşrin evvel 1922, No:15).

²⁹¹ TBMM Arşivi. Dosya: 1, B No:8/3.

tebriklerimizi kabul buyurmanızı ve bu vesile ile de sevinç ve şükranlarımızı arz eyleriz efendim.

Gelibolu Belediye Reisi Asım Atıf.²⁹²

Gelibolu'dan Lozan Antlaşması'nın İmzalanması Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 24 Temmuz 1923

Muahedenamenin (Lozan) Milli mecliste tasdik edildiğini haber aldık. Artık milletin her türlü esaret zincirlerini kıran ve ilerleme yolundaki manileri deviren bu büyük başarının gerçek düzenleyicisi olan zat-ı devletlerini Gelibolu halkı namına hürmet ve tazimle tebrik ederim.

Gelibolu Belediye Reisi Şevki.²⁹³

Bayramiç'ten Lozan Antlaşması'nın İmzalanması Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 27 Temmuz 1923

Mualla vicdanınızdan aldığımız ilham ile başardığımız milli istiklal ve vatanın kurtuluş tarihinde büyük bir şaheser teşkil eden Sulh (Lozan) ile bayramlar bayramını bize yaşattığından hepimiz sevinçler içinde tebriklerimizi arz eder, başarılarınızın devamını niyaz eyleriz.

Bayramiç Belediye ve Müdafaa-i Hukuk namına Reis Mustafa.²⁹⁴

24- Millî Mücadele'de Çankırı ve Çankırlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Çankırı'nın Millî Mücadele'deki en önemli fonksiyonu “İstiklal Yolu” üzerinde olması hasebiyle deniz yolu ile İnebolu'dan gelen silah ve cephaneleri Ankara'ya taşımasıdır. Bu sebeple Çankırı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Çankırı Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Cemiyeti, Millî Mücadele boyunca Batı Cephesi'ndeki orduya lojistik destek sağlamışlardır. Çankırı Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Cemiyeti 19 Eylül 1021'de Çankırı Yaralıları Hastanesini ziyaret etmişler, yaralılara bağış ve yardımlarda bulunmuşlardır.²⁹⁵

²⁹² ATASE. İSH. K:1537, G:120, B:6.

²⁹³ C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-198.

²⁹⁴ C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-354.

²⁹⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 25 Eylül 1921 No: 303.

Çankırı eşrafından Fevzizâde Abdullah 100 baş koyunu Tekâlîf-i Milliye komisyonuna bağışlamıştır.²⁹⁶ Çankırı’da Sakarya Zaferi’ni kutlamak için 14 Eylül’de büyük bir miting yapıldı, dualar edildi, kurbanlar kesildi, nutuklar irad edildi.²⁹⁷

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Çankırı Mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Behçet (Kutlu), Müştak (Torbo), Neşet (Akkor), Sait (Üçok), Tahir Aşık (Musuloğlu), Hacı Tevfik Efendi, Ziya (Esen İsfandiyoğlu).

Çankırı’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne 25 Ağustos 1921

Bugün Cami-i Kebir’de öğle namazını müteakip her sınıf halktan müteşekkil büyük bir kalabalık önlerinde ulema, şeyhler ve memleketin önde gelenleri olduğu halde sancak-ı şerifi tekbir ve tehlillerle taşıyarak hükümet havlusunda toplanmışlardır. Burada Yunanlıların işlediği cinayetler ve kötülükler sayılmış, Misak-ı Milli gayesine ulaşınca kadar azim ve imanımıza hâlel gelmeyeceği gibi malen, bedenlen gerekli fedakârlığı yerine getirilmesinden çekinmeyeceklerinin ve kudurmuş düşmanın tecavüzlerinden müdafaa eden ve yakında Hakk’ın yardımı ile bütün topraklarımızı temizlemek ve şerefli tarihimizi yüceltecek ordu başkumandan, subay ve erlerine selam ve hürmetlerinin iletilmesi karar altına alınmış ve ahali pek heyecanlı bulunduğu ve gözyaşları akıttığı bir sırada etkili bir dua ile mitinge son verilerek aldıkları kararların arzına aracılık edilmesi istirham edilmiş olduğu arz olunur.

Mutasarrıf Adil.”²⁹⁸

Çankırı’dan Sakarya Zaferi’ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Başkumandan-ı âlimiz ve Büyük Millet Meclisi Reisi Büyük Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 15 Eylül 1921

Milli istiklalimize ve hayatımıza gayri ihsanı bir surette suikast eden alçak düşmanlarımızı Allah’ın yardımıyla kahr ve tenkil ve yakın zamanda tamamen imha ve izmihlalini tamamlamak hususunda ordumuzun gösterdiği kudret ve kuvvet tedabir-i saye-i devletinin takdir-i subhaniye mazhariyeti tecelliyattan bulunduğu kani olarak zat-ı Samilerini ve bütün ordu kumandanlarıyla cesur askerlerini bütün liva ahalisini

²⁹⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 21 Eylül 1921, No:299.

²⁹⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 16 Eylül 1921, No:294.

²⁹⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 26 Ağustos 1921, No: 273.

namına tebrik eder ve muvaffakiyetlerinin devamına duacı olduğumuzu arza cesaret eylerim ferman.

Çankırı Mutasarrıfı Adil.²⁹⁹

Çankırı'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 20 Eylül 1921

Eski Türk zaferi ve ihtişamının ispatı suretiyle Sakarya galibiyetini de elde ederek canî Yunanlılara vurulan darbeler ile milli davanın meşruiyet ve kudsiyetini dünya medeniyetine ve namağlup bir ruh ve sarsılmaz bir azimle iman ile yükseltmeye çalışan halk ordusu başkumandanımız Paşa hazretleri ile kahraman kıtalar ve subayların en parlak tarih sayfalarını altın yazılarla donatmalarından dolayı şükranlarımızı arz eder muzafferiyetlerinin devamını Hüda'dan niyaz ederiz.

Çankırı Belediye Reisi.³⁰⁰

Çankırı'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 3 Ekim 1921

İkbalinizin vatana saadet bahşedeceğine en kuvvetli imanım ile emindim. Cenab-ı Hakk vetekaddes hazretlerinin vücut-ı alinize sıhhat ve her emelinize muvaffakiyet diler, saygılarımı ve tebriklerimi arz ederim muhterem Paşa Hazretleri.

Çankırı'da Jandarma Binbaşı Salih Zeki.³⁰¹

25- Millî Mücadele'de Çorum ve Çorumluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Çorum Millî Mücadele'ye asker ve erzak sağlayan şehirlerdendir. Çorum merkez gibi bütün kazaları; Sungurlu, Alaca, İskilip, Kargı ve Osmancık milli duruşlarını göstermişler. Batı Cephesi'ne ve Türkiye Büyük Millet Meclisine destek olmuşlardır. Aşağıda verdiğimiz telgraflar Çorumluların bu duruşunu açıkça göstermektedir.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Çorum mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

²⁹⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-18.

³⁰⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-165.

³⁰¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-221.

Abdurrahman Dursun (Yalvaç), Hüseyin Ferit (Törömküney), Fuat (Tek), Haşım (Apaydın), İsmet (Eker), Sıddık (Mumcu).

İskilip'ten Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Kuva-yı Milliye Destek Telgrafı

“Meclis-i Kebir-i Milli Riyasetine 30 Nisan 1920

Kazamız ahalisi ta teşekkül tarihinden beri kuva-yı milliyenin meşruluğunu takdir ve Heyet-i Temsiliyenin hayırlı neşriyatını ve bayanlarını layıkı vechile idrak ve inkıyad edip iki gün evvel kazamızı şereflendiren Kaymakam vekili Mahir Efendi'nin önemli ifadeleri kamuoyunu bir kat daha aydınlatmış ve bu suretle de vatanın kurtulması emelindeki İskilip Kazası ahalisi bir vahid kitle haline gelerek bu kazada icra-yı fesadiye bundan böyle müsaade edecek bir ferd tasavvur edilemeyeceğini teminen arz ile dahil olduğumuz bu badire-i uzmadan muvaffakiyetle kurtuluşumuzu cenab-ı Hakk'tan niyaz ve yarından itibaren teşkilat-ı milliyemizin nahiye ve köylere yayılmasına başlanacağını arz eyleriz.

Müftü İsmail Hakkı, Belediye Reisi Ali, Müdafaa-i Milliye Reisi Necmeddin, Azalar: Mustafa, Şükrü, Tahir, Sabri.”³⁰²

Çorum Mutasarrıfından Türkiye Büyük Millet Meclisine Teşekkür Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 2 Ocak 1921

Çorum livasının müstakil olarak idaresine izin verilmesi üzerine liva umumi meclisi ilk defa olarak bugün özel merasim ile açıldı ve şu vesile ile de milletin maksadının Allah'ın yardımına mazhar olması duası tekrar olundu. Milli faziletler dolu olup on asra yakın bir zamandan beri İslamiyet'in şan ve şevketi ve beka ve ilerlemesine muvaffak olmuş ve asırlarca şark ve garpta bir siyasi amil olmak şerefini üzerine almış olan kahraman milletimizin sahip olduğu mefahir-i maziye harbi umumide dahi izhar eylediği hakk-ı hayata rağmen bilinen devletler tarafından ihdas edilmek istenen vaizyet-i imhakaraneye karşı bir taraftan hareket-ı şan averaneye ile milli hukukumuzun ve milli menfaatlerimizin muhafazasına cidden şayan-ı şükran bir suretle sarf-ı mesai buyrulduğu bir sırada dahi bu gibi ıslahat icrasıyla milletimizin ilmen ne kadar yüksek olduğu gösterilmiştir. Heyet-i celilerine meclisimizin şükranlarını arzına cesaret edildi ferman.

Mutasarrıf Cemal.”³⁰³

³⁰² TBMM Arşivi. Dosya:1, B No:12/14.

³⁰³ TBMM Arşivi Dosya:2, 25/21.

Çorum Mebusu Haşim Bey’in Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birinci İnönü Zaferi’ni Tebrik ve Mücadeleye Devam Edilmesini Tavsiye Eden Telgrafı

“Ankara Büyük Millet Meclisi Riyasetinden Heyet-i Celileye 17 Ocak 1921

Gazanızı tebrik, muzafferiyetini Hakk’tan tazarru zirde münderiç ısrarlı tekliflerimin yerine getirilmesini temenni eylerim.

Ricat-ı kahharane ile münhezim düşmanın göz açtırılmaksızın takibi,

Hiç ümid edilmedik taşın baş yaracağını hatıra getirmemiş olduğumuzdan içimizde Reşidler, Ethemler münafıklar mevcut ve mahsus ise pişgah-ı ümmette idamı,

Meclisimizin bütün manasıyla fedai bir zümre-i uzmadan ibaret olduğuna göre 26 Eylül 336 zabıt ceridesindeki beyanatımıza iştirak buyuracak zevatın Çorum’a gönderilmesi,

Uygun bulmamaları halinde daha büyüğünün hakkından gelinmek şartıyla Samsun’a kadar gitmeme müsaade verilmesini,

Meclis-i âlinin vakar ve sebat-ı merdanesini şükranla taktir eden Çorum ahalisinin kahraman İsmet Beyefendi hazretleriyle muhterem mücahitlerimize de selamlarımın iblağına delalet buyrulmasını,

Heyet-i muhteremenin bu vesile ile bir daha tek tek ellerini sıkar ve vereceği karara makine başında intizar ederim.

Çorum Mebusu Haşim”³⁰⁴

Osmancık’tan İkinci İnönü Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Müdafaa-i Milliye Vekâletine, Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 15 Nisan 1921

Din düşmanlarına karşı, İslam cesaretini kahir efradıyla Türkiye’nin tarihi kudretinin yücelmesine hizmet eden muzafferiyetinizden dolayı zat-ı devletinizi ve etrafınızda toplanan bütün kıtaların kumandanlarını tebrike, kahraman asker evlatlarımıza Cenab-ı Allah’tan iyi muvaffakiyet ve muzafferiyetlerini niyaz ve din millet uğrunda canını feda eden muhterem şehitlerimizin temiz ruhlarına fatihalar ithaf ederiz.

Osmancık Kaymakamı Arif.”³⁰⁵

³⁰⁴ TBMM Arşivi Dosya:2, 25/12.

³⁰⁵ ATASE. İSH. K: 576, G: 126, B: 1-18.

Çorum'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Bayram Tebriki ve Zafer Duası Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine ve Heyeti Vekile Riyaset-i Celilesine
10 Ağustos 1921

Çorum livası istiklal ve istihlas-ı millet uğruna girişilen mukaddes mücadele içinde idrak ettiğimiz bayram münasebetiyle tebriklerimi arz ve takdim ederken bu mübarek günün büyük zafer ve istiklal bayramına numune olmasını Cenab-ı Hakk’tan niyaz eyler.

Mutasarrıf Cemal.”³⁰⁶

Çorum'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Çekilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 21 Ağustos 1921

Hayat ve istiklalimizi imha etmek isteyen alçak düşmanların hain hücumlarını canlarını feda ederek durduran kahraman ordumuzu Çorumlular daima saygıyla takdir ve tebrik etmektedir. Kesin zaferi elde edinceye vatan ve milleti azim ve imanla kurtarmak isteyen ordumuza itimadımız tamdır. Ordumuzun her türlü ihtiyaçlarını temin hususunda büyük fedakârlıklarla heyecanlı faaliyetler göstermekte ve asker olanlar bütün cephelere koşmaktadır. Millet azim ve iradesinin kuvvetiyle harikalar gösteren fedakâr ordusuna ümidini bağladığının hürmetleri selamlarımızla iletilmesini rica ederiz.

Belediye Reisi Nuri, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Çorum Merkez Heyeti, Hilal-i Ahmer Cemiyeti Merkez Heyeti”³⁰⁷

Alaca'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Çekilen Destek Telgrafı

“Hüseyinabad’tan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Ağustos 1921

Merkezde toplanan kazamız ahalisi aşağıdaki kararları almıştır, arz olunur.

Bütün kuvvetiyle varlığımızı imha ve ortadan kaldırmayı kast eden mel’un ve menfur düşmanlar Yunan sürülerine karşı mukaddes vazifelerini en iyi şekilde yerine getiren büyük milli ordumuza şükran ve hürmetlerimizi takdim eyleriz.

³⁰⁶ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:3-46.

³⁰⁷ Hâkimiyet-i Milliye 4 Eylül 1921, No: 282.

Alçak düşman ana topraklarını mezar ve haram edecek maddi ve manevi sebeplerin tamamını son canımıza ve son malımıza kadar harcamaya ve bu konuda büyük hükümetimizin her teklifini yerine getirmeye amade bulunduğumuzu arz ederiz.

Hüseyin Abad Kazası ahalisi namına Müftü Mehmed Tevfik, Müdafaa-i Hukuk Reisi Asım, Belediye Reisi Behçet”³⁰⁸

İskilip’ten Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Çekilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 1 Eylül 1921

Bugün binlerce ahali, ulema, şeyhler ve memurlardan oluşan bir cemiyet pazar meydanında toplanarak müftü efendi tarafından açık bir dua yapıldıktan sonra Sivas eski valisi İsmail Kemal beyefendi, Savcı Medeni Bey taraflarından gayet etkili nutuklar söylenerek alçak Yunan haydutlarının lanetli fikirleri milletçe tamamıyla anlaşılacak aşığında ki kararlar alınmıştır.

Dini ve milli mukaddesatımızı imhaya kalkışan zalim, hunhar düşmana hak ettiği ceza verilmelidir. Misak-ı Milli’nin teminine kadar milli cihada devam farzdır. Ya ölüm ya istiklal başka türlü selamet çaresi olmadığını millet her türlü fedakârlığı yapmaya amadedir. Vazifesini hakkıyla bilen kahraman kumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine, mesai arkadaşlarına ve mukaddes askerlerine selam ve saygılarımızın arzını rica ederiz.

Müftü İsmail Hakkı, Müdafaa-i Hukuk Reisi Necmettin, Belediye Reisi Ali”³⁰⁹

Sungurlu’da Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting, Alınan Destek Kararının Türkiye Büyük Millet Meclisine Bildirilmesi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Matbuata 11 Eylül 1921

Umum köyler ve kasaba ahalisinden oluşan büyük bir kalabalıkla hükümet meydanında akdedilen muazzam bir içtimada alçak düşmanların kudurmuş tecavüzleri karşısında vatanını büyük bir kahramanlıkla müdafaa eden cesur ordumuzun emsalsiz fedakârlığı iftiharla ve şükranla yad edilmiş ve Misak-ı Milli ile belirlenmiş milli gayelerin elde edilmesine kadar her türlü fedakârlığın yapılması tekrar olunmuştur. Bugün devam eden müşkil ve kanlı muharebelerde düşmanın kan dökücü taarruzlarını durdurarak millete hakiki bir itimad ve emniyet bahşeden cesur ordumuzun muhterem

³⁰⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1921, No:287.

³⁰⁹ Hâkimiyet-i Milliye 4 Eylül 1921, No: 282.

kumandanlarıyla subay ve erlerine kaza ahalisinin selam ve şükranını arz ve tebliğini arz ederiz.

Müftü Mehmed, Belediye Reisi Hacı Osman, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hacı Sadık.”³¹⁰

Sungurlu’dan Sakarya Savaşı’nı Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 17 Eylül 1921

Yirmi bir gün devam eden Sakarya Meydan Muharebesi’nin galibiyet şerefi ordumuza nasip oldu. Bu muzafferiyette meşru hakkını müdafaa eden milletin ve ordunun azmi kadar müessir olduysa bu imanlı orduyu sevk ve idare ederek evvelden alınmış bir zafer müjdesi gibi her kalbe bir nur-ı itimat bahşeden yüce şahsiyetiniz düşmanın başını çarparak kırıldığı o metin müdafaa cephemizin ve memleketin o kadar ruhunu teşkil etti. Şarkın bütün Türk milletinin en büyük kurtuluş hareketini parlak zaferini teşkil eden bu iftihar olacaktır. En yaşlı anlardan başlayıp vatan ve milleti bu kurtuluş günlerine ulaştıran büyük rehberliğinizin minnet ve şükranını tekrar ile bütün Yunanistan’ın silahlı kuvvetlerinden oluşan düşman ordusunu vatanın harim-i ismetinde mağlup ve perişan eden kahraman ordumuzun umum kumandan heyetiyle subaylarına ve askerlerine şükranlarımızı arz eyleriz.

Bütün Kaza namına Belediye Reisi Hacı Osman, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hacı Sadık”.³¹¹

Sungurlu’dan Sakarya Savaşı’nı Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Eylül 1921

Sakarya Meydan Muharebesinde kahraman ordumuzun elde ettiği parlak ve kesin zafer bütün memleketi büyük bir sevinç ve heyecan içinde bıraktı. Muzafferiyet haberinin duyulması üzerine civar köylerden bile koşup gelen binlerce ahalinin iştirakiyle hükümet meydanında yapılan içtimalarda kahraman ordumuzun fedakârlığı heyecan ve şükranlarla tebrik edildi, kurbanlar kesildi. Yirmi beş-otuz günden beri ümitlerle dolu olarak geçen heyecanlı saatlerin bu haklı mükâfatı karşısında memleket şu an derin mutluluk içindedir. Orduya yapılan bağışlar oldukça fazladır.

Belediye Reisi Hacı Osman, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hacı Sadık.”³¹²

³¹⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 12 Eylül 1921, No: 290.

³¹¹ Hâkimiyet-i Milliye, 12 Eylül 1921, No: 290.

³¹² Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

Çorum Mutasarrıfından Adana'nın Kurtuluşu Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reis-i Alisi ve Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 3 Aralık 1921

Sevgili Adana'nın anavatana katılması hakkındaki ajansın müjdesi bütün livada sevinçle karşılanmış ve halk milli mücahedenin her safhasında her an artan büyük başarıları karşısında şükran göstergesi olarak secdelere kapanıp ayinler icra eylemekte bulunmuştur. Binaenaleyh şu büyük başarınızdan dolayı liva namına tebriklerimizi arz ve tazime cesaretle daha şanlılarına ulaşmanızı Allah'tan niyaz eylerim.

Mutasarrıf Bahaeddin.”³¹³

Çorum'dan Adana'nın Kurtuluşu Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve Büyük Başkumandanı Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 4 Aralık 1921

Milli mücahedemizin ulvi safhalarını yaşayan kahraman Adana'mızın şehitler ruhuna şefkat nurları saçan şanlı sancağına kavuşmasını mukaddes gayemizin elde edilmesine kat'i delil addederek zat-ı devletlerinin Büyük Millet Meclisi ve büyük ordumuzu kemal-i tazimle tebrike cesaret eyleriz.

Çorum Belediye Reisi Nuri, Çorum'da Mezun Mebus İsmet.”³¹⁴

Kargı'dan Adana'nın Kurtuluşu Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 7 Aralık 1921

Anavatana katılan Adana'mızda şanlı bayrağımızın dalgalanması mutluluğu ile ilan-ı sürur ve şadümani eyleyen Kargı halkı muhterem meclisini tebrike cesaret eyler ferman.

Kargı Nahiyesi Belediye Reisi Mehmet.”³¹⁵

³¹³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-2.

³¹⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-3.

³¹⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-4.

26- Millî Mücadele’de Denizli ve Denizlililerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

22 Mart 1919’da “Bağımsız Mutasarrıflık” haline gelen Denizli’de millî yapılanmayı örgütleyen en önemli teşkilat Müdafaa-i Hukuk Cemiyetidir. Bu cemiyet 29 Mayıs 1919’da kurulmuş, 18 Temmuz 1919’da bir beyanname yayınlayarak seferberlik ilan etmiştir. 12 Ocak 1920’de Emin Efendi ve Faik Bey’in İstanbul’da toplanan Meclis-i Mebusana Denizli Milletvekili olarak katıldı. Buldan, Çivril ve Güney Yunan birlikleri tarafından işgal edildi. Demirci Mehmet Efe, Mutasarrıf Faik Bey ve Müftü Ahmet Hulusi Efendi Denizli’deki örgütlenmeyi sağlayan liderlerdir.

Millî Mücadele döneminde Kuva-yı Milliye örgütleri, Aydın’dan Denizli’ye kadar olan alanda konumlanan milis kuvvetlerinden meydana gelmekteydi. Aydın-Denizli çizgisinde Çine, Umurlu, Nazilli, Köşk ve Sarayköy noktalarında cepheler kurulmuştur. Bu bölgelerde faaliyet gösteren milislerin örgütlenmesinin öncülüğünü 57. Tümen komutanı Albay Şefik (Aker) Bey, 175. Alay Komutanı Binbaşı Hacı Şükrü Bey ve Denizli’den Köşk Cephesi’ne nakledilen 57. Topçu Alayı’nın Komutanı Binbaşı İsmail Hakkı Bey yapmaktaydı. Anadolu’da olduğu gibi Denizli’de de Mondros Mütarekesi’nin ağır şartlarını ortadan kaldırmak için İstanbul Hükûmeti “heyet-i nasiha” adı verilen bir kurul oluşturarak Anadolu’ya göndermiştir. Büyük Taarruzla birlikte Denizli ve çevresi Yunan işgalinden kurtarılmıştır.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Denizli Mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Hasan (Tokcan), Hüseyin Mazlum Baba, Mustafa (Tavaslıoğlu), Necip (Buldanlıoğlu), Yusuf (Başkaya), Hakkı Behiç (Bayıç)

Denizli ve Çevresindeki Halkın Türkiye Büyük Millet Meclisine Bağlı Olduklarını Bildirdikleri Destek Telgrafı

“Denizli Kadıköy Nahiyesinden Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 1 Mayıs 1921

Sebepsiz İzmir’i işgal eden Yunan ordusunun istilasını Nazilli’ye kadar uzattığı bir sırada Sarayköy, Denizli, Kadıköy halkının kendi memleketlerini düşmana çiğnetmemek azim ve emeli ile yokluk içinde vatanın müdafaası uğrunda livanız halkının toplanarak Sarayköy’ünde teşkiline muvaffak olduğumuz Kuva-yı Milliye’nin Nazilli’deki düşman üzerine yürüdüğümüz ve orada düşmanı takiple sancağı dahi geri aldığımız vilayetimizin umum mebuslarına malum bir durumdur. Bizler buralarda millî çeteler ve gönüllü alayları ile düşman işgal ve istilasına mani olurken askerî yöneticilerimizin

gerilerde yeni teşkilat ile ordular hazırlayarak gerek geçenlerde birinci ve gerek bu defa ikinci İnönü büyük muzafferiyetlerini meydana getirmiş. Türk cesaret ve kahramanlığını kainata tekrar göstermiş olan bu ordularımızın bugün de Karahisar'ı dahi geri alarak düşmanı takip ettiği havadisini alan memleketimiz halkı bu çalışmanın semeresini görmüş olmakla şükür secdesine kapanmış bugünkü Cuma namazını müteakip umum halk salavatlar ile vatanımızın kurtarılmasıyla ordumuzun zaferlerinin devamı için dualar edilmiştir. Binaenaleyh yine bu uğurda memleketimizce maddi, manevi yardımdan geri kalınmayacağı arz ve Büyük Millet Meclisi vasıtasıyla bütün ordular kumandan ve efradına yüz binlerce selam ve tebrikler takdim ederiz.

Denizli Sancağı Kadıköy Ahalisi Namına Belediye Reisi Mehmet, Azalar: Hamdi, Hacı Hasan, Mehmet Emin.”³¹⁶

Denizli'den Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Orduya Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Ağustos 1921

Düşmanların hedeflediği gayeden Türkleri ve Müslümanları kurtararak Osmanlı tarihinin şanlı devrelerini iade ve millî istiklalimizi muhafaza maksadıyla teşekkül eden Büyük Millet Meclisinin öncüsü bulunan mukaddes ordularımızın felah veren zaferleri kulaklarımızda çınlıyor. Cihanı ellerinde oyuncak etmek isteyen birkaç istilacının, mezalimine yurdumuzun ve Türk milletinin tahammülü kalmamıştır. İstikbale doğru azimkâr adımlarla yürüyen Türklüğün kurtarıcı ordularımızın parlak kılıçlarıyla istikbali tamamen temin edeceğine katiyen kaniyiz. Osmanlı hilalini şarkta eski Türk diyarlarına dolaştıran ve muazzez vatanımızın kurtarılması uğrunda her türlü fedakârlıktan çekinmeyen ordumuzun kahraman, dilâver fertlerine ve muhterem kumandanlarına bugün camilerde ve belediyelerde dualar etmiş, tekbir ve tehlillerle Cenab-ı Haktan muvaffakiyet temenni eylemiştir.

Denizli Müftüsü Ahmet Hulusi, Belediye Reisi Ahmet Hamdi, Eşraftan Ahmet Ziya.”³¹⁷

Tavas'ta Sakarya Savaşı Sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Mitingi ve Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 10 Eylül 1921

³¹⁶ ATASE. İSH. K:567, G:126, B:30.

³¹⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 11 Eylül 1921 No:289.

Memleketin hayat ve istiklalini mahvetmek hain maksadıyla mukaddes topraklarımıza tecavüz ayaklarını uzatan hain düşmanın kahramanca savunmasıyla ümit ve hülyasının mahvolması için kazamız dün beş bin kişilik bir miting akd eylemiş ve Tavas heyecanlı bir gün yaşamıştır. Bu mübarek içtimada birçok vatanperver tezahürat yapılmış ve düşmanın bir an evvel kahr edilerek mukaddes vatanımızın kurtuluşu uğrunda bütün Tavas halkı malını ve canını feda etmeyi ahd ve yemin etmiştir. Cephelerde aslan gibi çarpışan evlatlarına bütün kalpleriyle takdis ve gazalarını tebrik etmiştir. Fedakâr, sarsılmaz ordumuzun pek yakında mukaddes emeline ve kesin zaferine muvaffak olacağı kavi imanı ile mukaddes ordumuzu umum kaza ahalisi selam ve hürmetlerini takdim eyler.

Müdafaa-i Hukuk Reisi, Müftü İbrahim Sıtkı, Belediye Reisi Emin Rüştü.”³¹⁸

Denizli’den Sakarya Savaşı Sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Mitingi ve Telgrafi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 11 Eylül 1921

Millî istiklalimizin hamisi ve nıgehbanı olan Büyük Millet Meclisi Ordularının parlak kalemleriyle istikbal ve istiklalimizi temin edeceğine katiyen kani ve mutmainiz. İstilacı düşmanların sınırsız mezalimine artık tahammülümüz kalmamıştır. Kahraman ordumuzun zaferi için camilerde ve belediyede dualar edilmiştir. Orduya şükranlarımızın arzını rica ederiz.”³¹⁹

Denizli’den Sakarya Savaşı Sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Mitingi ve Telgrafi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 13 Eylül 1921

Hakk’ın yardımıyla ve kahraman ordumuzun keskin süngüleriyle alçak Yunanın kahredildiğinin haber alınması üzerine şehirde çok tantanalı bir millî gösteri yapılmış ve ordumuzun ilahi yardımla zafere ulaşması muvaffakiyetinden dolayı şükür secdesine varılmış ve bu başarıların devam etmesi duası Cenab-ı Kibriya’nın huzuruna gönderilmiş ve bütün liva halkının minnet ve şükranlarımızla saygılarımızın muhterem kumandanlarıyla aslan yavrularımıza tebliğini istirham ederiz.

Mutasarrıf Ali Rıza.”³²⁰

³¹⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 13 Eylül 1921, No: 291.

³¹⁹ Açıksoz, 13 Eylül 1921, No:282.

³²⁰ ATASE. İSH. K:1164, G:13, B:1-9, 1-9a.

Denizli’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Sakarya Savaşı’nı Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Eylül 1921

Hakk’ın yardımıyla ve kahraman ordumuzun keskin süngüleriyle alçak Yunan’ın mağlubiyete uğratıldığının müjdelenmesi üzerine livada pek tantanalı gösteriler yapılmış ve ordumuzun muzafferiyetinden dolayı şükür secdesine varılmış, başarıların devam etmesi duası Yüce Allah’a yapılmıştır. Umum livahalkının minnet ve şükranı selam ve hürmetlerinin muhterem kumandanlarımıza ve arslan yavrularımıza iletilmesine karar verilmiştir.”³²¹

27- Millî Mücadele’de Diyarbakır ve Diyarbakırlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Diyarbakır’da Millî Mücadele sırasında bazı ayrılık hareketleri olsa da halkın ve aşiretlerin çoğu Millî Mücadele hareketine destek vermişlerdir. Diyarbakır mebusları hem mecliste hem de cephede ve seçim bölgelerinde üç yıl boyunca fedakârca çalışmışlardır. İkinci İnönü muzafferiyetinin haberini alan Diyarbakırlılar TBMM Ordusuna 5700 lira nakit para, yüz otuz bir at, seksen araba, 6200 kat çamaşır, üç bin metre kumaş hediye etmişlerdir.³²² Sakarya Savaşı günlerinde Diyarbakır, Silvan, Lice, Çermik ve Ergani’de büyük mitingler yapılarak orduya destek sözü verilmiştir. Zafer üzerine Diyarbakır, Çermik ve Kulp’ta sevinç gösterileri düzenlenmiş ve ordunun nihai zaferi için her türlü fedakârlığın yapılacağına yemin edilmiştir. Aşağıda verdiğimiz telgraflar bu duyguları açıkça göstermektedir.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Diyarbakır Mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Diyarbakır Mebusları: Fevzi (Pirinççioğlu), Hacı Şükrü (Aydındağ), Abdulhamit (Çintan), Kadri Ahmet (Kürkçü), Kadri (Üçok), Mustafa Akif (Tütenk), Zülfü (Tigrel). Bu mebuslardan Kadri (Abdülkadir) Ahmet Bey (Kürkçü), Şükrü Bey (Aydındağ) 17 Temmuz 1921’de Millî Müdafaa Vekâletince gösterilecek vatani hizmetlerde bulunmak üzere izinle bir süre Meclisten ayrıldı³²³. Hacı Şükrü (Aydındağ) Mecliste Millî Savunma, İrşad, Anayasa, Bütçe ve Dışişleri komisyonlarında çalıştı. 21 Temmuz 1920’den itibaren dönem sonuna kadar Millî Savunma Komisyonunun Başkanlığını yaptı. 1 Mart 1921’de yarbaylığa yükseltildi. 17 Temmuz 1921’de

³²¹ Hâkimiyet-i Milliye, 28 Eylül 1921, No:306.

³²² Ögüd, 14 Nisan 1921, Sayı:622.

³²³ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.306.

Millî Müdafaa Vekâletince gösterilecek vatani hizmet için izinli sayılması Meclis Genel Kurulunca kabul edildi. Mehmet Kadri (Üçok) Bey görülen lüzum üzerine Van Valiliğine atanarak 16 Eylül 1920’de Meclisten ayrıldı. Milletvekilliği ile memurluğun bir kişi üzerinde bulunmasını yasaklayan “Nisab-ı Müzakere Kanunu” hükmünce, kendisine sorulduğunda valiliği tercih etmesi ile 19 Ekim 1920’de milletvekilliğinden istifası kabul edildi. Zülfü (Tigrel) Bey, Lozan konferansı Türk murahhas heyeti içinde danışman olarak bulundu.

Ergani Mebusları:

İbrahim Hakkı (Akgün), Kadri Bey, Mahmut (Sıgnak), Mehmet Emin Bey, Rüştü (Bulduk), Nüzhet (Saraçoğlu), Sırrı (Özata). Bu mebuslardan Hakkı Bey (Akgün) 17 Şubat 1921’de yöresindeki halkı millî mücadelenin hedef ve amaçları konusunda aydınlatmak üzere görevlendirildi³²⁴. Aynı amaç doğrultusunda Rüştü Efendi’de 27 Nisan 1921’e kadar izinli sayıldı, 19 Ocak 1922 yılında tekrar beş ay süre ile izin aldı³²⁵.

Londra’daki Sulh Konferansının Arap ve Kürtler Hakkındaki Propagandasının Protesto Edildiğine Dair Elcezire Hareketi Vataniye Reisi Mirliva Hacim Paşa’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Mektup

“Diyarbakır’dan Ankara’da Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine
4 Nisan 1921

Bu defa inikat eden Sulh Konferansında Memalik-i Osmaniye’deki anasır-ı İslamiyenin istiklâlini Avrupa Devletleri talep etmişler. Mezkûr devletlerin bu talepleri milletleri tahlis etmek maksadına mebni ise bugün mezkûr devletlerin idareleri altında daha müterakki bulunan Mısır ve Hindilerle, Fas, Tunus, Cezayir Müslümanlarını mahcur ve baskı altına almaktan ise hür ve müstakil bırakılması lâzımdır. Beynelislâm hâkimiyet ve mahkûmiyet yoktur, hatta Osmanlı idaresindeki Hristiyanlar da şimdiye kadar hür ve hâkim olarak yaşamışlardır. Binaenaleyh Sulh Konferansının Memalik-i Osmaniye’yi parçalamak maksadiyle dermeyeran edip vasıta kullandığı Arap, Kürt anasırın istiklâli fikrini protesto eder ve anasırı İslamiyeyi daha ziyade ittihadı davet ederim. Elcezire’deki İslam ahali yukarıdaki efkâr-ı haliselerinin ilgili makamlara iblâğına aracılık etmemi musırır taleple ettiklerinden mezkûr protestonun icap eden mahallere ve münasip buyurulacak vesaitle neşri iblâğına delalet buyrulmasını istirham ile teyidi hürmet ve ihtiram eylerim.

Elcezire Hareket-i Vataniye Reisi Mirliva Hacim.^{”326}

³²⁴ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.355.

³²⁵ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.361.

³²⁶ TBMM. ZC. Cilt: 9, İçtima: 16,(4 Nisan 1921).

Diyarbakır Mebusu Zühtü Bey'in Büyük Taarruz Günlerinde Urfa'dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Başvekiline Gönderdiği Telgraflar

“Ankara’da Heyet-i Vekile Reisi Rauf Bey’e 27 Ağustos 1922

Şimdi Urfa’dayım. Bir-iki gün sonra Siverek cihetine gideceğim. Hariçle muhaberat ve ulaşımın kat edildiği haber alındı. Bu harekât-ı takibiyenin başladığını ima etmekte olduğundan buraca takip edilecek hatt-ı hareketim hakkında tenvirat ve irşadatınıza intizar cereyan-ı ahvalden malumat itasına müsaade buyurmanızı istirham eder hürmetle ellerinizi öperim.

Diyarbakır Mebusu Zülfü.

Urfa Mutasarrıfı vasıtasıyla Diyarbakır Mebusu Zülfü Beyefendiye 28 Ağustos 1922

26/8/338 sabahından beri devam eden şiddetli muharebeler neticesinde lehülhamd kahraman ordumuz Afyonkarahisar’ına girmiştir. Muharebe kemal-i şiddetle lehimize devam etmektedir ve daha büyük muzafferiyetlere intizar edilmektedir. Tebşir ederim efendim.

İcra Vekilleri Heyeti Reisi Rauf.

Urfa’dan Ankara’da İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine 30 Ağustos 1922

Cenab-ı Hakk mübeccel ordumuzu muvaffak buyursun duasını tekrar ederim.

Siverek’te Diyarbakır Mebusu Zülfü.”³²⁷

Diyarbakır’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Teşekkür ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 21 Ağustos 1921

Emsali en eski asırlardan mezalim sayfalarında bile yer bulmaya imkan olmayan bir vahşetle hayat hakkımızı kemirmek isteyen Yunan’ın bu saldırılarına muhterem ordularımız dünyanın hayretini çekecek bir kahramanlıkla mukabele ederken İslam âleminin yaralı kalbinde yükselen büyük başarılarına ve her türlü vatanperver hizmetlerin Diyarbakır ahalisi Sultan Selim’e kalbini bağladığı zamandan daha kuvvetli bir samimiyet ve sadakatle bugünde iştirak ediyor. Ordumuz hiçbir kuvvetin gösteremediği ve gösteremeyeceği azimle tarihin şanlı sayfalarında en yüksek bir yer buldu. Hepimiz Allah’ın yardımını sarsılmaz bir iman ile bekliyoruz. Vatanın milletin

³²⁷ BCA. 30.10.54.355.9.

kurtuluş ve istiklali namına atılan her adım Allah'ın dergâhına yaklaşan mübarek bir katedir. Bugün zulmün ayakları altında ezilen mübarek vatanımızı düşmana mezar olacağına biz eminiz ve o emniyete tam ulaşmak duasını tekrar ile her türlü fedakarlığa amade olduğumuzu arz eyleriz.

Belediye Reisi Abdurrahman, Müdafaa-ı Hukuk-ı Milliye Namına Arif, Ulemadan Salih, Şeyhlerden Şeyh Ahmet, Şeyh Şükrü, İbrahim Hakkı, Ulemadan Abdurrahman Reşad.”³²⁸

Silvan'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Teşekkür ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Dinin ve vatanın muhafazası ve istiklalimiz için mukaddes cihat vazifesine sarsılmaz azim ve sebatla sarılan düşman vahşice tecavüz ve hücumlarını sonuçsuz bırakan muhterem ordumuza tek tek samimiyetle teşekkürlerimizi arz eyleriz. Bütün millet fertlerinin son nefesine kadar malen ve bedenen hayatlarını feda etmekten katiyyen geri kalmayacağı gibi genç ve ihtiyar bütün halkımızın bu mübarek cihada fiilen iştirak edeceğimizi arz ederiz. Cenab-ı Hakkın inayetiyle ordumuzun günden güne düşmanın gözüne neşter gibi tesir etmesini temenni eyleriz.

Ulemadan: Hamit, Abdullah, Yakup, Abdurrahman, Abdülkadir, Hüseyin, Suphi, Osman, Silvan ümerasından Sadık, Şeyhlerden: Nurettin, Mehmet, Eşraftan: Mehmet, Tahir Ali Galip, Ahmet, Yusuf, Ömer, Ahaliden: Süleyman Kasım, Abdülkadir, Hüseyin, Nuri, Ahmet, Abdurrahman.”³²⁹

Lice'den Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Teşekkür ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Ağustos 1921

Milletimizi esir etmek için hücum eden melun düşmana sarsılmaz bir iman ve kanaatla mukavemet eden kahraman ordumuzun bütün subay, ümera ve erlerine bütün kazamız adına hürmetlerimizi takdim eyleriz, şehitlerimizin mukaddes ruhlarına Fatihalar hediye ederiz. Altı yüz senelik bir devletin istiklal hayatını muhafazaya, dört yüz milyondan fazla Müslümanların dini ve siyasi hayatlarını himayeye kefil olan mücahitlerimizin hedeflediği şan ve şeref gayesi ile çalışılması ve vatanın temiz topraklarından hain düşmanın pis ayaklarını en yakın zamanda atmayı Cenab-ı Hak'tan

³²⁸ Hakimiyet-i Milliye, 6 Eylül 1921, No:284.

³²⁹ Hakimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1921, No:283.

dileriz. Bu uğurda malen bedenlen her türlü fedakârlığı yapmaya, bütün vatan hizmetlerini yapmaya amade olduğumuzun cihana ilanını istirham eyleriz.

Lice Kazası Müftüsü Ahmed-el- Hacı, ulemadan eski müftü Abdülmecid, Faik, Hatip Mehmed, İmam Mehmed, Belediye Reisi Abdurrahman, Hani ümerasından Mustafa Bey, Galip, Rüştü, Hakkı Bey, Hüseyin Bey, Zarefya ümerasından Rıza, Hacı Hüseyin, Ali Ağa, Hacı Ali Ağa, Mahmud Ağa, Hacı Mehmed, Hacı Said, Tahir, Mustafa.”³³⁰

Çermik’ten Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Teşekkür ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Ağustos 1921

Toprağının her zerresi ecdadımızın şehit kanlarıyla yoğrulmuş olan mukaddes vatanımızı istila ve milli istiklalimizi imha maksadıyla düşmanlarımız tarafından yapılan facialar karşısında kanımızın son damlasını akıtmaya, malımızın son parçasını harcamaya ve istiklalimizi muhafazaya düşmanlarımızı mahvederek topraklarımızdan çıkarmaya kazamızın bütün ahalisinin ahd ve yemin etmiş olduğunu cihana ilan ederiz. Ordumuzun, ecdadımızın ruhlarını şad eden cihatlarını tebrik eder muvaffakiyetlerinin devamına dua ederiz. Kumandanlarımıza, subaylarımıza ve erlerimize samimi saygı ve hürmetler eyleriz.

Belediye Reisi Zülfişkar, Ulemadan İbrahim, Belediye azası Seyfullah, Mehmet, eşraftan Ali, Hakkı, Mustafa, Osman, Saib, Veli, Mehmet, Çukur Mahalle İmamı Hüseyin.”³³¹

Ergani’den Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Teşekkür ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

Memleketimize hizmet, ahalimize şefkat ve millet uğrunda her suretle fedakârlıklar etmek suretiyle umumun memnuniyetini kazanmak bahtıyarlığıyla mesud Türkiye Büyük Millet Meclisinin her emrine amadeyiz. Bütün mevcudiyetimizle, büyük azim ve imanla düşmanları mahv ve vatanımızdan def edinceye kadar harbe devam edeceğimizi, bütün servetlerimizi bu uğurda feda edeceğimizi düşmanlarımız muhakkak bilmelidir. Biz Müslümanları mahvetmek için müthiş hücumlar yapan düşmana Allah’ın yardımıyla büyük

³³⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1921, No:287.

³³¹ Hâkimiyet-i Milliye, 7 Eylül 1921, No:285.

darbeler indiren kahraman ordumuzun kumandan, subay ve erlerine selam ve hürmetlerimizi takdim eyleriz.

Ergani Müftüsü Hüsnü, Şeyh Abdülkadir, Belediye Reisi Osman.”³³²

Diyarbakır’dan Sakarya Zaferini Tebrik, Destek ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Reisi ve Başkumandan Mustafa Paşa Hazretlerine 13 Eylül 1921

Bugün şanlı ordumuzun, şanlı zaferini haber alınca memleketimiz baştan ayağa sancaklarla donatılarak bütün ahaliye şükran olarak misli görülmemiş bir bayram sevinci icra eyledi. Birbirlerine karşı tebrikler ve karşılıklı kutlamalarla Cenab-ı Hakim-i mutlaka tam bir sadakat ile dualar eyledi. Din ve milleti ve bütün İslam âlemini kurtuluşa erdiren ve artık İslam ufuklarında bir saadet devri açacağı anlaşılan cesur kılıcınız ve buna yardımcı olan kahraman, şanlı ve mukaddes ordumuzun elde edilen harikulade eserlerinden dolayı teşekkür eden toplulukça takdim ve başarılarınızın devamı için halisane duaları tekrar eyleriz Ferman.

Diyarbakır ahalisi namına Belediye Reisi Abdurrahman.”³³³

Diyarbakır’dan Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Paşa Hazretlerine 15 Eylül 1921

Milletimizin gelecek selamet ve saadetini temin uğruna götürülen cesaret vaktiyle bütün dünyaya meydan okuyan ecdatlarının hayırlı takipçileri olduklarını ispat eden kahraman milli ordumuzun Sakarya zaferini cephe namına tebrik eder ve kutlar ve son düşman neferinin memleketimizden atılmasıyla kesin zafere ulaşmanızı yüce Allah’tan niyaz eylerim.

Elcezire Kumandanı Nihat.”³³⁴

Kulp’tan (Bayezid aracılığı ile) Sakarya Zaferini Tebrik ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Eylül 1921

Milli istiklal uğrunda büyük bir azim ve iman ile dini cihatta bulunan ordumuzun muzafferiyeti münasebetiyle toplanan mahalli ahali kahraman ordumuzun saadetine

³³² Hâkimiyet-i Milliye, 11 Eylül 1921, No:289.

³³³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-94.

³³⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-18; ATASE. İSH. K:1176, G:107, B:1.

dua ederek her türlü fedakârlığı yapacağını kararlaştırdı. Kulp kaymakamlığından bildirilmiştir.

Bayezid Mutasarrıfı Mehmed Sabri.”

Hâkimiyet-i Milliye, 23 Eylül 1921, No:301.

Çermik’ten Sakarya Zaferini Tebrik ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 23 Eylül 1921

Cenab-ı Hakkın tevfiyatına ruhaniyet-i hazret-i peygamberiye isnad eden azim ve celadette dâhiyane cesaretinizin neticesi olarak Sakarya muzafferiyetinin tecelli ve inkişafının sonunda uhdenize gazilik unvanı ile müşirlik payesinin verilmesinin teveccühünden dolayı zatınızı ve bilcümle kumandanlarımızı memleket namına tebrik ve düşmanın ebediyen kahr ve mağlup olmasının ve azimkâr ordumuzun muzafferiyetinin devamı duasını tekrar ederek saygılarımızı arz ederiz.

Belediye Reisi Zülfişar, Çermik Kaymakamı Mesut.”³³⁵

Diyarbakır’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine 23 Temmuz Bayramı’nı (Meşrutiyetin İlanı’nı) Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Temmuz 1922

Bugünkü milli bayram vesilesiyle de Diyarbakır’da emsali görülmemiş vatanperver yek vücudane tezahürat icra olunduğunu iftiharla arz eder ve milli davamızın en kısa zamanda mesud neticeye ulaşmasını yüce Allah’tan temenni eyleriz. Arz ettiğim tebrikleri takdim eylerim efendim.

Diyarbakır Valisi Hasan Mazhar”.³³⁶

Diyarbakır’dan Büyük Taarruzun Başarısı İçin Destek Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Müşir Mustafa Paşa Hazretlerine 3 Ağustos 1922

Mücadele-i milliye ile hür kalan memleketin hür bir ferd-i hürmetkârı sıfatıyla a’la-yı tebrikata cesaret eylerim, ferman

Müftüzade Şeref.”³³⁷

³³⁵ C.A: A:VII-2-b, D:91, F:4-225.

³³⁶ C.A. A:III-2-b, D:91, F:5-6.

³³⁷ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-98.

Diyarbakır'dan Büyük Taarruz Başarısını Tebrik ve Destek Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
4 Eylül 1922

Ordunun kazandığı azim muzafferiyet dolayısıyla Diyarbakır halkı gündüz bayraklarla gece meşalelerle yaptıkları fevkalade tezahürat esnasında karargâhta da Garp Cephesi kumandan ve efradına minnettarlıklarının iblağını benden rica ettiler. Bilhassa gençliğin beni de duygulandıran tezahüratı zat-ı âlilerine arz ediyorum.

Elcezire Cephesi Kumandanı Ferik Cevat.”³³⁸

İzmir'in kurtuluşu Diyarbakır'da büyük şenliklerle kutlandı. Her yer süslendi, herkes sokaklara döküldü. Küçük Mecmua, 11 Eylül 1922.

Diyarbakır'dan 23 Nisan Yıldönümünü Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

Türklerin en mübarek bir günü olan bu istiklal gününün daima şeref ve zafer içinde geçmesini temenni eder memleketimin tebrik ve saygılarını arz eylerim.

Belediye Reisi İhsan.”³³⁹

28- Millî Mücadele'de Düzce ve Düzcelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Millî Mücadelede Düzce ve çevresindeki ayaklanmaların bastırılmasından sonra Düzceliler Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Batı Cephesi'ne çok fazla destek vermişlerdir. 1921 Şubat ayı içinde Düzce dahilinde bir ay zarfında halkın yardımlarıyla sekiz yüz yetim ve şehit evlatları giydirilip yedirilip içirilmiştir.³⁴⁰ İkinci İnönü Zaferi üzerine galeyana gelen Düzce halkı yüz elli çift çorap ve yüz elli kat çamaşır hediye etmek suretiyle hamiyetlerini göstererek Kaymakamları Hurşid Bey vasıtasıyla mürettep fırkaya göndermişlerdir.³⁴¹ Sakarya Savaşı günlerinde ise, Tekâlif-i Milliye emirleri gereği bir hafta zarfında 4012 kat çamaşır, 3596 çorap, 3500 çift çarık orduya

³³⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-33.

³³⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-1.

³⁴⁰ Gaye-i Milliye (Sivas), 20 Mart 1921, Yıl:1, Sayı:14.

³⁴¹ Bolu Gazetesi, 7 Nisan 1921, No: 339.

bağışlamıştır.³⁴² Düzceliler, İzmir'in kurtuluşundan sonra Büyük Taarruzda yaralıları için bir hastane açmışlardır.³⁴³

Kars, Ardahan ve Batum'un Kurtuluşu Üzerine Düzce'den Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Aliyesine 4 Aralık 1920

Türk'e husumet, Türk'ü katl, Türk'ün malını yağma ve nihayet Türk'ün vatanına tecavüz ile idare ve idame-i ömür ve hayat eden namert ve namussuz Ermeniler nihayet Türk'ün kadir ve kahhar yumruğu altında zebun kaldı, milli kudretimizi tasdik ve hudutlarımızı tashih etti.

Bu zafer şüphesiz ki bütün vatan köşelerinde layıkıyla karşılanmış, tezahüratlar yapılmıştır. Fakat Düzce'ninki pek samimi ve pek askeri milli olmuştur. Kuva-yı Tedbiye Kumandanı Edip Bey binlerce ahaliye daha nice zaferlerin başarılaacağını anlatan heyecanlı bir konuşma yapmıştır. Bu heyecanlı günde bütün Düzceliler ağladı ve Allah'ına hamd ve sena ve mücahitlerimizin muvaffakiyetinin devamı için dualar edildi. Vatanın diğer kısımlarının da kurtarılması için yeminler edildi, Meclise selam ve hürmetler sunuldu.”³⁴⁴

Düzce Abazalarının Türkiye Büyük Millet Meclisine Her Türlü Desteğe Hazır Olduklarına Dair Telgrafları

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 6 Nisan 1921

Düzce Abaza ayan ve eşrafinin on dokuz imza ile Mutasarrıflık makamına çektikleri telgrafnamenin suretleridir:

Asırlardan beri Kuran-ı azimüşşanımızı yer yüzünden kaldırmaya, İslam binasını yıkmaya, dört yüz milyon İslam aleminin hamisi olan Osmanlılığı cihan haritasından silmek fikrindeki düşmanlarımız bu melun maksatlarını umumi harpte ve mütareke esnasında bilfiil ispat etmiş bugüne kadar dinimize, namusumuza mukaddesatımıza, hayat hakkımıza kast ederek tarihlerin kayıt etmediği mezalim ve feciyi-i biz Müslümanlar hakkındaki reva görülmüş olan İngiltere ve yandaşlarına karşı din ve vatan uğrunda silahlı mücadeleye sarılan Türkiye Büyük Millet Meclisini bütün mevcudiyetimizle takdis ederiz. Bu milli ve dini maksat uğrunda bu gün bütün Müslümanlar ittifak kararı alırken; İzmir, Bursa, Adana, Antep, İzmit, İstanbul, Edirne ve her tarafında bombaları, binlerce

³⁴² Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1921, No:286.

³⁴³ Hâkimiyet-i Milliye, 10 Eylül 1922 No:608.

³⁴⁴ Derdli, 13 Kanun-ı evvel 1336, No:37.

dindaşlarımız alçak Yunanlıların hain Ermenilerin İslamiyet ve insaniyet düşmanı İngiltere ve yandaşlarının gaddar süngüleri altında parçalanırken yüzlerce Müslüman kadın ve kızlarının cevherlerine taarruz olunurken Beyt-i Muazzam-ı Resulullah ashabı kanlar ağırlarken şahsi çıkarlarını dinin ve tenin çöküşünde arayan milli namus düşmanı bir takım alçakların irtikâp ettikleri cinayet ve kötülükleri Abazalık ve Müslümanlık namına lanetleriz.

Düzce müessif hadisesinde din ve vatanla alakadar olmadıklarını ispat eden bazı basit fitratların İzmit civarında din ve vatan melanetlerini bileştirmelerini haber alan ve asırlardan beri Osmanlılığa ve vatanın öz evladı olan biz Abazalar bu namussuzları ve din hainlerini lanetleriz. Bu namussuzların Abazalıkla, Müslümanlıkla alakaları yoktur. Bu gün zerre kadar dini imanı olan bir Müslüman bu gibi hıyanet ve denaet işleyemez. Hamiyetin ölçüsü dini ve vatani hizmettir. Düşmanın emellerine hizmet edenler dünyanın en namussuz insanlarıdır. Binaenaleyh Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin uğrunda canını fedaya karar veren biz Düzce Abazaları, Abazalık namı taşıyan bu gibi hainleri alçakları lanetliyor ve Büyük Millet Meclisi uğrunda her türlü fedakârlığa amade olduğumuzu arz ediyoruz.”³⁴⁵

İkinci İnönü Zaferi Üzerine Düzce’de Miting ve Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Aliyesine 7 Nisan 1921

Şanlı ordumuzun son muzafferiyeti üzerine bilumum dükkân ve mağazalar kapatılarak şehir baştanbaşa sevgili sancağımızla donatılmış, binlerce halk ve esnaf cemiyetleri, mektep talebesi fevkalade bir tezahüratla hükümet dairesi önünde içtima ederek kahraman ordumuzun muzafferiyeti takdis edilmiş binlerce halk tarafından “Yaşasın Türkiye” ve “Yaşasın Şanlı Ordumuz” nidaları ve alkış tufanları arasında halkın meserretle ayrılmıştır. Umum İnönü zaferini kutlayarak muzafferiyetin devamı için dualar etmiştir. Bu vesile ile tebriklerimizi arz ederiz.

Düzce Kaymakamı Hurşid.”³⁴⁶

Düzce’de Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 18 Ağustos 1921

Dün saat yedide şehrimizdeki Düzce Gençler Birliği cemiyet üyeleri ve Düzce ulema ve eşrafi da hazır bulundukları halde bütün Bolu ulemaları, memurları ile Düzce mücahitlerinin iştirakiyle yapılan bir toplantıda Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Bey

³⁴⁵ Derdli, 6 Nisan 1921 No:53.

³⁴⁶ Bolu Gazetesi, 7 Nisan 1921, No: 339.

tarafından heyecanlı bir hitabe irad edilmiş, ordumuzun ve meclisimizin başarıları için dualar edilmiştir. Bolu ve Düzce halkı vatanın kurtuluşu için her türlü fedakarlığa amadedir.”³⁴⁷

Düzcililerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Verdiği Destek ve Toplanan Yardımlar Hakkında Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Ağustos 1921

Başkumandanımız tarafından verilen emir üzerine 300–316 (1884-1900) doğumlu kimseler köylerden koşarak şehre gelmekte ve beş günden beri Düzce tarihi ve milli galeyanın şahidi olmaktadır. Dünkü gün kadınlar kız mektebinde toplanarak kahraman ordumuzun muzafferiyeti için mevlid-i nebevi okumuşlardır. Bu içtimada Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin tasvirleri müzayedeye konularak yarım saat zarfında on iki bin kuruş toplanmıştır. Şehirde tezahürat ve heyecan fevkaladedir.

Düzce Kaymakamı Hurşit.”³⁴⁸

Sakarya Savaşı Günlerinde Düzce’de Destek ve Dua Mitingi ve Meclise Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine, Garp Cephesine Kumandanına, Kolordu Kumandanına 28 Ağustos 1921

Bugün Düzce tarihi bir gün geçirdi. Fevkalade bir tezahürat ve galeyan milletin şahidi oldu. Öğleden sonra binlerce ellerinde sevgili sancağımız olduğu halde hükümet dairesi önünde içtima ve muazzam bir miting akdetti İslam’ı ve İslam’ın bayrağını yer yüzünden kaldırmaya kast eden düşmanlarımıza karşı din, vatan uğruna, hak yolunda silahlı mücadeleye sarılan şanlı ordumuzun gösterdiği fevkalade milletimizi yakında nihai zafere eriştireceğine hudutlarımızı misak-ı milli dahilinde tehdit edeceğine kani ve bozulmak bilmeyen muazzez orduya bütün mevcudiyet ruhlarıyla yardım edeceklerine de binlerce halk ahd ve yemin etmiş ve gönüllerinden kopan minnet, şükran ve selamet azimetlerin orduya arz ve Allah’ın inayetini temenni eyledikten sonra yaşasın kahraman başkumandanımız, şanlı ordumuz nida ve alkışlar arasında halkın dağılmış oldukları maruzdur.

Kaymakam Hurşit.”³⁴⁹

³⁴⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 20 Ağustos 1921, No:267.

³⁴⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Ağustos 1921, No:270.

³⁴⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-29,1-30.

Düzce’de Yapılan Destek Mitingi Hakkında Bolu Mutasarrıfının Türkiye Büyük Millet Meclisine Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 29 Ağustos 1921

Düzce’de muazzam bir miting yapılarak Kuran-ı azimüşşanı yeryüzünden kaldırmaya ve İslam’ı yıkmaya kasteden alçak düşmana karşı cihat silahına sarılan ve milletimizi nihai zafere eristireceğine kanaatleri olan şanlı orduya bütün mevcudiyetleri ile yardıma ahd ve yemin edildiği ve halkın minnet ve şükranlarının, selam ve saygılarının iletilmesi talebinde bulunulduğu ve yaşasın Türk Ordusu, Yaşasın başkumandanımız nidalarıyla toplantının son bulduğunu arz ederim.

Bolu Mutasarrıfı Fahri.”³⁵⁰

Düzce’den Toplanan Yardımların Bolu’ya Gönderildiği ile İlgili Kaymakamlık Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 30 Ağustos 1921

Hamiyetli Düzce ahalisinin şanlı ordumuzu bağışladıkları altı bin yedi yüz adet sigara kâğıdını takdim etmek ve Düzce ahalisinin minnet ve şükranını orduya arz ve tebliğ etmek üzere tayin ettikleri bir heyetin bugün Bolu’ya hareket ettiklerini arz eylerim.

Kaymakam Hurşit.”³⁵¹

Düzce’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine 16 Eylül 1921

Milli tarihimizin kahramanlar faslına süslü kalemler ile işlenmiş Sakarya Meydan Harbi’nde şanlı ordumuzun elde ettiği son muzafferiyet Düzce ahalisini mutluluğa boğmuş üç günden beri kaza merkezinde ve köylerde yapılan fevkalade tezahürat ve ihtifaller hala devam etmekte olduğu maruzdur.

Kaymakam Hurşit”³⁵²

³⁵⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 1 Eylül 1921, No: 279.

³⁵¹ Hâkimiyet-i Milliye, 1 Eylül 1921 No: 279; Açıksöz, 1 Eylül 1921, No: 272.

³⁵² ATASE. K:1176, G:107, B:32; Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

Afyonkarahisar'ın Yunan İşgalinden Kurtuluşu Üzerine Akçaşehir'den (Akçakoca) Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Ankara Milli Türk Ordusu Başkomandanlığı Huzuruna, Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 28 Ağustos 1922

Afyonkarahisar'ının celadetkar ordumuz tarafından işgali her Türk kalbi gibi bizlere de derin sevinçler yarattı. Ordumuzun zaferinin devam etmesi halkımızın yegâne emeli olur. Yaşasın o Hakk ordusu.

Akçaşehir Müdafaa-i Hukuk Reisi Namına Hayri, Belediye Reisi Lütfi, Eşraf ve Tüccardan Mehmet Arif, Ulemadan Hüdayi.”³⁵³

29- Millî Mücadele'de Edirne ve Edirnelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Trakya bölgesi Yunanlılar için İstanbul'a giden yolun anahtarı idi. Bu yüzden Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra Fransızların kontrolü altına giren Edirne ve çevresi Yunanlılar için ele geçirilmesi gereken bir bölge halini aldı. Yunanlılar, Fransızların yardımıyla 1920 yılı Mayıs ayı içinde Batı Trakya'yı işgal edip iki ay kadar sonra da, 20 Temmuz 1920'de Anadolu'daki bir tümenlerini Marmara kıyılarına çıkararak doğudan ve batıdan Doğu Trakya'ya taarruz ettiler.

Bir nevi başkomutan rolünü oynayan Cafer Tayyar Bey, doğu cephesinde bir gece keşif yapmak için atına binerek ileri hatlara sokuluyor ve bir daha da geri gelmiyordu. Yunanlılara esir düşünce 55. ve 60. Tümen efradı dağılıyor ve bir kısmı Bulgaristan'a iltica ediyordu. 49. Tümen ise Albay Şükrü Naili Bey'in komutasında Edirne kapıları önünde başarılı bir savunmadan sonra genel durumunun gerektirdiği şekilde Büyük Derbent'e geçerek Bulgaristan'a sığınmıyordu. Böylece Edirne, Yunanlıların eline düşmüş oluyordu.(25Temmuz 1920). Yunanlılar, Trakya'yı devamlı olarak ellerinde tutabileceklerini umuyorlar ve bu maksatla Edirne'yi merkez ilan ederek Trakya'da özel bir idarî teşkilât kuruyorlardı. Bununla beraber halkın karşı koyma ve savunma ruhunu sarsmakta hiçbir zaman başarılı olamadılar. Ancak Trakya ve Edirne'nin kurtuluşu, bütün vatanın kurtuluşuna bağlı bulunuyordu. Nihayet büyük millî zafer ile Edirne'nin de kurtuluşu gerçekleşti ve Mudanya mütarekesi hükümlerine göre 25 Kasım 1922'de Türk ordusu nihaî olarak Edirne'de yerleşti. Edirne ve çevresi Ankara Hükûmeti'nin İstanbul Temsilcisi Refet Paşa tarafından teslim alındı.

³⁵³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-15.

Bu sırada Yunan işgali altındaki Batı Trakya Türkleri için de tek müracaat yeri Ankara idi. Aşağıda onlara ait telgraflara da yer verilmiştir.

Edirne işgal altında olmasına rağmen Türkiye Büyük Millet Meclisinde aşağıdaki isimlerle temsil edildi:

Cafer Tayyar (Eğilmez), Faik (Kaltakkıran), İsmet (İnönü), Kazım Karabekir, Mehmet Şerafettin (Aykut). Edirne mebusları Milli Mücadele’de ve sonrasında önemli hizmetleri bulunmuş kişilerdir. Cafer Tayyar Paşa (Eğilmez) “Trakya Millî Komutanı” olarak görev aldı³⁵⁴. Mustafa İzzet Paşa (İnönü) 9 Kasım’da Batı Cephesi kuzey ve güney olarak ikiye ayrılınca Batı Cephesi (Kuzey kısmı) Komutanlığına atandı³⁵⁵. Kazım Karabekir Paşa Doğu Cephesi Komutanı olarak görev yaptı³⁵⁶. Faik Bey, İstanbul işgal edildiğinde Edirne Mebusu idi İngilizler tarafından Malta’ya sürüldü, 31 Temmuz 1920’de Ankara’ya gelerek meclise katıldı, İkinci Başkan Vekilliği yaptı.

Yunanlıların Garbi - Trakya’da Yaptıkları Mezalimin Protestosuna Dair Garbi - Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Tezkeresi

“Ankara Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 10 Nisan 1921

Arzı âcizanedir.

Yunan hükümetinin şu son zamanlarda Trakya’da ehli İslâm’a reva görmekte olduğu zulüm ve igtisaf itilaf devletleri nezdinde protesto edilmiş olmakla protestonun bir suretini nazarınıza buyrulmak üzere ekte takdim ve biz Garbi – Trakyalıların da hukukumuzun müdafaa ve korunması neye mütevakkıf ise bu bapta bezli inayet ve lütuf ve atıfet buyrulmasını istirhama cesaret eylerim. Ol bapta emir ve irade efendim hazretlerininidir.

Murahhas İskeçeli Doktor Tevfik

Protesto sureti

Hükümeti Yunaniye, son zamanlarda asılsız ve esassız vesileler icat ve bunlara istinad ederek Trakya’daki Müslümanları tutuklamakta, sürmekte, hapis ve tevkif ve zulüm ve işkenceye maruz bırakmaktadır. Gayrikabili kabul ve müsamaha olan bu vaziyete, bugün Müslümanları da tahtı silâha almak ve cebren cepheye sevk eylemek gibi bir muamele daha inzıam eylemiştir. (Sevr) Muahedesi tasdike iktiran etmediği cihetle resmen ve hukuken Hükümeti Yunaniyeye tâbi olmayan Trakya ahalisinin sureti marazada

³⁵⁴ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.314

³⁵⁵ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.325

³⁵⁶ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.317

silâh altına alınmasına ve memleketimizde medeniyet ve insaniyet namına Hükümeti Yunaniyenin tatbik ettiği cebir ve zulüm siyasetine karşı kemali şiddetle protestoya müsaraat ederiz. Bundan başka Trakya Garbı mühim bir eyaletin Yunanistan'ın kanlı hâkimiyetinden ayrılmasını ayrıca talep eyleriz. Hukuk ve mevcudiyeti tehlikeye düşmüş olan bir kavmin iddiayı hakkını mutazammın işbu protestonamesinin hükümetinize arz ve iblâğını zatı asîlânelerinin hissiyatı insaniyetkâranelerinden beklediğimizi arz ve bu vesile ile en büyük minnettarlığımızın kabulünü rica eyleriz.

Garbi - Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Murahhası Tevfik.³⁵⁷

Zafer Tebrikine Dair Garbi - Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Riyasetinden Gelen Telgraf

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Arzı âcizane-mizdir. İki buçuk asırdan beri Türk varlığına teveccüh eden siyaseti zalimenin on dört senelik son şekli saili vicdanı ümmeti ezmiş idi. Umumi Harbi zailin melun ve zalim kastına bir intihayı feci vermek için harekete sevk olunan Yunan, asırların mahmulü şahamet ve fazilet olan velinimetlik kaydını unutarak, saye-i mekâriminde tesisi bünyan ettiği kahraman Türk’e ve onun evlâdı masumuna yapmadık şeneat ve ihanet bırakmamış. Bir tarafta Kral Kostantin’in oğlu, Büyük Osman’ın halbigâhı şan ve şerefini şerefsiz dirseklerime müttekâ ittihaz ederek, fotoğraf aldırırken, diğer tarafta Edirne’nin mealbidi mukaddesi aynı vekili mühinin pamalı huyulu olmuş idi. Sevr Muahedesi İslâm kalbine derin bir cerhai fecaat açarken, Anadolu hareketi şahameti diniye ve milliyetinin temelini ihsas suretiyle Şark’tan Garb’a kadar muhtelif beldelerini dolduran Müslüman kalplerini ümidi reha ışıklarıyla nurlandırıyor ve nihayet ey din ve milletin hakiki mümessilleri!... İslamiyet’in cemali, Türkün kemalinde mütecellî oluyordu. Allah ü Âzîmüştân şahidi âdildir ki, her Garbi Trakyalı, vakayiin safahatı müteakibesini zaferle taçlandıran ordumuzu dudaklarındaki duayı, bargâhı uhadiyyete uzattığı mânayî istimdat ile takip ederek, muzafferiyeti haliyenin vâlidî hakikisi olan milli heyetimizi, şanlı kumandan ve gazilerimizi tebrik ve gazilerimizin mukaddes bu gazayı mübareklerini tesid eyliyor. Emir ve ferman hazreti ulülemrindir. 3 Eylül 1338

Garbi Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Ali Behçet, Reisisani Ethem Hurşid, Âza ve Murahhas Tabip Tevfik, Reji Müdürü Yusuf, Âza Muallim Kavalalı Mehmed Hilmi, Fatih Dersiamlarından Ahmed, Âza Tüccardan Edhem, Âza Reji Müdürü Ali Rıza, Âza Rıza, Âza İsmail Kemal, Kâtibi Mesul Muallim ve Muharrir İskeçeli Sıdkı, Âza Tabip Miralay Mehmed Selim, Âza Muallim Rıza, Âza Ali Rıza, Âza Hasan Tahsin, Âza Salih, Heyeti İdare Kâtibi İbrahim Edhem.³⁵⁸

³⁵⁷ TBMM. ZC. Cilt: 10, İçtima: 25, (25 Nisan 1921).

³⁵⁸ TBMM. ZC. Cilt: 23, İçtima: 111, (30 Eylül 1922).

Garbi - Trakya Cemiyeti Umumi Kâtipliğinden Gelen Memleketlerinin de Kurtarılmasını İstirham Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Cemiyetimiz Trakya mukadderatının katiyeti halli mevzuubahis bulunduğu şu anda Garbi -Trakya’da halkın onda sekizini teşkil eden yedi yüz elli bin din ve kan kardeşlerimi Büyük Meclise hatırlatır ve dört gözle intizar ettikleri anavatana iltihak gayelerinin tahakkukunu da ısrar-ı istirham eyler.

Garbi - Trakya Cemiyeti Kâtibi Umumisi Dr. Hikmet Ferid.”³⁵⁹

Tuna – Rahova Müftülüğünden Gelen Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyaseti Muhteremesine 2 Ekim 1922

Aziz ve fedakâr arkadaşlar! Anayurdumuzun aziz bünyesine kara bir kâbusu musibet halinde çöken alçak düşman ordusunu o mübarek cesed üzerinden yırtık bir paçavra gibi söküp atan yalın mızraklı süvarilerinizin semaya kaldırdıkları toz bulutları karşısında yerlere kadar eğilerek arzı tebrikât eder ve bütün bir kalb halinde işbu tebrikâtı îlâ eden bilumum Rahova Türklerinin, şu eski mübarek Tuna kenarındaki eski masum kardeşlerinizin size ve kahraman ordumuza mütevali zaferler temennisiyle her türlü hizmet ve fedakârlıklara amade bulunduklarını arz eyleriz muhterem efendiler.

Rahova Müftüsü Hafız Ömer, Rahova Türk Mektebi Müdürü Süleyman.”³⁶⁰

Edirne Mebuslarının Türkiye Büyük Millet Meclisine Trakya’nın Kurtuluşu ile İlgili Müjdeleri

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 1 Kasım 1922

31 Ekim Pazartesi sabah saat 6:10’da aziz Trakya hududuna dahil olarak Trakya, Büyük Millet Meclisi namına vatanımıza teslim başlandı. Bütün halk coşan bir his ile kafilimizi selamlayarak Başkumandana ve TBMM ile onun kurtarıcı ordusuna karşı samimi duygularını göstermişler ve bağlı oldukları hükümetin bütün meramını takdis etmişlerdir. Şimdi Çerkezköy’e ulaşarak bütün Trakya Büyük Millet Meclisi reisiyle üyelerine karşı derin hürmetlerini tebliğ ederler.

Edirne Mebusları Faik, Şeref.”³⁶¹

³⁵⁹ TBMM. ZC. Cilt: 23, İctima: (4 Ekim 1922).

³⁶⁰ TBMM. ZC. Cilt: 23, İctima: (4 Ekim 1922).

³⁶¹ Renin, 1 Kasım 1922, No: 19.

Uzunköprü'den İstanbul'un Kurtuluşu Üzerine TBMM Temsilcisi Refet Paşa'ya Tebrik Telgrafı

“İstanbul'da Büyük Millet Meclisi Hükümeti Başkumandanlık Fevkalade Mümessili Refet Paşa Hazretlerine 4 Aralık 1922

Trakya'nın ve Trakyalıların saadetlerinin başlangıcı ve kurtuluşları olan Edirne'de Sultan Selim mabedi önünde sabaha doğru yükselen tekbir sedalarına karşı İstanbul ufuklarında işitilen tep seslerinin kurtuluş kutlamaları anında Peygamber yardımına mazhar olan Hazret-i Fatih'in mukaddes mabedinde şükran secdesinin ifası esnasında biz Trakya'nın ebedi saadetine nail olmamız hakkındaki kumandanımızın hislerine karşı Uzunköprü ahalisi namına samimi şükranlarımızı takdim ve bütün İslam âleminin şu özel gününü tebrik nimetini bahşeden Cenab-ı Hakk'a hamdlerimizi arz eylerim.

Uzunköprü Belediye Reisi Mustafa Azmi.³⁶²

Lalapaşa'dan İstanbul'un Kurtuluşu Üzerine TBMM Temsilcisi Refet Paşa'ya Tebrik Telgrafı

“İstanbul'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Mümessili Refet Paşa Hazretlerine 6 Aralık 1922

Bugün tebliğ ve halka neşr ve ilan eylediğiniz telgrafname-i devletleri esaret ve elem günlerinin çok şükür bitmiş ve yeni bir selamet ve hürriyet devrinin açılmış olduğunu bir kere daha temin buyurduğundan bizi bu mesut günlere eriştiren Cenabı Hakk'a hamdler ve ebedi mesudiyet hakkındaki iltifatınıza karşı minnet ve saygılarımızı takdim ederiz.

Lalapaşa Müftüsü Hulusi.³⁶³

İpsala Havalisi Hristiyanları Tarafından Lozan Konferansı'nda Temsilci Olarak İsmet Paşa'nın Tanındığı ile İlgili Telgraf

“Ankara'da Büyük Millet Meclisi Riyaset-i celilesine 8 Aralık 1922

Biz Trakya Hristiyanları asırlardan beri Türkiye'nin cenah-ı refet ve korumasında mesut bir şekilde yaşıyoruz. Lozan Konferansı'nda bir takım ecnebler tarafından Türkiye'deki ekalliyetlerin hukuku namıyla idare-i kelim edildiğini haber aldık. O

³⁶² ATASE. İSH. K:1537, G:120, B:5.

³⁶³ ATASE. İSH. K:1537, G:120, B:10.

heyette namımıza hakk-ı kelam sahibi olarak yalnız İsmet Paşa'yı tanıyoruz. Bundan gayri bizim hesabımıza ortaya atılacak iddiaları yok sayarız.

İpsala Havalisinde Hristiyanlar namına Kostani (Kosti).³⁶⁴

Uzunköprü'den Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılış Yıl Dönümünü Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışını sene-i devriyesini kutlamak için toplanan halk başta zatı aliniz bulunduğu halde muzaffer orduya ve ilk meclisi teşkil eden büyük azalarına tebriklerini ve hürmetlerini sunduklarını arz ederim, efendim.

Belediye ve Müdafaa-i Hukuk Reisi Mustafa Azmi.³⁶⁵

30- Millî Mücadele'de Elazığ ve Elazığlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Elazığ, Millî Mücadele döneminde millî duyguların çok yüksek olduğu bir vilayettir. Sakarya Savaşı günlerinde Anadolu'dan en çok yardım Elazığ'dan toplanmıştır. Elazığ, Palu, Ergani ve Harput'ta Batı Cephesi'ndeki başarılar üzerine sık sık mitingler yapılarak halkın cepheye her yönüyle yardım etmesi sağlanmıştır. Mesela Pötürge Kazasına tâbi Keferdiz Nahiyesi ahalisi Sakarya Zaferi üzerine orduya 300 lira bağışlamıştı.³⁶⁶

Elazığ'da millî günler büyük bir coşku ile kutlanmıştır. Sakarya zaferi, Büyük Taarruz, 23 Nisan ve yıl dönümlerine kutlamalar yapılmıştır.³⁶⁷

Elazığ Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde aşağıdaki mebuslarla temsil edildi:

Hacı Feyzi (Celayır), Hüseyin (Gökçelik), Muhittin (Çötel), Mustafa Şükrü (Çağlayan), Naci (Karaali), Rasim (Tekin), Hasan Tahsin (Berk).

³⁶⁴ TBMM. Arşivi Dosya:3, 4/12.

³⁶⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-5.

³⁶⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

³⁶⁷ ATASE. K:1549, G:99, B:1.

Elazığ'da Sakarya Savaşı'nın Başlaması Üzerine Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 18 Ağustos 1921

Üçüncü Yunan taarruzu üzerine Elazığ ahalisi galeyana gelerek bir toplantı yapmış Vali Vekili ve Müftü tarafından bir nutuk irad edilmiş, nutukta Allah'ın inayetiyle bu üçüncü Yunan taarruzunun kesin bir şekilde def edileceğine şüphe olmadığı Hilal-i Ahmer'e yardım için halkın elinden geleni yapması gerektiği ifade edilmiştir. Bunun üzerine bir komisyon kurularak yardım toplanmaya başlanmıştır.”

Vali Vekili Ali Rıza.”³⁶⁸

Elazığ'da Sakarya Savaşı'nın Başlaması Üzerine Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, 19 Ağustos 1921

Milli ordumuzun öteden beri düşmanlara karşı gösterdiği takdir ve takipten geri kalmayan ve her hususta yardım ve desteği kendileri için bir vazife telakki eden Elazığ ulema ve eşraf ve esnafı bugün de Müdafaa-i Hukuk binası önünde toplanmış, etkili dua ve heyecanlı nutuklarla millî ve vatanî tezahüratta bulunmuştur, daha sonra hükümet ve orduya karşı en son vazifesini yapacaklarına ahd ve yemin eden ahali üzerlerine düşecek bütün milli vazifeleri yapmaya amade bulunduklarını arz ve iblağa bizi vasıta kılmışlardır.

Miting Reisi Zeyyur, Azalar: Zeki, Ferit, Kemal, Hami.”³⁶⁹

Palu'da Sakarya Savaşı'nın Başlaması Üzerine Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 28 Ağustos 1921

Dün Cuma namazını müteakip Palu harabesinde bütün erkek ve kadın toplanarak okunan mevlid-i nebevi bitiminde aşağıdaki kararların alındığını arz ederim.

1- Düşman memleketten çıkıncaya kadar her türlü mahrumiyetlere tahammül ederek ihtiyarlar dualarıyla, zenginler mallarıyla, gençler vücutlarıyla çalışmaya

2 - Şehadeti kazanamayan ya da şerefle dönmeyen gençler kadınlar tarafından evlerine kabul edilmeyeceğini

³⁶⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 20 Ağustos 1921, No: 267.

³⁶⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 24 Ağustos 1921, No: 271.

3 - Türk'ün istiklalini temin uğrunda yiğitçe mukavemette bulunan milli ordunun muhterem kumandan heyetine hürmetler ve erlerine sevgili selamların lütfen kabul buyrulmasını istirham ederim.

Kaymakam Demir.³⁷⁰

Bakırmadeni (Ergani)'den Sakarya Savaşı Sırasında Yapılan Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Yemini ve Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 3 Eylül 1921

Milletimizin hayat ve istiklalimizi mahvetmek maksadıyla mübarek topraklarımıza tecavüz ayaklarını uzatan hain düşmana karşı Hakkın yardımıyla bu seferde muvaffakiyet elde eden ordumuzun muhterem kumandanlarını ve her muazzez ferdini selamlar, milli namus ve istiklalimiz uğrunda gösterdikleri kahramanlıktan dolayı kendilerini şükranla tebrik eyleriz. Alçak düşmanımızı mahvedinceye kadar malen, canen bu büyük cihada devam ile asla silahların bırakılmaması hususundaki milletin yeminini bugün miting şeklinde toplanan memleketimiz halkı tarafından teyid olduğundan, bütün mal ve mülkümüzü muhterem ordumuzun pek büyük olan kumandanı emrine terk etmekle iftihar ettiğimizden her tarafa ilanını rica eyleriz.

Müftü İsmail Hakkı, Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti Reisi Vekili Kadri, Belediye Reisi Nuri, Ulemeden: Mehmet Nuri, Ali Saib, Yusuf, Şükrü, Bekir Sıtkı, Eşraftan Ali.³⁷¹

Harput'tan Sakarya Zaferi Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 15 Eylül 1921

Allah'a hamdolsun ordumuzun Sakarya Meydan Muharebesinde dahi elde ettiği gazanferane muzafferiyet milletin kalbini etkili bir şekilde mesut etti. Elde edilen bu büyük muzafferiyete karşı üç günden beri hükümet önünde kurbanlar kesilmiş ve bütün memleket dolaşarak şenlikler yapılmakta olduğu gibi Sara Hatun cami şerifinde dahi toplanan binlerce adam müezzin huzuruyla kıraat olunan mevlid-i nebevi şehitlerin ruhlarına ithaf olunmuş ve Şeyh Bedrettin Efendi tarafından ordumuzun başarılarının devamı ve kumandanlarımızın afiyetlerinin devamı için dua edilerek Yüce Allah'ın dergâhına şükürler edilmiş olduğu maruzdur.

Harput Belediye Reisi Fehmi.³⁷²

³⁷⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 2 Eylül 1921, No: 280.

³⁷¹ Hâkimiyet-i Milliye, 11 Eylül 1921, No:289.

³⁷² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-99.

Elazığ'dan Süryani Temsilcisinin Türkiye Büyük Millet Meclisine Dua ve Destek Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 22 Ekim 1921

Tabi olduğumuz hükümetimize karşı eskiden beri bilinen sadakatimiz ve daha önce yapılan istirhamımız hasebiyle sadık cemaatimiz fertlerinin dâhiliye vekâlet-i celilesinden vilayete emir verilmesini yalnız namus ve vatan koruyucusu olan zat-ı Sami-i efhamilerinden sadık milletimiz hakkındaki teveccüh ve inayetinizin başarıları vesilesiyle cemaat-i fakiranem namına şükranımı arz ve necip milletinizin kıyamete kadar duasını Yüce Allah’a arz eylerim, ferman.

Eddai Süryani Murahhası Horias.”³⁷³

Palu'dan Büyük Taarruz Öncesi Mustafa Kemal Paşa'ya Dua ve Destek Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Reisi Devletlu Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 8 Mart 1922

Muvaffakiyet-i celile-i devletlerinin temenniyatını can-ı dilden ve gönülden dileyen bu aciz kulları bu defa da ömür ve afiyetinizin devamı duasını Allah’ın yüce katına gönderir salimen çökerhanelerine ulaşmanız tebriklerini arz eyler nazarımda pek mukaddes olan zat-ı devletlerini tebrike mübahat eylerim efendim.

Rüştü.”³⁷⁴

Elâzığ Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden İtilâf Devletleri Tarafından Teklif Edilen Mütarekenin Kabul Edilmemesi, Savaşa Devam Edilmesi Hakkında

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 28 Mart 1922

Ajansın verdiği mütareke haberlerinin Misakı Millî dâhilinde yapılacak sulha esas olacak mahiyette görülememesine mebni heyeti merkeziyemize müracaat eden halkın arzularına ittibaan büyük bir içtima akdedilmiş ve her türlü ââmî millîyeyi yerine getirmekte olan Hükümetimizin şerefli bir sulha esas olacak mütareke hututunu Misakı Millîmizle mütenasip bir surette temin etmeye muvaffak olacağına emin bulunduklarını beyan ile beraber düşmanımız toprağımızı terk etmedikçe avn ve inayeti hakka istinaden terki muhasemat etmeyeceklerini ve istiklâlimizi tekeffül eden millî bağların bu gibi

³⁷³ C.A. A:7-2-b, D:91, F:2-23.

³⁷⁴ C.A. A:VII-2-c, D:92, F:1-21.

tekliflere karşı evvelkinden daha rasin bir surette idamesini en büyük umde bileceklerini arz ve iblâğa heyetimizi tavsit eylemişlerdir. Mevcudiyet ve istiklâlimizi borçlu olduğumuz hidematı kıymettaranelerinin muvaffakiyetle tetevvücü duasını tekrar ile arzı tazimat eyleriz.

Elâziz Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti.”³⁷⁵

Elazığ Mahkûmlarından Büyük Taarruz Öncesi Destek ve Dua Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reis-i Âlisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
29 Temmuz 1922

Mukaddes ordumuzun muzafferiyetini düşmana karşı cansiperane müdafaasını duyduk. Saye-i fehimanelerinden ihraz edilen muvaffakiyet ve muzafferiyetin devamını cenab-ı Zülcelâl hazretlerinden temenni eyleriz efendim.

Mahkûmlar Namına İhsan, Mevkuflar Namına Hasan.”³⁷⁶

31- Millî Mücadele’de Erzincan ve Erzincanlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı sırasında, 11 Temmuz 1916 tarihinde Ruslar tarafından işgal edilen Erzincan, bu işgal boyunca bu durumu fırsat bilen ayrılıkçı Ermenilerden çok çekmiştir. 18 Aralık 1917’de Sovyet hükûmeti ile yapılan Erzincan Mütarekesi ile 11 Ocak 1918’de Rus askerleri bölgeden çekilmiş ancak Ermeni çeteleri birçok kanlı olaya neden olmuştur. Kazım Karabekir komutasındaki askeri birlikler 13 Şubat 1918’de Erzincan’ı 22 Şubat 1918 de Tercan’ı Ermeni çetelerinden ve eli kanlı Antranik’ten kurtarmışlardır. Şehir kurtarıldığında geride bir harabe kalmış, Ermeniler Erzincan ve köylerinden çekilirken ağaçları dahi kesmişlerdir. Şehir kurtulduktan sonra bir taraftan yaralarını sararken bir taraftan da Kars ve Sarıkamış’ta Ermeni işgali altındaki bölgelerin kurtarılması için mücadeleye girişmişlerdir. Doğu Cephesindeki zaferden sonra gençlerini Batı Cephesi’ne gönderen Erzincanlılar bir yandan da topladıkları yardımları bu bölgedeki birliklere göndermişlerdir.

Erzincan’ın Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisindeki temsilcileri şunlardır:

³⁷⁵ TBMM. ZC. Cilt: 18, İçtima:18, (1.4.1922).

³⁷⁶ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-91.

Mehmet Emin (Lekeli), Hacı Feyzi Efendi, Hüseyin (Aksu), Osman Fevzi (Topçu), Tevfik (Kütükbaşı). Bu mebuslar bölgelerindeki olumsuz gelişmelerde ön plana çıkarak TBMM adına faaliyetlerde bulunmuşlardır. Hüseyin Bey (Aksu) 1921 yılı başında bölgesinde vatani hizmet için 27 Mayıs 1921'e kadar izinli sayıldı³⁷⁷. Mehmet Tevfik Bey (Kütükbaşı) 16 Eylül 1920'den 19 Mayıs 1921'e kadar Koçgiri ayaklanmasının bastırılmasında toplayabildiği (160) gönüllü erden kurulu birliğin başında olarak savaştı³⁷⁸. Osman Fevzi Efendi (Topçu) Koçgiri ayaklanması sırasında halkı aydınlatmak göreviyle bir süre izinli olarak Meclisten ayrıldı³⁷⁹.

İkinci İnönü Zaferi Üzerine Tebrik Telgrafı

“Ankara’da İslam Milleti’nin Mucib-i iftiharı Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 2 Nisan 1921

Aklar-ı cihanda hilal-i muzafferiyet iştimalini temevvüç ettirmekle tarih-i cihana revnak-ı serverin muazzam milletimizin hakiki varisi muhterem Hakk’ın yardımıyla bu defa elde ettiği galibiyeti temin eden başarılarından dolayı tebriklerimizi takdim ederiz ferman.

Mütekait Erzincanlı Yüzbaşı Şükrü.”³⁸⁰

Tercan’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Yardım ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Ağustos 1921

Memleketimizin hayat ve istikbalini mahvetmek melun maksadıyla düşmanın müthiş hücumlarını fedakâr bir şekilde durdurmuş ve düşüncelerini sonuçsuz bırakmış olan muhterem ordumuz subay ve erlerine selam ve hürmetler takdim ve büyük cihatta topraklarımıza hücum eden düşmanın mahvı için cihada devam etmelerine ve bu husustaki maddi ve manevi her bir fedakarlığın yapılmasına amade bulunduğumuzu arz ederiz.

Ahali namına Belediye Reisi Mehmet.”³⁸¹

³⁷⁷ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.378.

³⁷⁸ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.381.

³⁷⁹ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.383.

³⁸⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:3-27.

³⁸¹ Hâkimiyet-i Milliye, 7 Eylül 1921, No:285.

Erzincan'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Yardım ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 30 Ağustos 1921

Her türlü yardıma ve desteğe büyük bir saygı üstünlüğüne sahip olan zalim düşmanımıza karşı Allah'tan başka dayanağı olmayan milletimiz ve muhterem ordumuzun göstermiş olduğu fedakârlık, azim ve cesaret sahasında geleceğimizin saadet ve istiklalinden emin olarak garb cephesinde düşman kurşunlarına göğüs geren sevgili askerimize selam ve sevgimizi takdim ederiz. Bu vesile ile bugün ikinci defa toplanmış olan Erzincan halkı bütün ordumuza zafer duası ettiği ve Misak-ı Milliye temin edinceye kadar bütün düşmanlarıyla çarpışacak olan orduya, kahraman askerlerimize malen ve bedenen her türlü yardımı yapmaya amade bulunduğumuzu arz ederiz.

Mebus Emin, Müftü Mehmed, Müdafaa-i Hukuk Reisi Sami, Belediye Reisi Rıza.”³⁸²

Erzincan'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine İkinci Yardım ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 1 Eylül 1921

İstiklal ve hayat hakkından mahrum bırakılmak istenilen milletimize karşı mütarekeden beri reva görülen gaddar muamele Yunan vahşetiyle tamamlanmak istenmiş ve muazzez topraklarımıza zulüm orduları saldırmış ise de namus ve milli mevcudiyetini kurtarmaktan başka hiçbir fikir ve emeli takip etmeyen muhterem ordumuzun azim ve cesareti sayesinde düşmanın kahr ve mağlup olacağı şüphesizdir. Bu mukaddes gaye uğrunda çarpışan hasmının en zalim ve gaddar tecavüzlerine göğüs geren ordumuza zaferler duasını eder ve şanlı tarihimizi bedbaht yurtlarımızı kurtarmak için her türlü fedakârlıktan çekinmeyeceğimizi arz eyleriz. Bu maksatla toplanmış olan Erzincan halkı son zaferden kat'iyyen emin olarak düşmanı protesto eder, muhterem ordumuza selam ve hürmetlerini takdim ile Türk milletinin şerefi ve namusunu korumak azminde bulunduğunu bütün cihana ilan eyleriz.

Belediye Reisi Rıza, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reis Sami, Ulemeden: Hacı Ali, İdris, Eşraftan; İsmail, Münir Ziya, İshak, Behçet.”³⁸³

³⁸² Hâkimiyet-i Milliye 4 Eylül 1921, No: 282.

³⁸³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-166; Hâkimiyet-i Milliye, 8 Eylül 1921, No:286; Açıközü, 8 Eylül 1921, No:278.

Erzincan'dan Sakarya Zaferi Üzerine Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Başkumandanlık Makamıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 11 Eylül 1921

Cenab-ı Hakk’a bin hamd ve sena olsun kahraman ordumuzun kazandığı zafer haberleri memleketimizi büyük sevince gark etmiştir. Bu muzafferiyete yegâne sebep olan zat-ı devletlerini tebrik, bütün İslam milletine saadetler ve muzafferiyetlerin devamını niyaz eyleriz.

Belediye Reisi Rıza, Müftü Mehmet, Müdafaa-i Milliye Reisi Sami.”³⁸⁴

Eğin (Kemaliye)’de Sakarya Zaferi Üzerine Yapılan Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 21 Eylül 1921

Lanet düşmanlarımızın mağlup edilerek çekilmeye mecbur edildiğini bu sabah haber alan Eğin ahali sevinçlere boğuldu. Sabahtan beri şevk ve iman artmakta olup öğle namazını müteakip Mevlüd-i Şerifler ve dualarla zafer kutlanmaktadır. Şehitlerimizin ruhuna Fatihalar ve kurbanlar hediye edilmiştir. En yakın zamanda kesin zaferin elde edilmesi için Yüce Mevla’dan niyazda bulunulmuştur. Başta pek muazzez muhterem Başkumandanımız ile ordumuzun bütün erkan, ümera ve subaylarına ve erlerine tebrik ve hürmetlerimizi arz eyleriz, ferman.

Kaymakam Abdullah, Belediye Reisi İsmail, Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Reisi Emin.”³⁸⁵

Erzincan'dan Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis Başkanı Seçilmesi Üzerine Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 19 Ağustos 1923

Türk milletinin kurtarıcısı ve baş tacı olan zatınızın bilfil Büyük Millet Riyasetini deruhte buyurmaları dolayısıyla Erzincan halkı namına şükranlarımızı arz eyler güzel yurdumuzu refah ve saadete eriştirecek mesaide ilelebet muvaffakiyet ve mazhariyeti Cenab-ı Hakk’tan temenni ve niyaz eyleriz, ferman.

Erzincan Müdafaa-i Hukuk Reisi Sami.”³⁸⁶

³⁸⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-143; Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

³⁸⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

³⁸⁶ C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-206.

32- Millî Mücadele’de Erzurum ve Erzurumluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaş’ında Erzurum, daha başlangıcından itibaren Rus ordularının en önemli hedefi oldu. Sarıkamış mağlubiyetinden sonra 16 Şubat 1916’da Ruslar Erzurum’a girdiler. Kalenin düşmesi, Doğu Cephesi’ndeki savaşlarda, Türkler için en ağır darbe oldu. Halk Ruslarla birlikte gelen Ermenilerin katliamından kurtulmak için ordu ile birlikte Anadolu içlerine çekilmeye başladı. Yaklaşık iki yıl Rus işgali altında kalan Erzurum, 12 Mart 1918’de kurtarıldığı tarihe kadar çok kötü günler yaşadı.

Erzurum şehri, 12 Mart 1918’de işgalden kurtarıldıktan sonra harap bir durumda idi. Rus işgali ve peşinden Ermenilerin şehirdeki tahribatı halkı göçe zorlamış, nüfus on binden üç-dört bine kadar inmişti. Şehirdeki en büyük problemler meskensizlik ve açlıktı. Şehrin kurtarılması sırasında Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa sefaleti önleyebilmek için çeşitli tedbirler almış, burada bulunan ambarların zarar görmemesi için büyük çaba harcamıştı. Doğu Cephesi’nde çekilen bu sıkıntı Osmanlı Devleti’nin içerisinde bulunduğu genel durumun bir göstergesiydi. Uzun süren harp, halkı her bakımdan perişan etmişti. Erzurum, Ermeni zulmünden kurtarılmış ve biraz olsun nefes almıştı. Fakat şimdi doğuya, Sarıkamış ve Kars üzerine bir hareket başlatılacaktı ve bu hareketin üssü Erzurum olarak tespit edilmişti. Erzurum kendisi işgal acısını yaşadığından, kardeşlerini bu acıdan kurtarmak için elinden geleni yapacaktı. Erzurum’un kurtarıldığını duyan muhacir halk geri dönmeye başlamıştı, fakat kimse eski hanelerini bulamamıştı. Şehir aşırı göç yüzünden köyleşmiş, ölümden kurtulanlar ve göç edenler eski evlerinin harabelerinde birer ikişer oda tamir ederek içine sığınmışlardı. Ambarlar bomboştu, yiyecek yoktu, köylerde ekilip biçilecek mahsul de yoktu.

30 Ekim 1918’de Mondros Mütarekesi’nin imzalanmasıyla bölgede yeni bir durum ortaya çıkmış, Mütareke’nin 7. ve 24. maddeleri Erzurum halkını büyük bir telaş ve kuşkuyla sevk etmiştir. Bu maddeler Vilâyât-ı Şarkiyyeyi adeta Ermenilere peşkeş çekiyordu. Açlık ve sefalet içerisinde bulunan halk için yeni bir mücadele dönemi başlıyordu. Buraların Ermenilere verilmemesi için her şey yapılacaktı.

Doğu Anadolu’da Ermenilerin büyük Hayesdan (Ermenistan) idealleri karşısında Erzurum insanı kendi üzerine düşen milli görevi yerine getirerek, 10 Mart 1919’da Vilayet-i Şarkıye-i Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti’nin bir şubesini Erzurum’da açtı.

Anadolu’da milli mücadele birliğinin kurulmasının ikinci adımı Erzurum Kongresi ile atıldı. Mustafa Kemal Paşa’nın bu kongreye başkanlık yapması bölgesel olan bu kongreyi millî bir hale getirdi. Erzurumlular, hem kongrenin toplanmasında

hem Doğu Cephesi'ndeki muharebelerde çok büyük fedakârlıklar gösterdiler. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne katılan mebusları, Asım Vasıf (Mühürdaroğlu), Celaleddin Arif, Hüseyin Avni (Ulaş), İsmail Naim (Arslan), Mehmet Salih (Yeşiloğlu), Mustafa Durak (Sakarya), Nusret (Son), Süleyman Necati (Güneri), Zihni (Orhon), Ziyaeddin (Gözübüyük) Beyler olağanüstü çalışarak Batı Cephesi'ne devamlı yardım ve destekte bulundular. İsmail Naim Bey Millî Savunma Komisyonunda üye olarak çalışırken 16 Temmuz 1921'de cephe hizmet etmek üzere izinli sayılarak Meclisten ayrıldı. Cephedeki hizmetini Eylül sonuna kadar devam ettirdi³⁸⁷. Hüseyin Avni Bey Bolu ve çevresinde seyahatler yaparak halkı aydınlatma görevini ifa etti. Celalettin Arif Bey, mecliste İkinci Başkan, Adliye Vekili, Roma Mümessilliği görevlerini ifa etti. Mehmet Salih Efendi (Yeşiloğlu) Konya ayaklanmasının bastırılması ve soruşturulmasında görev aldı³⁸⁸. Süleyman Necati (Güneri Bey), 19 Ağustos-11 Eylül 1920 arasında matbuat umum müdürlüğü (basın yayın genel müdürlüğü) görevini üstlendi. 2 Aralık 1920'de Ermenistan'la imzalanan Gümrü Antlaşması'nı hazırlayan kurulda delege, 1921'de Bekir Sami Bey başkanlığında Londra'ya giden kurulda danışman olarak bulundu.

Millî Mücadele'de bütün Erzurumlular gibi Erzurumlu Nafiz Bey'in fedakârlıkları da zikredilmeye değer. Aşağıda verdiğimiz telgraflar bu fedakârlıkların açık göstergeleridir. Ayrıca Oltu'nun kurtuluşu üzerine Yasin (Haşimoğlu) Bey de Oltu'yu temsilen Türkiye Büyük Millet Meclisine katılmıştır.

Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'dan Şark Cephesi'ndeki Zaferler Dolayısıyla Gelen Tebriklerine Cevap

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 15 Kasım 1920

Büyük Millet Meclisimizin 9 Kasım 1920 tarihli fevkalade toplantısındaki kararıyla son muvaffakiyetten dolayı teyiden mazhar-ı teveccüh ve takdir olan Şark Cephesi büyük milletimizin azimkâr kararları sayesinde kazandığı başarıları ancak yine o sayede devam ettirebileceğine tamamen kanidir. Mukaddes mücahedemizde daima Hakkın yardımından ve halkın teveccüh ve müzaheretinden en büyük kuvveti alan ordunun kendisine tevdi edilecek vatani vazifeleri sarsılmaz bir iman ve itaatle ifa hususundaki taahhütlerimi bilvesile teyit ederek teveccühlere mazhar olmaktan dolayı bütün kalbi şükran ve saygımızın meclise arz ve tebliğini istirham eylerim.

Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir.”³⁸⁹

³⁸⁷ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.394.

³⁸⁸ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.397-398.

³⁸⁹ TBMM. Arşivi. Dosya:2, B No:21/7.

Ordunya Tayyare Hediye Ettiğine Dair Tüccardan Erzurumlu Nafiz Bey'in Türkiye Büyük Millet Meclisine Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 30 Ocak 1921

İstanbul'dan mubayaa eylediğim ve buraya celbine muvaffak olduğum tayyare cevelân ederek bugün geldi. Ordunya namıma olarak teberru ediyorum. Kabulünü istirham ile düşman üzerine ilk bombayı atacak zata iki yüz lira mükâfat-ı nakdiye takdim edeceğim ve milletimizin selâmeti âtiyeye mazhar ve muvaffak olmasını Cenabı Haktan temenni eyler, hürmetle ellerinizden öperim efendim.

Erzurumlu Hacı Ahmedzade Nafiz.³⁹⁰

İstanbul'un İşgali Yıldönümü ve Kazanılan Zaferler Münasebetiyle Kazım Karabekir Paşa'dan Gelen Telgraf

“Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Geçen sene Martın 16. gününe müsadif olan bugün Makam Hilâfet olan İstanbul, İngilizler tarafından işgal ve milletin harimi olan Meclisi Mebusan Dairesine haydutçasına tecavüz ederek mebuslarımız toplantı halinde iken süngülerle tevkif edilmişti. Hayat ve mevcudiyetine karşı yapılan tecavüzü iyi anlayan milletin kalbinden doğan Büyük Millet Meclisi bir seneden beri birçok mahrumiyetler içinde bulunan ve her taraftan kendisini ihata ve tehdit eden düşmanlarına karşı muvaffakiyetler temin ederek milletin istiklâl ve hürriyetine sahip ve hukukunun muhafazasına azim olduğunu düşmanlarına tasdik ettirdi. Milleti muvaffakiyetlere ulaştıran, vatani selâmete çıkaran bu Muhterem Heyete başta âcizleri olduğu halde bütün ordumla tebriklerimi arz eyler ve bundan sonraki işlerin dahi muvaffakiyetle neticelenmesini Cenabı Hakk'tan niyaz eylerim.

Şark Cephesi Kumandanı Kâzım Karabekir.³⁹¹

Kazım Karabekir Paşa'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine İkinci İnönü Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine 8 Nisan 1921

İnönü'de kazanılan büyük muzafferiyetimiz bütün şark cephesi mıntıkasında muhtelif merasim-i fevkalade ile 7 Nisan'da kutlandı, her taraf donatıldı, kurbanlar

³⁹⁰ TBMM. ZC. Cilt: 7, İçtima: 40, (30 Ocak 1921).

³⁹¹ TBMM. ZC. Cilt: 9, İçtima: 11, (24.3.1921).

kesildi. Kars'ta şehitlerin ruhuna ithaf edilen mevlid-i şerifte millet ve ordularımızın muvaffakiyeti niyaz edildi. En güzel yerlere İnönü Meydanı ismi verilmektedir. Bu meydanda Kars'ta Çar İmparatorlarının timsali iken 1918 senesinde yine ordumuz tarafından yıkılan abidenin bulunduğu meydan İnönü Meydanı olarak isimlendirildi. Şenliklere bütün ahali, kıtalar iştirak etti. 7/8 Nisan 1921 gecesi fener alayı ve kıtadan atılan toplar ve havai fişekleriyle gösteriler yapıldı.

Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir.”³⁹²

Orduya Hediye Ettiği İkinci Tayyarenin Kabulüne Dair Erzurumlu Nafiz Bey'in Türkiye Büyük Millet Meclisine Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Mücahid-i âzam Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
12 Mayıs 1921

Namı bendegâneme olarak ikinci defa satın alınmasına sayei devletlerinde muvaffak olduğum tayyarenin Eskişehir'e vâsıl olduğunu şimdi Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa Hazretlerinden aldığım tebşir telgrafnamesinden haber aldım. Vatan ve millete naçizane olan şu hediyemin de orduyu millet namına kabul buyurulmasını istirham eyler ve kemali ihtiramla mübarek ellerinden öperim efendim.

Erzurumlu Nafiz.”

Erzurumlu Nafiz Bey Tayyaresinin Meclis Üzerinden Geçerken Atmış Olduğu Tezkere

“Ankara Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 14 Mayıs 1921

Erzurumlu Nafiz Bey tayyaresi Büyük Millet Meclisini selâmlamak saadet ve şerefine nail olmakla bahtiyar olduğunu arza cesaret eylerim ferman.

Kuva-yı Havaiye Müdür-ü Umumisi Abdüllâtif.”³⁹³

İspir'den Sakarya Savaşı Günlerinde Orduya Destek Mitingi ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Ağustos 1921

Kaza ahalisinden binlerce halkın iştirakiyle İspir kasabasında Kanuni Sultan Süleyman Camii şerifinde yapılan içtimada müderris efendi tarafından hal ve zamana uygun vaaz ve ordumuzun en yakın zamanda zafere ulaşması için dualar edildikten sonra

³⁹² ATASE. İSH. K:1183, G:93, B:1

³⁹³ TBMM. ZC. Cilt: 10, İçtima: 33, (14 Mayıs 1921).

hayat ve istiklalimizi mahvetmek melun maksadıyla üzerimize saldıran hain düşmana karşı büyük bir azim ve iman ile harbeden ve Cenab-ı Hak ve insaniyet önünde açık ve pak olan davamızı kazandırmak ve mukaddes topraklarımızı kurtaracak olan ordumuza selam ve hürmetler takdimine ve Misak-ı Millimiz yolunda giriştiğimiz büyük cihada devamlı son ferde son noktaya kadar fedakârlık edilmesine karar verilmiş ve askeri nakliyata yardım olmak üzere yedi yüz lira bağış, ordumuza bin takım çamaşır ve bin takım çorap ve çarık hediye edilmesi taahhüt edilmiş olduğu maruzdur.

İspir Miting Heyeti Namına Belediye Reisi Yusuf Ziya.”³⁹⁴

Narman’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Orduya Destek Mitingi ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 30 Ağustos 1921

İstiklal ve varlığımızı mahvetmek için anavatanımız olan Anadolu kasaba ve köylerine taarruzla çocuklara varıncaya kadar çeşitli mezalim ve işkenceler yapmakta olan zalim düşmanın büyük taarruzunu işiten Narman kazasının bütün köyleri ahalisi kaza merkezinde toplanarak düşman taarruzunun Anadolu içlerine kadar uzanmasına mani olarak cesur bir başarıyla durduran fedakar kumandan ve subaylarına, kahraman askerlere milletin selam ve hürmetlerinin tebliğ buyrulması rica olunur. Müslümanların istiklal ve hayatlarını muhafaza uğrunda harp etmekte olan ordunun yardımı için camii kebirde mevlid-i şerif okunarak, camii kapısında kurbanlar kesilerek müftü efendinin duasına müteakip hazır bulunanlar bütün mevcudiyetiyle malen, bedenen son noktaya kadar milli cihada devam ve her ferdin bu uğurda kanının son damlasını akıtıncaya kadar bu milli cihada devam edileceğine ahd ve yemin ederek dağılmışlardır.

Müftü İsmail Hakkı, Müdafaa-i Hukuk Reisi Behçet, Belediye Reisi Kamil, Meclis azası Mehmed, aza Mustafa, İsmail Yusuf”³⁹⁵

Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir’den Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa Hazretlerine 11 Eylül 1921

Hakk’ın yardım ve inayetiyle garp cephemizde elde edilen büyük muzafferiyetten dolayı zat-ı riyasetpenahilerinizi tebrik eder ve bu mesut muzafferiyetin düşman

³⁹⁴ Hâkimiyet-i Milliye, 6 Eylül 1921, No:284.

³⁹⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 7 Eylül 1921, No:285.

ordusunu tamamen münhezim ve perişan etmek suretiyle milli gayeye ulaşılmasını Cenab-ı Hakk'tan niyaz eylerim.

Şark Cephesi K. Kazım Karabekir.³⁹⁶

Erzurum'dan Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine ve Başkumandanlığa 12 Eylül 1921

Bir tesadüfün cilvesi ile şımaran ve şımartılan sefil düşmana İnönü mağlubiyetinin ar hicabı şimdi bir turab zafer arasında muttasıl koştı ve işte nihayet arslanlar yuvasına uğradı ve felaketi buldu. Bugün müstesna bir zafer bayramıyla heyecan dolu olan Erzurum bu yiğitler ordusuna ve azimkâr gazi başkumandanına büyük gazalarını tebrik ile yüz bin selam ithaf eder, kurbanlar keserek ve mevlüt-i resul okumak suretiyle de mükerrer şehitlerini yâd eyler. Cenab-ı Zülcelâl İslam askerini zaferlerinin ve fetihlerinin devamıyla mükâfatlandırısın.

Vali Münir, Müdafaa-i Hukuk Reisi Raif, Toplantı halinde bulunan Erzurum halkı namına Belediye Reisi Nafiz, Mevki Kumandanı Emin, Ticaret Odası Reisi Sadrettin.³⁹⁷

Erzurum'dan Sakarya Zaferini Tebrik Mitingi ve Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 13 Eylül 1921

Hain düşmanın vatanın pak topraklarına vuku bulan tecavüzlerine karşı cesur ve kahraman ordumuz kuvvetlerince gösterilen merdane mukavemete karşı muhterem Erzurum ahalisi samimi duygularını gösteren bu gün hükümet meydanında yaptıkları mitingde kararlaştırılan hususun arzına, bu necip hislerin şanlı ordunun erkan, ümera ve subaylarıyla bütün efradına tebliğini istirham eyleriz.

Erzurum Valisi Münir

Suret

Pak vatan topraklarımızı pis ayaklarıyla çiğnemek ve insanlık cemiyetinin en mert ve necip evladı olan pak ve büyük milletimizi esaret zincirleri altında inletip mahvetmek ve insanlar arasında hukuk ve mukaddesat namına hiçbir şeyi tanımayıp ve hatta insanlık ve medeniyet namına her ne varsa hepsini umursamaz surette yakıp, yıkıp, kırıp, döküp bütün dünyayı harabe ve mezbahaya çevirmek isteyen canavar düşmanlarımızla Garp Cephesi'nde Hüda yolunda aslanlarcasına dövüşen binaenaleyh

³⁹⁶ ATASE. K:1176, G:107, B:35, ATASE. K:1176, G:109, B:3.

³⁹⁷ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-146.

Halık-ı Zülcelâl hazretlerinin yardımıyla galip gelen bütün Garp Cephesi Ordusunun Kumandan, ümera ve subayları ve efradına misak-ı millileriyle ilahi yardım dayanarak kesin hukuku tahin ve tespit olunan mübarek vatanın Şark Cephesi hududu azim ve imanıla müdafaa ve muhafaza hususunda bekleyen bütün Erzurum ahalisi bu gün binlerce halkın iştirakiyle yapılan umumi içtimada selam ve temennilerinin iletilmesine ve her an kalpleri gazi kardeşlerinin Hakk'ın korumasında ve düşmanın kahr edilmesine muvaffakiyetlerinin temini duasıyla meşgul olup kendilerine maddi ve manevi yardımın tamamen ifasına tam bir fedakârlık ile azim bulunduklarının da isaline karar vermiş ve bu içtimada bütün hazır bulunanların dua ve niyaz olarak Allah'a yakardıkları maruzdur ferman.

Miting Heyeti Namına Belediye Reisi Nafiz.³⁹⁸

Narman'dan Adana'nın Kurtuluşu Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Ankara Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 20 Aralık 1921

Anayurdumuz olan Adana'ya Türk bayrağı çekildiğini tam bir bağlılıkla tebrik ederiz. Muvaffakiyetlerimizin devamını Cenab-ı Hakk'tan niyaz eyleriz ferman.

Narman Müdafaa-i Hukuk Reisi Necib.³⁹⁹

Kazım Karabekir Paşa'dan Başkomutanlık Meydan Muharebesi'ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 6 Eylül 1922

Yunanlıları kesin hezimete doğru sürüklemekte olan garptaki şanlı silah arkadaşlarımızın seri ve kahredici muvaffakiyetlerinden dolayı Şark Cephesi pek büyük sürur ve heyecan içindedir. Kahraman milletimizin vekillerine ve muhterem hükümet erkânımıza tebriklerimizi ve hususi saygılarımızı arz eylerim.

Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir.⁴⁰⁰

³⁹⁸ ATASE. K:1250, G:84, B:1, 1-a; Hâkimiyet-i Milliye, 14 Eylül 1921, No:292.

³⁹⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-5.

⁴⁰⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 8 Eylül 1922 No:606.

Erzurum’da İcra Edilen Tezahürata ve Halkın Dua ve Selamlarının Orduya İletilmesine Dair Erzurum Belediye Başkanlığından Türkiye Büyük Millet Meclisine Gelen Telgraf

“Ankara’da Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Bey Vasıtasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Şanlı ordumuzun ihraz ettikleri muzafferiyetleri ve istirdad olunan mukaddes yurtlarımızın istihlâsını tebrik ve mübeşşir telgraf name ilân ettirilerek herkesin kalbine zafer meserretleri ilka eylemiş ve bütün manasıyla zafer takdis ve tebail edilmiştir. Ayrıca fener alayları icra, camilerde şüheda ervahına fatihalar ithaf, Mevlidi Nebevi kıraat edilmiştir. Binaenaleyh milletin hak ve istiklâl uğrunda çalışlara gazi kumandanlarımızla ordu kumandanlarımıza ümera ve zabıtana ve askerlerimize milletin har selâmlarını tebliğ buyurmanız rica olunur.

Erzurum Belediye Reisi Nafiz.⁴⁰¹

İzmir’in Kurtuluşunu Tebrike Dair Erzurum Belediye Başkanlığından Gelen Telgraf

“Erzurum Mebusu Âsim Bey Vasıtasıyla Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Üç seneden beri iftirakiyle tahassür yaraları açan mukaddes yurtlarımızdan Güzel İzmir’imizle Yeşil Bursa’mızın şanlı Ordumuzun sarsılmaz savlet ve besaletleri sayesinde kurtuluşunu mübeşşir telgrafnameleriniz ahaliye ilân ve sevinç gözyaşları döktürmektedir. Bu sebeple üç günden beri gece ve gündüz fevkalade ihtifaller yapılmış, her taraf bayraklarla süslenmiş ve birkaç gece fener alayları icra edildiği gibi Aşere-i Mübeşşereden Abdurrahman Gazi Hazretleri Türbesine bilumum ahali giderek ordunun mütevali zaferle payidar olmasına duahan bulunulduğu gibi icrası hiçbir yerde tasavvur olunmayan yüzü mütecaviz kurban kesilerek, mevlidi nebeviler kıraat ve ervahı şühedaya fatihalar ithaf edilerek zafer bütün manasıyla ve tam bir ağırbaşlılıkla mutantan bir suretle kutlanmıştır. Ahalinin sevgili Başkumandanlarına, ordu kumandan, ümera ve subaylarına ve celâdetli askerlerine samimi selâmlar ve hürmetlerinin tebliğiyle telgrafın Büyük Millet Meclisinde kıraat buyurulması rica olunur.

Erzurum Belediye Reisi Nafiz.⁴⁰²

⁴⁰¹ TBMM. ZC. Cilt: 22, İçtima: 96, (4 Eylül 1922).

⁴⁰² TBMM. ZC. Cilt: 23, İçtima: 106, (21 Eylül 1922).

Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'dan Mudanya Mütarekesi'ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 12 Ekim 1922

Sevgili Edirne'nin dahil olduğu Trakya'ya da azimkar milletimizi kavuşturan büyük zaferin ilk siyasi ve hayırlı muzafferiyetini vecd ve sürur içinde tebrik ve milli davamızın şerefli bir kesin neticesi olan başarıların devamını arz ve teyit ederim.

Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir.”⁴⁰³

Mudanya Mütarekenamesi Neticesinde Trakya'nın Anavatana Katılması Münasebetiyle Erzurum Belediye Başkanlığından Gelen Telgraf

“Ankara'da Erzurum Mebusu Durak Beye 13 Ekim 1922

Mudanya müzakeresinin lehimize cereyanından mütevellit mukaddes Trakya'mızın hasreti bulunduğu Anavatan'a ilhakını mübeşşir telgraf nameniz ahali üzerinde azim ve sürurlu heyecanlar husule getirmiştir. Binaenaleyh, milletimin lideri Gazi Başkumandanımızla aynı emel uğrunda bilfil çalışan Büyük Millet Meclisimize ve celâdetli ordumuza samimi selâmlarımızın arz ve iblâğını rica eylerim, efendim.

Erzurum Belediye Reisi Nafiz.”⁴⁰⁴

Erzurum Vilayeti Umumi Meclisinin Toplanması Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Teşekkür Telgrafı

“Ankara'da Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 27 Ekim 1922

Mukaddes ve Mülbeccel Ordumuz ezeliyetin bu necip millete ebediyen bahşettiği hürriyet ve istiklâl hakkı ruhunun derinliklerinden kopan azim ve imanı ile dolu kudret ve haşmetiyle bu kadar az zaman içinde ihkak ve tetvic ederken vatanın her zerresi bu kutsi ve mübeccel ordunun şaşaalı zafer ışıklarıyla parlarken geçirdiği macerayı mevcudiyetini atıldığı şu ebedî şahrain itilâya nispetle ispat edecek kadar kendinde ulviyet ve halk bulan Erzurum Meclisi Umumisini küşat etmekle şimdi bir kat daha heyecanlı bulunuyor. Hayat ve hürriyet hakkını demirden silâhlarla fabrikaların infilâk edici hasis mamulleri ile değil nurdan ezeliyetten parlayan ruhlar kadar ebedî ve ilâhî milli heyecanı ve refah ve rehasını asırların leyl ettiği meâisiri kerîme ve ulviyeti hayatiyesiyle tekeffül eden bu asil ve aziz milletin, her türlü amal ve vesaili

⁴⁰³ Renin, 1 Ekim 1922, No: 5.

⁴⁰⁴ TBMM. ZC. Cilt: 23, İçtima: 119, (14 Ekim 1922).

saadetine Meclisi âcizanemiz de büyük halaskar Meclisine iktifa suretiyle çalışacaktır. Seraperdei mevcudiyetinde tarihlere heyecanlar verecek kadar harikalar saklı bulunan bu muazzez ve müebbet milletin ulviyeti ruh ve kalbiyle düşmanlarına bile karşı ibraz ettiği vaziyetti kerimesini tek mil dimağlarında ilâhî bir teessür ile âtilere doğru teveccüh ede ede lâyemut izler açarken bugün açılan Meclisi acizanemiz de açılış içtimasını yokluklar içinde, ebediyetler, zulmetler içinde nurlar yetiştiren Büyük Milletin Büyük Meclisine arzı şükran ve tazimat olarak ittihaz eder.

Toplantı Halinde Bulunan Erzurum Vilâyet Meclisi Umumisi Reisi Vali Sabit.”⁴⁰⁵

33- Millî Mücadele’de Eskişehir ve Eskişehirliilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

İzmir’i işgal ederek Anadolu’ya ayak basan Yunan birlikleri, Sevr Anlaşmasını Ankara Hükûmetine kabul ettirmek için 1921 yılı içinde yeni taarruzlara geçtiler. Uşak ve Bursa üzerinden Eskişehir’e saldırıya geçen Yunan kuvvetleri, 20 Temmuz 1921’de Eskişehir’i işgal ettiler. Türk Batı Cephesi güçleri Çiftelere kadar geri çekildi. Durum Türk kuvvetlerinin tümüyle aleyhine dönmüştü. İşgal kuvvetlerinin Ankara yakınlarına kadar gelmesi Türkiye Büyük Millet Meclisinde rahatsızlıklara neden oldu.

Bu arada Yunanlıların Eskişehir’i işgallerinden iki gün sonra 22 Temmuz 1921’de Yunan Kralı Konstantin Eskişehir’e geldi, yanında Yunan Ordusunun üst rütbeli subayları bulunmaktaydı. Eskişehir’de yapılan toplantıda Kral Konstantin Yunan Orduları Başkomutanı oldu, bundan beş gün sonra Kütahya’da yapılan bir başka toplantıda ise Ankara’ya saldırı kararı alındı. Yunan Ordusu yaptığı büyük hazırlıklardan sonra, üç koldan 13 Ağustosta Türk mevzilerine karşı hücumla geçti. 1 Ağustos 1921’de Sivrihisar, 16 Ağustos’ta Mihaliççık işgal edildi. 21 Ağustos 1921’de Yunan Ordusu Sakarya Nehri’nin güneyine geçti, 23 Ağustos’a kadar ciddi bir direnişle karşılaşmayan işgal ordusu komutanı Papulas, Batı Cephesi mevzilerine saldırılması ve cephenin iki yerden yarılmasını istedi. 23 Eylül’e kadar devam eden Sakarya Muharebelerinde Yunan birlikleri mağlup olarak Sakarya’ya kadar geri çekildiler.

1921 yılının Eylül ayı sonlarında bitebilecek olan Yunan işgali, malzeme ve cephane yetersizliği dolayısıyla bir yıl kadar uzadı. Büyük Taarruz sonunda 1 Eylül 1922’de Seyitgazi, 2 Eylül 1922’de Eskişehir düşman işgalinden kurtuldu. Ancak Yunanlılar geri çekilirken Eskişehir’i harabe haline getirmişlerdi. Hâkimiyeti Milliye

⁴⁰⁵ TBMM. ZC. Cilt 24, İçtima: 128, (28.10.1922).

Gazetesi'nin muhabirine göre; Yunanlılar geri çekilirken 250 kişiyi öldürmüş, kent merkezinde 2 bin hane, 22 otel ve han, 2 bin mağaza ve dükkân, 5 hamam, 4 fabrika, 2 cami, 3 mescit ve 10 mektep yakmışlardı. Köylerde ise 13 bin hane ve 2 bin davar ağılı ateşe vermişlerdi. 150 bin dönüm ormanlık alan da kül haline getirilmişti. O günkü kaynaklara göre kent ve çevresinde 150 milyon lira zarar meydana gelmişti.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Eskişehir şu mebuslarla temsil edildi: Abdullah Azmi (Torun), Hacı Veli (Bayraktar), Eyüp Sabri (Akgöl), Emin (Sazak), Halil İbrahim (Sipahi), Hüsrev Sami (Kızıldoğan), Mehmet Niyazi (Çamzade). Bu vekillerden Hüsrev Sami Bey (Kızıldoğan) 17 Temmuz 1921'de Millî Müdafaa Vekâletince gösterilecek vatan hizmetinde görevlendirilmek üzere Meclis kararıyla izinli sayıldı. 15 Ekim 1920'den itibaren izni üç ay uzatıldı⁴⁰⁶. Mehmet (Niyazi) Efendi (Çamoğlu) 26 Ocak 1922'de Harb Encümeni kararıyla ordu geri hizmetlerine gözetim ve yardım için izinli sayıldı. Üç ay Batı Cephesi'ndeki askerin iâşe işlerine yardımcı oldu⁴⁰⁷.

Eskişehir'den Heyet Namına İzmit Mebusu Hamdi İmzalı Büyük Millet Meclisine 14 Kasım 1920

“Eskişehir hastanelerinde tedavi altında bulunan sekiz yaralı subay ve altı hasta ile yüz yirmi yaralı ve 74 hasta ve tebdil-i hava olan 35 nefer heyetçe ziyaret edilmiş ve meclisin selamları tebliğ olunmuştur. Hastanede hastaların durumu iyidir, sağlık şartları mükemmeldir. Görevlilerin hastalara ve yaralılara davranışı şayan-ı taktirdir. Bu hal hastaları son derece memnun ettiğinden meclise saygı ve selamlarını sunuyorlar.”⁴⁰⁸

Birinci İnönü Zaferi Üzerine Eskişehir Mebusu Abdullah Azmi Bey'den Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafi

“Ankara'da Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Eskişehir 12 Ocak 1921

Sayıcı üstün ve inatla saldıran düşmanı Allah'a şükür kahr ve tedmir ve perişan bir surette geri çekilmeye mecbur eden kahraman ordumuzun şu vatanperver hareketine karşı Eskişehirliilerin tebrik ve süruru olarak arzı teşekkür eylediğimizin kahraman ordumuza tebliğini istirham eylerim.

Eskişehir Mebusu Abdullah Azmi.”⁴⁰⁹

⁴⁰⁶ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.415

⁴⁰⁷ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.416

⁴⁰⁸ TBMM. Arşivi. Dosya: 2, B No:21/4.

⁴⁰⁹ C.A. A:III-7, D:18, F:7.

Birinci İnönü Zaferi Üzerine Eskişehir Mutasarrıflığından Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Garp Cephesi'ne Tebrik Telgrafı

“Eskişehir’den Garp Cephesi Kumandanı İsmet Beyefendiye, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na 12 Ocak 1921

Bozüyük’ün geri alındığını Muzaffer Beyefendi şimdi müjdeledi. Pek yüksekte uçan düşmanın bu kesin sükûtunu temin eden tedbirlerinizi ve başarılarınızı kutlarken memleketin şükran ve saygılarını arz eylemeyi dahi vazife addederim ferman.

Eskişehir Mutasarrıfı Sait.”⁴¹⁰

Birinci İnönü Zaferi Üzerine Anadolu Ajansı Haberi

“Eskişehir 27 Ocak 1921

Eskişehir ahalişi İnönü muzaferiyeti üzerine şehit olan fedakâr askerlerimizin ailelerine yaralılarına yardım için müsabaka derecesinde hamiyet göstermektedirler. Yardım komisyonuna Hancı Zakir Efendi üç yüz lira kıymetinde bir kısrak, Eskişehir Mebusu Emin Bey beş yüz elli lira hediye etmiştir. Yegâne menfaat ocağımız olan İstanbul’daki umumi merkezi İngilizler elinde role mahkûm bulunan Hilal-i Ahmer teşkilatının açılması için her tarafta çalışılmaktadır. Bu meyanda bütün kazaları yardımda yarışan vilayetin Anamur kazasında Hilal-i Ahmer için yüzlerce dönüm arazi ekildiği ve buradan binlerce lira elde edileceği ahali namına belediye reisinden alınan telgraftan anlaşılmaktadır.”⁴¹¹

İkinci İnönü Zaferi Üzerine Eskişehir’de Zafer Şenliği 1 Nisan 1921

“Eskişehir’de zafer haberi 31 Mart Perşembe günü duyuldu. Ertesi gün İdman Alanı’nda on bin kişilik bir kalabalık toplandı. Harbi yakından takip etmek için Eskişehir’e gelmiş olan Bursa Mebusu Mühiddin Baha Bey heyecanlı ve hararetle bir nutuk idrak etti. Daha sonra başka nutuklarda verildi. Kalabalık mutasarrıfları Hilmi Bey ile birlikte hastanedeki dostlar, gazilerimizi ziyaret ederek hediye sigaralar verdiler ve geceyi de parlak bir fener alayı ile geçirdiler.

Eskişehir Demiryolları İdaresi memurları ve mühendisleri aralarında topladıkları 300 lira ile çengelli iğne, sargı bezi gibi sıhhi malzemeler olarak Hilal-i Ahmer’e verdiler.

Şehirdeki okulların muallimleri de her gün nöbetleşe hastanelerde hasta bakıcılığı yaparak yaralı gazilerimizi yalnız bırakmıyorlar.”⁴¹²

⁴¹⁰ ATASE. İSH. K:694, G:23, B:1; ATASE. İSH. K: 693, G: 25, B:1-2.

⁴¹¹ ATASE. İSH. K:731, G:105, B:1-1a

⁴¹² Hâkimiyet-i Milliye, 6 Nisan 1921, No:152.

İkinci İnönü Zaferi Üzerine Sivrihisar'da Zafer Kutlamaları

1 Nisan 1921 tarihli şanlı ordumuzun zaferini haber veren telgraf alınır alınmaz Sivrihisar'da bütün kaza ahalisi hükûmet önünde toplanarak bu zafer telgrafının alenen okunması üzerine ahali sevinç gösterileri ile muharebede yaralı olarak Sivrihisar Menzil Hastanesinde tedavi altında bulunan gazileri ziyaret etmek için hastaneye gidilerek bütün yaralıları birer paket sigara hediye edilmiştir. 18 Haziran 1921.⁴¹³

İkinci İnönü Zaferi Dolayısıyla Sivrihisarlıların Orduya Bir Tayyare Hediye Ettiklerine Dair Eskişehir Mebusu Mehmed Niyazi Bey'in Türkiye Büyük Millet Meclisine Telgrafı

"Ankara Büyük Millet Meclisi Reisi Muhteremi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Dâvayı necat ve istiklâlimizde mühim amil olan ordumuzun mühim noksanı olan havai filomuzun ikmalî zımnında kazamız kaymakamı muktedir ve müdebbiri Hüsnü Beyefendinin irşat ve pek kıymettar himmetleri ve halkın fedakârlığıyla mubayaa ve kazamız namına Müdafaa-i Milliye Vekâleti aracılığı ile temin eylediğimiz bir tayyarenin mukaddes ve büyük dâvamızın temini istihsaline hadim bulunması itibarıyla muhterem arkadaşlarımızdan seçim dairelerinde aynı fedakârlık yolunda yürümelerini ve ilerlemelerini rica ettiğimin iblâğını ve fedakârlık sahasındaki muvaffakiyetlerini temenni eyleyerek takdimi ihtiram eylerim.

Sivrihisar Mebusu Mehmed."⁴¹⁴

Sakarya Zaferi Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

"Konya'dan Büyük Millet Meclisi Muhterem Reisi Başkumandanımız Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 29 Eylül 1921

Devletli uhdenize gazilik ve müşirlik rütbesinin tevcihini tebrik eyler ve manen de velayet rütbesine vasıl olup muzafferiyetinizin devamına nail olmanızı Cenab-ı mucibü'l da'vattan tazarru ve niyaz eylediğimi arz ederim efendim.

Konya'da Misafir Karakeçili Aşireti Reisi Eskişehirli Emin."⁴¹⁵

⁴¹³ Hâkimiyet-i Milliye, 14 Nisan 1921, No:159

⁴¹⁴ TBMM. ZC. Cilt: 9. İçtima: 16, (4 Nisan 1921)

⁴¹⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-234.

34- Millî Mücadele’de Gaziantep ve Gaziantep’lilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı sırasında Şam, Hama, Humus ve Halep’i işgal eden İngilizler, Mondros Mütarekesinin 7. maddesine dayanarak 15 Ocak 1919’da bir süvari tugayı ve beraberindeki kuvvetle Antep’i işgal ettiler. Antep, Urfa ve Maraş bölgesi aslında savaş sırasında İngilizler ve Fransızlar arasında yapılan gizli anlaşmalarla Fransa’ya bırakılmış yerlerdi. Bu sebeple Fransızlarla İngilizler arasında ciddi anlaşmazlıklar çıkacak ve neticede bir anlaşmaya varılarak 15 Eylül 1919’da bu vilayetler Fransızlara devredilecektir.

1919 yılı Ekim ayı sonunda İngilizler, Antep’i Fransız işgaline terk ettiler. 29 Ekim’de Antep’e gelen Fransız-Ermeni Alayı Komutanı Yüzbaşı Saint Mari, İngilizlerden Antep’in işgal idaresini teslim aldı ve 5 Kasım 1919’da tamamı Ermeni gönüllülerinden kurulu Fransız Birlikleri Antep’e girdi. Antep halkı 1 Nisan 1920’de Ermenileri kendilerine öncü olarak seçen ve Türk halkının millî gururunu ayaklar altına alan Fransızlara karşı ayaklanarak, ölünceye kadar şehri savunmaya karar verdi. Aylarca süren güçlü direniş ve mücadelelerden sonra Antep halkı, açlık ve cephanesizlik yüzünden 9 Şubat 1921’de düşmana teslim oldu. Türkiye Büyük Millet Meclisi, böyle bir yurt savunması yaptığı için Antep’e 1921’de Gazi unvanını verdi.

Güney Cephesi’nde Fransızlarla yapılan savaş Sakarya zaferinin peşinden Türkiye Büyük Millet Meclisinin 20 Ekim 1921’de Fransızlarla imzaladığı Ankara Antlaşması ile sona erdi. Böylece Güney Cephesi kapanmış oldu. Antep’in bu süre içinde yaşadıkları Anadolu’nun diğer şehirleri ve TBMM tarafından yakından takip edildi ve mücadelesine destek verildi. Antep halkı da kurtuluştan sonra Batı Cephesi’ndeki gelişmeleri yakından takip edip destekledi.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev alan Antep Mebusları şunlardır:

Abdurrahman Lami (Ersoy), Ali (Cenani), Hafız Mehmet (Şahin), Ali (Kılıç), Ragıp (Yoğun), Mehmet Yasin Sani (Kutluğ). Bu vekillerden Kılıç Ali Bey Antep’in 8 Şubat 1921’de Fransızlar tarafından işgali üzerine 14 Şubat’ta Başbakanlık Muhafızlık Bölüğünden emrine verilen 30 kişilik süvari müfrezesiyle bu yöreye gönderildi. Fransızlarla anlaşma sürecine girildiğinde Meclise geri döndü⁴¹⁶. Mehmet Yasin Sani Bey (Kutluğ) Yozgat ayaklanmasını bastırma harekâtına katılan Kılıç Ali Bey kuvvetleri arasında yer alması itibarıyla ancak 11 Temmuz 1920’de Mecliste hazır bulundu.

⁴¹⁶ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.424

17 Temmuz'da Mustafa Kemal Paşa'nın refakatinde cepheye giden ve TBMM'nin orduya selam ve güvenini belirtecek milletvekilleri heyetinde bulundu⁴¹⁷.

Sakarya Savaşı Günlerinde Antep'in Destek ve Yardım Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 15 Ağustos 1921

Mıntıkada mevcut bilumum amirler ve subaylar ile erlerin bilmukabele tebriklerini arz ettikleri muvaffakiyetler ve muzafferiyetler temennisinde bulunduklarını arz ederim.

Antep Mıntika Kumandanı Talat.”⁴¹⁸

Gaziantep'ten Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 13 Eylül 1921

Ordumuzun gösterdiği besalet mucizelerini kalbimizin en derin samimiyetinden kaynakayan takdis ve hürmet hisleriyle tebrik ederken son zamanlarda işgal kuvvetleriyle dahildeki alçakların bir çok zulümlerine maruz kalan ve şu anda köyleri, evleri harap edilen yetim ve kimsesiz ailelerimizin de bir an evvel kurtulmasını Hakk'tan ve Hakk için çarpışan kurtarıcı ordudan niyaz ederiz Paşa hazretleri.

Gaziantep Heyet-i Merkeziye Reisi Ahmet Hurşit.”⁴¹⁹

Ankara İtilafnamesi Üzerine Gaziantep'ten Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandanımız Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 21 Ekim 1921

Kâinatı cihan istibdadı üzerine ram etmek isteyen hunhar düşmanların kan akıtıcı teşebbüslerine çektiğiniz hamiyet seddi şöhretinizden ve iyi idarenizden beklenen neticeyi meydana getirdi. Âlemin sulh ve sükûnunun bir mukaddemesi olan Fransız itilafından dolayı zat-ı devletlerini tebrik ile saygılarımı arz eylerim efendim.

Gaziantep Heyet-i Merkeziyesi Reisi Ahmet Hurşit.”⁴²⁰

⁴¹⁷ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.429-430

⁴¹⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:3-59.

⁴¹⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-15.

⁴²⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-13.

Ankara İtilafnamesi Üzerine Gaziantep'ten Milletvekillerine Gönderilen Tebrik ve Teşekkür Telgrafı

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Vekillere, Riyaset-i Aliyeye 21 Ekim 1921

Milli mevcudiyetimizin ve siyasi hâkimiyetimizin muhafazasını kendisinden beklediğimiz büyük ve azimkâr vekillerimizin mesai-i vatanperveranelerinin faal semeresini görmekle mutluyuz. Halis tebriklerimi gözyaşlarıyla arza cesaret eylerim, efendiler.

Gaziantep Heyet-i Merkeziyesi Reisi Ahmet Hurşit.⁴²¹

Gaziantep Mebusu Abdurrahman Lami Bey'den TBMM Riyasetine Ankara İtilafnamesi Üzerine Gönderilen Teşekkür ve Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 22 Ekim 1921

Allah’ın inayeti ve temiz toprağında yatan temiz şehitlerimiz ve din büyüklerinin manevi imdatlarıyla Allah’a hamdolsun fethine mazhar olunan intihap dairemde şu saatte şükür secdesine kapanan yüz binlerce masum İslam nüfusa izafeten Allah indinde mutasavvur olan heyeti celile ve gazi başkumandanımızın cihan tarihine örnek teşkil edecek olan şu Fatihane muvaffakiyete nail olmanızdan dolayı tebrik eylerim.

Gaziantep Mebusu Abdurrahman Lami.⁴²²

Ankara İtilafnamesi Üzerine Gaziantep'ten Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Rumkale’den Büyük Millet Meclisi Reisi Muhterem Müşir-i Azimüşşan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 29 Ekim 1921

Türkler artık mahvolmuştur, nazarıyla bakan kâinata karşı giriştiğiniz istiklal ve milli hâkimiyet davasında evvel ve ahir muvaffakiyete mazhar ile milletin meşru hakkını âleme tanıttırdı. Bugün millet sizin gibi bir dâhiye malik olduğundan dolayı göğsü kabararak gurur ve gösteriş içinde çırpınıyor, azmini artırıyor bu vesile ile tevcih buyurdıkları müşirlik ve gazilik rütbe ve unvanlarını tebrike müsaraat eyler düşmanlarınızı hayretlere bırakacak muvaffakiyetler temenni eyleriz efendim.

Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Gaziantep Merkez Heyeti Reisi Ferit.⁴²³

⁴²¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-14.

⁴²² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-17.

⁴²³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-99.

35- Millî Mücadele’de Giresun ve Giresunluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşında Ruslara karşı Bayburt cephesinde savaşıyan 37. Fırkanın başında Topal Osman’ın bulunduğu Giresunlulardan oluşan gönüllü bir birlik vardı. Bu birlik, Harşit Irmağı çevresinde Rus saldırılarını geri püskürtmüş, 14 Şubat 1914 günü Kanlıdere mevkiinde Rus ordusu yenilmiş ve Giresun çevresinin işgali önlenmiştir. Bunun ardından Giresunlular birleşerek Batum’a gitmişler, Doğu Karadeniz’in işgalini önlemek yolunda da büyük mücadeleler vermişlerdir.

Mondros Mütarekesi ile birlikte Anadolu üzerinde Rum ve Ermeni bağımsız devletleri kurma hayali canlanınca Giresunlular da Dizdarzade Eşref Bey’in başkanlığında, Niyazi Tayyip, Doktor Ali Naci, Ethem Nazif ve İbrahim Hamdi beylerden oluşan ilk Muhafaza-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti şubesini Giresun da açtılar. Ardından Giresun’dan 1000 kişilik bir tabur Kars’a Kazım Karabekir’in emrine gönderilmiştir. “Giresun Gönüllü Müfrezesi” TBMM Muhafız Birliğinin çekirdeğini oluşturmuş ve bu birlik aynı zamanda Mustafa Kemal Paşa’nın muhafızlığını da yapmıştır. Koçgiri İsyanının, Karadeniz Bölgesi’ndeki Pontus-Rum ayaklanmasının bastırılmasında ve daha sonra Sakarya Cephesi’ndeki savaşlarda Giresunlulardan oluşturulan alayların desteği oldukça fazladır. Sakarya Savaşı’nda başta Hüseyin Avni Bey olmak üzere 42. Alayın büyük bir kısmı şehit olmuştur.

Giresun, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir taraftan Trabzon mebusları içinde temsil edilmiş, diğer taraftan da Şarkikarahisar (Şebinkarahisar) mebusları ile de temsil edilmiştir. Şarkikarahisar mebusları şunlardır: Ali Sururi (Tönük), Kavalzade Mehmet Vasfi (Seçer), Memduh Necdet (Erberk), Mesut (Benli), Serdarzade Mustafa (Atay).

Bu mebuslardan Memduh Necdet Bey (Erberk) Bey, 17 Temmuz 1921’de Millî Müdafaa Vekâletince gösterilecek vatani hizmetleri için izinli sayıldı. 14 Şubat 1921’de Kılıç Ali (Gaziantep) ile Güney Cephesi’ne gönderilen altı müfrezede yer aldı⁴²⁴.

Giresun’dan Sakarya Savaşı Günlerinde TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa’ya Başarı Dileği Telgrafi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 18 Ağustos 1921

Muvaffakiyetlerinizi dileyen temennilerimi huzuruza arz ederim.

Binbaşı Ziya.”⁴²⁵

⁴²⁴ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.585

⁴²⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-52.

Giresun'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Bugün kasabanın Osmanağa Meydanı'nda on beş bin kişilik muazzam bir miting akdedilerek aşağıdaki kararların alındığını arz eyleriz.

1-Misak-ı Milli hududu dahilinde tam istiklalimizin temini ve tasdikine kadar giriştiğimiz hayat mücadelesinde devam edeceğiz.

2- Nihai zaferin elde edilmesine ait bütün fedakârlıkları yerine getirmeye hazır ve amadeyiz.

3- Hakk'ın yardımıyla milletimizi nihai zafere eristireceğine tam bir itimat ile emin olduğumuz kahraman ve fedakâr ordumuzun efrad ve subaylara ve kumandan heyetine şükranla dolu olduğumuz halde hürmet ve minnettarlığımızı naçizane selam ve saygılarımızı arz ve tebliğe cesaret ederiz.

Giresun Müdafaa-i Hukuk ve Belediye Reisi Vekili Hasan, Miting Heyeti Reisi Müftü Ali, Bulancak Müdafaa-i Hukuk Reisi Tevfık, Bulancak Belediye Reisi Ali, Müdafaa-i Hukuk azasından Emin, Piraziz Nahiyesi Belediye Reisi Hasan, Piraziz Nahiyesi Müdafaa-i Hukuk Reisi Mehmed Ali, Müdafaa-i Hukuk azasından Hakkı, Keşab Belediye Reisi Vahid, Keşab Müdafaa-i Hukuk Reisi Mehmed Hamdi.”⁴²⁶

Şarkikarahisar'dan (Şebinkarahisar) Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 30 Ağustos 1921

Dünkü gün Cuma günü binlerce mümin Fatih Cami-i Şerifinde tam bir huşuu ile Allah'ın huzuruna vararak Cuma namazını edadan sonra bütün ehli din secdeye kapanarak garb cephesinde ki gaddar ve hunhar düşmana karşı metin ve azim ile göğüs geren vatanın temiz topraklarının selamet ve istiklali uğrunda kanlar döken şanlı ve imanlı kahraman askerimizin galibiyet ve muzafferiyeti hakkında etkili dualar edilmiş ve ümmetin kalbinden kopan emin sedalar gökyüzüne doğru aks olmuştur. Bunu müteakip başlayan milli tezahürat hararetli surette devam ederek hazır bulunanlar aşağıdaki kararları alarak ve bu kararları dünya kamuoyuna duyurulmasını rica etmişlerdir.

Milli hak ve hudutlarımızın bütünlüğünü muhafaza ve gerçekleştirene kadar cihatta tam bir azim ve imanla sebat edeceğimizi hususi surette malen ve bedenen her

⁴²⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 25 Ağustos 1921, No: 272.

türlü fedakârlığı yapmaya ve bütün varlığımızı hebaya hazır ve amade bulunduğumuzun ve İslamiyet'in ihtişamlı bayrağına arslanların türlü süngülerine cephedeki asker kardeşlerimize ve muhterem kumandanlara hürmetlerinin arz ve takdimini temenni ederiz.

Karahisar-ı Şarkî Miting Heyeti Reisi Müftü Asım, Müdafaa-i Hukuk Reisi Şerif, Belediye Reisi Rıza, Müdafaa-i Hukuk azaları Asım, Ethem, Asım.⁴²⁷

Görel'den Sakarya Zaferi Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Ankara Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 14 Eylül 921

Alçak Yunan sürülerine karşı kahraman ordumuzun elde ettiği kahramanca muzafferiyet-i azimden doğan tarif edilemez hiss olunca sevinç şadümaniden dolayı cemiyet dairesi önünde yapılan içtimada belde müftüsü Şevket Efendi tarafından edilen müessir ve belîğ bir duayı müteakip milletin misak-ı milli dairesinde hedeflenen gayenin teminine kader mali ve bedeni her türlü fedakârlığa hazır bulunduklarını tekrar etmişlerdir. Peygamber Efendimiz ruhundan istimdat ve din vatanın kurtuluşu ve istiklali uğruna canını feda eden muhterem şehitlerimizin temiz ruhlarına ithaf olunmak üzere mevlid-i şerif okutturularak şanlı ordularımızın başarılarının devamı duası Yüce Yaratana edilmiş bulunduğu maruzdur.

Müdafaa-i Hukuk Reisi Fazıl.⁴²⁸

36- Millî Mücadele’de Gümüşhane ve Gümüşhanelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Gümüşhane 19. yüzyılda Trabzon’a bağlı bir sancaktı. 1829 ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşları ile 1916 yılında Rusların Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz’de yaptıkları işgaller ve bunun sonucundaki göçler Gümüşhane’de sosyal ve ekonomik birçok problemlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Ruslar 16 Temmuz 1916’da Bayburt’u aldıktan sonra yollarına devam ederek 19 Temmuz 1916 günü Gümüşhane’ye girmişlerdir. Türk birlikleri fazla karşı koyamayınca Ruslar aynı gün Torul’a ve sonra da Kelkit’e girmişler böylece Trabzon yolu Ruslara açılmıştır.

Gümüşhane ve çevresi bu işgaller karşısında ve özellikle Ermeni zulmü altında ezilirken Rusya’da Bolşevik İhtilali’nin çıkması ve iç çalkantılar sebebiyle Ruslar 18

⁴²⁷ Hâkimiyet-i Milliye 4 Eylül 1921, No: 282.

⁴²⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-108.

Aralık 1917’de Erzincan Mütarekesi’ni imzalamış ve ordularını geri çekmeyi kabul etmiştir. Ancak Ermeniler katliamlarına devam etmişlerdir. Bunun üzerine mütareke geçersiz sayılarak yeniden savaş başlatılmış ve bu suretle Torul 14 Şubat, Gümüşhane 15 Şubat ve Kelkit 17 Şubat 1918’de Rus işgalinden kurtarılmıştır.

Millî Mücadele yıllarında kıyı ile iç kesimler arasında geçiş bölgesi olması sebebiyle coğrafi önem arz eden Gümüşhane, bu dönemde Trabzon Muhafaza-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti’nin faaliyet alanı içinde bulunmuştur. Gümüşhane delegesi Kadirbeyzade Zeki Bey bu cemiyetin ikinci başkanlığına getirilmiştir. 23 Temmuz 1919’da toplanan Erzurum Kongresi’ne Gümüşhane’den Kadirbeyzade Zeki Bey (Gümüşhane ve Torul mümessili olarak) Erzurum Kongresi’ne katıldı. Kelkit’ten Müftü Osman Nuri Efendi, Şiran’dan Müftü Hasan Fahri (Polat) Efendi Erzurum Kongresi’nin açılış ve kapanış dualarını yapmıştır.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Gümüşhane Mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Hasan Fehmi (Ataç), Mustafa Şükrü (Üçüncüoğlu), Mustafa (Derman), Ruşen (Oktar), Veysel Rıza (Zarbun), Ziya (Tuğlu).

Bu mebuslardan Ziya Bey, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk şehit mebuslarından. Trabzon Mebusu İzzet Bey ile birlikte mebus seçildikten sonra Ankara’ya giderken Samsun’da Hafız Çetesinin saldırısı sonucu şehit olmuş, bu olay Türkiye Büyük Millet Meclisinde ve Trabzon Vilayetinde geniş yankı bulmuştur. Ziya Bey’in ailesi daha sonra “Tuğlu” soyadını almıştır.

Torul’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Ağustos 1921

Mütareke şartlarına aykırı olarak İngilizlerin teşvik ve teşhiz eyledikleri Yunanlılar mukaddes vatanımızın mühim parçalarından Trakya, İzmir, Bursa’yı işgal ile mukaddes makamları tahrip, Müslüman masum ahaliyi katliam etmek gibi insanlık tarihinin kaydetmediği kötülükleri icra ettiklerini büyük bir nefretle kaydediyoruz. Altı yüz seneden beri Türk milletinin kudret ve metanet-i diniyeleriyle indirdikleri darbeleri pek acı tecrübelerle tanımış olan sefil, alçak Yunanlılar bilmelidirler ki Allah’ın yardımı, Hazreti Peygamber’in ruhani desteği ile milletin ruhundan doğan milli arzuya her fert bütün varlığı ile açık bir delildir.

En yakın zamanda o sefillerin hak ettiği cezayı vererek temiz topraklarından atacaktır. Yirminci asrın hamileri olarak kendilerini ilan edenler de anlamalıdır ki Yunanlıların işledikleri mezalime sessiz kalarak medeniyet kanununu lekelemekte kusur etmediklerini Türk milletinin idrak ettiğini evvelce de cihanın ibret nazarlarına arz etmişti. Meşru gayelerimiz uğrunda her türlü fedakârlığa hazır bulunduğumuzu bugün toplantı halinde bulunan kaza ahalisi namına arz ve ordumuzu cesur, fedakar kumandalarıyla muhterem asker kardeşlerimize selam ve saygılarımızı takdime aracılık edilmesini istirham eyeriz. Allah'ın yardımı bizimledir.

Müftü Ahmed, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Ahmed, ulemeden Şakir, Mehmed, Belediye Reisi Mustafa, eşraftan Nuri, Hakkı, Mehmed.⁴²⁹

Gümüşhane'de Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 24 Ağustos 1921

Gümüşhane merkezinde ulema, eşraf ve ahali tarafından bir miting akdedilerek muazzez kumandanlarımızın nihai zafer elde etmeleri için dualar edilerek Misak-ı Milli Dairesi'nde saadet ve geleceğimizin teminine kadar her türlü fedakarlığı ifaya hazır olanlarını alenen beyan ile bu konuda hükümete tahrir vererek başka telgraflar dahi çektikleri arz olunur.

Mutasarrıf Rıza.⁴³⁰

Gümüşhane'de Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Ankara'da Büyük Millet Meclisi Riyasetine ve Başkumandanlık Canib-i Âlisine 25 Ağustos 1921

Gümüşhane'de içtima eden binlerce ulema, ahali ve memurlardan oluşan bir cemiyet teşekkül etti. Hain, namussuz düşmanın makhur ve muhterem ordumuzun ve muazzez kumandanlarımızın yakında kati neticeyi elde etmesini Yüce Allah'tan dileyerek cümlelerin selam ve hürmetlerinin orduya iletilmesini rica ediyoruz. Misak-ı Milli dairesinde gelecek saadetimizin teminine kadar sebat edeceklerini ve bu babta her türlü fedakârlığı ifaya hazır olduğumuzu umum namına tekrar arz ve âleme ilan eyeriz.

⁴²⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 26 Ağustos 1921, No: 273.

⁴³⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 26 Ağustos 1921, No: 273.

Miting Reisi Gümüşhane Müftüsü Şükrü, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Osman.⁴³¹

Şiran'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 30 Ağustos 1921

Kaza içtimai hayatına göre pek fazla denilecek suretle ahaliden oluşan umumi içtimada cephelerde harb eden kardeşlerimizin Allah'ın yardımına ve peygamber efendimizin ruhani imdadına ulaşmaları hakkında dualar edildi. Halkımız her fedakârlığı yapmaya amade bulunduğu kahrman kardeşlerimizden sebat ve metanet bekler selametler dileriz.

Belediye Reisi Muharrem, Müftü Hasan Fehmi.⁴³²

37- Millî Mücadele'de Hatay ve Hataylıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Mondros Mütarekesinden bir hafta sonra Antakya Fransızlar tarafından işgal edildi. 1918 yılının Temmuz'unda İskenderun'a gelen bir Amerikan kurulu Wilson İlkeleri içerisinde hangi yönetimi istediklerini soran bir soruşturma yapmış ve soruşturmaya Antakya, Kırıkhan, İskenderun ve Reyhanlı ilçelerini içine alan Hatay'ın öteki bölgelerindeki temsilcilerden bazıları Arap Hükûmeti, bazıları Fransızları istediklerini bildirmiş, Türk temsilcileri de Osmanlı yönetiminden başka bir şey istemediklerini açıklamış ancak Amerikan Kurulu artık Osmanlı Yönetimi için Hatay'ın söz konusu olmadığını Fransa veya Arap Hükûmetlerinden birini seçmek gerektiğini bildirince, temsilciler İskenderun'dan bölgelerine dönmek zorunda kalmışlardır.

Bu durum karşısında Hatay'da Fransızlara karşı çete savaşları başladı. Eski Osmanlı Ordusu subaylarından Yüzbaşı Asım Bey'le, Dörtayolu DedebeYZade Hakkı Bey komutasındaki çeteler, 29 Mart 1919'da Antakya'yı basarak, hükûmet konağını ele geçirip cezaevini boşaltmış, Fransızların emri altına giren polis ve jandarmaları öldürmüş, Fransız askerleri kışlaya sığınarak savunmaya çekilmişlerdir.

Hatay'da başlayan çete savaşları iki yıl sürmüş, Osmanlı ordusundan bırakılan yedek subaylar da çetelere katılarak savaşı desteklemiştir. 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara İtilafnamesi ile Fransızlar, Kilikya'yı Türkiye'ye geri vermeyi ve İskenderun

⁴³¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-34; Hâkimiyet-i Milliye, 29 Ağustos 1921, No: 276.

⁴³² Hâkimiyet-i Milliye, 8 Eylül 1921, No:286.

Sancağında yarı bağımsız bir özel yönetim kurmayı kabul etmiştir. Hatay'daki silahlı çete savaşı bu tarihte sona ererek çeteler Maraş'a çekilmişlerdir. Hatay'ın bağımsızlık serüveni 1939 yılına kadar devam edecektir. Bu süreçte TBMM Hatay, Antakya ve İskenderun Türklerinin en önemli destek kaynağı olacaktır.

Hassahlıların Fransız İşgaline Karşı Oldukları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Bağlı Oldukları

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 9 Mart 1921

Memleketimizi işgale muvaffak olan Fransızlar, Ekiz meydanıyla Ekiz'in şimali müstesna olmak üzere kendilerine verildiğinden bahisle teşkilat yapmak istiyorlar. Biz Müslüman ve Türk'üz, hiçbir suretle hâkimiyet-i milliyemizden ayrılmayacağımızı daha önce arz etmiştik mal ve memleketimizi terkle dağlara iltica ettik. Aç ve açık sürünüyoruz ve kanlı yaşlar akıtıyoruz. Hâkimiyeti milliyemizce güçlü bağlarımızın kurulmasını istiyoruz. Feryadımızı içeren telgrafımız postadadır. Bir zulüm kabusu gibi sinimize çöken düşman kuvvetinin çekilmesi veyahut dağlarda aç ve açık sürünmekten ölüm tehlikesi karşısında bulunan çoluk ve çocuklarımızın kurtarılması için yardım edilmesi istirham olunur. Meclisimize bağlıyız.”⁴³³

Bahçelilerin Sevr Antlaşması'na Karşı Olduklarını Türkiye Büyük Millet Meclisine Bağlılıklarını Bildiren Telgrafları

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 24 Ağustos 1921

Bugün Cebel-i Bereket (Osmaniye) Liva Merkezi'nde toplanan otuz bin nüfus galeyan, hamiyet ve intikam hissiyle heyecanlı olarak aşağıdaki kararları almıştır:

Tarihen sabit olduğu üzere necip ve muhterem İslam ve Türk milleti vatan ve yurdunu düşmanın tecavüzünden korumak için kan dökmekten hiçbir vakit çekinmemiştir. Bu şeref bize ve ordumuza ecdadımızdan varis bir yüze haslettir. Yedi seneden beri milyonlarca kaybettiğimiz din kardaşlarımızın istiklalimize aykırı olan Sevr Antlaşması yırtılmadıkça ve Yunanlıların melanetleri devam ettiği müddetçe malen ve bedenen yardımda bulunacağımızı Cenab-ı Hakk'a karşı ahd ve misak ettiğimizi bütün medeniyet alemine tebliğ eyleriz.

Belediye Reisi Veli.”⁴³⁴

⁴³³ ATASE. K:808, G:175, B:1.

⁴³⁴ Hâkimiyet-i Milliye, 27 Ağustos 1921, No: 274.

Hassa’da Miting ve Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, 12 Eylül 1921

Bizleri boğmak ve yurdumuzu almak hain maksadıyla taarruz eden Yunan ordusu karşısında kahramanca çarpışan ve Yunanın şu cinayetkâr taarruzu karşısında defalarca hücumlarını kırarak cihanı hayretlere bırakarak mevcudiyet gösteren sevgili ordumuzu selamlamak ve bu milli davamızda istiklal hakkımızın teslimine kadar devam ederek yapacağımız fedakârlıkları herkese ispat etmek için büyük bir içtima akdettik. Azim ve imanla dolu olan hayatımızın kurtarılmasına ve heyet hakkımızın geri alınması gayesine matuftur. Bu uğurda bütün mevcudiyetimizi sarf ederek ya hürriyet ve istiklalimize kavuşacağız yahut bu arzunun elde edilmesi için son dereceye kadar çalışarak işitmek istemeyen kulakları işittirmek ve görmemek üzere çevrilen gözlere göstereceğiz. Sözümüzde durduğumuzu ve bu hususta ordunun her türlü emrine amade olduğumuzu kamuoyuna duyurmaya karar verdik. Şanlı tarihimize yaldızlı sayfalar ilave eden muhterem ordumuzu selamlar başarılarımızın devamı için Cenab-ı Hakk’a dualar ederiz.

Hassa ahalişi namına Belediye Reisi Hacı Ali, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Süleyman, azadan Hacı Mustafa, eşraftan Ali Rıza.”⁴³⁵

Antakya’dan İzmir’in Kurtuluşunu Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 9 Eylül 1922

Hakk’ın yardımıyla muzaffer ordumuzun fedakârlıkla sevgili Anadolu ve İzmir’imizin kurtuluşunu samimi bir kalp ile tebrik ve muzafferiyetin devamı ile pek yakında milli emellerimizin elde edilmesini Mevla-yı Teâlâ’dan niyaz eyleriz.

Antakya kazası umum Türkler namına Vehbizade Rasim.”⁴³⁶

Antakya’dan İzmir’in Kurtuluşunu Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 9 Eylül 1922

Müslümanların kalplerini sevince boğan büyü muzafferiyeti tebrik ve fütuhatin devam etmesini temenni ile halisane bağlılıklarımızı arz eyleriz.

Antakya Faturacı esnafı namına Rasih.”⁴³⁷

⁴³⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 13 Eylül 1921, No: 291.

⁴³⁶ TBMM. ZC. Cilt: 22, İçtima: 99, (9 Eylül 1922); Hâkimiyet-i Milliye, 8 Eylül 1922 No:606.

⁴³⁷ TBMM. ZC. Cilt:22, İçtima: 99, (9 Eylül 1922).

Antakya'dan İzmir'in Kurtuluşunu Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Babamı sevinçli gördüm, sordum. Kahraman Türk kumandan ve orduları düşmanları denize döktü dedi, sevinçli bayrama iştirakle tebrik eylerim.

Antakya’da Müftüzade Rasim Bey kerimesi yedi yaşında Saadet.”⁴³⁸

Antakya ve Çevresinin Türkiye Sınırlarına Alınması ile İlgili Telgrafları

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Riyaset-i celilesine 5 Ekim 1922

Halas günümüzün hululü ve sulh konferansının yakında inikadı münasebetiyle misak-ı milli dahilinde olan Türk Antakya ve havalisinin bir an evvel anavatana kavuşmasını temin ve memleketimizin her hususta hukukunu müdafaa etmek üzere eşraf-ı memlekette Vehbizade Rasim ve Ma’asaracızade Samih Azmi beyler müttetfiken intihab edilerek izam kıldıkları maruzdur.

Eşrafdan: Balcızade ailesi namına Kasım, Türkmenzade Ailesi namına Abdülkadir, Maasaracızade ailesi namına Kemal, Müftüzade Hakkı, Hattatzade Hacı Mustafa, Zekizade Mehmed, Tüccardan: Eskifzade Hacı Yusuf, Hacıbeyzade Yakub, Müftüzade Hacı Nafiz, Bekir, umum kunduracı esnafı namına Şükrü, Umum keşker esnafı namına Hacı Rezzak, Umum debbağ esnafı namına Hacı Hüseyin.”⁴³⁹

Reyhaniye’den, Reyhaniye ve Çevresinin Türkiye Sınırlarına Alınması ile İlgili Telgraf

“Ankara Büyük Millet Meclisi Reis-i muhteremi ve aza-yı kiramına 19 Ekim 1922

Muhterem, muazzez vekillerimiz, efendilerimiz

Hükümet-i meşrua-ı hükümetimizin esna-yı teşekkülünde mıntıkamız bulunan İskenderun ve havalisi dahi misak-ı milli hududu dahiline ithal edilmişti. Harekâtın başlangıcından Ankara itilafnamesine kadar mevcudiyet-i milliye ve hayatiyemiz ile ifa eylediğimiz vazife-i vatanperverimiz nazar-ı alilerinden uzak tutulmayarak Ankara İtilafnamesinde mıntıkamız için idare-i mahsusa kabul ve vatan-ı muazzezimizin aksam-ı saire ve menafi-i külliye-i umumiyesi icabı olarak sulh-ı umumiye kadar sükunetle intizar etmemiz emir buyurulmuş olmasına binaen maruz kaldığımız her türlü mezalim

⁴³⁸ TBMM. ZC. Cilt:22, İçtima: 99, (9 Eylül 1922).

⁴³⁹ TBMM. Arşivi Dosya:3, 4/23.

ve itisafata tahammül ederek Büyük Millet Meclisi Hükümetinin lütfuna ve misak-ı millinin tatbikine intizar etmekte idik.

İdare-i mahsusa-i mezkure şimdiye kadar tatbik edilmekle beraber muzafferiyet-i ahire mağrur İngilizleri boyun eğmeye mecbur ettiği gibi bütün Avrupa hükümetlerinin hakk-ı meşruamız olan mübarek yurtlarımızın iade ve teslimine kadar vermekte oldukları kemal-i meserretle istihbar olunduğundan artık bu havalinin de anavatana kavuşmak zamanının geldiğine kanaat ederek şu maruzatımızı takdime cesaret eyledik.

Şöyle en şan ve şerefli bir zamanda bizlerin de unutulmayıp eski vaadler vechile misak-ı millimizin mukaddes düsturları itibariyle anavatan rabt ve ilhakımız için lütuf ve muavenet buyurulacağına emin isek de işbu istirahatımızı takdim ve maruzatımızı şifahen de arz eylemek üzere Karamürsel Mustafa Paşa oğullarından Ata Bey'i vekil tayin ederek gönderiyoruz.

Sevgili vatanımızın her cüzi müdafaa ve meşru hakkımızın kurtarılmasına vekil bulunduğunuz cihetle biz acizlerinin de diğer yerler gibi yabancı ellerinden kurtarılaraq anavatan ilhakımız hususu istirahat ve bu vesile ile de aciz saygılarımızın kabul buyurulmasını temenni eder muhterem vekillerimiz, efendilerimiz.

Reyhaniye ve Havalisi Heyet-i merkeziye ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti reisi Karamürselzade Şevki, Aza Karamürsel Hacı Mehmed Ağa Mahallesinden Abdullah, Reyhaniye'ye tabi köylerden ahali namına 16 mühür.⁴⁴⁰

Bilan Türklerinin Antakya ve Çevresinin Türkiye Sınırlarına Alınması ile İlgili Telgrafları

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reis-i muhteremi ve aza-yı kiramına 20 Ekim 1922

Muhterem muazzez vekillerimiz, efendilerimiz,

Biz Bilan Türkleri öteden beri arz ettiğimiz vechle İskenderun Sancağı ve mülhakatı olan Antakya, Bilan ve Reyhaniye sekenesi sırf Türk olup bizlerin misak-ı milli mucibince anavatana rabtımız için tekrar teşebbüsat-ı lazimenin icra buyurulması ve bu husus için Karamürsel Mustafa Paşa oğullarından Ata Bey'i olcanib-i aliye gönderdiğimizden icab-ı muadeletin icrasını millet namına istirahat eyleriz. Olbabda emr ü ferman hzaret-i veliyyül emrindir.

⁴⁴⁰ TBMM Arşivi Dosya:3, 4/21.

Bilan Türk Murahhası ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti Reisi Müftü (Mühür), Bilan Türk Murahhası ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti azasından Hayreddinzade (mühür), aza Hacıyusufzade, Bilan Türk Murahhası ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti Arabzade Sarı Mehmed Ağa mahdumu Arablızade (mühür).⁴⁴¹

İskenderun ve Çevresinin Türkiye Sınırlarına Alınması ile İlgili Telgrafları

“Büyük Millet Meclisi Reis-i Muhteremi ve Aza-yı Kiramına 20 Ekim 1922

Muzaffer ordumuzun ahiren elde ettiği muzafferiyet-i azimesiyle hakk-ı meşruamızı tasdik ve itiraf eden Avrupalıların muvafakatiyle sulh konferansının ictima edeceği istihbar kılındı.

Misak-ı milli hududuna dahil olup Ankara İtilafnamesiyle idare-i hususiye bahş edilen İskenderun ve havalisinin anavatana kavuşmak zamanının geldiğine kani olduğumuzdan bu babdaki maruzatımızı şifahen makam-ı aliye arz ve iblağına mıntıkamız ahalisinden Karamürselzade Mustafa Paşa’nın oğullarından Ata Bey tevkil edilerek ol canib-i aliye gönderildiğinden bu babda lütuf ve himem-i alilerinin sezedar edilmesi istirhamıyla ihtiramat eyleriz, efendilerimiz.

İskenderun Hilal-i Ahmer Cemiyeti Reisi Hacı Rasim (?), Eşrafdan Yüzbaşı İlağazade Mehmed, Bekibeyzade Ali, Ersözüzade Hüsameddin, Saraçzade Mehmed Ali, Bağzede Ömer Lütfi... 20 imza.⁴⁴²

Antakya ve Çevresinin Türkiye Sınırlarına Alınması ile İlgili Telgrafları

“Türkiye Büyük Millet Meclisi İzmit Mebusu Sırrı Bey’e 25 Ekim 1922

Kabahatleri anavatana ilhak şiddetli arzusundan başka bir şey olmayan Antakya ve İskenderun havalisinde terör ve zulüm idaresi başladı. Fransızlar bu havaliye Ermeni Rum çetelerinden mürekkep intikamcı kıtalar tahşid ediyorlar. Kasabalarımızın yakın tepelerine top tabya etmektedirler. Bir takım suçlar isnad ederek mahkemesiz kurşuna diziyorlar. Anadolu ve bilhassa Adana’mızın gazeteleri bu Türk illerine idhali men ediliyor. Yine bu intikamcı alaylar ne tepelerimizin üzerine tabya edilen toplar mazlumların kalplerinin parçalayan kurşunlar hürriyet-i fikriyeyi öldürmek için gazetelerin men kılmaktaki istiklal ve hürriyet aşkının ateşlerini söndüremez. Bizi anamıza kavuşmaktan men edecek hiçbir kuvvet tasavvur edemiyoruz. Yalnız yüzüne geçirdiği insaniyet maskesiyle dünyayı uyutmak isteyen Fransa nasıl oluyorsa Türk milletinin milliyet vatan aşkına suikastlar tertip ediyor. Bu reva mıdır? Bu insani

⁴⁴¹ TBMM Arşivi Dosya:3, 4/24.

⁴⁴² TBMM Arşivi Dosya:3, 4/25.

düsturlara layık bir hareket midir? Biz bu zulüm bu işkencelere sigayla edecek kudret ve kabiliyete hakimiz. Sanki; Fransa'nın bize vurmak istediği zincirleri her Türk gibi kırar bize zulüm yapanların başına çarparız. Fakat en büyük endişemiz devletimizin siyaset-i hariciyesidir. Bizler yakında hatta yarın anamıza kavuşacağımıza kati imanımız var. Eğer anamız bizi kucağına almazsa yapacağımız şey malumdur. İstiklal ve hürriyet aşkıyla çarpışan ölümle karşı karşıya bulunan yanı başımızdaki kardaşlarınızı unutmayınız. Fransa bu kardeşlerinize zulme başladı.

Umum Antakya İskenderun Reyhaniye ve Havalisi namına vekilleri Samih Azmi, dokuz imza.⁴⁴³

Antakya Eski Mebusu Türkmenzade Ahmed Bey'den Türkiye Büyük Millet Meclisine Antakya'nın Geleceği ile İlgili Telgraf

"Maraş Mebusu Hüseyin Bey Vasiyetiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne 8 Kasım 1922

Antakya havalisinin halasına berat ittihaz olunan 14 Teşrin-ievvel 38 tarihli 522 numarolu iradenameleri vechle istidalarının nazarı dikkatten uzak tutulmamakta olduğu sahiplerine tebşir edildi. Lütf-ı alilerine mukabil nasıl arz-ı teşekkür edeceğimi bilemem. Hükümetimizle Fransa'nın malum itilafa kadar selametini yakmayarak istikal-i milli aşkıyla bütün fedakârlıklar içinde çalışmak ve bu yüzden anavatana yeniden büyük müttefikler temin etmiş olan Antakya ve havalisi 333 senesi nihayetinde merkez Antakya olmak ve yalnız 335 senesinden maiyetler tutulmak üzere hükümetimize bir Türk livası olarak teşkil ve tasdik edilmiş olduğu büyük millet meclisinde birçok zatlarca malum olup harb-i umuminin mütarekesine kadar da düşman tarafından işgal edilmiş olduğundan hemen Adana'ya bağlanmıştı. Birçok iskelesi olmak hasebiyle Suriye'nin müstağni bulunduğu İskenderun ise Suriye'ye münasebetten fazla Adana'nın ayrılmaz parçası ve Antakya'nın Suriyesiyle beraber Şarki Anadolu'nun mühim bir kavisidir. İskenderun Antakya ve havalisi tarihen bir Türk memleketi olduğu gibi hatta Halep dahi esasen ve etrafı itibariyle bir Türk diyarı demek olup Suriye'den ziyade Anadolu ile olan ihtilat ve iştiraki ve ahalisinin arzusu Türk anavatanın infikakı adeta gayrimümkün göstermektedir. Mezkur itilaf Antakya ve havalisi tarafından 16 Teşrin-isani 338 tarihiyle acıklı bir surette protesto edilmiştir. Mıntıkamızın ecnebilere terk ve feda-yı misak-ı milli ahkamıyla tebciline yakın bulunmaktan aciz bulunduğumuz Gazi Büyük Paşa hazretlerinin vaktiyle Ayıntab Şube reisine cevaben yazdığı şifreli 2 Haziran tarihli telgrafımıza Antakya ve havalisinin hudud-ı milli dahilinde oldu hakkındaki tatmin-i

⁴⁴³ TBMM Arşivi Dosya:3, 4/1.

alileriyle kabil-i tevfiik görülememektedir. Mıntıkamızla Suriye arasındaki Türk hudud-ı millisi Akdeniz sahilinde Lazkiye civarındaki reis intihabından başlayarak vardığı Türk nahiyeleriyle sair kurayı muhtevi olan hat üzeri Antakya Hazm Reyhaniyeden müntehi olan mahalden ibaret olup bugün ecnebilerin bile taht-ı tasdikindedir. Antakya’da bazı eşhas ve cemiyetler ve köyler iki yüz madeni altın tasarruf ederek milletin askerini hükümeti istikbal için umum efrad-ı ahali bayraklar hazırlamış ve erkekler Türk askerinin ayağına yüz sürmeye kadınları ayakları altına yatmayı tezeyyür etmişlerdir. Mıntıkamızın havi olduğu üç yüz küsur bin Türk’ün fedasından anavatanın bir dostluğa karşı ihtiyar olmaya şu zamanda bir sebep olmasa gerektir. Suriye kuyruğuna merbuten Türk hukuk-ı milliyesinden istisna edilecek olan mıntıkamızın Suriye’yi istikbalen ateşe dokunduracağına şimdi düşmanımız olan Fransa Hükümeti hiç şüphe etmemelidir. Makamlarda bulunan protestomuz şimdiye kadar tevarih-i muhtelif vuku bulmuş olan istirham ve murahaslarımızın mahallinde okunması ise hükümetten anavatandan mukaddes albayrağından mıntıkamızın mahrum edilmemesine merhamet-i Celilelerinin sezadar buyurulması gözyaşlarıyla memleket namına mutazarriane istirham eylerim. Efendim hazretleri.

Memleketin Umumi Vekaletine Sahip Antakya Sabık Mebusu Türkmenzade Ahmed”⁴⁴⁴

38- Millî Mücadele’de Iğdır ve Iğdırlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Uzun yıllar Rus işgali altında yaşayan Iğdır, Birinci Dünya Savaşı’nın son yıllarında Rus Çarlığının yıkılması üzerine kendi kaderini tayin etmek için harekete geçmiş, problemlerin giderek arttığı Kafkasya berisinde, Kars, Ardahan, Revan(Erivan), Şerur, Nahcivan ile bir araya gelerek büyük bir hükümet kurma kararı almıştır. Merkezi, Iğdır’ın Ali Kamerli Köyü olan bu hükümette, Ekber Tufan ve Eleşref Bey Iğdır Bölgesi’ni temsil etmişlerdir. Bu esnada Iğdır Milli Komitesi kurularak faaliyetlere başlamıştır. Ömrü çok kısa olan Cenubi Garbi Kafkas Hükümeti ve Aras Türk Hükümeti, bölgedeki boşluktan yararlanıp işgal etmek isteyen Ermenilere karşı az zamanda çok büyük mücadeleler vermiştir. 7 Aralık 1918’de İstiklal savaşı veren Aras Türk Hükümeti, Iğdır Milli Komitesi’nin gücü sayesinde Ermenilere Aras Nehri’ni geçirmemiştir. Sürmeli çukuruna inemeyen Ermenileri, Erivan yakınındaki Develi tren istasyonuna kadar geri püskürtmüştür. Avşar ve Küllük savaşları da bu süreçte meydana gelmiştir. Bu savaşlar

⁴⁴⁴ TBMM Arşivi Dosya:3, 6/1-7.

boyunca Kars Bölgesi ağır hasara uğramış ve Kars'ta yeni bir hükümet kurulması kararlaştırılmıştır. 3 Mart 1919'da kurulan Cenubi Garbi Kafkas Cumhuriyeti, Ekber Tufan'ın Iğdır yönetimine yardım ve bağlılık çağrısında bulunmuştur. Olumlu yanıt veren Iğdır halkı, Meşhedi Bilal Toksöz aracılığı ile ciddi yardımlarda bulunmuştur. Daha sonra bölgeye gelen İngiliz yönetimindeki Anzak askerleri, Kars'ta kurulan bu yönetimi dağıtmış ve İbrahim Cihangiroğlu'nu Malta'ya sürmüştür. Üst düzey yöneticiler Malta'ya sürülürken, Iğdırlı Ekber (Tufan), Meşhedi Bilal (Toksöz) ve Ali Mirza Bey sürgünde olmaktan kurtulmuşlardır.

Erzurum Kongresi'ne, Iğdır Milli Komitesini temsilen Meşhedi Bilal (Toksöz), Sultanabadlı Muhtar Bey ve Hüseyin Zengi gözlemci olarak katılmışlardır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk zaferi olan Doğu Harekâtı sonunda imzalanan Gümrü Antlaşması ile Iğdır Türk topraklarına dahil edilmiştir.

1917-1920 yılları arasında Ermeni işgali altında kalan Iğdır, 14 Kasım 1920 tarihinde bu işgalden kurtuldu ve bu tarihten itibaren de Batı Cephesi'ndeki savaşlara destek verdiler. Iğdırlılar Sakarya Savaşı günlerinde şehit olan askerlerin çocuklarına 500 lira bağışladıkları gibi Iğdır'da görev yapan memurlar da aylık bin kuruş yardım yapmayı kabul ettiler.

Iğdır'dan Sakarya Zaferi Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 21 Eylül 1921

Kahraman ordumuzun batı cephesindeki büyük zaferi ufak köylere kadar müjdelendi ve kutlandı. Bu münasebetle kıymetli kanlarını döken, ciğerparelerini biz amcalarına bağışlayarak bu mukaddes uğurda canını feda eyleyen muhterem şehitlerimizin yetimlerine 11. Fırka ümera ve subaylarıyla mahalli memurlar ve belde eşrafı tarafından 50 kûsur bin kuruş bağışlanmış ve Kaza Kaymakamı Bekir Sıtkı Bey harbin devamı müddetince maaşlardan aylık bin kuruşun kesilmesini taahhüt etmiştir.

Iğdır Müdafaa-i Hukuk ve Belediye Reisi Paşa.⁴⁴⁵

⁴⁴⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

39- Millî Mücadele’de Isparta ve Ispartalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Anadolu’nun hemen hemen her yerinde millî teşkilatların kurulduğu, düşmana karşı millî bir galeyanın olduğu dönemde, millî mücadele ruhunun filizlenip, başarıya ulaşmasında Isparta’nın da olağanüstü hizmet ve katkıları olmuştur. Isparta’da millî mücadele’nin öncüleri, Hafız İbrahim (Demiralay) ve Akkaşzâde Süleyman Turgut beylerdir. İzmir’in işgalinden sonra, İzmir’den gelen bazı Ispartalıların Yunanlıların yaptığı insanlık dışı mezalimi anlatmaları üzerine halk galeyana gelmiş, Hafız İbrahim bu haberleri duyar duymaz Isparta halkını cihada davet etmiştir. Ispartalılar sık sık miting düzenleyerek bu işgalleri işgalciler ve hükûmet nezdinde protesto ettiler.

Mondros Mütarekesi’nden sonra Isparta’da Cemiyet-i İlmiye ve Gençler Yükselme Cemiyeti kurularak işgallere karşı halk birleştirilmeye çalışılmış, 21 Eylül 1919’da Isparta Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin kurulması ile Isparta mutasarrıflığı İstanbul Hükûmeti ile bağlantısını keserek, Heyet-i Temsiliye’ye bağlanmıştır.

Isparta ve havalisinden toplanıp, cepheye gönderilen mücahitler cephede canla başla mücadelelerine devam ederken Hafız İbrahim, Mustafa Kemal Paşa’nın izniyle Fevzi Paşa’nın da isteği üzerine yeni bir kuvvet oluşturup, cepheye sevk etmek üzere görevlendirildi. 1920 yılı Ağustos ayı başlarında Ankara’dan Isparta’ya gelen Hafız İbrahim hemen hazırlıklara başladı ve üç gün içinde 100 süvari ve 200 piyadeden oluşan gönüllü teşkilatı meydana getirdi. Bu kuvvete “Demiralay” adı verildi. Türkiye Büyük Millet Meclisine sıkı sıkıya bağlı olan Hafız İbrahim Bey, Allah yolunda ve vatan uğrunda canını feda etmeye ve cihadı sonuna kadar devam ettirmeye askerleri ile beraber yemin etmiş bu düşüncelerini de TBMM Başkanlığına bildirmişti.⁴⁴⁶

Isparta millî mücadele’nin en şiddetli dönemlerinde cepheye asker gönderdiği gibi cephenin yiyecek ve giyecek ihtiyacının karşılanmasında da önemli fedakârlıklarda bulunmuştu. Ayrıca Birinci İnönü Zaferi günlerinde Isparta ahali tarafından Meclise bir halı hediye edilmiş ve halı meclis duvarına milletvekillerinin göreceği bir yere asılmıştır.⁴⁴⁷ Isparta Kız Mektebi’nde bir müsamere verilerek sonunda Hilal-i Ahmer heyeti teşkil edilmiş, Hilal-i Ahmer’e 70.000 kuruş para bağışlanmış, 17 top Amerikan bezi yardım olarak verilmiştir.⁴⁴⁸

Millî Mücadele’de Isparta Milletvekilleri şu isimlerden oluşuyordu:

⁴⁴⁶ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.469-470

⁴⁴⁷ TBMM. ZC. Cilt: 7, İçtima: 134, (17 Ocak 1921).

⁴⁴⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 22 Ağustos 1921, No:269.

Cemal (Mersinli), Hacı Tahir (Kucur), Hafız İbrahim (Demiralay), Hüseyin Hüsni (Özdamar), İsmail Remzi (Bertün), Mehmet Nadir (Süldür).

Isparta'dan İzmit'in Yunan İşgalinden Kurtuluşu Üzerine Meclise Tebrik ve Teşekkür Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine Garp Cephesi Kumandanlığı’na 3 Temmuz 1921

Vatanın mühim bir cüzü olan İzmit’in düşman elinden sevgili ordumuz tarafından geri alındığı müjdesi ile sevinçlere boğulduk. Memleketimizi bugün bir bayram sevincine mazhar eden bu büyük muvaffakiyetinizi ve bütün ordu erkânın ruhumuzdan koparak tebrik eder ve şükranlarımızı arz eyleriz.

Isparta Belediye Reisi Ali, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Ali”⁴⁴⁹

Isparta'dan Sakarya Zaferi Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Matbuata 9 Eylül 1921

Avrupa’nın insaniyet ve medeniyet maskesi altında gizlenerek melun Yunanlıların milletimize reva gördüğü vicdansız mezalim ve facia silsileleri ve istiklaline karşı çekilen imhakâr silahlardan kalplere heyecana gelen masum milletimiz tek vücut bir kitle olduğu halde kahraman ve kurtarıcı ordumuzla beraber bulunduğunu insanlık âlemine ve muazzam ordumuza tebliğ ve ilan etmek üzere hükümet meydanında toplanmış ve Allahu Ekber sedalarını Allah’ın dergâhına arz ile gözyaşları akıtarak aşağıdaki kararları almıştır.

Bizler mukaddes gayemize ulaşmak için kurtarıcı ordumuzla yek emel ve yek vücud olarak hain düşmanlarımızı topraklarımızdan çıkarıncaya kadar devam ve sebata, bu uğurda üzerimize düşecek her türlü fedakârlığı yapmaya ahd ve yemin eylediğimizi bir daha arz ve ilan eyleriz.

Kahraman ordumuz arkasında kendini düşünen ve bütün kalp ve vicdanıyla onun dayanağı olan bir kardaşlarının mukaddes azmimizde sabit olduğunu bilerek bugünkü meşru cihadımızda tam bir azamet ile çalışsın. İcap ettiği takdirde bizler dahi çoluk çocuklarımızla bütün cephelerde çarpışarak intikam hissimizi tatmin ve milletimizin mevcudiyet ve istiklalini mutlaka temin edeceğiz.

⁴⁴⁹ ATASE. K:1193, G:158, B:1.

Paşa Hazretleri! İçtima eden binlerce halkımızın azim ve kesin iradesine tercüman olan bu karar ve maruzatımızın tarafımızdan bütün asker kardeşlerimize ve onun fedakâr ve büyük kumandanlarına ruhumuzdan samimiyetle doğan selam ve hürmetlerimizle birlikte arz ve tebliğini saygıyla istirham eder ve Allah'ın yardımının her zaman bütün mesainizde yanınızda olmasına yüce Allah'tan niyaz eyleriz.

Miting Heyeti Reisi Müftü Şakir, Saruhan mebusu Reşat, Biga mebusu Hakkı, Müdafaa-i Hukuk ve Belediye Reisi Ali Dede.⁴⁵⁰

Isparta'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 11 Eylül 1921

Hükümet meydanında toplanan halkımız aşağıdaki kararları alarak ilanla karar vermiştir:

1- Ordumuzun tek vücut olarak düşmanları topraklarımızdan çıkarıncaya kadar mücahedemize devam ve bu hususta her fedakârlığı ifaya ahd ve yemin ettiğimizi bir daha ilan ederiz.

2- Ordumuz arkasındaki kardeşlerinin kendisiyle beraber olduğunu bilerek tam bir aşkla çalışan icap ederse bizde çoluğumuzla çocuğumuzla cephelerde çarpışarak beka ve istiklalimizi temin edeceğiz.

3- Kahraman ordumuzu şükranlar ve saygılarımızı takdim ederiz.

Saruhan Mebusu Reşat, Müftü Şükrü, Esnaftan Ziya.⁴⁵¹

Isparta'dan Sakarya Zaferini Tebrik İçin Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na 12 Eylül 1921

Sakarya Meydan Muharebesinde hakk ve milletin istiklali için harb eden kahraman orduların inayet-i Hakk'la elde ettikleri muvaffakiyet bütün Müslümanların kalplerinde derin duygular uyandırdı. Büyük bir zaferi idrak buyuran başkumandanımız, hükümetimiz amirler ve subayların da asker kardeşlerimizi zati ve vatani selam ve hürmetlerimizi arz ile beraber bu müjdeden livamız halkı bozulan düşmanın en son neferine varıncaya kadar hepsini vatan toprağında mahv ve imha etmek için gönüllü

⁴⁵⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 12 Eylül 1921, No: 290.

⁴⁵¹ Açıksöz, 13 Eylül 1921, No:282.

olarak cephelere koşmak arzusunda bulunduğundan yüce iradelerinin işaret edilmesini hürmetle arz eyleriz.

Biga Mebusu Hamit, Belediye ve Müdafaa-i Milliye Hukuk Reisi Ali, Isparta Mebusu İbrahim.”⁴⁵²

40- Millî Mücadele’de İstanbul ve İstanbulluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Mondros Mütarekesinden iki hafta sonra 13 Kasım 1918’de İngiliz ve Fransız kontrolü altına giren İstanbul bu tarihten itibaren iki farklı dünyayı bir arada yaşamıştır. Bir tarafta işgalcilerle beraber hareket edenler diğer tarafta Anadolu hareketini yakından takip eden ve elinden gelen desteğı verenler. İstanbul’daki millî mücadele taraftarları en az cephelerdeki kadar yoğun çalışıp buradan topladıkları paraları ve elde ettikleri cephaneleri Batı Cephesine göndermişlerdir.

Birinci İnönü Zaferi günlerinde, 6 Nisan 1921 tarihinde Beyazıt Camiinde büyük bir mevlit okutuldu.⁴⁵³ Padişah ve Halife Vahdettin Efendi Anadolu’da kan döken evlatlarına on bin lira bağışlayarak parayı Hilal-i Ahmer hesabına yatırmıştır. Harem’den de Anadolu için 3.000 lira verilmiştir. İstanbul halkı da yardımlar toplamış, bu yardımlar 2 Nisan 1921 tarihi itibarıyla 80.000 liraya ulaşmıştır.⁴⁵⁴ Sakarya Savaşı günlerinde, 9 Eylül 1921 Cuma günü bütün İstanbul camilerinde Türk ordusunun galibiyeti için umumi bir zafer duası edildi, Ayasofya Camisinde o güne kadar görülmemmiş bir kalabalık toplanmış, yaralıları için yardım toplanmasına başlanmıştır.⁴⁵⁵ Sultan Ahmet Parkı karşısındaki kahve işletmecileri bir günlük hasılatlarını Hilal-i Ahmer Cemiyeti’ne vermişlerdi. Anadolu’ya gönderilmek üzere 9 Eylül 1922 tarihine kadar İstanbul Hilal-i Ahmeri 100.000 lira toplamıştır.⁴⁵⁶

İstanbul’da TBMM ordusunun zafer haberlerinin yayılması üzerine ahali büyük bir sevinç yaşamış, Büyük Millet Meclisinin İstanbul azasına birçok seçmenlerden tebrikleri içeren telgrafnameler çekilmiştir.⁴⁵⁷ İzmir’deki son zafer üzerine İstanbul’daki

⁴⁵² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-164.

⁴⁵³ İleri, 6 Nisan 1921 Sayı:1146; ATASE. K:745, G:91, B:1.

⁴⁵⁴ İleri, 3 Nisan 1921, No:1152

⁴⁵⁵ Akşam, 8 Eylül 1921 No:1062.

⁴⁵⁶ Kahvecilerin gazetelere gönderdiği ilan şu şekildeydi: “Sultan Ahmet Parkı karşısındaki kahvelerimizin Cuma günü hasılatı Hilal-i Ahmer’e bağlanacaktır. Müşterilerin tercihen teşrifleri hamiyetlerinden beklenir. Turan Kırathanesi Sahibi Rıza, Sivas Kırathanesi Sahibi Tevfik, Makedonya Kırathanesi Sahibi Sinan, Zevk-i Selim Kırathanesi Sahibi Vahid.”(Yeni Şark, 14 Eylül 1922).

⁴⁵⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 8 Eylül 1922 No:606.

seyyar satıcıların arabaları bile bayraklarla donatılmıştı.⁴⁵⁸ Yine aynı günlerde Matbuat Cemiyeti 25 bin kişinin katılmasıyla Ayasofya’da mevlit okutmuştur. Bu mevlit haberi gazetelerde şu şekilde yer alıyordu:⁴⁵⁹

“Herhangi bir Yunan dimağını açıklasanız behemehâl dörtte üç ve daha çoğunu (Ayasofya) işgal eder. Megale ideanın en kuvvetli timsali olarak, Ayasofya her Yunan dimağında nakşedilmiştir. Asırlardan beri Ayasofya’nın resmi Yunan evlerine asılırdı. Umumi harpten sonra İstanbul sokaklarında Türklerin gözü önünde, Haçlı, miharesiz ve çan kuleli Ayasofya resimleri dolaştırıldı. Şarktan çıkan şimşeklerin ne olduğunu bilen İstanbul halkı sabırlı ve ağır başlı olarak bu hafifliklere tahammül ettiler. Fakat bugün 25 bin kişi ile mevlüd okutmak suretiyle bu yaygaracı Yunanlılıktan ne güzel intikam alıyorlar.” İstanbul’da 11 Eylül 1922 tarihinde 200 bin kişilik bir alay zaferi kutlamış bütün sokaklarda “ölümden sonra dirilmek” yaşanarak bayraklar asılmıştır.⁴⁶⁰

İstanbul namına Cemiyet-i umumiye-i Belediye Reisi sanisi İzzet Bey tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine bir telgraf çekilerek, kahraman ordumuzun elde ettiği mucizevî muzafferiyetlerden dolayı Türk ve Müslüman İstanbul şehri namına tebrikte bulunulmuştur.⁴⁶¹ İstanbul ahalisi zaferi tebrik için Mustafa Kemal Paşa’ya bir kılıç hediye ettiler ve zaferi kutladılar. Manisalı Karaosmanoğullarından Hüseyin Bey’in Kızı Zahide Hanım Manisa’nın düşman işgalinde kurtarılması haberi üzerine 12 bin dönümlük çiftliğini Anadolu şehitlerinin yetimlerine terk ederek Anadolu İstiklal Şühedası Yetimleri Anaları Cemiyeti’ne vermiştir.⁴⁶² Nihai zaferden sonra İstanbul’un Hilal-i Ahmer’e yardımı 40 bin lirayı geçmiştir.

İstanbul Galata’da Kürt hamallar zafer ve kurtuluş haberlerinin duyurulması üzerine bayraklar açacak tezahüratta bulunurken o civardan geçen bir İngiliz ve Fransız seyyahı bunların Türk olmayıp Kürt olduklarını anlayınca hayret etmişler ve yanlarındaki bir Türk’e durumu sormuşlar;

Evet! Bunlarda vatanperverdir, bugün vatanın kurtarılmasından dolayı sevinç gösteriyorlar. Bir İngiliz’e karşı bir İskoçyalı ve bir Gali ve Fransız’a nispetle bir Paransal, bir Bask neyse Türk’e nispetle Kürt de odur. Cevabını verir.⁴⁶³

⁴⁵⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1922 No:607.

⁴⁵⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 10 Eylül 1922 No:608.

⁴⁶⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 12 Eylül 1922 No:610.

⁴⁶¹ Akşam, 8 Eylül 1922 No:1466.

⁴⁶² İleri, 12 Eylül 1922, No:1654.

⁴⁶³ İleri, 5 Eylül 1922, No:1647.

İstanbul nihayet Mudanya Mütarekesinden sonra kurtularak Ankara Hükûmeti adına Refet Paşa tarafından 19 Ekim 1922’de kontrol altına alındı. Ancak İngilizler 6 Ekim 1923 tarihine kadar bu şehirde işgalci olarak kalmaya devam ettiler.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde İstanbul Mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Adnan (Adıvar), Ahmet Ferit (Tek), Ahmet Mazhar (Akıtoğlu), Ahmet Şükrü (Oğuz), Hüseyin Hüsnü (Işık), Köstenceli Numan Usta, Mehmet Neşet (Özercan), Selahaddin Bey, Hacı Arif (Marlah), Ali Fethi (Okyar), Ali Rıza (Bebek).

İstanbul’un Telgrafları

İstanbul Esirgeme Derneği Reisliğinden, Orduya Bir Bayrak Hediye Edildiğine Dair Türkiye Büyük Millet Meclisine Telgraf

“Ankara Büyük Millet Meclisi Huzuru Âlisine 14 Haziran 1921

İstanbul’un ıssız ve sakin bir köşesinde kendi yetimleri ve bedbahtları arasında çalışan derneğimiz küçük varlığının büyük kudretli ordumuza hediyesini göndermek şerefiyle en saadetli günlerini duyar ve bu halaskar orduya Cenabı Haktan muvaffakiyetler, zaferler diler ve selâmlar.

Reise Ula Hamiyet Hulusi”⁴⁶⁴

Beyoğlu’nda Süryani Kadim Patriği İlyas’tan Ankara İtilafnamesini Tebrik Telgrafi

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi Devletlü Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 29 Ekim 1921

Övgüye layık vatanperver mesaini bütün Osmanlı tebasını sevinçlere boğdu. Muvaffakiyetlerinin devamı için samimi kalpten dualar takdim eylerim.

Süryani Kadim Patriki İlyas.”⁴⁶⁵

Cevap TBMM Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinden 31 Ekim 1921

Tebriklerinize ve hissiyatınıza teşekkür ederim.”⁴⁶⁶

⁴⁶⁴ TBMM. ZC. Cilt: 11, İctima: 53, (21 Temmuz 1921).

⁴⁶⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-93.

⁴⁶⁶ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-92.

Çatalca Müftüsü Osman Efendi ve Arkadaşlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafları

“Ankara Büyük Millet Meclisi Huzuru Âlisine 19 Kasım 1921

Afiyetinizle millî muzafferiyetlerimizin temadisini temenni eder ve Meclisi Millîmizle kahraman ordumuzu tebci ederek selâmlarımızın iblâğına delâlet buyurulmasını istirham ve bu vesile ile de hürmetlerimizi takdim ederiz.”

Çatalca Müftüsü Osman, Muharrem, Murad.⁴⁶⁷

İstanbul’da Namık Kemalzâde Ali Ekrem’den Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne 14 Eylül 1921

Muazzam zaferinizin büyüklüğüyle İstanbul ufuklarını saran yüksek sesi, Türklüğün ve Müslümanlığın ulviyeti insanlık tarihinde payidar oldukça ebediyen, asırlarca devam edecektir. Allah’ı, Peygamberi hoşnut ettiniz. Türk hatta Müslüman vatanını kurtardınız. Kahraman ordumuzu zatı alileri başta olmak üzere erkân ve ümerasıyla subaylarıyla tebrik ederim. Zaferdan vicdana emin olduğum için onu kutlamak için yazdığım şiiri iki gün evvel takdim etmiş idim, ferman.

Namık Kemalzâde Ali Ekrem⁴⁶⁸

İstanbul Rumları Hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 4 Eylül 1922

İstanbul’da ticaretle uğraşan bir takım Rum büyük tüccarları taarruzun başından beri gayet dükün bir halde bulunmaktadırlar. Hele şu bir-iki günden beri bütün bütün üzgün bir şekilde Türklere kalın kafalı derdik halbuki kalın kafalı bizimkilerdir. İşte Türkler kendilerini gösterdiler bizler mahvolduk.

Yine Türkler merhametlidir, bizim onlara karşı yapmış olduğumuz fenalıklara hiçbir ehemmiyet vermezler ve eskisi gibi kardeş olarak yaşarız demekte ve hatta bugün Osmanlı tüccarlarıyla gayet muhabbetli olarak ittifak etmektedirler.

⁴⁶⁷ TBMM. ZC. Cilt: 14, İçtima: 113, (19 Kasım 1921).

⁴⁶⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 21 Eylül 1921, No:299.

Bundan böyle de katiyen Yunana iane vermeyeceklerini iddia etmektedirler. Diğer bir kısım da esasen bizim millet eşektir. Bir patrikin bire müdafaa zabitanın sözüyle bütün milleti uçuruma sürüklediler. İşte... diyerek fena küfürler ettikten başka bundan sonra iane vermeyeceklerini ve patrikin emirlerini dinlemeyeceklerini söylemektedirler.

Diğer ayak takımı da Yunanlılar zaten İzmir’i terk edecekler düvel-i müttetika karar vermiştir. Oradan çektiği askerleri Trakya’ya götürecek ve oradan İstanbul’a gelecektir. İstanbul bizim anavatanımızdır diye söylemekte oldukları. Şevki.”⁴⁶⁹

İstanbul’dan Eski Sadrazamlardan Mahmut Şevki Paşa’nın oğlu Mehmet’ten Tebrik ve Dua Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 9 Ağustos 1922

Necip İslam milletine Allah’ın bir hediyesi olan şanlı gazi başkumandanımızın Cenab-ı Hakk’ın lütfuyla milletin necatına layık bir vatan ve istiklal halk eden büyük ve tarihi gazasından fevkalade duyulanmış olduğu halde atabe-i bülentlerine en samimi ve tazimkar şükran tebriklerimi arz eyler mukaddes ordumuzun başarılarının devamını dilerim ferman.

İstanbul Vilayeti Maarif İdaresi Memurlarından Selanik Merkez Kumandanı Merhum Şevki Paşazade Mehmet.”⁴⁷⁰

İstanbul’dan Süvari Kumandanlığı’ndan Türkiye Büyük Millet Meclisine Büyük Taarruz Öncesi Destek ve Dua Telgrafı

“Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 3 Ağustos 1922

Büyük bir azim ve metanetle sarıldığımız milli gayenin husulünü yakından görmeye mani olan talihsizliğime ağırlarken hunhar düşmanlarımızın encamkar boyun eğecekleri milli iradenin bir an evvel tecellisini niyaz eden ve onu doğuran büyük kumandanımın bayramını tebrik ile takip edecek mukaddes günlerin Türk milletinin saadet-i hakikiye içerisinde idrakini ulu tanrıdan diler kalbi hürmetlerimin kabulünü istirham eylerim efendim.

Süvari Kumandanı Emir Zabiti Mülazım-ı evvel Fahri.”⁴⁷¹

⁴⁶⁹ TİTE. Arşivi, K: 40, B: 183.

⁴⁷⁰ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-170.

⁴⁷¹ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-93.

İstanbul'dan Erenköy Nahiyesi'nden Miralay Ziya Tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen 23 Nisan Bayramını Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

Bugün İstanbul'da görülmemiş bir ihtişam ile kutladığımız milli bayramımızı huzur-u gaziyanelerinizde de Mübaccel eğliyorum efendim.

Erenköy Nahiyesinden Miralay Ziya.”⁴⁷²

İstanbul'da Hükûmet Yetkililerinden Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen 23 Nisan Bayramını Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

Kendi hâkimiyetine doğrudan doğruya ve kayıtsız şartsız sahip olmak suretiyle kurtuluşa ve hürriyete kavuşan Türk milletinin büyük milli bayramı münasebetiyle İstanbul Beyoğlu ve Üsküdar Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziyeleri bütün İstanbul halkı namına milli mücahedenin mübeşşiri rehberi ve reisi olan zat-ı devletlerine tebriklerini arz eder.

İstanbul Heyet-i Merkeziye Reisi İbrahim Evliya, Beyoğlu Heyet-i Merkeziyesi Reisi Sait, Üsküdar Heyet-i Merkeziyesi Reisi namına Mehmet Rıza, İstanbul Mebusu Ali Rıza, Karahisar Mebusu Ali.”⁴⁷³

Hasköy'den Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen 23 Nisan Bayramını Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

23 Nisanı bize idrak ettiren kumandanımıza Hasköy Müdafaa-i Hukuk evlatları namına tebriklerimizi arz eyleriz.

Hasköy Müdafaa-i Hukuk Reisi Doktor Server Kamil.”⁴⁷⁴

⁴⁷² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-62.

⁴⁷³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-61.

⁴⁷⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-111.

Beykoz Kadısından TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya 19 Haziran 1921

Muazzez ve Mübaccel Ali Nazarlarınıza

Milletin iftihar kaynağı ve İslamiyet'in göz bebeği Paşa Kardeşim,

İnsanlık tarihinin bir mislini daha kaydetmediği ve edemeyeceği kurtuluş hareketinin bütün bir düşman dünyaya karşı şan ve şerefle devam etmesi hususunda zatınızın gösterdiği harikulade mücadeleyi tam bir hürmetle tebrik eder mesud neticenin sıhhat ve afiyetle idrakine dua ve niyaz ederim. Millet, kaderini zat-ı devletleri gibi her cihetten önde olan büyük zatlara vermekle bahtiyardır. Yalnız Türklük ve İslamiyet değil beşeriyetin mazlum ve mağdur milletleri size duacı ve minnettardır. Yalnız dua ile hamiyet vazifesi ifa edilemeyeceğinden kulunuz buraca yüksek milli menfaatlerin gereklerini imkânlar derecesinde icra ile meşgulüm. Kısaca, merkezi Beykoz olmak üzere hususi bir teşkilat vücuda getirilmiştir. Bu sayede İstanbul muhiti vuku bulan ahval ve düşman harekâtı günü gününe yakından tetkik ve takip edilerek derhal İnebolu mevki kumandanı Nidai Bey'e bildirilmekte ve buradan anavatana katılacakların hüviyetleri tahkik ve siyasi hayatı ve seciyeleri tetkik edilerek uygun görülenler gönderilmektedir...

Beykoz Kadısı Mehmed Sırrı”⁴⁷⁵

Standard Oil Kumpanyası Genel Müdürü Tarafından TBMM Temsilcisine Zafer Tebriki ve Teşekkür Mektubu

“Standard Oil Kumpanyası Müdür-i Umumisi Cubilin tarafından İstanbul'da Ankara TBMM temsilcisi Hamid Bey'e gönderdiği 11 Kasım 1922 tarihli mektup:

Türk ordusunun son muzaffer hareketi esnasında Anadolu'da bulunan mümessillerine karşı izhar edilen nazikane kabul olmuş muameleden dolayı New York'taki Standard Oil kumpanyasının zat-ı alilerine ve vesait-i aliyeleriyle Ankara Büyük Millet Meclisi hükümetine samimi teşekkürlerini ve amik hürmetlerini beyan ve aynı zamanda hükümetiniz ve memurlarınız tarafından bilhassa İzmir'de ve Aydın sancağı dahilinde ve Marmara havalisiyle Bandırma ve Mudanya'da emtia ve emval-i gayr-i menkulemizin lütf-i himayesinden dolayı olan minnettarlığımızı size tebliğ için fırsattan istifadeye ictisar ediyorum. Mümessillerimiz her yerde Büyük Millet Meclisi hükümetinin gerek asker ve gerek sivil bilcümle memurinine aynı nazikane kabul olmuş muameleyi görmüş ve emtia ve emval-i gayr-i menkule hususunda kendilerine

⁴⁷⁵ ATASE. İSH. K. 619, G. 125, B. 1.

her türlü himaye bahşedilmiştir. Büyük Millet Meclisi hükümetine büyük minnettarlık hislerimizin temini için fırsattan istifadeye cesaret ediyoruz.

Bundan başka hakkımızda izhar edilen hürmet ve himayeye Türkiye imparatorluğundaki gelecek mesaimiz için fal-i hayr addediyoruz. İşbu mektup muhteviyatını hükümetinize tebliğ lütfünde bulunmanızı rica etmeme müsaade ve hissiyat-ı hürmetkaranemi kabul buyurunuz efendim.”

Bu mektup icra vekilleri heyeti riyasetinin kararı ile matbuat aracılığı ile yayınlanmıştır.⁴⁷⁶

Şile’den Adana’nın Anavatana Katılmasını Tebrik Telgrafı

“Ankara Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 15 Ocak 1922

Devletli efendim hazretleri,

Ecdadımızı yedi asra yakın istiklalinin akamete mahkûmiyetini müteakip üç yüz elli milyon âlem-i İslam’ın nazar gâh-ı yegânesi olarak istiklal-i millimizin müdafaası ve âlem-i medeniyeti ayaklara altına almış nazarıyla bizleri idama mahkûm eylemek azminde bulunanlara şecaat ve celadetinizi ispatla vatan-ı mükaddesimizi müdafa ve hukuk-ı medeniyetlerini aslına döndürmek tarihlerde kayıtlı olmayan ve harikulade milli zaferimizin tevfiyat-ı Sübhaniye eltaf-ı celilesine tevfiyan ve sevgili Adana’nızın anavatana kavuşmasından mütehasıs kalb-i sürurumla Gazi hazretlerini ve maiyet erkân ve ekâbir-i rical hazretlerini ve Büyük Millet Meclisi’ni samimi kalpten tebrik eylerim. Ve tevfiyat-ı ilahiyeye nail-i mazhariyetinize duacı bulunduğumun arzıyla iş bu arizamı takdim ediyorum. Ol babda emri ferman ve lutf-ı ihsan efendimiz hazretlerindir.

Şile Merkez Rüşumet Memuru Fehmi.”⁴⁷⁷

Şile’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Adana’nın Anavatana Katılmasını Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve İslam Memleketleri Tacı 15 Ocak 1922

Altı buçuk asırlık tarih-i istiklalimiz mukaddes Anadolu toprağımızdan adalet yayarak ecdadımızın satvet ve celadetlerini cihana ispat eden ve tarih-i istiklalimizden beri mahv ve perişanliğimize çalışmakta olan düşmanlar Allah’ın yardımıyla hiçbir netice elde edemeksizin hüsrarla dönmüşler. Aftab-ı adalet yine mübarek Anadolu’muzdan

⁴⁷⁶ BCA. 030.10.197.350.3.

⁴⁷⁷ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-10.

doğarak sebep-i devletleri vasıtasıyla şecaat ve besalet ve sebatınız düşmanları azminden feragate zorladığı gibi pişmanlık ve üzüntülerini her ne kadar örtmeye çalışıyorlarsa da hiçbir suretle mümkün olamadığı zat-ı devletlerine yüz sürmeye mecbur olduklarıyla müspettir. Bu babda misak-ı milli zaferinin ve evlat-ı vatanın maarif şerefiyle de müteferrik olmak hususundaki bilumum ilköğretim teşkilatının kısa zaman sarfında fiile geçmesini ve sevgili Adana'mızın ana toprağına iadesini zat-ı devletleriyle Büyük Millet Meclisi'ne tebrik ve tevfiakat-ı sübhaniyeden nail-i emel olmanızı temenni ve niyaz eylerim efendim.

Şile Timurtaş Paşa Mektebi Başmuallimi.⁷⁸

Haydar Paşa'dan Tıp Fakültesi Öğrencilerinin İnönü Zaferinin Yıldönümünü Tebrik Telgrafı

“Tıbbiye-i Şahane'den Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Aliyesine 11 Ocak 1922

Efendim, Ankara ve bütün Anadolu, bugün şanlı bir zaferin devr-i senevisini, vatanperverane tezahürat ile kutluyor. Anadolu'nun bu zafer bayramına vatanperver evlatlarınız olan biz tıbbiyeliler de Ankara'daki gibi resm-i geçitler yapamasak bile mektebimizde kalilen iştirak eder ve milli mücahedenin, milli ordunun milli zaferini aynı hiss-i sürür ile tesid eder ve bu vesile ile bu şanlı zaferin şehit ve gazilerine ve kahraman kumandanı İsmet Paşa hazretlerine ve B.M.M.'ne minnet ve şükran arz eyleriz, efendim.

Tıp Fakültesinden Şemsettin.⁷⁹

İstanbul Göztepe'den Saadet Hanım'dan Mustafa Kemal Paşa'ya Teşekkür Telgrafı

“Adana'da Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 16 Mart 1923

Ümidimin fevkinde pek derin surette mazhariyete layık görüldüğüm iltifatlarından doğan medeniyet hissi ihsan buyrulan temsili selamet ile aciz de pek derin şükran duyguları uyandırmıştır. Samimi kalpten arz-ı şükran eder selamet ve afiyetlerinin devamını ulu tanrıdan dilerim.

Göztepe Erkan-ı Harp Feriki Merhum Osman Nuri Paşa Haremi Saadet.⁸⁰

⁷⁸ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-11.

⁷⁹ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-16.

⁸⁰ C.A. A:VII-2-c, D:92, F:10-6.

İstanbul'da Çerkez Eşrafından Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Ağustos 1921

İstanbul'da ayan azasından Müşir Fuat Paşa'nın başkanlığı altında Merkez Kumandanı Ahmet Fevzi Paşa vesair Çerkez eşrafından oluşan bir kongre yapılarak melun maksatlar için Atina'ya giden İzmit Mutasarrıfı İbrahim'in hain teşebbüslerinin red ve telinine karar verilmiştir. Çerkez Teavün Cemiyeti'nin bir izahnamesinde de Çerkezler hakkında bazı menfur iddialarda bulunanların Çerkezliği temsil etmek ve Çerkezler namına söz söylemek yetkisine sahip olmadıkları ve Çerkezlerin kesinlikle istiklal emelinde olmadıkları beyan edilerek bu tür hareketler nefretle kınanmıştır.”⁴⁸¹

İstanbul'da Ayan Meclisi Üyesi Müşir Fuat, Ferik Rıza Paşalar ve Sabık Ayan Reisi Rıfat Beylerin TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya İkinci İnönü Zaferini Tebrik Telgrafı

“Ankara'da Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 15 Nisan 1921

Mübarek vatanımızın saadetini ve muhterem ordumuzun şan ve şerefini temin eden büyük muzafferiyetten dolayı zat-ı devletlerine ve bu harbi idare eden diğer büyük zatların cümlesine tebriklerimizi ve teşekkürlerimizi arz ederiz.

Rıfat, Rıza, Fuat.”

Mustafa Kemal Paşa'nın Cevabı:

“İstanbul'da Müşir Fuat ve Ferik Rıza Paşalar ve Sabık Ayan Reisi Rıfat Beyefendi Hazretlerine 16 Nisan 1921

Hayat hakkı yok edilmek istenilen milletimizin müdafaa ve istiklal yolunda gösterdiği kahramanlıklar, pek çok mahfillerden tebrik edildi. Yüce tebriklerinizi, bugün ecnebi tazyiki (baskısı) altında bulunan payitahtımızdan (başkentimizden) yazılmış olmak itibarıyla, bunlar arasında en kıymetlilerinden addediyorum. Teşekkürlerimi arz eder ve milli azmin doğuş yeri olan ordumuza nusret-i ilahiyenin devam ederek yayılması hususunda dualarınızı rica eylerim efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal.”⁴⁸²

⁴⁸¹ Hâkimiyet-i Milliye, 21 Ağustos 1921, No: 268.

⁴⁸² Hâkimiyet-i Milliye, 17 Nisan 1921, No:161.

İstanbul Matbuat Cemiyeti'nden Türkiye Büyük Millet Meclisine Nihai Zaferi Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 13 Eylül 1922

Memleketin en siyah bir matem devresini hak için bir fethi çeviren Türk ordusuna ve onu şahsında temsil eden zat-ı devletlerine saygılarımızı arz ederiz.

Matbuat Cemiyeti Reisi Halid Ziya.”⁴⁸³

İstanbul'da Yaşayan İzmirlilerden İzmir'in Kurtuluşunu Tebrik Telgrafı

“Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 12 Eylül 1922

Mukaddes cihadıyla Kuran-ı Kerim'in şanını yüce, asrın müthiş silahıyla donanmış 200 bin Yunanlıyı cihan siyasilerinin hayret bakışları önünde on beş gün içinde imha ile milletin ulvi tarihine altın sahifelerle zafer ilave ve milli şan ve şerefimizi sararak muzafferiyetini arşlara kadar ulaştıran Türk ordusunu İzmir'i geri alması üzerine biz bütün İzmirliler gözyaşlarımızla selamlar ve bu muazzam ordunun timsali olan zat-ı âlinizi ve cihat arkadaşlarınızı tebrik ve şükranlarımızı arz ederiz.

İstanbul'da Umum İzmirli Namına Bıçakçızade Hakkı.”⁴⁸⁴

İstanbul'da Talim ve Terbiye Cemiyeti'nden Büyük Taarruz Sonrası Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine

Yalnız bugün değil gelecek nesillerin de şükranını temin edecek büyük muzafferiyetten dolayı Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti namına tebrik ve teşekkürümüzü arz ederim.

Umumi Katip Talim ve Terbiye Cemiyeti Harun er Reşit.”⁴⁸⁵

İstanbullular Adına Belediye Reisinin Nihai Zaferi Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 11 Eylül 1922

Türk'ün öz ve mukaddes vatani olan sevgili Anadolu'muz zelil düşmanın istilacı pis ayaklarından temizleyen ve kurtaran asil ve kahraman ordumuzu ve onu

⁴⁸³ İleri, 13 Eylül 1922, No:1655.

⁴⁸⁴ İleri, 13 Eylül 1922, No:1655.

⁴⁸⁵ İleri, 13 Eylül 1922, No:1655.

Hüda'nın yardımıyla vücuda getiren ve zaferden zafere sevk eden zat-ı Samilerini Türk ve Müslüman İstanbul halkının samimi gönüllerinden kopan büyük bir sevinç gurura tercüman olarak tebrik eder ve muazzam zaferin büyüyük devam etmesi duasını sevinç ve gözyaşları arasında yad ve tekrar ile şeref duyarız.

İstanbul Cemiyet-i Umumiye-i Belediye Reisi Sanisi ve azaları.⁴⁸⁶

İstanbul Kunduracılarından Orduya Hediye Edilen Ayakkabılar Üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın Cevabi Telgrafı

İstanbul'da ekmegini kazanan evladının bugünkü vatan mücahedesine karşı gösterdiği hararetili alakaya açık delil saydığım kıymetli hediyenizi memnuniyetle kıymetli kumandanlarımız Fevzi, Kazım Karabekir, Refet ve İsmet Paşalara ait hediyeleri kendilerine takdim ettim. Mahsus teşekkürlerimi arz eylerim efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal.⁴⁸⁷

İstanbul Türk Ocağından Nihai Zaferi Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 10 Eylül 1922

Mücahedesinin hedefi Milli uyanış olan Türk Ocağı, cenazesini gömmeye hazırlananların şaşkın nazarları karşısında Türkiye'yi diriltten azran ve irade mucizesi önünde minnet ve saygı ile ilgili ve şahsınızda en büyük Türk kurtarıcısını selamlar.

Türk Ocağı Umumi Kâtibi Dr. Fehmi.”

İleri, 15 Eylül 1922, No:1657.

İstanbul Türk Ocağı Türkiye Büyük Millet Meclisinde Görevli Milletvekillerine Tebrik Telgrafı

“Halide Edip Hanım, Mehmet Emin, Hamdullah Suphi, Ağaoğlu Ahmet, Ziya Gökalp, Akçuraoglu Yusuf, Beyefendilere 10 Eylül 1922

Türk Ocağı güzel İzmir'e ve Yeşil Bursa'ya kavuştuğumuz kurtuluş günlerinde milli mücahedeye katılmak için yanlarından uzaklaşan muhterem büyük arkadaşlarını candan hatırlar ve gönlünün bütün sevinciyle tebrik eder.

Türk Ocağı Umumi Katibi Dr. Fehmi.⁴⁸⁸

İstanbul 12 Eylül 1922

⁴⁸⁶ Akşam, 12 Eylül 1922, No:1426.

⁴⁸⁷ Akşam, 15 Eylül 1922, No:1429.

⁴⁸⁸ İleri, 15 Eylül 1922, No:1657.

İstanbul Ahalisine İstanbul Milletvekillerinin Tebrik Telgrafları

“İstanbul ahalisine ileilmek üzere Matbuat Cemiyeti Riyasetine

Büyük zaferimizin İstanbul muhitinde duyurduğu sevinç ve heyecan tezahüratı esnasında biz mebuslarınızda ruhen sizinle beraberiz.

İstanbul mebusları: Adnan Numan, Ahmet Şükrü, Neşet, Mazhar, Hüseyin Hüsnü.⁴⁸⁹

İstanbul Barosu’ndan Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Kahraman ordumuzun hüdapesendane zafer ve kazası milli hayat ve istiklalimizi temin eylediğinden vatanperver meserretlerle tebrik ve şükranla müsaarat eylerken hakkın galebesini görmekten dolayı memnuniyetimizi İstanbul Barosu namına bildirim efendim.

Dersaadet Barosu Reisi Lütü Fikri.⁴⁹⁰

İstanbul Ticaret Mekteb-i Âlisi Mezunlarının Nihai Zaferi Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine

İstiklalimizi ve yurdumuzu kurtaran büyük ordunun kazandığı emsalsiz zaferi pek denli bir heyecan ile takdis ve tebrik eyler ve sınırsız minnet ve şükranlarımızın halaskar kahramanlarımıza tebliğini istirham eyleriz.

İstanbul Ticaret Mektebi Âlisi Mezunları Cemiyeti namına Umumi Kâtip Hamit⁴⁹¹

İstanbul’dan Çiftçiler Derneği’nden Nihai Zaferi Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 11 Eylül 1922

Orakta yaman, süngüde bîaman velinimetimiz çiftçilerimizle şanlı milli ordumuzun altın vatani kazanan cihatlarını kutlar ve bütün şubeler ve üyeleri selamlarını takdim eder.

Çiftçiler Derneği Umumi Kâtibi Doktor Mustafa Hulusi.⁴⁹²

⁴⁸⁹ İleri, 17 Eylül 1922, No:1656.

⁴⁹⁰ İleri, 12 Eylül 1921, No:1654.

⁴⁹¹ Akşam, 11 Eylül 1922, No:1425.

⁴⁹² İleri, 12 Eylül 1922, No:1654.

İstanbul Altın Ordu Spor Kulübünden Nihai Zaferi Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Yıldırım Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

İzmir’in Yunan işgalinden kurtarılması bizim ve tarihimiz için en büyük bayramdır. İstanbul’un karanlık ve kederli gününü unutturan bugünkü zaferinizi samimi ruhumuzla alkışlarken memlekete zavallı vatana yadigâr bıraktığımız büyük hatıralarınızı unutmamak milli bir vazife oldu. Mübarek kazanız önünde eğilerek ve Cenab-ı Hakk’tan acizane daha büyük günler bekleyerek bütün mebuslara şükranlarımızı arz ederiz.

Altın Ordu Kulübü Namına Refik, Nedim.”⁴⁹³

Şile’den 23 Nisan Bayramını Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

23 Nisan bayramına tesadüf bugün parlak merasim ve kutlamalar icra ve gece de fener alayları tertip edilmesi ile bütün memleketin sınırsız bir hürmet hissi ile dolduğu halde yüce başkanlığınıza ve büyük milli hükümetimize karşı milli bayramı azim ve sınırsız şükranlarla tebrik eder hürmetlerimizi arz eyleriz, efendim.

Şile Kaymakamı Mevlüt.”⁴⁹⁴

Kadıköy’den 23 Nisan Bayramını Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reis-i Âlisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

23 Nisan bayramını kutlar ve tebrik ederken âleme gıpta olan müstesna bir kudret ve deha ile millete büyük mesudu gösteren ve onu kendi benliğinin sahibi kılan yüce şahsınızın da o kutsi milli mefkûrede muvaffakiyetle ebediyen kaim ve daim eylemenizi derin bir samimiyetle niyaz ederim.

Mülga Meclis-i ayan azasından Sait”⁴⁹⁵

Heybeliada’dan 23 Nisan Bayramını Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

⁴⁹³ İleri, 12 Eylül 1922, No:1654.

⁴⁹⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-6.

⁴⁹⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-2.

Türk ve Müslüman için payamsız bir mesut inkılâbın ilk gününü teşkil eden 23 Nisan milli bayramı adamızın çeşme meydanında kadın, erkek, müslim, gayrimüslim bütün ada halkının iştiraki ile Numune Mektebi talebe ve izciler hazır bulunduğu halde kutlama ve bu esnada kaymakamlık vasıtası ile gelen telgrafnameniz halka okundu. Halk umumi neşe içinde zatınıza tebriklerini tam bir hürmetle arz ve şükran eder ve bu mesut günü milletin saadetine başlangıç olarak ümmetin vicdanında ilelebet yaşaması Allah'ın yüce katında temenni eyler.

Heybeliada Müdafaa-i Hukuk heyeti namına Emin Ali.⁴⁹⁶

41- Millî Mücadele'de İzmir ve İzmirliğin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Millî Mücadele hareketinin başlangıcı olarak saydığımız birkaç gelişmeden birisi de İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalidir. 15 Mayıs 1919 bir bakıma Anadolu'nun kadın, erkek ayağa kalktığı ve artık işgalcilerin gerçek niyetlerini gördüğü tarih olmuştur. Bu tarih aynı zamanda Batı Anadolu'da üç yıl sürecek olan Yunan işgal ve mezaliminin de başlangıcı olmuştur. İzmir bu işgalden önce teşkilatlanmaya başlamış, İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştu. İzmir daha işgal edilmeden çıkan şayialar üzerine her yerde olduğu gibi bilhassa İzmir'de de bazı kültür sahibi gençler bazı hareketler uyandırmak istemişlerdir. 22 Mart 1919'da İzmir'de Beyler Sokağı'nda Millî Sinema binasında Aydın ve Balıkesir ve mülhakatına ait şehir ve kasabalardan 37 müftü, 37 belediye reisi ve yüzlerce ahaliden oluşan bir kongre yapıldı. Kongreyi İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti düzenlemişti. Kongrede, İzmir'in Yunan işgaline terki hâlinde olaylar çıkacağı zikrediliyor ve bu durum İtilaf Devletlerinin temsilcilerine bir muhtıra ile bildiriliyordu⁴⁹⁷. Bütün bu teşebbüsler İzmir'in işgalinin önüne geçememişti.

İzmir'de başlayıp dalga dalga içerilere doğru genişleyen Yunan işgalleri ve Yunan mezalimi, yerli Rumların bunlarla tamamen iç içe oluşları artık Kuvâ-yı Milliye'yi fikir safhasından eylem safhasına çıkaran en büyük etken olmuştur. Kuvâ-yı Milliye Harekâtı dediğimiz, işgalci düşmana karşı direniş ve karşı koyma ortamı Yunanlıların İzmir'i işgalinden sonra tam olarak gelişmiştir. Bu ortamı etkileyen bütün olumsuz faktörler, artık ortadan kalkmıştır. İşgalden sonra Anadolu'nun birçok merkezinde gönüllü kaydına başlanmıştır.

⁴⁹⁶ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-3.

⁴⁹⁷ Rahmi Apak, İstiklâl Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu, Ankara, 1990, s. 13.

İzmir'in işgali olaylarının tepkileri bütün ülkede çok şiddetli oldu. Tamamen haksız ve Mondros Mütarekesi şartlarına aykırı olan işgalin bilhassa Yunanlılara yaptırılması onların da İzmir'e ayak basar basmaz katliam ve halkın mukaddesatına tecavüze girişmeleri, Türk milletinin millî duygularına pek büyük ölçüde tesir etmişti.

İzmir, TBMM açıldığında Yunan işgali altında olduğundan elimizdeki telgraflar İzmir'in kurtuluşu sonrasına aittir.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde İzmir Mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Enver (Tokand), Hacı Süleyman (Bilgen), Mahmut Esat (Bozkurt), Mustafa (Bengisu), Refet (Bele), Ahmet Reşit (Rey), Tahsin (Uzer), Yunus Nadi (Abaloğlu). Millî Mücadelede İzmir Mebuslarının hepsi önemli vazifeler üstlenmişler, İzmir'in işgalden kurtarılması için Mustafa Kemal Paşa'nın ve TBMM'nin yanında yer almışlardır.

İzmir Mebusu Tahsin Bey'den Mustafa Kemal Paşa'ya Büyük Taarruz Öncesi Başarı Temennisi

“Ankara Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 4 Mart 1922

Kemal-i hürmet ve tahassürler mübarek ellerinizden öper mücahedat-ı vatanperverlerinde muvaffakiyet-i celileleri duasını tekrar eylerim Paşam.

İzmir Mebusu Tahsin.⁴⁹⁸

Süleyman Fehmi Bey'in Hanımına Türkiye Büyük Millet Meclisinden Mektup

Yunanlılar İzmir'e ayak bastıklarında ilk şehit Miralay Süleyman Fehmi Bey'in adına mecliste bir anma toplantısı yapılmış ve hanımına meclis tarafından bir mektup gönderilmiştir. Mektup şudur:

“İzmir'in tekrar elde edilmesi vesilesiyle şehidimiz Süleyman Fehmi Bey'in ismini anmak için yapılan toplantıda Fehmi Bey'in hareketinin milli müdafaanın başlangıcı olduğu ifade edilmiş ve ümuni heyetçe ruhuna Fatih dar ithaf olunmuştur. İzmir nani ile beraber Süleyman Fehmi Bey'in ismi bütün Türkler kalbinde silinmez bir yer tutmuştur. Fehmi Bey'in Şahadetinden seneler geçtikten sonra bu suretle isminin anılması buna delili vatan için bu suretle hayatını feda eden ve ismi istiklal tarihinin

⁴⁹⁸ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-22.

sayfalarına geçen merhum hakkındaki bu tesedüratı size bildirmesine vasıta olduğum için iftihar etmekteyim efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi namına Reis-i Sanisi Dr. Adnan.⁴⁹⁹

Kurtuluştan Sonra İzmirliilerin Bağışlarına Dair Saruhan Mebusu Mustafa Necati Bey'den Gelen Telgraf

“Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 14 Ekim 1922

Bugün İzmirliiler bir içtima akdederek, yetmiş bin liradan fazla bağışta bulunmuşlardır. Bunlar evleri yananlara tevzi olunacaktır. Halkın hissiyatı minnettaranesini, şükran ve hürmetlerini arz ve takdimi ihtiram eylerim.

Saruhan Mebusu Mustafa Necati.⁵⁰⁰

Kütahya Mebusu Cemil Bey'in, Bergama'ya Tâbi Kınık Nahiyesi Halkının Teşekkürüne Dair Takriri

“Riyaseti Celileye 10 Kasım 1922

Yirmi bin nüfusu havi ve Bergama kazası dâhilinde kâin Kınık nahiyesi Belediye Riyasetinden aldığım bir kıta tebriknamede üç buçuk seneden beri Yunan mezalimi altında inliyen muhitlerinin sair aksamı meşgul ci vatanla halaskar Büyük Millet Meclisinin lâyetzelzel azmi ve hiç yoktan meydana getirdiği muzaffer ve kahraman orduları sayesinde kurtularak naili refah ve saadet oldukları bütün nahiye halkı namına beyan olunmakta ve bu vesile ile muhterem Heyeti Celileye ve Başkumandan Gazi Paşa Hazretleriyle ordularımızın bütün kumanda heyetine ve fedakâr zâbitanma ve aslan mehmedçiklerimize pek derin bir samimiyetle arzı şükran edilmektedir. Vatanı aslim olan nahiye-i mezkure halkının şu ulvi ihtisasatını Heyeti Celilenize arza vesatet etmekle kesbi şeref-ve mubahat eylerim efendim.

Kütahya Mebusu Cemil.⁵⁰¹

Ödemiş'ten 23 Nisan Bayramını Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandanımız Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

⁴⁹⁹ Renin, 28 Ekim 1922 No:15.

⁵⁰⁰ TBMM. ZC. Cilt 23, İçtima: 120, (6 Ekim 1922).

⁵⁰¹ TBMM. ZC. Cilt: 24, İçtima: 137, (13 Kasım 1922).

Dördüncü yıldönümünü idrak eden millet meclisinin açılış gününü ilk defa kutlamakla sevinçlere gark olan ödemiş ahalisi bugünü en samimi hisleriyle tebrik ettiğini saygı ile arz eyler efendim.

Belediye Reisi Vekili Ahmet Ragıb, Müdafaa-i Hukuk Reisi Ahmet Muhtar, Türk Ocağı Reisi Ahmet Ragıb, Amele Derneği Hasan, Çiftçi Derneği Mahir, Sanayi Derneği Osman.⁵⁰²

42- Millî Mücadele’de İzmit ve İzmitlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Yavuz zırhlısının İzmit Körfezi’nde alıkoyulmasını bahane eden İngilizler Mondros Mütarekesi gereğince 6 Temmuz 1920’de İzmit’e asker çıkardılar. Sivas Kongresi’nden sonra İzmit’te işgale karşı direniş teşkilatı olarak Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin İzmit Şubesi kuruldu. 23 Ekim 1920’de İngilizlerin koruması altında Yunanlılar Karamürsel’i işgal ettiler. 26 Ekim 1920’de İngilizler İzmit’i Yunanlılara teslim ederek ayrıldılar. 27 Ekim 1921’de 11 ay 22 gün işgalden sonra İzmit Ankara Hükümeti tarafından geri alındı. İzmit’in geri alınmasından sonra Türk birlikleri köyleri yakıp yıkarak kıyı boyunca kaçan Yunanlıların peşine düştüler ve Karamürsel yönünde ilerlediler. 4 Temmuz 1921’de Karamürsel Türk birliklerinin eline geçti. Yunanlılar gemilere binip çekilmeden önce halkın büyük bölümünü kılıçtan geçirmiş, kasabanın hemen her yerini ateşe vermişlerdi. Temmuz 1921 sonralarına doğru İzmit ve Karamürsel’le birlikte Değirmendere ve Kandıra da Türk askerleri tarafından kurtarılmıştır. Gebze’nin kurtuluşu ise 17 Ekim 1922’de Nurettin Paşa’nın yönettiği Birinci Ordu tarafından gerçekleştirilmiştir.

İzmit’te 2 Eylül 1922 tarihinde ordunun muzafferiyeti münasebetiyle kadın-erkek bilumum halk tarafından tezahüratta bulunulmuş ve gece fener alayları tertip edilerek bütün gece eğlenceler düzenlenmiştir.⁵⁰³

Birinci TBMM’de İzmit Milletvekilleri şu isimlerden oluşuyordu: Sırrı (Bellioğlu), Hafız Abdullah (Tezehir), Halil İbrahim (Gürsoy), Hamdi Namık (Gör), Fuat (Carım), Tahir (Barlas). Bu mebuslardan Mehmet Fuat Bey (Carım) Ali Fuat Paşa’nın 26 Haziran 1920’de Batı Cephesi Kumandanlığına atanmasıyla isteği üzerine cephe görev yapmak üzere izinli sayıldı. Cephe Kumandanlığınca gösterilen lüzum

⁵⁰² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-128.

⁵⁰³ Hâkimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1922.

üzerine de 11 Ağustos 1920'den itibaren süresiz izinli olduğu Meclis Genel Kurulunca kabul edildi⁵⁰⁴.

İzmit'te Sakarya Savaşı Günlerinde Düzenlenen Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 21 Ağustos 1921

Nihai zafer hakkında sarsılamaz bir imana sahip olan İzmit ahalisi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından düzenlenen mitingde şanlı ordumuza mukaddes gayeye ulaşınca kadar malen ve bedenlen hiçbir fedakârlıktan çekinmeyeceğini ve lüzumu halinde eli silah tutan evlatlarını da mücadele meydanına sevke hazır olduğuna taahhüt etmiş ve kendilerine sarsılmaz itimat beslediği sevgili başkumandanımızla diğer muhterem kumandanlarımıza ve kahraman askerlerimize karşı hissettikleri büyük şükranın arz ve tebliğini Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden talep eylemiştir. Mitinge şehitlerimizin mübarek ruhlarına Fatihalar ithaf edilerek nihayet verilmiştir.

İzmit Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti.”⁵⁰⁵

Kandıra'da Sakarya Savaşı Günlerinde Düzenlenen Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Ağustos 1921

Bugün on bin kişilik büyük bir topluluk belediye dairesi önünde toplanarak kahraman ordumuzun başarılarının devamı uğrunda her türlü fedakârlığa amade ve hazır olduğumuzu arz ederiz. Hürriyet ve istiklalimizi mahvetmek maksadıyla Anadolu'daki topraklarımıza hücum eden katil ordu ile milli davamızın zaferine kadar son damla kanımıza kadar harbe devam edileceği ve Misak-ı Milli yolunda her bir fedakarlığı yapmak azminde olduğumuza bir vefa daha ahd ve peyman ettikten sonra şurasını insanlığın nazarına koyarız ki genç ve cengaver ordumuzu tam bir hürmetle selamlar ve başarılarının devamını Cenab-ı Hakk'tan niyaz ederiz.

Kandıra Belediye ve Müdafaa-i Hukuk Reisi Ahmed, Müftü Ali Rıza, eşraftan Niyazizade İsmet, Mehmet, Nuri, Halil, Hüseyin Hüsnü, Bekir, Şeyhler Nahiyesi namına Mehmet Münif, Kaymaz Nahiyesi namına Halit Pehlivan, Akşaoğlu Nahiyesi namına Eşref, eşraftan Hurşitbeyzade Hurşit.”⁵⁰⁶

⁵⁰⁴ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.542

⁵⁰⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Ağustos 1921, No:270.

⁵⁰⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 27 Ağustos 1921, No: 274.

Sakarya Savaşı Günlerinde İzmit Mebusu Sırrı Bey’in, Meclisin İtimat ve Selamının Orduya Tebliğ Edilmesine Dair Takriri

“Riyaseti Celileye 1Eylül 1921

Aşağıdaki maddeler dairesinde Başkumandanlığa tebligat icrasını teklif ederim:

Madde 1 — Meclisi Âli efrat, subay ve kumandan heyeti hakkında her vakitten ziyade şükran ve itimat ile mütehasstir.

Madde 2 — Meclis, Allah’ın inayetine ve Peygamber’imizin ruhaniyetine istinaden harb etmekte bulunan ordunun behemahal temini zafer eyleyeceğine mutmaindir.

Madde 3 — Meclis temsil ettiği umum millet namına ordunun neferinden en büyük kumandanına kadar bütün heyeti mecmuasına selâm ve temenniyatı hâlisini takdim ve iblâğ eder.

İzmit Mebusu Sırrı” (Uygun Bulunmuştur).⁵⁰⁷

Bahçecik’ten Sakarya Zaferi’ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandanımız Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Eylül 1921

Hakk’ın yardımı ve hazreti peygamberin ruhaniyetinin himmetine istinaden hiç yoktan harikalar göstererek din ve milletimizi mahv ve izmihlale kast ve muazzez yurdumuzu gasp etmek isteyen makhur alçak düşmanın her cihetçe üstün kuvvetlerine karşı yalnız milletin maddi ve manevi muzafferiyetiyle fevkalade tedbirleriniz eseri olarak cihanı hürriyetlere ilka ve milletin kalplerini duaşar ve bu mülk ve milleti selamet sahiline ulaştırdığınızdan milletin sizlere medyun şükran olarak kalplerinden kopan gazi ve müşirlik ünvanının verilmesi ajansının neşri üzerine kasabamız ahalisinin büyük ve küçük büyük sevinç ve memnuniyetle haber aldık. Bu teveccühe iştirakle tebrik eyleriz ve vatanın düşmanın zulüm ayakları altından kurtulması için arzu ve emellerinizin harfiyen icrasına amade olduklarını arz ve devam-ı ömr ve afiyetinizle muvaffakiyetinizi cenab-ı Rabbü’l-azizden temenni eyleriz.

Bahçecik Müdürü Mehmet Rüştü, Belediye Reisi Hafız İbrahim, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Süleyman.”⁵⁰⁸

⁵⁰⁷ TBMM. ZC. Cilt: 12, İçtima: 69, (1 Eylül 1921).

⁵⁰⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-12.

43- Karamanlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

“Ermenek 20 Ağustos 1921

Memleketimizi pis ayakları ile kirleten Yunan’ın defedilmesine kadar malen, bedenlen bütün fedakârlıkları yapmaya amadeyiz. Şehrimizde toplanan kalabalık selam ve saygılarının orduya iletilmesini talep ve Allah’tan yardım için dua etmişlerdir. Bu içtima esnasında yardım toplanmıştır.⁵⁰⁹

Karaman’dan İkinci İnönü Zaferi Dolayısıyla Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Cenup Cephesi Kumandanlığına 4/5 Nisan 1921

Üç günden beri sabahları Karaman’da büyük âlimler, memurlar, amirler, subaylar ve belediye görevlileri, ahali camii şerifte düşmanın kahrolması, kahraman ordumuzun zaferlerinin devamı için kırk bir hatmi şerif okunarak dua etmişler ve bu gecede Miraç Kandili hürmetine şehitlerin ruhuna ithaf olunmak üzere bir Mevlid-i Nebvi okutulacağı malumat olarak arz eyler ve şu mübarek geceyi ümera, subaylar ve ahali namına tebriklerimizi arz eyleriz.

Kalem Reisi Hamdi.”⁵¹⁰

Karaman’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Destek ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkumandanlığı Riyasetine 22 Ağustos 1921

Ordumuzun yılmaz azim ve imanı karşısında iki defa feci şekilde perişan olan düşman ordusunun bu defa da imha edileceğine kuvvetli bir imanla inanan Karaman ahalisi dalga dalga köylerden gelerek birlikte on bin kişilik bir miting akdederek pek hararetli ve heyecanlı nutuklar arasında milletin ulvi gayesini elde edinceye kadar malen, bedenlen bütün varlığını feda edeceğine bir kere daha ahd ve yemin eyledi. Vatanın müdafaası uğrunda kahramanca ve insanüstü bir gayretle çalışan zat-ı devletinize ve mebuslarımıza, bütün kumandanlarımıza minnettarlıklarımızı ve saygılarımızı arz eder, her biri sevgili yavru ve kardeşlerimiz olan arslan yürekli, cesur ordumuza selam ve hürmetlerimizin aracılığıyla tebliğini istirham eyleriz.

Belediye Reisi Ahmed Tevfik.”⁵¹¹

⁵⁰⁹ Açıksoz, 28 Ağustos 1921, No:268

⁵¹⁰ ATASE. K:746, G:119, B:1-1.

⁵¹¹ Hâkimiyet-i Milliye, 28 Ağustos 1921, No: 275, Açıksoz, 28 Ağustos 1921, No:268

Ermenek'ten Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Destek ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

Mevcudiyetimizi imha melun maksadıyla mukaddes vatanımıza tecavüz eden düşmana karşı bütün varlığıyla çalışan ordumuzun bütün kumandan, erkan ve ümerası ve subay ve erlerinin bu yolda ki unutulmaz yüce kudretlerine karşı bütün halk şükranla dolu olarak malen, bedenlen her türlü fedakârlığa azmetmiş olduğu gibi muhterem ordu subay ve erlerine nihayetsiz selamlar, hürmetler, dualar ithaf ile özel teşekkürlerini takdim etmekte oldukları maruzdur.

Ermenek Belediye Reisi Mehmed Numan.”⁵¹²

Karaman'dan Sakarya Zaferi Üzerine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Eylül 1921

Mukaddes ordumuzun son kurtuluş zaferi münasebetiyle fedakâr milletimiz kalbinin en hassas noktasından doğup taşan iman nuru ve itimadın her an devam ettiğini bir defa daha idrak eden bütün kaza halkı Belediye Meydanında toplanarak vatanperver tezahüratta bulunarak kurbanlar ithaf ve Hüda-yı lemyezele kati nusret ve zafer duasını etmişlerdir. Pek coşkulu ve duygulu olan halk kahraman kumandan ve asker kardeşlerine en derin minnet ve şükranlarının iletilmesine vasıta olmanızı istirham eylerler.

Karaman Müftüsü Mustafa, Müdafaa-i Hukuk ve Belediye Reisi Ahmet.”⁵¹³

44- Millî Mücadele’de Kars ve Karşlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Kars, 40 yıllık aradan sonra 1917 yılında Türk birliklerinin kontrolüne geçmiş ancak bu birliktelik uzun sürmeden bu sefer de İngilizlerin desteklediği Ermenilerin kontrolü altına girmiştir. İngilizlerin destekleyeceği bir Ermeni devletini oluşturacak gelişmelerin önüne geçmek isteyen Kars ve Ardahanlı aydınlar 5 Kasım 1918’de “Kars Millî İslâm Şurası Merkez-i Umumisi”ni kurdular. Daha sonra çalışmalarını hızlandıran şura 18 Ocak 1919’da “Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti Muvakkata-i Milliyesi” adını aldı. 19 Nisan’da İngilizler tarafından bu hükûmete son verilerek kurucuları ve ileri gelenleri Malta’ya sürgün edildi.

⁵¹² Hâkimiyet-i Milliye, 30 Ağustos 1921, No: 277.

⁵¹³ Babalık, 21 Eylül 1922, Sayı:997.

Türk İstiklâl Harbi'nde 15'inci Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa, 30 Ekim 1920'de Kars'ı kurtardı. Rusya 16 Mart 1921 Moskova Anlaşması ile Batum hâric olmak üzere, Kars ve Artvin'in Türkiye'ye iadesini kabul etti. Bu anlaşma, 13 Ekim 1921 Kars Anlaşması ile Ermenistan ve Gürcistan tarafından da kabul edildi. Bu işgal yıllarının acısını taşıyan Kars bir taraftan da Batı Cephesi'ndeki kardeşlerinin kurtuluşu için çaba harcadılar.

Kazım Karabekir Paşa Aracılığı ile Elviye-i Selaselilerin (Kars, Ardahan, Batum) ve Oltuluların Meclise Bağlılık Telgrafı 26 Mayıs 1920

“Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Yüce Hilafet Makamı ve Ulu Osmanlı Hanedanına kan ve imanla ebediyen bağlı olan evliye-i selase artık kurtuluş anlarını yaşadığına kanidir. Anavatanın hayat ümidi bulunan kuşa-yı milliyenin giriştiği mücahedat-ı mukaddeseyle bütün varlıklarıyla iştirak eden evliye-i selase halkının şükran ve saygılarıyla her dakika irade ve işaret-i samilerine hazır bulunduklarını arz eylerim ferman.

Elviye-i Selase Heyet-i Temsiliyesi Namına İttihad-ı İslam Komitesi Reisi ve Oltu Mutasarrıfı Yusuf Ziya”.⁵¹⁴

Kars'ta Moskova Büyükelçisi Ali Fuat Paşa'dan TBMM Başkanlığına ve Garp Cephesi Kumandanlığına Birinci İnönü Zaferi'ni Tebrik Telgrafı 15 Ocak 1921

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine ve Garp Cephesi Kumandanlığı'na

Ocak ayının dokuz ve onuncu günleri garp cephesinde vukua gelerek düşmanın asli ordusunun yenilgisiyle neticelenen muharebelerden dolayı samimi kalpten tebriklerimi beyan eyler bu vesileyle de başta zat-ı devletleri olmak üzere bütün cephe arkadaşlarımızın başarılarının devamını saygılarımla dilerim efendim.”⁵¹⁵

Kars ve Havalisinin Anavatana İltihakı Münasebetiyle Nahçıvan'da Ordubad Kaza İnkılâp Komitesi Reisi Abbas Kubi Han'dan Alınan Telgrafın Gönderildiğine Dair Şark Cephesi Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'dan Gelen Telgraf

“Ankara Büyük Millet Meclisi Riyasetine 2 Mart 1921

Gümrü'de 20 Kânunuevvelde akdedilmiş olan muahede şeraiti veçhile bilâhare ârayı umumiyeye müracaat edilmek üzere Nahcivan ve havalisinin Türkiye himayesinde

⁵¹⁴ TBMM Arşivi. Dosya:1, B No:12/5.

⁵¹⁵ ATASE. K:696, G:7, B:1-1.

kalacağına dair mezkûr havalide yapılan ilânlara cevap olarak 21 Şubat 1921 tarihinde yazılmış olan arızanın aslı posta ile henüz vasıl olmuş ve sureti ikinci maddede aynen arz kılınmıştır.

(Nahcivan ve havalisi müfrezesi kumandam Veysel Bey Hazretlerine) Üç seneden beri ya hayat veya memat diye bütün mevcudiyetiyle Taşnak katillerinin kanlı süngülerine sinisini siper ederek ve her bir felâkete katlanarak ahiretçe necat ve saadete göz dikmiş olan ahalimizin nihayet büyük Şark Kızıl Ordusunun sayei halâskâranesinde naili meram olduğunu tebşir eden telgrafnamenizi sevinçle aldık. Bu telgraf bütün kazada yıldırım timsali olarak bütün ahalimizin âsabını ışıktandırdı. Taşnak mezalimini artık işitmemek suretiyle büyük Türkiye himayesiyle yaşamak saadetine nail olan ahalimizin şadlığı o gün Ordubad kazasında bir mübarek bayram diye karşılandı. Bugün hulul eden eyyamı saadetin birinci günü olmak hasebiyle Ordubad'da bayram ilân edilmiştir. Ahali yekdiğeriyle bayramlaşarak Taşnak kuduzlarının mahvıyla hainlere indirilen darbeden sevinerek cümbüş ediyorlar. Kızıl inkılâbın muvaffakiyeti ile ferahlanırlar ve bu işteki muvaffakiyetleri kazanmak için özlerini feda etmiş olan şühedanın istirahatı ruhları ve mazlum milletimizin saadet ve afixetini temin için Öz inkılâp silâhına sarılmış büyük kahraman Türk inkılâp Ordusunun kuvvet ve hâkimiyetinin izdiyadını Cenabı Haktan tezarru eylemek üzere bütün ahali camilere toplanıp merasim ve dua icra edilmiş ve bu iyi mesut münasebetiyle zatınızı tebrik ve vasitanızla ahalimizin samimî maruzat ve tebriklerini Büyük Osmanlı Millet Meclisine ve Ordu Kumandanlığına vekil olarak iblâğınıza Şark inkılâp mazlumlarının halâsı yolunda ahalimizin hiçbir fedakârlıktan geri durmayacakları maruzdur.

Ordubad Kaza İnkılâp Komitesi Reisi Abbas Kuli"⁵¹⁶

Kars'tan Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Mustafa Kemal Paşa'ya Destek Telgrafı

“Türklerin Büyük Kumandanı ve Meclis-i Kebir-i Milletin Muhterem Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 16 Mart 1921

Her şeyi göze alarak ortaya atılıp mensup bulunduğumuz necib Türk kavmini ihya etmek ile beraber sahtekâr Avrupa medeniyetinin yıkmaya çalıştığı saltanatın Türk satvetinin Osmanlı İmparatorluğunun müceddidi âlem-i İslam'ın Rahman tarafından hamisi ve meşrutiyet yıldızımızın azimkâr bir nighbanı sıfatıyla ve samimi bir merbutiyetle sizi tebrik eder saltanat ağacının semer eder birer dalı ve anavatanın pırlantası mesabesinde mühim bir parçası olan vilayetimizin iddia-ı medeniyetle sivrilen ve haddi

⁵¹⁶ TBMM. ZC. Cilt: 9, İctima: 3 (5 Mart 1921).

zatında sahte âlemin hayâsız bir şantözü bulunan tahripkâr düşmandan temizlenmesi gibi ihsan vesilesiyle zat-ı âli-i kumandanilerini kutlar ve naçiz tebriklerimin hüsn-i kabulüyle kutlamalarımın kabulünü istirham ederim ferman.

Tesis Buyurduğunuz Adil Hükümetin Aciz Bir Müdürü Sirozlu Yusuf Kenan.”⁵¹⁷

İkinci İnönü Muzafferiyeti’nin Kutlandığına ve Kars’ta Bir Meydana İnönü İsmi Verildiğine Dair Şark Cephesi Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa’dan Gelen Telgraf

“Ankara Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 8 Nisan 1921

1- İnönü’nde kazanılan büyük muzafferiyetimiz bütün Şark Cephesi mıntikasında merasimi mahsusa-i fevkalâde ile 7 Nisanda tesit edildi. Her taraf donatıldı, kurbanlar kesildi. Kars’ta şehitlerin ruhlarına ithaf edilen Mevlidi Şerifte millet ve ordularımızın muvaffakiyatı tazarru olundu. En güzel yerlere İnönü Meydanı ismi verilmektedir. Bu meyanda Kars’ta Çar emperyalizminin timsali iken 1334 (1918) senesinde yine ordumuz tarafından yıkılan abidenin bulunduğu meydan İnönü olarak adlandırıldı. Şenliklere bilumum ahali, kıtaat ve mektepler iştirak etti. 7 Nisan 1921 gecesi fener alayları ve kıtadan atılan toplar ve havai fişekleriyle izharı şadümani yapıldı.

2- Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Müdafaa-i Milliye, Erkânı Harbiye-i Umumiye Riyasetine, Dahiliye Vekâletine arz edilmiştir.

Şark Cephesi K. Kâzım Karabekir.”⁵¹⁸

Kars’ta Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Kars’tan Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

Avrupa devletlerinin ihtiraslarının tatmini için mübarek ve güzel yurdumuza tasallut ettikleri Yunan canavarlarının büyük milletimizin azmi sayesinde layık oldukları cezayı pek yakın zamanda bulacaklarına imanımız tamdır. Yarım asra yakın bir zaman süren esareten büyük Anadolu’nun azimkâr ordusu sayesinde kurtulan livamız halkı bugün memleketin batısında çarpışan orduya, Büyük Millet Meclisi’ne karşı yüreğinde duyduğu şükran borcunu eda için en son fedakârlığı yapmaya hazırdır. Cihan şuna emin olsun ki memleketin batı kısımlarında zulüm gören bir Türk’ün hakkı ve çiğnenen bir karış vatan parçasının namusu için yurdun doğu ucunda yaşayan her bir İslam ve Türkün yüreğinde sönmez bir intikam ateşi yanıyor. Bütün şehir halkının iştirakiyle yapılan bir içtimada livamız halkı hayat ve namusunu borçlu bulunduğu büyük Anadolu’ya karşı

⁵¹⁷ C.A. A:VII-2-c, D:92, F:42.

⁵¹⁸ TBMM. ZC. Cilt: 9, İçtima: 35, (17 Mayıs 1921).

son nefesine kadar her türlü fedakârlığı yapmaya hazır bulunduğu zat-ı devletlerine tebliğe karar verdiğini livamız halkı namına arz ederiz.

Miting Heyeti ve Belediye Reisi ve Müdafaa-i Hukuk Reisi İbrahim, Azalar: Ali Rıza, Kurban, Ahmet, Yusuf”⁵¹⁹

Kars’tan Sakarya Zaferi’ni Tebrik ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Başkumandanlığına 12 Eylül 1921

Memleketin garp kapısında Türk’ün ve İslam’ın sarsılmaz hakkını müdafaa eden fedakâr ordumuzun Sakarya boylarında garp muhterislerinin cinayeti olan Yunan canavarına indirdiği darbeyi işiten Kars halkı düşmanın zulmü altında inleyen diğer sevimli yurtlarımızın da fedakâr ordumuzun büyük yardımıyla kurtarılmasını Allah’tan diler ve bu yüce zaferini kazanan büyük orduya ve azimkâr kumandanımıza karşı duyduğu samimi hürmetlerini arz ve muvaffakiyetlerinin devamını temenni eyleriz.

Müdafaa-i Hukuk Heyeti Merkez Reisi Tahir, Müftü Ali Rıza, Belediye Reisi İbrahim.”⁵²⁰

Kars’tan Sakarya Zaferi’ni Tebrik ve Dua Telgrafı

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na 14 Eylül 1921

Büyük milletimizin azminden doğan fedakâr ordumuzun Sakarya boylarında hayatımıza kastedenlere karşı kazandığı büyük zaferi kutlayan Kars halkı umumi kurtuluş gününün yakın olmasını Allah’tan diler.

Kars Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Reisi Tahir, Müftü Ömer Rıza, Belediye Reisi İbrahim.”⁵²¹

Kars’ın Anavatana Katılmasının Yıl Dönümünde Kars’ta Okutulan Mevlit Hakkında Kars Mutasarrıflığının Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine 30 Ekim 1921

Kars’ın geri alınmasının sene-i devriyesi olan bugün ahalî tarafından Ulu Camii şerifte şüheda ruhlarına teyemmünen mevlidi nebevî kıraat ettirilerek ordumuzun zaferlerinin devamına dua edilmiş ve şehir bugün bayraklarla donatılmıştır. Öğleden sonra ahaliden mürekkep bir heyet Hükümet dairesine gelerek hissiyatı samîmane ve şükranlarının ve amalî millî gayenin husulü için her türlü fedakârlığa amade

⁵¹⁹ Hâkimiyet-i Milliye 9 Eylül 1921 No. 287.

⁵²⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-117.

⁵²¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-106.

bulunduklarının muhterem Büyük Millet Meclisine iblâğını rica ettiklerini arz ederim. 30 Teşrinievvel 1337.

Mutasarrıf. Esad⁵²²

Kars'tan Türkiye Büyük Millet Meclisine Eskişehir ve Uşak'ın Kurtuluşu Üzerine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 4 Eylül 1922

Eskişehir ve Uşağın muhterem ordumuz tarafından istirdadı haberini şehrimiz ahalisi en büyük bir samimiyetle, tezahürle karşıladı. Binlerce halk derhal İnönü meydanında toplanarak sabahtan gece yarısına kadar şanlı ordumuzun bu zaferini kutladı. Şehrimizdeki Rus, Azerbaycan, Ermenistan konsolosları dahi mutasarrıflık makamına giderek ayrıca milli zaferimizi tebrik etmişlerdir.”⁵²³

Sarıkamış'ta Miran Aşiretinden Batı Cephesi'ndeki Zaferi Kutlama Telgrafı

“Başkumandan-ı Muazzam Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 12 Ekim 1922

Harikalar doğuran büyük milletimizin kazandığı zaferleri her emrinize amade aşiretim on günden beri tarifsiz sürurlarla kutlarken güzel İzmir, yeşil Bursa'mızın rehakar ordumuz efradıyla azimkar subayları ve muhterem kumandanlarına tazimkar hislerimi takdim eder Misak-ı Millimizin hararetli savunucusu olarak hududa iradelerinizi beklerim. Bu muzafferiyet şerefine Sarıkamış'ta İstiklal şühedası yetimlerinin Van'daki kasasına teslim edilmiş ve bugün Elcezire Cephesi kumandanlığına gönderilmek üzere Pervari Kaymakamlığı Hilal-i Ahmer şehit yetimleri açları için 300 lira takdim kılınmış olduğu maruzdur.

Miran Aşireti Reisi Mustafa.”⁵²⁴

⁵²² TBMM. ZC. Cilt: 14, İçtima: 106, (7 Kasım 1921).

⁵²³ Hâkimiyet-i Milliye, 6 Eylül 1922 No:604.

⁵²⁴ C.A. A:III-2-b, D:18, F:141.

45- Millî Mücadele’de Kastamonu ve Kastamonuluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

İstanbul’dan Anadolu’ya gelen yardımları cepheye taşıyan, Millî Mücadele’yi cephe gerisinden destekleyen, malzeme ve moral bakımından takviye eden en önemli vilayetlerden biri de Kastamonu’dur. Bölgede Kuvay-ı Milliye ruhunu canlandırmak ve cephe desteğini artırmak ve ülkenin istiklal ve bağımsızlık mücadelesini halka duyurmak amacı ile Açığsöz Gazetesi yayımlanmıştır. Millî Mücadele döneminin hemen başında teşkilatlanarak kuruluşunu tamamlayan Kastamonu Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti, Türkiye Büyük Millet Meclisine tam destek vermiştir.

İnebolulu kayıkçılar sahile askerî malzemeleri parasız taşıdıkları gibi Sakarya Savaşı günlerinde 17.800 lira tutarındaki ücretlerini almadılar. Yine aynı günlerde İnebolu’da gazilerin katıldığı büyük bir zafer mitingi yapıldı. Kastamonu’da yapılan büyük mitingde Saruhan Mebusu Necati Bey hararetle bir konuşma yapmıştı. Kastamonu’da Sakarya Zaferi üzerine 13 Eylül 1921 günü büyük kutlamalar yapılarak gecede fener alayı düzenlendi.⁵²⁵ Dadaylılar Kaymakam Hayri Bey vasıtasıyla Hilal-i Ahmer’e 300 lira gönderdiler. Ayrıca yaralı askerler için de 100 lira gönderdiler. Bu 100 lira Vali Refet Bey aracılığı ile Kastamonu Sanayi Mektebi Hastanesindeki gazilere dağıtılmıştı.⁵²⁶

Kastamonu Birinci TBMM’de şu mebuslarla temsil edildi: Yusuf Kemal (Tengirşenk), Mehmet Besim (Fazlıoğlu), Dr. Suat (Soyer), Abdülkadir Kemali (Öğütçü).

Yusuf Kemal Bey özellikle Hariciye Vekâleti işlerinde önemli görevlerde bulundu, Rusya ile ilişkilerin güçlendirilmesi için Moskova’ya gitti. Öğüt Gazetesi’nin sahibi Abdülkadir Kemali Bey (Öğütçü) 20 Ekim 1920’de Koçgiri olayının soruşturulması için Genel Kurul kararı ile teşkil edilen kurulda görev aldı. 20 Kasım’da Pozantı İstiklal Mahkemesi Üyeliğine seçildi ve başkanı oldu. Mahkeme 15 Aralık’ta göreve başlayarak bölgesi içinde dolaşmak suretiyle 1921 Şubatına kadar faaliyette bulundu⁵²⁷. Mehmet Besim Bey 11 Ağustos 1921’de seçim çevresinde millet ve memleket yararına telkin ve hizmetlerde bulunmak üzere iki ay izinli sayılmasına Genel Kurulca karar verildi⁵²⁸.

⁵²⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 6 Eylül 1921, No:284; Hâkimiyet-i Milliye, 14 Eylül 1921, No:292; Hâkimiyet-i Milliye 4 Eylül 1921 No: 282; Açığsöz, 8 Eylül 1921 No:1062

⁵²⁶ Açığsöz, 25 Eylül 1921, No:292.

⁵²⁷ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.616

⁵²⁸ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.621

Kastamonu’da Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Mitingi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne 6 Eylül 1920

Kastamonu’da 6 Eylül 1920 Pazartesi günü Mekteb-i Sultani avlusunda gayet büyük ve heyecanlı bir içtima akdedilmiştir. Bu içtimada mülki ve askeri idareciler ile ulema, meşayih ve eşraf ve tüccar ve esnaf heyetleri ve her mahalleden seçilen temsilciler hazır bulunmuş ve memleketin müdafaası için yeni ve muntazam bir teşkilat vücuda getirilerek bütün eli silah tutanlara cephelere koşması pek heyecanlı bir surette karar altına alınmıştır. Ayrıca milletin Büyük Millet Meclisine destek vermesi de istenmiştir.”⁵²⁹

Safranbolu’dan Ardahan ve Artvin’in Anavatana Katılması Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 24 Şubat 1921

“Azm-i milli sayesinde müthiş kuvvetlere bile galebe edebileceğine en bariz delil olan Ardahan ve Artvin’in anavatana katılması haberi şehrimiz halkını nihayetsiz mutluluğa boğmuştur. Bir zamanlar dünyaya şanlı celadetler saçan kahraman askerlerin bugünkü fedakar evlatları metanet ve cesaretle hatveendaz oldukça Cenab-ı Hakk’ın Nusret ve inayetiyle düşmanlarını hayrette bırakacak harikalar ibdana muktedir bir kıymetli unsur olduklarını medeniyet alemine karşı her zaman ispat edeceklerdir. Büyük bir azimle çalışmakta olan Büyük Millet Meclisi hükümetimizi bu başarılarından dolayı tebrik eder en sıcak ve samimi saygılarımızın ve teşekkürlerimizin arz ve tebliğine cesaret ederiz.

Safranbolu Belediye Reisi Zühtü, Safranbolu Kaymakamı Hüsnü”⁵³⁰

İnebolu’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 3 Mart 1921

Milletin gelecekteki kaderini tayin edecek olan bugünkü büyük cidalde başarı elde etmelerini Yüce Allah’tan temenni eylerim. Saygılarımı sunar gözlerinizden öperim.

İnebolu’da Nasliçli Taki”⁵³¹

Kastamonu’dan İkinci İnönü Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 4 Nisan 1921

⁵²⁹ Derdli, 20 Eylül 1336, No:25.

⁵³⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 27 Şubat 1921, No: 119.

⁵³¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, D:3-45.

Kahraman ordumuzun şevk ve gayret ve fedakarlığı ile elde edilen zaferden haberdar olmakla bahtiyar olan müdafaa-i hukuk cemiyetleri bu başarıyı büyük bir bayram saydı. Muzafferiyetlerimizin devamını temenni eyler ve muhterem mücahitlerimizi Kastamonu ahalisinin şükranlarını tebliği buyurmalarını istirham eyleriz efendim.

Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziyesi Reisi Ziyaeddin.”⁵³²

İnebolu’dan İkinci İnönü Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 8 Nisan 1921

İkinci İnönü Zaferi münasebetiyle kazamızda pek parlak ve heyecanlı bir miting akdedilmiştir. Kahraman ordumuzun meclisimize ve kumandanlarımıza dualar edilmiştir. Şehir baştanbaşa donatılarak şaşalı bir fener alayı tertip olunmuştur. İnebolu’da bulunmakta olan Türk Şairi Mehmet Emin Bey heyecanlı bir hitabe irad ederek halkı coşturmuştur. Daha sonra Yusuf Açum Bey tarafından başka bir nutuk irad edilerek Hilal-i Ahmer-e yardımın bu günlerde büyük bir borç olduğunu söylemiş ve halk az zaman içinde yedi bin liraya yakın bir meblağ toplayarak Hilal-i Ahmer-e vermiştir. Muzafferiyetinizin devamı için dualar edildiği arz olunur.”⁵³³

Kastamonu’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek ve Yılbaşı Tebriki

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 8 Haziran 1921

Milli mücahedenizin muvaffakiyet güneşiyle beraber gelen 339 sene-i hicriyesi şükranını kutlarken vatana bu bayramı büyük fedakârlıklarla idrak ettiren büyük şahsınızı tebci ediyorum Paşa hazretleri.

Başmüdür Enver.”⁵³⁴

Kastamonu’da Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

21 Ağustos 1921 Pazartesi günü Kastamonu Nasrullah Camii önünde büyük bir miting yapılmış ve şu telgrafın Türkiye Büyük Millet Meclisine çekilmesine karar verilmiştir:

⁵³² ATASE. İSH. K: 567, G: 126, B:2-2.

⁵³³ Hâkimiyet-i Milliye, 10 Nisan 1921, No:155.

⁵³⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:3-49.

“Bugün Kastamonu’nun kadın, erkek, çocuk, ihtiyar bütün ahalisi Nasrullah Camii şerifi meydanında toplanmış hazır bulunan on binlerce kişinin hislerine, heyecanlarına tercüman olan nutuklardan sonra şu kararlar alınmıştır.

Kastamonu halkı kahraman ordumuzun vazifesini ifa ettiğine ve edeceğine Hakkın yardımıyla nihayet muzaffer olacağına emindir.

Kastamonu ahalisi, ordumuz düşmana karşı son ve kat’i muzafferini elde edinceye kadar her türlü fedakârlıkları göstereceğine bir kere daha ahd ve yemin eder.

Silah altına çağrılan evlatlarımız cephedeki kardeşleri yanında harb etmek üzere köylerinden kasabalarından koşa koşa gelmekte ve sevine sevine cepheye gitmektedirler. Kastamonu ahalisi kat’i zaferin herhalde temini için icabında kadınları ve çocukları ile birlikte bunları takiben düşmana karşı gitmeye amadedirler.

Ordunun yiyeceğini, giyeceğini, silahını, cephanesini en son hadde temin için hepimiz günlük nafakamıza varıncaya kadar bütün varımızı fedaya hazırız.

Kahraman askerlerimizin memleketlerinde bıraktıkları evlat ve iyallerinin her türlü istirahatlerinin teminine son derece gayret sarf olunduğunun gerekenlere tebliğini rica ederiz. Kastamonu ahalisi bütün memleketinde aynı his ve kanaatte bulunduğundan emin olarak Misak-ı Milli ile tayin olan hududumuz dahilinde tam ve bütün istiklâl hürriyetimizi temin eden bir sulh akdine kadar silahı elinden bırakmamaya bir kere daha ahd eder. Ve bu ahd ve yeminini bütün cihana ilanını hükümetten talep eder.

Mukaddes camilerimizi ahıra çevirmek, genç kızlarımızın ırzını kirletmek, kadın, ihtiyar, çocuk demeden önüne gelen her din kardeşimizi kılıçtan geçirmek, saçı bitmemiş yavrucuklarımızı analarının karnını deşmek suretiyle parçalamak, köyleri yakmak, köylünün malını mülkünü gasp etmek gibi mezalim ve kötülüklerin her gün bin türlüünü işleyen Yunanlıların bu hareketleri damarlarımızdaki her kan damlasını sönmöz bir ateş parçası haline getirmekte, kalplerimizdeki intikam duygusunu göğüslerimizden taşıracak bir dereceye getirmektedir. Bu mezalimin medeniyet âlemine karşı sesimizin bütün kuvveti ile protesto eder ve bu protestomuzun neşr ve ilanını hükümetimizden rica eyleriz.

Son ve kat’i kararımız: Zafer istiyoruz, bunun için her şeyi yapacağız.

Miting Heyeti Reisi Müftü Nuri, Belediye Reisi Tevfik, Müdafaa-i Hukuk Reisi Ziyaeddin.”⁵³⁵

⁵³⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 24 Ağustos 1921, No: 271; Kastamonu, 27 Ağustos 1921, No: 2414.

Safranbolu’da Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 19 Ağustos 1921

İnsanlık tarihinin kaybetmediği vahşi bir surette mukaddes vatanımızın harem-i ismetine yürüyerek düşmanlarımızın girdikleri yerlerde yaptıkları hunharhane gaddarlıkların doğrudan doğruya bütün İslam âlemine yöneltilmiş zalim bir hareket olduğunu bütün millet bilmektedir. İslamiyet’in parlak bir ışığı olan Türklerin hâkimiyet hakkını ve istiklalini ve hürriyetini ayaklar altına alan ve mukaddes yurtlarımızı işgal ile muazzam tarihini baştanbaşa parçalamaya çalışan alçak düşmanın hain ve cani tecavüz ve teşebbüslerini tam bir nefretle tel’in ederiz. Halaskar ordumuzun kat’i muzafferiyetine her an duacı olan ve sınırsız bir şevk ve gayret ve hamiyetle milli hizmet ve dini vazifelerini ifaya çalışan ve özellikle Tekâlîf-i Milliye’ye karşı fevkalade bir istek göstermekle olan ahalimizin bugün yine hamiyetle burada toplanarak düşman zulümlerini red ve tel’in ve milli mücahedemizi takdis eylediğini ve azim ve imanla dolu olan sinesinde kopan en sıcak ve pürşükran selamlarının kahraman ordumuza ve cesur ve fedakâr kumandanlarımızla erkân ve subaylarımıza tebliğini rica eyleriz.

Müdafaa-i Hukuk Reisi Doktor Ali Yaver, Belediye Reisi Zühdü.”⁵³⁶

Ilgaz’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Hakk’ın yardımı ile düşmanın hain ve mel’un düşüncelerine sedd çekmeye muvaffak olan ordumuzun başında başkumandanımız hazretleri olduğu halde bütün subaylarının ve kumandanlarının ve erlerinin ömür ve afiyet ve selametleriyle kesin zaferi elde etmeleri için camilerde ve mescitlerde edilen vaaz ve nasihatleri temiz bir kalple dinlemekte ve gerçekleşmesi uğrunda azim ve sebatla çalışmakta olduğumuz milli emellerimizin en yakın zamanda elde edilmesini Hazret-i Allah’tan niyaz eylemekteyiz. Gönüllerimizden kopan selamlarımızın muazzez ve muazzam ordumuza bildirilmesini arz ederiz.

Ilgaz Müdafaa-i Hukuk Reisi Müftü Ahmed Tevfik.”⁵³⁷

Safranbolu’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

⁵³⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 25 Ağustos 1921, No: 272.

⁵³⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 25 Ağustos 1921, No: 272.

22 Ağustos 1921 Salı Günü öğle namazını müteakip Köprülü Mehmet Paşa Camii'si havlusunda bütün ahalinin iştirakiyle muazzam bir miting yapılmış ve Oğuz Bey'in hitabesinden sonra binlerce halk Yunan mezalimi nefretle red ve tel'in etmiş ve kahraman ordumuzu en sıcak ve pürşükran selamlarının ulaştırılmasını Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nden istirham eylemiştir. Halk misli görülmemiş bir hamiyetle milli hizmet ve vatan vazifelerini yerine getirmekte ve Tekâlif-i Milliye'ye harikulade bir şevk ve istekle katılmaktadır. Meclisimize ve ordumuza yardıma amadeyiz.”⁵³⁸

İnebolu'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Ağustos 1921

Bugün İnebolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin teşebbüsü ve binlerce halkın ve bütün memur, subay ve askerler, çiftçiler, mektep talebelerinin iştirakiyle muazzam bir miting akdedildi. Düşmanlarımızın tecavüzlerine karşı şanlı bir şekilde milli namusumuzu müdafaa eden ordumuzun kahramanlık ve cesareti anlatılarak orduya selamlar ve hürmetler gönderildi. Nutuklardan sonra ordumuza dualar gönderildi ve aşağıdaki kararlar alınarak halka okundu:

1-Mukaddes vatanımıza kötü bir şekilde tecavüz eden namert düşman karşı millet varlığını, can, mal ve ırzını kahramanca müdafaa eden şanlı ordumuza selam ve hürmetlerimizin iletilmesi ile Cenab-ı Hakk'tan ordumuzun neferinden Başkumandanına kadar hepsine afiyet ve muvaffakiyet niyaz eyleriz.

2-Milli gayelere tam ulaşınca kadar kahraman ordumuza maddi ve manevi yardım ve destekte her türlü fedakârlığa hazır olduğumuzu ve bu uğurda bütün mal ve mülkümüzü fedayı vaad ve taahhüd ederiz.

Müdafaa-i Hukuk Heyeti ve Ahali namına Müftü Ahmed Hamdi.”⁵³⁹

Cide'den Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Ağustos 1921

Orduya selam ve saygılar,

Misak-ı Milli'nin gerçekleşmesine kadar cihada varlığımızla fedakârlıkta devam,

⁵³⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 25 Ağustos 1921, No: 272.

⁵³⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 26 Ağustos 1921, No: 273.

Dualar edası suretiyle binlerce halkın iştirakiyle tezahürat icra ve miting akd edilmiş olduğu maruzdur.

Miting Reisi Hamza, Belediye Reisi Hüseyin.”⁵⁴⁰

Daday’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 30 Ağustos 1921

Bugün buranın pazarı olmak münasebetiyle belediye civarında binlerce halk toplanarak muazzam bir miting yapmıştır. Hatip tarafından heyecanlı nutuklar verildikten sonra Sancak-ı Şerif önde olmak üzere Askerlik Şubesi’ne gidilerek şube reisi Rıza Bey tarafından burada bir konuşma yapılmıştır. Kaymakam ve Müftü birlikte bu kalabalığa eşlik etmiştir. Daha sonra müftü efendi etkili bir dua etmiş alınan kararın meclise, başkumandanlığa ve basına iletilmesine karar verilmiştir. Miting kararlarında, selamlarımızın bütün orduya, başkumandanlığa, bütün subaylara tebliği Misak-ı Milli dairesinde birlik halinde olarak vatan uğrunda bütün mevcudiyetlerini fedaya amade bulunan kaza ahalisi hükümetimizin bütün emirlerini harfîyen yerine getirerek nihai zaferi elde edinceye kadar varını yoğunu feda etmeye karar vermişlerdir.

Miting Heyeti Reisi, Müdafaa-i Hukuk Reisi Salih, Belediye Reisi Ali Rıza, Aza Reşid”⁵⁴¹

İnebolu’dan Sakarya’daki Başarıları Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 1 Eylül 1921

Milli mevcudiyetimizin ebedi bekasını temin için ve hayat ve istiklal hakkımızı bütün varlığı ile ispat eden ordumuzun Hakk’ın yardımı ile kazandığı muvaffakiyetten dolayı bendeniz ve mesai arkadaşlarım namına tebriklerimi arz eyler muvaffakiyetlerinizin devamını dilerim.

İhtiyat Zabiti Neşet.”⁵⁴²

Kastamonu’dan Sakarya Zaferi’ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Muhterem Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 13 Eylül 1921

Dahiyane kumandanız altında elde ettiği parlak muzafferiyetten dolayı bütün vilayet baştan başa bir heyecan, sevinç ve şadûmanî içindedir. Vilayet halkının zatınıza

⁵⁴⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 24 Ağustos 1921, No: 271.

⁵⁴¹ Hâkimiyet-i Milliye, 2 Eylül 1921, No: 280.

⁵⁴² ATASE. ISH. K:567, G:124, B:1.

ve muzaffer orduya karşı kalplerinden taşan minnet ve şükran hissine tercüman olarak tebrik ve saygılarımı sunarım.

Kastamonu Valisi Refet.”

Kastamonu’dan Sakarya Zaferi’ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Din ve Millet Mücahidi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 13 Eylül 1921

Muzaffer ordumuzun kahredici darbelerini düşmanın en son neferine kadar indirmesini yüce Allah’tan niyaz eyler ve büyük başarılarınızı pek samimi tebrik eylerim efendim.

Menzil Mıntıka Müfettişi Miralay Osman.”⁵⁴³

Kastamonu’dan Sakarya Zaferi’ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Erkan’ı Harbiye-i Umumiye Reisi Kumandan Paşa Hazretlerine 13 Eylül 1921

Ordumuzun emsalsiz bir meydan muharebesi neticesinde kazandığı bütün zaferin kazanılmasında bu gün tam bir liyakat ve salahiyetle ifa etmekte olduğumuz mevki dolayısıyla doğrudan doğruya tedbirli idarenizin ne büyük bir amil olduğunu takdir eylemekte bulunduğumuz cihetiyle zat-ı alilerine bu zafer dolayısıyla cephede bilfiil çarpışan kahramanlarımız derecesinde tebriğe şayan görmekte olduğumuzu arz eyleriz Paşa Hazretleri.

Trabzon Mebusu Nebizade Ahmet Hamdi Saruhan Mebusu Necati, Çankırı Mebusu Neşet Canik Mebusu Hamdi.”⁵⁴⁴

Kastamonu’dan Sakarya Zaferi’ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 13 Eylül 1921

Dâhiyane kumandanız altında ordumuzun elde ettiği parlak muzafferiyetten dolayı bütün vilayet baştanbaşa bir heyecan ve sevinç içindedir. Vilayet halkının zatınıza ve muzaffer orduya karşı kalplerinde taşan minnet ve şükran hissine tercüman olarak tebriklerimi arz eylerim.

Kastamonu Valisi Refet.”

⁵⁴³ C.A. A:VII-b, D:91, F:1-41.

⁵⁴⁴ ATASE. İSH. K:1176, G:101, B:1.

Kastamonu Valisi Refet Bey'in Telgrafına Mustafa Kemal Paşa'nın Cevabı

“Kastamonu Vilayet-i Aliyesine 15 Eylül 1921

Tebrikleriniz ve milli tezahüratlarınız düşmanı takip etmekte olan bütün ordu mensuplarını ve kumandanlarını duygulandırmış ve müteşekkir bırakmıştır. Ordu milletini böylece manen ve maddeten kendisine yardımcı gördükçe göstere geldiği fedakârlıkta daha pek çok ileri gidecektir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal.”⁵⁴⁵

Kastamonu Valisi Refet Bey'in Telgrafına İsmet Paşa'nın Cevabı

“Kastamonu Valisi Refet Beyefendi Hazretlerine 17 Eylül 1921

Kastamonu'nun muhterem halkı namına ve sizin adınıza gösterilen teveccüh ve temennileri ile müftehir olduğumu tam bir samimiyet ile arz ve temin ederim.

Garp Cephesi Kumandanı İsmet.”⁵⁴⁶

Kastamonu ve Havalisi Kumandanı Mirliya Muhittin Paşa'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 21 Eylül 1921

Türklerin kurtuluş ve istiklal tarihini yüce kılıcınızla bir daha yücelterek ilan eylediğiniz Sakarya zaferinin milli gurur ve sevincini dahi mefkûrenize medyun olan milletin kalbinin misak-ı milliyi taşıyan omuzlarınıza takdis hatırası olarak müşirlik rütbesini ve hürmetlerinin yıldızını milli hudutlarımıza gönderecek bir kurtuluş müjdesi telakki ettiğimizi arz ve düşmanlarımızın topraklarımızda ezilen ve eriyen hırsları üstünde İslam gazası halesi suretinde titreşen gazilik tarihi ve milli ünvanını havali kumandanlığı mürettebatı beraber tebrik ve tebci eylerim efendim.

Kastamonu ve Havalisi Kumandanı Mirliya Muhittin.”⁵⁴⁷

İnebolu'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Muhterem Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 24 Eylül 1921

Evvela kazanızı sonra gazilik ve müşirliğinizi samimi kalpten tebrike amadeyiz.

İnebolu'da Ayandan Hasan, Kastamonu Eski Valisi Reşit.”⁵⁴⁸

⁵⁴⁵ Açıksoz, 26 Eylül 1921, No:293.

⁵⁴⁶ Kastamonu, 24 Eylül 1921, No: 2418.

⁵⁴⁷ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-87.

⁵⁴⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-56.

Cide'den Mustafa Kemal Paşa'nın Gazilik ve Müşirlik Rütbelerini Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi Sevgili Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Eylül 1921

Gazilik ve müşirlik yüce unvanlarını umum kaza namına tebrik ve misak-ı millinin tamamen yerine getirilmesi uğrunda Allah’ın yardımlarına güvenerek muvaffakiyetlerini temenni eyleriz.

Cide Kaymakamı Durmuş, Şube Reisi Binbaşı Burhan Müftü Necip, Belediye Reisi Hasan, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hamdi.”⁵⁴⁹

Cide'den Sakarya Zaferi’ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Sakarya Muzafferiyeti Cide’de umumun iştirakiyle tebrik resmi ve nutuklar verilerek kutlanmış her taraf donatılarak zaferimizin devamına dualar okunmuştur.

Cide Kaymakamı Durmuş, Belediye Reisi Hüseyin, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hamza.”⁵⁵⁰

Çatalzeytin’den Sakarya Zaferi’ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 14 Eylül 1921

Hakk’ın yardımıyla hain düşmanın kesin hezimetini bize gösteren kahraman ordumuzun kumandan ve subaylarıyla efradına en samimi ve sıcak teşekkürlerimizle muvaffakiyetlerinizin devamı hakkında dün gece camii şerifte şehitlerin ruhlarına ithaf olunmak üzere Kuran hatmi tilaveti ve mevlid-i nebevi okunup bütün haneler kandil ile aydınlatılıp sevinç gösterileri yapıldığını ve her türlü fedakârlığa amade olduğunu arz ederiz.”⁵⁵¹

İnebolu’dan Sakarya Zaferi’ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Ankara’da Riyaset Kalem-i Mahsus Müdürü Hayati Bey Vasıtasıyla Büyük Kumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 13 Eylül 1921

Büyük zaferinizi tebrik ederim.

Hamit.”⁵⁵²

⁵⁴⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-61.

⁵⁵⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

⁵⁵¹ Açıkşöz, 15 Eylül 1921, No:284.

⁵⁵² C.A. A:III-7, D:18, F:61.

İnebolu'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Refet Paşa Hazretlerine 13 Eylül 1921

İslam milletini ihya eden muzafferiyetinizi bütün kalbimle tebrik ederim. Size ve maiyetimize, kumandanlarla ve subaylara ve din kardeşlerimize minnettarlığımız sınırsızdır. Cümlemizin kati muzafferiyetinizin Hakk'ın lütfundan niyaz eylerim.

Bir ihtiyar askerin samimi ihlâsını ve temennilerini kabul buyurunuz.

Eski Harbiye Nazırı Abdullah Sabık.”⁵⁵³

İnebolu'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Anadolu Ajansı'na 19 Eylül 1921

Fedakâr ordumuzun Türk tarihine şanlı ve kahraman bir sahife ilave eden Sakarya muzafferiyeti haberi milli hükümetimize sarsılmaz bir itimat ve hürmetle bağlı olan İnebolu halkı üzerinde büyük sevinç ve gurur meydana getirerek geceli gündüzlü devam eden nümayişler ve vatanperver içtimalarda milli hükümetimize karşı en derin hürmet ve tazimleri ve fedakâr ordumuz hakkındaki takdir ve övgülerini göstermişlerdir. Milli ordumuza verilmek üzere 4.000 paket sigara bağışlanması suretiyle bu hislerini teyit etmişler ve bu hediyelerine en büyük tebriklerini ilave etmişlerdir.

Kaymakam Hakkı.”

“Sakarya Zaferi münasebetiyle 14 Eylül 1921 Çarşamba günü yapılan miting kararlarıdır:

Muzaffer ve şanlı ordumuzun mukaddes gazasını tebrik ve bütün mevcudiyet ve samimiyetimizle şükranlarımızı arz ederiz.

Namert, alçak düşmanın kirli ayağı temiz topraklarımızdan atılncaya kadar malen ve son ferdimize kadar bedenlen fedakârlığa her an amade olduğumuzu arz ederiz.

Müftü Hamdi, Belediye Reisi Hasan Kâşif.”⁵⁵⁴

TBMM İcra Vekilleri Heyeti Reisi Hüseyin Rauf Bey'den Kastamonu Vilayetine 1 Eylül 1922

“Bugün sabahtan itibaren Garp Cephesi'nde muharebe başlamıştır. Kahraman ordularımız vatanın istiklâl ve namusunu kurtarmaktan ibaret olan ulvî vazifeyi ifa için

⁵⁵³ ATASE. İSH. K:1111, G:27, B:1-a.

⁵⁵⁴ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Eylül 1921, No:301.

Allah'ın yardımına istinaden bütün cephede canî ve istilacı düşman ile çarpışmaktadır. Hadise bu sabah Büyük Millet Meclisi'ne arz edilmiş ve Meclis Umum Heyeti milli emellerden ilham olarak ordularımızın muzafferiyetini Cenab-ı Hayrû'l-nesirinden niyaz eylemiştir. Milli cidalin başından beri kesin zaferin elde edilmesi için maddi, manevi bütün kuvvetlerini ortaya koyan fedakar milletimiz için mukadder olan mesud günler inşallah artık yaklaşmıştır. Bütün kumandanları, zabitleri ve neferleriyle evladlarımız ve kardaşlarımızdan oluşan bir övünç manzumesi olan beşer tarihi içerisinde lekesiz ve en mukaddes bir davanın tahakkuku uğrunda fisebilillah kanını akıtan ordumuz için Allah'ın yardımını talep edelim. Mübarek mabetlerimizde tam bir huşu ve ihlas ile muvaffakiyetler niyaz eyleyelim. Bütün memurlarımızın ve fedakar halkımızın madden ve manen yardıma devam ederek milli mücahededen nasiplerini almalarını rica ederim efendim.”⁵⁵⁵

Batı Anadolu'nun Yunan İşgali'nden Kurtuluşu Üzerine Kastamonu'dan Kutlamalar

“Kastamonu'dan Emsali Görülmemiş Tezahürat ve Mevlit-i Şerif Kıraati

Kahraman ordumuzun melun düşmanın pis ayaklarından vatanımızı temizlemesi üzerine şehrimizde büyük bir sevinç hasıl olmuş, halk ne yapacağını şaşırılmış gözlerinden sevinç gözyaşları akıtarak şükür secdesine kapanarak dualar etmişlerdir. Özellikle İzmir ve çevresinin işgalden kurtarıldığını duyan halkımız bütün dükkanları ve evleri bayraklarla donatmış tertip edilen program üzere ahali dükkanlarını, mağazalarını kapatarak ve herkes işlerini terk ederek Belediye dairesi önünde toplanmış öğle namazından sonra binlerce halk, talebe, askerler ve polisler de buraya gelmişlerdir. Valimiz Süleyman Necmi Beyefendi müjde telgraflarını okuduktan sonra veciz bir nutuk irad ettikten sonra müftü efendi etkili bir dua etmiş halk dualar ve alkışlarla dağılmıştır.

Mülhakatta dahi üç gündür şenlikler devam etmektedir. Araç kazasındaki kutlamalar çok gösterişli olmuştur.”⁵⁵⁶

İnebolu'da Mirliya Sait Paşa'dan Batı Anadolu'nun Yunan İşgali'nden Kurtuluşu Üzerine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Alisi Başkumandanımız Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 3 Kasım 1922

⁵⁵⁵ Kastamonu, 2 Eylül 1922, No: 2462.

⁵⁵⁶ Kastamonu, 16 Eylül 1922, No: 2464

Milletimizi ve memleketimizi imhaya karar vermiş harici, dahili melun düşmanlara karşı yaşamak isteyen milletin azim ve sebatını temsilen büyük bir inkılap vücuda getirmek suretiyle altı yüz kûsur senelik bu devlet-i muazzama-i islamiyeyi çökmekten kurtaran sarsılmaz azim ve sebatan doğan büyük kazanızı tebrik, siyasi, askeri başarılarınızla bizleri de namert düşmanın zalim esaret pençesinden kurtardığınızdan dolayı şükranlarımı arz eylerim efendim.

Mirliva Sait.⁵⁵⁷

46- Millî Mücadele’de Kayseri ve Kayserililerin Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne Çektikleri Telgraflar

Kayseri, Millî Mücadele’de işgal edilmemiş şehirlerimizdendir. Ancak güneyinde Fransız işgal tehlikesi olduğundan millî çalışmalara önem verilmiştir. Sivas Kongresi’ne Kayseri üç delege ile katıldı. Kayseri delegeleri, Sivas Kongresi’nde Mustafa Kemal Paşa’ya “Kayseri bundan sonra sizin safınızda yer alacaktır.” diyerek söz vermişler, bu söze Milli Mücadele’nin sonuna kadar da sadık kalmışlardır. Kongre’den sonra Kayseri’de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. Bundan başka İhtiyat Zabitan Teavün Cemiyeti, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, Redd-i İlhak Cemiyeti, Muallime ve Muallimler Derneği, Umum Anadolu Türk Ortodoks Kilise Kongresi ile İntikam Alayı da millî kuruluşlardır. Yine Fransızların işgali altında olduğu için Adana’da kurulamayan Adana Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Mustafa Kemal Paşa’nın izniyle Kayseri’de kurulmuştur.

Kayseri’nin Güney Cephesi’nde Fransızların kışkırtma ve yardımlarıyla Türklere her türlü kötülüğü yapan Haçin Ermenilerine el altından yardım sağlamaya çalışan Kayseri, Ermeni hareketine de çok duyarlı davranmıştır. Yunanlıların yurttan atılması için açılan Batı Cephesi’ne de silah ve cephane sevkiyatının yanında, silah yapımı için tamirhaneler, Askeri Mensucat Fabrikası, bin yataklı hastane, nal ve mıh yapımevi ile hizmet vermişlerdir.

TBMM’de Kayseri mebusları şu kimselerden oluşuyordu: Ahmet Hilmi (Kalaç), Ahmet Rıfat (Çalık), Atıf (Tüzün), Osman (Uşaklı), Ahmet Remzi (Akgöztürk), Mehmet Âlim (Çınar), Salih (Gözügeçgel).

Mehmet Âlim Efendi İstiklal Savaşı’nın kritik dönemlerinde Meclisteki konuşmaları ve Ankara camilerinde verdiği vaazlarla halkın moralinin yükselmesine ve

⁵⁵⁷ C.A. A:III-7, D:18, F:63.

zaferine inancının pekiştirilmesine çalıştı⁵⁵⁸. “Bilginler Karargâhı” diye bilinen Kayseri, Millî Mücadele içerisinde beş medreseyi açık tutarak 200 öğrenciyi eğitmiştir. Sakarya Zaferi için Kayseri meydanlarında mitingler yapılırken, ateşli nutuklar söylenirken, camilerde ve Türk Ortodokslara ait Kayseri Ayanikola Kilisesi’nde de dualar ediliyordu. Türk Ortodoksların bu olumlu tutumu Kayserililer tarafından takdir edilmiştir.

Sakarya Savaşı günlerinde TBMM tarafından Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey Kayseri’ye görevlendirilmişti. Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey, 26 Ağustos 1921 Cuma günü Kayseri’de Cami-i Kebir’de büyük bir cemaat huzurunda bir vaaz vermiştir. Bu hitabesinde Ali Şükrü Bey, o günkü uluslararası ilişkileri, İngiltere’nin İslam’ın temsilcisi olan Türkleri imha etmek istediğini, sahte beyannamelerle Mısır’da ve Hindistan’da yaptığını Anadolu’da da yapmayı arzuladığını, Sevr Muahedesi’ni hakiki bir Müslümanın kabul etmemesi gerektiğini ifade etmiş, bu uğurda herkesin malen, bedenlen fedakârlıkta bulunmasına farz olduğunu söylemiştir. Bu vaaz halk üzerinde çok etkili olmuştur.⁵⁵⁹

Kayseri Sakarya Zaferi’ni haber alır almaz bütün dükkânları bayraklarla donattı. Saat Kulesi meydanında yapılan kalabalık mitingde Mebus Mazhar Müfit Bey ve Şeyh Servet Efendi tarafından konuşmalar yapıldı. Meclisin ve ordunun zaferi için dualar edildi.⁵⁶⁰ Halk ordunun neferi için malen, bedenlen her türlü fedakârlığı yapacağına yemin ederek zafer için dualar ettiler.⁵⁶¹ Burada alınan kararların meclise ve kahraman kumandanlarımıza tebliğine karar verildi. Mebus Mazhar Müfit Bey, bölgedeki erkek ve kadınlarla Niğde üzerinden Batı Cephesi’ne silah taşıdı. Ayrıca Millî Mücadele’de Güney Cephesi’ne yardım edecek bir İntikam Alayı da yine Kayseri’de kurulmuştu. İşte ilk telgrafımız bu İntikam Alayı’na aittir:

Kayseri’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 21 Temmuz 1920

Alçak Yunanlıların tecavüz ve vahşetlerinden mukaddes din ve vatanımızı ırz ve namusumuzu kurtarmak için iş ve gücümüzü terk ederek bir intikam gönüllü alayı teşkil eyledik. Bütün Anadolu’dan bu mukaddes mücahedeye iştirak edecek kardeşlerimizle ve teşkil ettikleri gönüllü alaylarıyla düşman karşısında birleşmek üzere Büyük Millet Meclisimizin emredeceği cepheye harekete hazır bulunuyoruz. Din kardeşlerimize Kayseri İntikam Alayı’nın selamlarını takdim eylerim.

⁵⁵⁸ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.635

⁵⁵⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 29 Ağustos 1921, No: 276.

⁵⁶⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 28 Eylül 1921, No:306.

⁵⁶¹ Hâkimiyet-i Milliye, 6 Eylül 1921, No:284.

Gönüllü İntikam Alayı: K. Hakkı.”⁵⁶²

Garp Cephesi Kumandanı İsmet Bey’den Kayseri Müdafaa-i Hukuk Merkez Heyeti Riyasetine 3 Temmuz 1921

Mürettep kolordudaki muhterem silah arkadaşlarımızın İzmit’i muvaffakiyetle işgali vesilesiyle vatanperver Kayseri halkının gösterdiği sevince ve mürettep kolordu kumandalarına ve kıtalarına matuf olan hissiyat takdir ve tebriğe kalpten iştirak eder ve silahlarımız için Cenab-ı Hakk’tan daima yardım ve birlik niyaz ederim.

Garp Cephesi Kumandanı İsmet.”⁵⁶³

Kayserililerin Birinci İnönü Zaferi’ni Kutladıklarına Dair Mustafa Kemal Paşa’nın İsmet Bey’e Telgrafı

“Ankara’da TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa’dan Garp Cephesi Kumandanlığına 18 Ocak 1921

Sinop ve Kayseri livaları umumi meclisleri elde edilen İnönü muzafferiyeti münasebetiyle milletin umumi hissiyat ve minnettarlıklarının size ve kumandanız altındaki fedakâr kıtalarımıza iletilmesine riyaset makamını vasıta kılmıştır. Arz olunur efendim.”⁵⁶⁴

Kayseri’den Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 13 Eylül 1921

Yirmi bir günden beri devam eden Büyük Sakarya Meydan Muharebesi’nde düşmanın münhezim olarak muazzam zaferin kahraman ordumuza teveccühü sevinçli haberi üzerine bugün memleket halkı işini gücünü terk ve dükkanlarını kapatarak dalga dalga tekbirlerle sokakları, çarşıları dolaşıp şadumani ilan etmişler ve sonra hükümet sokağında toplanarak ordumuzun gösterdiği cesaret ve fedakarlık ve zat-ı Samileriyle diğer kumandan heyetinin bu muazzam harbin sevk ve idaresinde gösterdikleri harikalar minnet ve şükranla yad ve tezkar ve kahraman ordumuzun zaferlerinin devamı hakkında umumun arzları Allah’ın yüce katına gönderilmiş ve gerek zat-ı Samilerine ve gerekse diğer kumandan, ümera, subaylar ve bütün İslam askerlerine minnet ve şükranlarımızın arz ve tebliğine işbu muazzam içtimada bizi vekil eylemiş oldukları maruzdur.

Belediye Reisi Ahmet, Müftü Ahmet, Teftiş Memur Mebus Mazhar Müfit.”⁵⁶⁵

⁵⁶² Derdli, 26 Temmuz 1336, No:18.

⁵⁶³ ATASE. İSH. K:1193, G:151, B:1

⁵⁶⁴ ATASE. İSH. K: 697, G:14, B:1.

⁵⁶⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-153.

Kayseri’den Sakarya Savaşı Sonunda İlan Edilen Seferberliğe Destek Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne
17 Eylül 1921

Umumi seferberlik hakkındaki emriniz tam bir sevinç ve arzu ile karşılanmıştır. Bütün millet öteden beri vatanın düşmandan kurtulması için hayatını ve malını feda etmeye amadedir. Muvaffakiyetinizi Cenab-ı Hak’tan temenni ederiz. Her emrinize hazır bulunduğumuzu arz eyleriz efendim.

Kayseri Müdafaa-i Hukuk Reisi Faik.⁵⁶⁶

Kayseri’den

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 27
Eylül 1921

Tebriklerimi arza cesaretle saygılarımı arz eylerim efendim.

Diş Tabibi Sezai⁵⁶⁷

Kayseri’de Milletvekillerinden TBMM Reis-i Âlisi Başkumandan Muhterem Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 13 Eylül 1921

Yüce Allah’ın yardım ve lütfu, hazreti peygamberin ruhaniyetinin desteği ile tarih şanlı sayfalarına eşsiz bir zafer ilave eden kahraman ordumuza ve harp hareketlerini büyük bir uzak görüşlülük ve basiretle idare eden zat-ı devletlerine kumandan heyetine bugünkü muvaffakiyetin verdiği büyük heyecan ve saygı ile tebriklerimizi arz eyleriz.

Trabzon Ali Şükrü, Gümüşhane Hacı Mustafa, Hakkâri Mazhar Müfit, Kozan Fikret, Kütahya Haydar, Muş Abdül... Muş Sait, Yozgat Feyyaz, Genç Celal, Burdur Ali Ulvi, Erzurum Salih, Erzurum Asım, Erzurum Nusret, Siverek Sırrı, Siverek Mustafa Lütfi, Bitlis Veli Osmanî, Canik Nafiz, Genç Fikri Faik, Konya Hacı Bekir, Gaziantep Abdurrahman Lami, Van Tevfik, Bursa Şeyh Servet.⁵⁶⁸

Kayseri’de Mazhar Müfit’ten Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Müşir Gazi Kemal Paşa Hazretlerine 24 Eylül 1921

Hicranınızda vatanın kurtarılması yolundaki mesai-i vataniye viranelerinden ise öteden beri şahidi olan bu heyet-i temsiliye arkadaşınız hakkıyla nail oldukları büyük

⁵⁶⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 21 Eylül 1921, No:299.

⁵⁶⁷ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-34.

⁵⁶⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-155.

unvan ve rütbeden son derece mesrur olarak kalbi riyadan uzak tebriklerimi takdime işbu telgrafi vekil eder.”⁵⁶⁹

Kayseri’de Mebuslardan Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 27 Eylül 1921

Son olarak elde edilen büyük başarının mahsulü olarak gazilik unvanıyla müşirlik rütbesinin haklı olarak verilmesinden dolayı tebriklerimizi ve saygılarımızı arz ederiz.

Yozgat (Mebusu) Ahmet, Kayseri Osman, Kozan Fikret.”⁵⁷⁰

Kayseri’den Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 20 Ekim 1921

Bugün imza altına alındığı yayınlanan Fransa itilafnamesi milli davamızın kudsıyyet ve meşrutiyetinin açık müjdeleyicisidir. Bütün hasımlarımızla da istiklal şerefimizin muhafaza ve temini suretiyle itilaf sağlanması duasını Allah’ın yüce katına göndererek ve şu vesile ile de bağlılıklarımızı arz eyleriz.

Yozgat Feyyaz Ali, Kozan Fikret, Karyesi Osman, Erzurum Salih, Belediye Reisi Ahmet Hamdullah, Müdafaa-i Hukuk Reisi Faik.”⁵⁷¹

Hisarcık’tan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderdikleri Destek Telgrafi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 21 Ağustos 1921

Başta kral ve ruhani liderleri olduğu halde hiçbir hakka dayanmayarak öz ve ana yurdumuza çılgınca saldıran ve dünya kurulduğundan beri görülmemiş vahşet ve faciaları işleyen, ekili alan, mesken ve yuvalarımızı yakan düşman sürülerinin Hakk’ın yardımıyla kahraman ordumuz tarafından mahvedildiğini haber alan millet dün büyük bir kalabalık halinde camilerde toplantılar ve meydanlarda mitingler akd ederek ordumuzun başarılarının devamına dualar ve kahraman kumanda heyetlerine, cesur askerlerine selamlar göndermişlerdir. Muhterem zatlar tarafından yapılan konuşmalar üzerine on binden fazla halk kibleye dönerek düşmanın sevgili anayurdumuzdan atılıp mahvedilinceye kadar yedi yaşından yetmiş yaşına kadar hepsi silahıyla ordumuza yardımcı olacaklarını ve tek millet ferdi kalsa bile milli emellerin elde edilmesi uğrunda malen ve bedenen çalışacaklarına kasemle ahd ve misak ederek durumun

⁵⁶⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-35.

⁵⁷⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-36.

⁵⁷¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-11.

Başkumandanlığa ve Müdafaa-i Milliye Vekaleti'ne de arzına ve her tarafın bu harekete katılması için çalışmasına beni vekil ettiler.

Eşraftan Hatip Ali, Mustafa, Mehmet.”⁵⁷²

Develi'den Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderdikleri Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Bakanlar Kurulu'nun ve özellikle Başkumandan paşa hazretlerinin vatanın kurtuluşu için üzerine almış olduğu büyük vazifeyi yerine getireceğine imanımız tamdır. Biz Develiler bütün bu savaşı kendi kendilerine maddi ve manevi hizmetli istiklal davasının bir neferimiz bile kalsa elde edilmesine hizmet edeceğiz. Geceli gündüzlü mesaimiz ilerideki namuslu evlatlarımızın ihtiyacını teminden başka bir şey değildir. Şeref ve namus ordusunun başkumandanına saygılar, en aşağıdaki neferine kadar sevgiler selamlar.

Belediye Reisi Azmi.”⁵⁷³

Pazarviran (Pınarbaşı'na bağlı) Köyü'nden Mustafa Kemal Paşa'nın Müşirlik ve Gaziliğini Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan-ı Muazzam Gazi Müşir Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 25 Eylül 1921

Paşa hazretleri, zat-ı devletlerine müşirlik rütbesi tevcih ve gazi unvanı verildiğini bugün haber aldım. Bütün mevcudiyetimle tebrik eder Cenab-ı Hakk hazretleri ömür ve afiyetlerini uzatsın âmin. Bu vesile ile hürmetle eteklerinden öper ve şu aciz tebriklerimin kabul buyrulmasını istirham eylerim ferman.

11. Fırka Sahra Posta Müdürü Manastırlı Hamdi.”⁵⁷⁴

Kayseri'den Adana'nın Kurtuluşu Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 20 Ekim 1921

Bizi Adana'mıza kavuşturan şükre layık yardımları tarih en parlak sayfalarına geçirecektir. Kalbimiz sevinç ve iftihar duygularıyla dolu olduğu halde şükranlarımızı arz ve tebrik eyleriz.

Kayseri Maarif Hademeleri Namına Kazım Nami.”⁵⁷⁵

⁵⁷² Hâkimiyet-i Milliye, 25 Ağustos 1921, No: 272.

⁵⁷³ Hâkimiyet-i Milliye: 2 Eylül 1921, No: 280.

⁵⁷⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-74.

⁵⁷⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-12.

Büyük Taarruz Günlerinde Kayseri Ortodokslarının Destek Telgrafları

“Ariza-i Telgrafiye

Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Reis-i Celili Başkumandan-ı Alişan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine ve Heyet-i Celile-i Vekile Riyaset-i Samiyesine

Umum milletin saadet ve selametini istihdaf eden Türk Ordumuzun tecelli eden muzafferiyetlerini kutlayarak kahraman askerlerimizi kemal-i samimiyetle tebrik ve mukaddes Türk topraklarının düşmanın pay-ı mülevvesinden tamamen temizlenmesini Misak-ı Milli’nin husulünü niyaz ve arz-ı tazimat eyleriz ferman.

Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne Tabi Umum Anadolu Türk Ortodoksları Kilise Kongresi Katib-i Umumi Reisi Kayseri Metropolitidi İstimat Zihni Meletyos”⁵⁷⁶

Kayseri’de Kesin Zafer Üzerine Ortodoksların Yaptığı Kutlamalar ve Telgrafları

Kayseri’de Aya Nikola Kilisesi’nde Umum Anadolu Türk Ortodoks Cemaatleri Kilise Kongresi Murahhaslarının Kayseri’de ve civarında bulunan Türk Ortodoksların iştirakiyle pek mutantan surette icra kılınan zafer-i kat’i takdisatı hakkında “Misak-ı Milli” refik-i muhteremimizin 18 Eylül 1922 tarihli 195 numrolu nüshasında yazdıkları aynen nakledildi.

Büyük Zaferimiz Türk Ortodoks Kiliselerinde de Meserretle Çalkandı

Büyük zaferimizin tatlı sevinciyle mest olan Kayseri Türk Ortodoks halkı dün kiliselerinde toplandılar: Çok heyecanlı tezahürat yaptılar. Kıymetli mutasarrıfımız Muammer Bey Efendi hazretleriyle Mevki’ Kumandanı ve Kalem Reisi Miralay Abdullah Bey Efendi ve daha bazı memur reisleri bu tezahüratta hazır bulunmuşlardır.

Tezahürata saat yedide başlandı. Evvela Papa Diyodoros Efendi tarafından dini bir dua kıraat edildi. Bunu müteakip Türk Ortodoks kongresi a’zasından Katib-i Umumi Bodrumi İstimat Zihni Efendi tarafından bir nutuk irad edildi. Muma-ileyh bu hitabesinde: “Kahraman Türk Ordularımız, (Neronları) ihya eden zalim, hunhar düşmanı tepelerken Türk Ortodoks Kongresi de meşum Fener Patrikhanesi’ni ve onların zehirli siyasetini yıkmak için çalışıyor. Bütün Anadolu Türk Ortodokslarının mümessili bulunan kongremiz, ordumuzun büyük muzafferiyetini kemal-i hürmetle takdis ve harikulade şecaatini tebci eder ve daima zaferden zafere nail olmasını ve alçak Yunan sürülerini

⁵⁷⁶ Anadolu’da Ortodoksluk Sadası, 27 Ağustos 1922, No:7.

tamamıyla kahreylemesini öz kalpten temenni ve ulu Rabb'dan niyaz eyler.” dedikten ve daha çok şeylerden derin bir vukuffla bahsetdikden sonra, birdenbire sesini yükselterek demişlerdir ki: “Umum Türk Ortodokslarının ruhundan kopan şu temenniyatı da bavekale bir sada-yı bülend ve lisan-ı samimiyet ile hitab etmek arzusundan kendimi alamıyorum. Eyasıl, necib, rahim ve şefik Türkler!.. Azm ve iman sahibi Türklük daima yükselecek; daima şerefle yaşayacaksın. Latif elvanıyla daima temevvüc edecek olan şanlı sancağının gölgesi altında sana kalben, ruhen merbut bizler de yaşayacağız.

Yaşasın Türklerin büyük babası Başkumandan-ı Ali-şan Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, Yaşasın Türkiye Büyük Millet Meclisi aza-yı kiramı. Yaşasın Türk ordusu, yaşasın Türklük, yaşasın muhterem mutasarrıfımız Muammer Bey Efendi Hazretleri.

Kahrolsun vahşi düşman, lanet olsun hain fikir taşıyanlara ...”

İstimat Zihni Efendi hitabesini bitirdikten sonra, metropolit tarafından, Mustafa Kemal Paşa Hazretleriyle, Büyük Millet Meclisi aza-yı kiramının, büyük zafer kahramanlarının ve kudretli mutasarrıfımız Muammer Bey Efendi'nin sıhhat ve saadetleri ve ordunun temadi-i muzafferiyeti ve melun düşmanın büsbütün kahrolması için bir dua kıraat edildi. Bunun üzerine kiliseden çıkıldı. Kongrenin içtima salonuna geçildi. Kahveler içildi.

İnce hisli büyük mutasarrıfımız çok sevdiği Türklük için yapılan tezahürattan hayecanlı olarak kalktı, tatlı ve hüznü bir sesle: “Efendiler!” dedi. “Bugün hayatımın bahtiyar günlerinden birini yaşıyorum. Ta çocukluğumdan, mektep sıralarından beri Türklüğün bu gayesini görmek istiyordum. Evet, bu gün Türk kavminin bahtiyar evlatları camilerde içinden ve gönülden gelen seslerle Tanrıya niyaz ederken Türk Ortodoksları da ‘aynı emelle kiliselerde toplanıyor Türklüğün saadeti için ellerini göklere açıyorlar.

Milletler kendi hakk-ı istiklallerini kendi ırktaşlarıyla birlikte temine çalışırlarsa, daha çok ve daha çabuk muvaffak olurlar. Hakiki dost olduklarını, bu suretle ispat eden o ırkdaşlar da neticede mesut ve müreffeh yaşarlar.

Garbın aç ve muhteris canavarları asırlardan beri hür yaşayan Türklüğün istiklal hakkını teslim etmek istememişlerdi. Biz milli hudutlarımız dahilinde eskisi gibi hür yaşamak ve çizdiğimiz Misak-ı Milli çemberinden kimseyi geçirmemek için uğraşırken, görüyorum ki aynı ırktaki Ortodokslar da bizimle beraber çalışıyor. Çalışan muvaffak olur. Hak yerini bulur.

İşte Loyd Corc'un Anadolu'ya çıkardığı Yunan mezarıcıları, halas ve kurtuluş mücadelerimizin karşısında duramadılar. Eştikleri kuyuya yine kendileri düştüler. Ayaklarına rüzgardan kanat bağlayıp kaçan kısımlarını da Türk kurşunu yakalıyor,

yakalayacak... Ve çok yakın bir atide hepsi de kahrolacak, mahvolacak, hakka kılıç çeken Yunan bileklerinin kırıldığını yarın bütün dünya görecektir.”

Son söz olarak diyeceğim ki, bütün vatanımızda, Türklükle terennüm eden insanlar arasında da ‘ima tesanüt ve hakiki dostluk bulunmalıdır.

Türkler maziden daha parlak bir istiklal temin edeceklerdir. Hakiki dost olduklarını ispat eden ırkdaşları da aynı vatan içinde yine mesut ve müreffeh yaşayacaklardır.

Kahramanlarına, ‘azız topraklarımız yabancı pençelerden kurtaran zafer ordusuna ve onun büyük kumandanına Allah tükenmez nusretler, zaferler ihsan etsin.”

Muammer Bey Efendi bütün gönüllere heyecanı tesirler bırakan tatlı hitabesini alkışlar içinde bitirdi Sonra halk kilisenin büyük kapısından yavaş yavaş çıkmaya başladı.

Ariza-i Telgrafiye

Ankara’da Matbu’at ve İstihbarat Müdiriyet-i Umumiyesine

Matbuatta görülen tahlis olunan arazide kavanin-i ahlakiye ve insaniye haricinde düşmanın irtikab ettiği mezalim ve fecayi’i Türk Ortodoksluk namına şiddetle protesto ettiğimizi Düvel-i İtilafiye mümessillerine ve hariciye nezaretlerine ve Amerika’ya tebliğ edilmek üzere ‘arz ve ilan ederiz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne Tabi Umum Anadolu Türk Ortodoksları Kilise Kongresi Katib-i Umumi Reisi Kayseri Metropolitidi İstimat Zihni Meletyos.”⁵⁷⁷

Kayseri’den Büyük Taarruzun Başarı ile Tamamlanması İçin Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Topraklarımızın mağlup düşmandan kurtuluşu haberleri gelmesi üzerine binlerce ahalinin iştiraki ile camii kebirde şehitlerin ruhlarına mevlid okunmuş ve saat kulesi önünde toplanarak nutuklar irad edilmiş, tezahüratta bulunmuştur. Bu kurtuluş için meclise teşekkür ve tebriklerimizi sunarız.

Belediye Reisi, Müftü, Müdafaa-i Hukuk Reisi ve Azaları.”⁵⁷⁸

⁵⁷⁷ Anadolu’da Ortodoksluk Sadası, 10 Eylül 1922, No:8.

⁵⁷⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 6 Eylül 1922 No:604.

Kayseri’den Kesin Zafer Üzerine Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 15 Eylül 1922

İzmir’in geri alınması dolayısıyla şehrimizde büyük bir sevinç meydana gelmiş, saat kulesi önünde fevkalade tezahürat icra edilmiş ve oyunlar oynanmıştır, sevince sınır yoktur, şenlikler devam ediyor. Meclise, kahraman orduya minnet ve tebrikler ediliyor.”

Hâkimiyeti Milliye, 15 Eylül 1922 No:613.

Kayseri’de Bütün Ortodokslar Adına Gönderilen Yunanlıların Çekilirken İşlediği Cinayet Üzerine Protesto Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine ve İstanbul’da İtilaf Devletleri Temsilcilerine 15 Eylül 1922

Düşman Batı Anadolu’da ahlak ve insanlık kanunlarına aykırı işlediği emsali görülmemiş mezalim ve faciaları Türk Ortodoksluk namına şiddetle protesto eder, bu protestomuzun hariciye nezaretlerine ve Amerika’ya ıblagını rica eyleriz.

Kayseri’de Toplanmış Umum Anadolu Türk Ortodoks Kongresi Reisi Metropolit Meletyus.”⁵⁷⁹

Kayseri’den Türk Ortodoks Cemaatleri Adına Büyük Zaferi Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Müdafaa-i Milliye Vekâleti’ne 11 Ekim 1922

Allah’ın yardımıyla kahraman ordumuzun cesaret ve besaletinin mahsulü kati muzafferiyetin hedeflediği Misak-ı Millimizin elde edilmesiyle beraber başından beri tam bir sadakatle desteklediğim mukaddes mücadelenin gayesine vasıl olduğumdan kendimi pek mesrur ve bahtiyar addederim talep ettiğim şu meşru vatani vazifenin nihayet bulunduğu şu zamanda muhacirlerin devam eden müracaatları makamınızı tasdiken muhatap bıraktığından makamına iltica ile kış gelemden memleketlerine iadelerine müsaade edilmesini bağılıklarımızın arzıyla hayır dualar eylerim.

Umum Türk Ortodoks Cemaatleri Umumi Vekili ve Murahhası Duacınız Baba Eftim.”⁵⁸⁰

⁵⁷⁹ Babalık, 22 Eylül 1922, Sayı:998.

⁵⁸⁰ ATASE. İSH. K:1548, G:12, B:1-a.

47- Kırıkkalelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Kırıkkale, 1929’da Belediyelik, 1944 yılında da ilçe olan bir merkezimizdir. Bu bölgede öne çıkan daha eski bir yerleşim yeri olan şehir Keskin’dir. Keskinliler Milli Mücadelede Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin yanında olmuşlar özellikle bölgedeki fişekhaneden cepheye cephane taşımışlar ve buradaki askeri imalathanede karşılıksız çalışmışlardır.

Keskin’den İkinci İnönü Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine ve Milli Müdafaa Vekâletine 3 Nisan 1921

Düşman kuvvetlerinin İnönü Meydan harbini Türk ordusu silahlarına terk ile kahir bir darbeye daha uğrattıklarını ilan ve tebşir eden ajansı halkımız sevinç gözyaşları ve şükranlarla karşıladılar. Millet zaten emin bulunduğu kumandanlarını bir kere daha alkışladılar. Mülevves ayaklar altında kalarak inleyen kardeşlerimizin kurtuluş gününe ve düşmanın mübarek topraklarımızdan bir an evvel kovularak atılmasına isimleri tarih sayfalarına zerrin kalemle intikal eden büyük kumandanlarımızla kahraman mücahitlerimize Cenab-ı kadir-i mutlakın muzafferiyetlerin devamını ihsan buyurmasını dua ve niyaz etmektedir ferman.”⁵⁸¹

Keskin’den Sakarya Muzafferiyeti İçin Yapılan Miting ve Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Eylül 1921

Sakarya muzafferiyeti burada merasim ve şenlikler içinde kutlanıyor. Bütün kasaba bayraklarla donatılmış, fener alayları tertip edilmiştir. Yapılan içtimada mektep efendileri tarafından okunan vatanperver nutuk ve manzumeleri müteakip mebus Şeref Bey tarafından açık ve heyecanlı bir hitabe irad edilmiştir. Ordunun zaferini tebrik ve devamını temenni ederiz.

Keskin Müdafaa-i Hukuk Reisi Müftü Sadık.”⁵⁸²

Keskin’den Mustafa Kemal Paşa’nın Gazilik ve Müşirliğini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Müşir-i muazzam büyük kumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 22 Eylül 1921

Cihadınızın ve muzafferiyetinizin meşru mükâfatı olarak gazilik unvan-ı fehımanesine ilaveten rütbenizin müşirliğe terfi güzel vesilesiyle tebriklerimizi arz ve

⁵⁸¹ ATASE. İSH. K:567, G:126, B:1-6.

⁵⁸² Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

kutlamaya cesaretle İslam ordusunun ve zat-ı âlilerinin muzafferiyeti için duaya devam ettiğimizi bildiririm efendim.

Keskin Müdafaa-i Hukuk Reisi Müftü Sadık.⁵⁸³

Yahşihan'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 24 Eylül 1921

Şanlı ordumuzun Sübhanın yardımı ile kazandığı büyük muzafferiyetten dolayı zat-ı âli-i kumandiyelerini acizane tebrik eder milli tarihimizin istiklal mücadelesinde kazandığınız başarılarla daha büyük daha parlak zaferler ilavesine ulaşmanızı, talihinin kumandanız altında bulunan orduyu daima şan ve şerefle taçlandırmasını diler saygı ve hürmetlerimin lütfen kabul buyrulmasını niyaz ederim efendim.

Yahşihan Menzil Müfettişi Miralay Mehmet.⁵⁸⁴

48- Millî Mücadele’de Kırklareli ve Kırklarelililerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Balkan Harbi’nde 28 Eylül 1912’den 8 Temmuz 1913’e kadar 9 ay 10 gün Bulgar işgalinde kalan Kırklareli, Birinci Dünya Harbi’nden sonra Yunanlılar, tarafından işgal edilmiştir. Şehir iki sene Yunan işgal ve istilası altında kaldıktan sonra 10 Kasım 1922’de Türk birlikleri tarafından geri alınmıştır. Bulgar ve Yunanlılar Kırklareli ve çevresini baştan aşağı yakıp, yıkmış ve yağma etmiştir. Halkın büyük kısmı göç etmiştir. 1924 Lozan Antlaşması ile Kırklareli’nde bulunan Yunan ve Bulgar azınlık ülkelerine iade edilmiştir.

Babaeski’den Kurtuluş Günü Sebebiyle İstanbul’da TBMM Temsilcisine Teşekkür Telgrafı

“İstanbul’da Türkiye Askeri Valisi Refet Paşa Hazretlerine 10 Kasım 1922

İki buçuk seneden beri Yunan süngüleri altında inleyen Trakya Müslümanlarının kurtuluşuna bütün varlığı ile çalışan ve hak ve hakikat namına çarpışan rehberi daima adalet olan şanlı ordumuzun bütün Trakya Müslümanlarını bugünkü mesut günü idrak ettirdiğinden dolayı zat-ı devletleriyle kahraman orduya ebediyen minnettar

⁵⁸³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-84.

⁵⁸⁴ C.A. A:VII-b, D:91, F:1-42.

bulunduğumuzu kasabamız ahalisi namına arz eder samimi teşekkürlerimizin kabullünü istirham eyleriz ferman.

Babaeski Belediye Reisi Mehmet Adil, Aza Ali Arslan.⁵⁸⁵

İstanbul'da TBMM Temsilcisi Refet Paşa'nın Cevabı

“Babaeski Belediye Reisi Mehmet Adil Bey’e 14 Kasım 1922

Trakya'nın mesut ve kurtuluş gününü tebrik eden ve ordumuzun başarılarını kutlayan vatanperver hislerle dolu telgrafınızda bahsettiğiniz mutluluğa samimi, kalpten iştirak eder gösterilen yakınlığa karşı teşekkürlerimi beyan ederim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve Başkumandanlık Fevkalade Mümessili Refet.⁵⁸⁶

49- Millî Mücadele’de Kırşehir ve Kırşehirlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Kırşehirliler Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra kurdukları Kırşehir Gençler Derneği ve hemen hemen tüm yerleşim birimlerinde kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri ile Millî Mücadele için hazırlık çalışmalarına başlamışlardır. Kırşehir halkı Mondros Mütarekesi’nden sonra başlayan işgallere karşı, Millî Mücadele’yi başlatan Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyetinin tüm çalışmalarını yakından takip etmiştir. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını Samsun’dan beri takip eden Mucur halkı, Sivas’ta millî bir kongrenin toplanacağını öğrenince Mucur’u temsilen Kaymakam Cevat Bey ile Hacıbektaş Nahiye Müdürü Mucurlu Avni (Erkanlı) Bey’i, Kongreye katılmak üzere Sivas’a göndermiştir. Ancak bu heyet Şarkışla’ya vardığında Kongrenin bitmiş olduğunu, Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyetinin de Sivas’tan hareket ettiğini öğrenince Mucur’a geri dönmek zorunda kalmışlardır. Millî Mücadele’de Mucur Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Kaman Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Hacıbektaş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Çiçekdağı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti çok yoğun çalışarak Batı Cephesi’ndeki savaşılar hem canlarıyla hem de mallarıyla destek vermişlerdir.

Sivas Kongresi sırasında Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının, İstanbul Hükümeti yanlısı olan Ankara Valisi Muhittin Paşa tarafından tutuklanmaları hususundaki planın bozulması da o dönemde Kırşehir yöresinde etkili bir kişi olan, M. Rıza Bey yönetimindeki “Kırşehir Millî Müfrezesi”nin, Ankara Valisini tutuklayarak etkisiz hâle

⁵⁸⁵ ATASE. İSH. K:1537, G:120, B:1.

⁵⁸⁶ ATASE. İSH. K:1537, G:120, B:1-a.

getirmesi sonucunda gerçekleşmiştir. Millî Mücadele’de hazırlık safhası bitip düzenli ordunun kurulmasından sonra da cepheye çağrılan Kırşehir gençlerinden birçoğu şehit olmuştur. Savaş yıllarında Kırşehir Gençler Derneği yöneticilerinin hemen hemen tamamının askere alınması, dernek faaliyetlerinin durmasına sebep olmuştur. Kurtuluş Savaşı’nda tespit edilebilen şehit sayısı; Kırşehir merkezden iki yüz on, Mucur’dan yetmiş beş, Avanos’tan seksen beş kişidir.⁵⁸⁷

Sivas-Kayseri bölgesiyle Yozgat, Çorum, Kırşehir bölgelerinde 100.000 insan ve 50.000 hayvan iâşesini karşılamak amacı ile stok ambarlar kurulması kararlaştırılmış ve karar doğrultusunda Köprüköy ve Kırşehir’de ambarlar açılmıştır. Menzil Müfettişliklerinin en önemli faaliyet alanı Kırşehir ve çevresinde idi. Bu bölgedeki erzak ve mühimmat Kırşehir Hat Komutanlığı aracılığı ile cepheye iletiliyor, bu görevi de yöre insanı fedakârca yerine getiriyordu.

Kırşehir Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde şu isimlerle temsil edilmiştir:

Yahya Galip (Kargı), Ahmet Müfit (Kurutluoğlu), Cemalettin Çelebi, Mehmet Rıza (Silsüpür), Sadık (Savtekin), Bekir (Kocaoğlu), Cevdet (Seçkin).

Bu mebuslardan Mehmet Rıza Bey, 500 atlıdan ibaret olan kuvveti ile İnegöl bölgesinde görevlendirildi. Nizami ordunun kurulması üzerine Meclisteki görevine geri döndü.⁵⁸⁸

Kırşehir’den Birinci İnönü Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 12 Ocak 1921

İki-üç günden beri alçak düşmanın üstün kuvveti ve bitmeyen saldırıları karşısında bazı cephelerimizin geriye alınması düşünüldükçe çaresiz çırpınan Kırşehir memur ve ahalisi Allah’ına bağlı elleri dergâhına yönelmiş dilleri Kur’an okuyarak camilere toplanarak din ve vatanlarının ırz ve namuslarının muhafazasına kefil olan göz bebeği ordusunun galibiyetini Yüce Allah’tan niyaz etmekte idi. Bu gün İnönü Meydan muharebesinin muzafferiyeti ve hain düşmanın ricatını haber alan bütün Kırşehir memur ve ahalisi ve mektep talebeleri öğle vaktinde Çarşı Camiinde büyük bir cemaat halinde öğle namazını kılarak mücahit ordumuzun muzafferiyetini tebrik ve milletin ve vatanın kurtuluşuna kadar başarılarını sürmesini Allah’tan dua ve rica etmekle beraber sevgili ordusu ile muhterem kumandanlarını ve Büyük millet meclisini saygıyla kutlar.”

⁵⁸⁷ Kırşehir İl Yıllığı, 1973, s.18.

⁵⁸⁸ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.654-655

Kırşehir’den Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Ağustos 1921

Bugün bütün şehrimiz halkı Cami-i Şerifte toplanarak Mevlid-i Nebeviler okunmuş dini vaazlar huşu ile dinlenmiş ve dualar edilmiştir. Halk muhterem askerlerimize selamlar takdimini kendilerine bedenlen, malen her an yardıma hazır bulunduklarını ilayı kelimetullah yolunda bu ümmet içinde kıyamete kadar cihada devam edecek bir kavmin mevcut olduğuna dair hadis-i şerifteki kavmin Türk kavmi olduğundan, bir ferdi kalıncaya kadar milli ve dini cihada karar verildiğini umum namına arz ederim.

Kırşehir Mebusu ve Nakib’ül Eşraf Kaymakam Müfit.”⁵⁸⁹

Kırşehir’den Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandanı Paşa Hazretlerine 13 Eylül 1921

Sakarya Meydan Muharebesinin muzafferiyeti resmi tebliği Tevfik-i Sübhaniyeye mazhariyetlerine delil ve âlem-i İslamiyet’in kurtarılmasına açık bir kapıdır. Cesur hareketlerinden dolayı İslam’a hayat bahşeden zat-ı devletlerine umum halkımız samimi şükran ve minnettarlıklarını, muzaffer ordumuza da başarılı hareketlerinden dolayı selam ve hürmetlerini arz, maiyet-i devletlerindeki bütün kumandanlara, askerlere minnettarlıklarının lütfen tebliğini rica ederler efendim.

Tenvire memur Kırşehir Mebusu Müfit.”⁵⁹⁰

Kırşehir’den Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 14 Eylül 1921

Sakarya Meydan Muharebesi’nin mukaddes ordumuzun kesin zaferi ile nihayet bulmuş olduğunu müjdeleyen resmi tebliğ liva afakında büyük bir sevinç ve şükran meydana getirdi. İkinci namazı Çarşı cami-i şerifinde eda edildikten sonra ordunun muzafferiyetinin devamı, memleketin istiklalinin temini ve saadeti için dualar edildi, kurbanlar kesildi. Memleket muhterem başkumandanından küçük ferdine kadar orduya şükran ve minnet arz ediyor ferman.

Kırşehir Mutasarrıfı Sait.”⁵⁹¹

⁵⁸⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Ağustos 1921, No:270.

⁵⁹⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-119.

⁵⁹¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-123.

Mecidiye (Çiçekdağı)’den Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Eylül 1921

Adi ve sefil düşmana kahramanlığımızı gösteren Sakarya Vadilerinde indirilen kahredici darbeden dolayı sevgili ordumuzun kumandan ve efradına şükranlarımızı arz eder ve devam edecek darbelerle en yakın zamanda mülk ve milletimizin kurtuluşu için kurbanlar kesilerek dualarda bulunduğumuzu arz eyleriz, ferman.

Belediye Reisi Mehmed.”⁵⁹²

Kırşehir’den Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 26 Eylül 1921

Gazilik ve müşirlik unvanları münasebetiyle tebriklerimi arz eyler ve başarılarının devamı için dua ederiz ferman.

Telgrafçı Yusuf, Telgrafçı Hasan, Telgrafçı Mehmet, Telgrafçı Hıfzı.”⁵⁹³

Kırşehir’den Mustafa Kemal Paşa’nın Müşirlik ve Gaziliklerini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 27 Eylül 1921

Manevi mükâfatı müşirlik rütbesinden daha yüksek olan muzafferiyetinizle mübarek unvanınızı tebrik ederiz.

Lem’an Cemil, Cemil Sena.”⁵⁹⁴

50- Millî Mücadele’de Konya ve Konyalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Mondros Ateşkes Anlaşması’ndan sonra Antalya’yı işgal ederek niyetlerini gösteren İtalyanlar yeni işgaller için cesaret kazandılar. İtalya, 500 mevcutlu ve makinalı tüfeklerle donatılmış bir taburu yüksek rütbeli bir subay komutasında, Haydarpaşa İstasyonundan trenle Konya’ya sevk etti. Bu kuvvet 24/25 Nisan 1919 gecesi Konya’ya vararak şehri işgal etti. İtalyanlar yerleşmeye başladıkları erkek öğretmen okulunu bir

⁵⁹² Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

⁵⁹³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-48; C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4- 50.

⁵⁹⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-38.

kale gibi tahkime çalışıyorlardı. Bölgede ekonomik çıkar sağlamak ve sömürge olarak kullanmak amacıyla olan İtalyan askerleriyle silahlı mücadele yapılmamıştır. Akşehir’e kadar gelerek devriye görevi üstlenen İtalyan askerleri Konya kent merkezinde kayda değer bir faaliyette bulunmamışlardır. Batı Cephesi’nde Yunanlılara karşı İnönü Savaşlarının kazanıldığı günlerde İtilaf Devletleriyle anlaşmazlığa düşen İtalya, işgalden vazgeçerek 20 Mart 1920’de Konya’yı boşaltmıştır.

Konya işgalden kurtulmuştu ancak hemen batısındaki bölgelerde Yunan işgali ve kötülükleri Konya ufuklarından eksik olmuyordu. Bu yüzden Konyalılar Batı Cephesi’ne her yönüyle yardım etmek ve ilan edilmiş olan cihada katılmak zorundaydılar. Cepheden dönen yaralı gazilere Konyalılar bakıyor, kendi aralarında topladıkları gıda ve elbiseleri askerlere gönderiyorlardı. İlgin Kaymakamı Abdulkadir Bey, iki yüz kişilik bir askeri müfrezenin bir aylık ekmeğini ve süvari bölüğü hayvanlarının yirmi günlük arpasını bağış olarak vermek suretiyle hamiyet göstermiş olduğundan kendisi orduca gümüş liyakat madalyası ile taltif ve taktir edilmiştir.⁵⁹⁵

Konya Valisi Galip Paşa, Sakarya Savaşı öncesi vilayette bir seyahate çıkarak teftişte bulundu. Cephenin tam gerisinde olan Akşehir’de ahali bütün mevcut kuvvetiyle ordunun muzafferiyeti için çalışmaktaydı. Metin bir şekilde Allah’a dua eden Akşehirliler bu uğurda her şeylerini fedaya hazır olduklarını ifade etmekteydiler. Vali, İlgin ve Kadınhanı’nda yaptığı gezilerde halkın orduya duacı olduğu ve yoksulluğa rağmen elinden gelen desteği yapacağını gördüğünü halkın bu harbin gayesinin İslamiyeti imha etmek olduğunu çok iyi bildiğini vatanın muhafazası için çalıştığını ifade etti.⁵⁹⁶ Konyalılar savaştan önce beş bin lira topladılar. Orduya on iki bin lira değerinde yüz at hediye ettiler.⁵⁹⁷

Sakarya Savaşı’ndan sonra, Konya’da ordunun Sakarya’daki zaferi şenliklerle kutlanmıştır. Konya Ereğlisi’nde gönüllü alaylar toplanarak orduya hediyeler göndermiştir.⁵⁹⁸ Yine bu zaferden sonra Müdafaa-i Hukuk Ereğli Şubesi Reisi Ağazade Osman Efendi’nin idaresinde olarak ellerinde “Ereğli’den İzmir’e” ibaresi yazılı bayrağı taşıyan 105 gönüllü Ereğli’den Konya’ya gelmiştir ve özel merasim ile karşılanmışlardır.⁵⁹⁹

Büyük Taarruzdan sonra da, 5 Eylül 1922 Salı akşamı Konya’da büyük kutlamalar yapıldı. Şehirde misafir olarak bulunan Edirne Mebusu Mehmet Şeref Bey,

⁵⁹⁵ Bolu Gazetesi, 21 Nisan 1921, No: 341.

⁵⁹⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Ağustos 1921, No:270.

⁵⁹⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 27 Ağustos 1921, No: 274.

⁵⁹⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 14 Eylül 1921, No:292; 18 Eylül 1921, No: 296; Açıksöz, 8 Eylül 1921 No:1062.

⁵⁹⁹ Ögüd, 17 Eylül 1921, Sayı:763.

Konya’da gördüğü bu kutlamalar karşısında çok duygulanmış ve düşüncelerini Türkiye Büyük Millet Meclisine aktarmıştır.⁶⁰⁰

Konya Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde şu isimlerle temsil edildi:

Hacı Bekir (Sümer), Kazım Hüsnü, Mehmet Vehbi (Çelik), Musa Kazım (Göksu), Ömer Vehbi (Büyükyalvaç), Refik (Koraltan), Abdülhalim Çelebi, Arif (Baysal), Rıfat (Saatçi), Hulusi (Göksu).

İlgın’dan Yaralıları Ziyaret Heyeti Namına Feyyaz Ali’den 20 Kasım 1920

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Konya’da dört hastanede sekiz subay yüz elli altı nefer olmak üzere 164 yaralı ile 122 hasta ziyaret edilmiş ve meclis-i alinin selamı tebliği olunmuştur. Bu muameleden dolayı son derece duygulanan yaralıları ve gazileri ve hastaların heyet-i celileye karşı gösterdikleri şükran hislerini arza bizi aracı koyduklarını arz ederiz.”⁶⁰¹

Akşehir’den 18 Kasım 1920 Tarihinde Heyet Adına İzmit Mebusu Haydar Bey’in Büyük Millet Meclisine Telgrafı

Karahisar’da üç hastane dahilinde beş subay ve otuz beş nefer yaralı gazi ile yüz yetmiş bir hasta efrad ziyaret edilerek meclisin selamı tebliği edildi. Yaralıların ve hastaların tedavileri için büyük bir itina gösteriliyor. Yaralıları ve hastaları meclisimize saygı ve selamlarını sunuyorlar.”⁶⁰²

Birinci İnönü Zaferi Üzerine TBMM Garp Cephesi Kumandanlığına Çekilen Kutlama Telgrafı

“Eskişehir’den Garp Cephesi Kumandanlığı’na 15 Ocak 1921

Konya’da bulunan Şeyh Senusi Hazretlerinden ordumuzun elde ettiği parlak muzafferiyetin tebrikini ihtiva eden telgrafnamenin bir sureti leffen arz ve takdim olundu efendim.

Mutasarrıf Vekili”.”⁶⁰³

“Telgraf Sureti

Bize karşı gösterilen hulus ve muhabbete büyük teşekkür ederim. Bütün memurlar ve memleketin eşrafına da teşekkürlerimin ıblağı rica olunur. Sizi ve umum

⁶⁰⁰ Babalık, 6 Eylül 1922 Sayı:984.

⁶⁰¹ TBMM Arşivi. Dosya: 2, B No:21/2.

⁶⁰² TBMM Arşivi. Dosya: 2, B No:21/3.

⁶⁰³ ATASE. ISH. K: 661, G: 21, B:1.

Müslümanları İslamiyetin yegane ordusunun elde ettiği muzafferiyetten dolayı tebrik eder, kurtuluş ve necatın devamına dualar ederim. Sizlere ve tarafınızda bulunan umum Müslümanlara selamımın ıblağı.⁶⁰⁴

“Konya’daki Muhacir Adanalıların Tezahüratı

Adana’da Fransızların ahaliden cebren rey topladıklarını haber alan Konya’daki binlerce Adanalı hükümet meydanında toplanarak tezahurat-ı milliyelerini galeyanlı bir surette izhar ederek “Asıl Adanalıların hal-i muhaceretde bulunduğunu beyan ve bu babdaki protestoların bilumum devletlere ıblağını hükümetten temenni eylemişlerdir.”⁶⁰⁵

Akşehirliilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Bağlı Olduklarına Dair Telgrafları

“Akşehir’den Müdafaa-i Milliye Vekaletine Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 4 Nisan 1921

Konya’nın muhterem Valisi Galip Paşa hazretlerinden kazamız belediye riyaseti vasıtasıyla bize tebliğ kılınan telgrafnamede yazılı maddelerin hiç birisi gerçek değildir, sırf yalandır. Kazamız halkı üzerine düşen her türlü fedakarlığı yapmaktadır ve yapacaktır. Milli meclisimizin yanındayız.

Akşehir Kadısı Mehmed ve 20 imza.⁶⁰⁶

İkinci İnönü Zaferi Üzerine Kadınhanı’ndan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafi

“Kadınhanı’ndan Cenup Cephesi Kumandanı Muhterem Refet Paşa Hazretleri’ne Bir Sureti Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 17 Nisan 1921

Cesarete Hazret-i Ali’sin, düşmanı takipte Yıldırımsın, dine hizmette Hazret-i Muhammed Sevgili bir ümmetisin. Dini kurtaran vatanı müdafaa ettin. Dini bütün imanı kavi bir Müslümansın, düşmanı kaçırdın, o kaçarken kurtulamaz çünkü Hazret-i Allah senin yardımcındır. Takdis ve Takdir etmeye cümle bulamıyorum. Bütün kalbimle diyorum koca Refet Paşa sen yaşa. İslamiyet’i ebedi zaferlere nail ettin arslan yürekli Türk’ün Medar-ı İftiharı Refet Paşa.

Kadınhan’lı Hafız Enver Kadınhan’ı Telgraf Müdürü Mehmet Hilmi.⁶⁰⁷

⁶⁰⁴ ATASE. İSH. K: 661, G: 21, B:1-1.

⁶⁰⁵ Gaye-i Milliye (Sivas), 6 Mart 1921, Yıl:1, Sayı:3.

⁶⁰⁶ ATASE. İSH. K:567, G:126, B:1-14, 1-14a.

⁶⁰⁷ ATASE. K:746, G:126, B:1-1.

Sakarya Savaşı Günlerinde Akşehir'den Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Bugün şehrimiz büyük bir vatanperver galeyana şahit olmuştur. Yapılan davet üzerine öğleden sonra bütün memleket halkı hükümet meydanına toplanmış ve ordumuzun bilhassa son zamanlarda gösterdiği kahramanlıklardan dolayı selam ve teşekkürlerini takdim ve mukaddes milli davamızın tamamen başarıya ulaşmasına kadar ordumuza yardım olacağını bu uğurda bütün maddi, manevi varlığını sarf edeceğini millet cihana ilan eylemiştir.

Miting Heyeti Reisi Ali, Belediye Reisi Rüşdü, Müdafaa-i Hukuk Reisi Tevfik.”⁶⁰⁸

Sakarya Savaşı Günlerinde Sultaniye (Karapınar)'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Sultaniye (Karapınar)'den Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Kırılacak başlarında kötü kralları olduğu halde Ayineroz Papazlarına kadar celb ettikleri bir kitle ile mukaddes topraklarımızı çiğneyen Yunanlıların alçakça vuku bulan taarruzlarını Cenab-ı Hakk'ın ve Peygamber Efendimizin ruhaniyetinin yardımıyla defalarca durduran ve en yakın zamanda mel'un leşlerinin binlercesini yerler sermek suretiyle son dersi de verecek olan kahraman ve azimkar ordumuzun Başkumandanından son neferine kadar kazamız halkının muzafferiyet duaları ile hürmetlerini arz eyeriz. Bu mukaddes cihada malen ve bedenen her Müslüman ferd farz olan vazifenin tereddütsüz yerine getirileceğine dair içtima eden bütün kaza halkı ahd ve misak etmiş ve kazamızda bu maksat uğruna çalışmayan çoluk çocuk bile kalmamış olduğunu umum kazamız halkı namına arz ve tebliğini istirham eylerim.

Sultaniye Belediye Reisi Süleyman.”⁶⁰⁹

Sakarya Savaşı Günlerinde Seydişehir'den Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Ağustos 1921

⁶⁰⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 28 Ağustos 1921, No: 275; Açıklık, 28 Ağustos 1921, No:268.

⁶⁰⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 27 Ağustos 1921, No: 274.

Bugün binlerce ahali toplanarak hayat ve istiklalimize tecavüz eden Yunanlıların kahrolması muhterem ordumuzun muzafferiyetinin tamamlaması hakkında tekrar Cenab-ı Haktan niyazda bulunuldu. Din ve vatanın muhafazası uğrunda giriştiğimiz cihatta her türlü fedakârlıktan çekinmemek suretiyle ilelebet sebat edeceğimizi ve bütün varlığımızı fedaya hazır bulunduğumuzu memleket namına arz ederiz. Hücumlarını gazanferane durdurmaya muvaffak olan ve yakın zamanda bu alçak düşmanı vatanımızdan çıkaracağına emin bulunduğumuz ordumuzun kumandanlarıyla, subay ve asker kardeşlerimize hürmet ve selamlarımızın da takdimini rica eyleriz.

Seydişehir Kadısı Hakkı, Belediye Reis Remzi, Müdafaa-i Hukuk Reisi Nafiz Ulemeden: Mehmet Nuri, Rasih, Eşraftan: Osman, Azmi, Adil.”⁶¹⁰

Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Kadınhanı’ndan Gönderilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Ağustos 1921

İstiklal ve hayatımızı mahvetmek ve yegâne İslamiyet hamisi olan devletimizi ortadan kaldırmak ve milletimizi esarete mahkûm etmek gayelerini hedefleyen ve Hac’ın Hilal’e ebedi düşmanlığını gösteren ırz, namus ve milli mukaddeslerimizi çiğneyen, insanlığın en alçak ve hunhar sürüsü olan Yunanlılara karşı vazifesini pek kahramanca ifa eden ordumuzun en büyük kumandanından en küçük neferine kadar minnettarlıklarını arz eyleyen halkımız hükümet önünde toplanarak aşağıdaki kararları almıştır:

1-Anavatomızın içlerine kadar uzanan sürülere karşı müdafaada bulunan muazzam ordumuzun en büyük kumandanlarından başlayarak bir tek neferine varıncaya kadar hürmet ve tazimlerimizin iletilmesini,

2-Namusumuzu, dini ve milli mukadderatımızı mahv etmek üzere yapılan ve ismine de Sevr Muahedesi denilen o esaret zincirini kırmak ve Misak-ı Milli dairesinde bir sulh yapılıncaya kadar cihadımıza devam etmek ve bu uğurda taş üstünde taş ve omuz üstünde baş kalmayıncaya kadar çalışmak azmindeyiz.

3-Bütün dünyanın bilmesi icab eder ki, her kuvvetin üstünde olan Cenab-ı Hakk’ın büyüklüğüne Peygamber Efendimizin ruhaniyetine dayanan ordumuz pek yakında düşmana kesin darbeyi indirecektir. Çünkü iki senden beri medeniyet perdesi altında yapılan kötülükler ve zulümler gayretullaha dokunmuş bütün milletin metin bir iman ile silaha sarılmasına sebep olmuştur. Bu kararların medeniyet alemine tebliğine aracılığınızı rica eyleriz.

⁶¹⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 11 Eylül 1921. No:289.

Müftü Osman Zeki, Belediye Reisi ve Hilal-i Ahmer Reisi İhsan, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hacı Yahya.”⁶¹¹

Sakarya Zaferi’ni Tebrik İçin Konya’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine ve Garp Cephesi Kumandanlığına 11 Eylül 1921

Allah’ın yardım ve lütfu ile ve Kumandanlığınızın eseriyle cesur ve kutlu ordumuzun vatanın kurtarılması milli davamızın sonuçlandırılması emrinde nihai zaferi müjdeleyen başarıyı ve zaferlerinizi kutlar, ilmi, askeri, mülki ve umumi mekteplerin iştirakiyle bütün Konya halkı tarafından şimdi hükümet konağı önünde büyük tezahüratta bulunmuş ve muvaffakiyetin devamı duaları edilmiştir. Zat-ı Sami-i Riyaset Penahi ve kumandaniyelerine, ordumuza, Büyük Millet Meclisimize gerek şahsım gerek bütün vilayet şehir ve havalisi namına hürmetler tebrikler arz ederim efendim.

Konya Valisi ve Havalisi Kumandanı Galip.”⁶¹²

Garp Cephesi’nin Konya Valiliğine Cevabı

“Konya valisi ve Havalisi Kumandanı Galip Paşa Hazretlerine 15 Eylül 1921

Ordumuzun emsalsiz fedakârlığıyla elde edilen muzafferiyetten dolayı vaki olan tebriklerinize şükranlarımı arz eder düşmanla çarpışırken gerek zatınız ve gerekse Konya havalisi halkının fedek övgüye layık mesaisinin bu muzafferiyeti kazanmakta büyük tesiri olduğunu arz ederim.

Garp Cephesi Karargâhında İsmet.”⁶¹³

Sakarya Zaferi Sonrası Konya’da Seferberlik

“Konya’dan “Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine 13 Eylül 1921

Düşmanın gerilerine faaliyet icra etmek üzere Konya ve havalisi kumandanlığından gönderilen 12 Eylül 1921 tarihli emirleriyle eli silah tutan efrattan teşkil edilmekte olan milli kuvvetlere at, silah ve cephanesiyle gerek piyade ve gerekse süvari olarak dahil olmak isteyen 317 (1902) doğumlulardan oluşan bir kuvvetin teşkil edileceği şüphesiz olduğundan bu konudaki iradelerine intizar olunur.

Ahz-ı Asker Reisi Vekili Abdullah.”⁶¹⁴

⁶¹¹ Hâkimiyet-i Milliye, 28 Ağustos 1921, No: 275; Açıksöz, 28 Ağustos 1921, No:268.

⁶¹² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-92; ATASE. İSH. K:1176, G:104, B:1-a.

⁶¹³ ATASE. K:1176, G:104, B:1.

⁶¹⁴ ATASE. K:1224, G:43, B:1.

Müdafaa-i Milliye Vekili Refet Paşa'nın Beyşehir Ahalisine Teşekkürü

“Müdafaa-i Milliye Vekili Refet Paşa'nın Beyşehir ahalisine teşekkürü 16 Eylül 1921

Beyşehir ahalisinden 16000 liraya mukabil satın alınan yüz seksen sekiz baş hayvan ücretinin alınmayarak bağışlandığı garp cephesi kumandanlığından bildirilmiştir. Milletimizin istiklal harbiniz zaferine nihayete kadar devam ettirmek hususundaki azmine parlak bir delil olan şu âlicenap harekete Büyük Millet Meclisi ordusu namına teşekkür ederim ve mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde bunun halka duyurulmasını rica ederim.

Müdafaa-i Milliye Vekili Refet.”⁶¹⁵

Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa'nın Konyalıları Tebriki

“Konya Vilayetine 18 Eylül 1921

Konya vilayeti ahalisi, en son orduya yüz bin hayvanı bağışlamakla beraber 500 arabada ordu ve hizmete tahsis etmiştir. Konya'nın hamiyetli ahalisine ordu namına teşekkürlerimi takdim ederim.

Garp Cephesi kumandanı İsmet.”⁶¹⁶

Sakarya Zaferi'ni Tebrik İçin Konya'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Asaf Han'dan Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 24 Eylül 1921

Din ve millet yolunda her nevi müşkilatı aşarak büyük gazalarla umum mevcudiyeti bahtiyar ve sarsıntıya uğratılmak istenilen İslam'ın rüknünü payidar eden sizin gibi bir kahramanın gazi ve müşir unvan-ı celiline nail olmasını görmek ve bu vesile ile takdîrkâr Büyük Millet Meclisi ile beraber zat-ı Samilerini tebrik etmek bendeniz için pek büyük bir bahtiyarlıktır efendim.”⁶¹⁷

Sakarya Zaferi'ni Tebrik İçin Iğın'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 11 Eylül 1921

⁶¹⁵ İleri, 19 Eylül 1921, No:1307.

⁶¹⁶ İleri, 19 Eylül 1921, No:1307.

⁶¹⁷ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-15.

Akd olunan heyecanlı bir içtimada Yunan faciaları nefretle yad ve ordumuzun muzafferiyetine dua edildi. Misak-ı Millînin muhafazasına ve hükümlerinin yerine getirilmesine kadar mücadelede sebata ve bu yolda varımızı yoğumuzu fedaya ve ordumuzun kumandan, efrat ve subaylarına şükranlarımızı arz ederiz.”⁶¹⁸

Sakarya Zaferini Tebrik İçin Ilgın’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Matbuata 10 Eylül 1921

Bugün cami-i kebirde öğle namazı kılındıktan sonra hükümet dairesi önünde binlerce kadın, erkek, çoluk, çocuk dahil olduğu halde heyecanlı bir içtima akdedildi. Yalnız Türk ve Müslüman kalplerini değil bütün beşeriyeti de titretecek derecede zulümler yapan ve girdiği yerleri yakan, masumlara varıncaya kadar din ve kan kardeşlerimizi katliam eden, mukaddesatımızı hayat hakkımızı imha eden Yunanlıların hücumlarını Allah’ın yardımı ile defetmekte olan gazi ordumuzun kesin zafere ulaşması için dualar okundu. Dualarının kabul edildiğine kesin emin olan halk aşağıdaki kararların ait oldukları yerlere iletilmesini ve ilanını rica ederler:

Misak-ı Millînin tamamen tahakkukuna kadar cihadımızda devam ve sebat edeceğiz. Bu alçak düşmanın hücumlarını kırmaya ve hain maksadını sonuçsuz bırakmaya muvaffak olan ve kısa bir müddet zarfında bize kesin zaferi müjdeleyeceklerine şüphe olmayan muhterem kumandanlarımıza ve cesur asker kardeşlerimize hürmet ve selamlarımızı takdim ederiz.

Belediye ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Mehmed Ali, Azalar: İsmail, Bekir.”⁶¹⁹

Sakarya Zaferi’ni Tebrik İçin Ilgın’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Eylül 1921

Ana vatana saldıran hain düşmanın şanlı ordumuzun cesareti önünde kesin bir mağlubiyete uğrayarak her taraftan geri çekilmeye başladığı müjdesi kazamıza vasil oldu. Bu şanlı muvaffakiyetin ilanı halkta birkaç günden beri mevcut olan memnuniyet hissini bir kat daha arttırdı. Haberin ilanından beri meydana gelen şevk ve mutluluk belediye meydanında yapılan umumi bir toplantıda mektep talebelerinin katılmasıyla son dereceye ulaşmış, ecdadın varisi olduğu bu defa da ispatlayan ordumuzun başarılarının

⁶¹⁸ Açıksöz, 13 Eylül 1921, No:282.

⁶¹⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 12 Eylül 1921, No: 290.

devamına dualar edilmiştir. Bugün umumi sevinç devam etmektedir, akşam da fener alayı düzenlenerek sokaklarda gösteriler yapılacaktır, aynı zamanda Camilerde şehit kardeşlerimizin ruhlarına ithaf edilmek üzere Mevlüd-i Şerifler okunacağı maruzdur.

Ilgın Belediye Reisi Ali, Müdafaa-i Hukuk Reisi Mehmed Ali.”⁶²⁰

Sakarya Zaferi’ni Tebrik İçin Bozkır’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 19 Eylül 1921

Bugün hükümet meydanında binlerce ahali içtima ederek dini ve milli mevcudiyetimizi imha etmek mel’un maksadıyla vatanımıza giren sefil düşmanı arslanca darbeleriyle kahretmekte olan muazzam ordumuzun yerine getirmekte olduğu muazzam vazifeye cephe gerisinde bulunan bizler bütün mevcudiyetimizle iştirak ve bu uğurda hayatımızda dahil olduğu halde, varımızı yoğunuzu fedaya ahd ve yemin eylediğimizi, milli ve meşru hükümetimizin bütün emir ve tekliflerini büyük bir sevinç ve istekle yerine getireceğimizi vaad eder ve muzaffer ordumuzun muazzez başkumandanıyla kahraman kumanda heyetine ve bütün subay ve erlerine kalbi ve samimi şükranlarımızla selam ve hürmetlerimizin takdimine vasıta olmanızı rica ederiz.

Ahali namına Belediye Reisi Abdullah, Müdafaa-i Hukuk Reisi Müftü Hasan, Tenvir ve İrşat Heyeti Reisi Mehmet, eşraftan: Hacı Mustafa, Tahir, Mehmet, Ali, Hafız Şevki, Mehmet Hilmi.”⁶²¹

Bozkır’dan Mustafa Kemal Paşa’yı Tebrik Telgrafı

“TBMM Reisi Muazzam Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 25 Eylül 1921

Uhdenizde müşirlik rütbesiyle gazilik unvanının tevcih buyrulduğunu tam bir sevinçle ajansta okudum. Tebriklerimi ve tazimlerimi arzla şeref duyarım.

Bozkır Tahrirat Kâtibi Hüsnü.”⁶²²

Sakarya Zaferi’ni Tebrik İçin Akşehir’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Muhterem Reisi Yüce Başkumandanımız Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 25 Eylül 1921

⁶²⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

⁶²¹ Hâkimiyet-i Milliye, 13 Eylül 1921, No: 291.

⁶²² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-212.

Mazlum milletimizin mahkumiyet beratı mesabesinde olan meş'um mütarekenin kara günlerinde şayan-ı takdir bir azim ile hiç yoktan şanlı bir mevcudiyet meydana getirerek zulüm ve istibdat âleminin İslam'ın ışığını söndürmek emeliyle Türk hakimiyetini imha etmek melun maksadını taşıyan vahşet ordusunun Sakarya muharebelerinde müstesna dehanızla kahr ve münhezim ve bu suretle milyonlarca ehl-i İslam'ın esaretten kurtaran Mübaccel gazanızı ve Büyük Millet Meclisi tarafından bu kere uhdenize verilen gazilik unvanı ile müşirlik rütbesini tebrik ve takdis eder muvaffakiyetlerinizin devamını Yüce Hüda'dan niyaz eyleriz muhterem kumandanımız.

Akşehir Kaymakamı Abidin, Müftü Ahmet Hilmi, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Tevfik, Eşraftan Abdullah, Gençler Cemiyeti Reisi Sami Reşat.⁶²³

Sakarya Zaferi'ni Tebrik İçin Akşehir'den Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Müşir Gazi Başkumandan Paşa Hazretlerine
24 Eylül 1921

Zulüm altından inleyen İslam yıldızı güçlü imanlarıyla tekrar paralamaya başladı. Dindarane büyük muvaffakiyetlerinizle saltanatın kurucusu ve yenileyicisi unvanını vermek yanlış olmaz. Müşirlik ve gazilik unvanlarının verilmesi milletin teveccühlerinin tezahüründen ibarettir. Yoksa yüce sahsınız bu mansıbları zaten çoktan aştınız. Bu babda İslam âlemi için hayırlı olan unvanlarınızı tebrik ederim ferman.

Akşehir Belediye Reisi Rüşdü.⁶²⁴

Adana'nın Kurtuluşu Üzerine Konya'dan Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Konya'dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 21 Ekim 1921

Türk ve İslam tarihinden koparılmak istenilen mukaddes bir sahifeyi ki feyizkar Adana'mızdır, kudretli elinizle himaye ve koruduğunuz bu kutlu vesile ile de büyük gayenin yüksek reisini, başkumandanını Konya Belediye Heyeti bütün memleket namına selamlamakla iftihar eder ferman.

Konya Belediye Heyeti Namına Belediye Meclisi”⁶²⁵

⁶²³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-216.

⁶²⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-218.

⁶²⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-8.

Adana'nın Kurtuluşu Üzerine Konya'dan Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Konya’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 21 Ekim 1921

Türk’ün muazzam gayesini kendisine hedef göstererek tarihini yüksek kalbinde taşıyan büyük kumandanlara sevgili Adana’mızın kurtarılması suretiyle de şükranlarımızı ve minnettarlıklarımızı arz eyleriz ferman.

Türkleri Yükseltme Cemiyeti Namına Reis-i Sami Abdülkadir.”⁶²⁶

Kadınhanı’ndan Çanakkale Muharebeleri Arıburnu Başarısının Yıl Dönümünü Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 25 Nisan 1922

Küçük bir işaretinizle kayıtsız şartsız ölen arkadaşlarımın henüz kemiklerine bile Gelibolu’da yer vermeye razı olmayan düşmanlarımız Çanakkale muharebeleri diye zat-ı Samilerini tebrik ettiler. Bendeniz de Arıburnu çıkarmasının yıldönümü vesilesiyle bir türlü gözümün önünden uzaklaşmayan bu şehit arkadaşlarımın hak ve şereflerinin muhafazasını millet ve şüheda namına söz söylemeye salâhiyettar olan zat-ı devletlerinden istirhamı vicdani bir vecibe bildim. Pur Ümit ellerinizden öperim.

İkinci Süvari Fırkası K. Ahmet Zeki.”⁶²⁷

Bozkır’dan İkinci İnönü Muzafferiyeti’nin Sene-i Devriyesi Münasebetiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 31 Mart 1922

İkinci İnönü muzafferiyetinin sene-i devriyesi münasebetiyle hükümet meydanında binlerce halk içtima ederek bugünü takdir ve tes’id ederek kahraman ordumuzu tebrikle karşılar. Bu meyanda hükümetimize vaki olan mütareke teklifini de önümüze koyarak insanlık üstü fedakarlıkla elde edilen başarıların Mondros mütarekesinin değişik bir şekli olan bu mütarekenin kabul edilmemesi kararlaştırılmıştır. Ancak milletimizin tam bağımsızlığı için yapılacak bir görüşme olacaksa o şartla mütareke kabul edilebilir. Aksi taktirde bu teklifin katiyen reddiyle Misak-ı Millimize uymayan şartların yırtılmasına kadar kahraman ordumuza her zaman yardım edeceğimizi arz ile

⁶²⁶ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-10.

⁶²⁷ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-31.

selam ve şükranımızın ordumuza iletilmesini bütün Bozkır ahalisi namına istirham ve rica ederiz. Ayrıca ordumuzun muzafferiyeti için devamını duen ve niyaz eylediğimizin arzına cesaret eyleriz.

Müdafaa-i Hukuk Reisi Hüseyin Hulusi, Belediye Reisi Abdullah, Ulemeden Mehmet Ali, Abdullah, Eşraftan Mehmet.”⁶²⁸

Akşehir’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Savaşa Devam Edilmesi Konusunda Gönderilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 1 Nisan 1922

Bugün on bini müteceviz ahali toplanarak önde ulema, eşraf ve memleketin önde gelenleri bulunduğu halde sancaklarla şehrin her tarafı dolaşarak akdedilen mitingde (Mondros) mütareke namesini andıran mütareke teklifinin her yönüyle reddedilmesi gerektiğini ve bu mütareke namenin milletin hayat-ı istiklalini mahv için tertip edilmiş bir tuzaktan ibaret olduğu ve milli emellerimizi ihtiva etmeyen hiçbir mütareke ve sulhun kabulünde millet mazur bulunduğunu ve mukaddes Misak-ı Millimiz kabul edilmedikçe ve muhteris düşman vatanımızın temiz topraklarından tamamıyla çekilmedikçe silahlı terk edemeyeceğimizi ve kahraman ordumuza milli hükümetimize yardımdan bir an geri durmayıp malen, beden her türlü fedakârlığa amade bulunduğumuzu tek gönül ve tek dil olarak ifade ile ahd ve misak eylediğimizi arza cesaret eyleriz ferman.

Miting Heyeti, Akşehir Belediye Reisi Rüşdü, Hacıkarazade Mehmet, Akağazade Abdullah, Türk Salihzade Zeki Cezmi.”

C. 1 Nisan 1922

Tezahürat-ı vakıa mucib-i şükrandır. Milletin azim ve fedakarlığı ile Büyük Millet Meclisi hükümeti vatanın tam olarak kurtarılmasına matuf olan kutlu gayesini elde edinceye kadar mücadelesine devam edecektir. Bu noktanın halka açıklanmasını rica ederim.

Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal.”⁶²⁹

⁶²⁸ C.A. A:III-3, D:14, F:14-1.

⁶²⁹ C.A. A:III-3, D:14, F:14.

51- Millî Mücadele’de Kütahya ve Kütahyalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

İzmir’in 15 Mayıs 1919’da Yunanlılar tarafından işgali ve düşman kuvvetlerinin Anadolu içlerine doğru ilerlemeye başlaması üzerine bütün yurttta olduğu gibi Kütahya’da da Kuva-yı Milliye teşkilatı kuruldu ve 20 Eylül 1919’da faaliyetlerine başladı. Kurulan teşkilat halktan maddi ve manevi büyük destek gördü. Teşkilat başkanı askerlik şubesi reisi Nüzhet Bey’dir. Kütahya’daki diğer bir Kuva-yı Milliye reisi Piriştineli İsmail Hakkı Bey’dir. Onun bölgeye gelmesi ve müdafaa-i hukuk teşkilatı ile birlikte çalışması sonucu 21 Temmuz 1920’de “Kütahya Millî Taburları” teşkil edildi. 6 Ağustos 1920’de Afyon’da bulunan Mustafa Kemal Paşa, İsmail Hakkı Bey’in daveti üzerine Kütahya’ya geldi ve tren istasyonunda “Kütahya Millî Alayını” teftiş ederek takdirlerini bildirdi. Kütahya’da birkaç saat kalan TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa, ayrılırken, Mutasarrıf Said Bey’e Kütahya halkına karşı takdirlerini bildiren bir yazı vermiştir.

“Kütahya Mutasarrıfı Said Beyefendiye 6 Ağustos 1920

Büyük Millet Meclisinin selam ve saygılarını muhterem halkımıza, kahraman orduya ve hamiyetkar memurlara tebliğ etmek üzere Kütahya’yı dahi ziyaret eden heyetimiz, burada gördüğü mefhabetbahş ve itmi’nannaver samimi ve büyük tezahürattan dolayı fevkalade müftehir ve mesrurdur. Vatanperver Kütahya ahalisinin mali fedakârlığı, maddi ve manevi yardım ve mesaisiyle beş on gün zarfında hazırlanan ve teçhiz edilen binlerce mevcuda ulaşan askeri kıtaların giriştiğimiz dini, milli, vatani mücadelede muzafferiyetimizi temin edecek kahraman bir zümre olarak fedakârlıklarını göstereceğinden eminiz. Gerek zat-ı alileriyle Müdafaa-i Hukuk gayyürtüyesini gerek umum Kütahya halkının mucib-i mübahat olan yardımlarından dolayı hissettiğimiz şükranı, Büyük Millet Meclisi namına beyan ile arz-ı veda eder ve iş bu hislerimizin aynen bütün ahaliye tebliğ buyurulmasını rica ederiz.

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal”

Kütahya-Eskişehir muharebeleri sırasında hazırlıklarını henüz tamamlayamamış olan Türk ordusunun muharebe şartları gereği Sakarya nehrinin doğusuna çekilmesi sonucunda 17 Temmuz 1921 tarihinde Kütahya Yunanlılar tarafından işgal edildi, bir yıl sonra 26 Ağustos 1922’de başlayan Büyük Taarruz ve 30 Ağustos tarihinde yapılan Başkumandanlık Meydan Muharebesi sonucunda Yunan ordusu dağıldı. Aynı gün Türk birlikleri Kütahya’ya girdi, işgal devresi sona erdi ve Kütahya Türk hâkimiyetine girdi.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kütahya’nın gayretli mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Hocazade Ragıp (Soysal), Haydar Bey, Besim (Atalay), Cemil (Altay), Cevdet İsrâp (Barlas), Şeyh Seyfi (Aydın).

Kütahya'dan 17 Kasım 1920 Tarihinde Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine Hastaneleri Ziyaret Eden Milletvekilleri Tarafından Çekilen Telgraf

“Kütahya’da hastane ittihaz olunan üç bina dahilinde yirmi yaralı ve yüz yirmi yedisi züefa olmak üzere mevcut gazi mecruhlarla hastalarımız tek tek ziyaret edilmiş ve meclis-i alinin selamı tebliğ edilmiştir. Yaralı ve hastalarımızın sıhhi durumları şayan-ı memnuniyet bulunduğunu ve ikmaline tevessül olunan bazı noksanlıkları müstesna olmak üzere hastanelerin nazar-ı dikkate ihtimam ve yaralılar ve hastaların tedavisine iltizam edilmiş olduğunu arz ederiz.

Yozgad Mebusu Feyyaz Ali, İzmit Mebusu Hamdi, Kütahya Mebusu Cevdet.”⁶³⁰

Kütahya'dan İkinci İnönü Zaferini Tebrik Telgrafı

“Kütahya Mutasarrıfı Rahmi Bey’den Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine
2 Nisan 1921

Büyük İkinci İnönü muzafferiyetini tebciyen bugün hükümet ve kışla meydanlarında alınlarında birer sevinç zafer ellerinde şanlı bayrağımız taşınmakta olduğu halde içtima eden bütün kasaba ahalisi Büyük Millet Meclisi büyük reisi ile azalarına kahraman ordumuzun muzaffer kılıçları arşın bile görmeye layık olduğu büyük kumandanlarıyla erkân ve efradına şükranlarını ve tebriklerini arz ve muvaffakiyetlerinin devamı temennilerini içeren nutuk ve neşideler ve samimi dualar ibraz edildiği ve bu gece için de parlak fener alayları tertip edilmekte olduğu.”⁶³¹

Kütahya Mebusu Besim Atalay Bey’den Gelen, Düşmanın Uşak’ta Ailesini Şehit Ettiğine Dair Telgraf

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Alçak düşman Uşak’tan çekilirken validemi ve hemşiremi kurşunla şehit etmiş, evlerimi, dükkânlarımı yakmıştır. Memleket haraptır. Namussuzlar ancak yerlerde kül, yüreklerde kin bırakmışlardır. 17 Eylül 1922.

Kütahya Mebusu Besim Atalay.”⁶³²

⁶³⁰ TBMM Arşivi. Telgraflar-2, B No:21/1.

⁶³¹ ATASE. İSH. K:567, G:126, B:1-28; Gaye-i Milliye (Sivas), 8 Nisan 1337, Yıl:1, Sayı:27.

⁶³² TBMM. ZC. Cilt: 23, İçtima: 105, (20 Eylül 1922).

Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Gediz Ahalisinin Büyük Millet Meclisine, Orduya ve Başkumandana Teşekkür Etiklerine Dair Takriri

“Riyaseti Celileye 20 Eylül 1922

Seçim dairemden olup kırk bin nüfusu ihtiva eden Gediz kazası umumi sakinleri namına Gediz Belediye Reisi Edhem Beyden aldığım bir telgrafta gerek kendilerinin ve gerek vatanın diğer işgal edilmiş kısımlarının vahşi, zalim, alçak Yunanlıların pis ayaklarından kurtarıldığından dolayı Büyük Millet Meclisine ve subaylarıyla ordumuzun bütün kumanda heyetiyle Gazi Başkumandan Paşa Hazretlerine ve muzaffer, seçi ordumuzun şanlı Mehmetçiklerine derin bir samimiyetle arzı şükran edilmekte olduğundan, keyfiyeti Heyeti Celilelerine arza aracılıkla iftihar eylerim efendim.

Kütahya Mebusu Cemil.”⁶³³

52- Millî Mücadele’de Malatya ve Malatyalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Millî Mücadele döneminde Malatya daha çok Ali Galip Olayı ile ön plana çıkmıştır. Elazığ Valisi Ali Galip Sivas Kongresini basarak dağıtmak ve Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını tutuklamak istemiş, bu işe de kendi idaresi altında bulunan Malatya Mutasarrıfını ve bu bölgedeki aşiretlerini dahil etmiştir. Elazığ Valisi Ali Galip, Malatya Mutasarrıfı Halil Rami Bedirhan, Bedirhani aşiretinden Celadet, Kamuran ve Süreyya Bedirhan ile İngiliz casusu Binbaşı Noel’in organize edip Malatya’da Kürt aşiretleri ile yaptıkları bir dizi gizli toplantıda bu işi planlamıştı. Suikast organize edildiğini öğrenen Malatyalı telgrafçılar, telgraf ve atlı ulaklarla Mustafa Kemal Paşa’ya haber verdi. Malatyalı telgrafçıların bu kahramanlıklarıyla millî mücadele’nin yolu açıldı, aynı zamanda bu ihanetin ortaya çıkmasıyla ihanetçilerin Malatya’dan kaçırmak istedikleri 6 bin altın da ele geçirilerek millî mücadeleye önemli bir katkı sağlandı. Hekimhan gönüllü alayları toplanarak orduya hediyeler gönderilmiştir.⁶³⁴

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Malatya Mebusları şunlardır:

Mustafa Fevzi (Bilgili), Reşit (Ağar), Hacı Bedir (Fırat) Ağa, Hacı Ragıp (Taner) Ağa, Lütfü (Evliyaoğlu), Sıtkı (Gür).

⁶³³ TBMM. ZC. Cilt: 23, İçtima: 108 (25 Eylül 1922).

⁶³⁴ Hâkimiyet-i Milliye, 18 Eylül 1921, No: 296.

Bedir Ağa Güney Cephesi'ndeki harekâtın devamı nedeniyle 1 Eylül 1921'de Meclis kararıyla izinli sayılarak vatan hizmetini sürdürdü⁶³⁵. Garip Ağa Yozgat ayaklanmasının bastırılmasında vatani hizmet için görevli olarak 13 Temmuz 1920'de izinle Meclisten ayrıldı⁶³⁶. Malatya Mebusları hem kendi bölgelerindeki gelişmelerde hem de diğer bölgelerdeki gelişmelerde ön planda yer almışlardır.

Malatya'dan İkinci İnönü Zaferi Üzerine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Müdafaa-i Milliye Vekâletine, Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 10 Nisan 1921

İnönü İkinci meydan muharebesinde muazzam zaferle, genç ve kahraman ordumuzun Hakk'ın yardımıyla kazandığı muzafferiyeti şu şanlı muvaffakiyete bir ruh-ı baride Osman ve Orhan'ı memnun eden ordunun muhterem kumandanlarına vaki olan muzafferiyetten dolayı Malatya ahalisi namına sonsuz şükranlarımızı arz ederiz.

Umum Ahali namına Belediye Reisi Kenan, Müftü namına Abdurrahman.”⁶³⁷

Malatya Mebuslarının Cepheye Gitmek İstemleri

“Başkumandan Mustafa Kemal Hazretlerine 20 Ağustos 1921

Vatan ve milletimizin kurtarılması namına çekilen seyf-i sarım-ı celaledetinizin muvaffakiyet ve muzafferiyetin devamı hakkındaki daimi dualarımızı ziyaret vesilesiyle de Allah'ın huzuruna iletmek üzere ve mukaddes ordumuza yanında saygılarımızı sunmak ve hemşehrimiz İsmet Paşa hazretlerine de arz-ı tazimat eylemek üzere karargâha gelmemize müsaade buyrulmasını istirham eyleriz.

Malatya Mebusları Lütfü Hacı Bedri, Urfa Mebusu Bozan.”⁶³⁸

Cephe Karargâhından telgrafla mebuslara cevap 21 Ağustos 1921

Karargâhı ziyaret hususundaki âlilerinize teşekkür ederim, ancak teşrifiniz için münasip zamanı bilahare bildiririm efendim. Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal⁶³⁹

Malatya'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Destek Mitingi ve Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 21 Ağustos 1921

⁶³⁵ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.725

⁶³⁶ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.727

⁶³⁷ ATASE. İSH. K:567, G:126, B:1-7.

⁶³⁸ TBMM. Arşivi, Dosya: 2, B 25.

⁶³⁹ C.A.A:III-7, D:18 F:60-1.

Bugün Cami-i Kebir’de binlerce ahalinin iştirakiyle yapılan umumi bir içtimada yalnız vatanımızı işgal ve istila etmek değil hayat hakkımızı da söndürmek, milli şeref ve namusumuzu ayaklar altına almak mel’un emeliyle ana topraklarımızda ilerlemek isteyen hain düşmanın kudurmuş hücumlarına karşı yüksek imanını siper eden kahraman ordumuzun şerefiyle vazifesini yerine getirdiğinden bütün kumadan ve erlerine şükran arz edilmesi, Türkiye ve İslam âlemine yönelmiş olan bu hücumu karşı son ferdimizin kanının son damlasını akıtıncaya kadar şu dinî ve vatanî cihada devam olunmasının istirhamı kararlaştırılmış ve mübarek ordumuzun muvaffakiyetinin devamı ce zafere ulaşması duası tekrar edilmiştir.

Malatya Müftüsü Hacı, Belediye ve Müdafaa-i Hukuk Reisi Kaşif, Ticaret Odası Reisi Mahmud.⁶⁴⁰

Arapkir’de Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Destek Mitingi ve Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Ağustos 1921

Bugün büyük bir kalabalık camide toplanarak kahraman ordumuza karşı gösterdiği cesaret ve metanetten dolayı sıcak ve müstesna teşekkürleriyle en samimi selam ve hürmetlerini tebliğine ve sevgili ordumuz uğrunda malen ve bedenen her türlü fedakârlıkların icrasına karar verilerek şanlı ordumuzun mel’un düşmanı mukaddes topraklarımızdan kovmaya muvaffakiyeti için tesirli dualar edildiğini arz ederiz.

Ahali namına Müftü Ahmet, Belediye Reisi Mehmet, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hasan.⁶⁴¹

Darende’de Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Destek Mitingi ve Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 19 Ağustos 1921

Milletimizi ve milletimizi mahvetmek maksadıyla ilerleyen düşmanın müthiş hücumlarını çelik göğsüyle durduran milli ordumuzun büyük kumandanlarına, cesur ve azimkâr subay ve askerlerimize şükran ve selamımızı arz eyleriz. Silah tutan elimiz ve sarf edecek malımız oldukça kanımızın son damlasına, malımızın son miktarına kadar mübarek vatanımızın kurtuluşu uğrunda sarf edeceğimizi bugün hükümet civarında toplanan binlerce halk ahd ve yemin ettik. Cenab-ı Hak bizimle oldukça bu mücadelemizde muvaffak olacağımıza itimadımız tamdır ve sınırlarımızın gayet metin olarak sevgili hükümetimizin emir ve işaretlere tam bir hararetle intizarda bulunduğumuzu arz eyleriz.

⁶⁴⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Ağustos 1921, No: 270.

⁶⁴¹ Hâkimiyet-i Milliye, 24 Ağustos 1921, No: 271.

Belediye Reisi Hasan Rıza, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Hacı Mehmet, azadan Ahmed Hilmi.”⁶⁴²

Hekimhan Kaymakamından Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Başkumandanlık Makamına 17 Eylül 1921

Zat-ı Samilerinin kumandası altında olmak şerefiyle mubahi-i Gazanfer ordumuzun son Sakarya muzafferiyetine dair gelen telgraflar üzerine icra edilen merasim-i şadumaniden müteessir ve neşe dolu olarak zat-ı âlilerinin arzu buyurdıkları cihete sarf edilmek üzere Hekimhan kasabasında otel işletmecisi Osmanağazade Mehmet Efendinin bağışladığı 50 lira nakit para namınıza postaya teslim ve takdim kılındığını arz ederim, emirlerinize amadeyim.

Hekimhan Kaymakamı Ali.”

17 Eylül 1921 Tarihli Telgrafa Cevap

“Hekimhan Kaymakamlığına

Sakarya muzafferiydi münasebetiyle Hekimhan’da otel işletmecisi Osmanağazade Mehmet Efendinin bağışladığı 50 lira gelmiş şehit evlatlarının elbiseleri ve tahsil ve terbiyeleriyle meşgul bulunan Himaye-i Etfal cemiyetine teslim edilmiştir. Mehmet efendinin bu şekilde göstermiş olduğu hamiyet ve vatanperverliğin memnuniyet verici olduğunu kendisine bildirilmesini rica ederim.”

9 Ekim 1921 TBMM Reisi Başkumandan Mustafa Kemal 9 Ekim’de Himaye Etfal Cemiyeti başkanlığına gönderdiği telgrafta bahsi geçen 50 liranın cemiyete gönderildiği bildiriliyordu.⁶⁴³

Pütürge’den Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Eylül 1921

Şanlı ordumuzun Yunanlıların son taarruz ve hücumlarını da sonuçsuz bırakan bahadırılık ve cesareti milli ruh ve vicdanımızı sınırsız sevinçlerle doldurmuştur. Bütün mücahitlerimize muhterem erkân, ümera ve sevgili subaylara ve erlerimize hürmet ve selamlar taktim ederiz. Mukaddes vatanımızın temiz topraklarını düşmandan temizleyinceye kadar devamına kadar verdiğimiz cihadımız, bugün daha kuvvetli bir iman ile teyit ettik. Malımızı, canımızı, bütün varlığımızı bu mukaddes maksat ve milli azme tahsisi ettik. Sen de ey şanlı ordu yürü azmin muvaffak edecektir.

⁶⁴² Hâkimiyet-i Milliye, 25 Ağustos 1921, No: 272.

⁶⁴³ C. A. A:III-8-1, D:34, F:49, 49-1, 49-2.

Müftü Yunus Sabri, Müderris Hasan, Mehmet, İsmail, Eşraftan: Derviş, Mehmet Emin, İbrahim, Keçelizade Ali.”⁶⁴⁴

Arapkir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nden İtilâf Devletleri Tarafından Teklif Edilen Mütarekenin Kabul Edilmemesi, Savaşa Devam Edilmesi Hakkında

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Maksatları milletin nazarından gizli kalamayan düşmanların mütareke teklifi, milletin kalbine bir hançer daha soktu. Biz Türkler sulhun herkesten ziyade arzulayanı ve hahişgeriyiz. Ve mevcut Misak-ı Millî dairesinde hakkımızı temin edecek herhangi bir teklifi iyi karşılarız. Ancak vaki teklifi nazarı itibara alabilmemiz için evvelâ işgal edilmiş memleketlerin tamamen tahliyesini taahhüt ve bu taahhüdü bilfiil icra, ikinci olarak sulh şartlarının Misak-ı Millî dairesinde olacağı temin edilmelidir. Yoksa Misak-ı Millî haricinde herhangi bir teklifi katiyen kabul edemeyeceğiz ve böyle bir teklifi kabul edecek hükümeti asla tanımayacağız. Çünkü, biz harbe ancak ve ancak milli hukukumuzu muhafaza; kesin mecburiyeti karşısında girdiğimiz için bunu temin etmedikçe silâhımızı asla bırakmayacağımızı ve bir fert kalmayınca kadar çalışacağımızı vaki teklifi istemeyen, kasaba ve köylerden şimdi toplanan binlerce halk arasında bir daha ahdi misak ile arz ederiz, ferman. 28 Mart 1338.

Arapkir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti İçtima Reisi Hacı Hüseyin.”⁶⁴⁵

Malatya’dan Büyük Taarruzu Tebrik Telgrafı

“Ankara Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 3 Eylül 1922

Her gün bir felaketi her saat bir ömrün nikbetini yaşayan on senelik hayat-ı hüsrân ve inkisârın milletin kalbinde açtığı derin yaraların zehri bugün gözlerimizden akan sevincimizin yaşlarıyla yıkıyor. Asırlardan beri kara sahifelerle matemli ağlayan Türk tarihi Allah’a sığınarak bir haftada zafer sayfaları yazan dehanızın önünde eğilmiş tam bülendinize şerefler takdim ediyor. Âlem-i İslâm’ın son mukadderatı yed-i kudretinize vermek suretiyle Cenab-ı Hak’ın bizleri yardımına karşı secde-i şükranı kapanan masum Türk milleti nazarlarında sevinç kalplerinde lerce-i şükran ve minnet kahraman ordusuna zafer saadetinin ihsanı Halık’ından niyaz ederken yine o ordusunun şanlı kumandanlarına şerefli subaylarına mukaddes erlerine hürmet ve saygılarını takdim ediyor.

Malatya Mutasarrıfı Vehbi, Belediye Reisi Hasan.”⁶⁴⁶

⁶⁴⁴ Hâkimiyet-i Milliye, 8 Eylül 1921, No:286.

⁶⁴⁵ TBMM. ZC. Cilt: 18, İçtima:18, (1 Nisan 1922).

⁶⁴⁶ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-109.

Malatya'dan 23 Nisan Bayramını Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

Mukaddes vatanımızı harici düşmanlardan temizlemekle milletimizi ebediyen kendisine şükran eyleyen zatı devletlerinin dahildeki cehl ve taassup ve irticalara karşı icabında açılacak cidalde dahi tamamıyla muzaffer olacaklarına itimat vardır. Her hususta emr-i samilerine tabii olmayı bir mukaddes vazife bilen Malatya memur, eşraf ve ahali ile birlikte 23 Nisan bayramını tebrik eder, bu vesileyle saygılarımı takdim eylerim, efendim.

Mutasarrıf Adil.”⁶⁴⁷

53- Millî Mücadele’de Manisa ve Manisalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Mondros Mütarekesi’nin imzalanmasından sonra, 15 Mayıs 1919’da İzmir’in işgali Manisa için de büyük bir tehdidi ortaya çıkarmıştı. İşgal sırasında Manisa Merkezde İstihlas-ı Vatan, Cemiyet-i Müderrisin, Demirci’de Müdafaa-i Hukuk-u Osmânî, Gördes’te Hareket-i Milliye Teşkilatı, Kırkağaç’ta İstihlas-ı Vatan, Kula’da Redd-i İlhak, Soma’da Müdafaa-i Hukuk ve Turgutlu’da Müdafaa-i Hukuk-u Osmânî adlı cemiyetler kurularak Yunan işgaline karşı mücadeleler verilmiştir. Manisa Müftüsü Âlim Efendi, bölgede millî teşkilatlanma için en fazla mücadele eden isimlerdendir. Ancak onun çabaları 25 Mayıs 1919’da Manisa’nın işgalini önleyememiştir. Manisa’da yaklaşık üç yıl sürecek bir Yunan işgal dönemi başlamıştır. Manisa’ya İstanbul Hükûmeti tarafından atanan Mutasarrıf Hüsnü’nün Yunanlılarla birlikte çalışması (bu yüzden Hüsnüyadis olarak şöhret bulmuştur) bölge için daha acı sonuçlar doğurmuştur. 30 Ağustos 1922’deki Dumlupınar Meydan Muharebesi’nin zaferle sonuçlanması üzerin Fahreddin Paşa komutasındaki kolordu İzmir’e doğru ilerleyerek Yunan direnişini kırmıştır. İzmir’e doğru kaçan Yunanlılar ve yerli Rumlar kenti ateşe vermiş, günlerce süren yangında tarihin Manisa’ya kazandırdığı büyük kültürel mirasın önemli bir kısmı yok olmuştur. Manisa 8 Eylül 1922 tarihinde kurtarılmıştır. 1923’de Saruhan adıyla vilayet olan şehrin adı, 1927 yılında Manisa olarak değiştirilmiştir.

Millî Mücadele’de hem cephede hem de mecliste büyük yararlılıkları görülen Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Manisa mebusları şunlardır:

⁶⁴⁷ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-4.

Mahmut Celal (Bayar), İbrahim Süreyya (Yiğit), Reşit (Kayalı), Avni (Zaimler), Mustafa Necati (Uğural), Ömer Lütfü (Ünlü), Refik Şevket (İnce), Reşit Bey.

Akhisar'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Gönderilen Destek ve Bağlılık Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 19 Ağustos 1921

Yurdumuza hesapsızca saldıran düşmanı durduran ve ona ağır bir ders veren ordumuzun gösterdiği metanet ve cesareti ve kendisini kumanda eden güzide heyetin ortaya koyduğu dahiyane kudretten dolayı kalpleri şükran ve minnet hissiyle dolu bulunan Akhisar halkı bugün beş bin kişilik bir toplantı yaparak hudutlarımızın Misak-ı Milli dahilinde çizilmesi ve ona topraklarımızın düşmandan temizlenmesi için yılmak ve bozulmak bilmeyen muazzez ordusuna bütün ruh ve mevcudiyetiyle yardıma karar vermiştir. Arz eyleriz.

Müdafaa-i Hukuk Reisi Mehmed Ziya, Belediye Reisi Hüsni, aza Mustafa.”⁶⁴⁸

Manisa'dan Kurtuluş Sonrası Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 21 Ekim 1922

Bu kere Manisa'da Allah'ın yardımıyla tesis edilerek açılan Askerlik Şubesi ve dairesi önünde 20 Ekim 1922 Cuma günü Manisa eşraf ve ahalisi bayraklarla toplanıp gelerek tebriklerde bulunmuş ve ahalinin de zat-ı devletlerine ve orduya şükranlarının arzı belediye reisi tarafından istirham edilmiş olmakla hakipa-yı devletlerine arz ile afiyetlerini temennilerini yâd eylerim efendim.

Askerlik Şubesi Reisi ve Mevki Kumandanı Miralay Münib.”⁶⁴⁹

Akhisar'dan 23 Nisan Bayramını Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

Uzun ve meşum bir işgalde milli bayraklarına hasret kalan Akhisarlılar 23 Nisan'ı büyük bir heyecanla kutladı. Bu büyük günü kutluyorken milli hâkimiyetine düşkün necip Türk'ün şerefli bir sulha nail olmasını ulu tanrıdan dileriz.

Türk Ocağı Reisi Doktor Şemsettin.”⁶⁵⁰

⁶⁴⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 25 Ağustos 1921, No: 272.

⁶⁴⁹ C.A. A:VII-2-c, D:92, F:19.

⁶⁵⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-199.

Kırkağaç'tan Lozan Antlaşması'nın İmzalanması Üzerine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
26 Temmuz 1923

Türklerin milli iftiharlarına süslü bir sayfa ilavesiyle görülen şanlı bir sulhün amili ve milletin kurtarıcısı olan zatınızı tebrikle teşekkürlerimi ve minnetlerimi arz eyler başarılarınızın devamını Cenab-ı Hakk'tan niyaz eylerim efendim.

Süvari Yirmi Yedinci Alay Kumandanı Kaymakam Ethem.”⁶⁵¹

Akhisar'dan Lozan Antlaşması'nın İmzalanması Üzerine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 30 Temmuz
1923

Askeri ve siyasi dehanızın güzel semeresi olarak milletin idrak eylediği muzaffer sulhtan doğan sevinç duygularımızı meclis başkanlığınıza tebliğ eder mukaddes vatanımızın ilerlemesi uğrunda mesainizde Yüce Rabb'in yardımlarının daim olmasını niyaz eyleriz.

Müdafaa-i Milliye'nin İlk Temel Taşını Atan Palamut Nahiyesi Umum Ahalisi Namına Müntehib-i Sani Müdür Mehmet Basri, Keza Belediye Reisi Hasan Hüseyin, Keza Müderris Mustafa.”⁶⁵²

54- Millî Mücadele'de Maraş ve Maraşlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Mondros Mütarekesini izleyen günlerde İngilizler ve Fransızlar Anadolu'da işgallerine başladılar. İngilizler 1 Ocak 1919'da Antep'i, 22 Şubat'ta Maraş'ı ve 24 Mart'ta Urfa'yı işgal ettiler. Buraları aslında savaş sırasındaki gizli anlaşmalarla Fransa'ya bırakılmış yerlerdi. 15 Eylül 1919'da kararlaştırılan İngilizlerle Fransızlar arasındaki Suriye İtilafnamesine göre; Musul ve çevresini, bu bölgedeki petrol alanlarını İngiltere'ye devreden Fransa, buna karşılık onlardan boşalacak olan Maraş, Antep ve Urfa Sancaklarını işgal edecekti.

⁶⁵¹ C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-402.

⁶⁵² C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-213.

29 Ekim 1919 günü Fransız öncü kuvvetleri Maraş'a geldi. 30 Ekim Perşembe günü de De Fontzine komutasında 1000 Fransız ve 500 Cezayir asıllı asker ile Fransız askeri elbisesi giymiş 400 Ermeni eşkıyası Maraş'ı işgal etmeye başladılar. Maraşlılar tüm yokluklara rağmen 22 gün 22 gece büyük özveri ile direnerek şehirlerindeki Fransızları çıkarmayı başardılar. Kurtuluş savaşımızın ilk zaferi olarak tarihe geçen bu mücadele daha sonra ülkenin diğer şehir ve yörelerine de örnek oldu. 12 Şubat 1920 günü şehrin düşmandan temizlenmiş olması ve zafere ulaşılması nedeniyle bayram yapıldı.

Maraş kurtulduktan sonra çevredeki illerin mücadelelerine destek vermiş, yabancı işgallerine karşı direnen Anadolu hareketini her yönüyle yanında yer almıştır. Maraş milletvekili Arslan Bey Ankara'ya gitmeyerek Antep ve İslahiye cephelerinde teftişlerde bulunmuş, Maraş Heyet-i Merkeziyesi adına Adana Cephesinde görev yapmıştır.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde görevli Maraş Mebusları şunlardır:

Mehmet Tahsin (Hüdayioğlu), Emirmahmutoğlu Hasip (Aksöyök), Arslan (Toğuzata), Rüşti (Bozkurt), Refet (Seçkin).

Arslan Bey (Toğuz) Maraş Mutasarrıflığı ve Adana Cephesi Komutanlığının gösterdiği lüzum üzerine Meclis kararıyla izinli sayılarak Güney Cephesine gönderildi. Cephedeki görevinin sona ermesi üzerine Kasım ayı sonunda Meclise döndü⁶⁵³.

Maraş Mebusları Hasib ve Arslan'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek ve Teşekkür Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 19 Şubat 1921

C. 7 Şubat 1921 tele. Vatanın kurtarılmasına matuf fedakârlıklarına rağmen Ayıntab’ın vaziyet-i ahire üzerine ahalide hâsıl olan teessür Büyük Millet Meclisi aza-ı kiramından müteşekkil bir heyetin gönderildiği iradeleriyle zail olarak ahali tavsiyelerinize minnettar olur Ayıntab’ın sükûtuna tebligatın icrası anına kadar Adana-Halep hudutlarında mallarını ve canlarını feda eden ahali yalnız malen değil işbu vatani vazifenin hitamına memleketin halas gününe kadar fedakârlık göstermeye hazır olup memlekette sükûn ve itidali ihlal edecek bir hal bulunmadığına kanaat buyrulmasını arz ve istirham ile ordunun muvaffakiyete ulaşmalarını temenni ederiz ferman.

Maraş Mebusu Hasib, Maraş Mebusu Arslan, Kadızade Ahmet Rıza.”⁶⁵⁴

⁶⁵³ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.737-738

⁶⁵⁴ C.A. A:III-7, D:18, F:23.

Maraş'tan Batı Cephesi'ndeki Muharebelerde Başarı Temennisi Telgrafı

“Ankara’da Müdafaa-i Hukuk Grubu Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
15 Ağustos 1921

İslam aleminin yegane dayanak noktası olan sevgili ordumuzun başkumandanı zat-ı devletlerini milletimizin hakiki rehberi olarak selamlar, idrakiyle üzgün kalplerimizi sevindirecek hakiki zafer bayramımıza bir giriş olan kurban bayramını tebriğe müsaraatla dinimiz ve milletimizin yükseltilmesi yolundaki büyük cihadınızı cenab-ı Hakk muvaffak bi’l hayr buyursun duasını tekrar eder saygılarımızı arz eyleriz efendim.

Maraş Müdafaa-i Hukuk Reisi Mehmet Ziya.”⁶⁵⁵

Maraş'tan Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Asırların biriktirdiği bir felaket yükü altından silkinip çıkan bir milletin gurur ve azmini andıran bir şiddetle bugün Maraş kasabası halkı sabah bir miting yapmıştır. Melun maksatlar için vatanımıza saldıran ancak kahraman ordumuzun karşı koyması ile amacına ulaşamayan düşmanın son taarruzunu da başarı ile durduran kumandanlarımıza teşekkürler edildi. Halk bu uğurda hiçbir fedakârlıktan çekinmeyeceğine yemin etti. Kalplerinin derinliklerinden yükselen büyük bir azim ve iman ile muhterem orduya selamlarının tebliğini miting heyetinden temenni eylemek suretiyle duygularını göstermiş ve muhterem ordumuzun zaferi hakkında dualar edilerek mitinge son verilmiştir.

Mutasarrıf Refet, Belediye Reisi Lütfi, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Ziya”⁶⁵⁶

Elbistan'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 28 Ağustos 1921

Bugün saat dokuz da memurlar ve bütün kaza halkının katılımıyla pek ateşli ve heyecanlı bir şekilde akdettiğimiz mitingde alınan kararlar aşağıdadır:

1- Yunanlıların işgal sahalarında masum ve silahsız din kardeşlerimiz hakkında misli görülmemiş katliamlar hemşirelerimizin namus ve ismetlerine canavarca taarruz etmelerine, dini ve manevi değerlerimize alçakça tecavüzlerine karşı Misak-ı Milli'nin elde edilmesine kadar bütün maddi, manevi mevcudiyetimizle kuvvet ve silahımızla mukabele etmeye ve icab eden fedakârlığa hazır bulunduğumuzu beyan ederiz.

⁶⁵⁵ C.A. A:7-2-b, D:91, F:2-20.

⁶⁵⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 2 Eylül 1921, No: 280.

2- Başlarında bir İngiliz hizmetkarından başka bir şey olmayan Yunan kralı olduğu halde bütün kuvvetleriyle ana yurdumuza tecavüz eden Yunan sürülerinin inatçı hücumlarına karşı evelAllah ve Peygamberimizin imdadına sonra tarihindeki büyük şanın verdiği tesirden doğan cesaretle arslanca müdafaa ederek düşmanı yere seren kahraman ve yeni ordumuzun kuvvetine dayanır ve başta kumandanları olarak bütün subay ve asker kardeşlerimize en derin ve samimi hislerimizin işareti olmak üzere selam ve saygılarımızın kabulünü rica ederiz.

Elbistan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Mehmet, Belediye Reisi İzzet.”⁶⁵⁷

Maraş Mebusu Arslan’dan Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 29 Eylül 1921

Milli mücahededede gösterilen manevi yücelik ve şerefin maddi takdiri imkân haricindedir, bunu tarih övgüyle bahsedecektir. Milletin ve vatanın kurtuluşu uğrunda fedakârlığın mükâfatı ise pek yüksek olan gazanın tamamlanmasında gören zat-ı devletlerine milletin verdiği müşirlik rütbesiyle çoktan hak ettiğiniz gazi unvanını tebrik ve başarılarınızın devamını temenni ve saygılarımı sunarım efendim.

Kayseri’de Maraş Mebusu Arslan.”⁶⁵⁸

Maraş’tan Mustafa Kemal Paşa’ya Müşirlik ve Gazilik Rütbesi Verilmesini Tebrik

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 4 Ekim 1921

Halaskarını müşir ve gazi etmekle milletin duyduğu hazzı tebriknamemizle iştirak eder ve saygılarımızı sunarız.

Abdullah, Mahmut, Hilmi.”⁶⁵⁹

Pazarcık’tan Ankara İtilafnamesini Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 20/21 Ekim 1921

Fransa hükümetiyle İtilaf akdedildiğini müjdeleyen telgraf büyük bir sevinçle karşılanarak bilumum ahali kutlamalar icra etmiş ve vatanın kurtuluşu ve hâkimiyet-i

⁶⁵⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 2 Eylül 1921, No: 280.

⁶⁵⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-98.

⁶⁵⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-223.

milliyemizin muhafazası uğrunda canını feda etmeye azmeden zat-ı devletleri ile Büyük Millet Meclisi'ne ve cephelede fedakarlık gösteren bütün erler ve subaylar kardeşlerine samimi teşekkürlerini ve tebriklerini ahali namına arz ve tebliğ ile şeref duyarım.

Pazarcık Belediye Reisi Hacı Mehmet.⁶⁶⁰

Maraş'tan Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi ve Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 22 Ekim 1921

Hâkimiyet ve istiklalimiz teminat altına alınarak Fransızlarla imzalanan itilafnamenin şan ve şerefle dolu tarihimize milli kudretimizin açık ve canlı bir misalini daha ilave eylediğinden milli hükümetimize ve zat-ı fehmetpenahilerine tebriklerimizi ve şükranlarımızı arz eyleriz. Memleketlerimizin diğer kısımları dahi düşmandan temizlenene ve meşru hukukumuz tasdik edilinceye kadar açtığımız meşru mücahedenin elde edilmesine kadar muzaffer ordumuza madden ve manen yardıma ittihat halinde verdiğimiz kararı bu vesile ile de arz eyleriz.

Maraş Mutasarrıfı Refet, Müftü Mehmet Tevfik, Belediye Reisi Lütfi, Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziye Reisi Ziya.⁶⁶¹

Maraş'tan Adana ve Antep'in Kurtuluşu Üzerine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 27 Ekim 1921

Mukaddes fetihlerin hayırlı bir başlangıcı olduğu için mesut günü olan ve neticesi Türk mevcudiyet ve kahramanlığı ortaya koyan Maraş Hadisesinin birinci günü feci bir surette ve yirmi bir ay vahim azaplar içinde kaldıktan sonra Allah'ın yardımıyla elde edilen hayırlı muzafferiyetlerinin güzel semerelerinden olarak Ekim'in yirmi birinci günü Ayıntab serbest bırakılıyor. Yirmi günü her zerre toprağı yüz binlerce düşman vücuduna bedel olamayan sevgili memleketimize kavuştuk. Mukaddes vatanımızın Selameti, necip milletimizin saadeti muzaffer ordularımızın başarılarını devamı zat-ı haydaraneleriyle hayatını feda eden kahraman kumandanlarımızın her türlü zorluktan korunması alçak ve hilekâr düşmanlarımızın ebediyen kahr olması duasıyla zafere ulaşan milletimizin tebriklerini ve saygılarını takdim eyleriz, ferman.

⁶⁶⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-15.

⁶⁶¹ C.A. A:7-2-b, D:91, F:2-19.

Maraş Belediye Reisi Sabık, Arıfbeyzade Sıdkı, Tüccardan Şişmanzade Arif, Kocabaşzade Naci.⁶⁶²

Maraş'ın Kurtuluş Yıldönümü Üzerine Gönderilen Teşekkür Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Şubat 1922

İstiklâl için attığı ilk adımda akıttığı katıların bihakkın mükâfatına nail olan Maraşlılar, Maraş'ın kurtuluşunun ikinci sene-i devriyesi olan bugün şehrin her tarafını al bayraklarımızla tezyin ve Camii kebirde mevlidi Nebevi kıraat ederek şehitlerin ruhlarına Fatihalar ithaf ve bir hatıra-i celâdet için kaledeki tarihî bayrağın altında sarsılmaz bir azim ile mücehhez olarak ordumuzun nusret ve muzafferiyetine ve vatanın geri kalan kısmının da kurtuluşuna dualar okunarak millî dâvamızın muvaffakiyetle tamamlanmasına deruhte buyuran zatı devletlerine hürmet ve tazimlerinin iblâğına bendenizi vasıta kıldıkları ve vakarlı bir şekilde merasime nihayet verilmiş olduğu.

Maraş Mutasarrıfı Edhem.⁶⁶³

Maraş'tan Adana'da Bulunan TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya Gönderilen Heyet

“Adana'da Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 16 Mart 1923

İstisnasız bütün Maraş halkının ve memurlarının da tercüman-ı hissiyatı olarak saygılarımızı sunar ve duymaktan mahrum kaldığımızı üzülererek haber aldığımız milli sohbetlerinden bilvasıta nasibedar olmak ve şu anda livanın genel durumuna dair malumat arz etmek üzere Osmaniye'ye izam kılınan Maraş özel heyetinin emrinize amade olduğunu ilave eylerim efendim.

Maraş Mutasarrıfı Ekrem.⁶⁶⁴

Maraş'tan İkinci Meşrutiyetin İlanı Yıldönümü Tebriki

“Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 24 Temmuz 1923

10/23 Temmuz (II. Meşrutiyetin İlanı) bayramı ve Sulh (Lozan) imzası gibi milli ve dini iki bayramın kutlanmasını sevgili ve büyük milletimizin tahakkuk olduğu

⁶⁶² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2.

⁶⁶³ TBMM. ZC. Cilt: 16, İçtima:164, (23 Şubat 1922).

⁶⁶⁴ C.A. A:VII-2-c, D:92, F:10-7.

saadet güçlerinin devam edeceğine işaret telakki ederek büyük bir sevinçle tebriklerimi arz ve saygılarımı sunarım.

Maraş Mutasarrıfı Ekrem.⁶⁶⁵

55- Millî Mücadele’de Mardin ve Mardinlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Üzerinde pek durulmamasına rağmen Mardin, Milli Mücadele döneminde bölge şehirleri arasında öne çıkanlarından birisidir. Hem Erzurum Kongresine katılma isteği (Diyarbakır Valisi delegelere engel olmuştu) hem Sakarya savaşıdan önce çıkarılan Tekâlif-i Milliye emirleri gereğince yapılan yardımlar şehrin ve kazalarının bu önemini göstermektedir. Bu dönemde hem İngilizler hem de Fransızlar Mardin’i işgal etmek en azından Kürtçülük cereyanı içine çekerek Osmanlı Devleti bütünlüğünden ayırmak istemişler ancak bu isteklerini halkın tepkilerinden dolayı gerçekleştirememişlerdir. İngiliz Binbaşı Noel, Fransız Binbaşı Normand’ın bölge halkı arasındaki bölücü çalışmaları tarihi belgelere geçmiştir.

Mardin’den 18 Mayıs, 21 Mayıs ve 26 Mayıs 1919’da İstanbul Hükümeti’ne ve İtilaf Devletleri temsilcilerine gönderilen telgraflarda Yunan işgalleri protesto edildi.⁶⁶⁶ Cizre, Midyat ve Savur aşiretleri de İstanbul’a gönderdikleri telgraflarda aynı konular üzerinde durarak vatanın müdafaası konusunda üzerlerine düşen görevi yerine getirmeye hazır olduklarını belirtiyorlardı.⁶⁶⁷

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Mardin Mebusları şunlardır:

Mithat (Ulusal), Esat (Özmen), Hasan Tahsin (Artık), İbrahim (Turhan), Derviş (Ural), Necip (Güven).

Gümrü Barış Anlaşması Üzerine Mardin’den Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine 8 Aralık 1920

Ermeni hükümetiyle sulh muahedesinin imzalandığı hakkındaki milli ajanstaki müjde Mardin’de büyük meserretle karşılanmış ve muvaffakiyet-i Aliyeleri ayrıca alkışlanmıştır. Devlet binaları ve çarşı ve pazarlar bayraklarla donatılmış kahraman ordumuzun tekil ve zafer olması duası defalarca ref-i bargâh-ı uhdiyyet kılındığı maruzdur.

Belediye Reisi Kasım.⁶⁶⁸

⁶⁶⁵ C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-423.

⁶⁶⁶ BOA. A.VRK. 833/49; A.VRK. 834/88..

⁶⁶⁷ BOA. A.VRK. 837/81; A.VRK. 832/27; A.VRK. 832/7; A.VRK. 834/65.

⁶⁶⁸ TBMM Arşivi. Dosya: 2, B No:24/9.

Mardin’den Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Milli istiklal ve istikbalimizi hedefleyen ordumuzun pis Yunan ayakları altında inleyen mukaddes memleketimizin masum halkımızın hayatını kurtarma ve refahı namına dün memleketimizin çeşitli tabakalarına mensup yirmi bin kişiden oluşan bir büyük kalabalıkla yapılan heyecanlı mitingde hararetle konuşmalarla intikam ateşi körüklenmiş milli hamiyet ve yardım için yeminler edilmiştir. Medeniyetin değil vahşetin bile reva görmediği Yunan sürülerinin faciaları ve mezalimi altında bekleyen din kardeşlerimizin tahkir edilen dinî mükeddasatımızın ve namusun kurtarılması uğrunda mübarek kanını döken şanlı ordumuzun büyük başarıları neye bağlı ise onun yapılmasına hazır ve amade, yedi yaşındaki çocuklarımıza varıncaya kadar bütün mallarımızı, canımızı, mülkümüzü, kanımızı son damlasını intikam için seve seve feda etmeye hazır bulunduğumuzu arz ederiz. Giriştiğimiz bu hayat mücadelesinde çelik ve metin ruhumuzu ecdadımızın kahraman evlatları olduğunu ispat ile büyük muvaffakiyetler, harikalar gösteren muazzez ve mukaddes kumandanlarımız ve özellikle cesur ve kahraman askerlerimize samimi, sıcak teşekkürlerimizin, hürmetlerimizin, selamlarımızın iletilmesini rica ve ordumuzun başarısını Cenab-ı Haktan niyaz ederiz.

Mardin Müftüsü Hüseyin, Nakibüleşref Ensarizade Mehmed Ali.”⁶⁶⁹

Mardin’den Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Ağustos 1921

Bugün eşraf ve ulema ve kaza ahalisi ve aşiretler toplanarak her ruh sahibinin ciğerlerini yaralayacak bir vahşet hissiyle misli görülmemiş kötülükleri ve adilikleri işleyen, Anadolu’muzu pis ayaklarıyla çiğneyip dindaşlarımızı katleden, mal ve hücumlarını def eden ordumuzun kesin zaferine dua ve şehirlerin ruhuna fatihalar hediye ettikten sonra aşağıdaki kararları almış ve gerekli makamlara iletilmesine bizleri nakil ettirmiştir;

Madde:1- Milli İstiklal ve emellerimizin kazanılması maksadıyla giriştiğimiz mukaddes millî cihadı nihayete kadar bütün mevcudiyetimizle devam ettirmek,

2- Medeniyet ve insaniyet zerre kadar nasibi olmayan Yunan milletini kıyamete kadar nefret ve lanetle yâd etmek,

⁶⁶⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1921, No:283.

3- Ordumuza yardımcı olmak üzere eli silah tutan bütün kaza halkı emre amade bulunduğunu ilan eylemek,

4-Gece gündüz çarpışan ordumuzun arkasında yardımcısı olduğunu ve muhterem Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerin, bütün kumandan ve erlerini selam ve takdirler hediye edildiğinin tebliğini arz etmek.

Kaza ahalisi namına Belediye Reisi Abdülmecid, Müdafaa-i Hukuk Reisi Saver⁶⁷⁰

Midyat'tan Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 1 Eylül 1921

Milli mevcudiyet ve istiklalimize kastetmiş olan hain ve nankör düşmanın devam eden hücumlarını Allah'ın yardımıyla defetmiş olan bahadır ordumuzun muazzam kumandanlarıyla fedakâr ve kahraman erlerine hürmet ve saygılarımızın tebliğini rica ederiz. Girişdiğimiz cihada ve mukaddes mücadeleye milli gayemiz elde edilmesine kadar devam etmek ve bu uğurda malen ve bedenlen her türlü fedakârlığa hazır bulunduğumuzu, Midyat kaza merkezinde toplanmış olan biz Midyat kabile ve aşiret reisleri ve halkı ahd ve yemin eylemiş olduğumuzun ilanını temenni eyleriz.

Müdafaa-i Hukuk ve Midyat Belediye Reisi Reşit Höpergi(?) Aşireti Reisi Halim, Beyri Aşireti Reisi İbrahim, Dekşuri Aşireti Reisi Bedrettin, Meslemil(?) Aşireti Reisi Halil, Midyat'dan Şem'un, Sami.⁶⁷¹

Şizar'dan (?) Sakarya Savaşı Günlerinde Destek ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 8 Eylül 1921

Kaza merkezinde bir içtima yapılarak kahraman ordumuzun muvaffakiyetlerinin devamına dualar edilmiş her türlü yardıma amade olduğumuzu yüce meclisimize bildiririz.

Belediye Reisi Muharrem, Müftü Hasan.⁶⁷²

Midyat'tan Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 18 Eylül 1921

⁶⁷⁰ Hâkimiyet-i Millîye, 8 Eylül 1921, No:286.

⁶⁷¹ Hâkimiyet-i Millîye, 8 Eylül 1921, No:286.

⁶⁷² Açıksoz, 8 Eylül 1921, No: 278.

İslam âleminin son ümid ve dayanağı olan milletimizi ezmek, vatanımızı parçalamak maksadıyla düşmanlarımızın sevgili Anadolumuza tasallut ettikleri Yunan sürülerinin bu kere de kahraman ve muzaffer ordumuzun sebat ve kahramanlığı karşısında geri çekilmesi ve her taraftan şiddetle takip edilmekte olduğu müjdesinden umum kaza halkı ve aşiretleri sevince boğularak ordumuzun başarılarının devamına dualar edilmekte olduğunu arz ile tebrik ederiz.

Midyat Belediye Reisi Reşid, Kaymakam Rauf.⁶⁷³

Mardin'den Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Eylül 1921

Kahraman ordumuzun azmiyle girmiş olduğu milli mücadelede muvaffak olarak lanet düşmanlarımızı perişan bir derecede kahretmesi Mardin muhitini pek yüksek bir şaşa'a ile dalgalandırdı. Resmi müesseselerde ve umumi mahfillerde kutlamalar yapılmış ve dini makamlarda da büyük oranlarda dini kutlamalarla ve okumalarla ordunun bir kat daha muvaffakiyeti için Cenab-ı Hakk'a niyazda bulunulmuştur.

Belediye Reisi Kasım.⁶⁷⁴

Mardin'den Afyonkarahisar'ın Kurtuluşu Üzerine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reis-i Âlisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 29 Ağustos 1922

Kahraman ordumuzun düşmandan Karahisarı istirdat ettiğine dair olan sevincin milletin kalplerine bahşettiği sonsuz tesirin tasavvuru mümkün olmuyor. Bu şanlı muvaffakiyete karşı umum namına tebriklerimizi takdim eder ve şanlı ordumuzun başarılarının devamı için camii şeriflerde etkili dualar okunmasına devam olunmakta olduğunu arz eyleriz.

Mardin Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Merkez Reisi Müftü Ahmet.⁶⁷⁵

Midyat'tan Süryani Temsilcilerinin Türkiye Büyük Millet Meclisine Bağlılıklarını Bildirmeleri

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 24 Şubat 1923

⁶⁷³ Hâkimiyet-i Millîye, 22 Eylül 1921, No:300.

⁶⁷⁴ Hâkimiyet-i Millîye, 22 Eylül 1921, No:300.

⁶⁷⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-16.

Eskiden beri sarsılmaz bir sadakat ile merhamet eli altında ve refeti sayesinde bulunduğumuz Türkiye Hükümetimize sadakatimizi ve bağlılıklarımızı yenilemek ve saygılarımızı sunmak için Ankara'ya gelen Patriğimize gösterilen hüsni-teveccüh ve iltifata karşı vatanın birliği lisanıyla şükranlarımızı arz eyleriz ferman.

Süryani Kadim Cemaati namına Patrik Vekili Rahip Toma.⁶⁷⁶

Nusaybin'den Süryani Temsilcilerinin Türkiye Büyük Millet Meclisine Bağlılıklarını Bildirmeleri

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Şubat 1923

Altı yüz seneden fazla müddetten beri sadakat ile lütuflu ve merhametli gölgesinde yaşadığımız Türkiye hükümetimize bağlılıklarımızı arz ederiz. Bağlılıklarımızı bildirmek için Ankara'ya gelen Patriğimiz İlyas Efendi büyük bir samimiyetle karşılanmış ve kabul edilmiştir, bu sebeple teşekkürlerimizi ve saygılarımızı sunarız.

Süryani Kadim Cemaati Namına Murahhas Rahip İlyas.⁶⁷⁷

56- Millî Mücadele'de Mersin ve Mersinlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

11 Aralık 1918'de 400 Ermeni'den kurulu bir Fransız taburu Dörtöl'ü a girdi. 17 Aralık 1918'de Yarbey Romieu komutasında bir Fransız birliği Mersin'den karaya çıktı. 1500 kişiden kurulu birlikte yalnız 150 Fransız eri vardı. Diğerleri Ermeni lejyon idiler. Bütün Anadolu'da olduğu gibi bu işgallerin resmi gerekçesi olan 7. madde uyarınca Çukurova ve Mersin işgal edilmişti. Mustafa Kemal Paşa mütarekenin imzalanmasının hemen ardından Adana'ya gelerek Alman Mareşali Liman Von Sanders'ten Yıldırım Ordular Grubu Kumandanlığını devralmıştı. Burada Adana Vilayetine bağlı sancaklardan gelen temsilcilerle görüşmüş, onlara alınması gereken tedbirler konusunda bilgi vermişti. Bu görüşmelerde Mersin Sancağını o tarihte Adana İdadisi Müdürü olan Niyazi (Ramazanoğlu) Bey temsil etmiştir. Mustafa Kemal, 5 Kasım 1918'de Mersin'e gelmiş burada mutasarrıfla, jandarma bölük komutanı ile görüşmüş ve depodaki silahların bol cephaneye ile dağı köylerine dağıtılmasını tavsiye etmiştir. Böylece Mersin ve çevresinde kuva-yı milliyenin temeli atılmıştır.

İşgalin, mütarekenin hemen ardından erken bir tarihte gerçekleştirilmiş olması, bölge halkının hazırlıksız yakalanmasına sebep olmuştur. Özellikle İngiliz işgali sessiz

⁶⁷⁶ C.A. A:VII-2-a, D:90, F:1-1261.

⁶⁷⁷ C.A. A:VII-2-b, D:90, F:1-1262.

sedasız yapılmış, şehirde yapılmaya çalışılan protesto eylemleri de jandarmanın sıkı güvenlik önlemleri sayesinde etkisiz hale getirilmiştir. İstanbul hükümetine çekilen protesto telgrafları da sonucu değiştirememiştir. İstanbul’da bu tepkileri bir çatı altında toplama uğraşımı “Kilikyalılar Cemiyeti”nin kurulması ile sonuçlanmıştır.

İşgal süresince Mut’ta, Mersin’de, Gülnar’da, Silifke’de, Arslanköy’de kurulmuş olan müdafaa-i hukuk teşkilatları, çeşitli silahlı birlikler oluşturarak yörede Fransızlara karşı önemli bir mücadele yürütmüşlerdir. Sivas’tan gelen yönergeler doğrultusunda oluşturulan Mersin Savunma Grubu içinde Sahil, Bozo, Emirler, Hamzabeyli, Çopurlu, Alsancak, Buluklu ve Efrenk müfrezeleri gibi birlikler işgal kuvvetlerini yıpratıcı savaşlar yürütmüşlerdir. Bu müfrezeler Batı Cephesindeki mücadelelere de destek vermişler, 11 Eylül 1921 tarihinde Tarsus’ta vücuda getirilen Hacı Mehmet Ağa Gönüllü Müfrezesi cepheye büyük kutlamalar ve dualarla gönderilmiştir.⁶⁷⁸

Fransızlarla 20 Ekim 1921’de 13 madde halinde düzenlenen, “Ankara Antlaşması” ile, Fransızlar 20 Aralık 1921 tarihine kadar Hatay sınırının kuzeyinde kalan askerlerini çekmeyi kabul etmişlerdir. Ayrıca Fransızlara bu antlaşmayla bazı maden ocaklarıyla, Adana’da bir pamuk fabrikasının işletme hakkı ve Anadolu’daki bazı okulların varlıklarını sürdürmelerine müsaade edilmiştir. Ankara Antlaşması Güneydoğu Anadolu ile Çukurova’da devam eden savaşlara son vermiş, işgal altındaki yörelerin kurtarılmasını sağlamıştır. Bölgede, 5 Ocak 1922 tarihine kadar devir ve teslim işlemleri de sona ermiştir. Mersin’in Fransız işgalinden kurtuluş tarihi 3 Ocak 1922’dir.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Mersin (İçel) mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Fahrettin (Altay) Paşa, Emin Bey, Selahattin (Köseoğlu), İsmail Safa (Özler), Muhtar Fikri (Güçüm).

Ayrıca Silifke mebusları da şunlardı:

Ali Rıza (Ataışık), Hacı Ali, Ali Sabri (Güney), Haydar Lütfü (Aslan), Naim (Ulusal), Saim (Arkan), Şevki (Göklevet).

Bu mebuslardan Fahrettin (Altay) Paşa, 12. Kolordu Komutanı olarak görev aldı⁶⁷⁹. Muhtar Fikri Bey teşkilatın gösterdiği lüzum üzerine bir süre sonra yörede görev yapmak üzere izinli sayıldı. Dr. Eşref (Adana) ve İsmail Safa (Mersin) ile birlikte 5 Temmuz 1920’de Meclis Başkanlığına çektikleri telgrafta düşman işgalindeki bölgede

⁶⁷⁸ Hâkimiyet-i Millîye, 12 Eylül 1921, No: 290.

⁶⁷⁹ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.776

Kuvayı Milliye Teşkilatının güçlendirilmesine çalışmak üzere izinlerinin uzatılmasını istemeleri üzerine Genel Kurul 45 gün daha izin verilmesini kararlaştırdı. Bu izin 6 Ağustos 1920’de süresiz olarak uzatıldı. Fransızlarla anlaşma gerçekleştirildikten sonra ve bölge tahliye olunduktan sonra Meclise döndü⁶⁸⁰. Mehmet Saim (Arkan) Bey 17 Temmuz 1921’de Milli Müdafaa Vekâletince gösterilecek vatani hizmetleri için izinli sayıldı, cephede görev aldı⁶⁸¹.

Mersin Göztepe’de Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 21 Ağustos 1921

Bugün öğle namazını müteakip hükümet dairesinin arka cihetindeki meydanda ulema ve şeyhler dahil olduğu halde her sınıfın halkın iştirakiyle binlerce ahali tarafından pek etkili ve heyecanlı bir içtima akd edildi. İnsanlık vicdanını parçalayan medeniyet dünyasını titreten zulüm ve vahşetiyle vatanımıza el saldıran masum çocuk ve malûlleri süngüleyerek yüz binlerce ahalinin evini yıkıp yakan, dini mukaddesatımızı tahkir, milli ananemizi zelil ve hayat hakkımızı imha hain maksat ve niyetiyle Türk’ün mal ve can ve ırzına el uzatan Yunanlıların müthiş taarruzlarını durduran ve önemli miktarda zayıat verdiren kıymetli ve şanlı ordumuzun kesin zaferi temini için dualar edildi. Hazır bulunanların aldıkları kararların ilgili makamlara iletilmesini ve cihan medeniyetinin kulaklarına duyurulmasını istirham eyleriz.

Ordumuzun kahramanlık ve kudretine dayanarak istiklalimiz uğrunda nihayete kadar vatan mücadelesinde bulunmak ve yalnız Anadolu değil bütün İslami alakadar eden bu milli davanın Allahü Teâlâ’nın yardımıyla gerçekleşmesine kadar orduya malen ve canen her türlü fedakârlığı yapmaya amade bulunduğumuzu beyan ederiz. Var kuvvetleriyle üzerimize saldıran düşmanın hücumlarını durduran ve canî maksatlarını neticesiz bırakan muhterem fedakâr mesaisini kutlar ve minnet selam ve hürmetlerimizi takdim ederiz.

Mersin Müdafaa-i Hukuk Heyeti Reisi Ali Rıza, Belediye Reisi Abdurrahman.”⁶⁸²

Tarsus’ta Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Pozantı’dan Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne, 25 Ağustos 1921

Tarsus ahalisi binlerce halkın iştirakiyle bir miting yaparak pek heyecanlı nutuklar verilmiş ve Misak-ı Milliye kavuşuncaya kadar cihada devam edileceği ve

⁶⁸⁰ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.786-787

⁶⁸¹ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.488

⁶⁸² Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1921, No:287.

orduya selam ve şükranlarının tebliğini kararlaştırdıktan sonra Garp Cephesi'ne bir gönüllü müfrezesi gönderilmesine karar verilmiştir ve bu esnada Hilal-i Ahmer'e yapılan bağışlar 40.000 kuruşu geçmiştir.⁶⁸³

Silifke'den Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 29 Ağustos 1921

Kahraman ve fedakâr ordumuzun vatan ve namus muhafazası uğrunda alçak ve vahşi düşmanlara karşı gösteregeldikleri cesaret ve metanet hepimiz için şükran ve minnet sebebidir. Düşmanın taarruzlarını durdurarak Allah'ın yardımıyla gerekli cezalarını pek yakın zamanda verecek olan arslan ordumuza son nefesimize kadar malımız ve canımızla velhasıl bütün mevcudiyetimizle yardımcı olacağımızı ve bu defada ahd ve yeminle teyid ve tekrar ederiz. Şanlı, kahraman ordumuzun milli hududumuz dahilinde ve topraklarımızda tek bir düşman ayağı kaldıkça istiklal silahını elden bırakmamak ulvi gayesini hedefleyen azim ve sebatınıza şükran olduğumuzu en samimi ve sıcak selam ve hürmetlerimize teyid tekrar ederiz. Bu minnet hislerimiz bugün belediyemizde kasaba ve köylü ve memurlardan oluşan binlerce halkın akd ettikleri mitingde gösterdikleri arzu ve karara binaen arz eyleriz.

Miting Heyeti namına Müdafaa-i Hukuk Reisi Emin, Hila-i Ahmer ikinci reisi Ziya, Belediye Reisi vekili Lütfi, Mirbey Yurdundan Avni.⁶⁸⁴

Gülner'dan Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 10 Eylül 1921

Binlerce halkın içtima ettiği Yeni Camii şerifte Cuma namazını müteakip Mebus Şevki Bey tarafından yapılan hitabede şu andaki harpte maksat açıklanmış ve şu büyük inkılabın gerçekleştiricisi olan Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin koruyucusu olmak üzere verdiğimiz evlatlarımızla teşkil ettiği ordunun alçak düşmanın pis ayakları altında inleyen zavallı ırkdaşlarımızı kurtaracağına emin bulunan halkımız zafer dualarını ayyuka çıkarmış, ordunun kahraman kumandanlarına, necip subaylarına, asil erlerine selamlarının ulaştırılması, ordunun her emrini ve her arzusunu yerine getirmeye amade bulunduğu tebliğini rica eylediklerini bütün köyler ahali namına arz eylerim.

Ahali namına Müftü Mehmet, Belediye Reisi Osman.⁶⁸⁵

⁶⁸³ Hâkimiyet-i Millîye, 28 Ağustos 1921, No: 275.

⁶⁸⁴ Hâkimiyet-i Millîye, 30 Ağustos 1921, No: 277; Açığsöz, 28 Ağustos 1921, No:268.

⁶⁸⁵ Hâkimiyet-i Millîye, 13 Eylül 1921, No: 291.

İçel’den Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Muazzam Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
13 Ekim 1921

İlahi yardımla galip ordumuzun tam bir zafere kavuşmasını tebrikle kısa zamanda zelil düşmanımızı esasından imhasını tam bir yakarıyla Yüce Mevlaya takdimle hakkın sevgilisi olduğunuzu müjdelerim.

Mersin Müftüsü Abdullah.”

İçel’de Mersin Müftüsü Abdullah Efendi Hazretleri’ne 25 Ekim 1921

C. Tebrik ve temennilerinize teşekkür ederim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal”⁶⁸⁶

Millî Ordunun Tarsus’a Girmesinden Dolayı Gaziantep Mebusu Ali Cenani Bey’le Bazı Mebuslardan Gelen, Ahalinin Saygılarını Bildiren Telgraf

“Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 12 Ocak 1922

Kahraman askerlerimiz, üç senelik uzun ve ıstıraplı bir hayat geçiren, pek ağır ve pek şanlı mücadelelerden sonra büyük vatana ve aziz bayrağına kavuşan sevgili Tarsus’umuza dün girdi. Biz de beraber bulunduk. Şehir baştan başa mütehasir olduğu al bayraklarla donanmış ve bütün halk gözyaşları ve nihayetsiz heyecan ve sürür içinde istikbale koşmuştu. Esaret acısını, hürriyet ve istiklâl zevkini her yerden daha çok tadan muhterem Tarsuslular için dün ve bugün en kudsî ve mübarek bir bayram oldu. Bu iki gün ahalimizin yüksek ve necib kurtuluş tezahüratı Büyük Millet Meclisinin inkılâp tarihinde en şerefli bir sahife işgal edecektir. Bayramı yaparken bile - vazifesini unutmayan, henüz esaretten kurtulmamış – bedbaht Türk diyarları için necat ve halâs duası yaparken sevgili Tarsus ahalisi Büyük Millet Meclisine karşı besledikleri hürmet ve tazimatı, misakı millîmizin istihali için her türlü fedakârlığa hazır olduklarını Heyeti Celilenize arz etmek üzere bizleri tevkil ettiler. Arzı malûmat ve keyfiyet eyleriz.

Gaziantep Mebusu Ali Cenani, Kayseri Mebusu Rifat, Adana Mebusu Zamir, Kars Mebusu Cavid, Kayseri Mebusu Sabit, Mersin Mebusu Safa, Mersin Mebusu Muhtar”⁶⁸⁷

⁶⁸⁶ C.A. A:7-2-b, D:91, F:2-25; C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-24.

⁶⁸⁷ TBMM. ZC. Cilt: 16, İçtima:143, (12.01.1338/1922).

Millî Ordunun Mersin’e Girmesinden Dolayı Gaziantep Mebusu Ali Cenani Bey’le Bazı Mebuslardan Gelen, Ahalinin Saygılarını Bildiren Telgraf

“Ankara Büyük Millet Meclisi Riyasetine 14 Ocak 1922

Bugün askerlerimiz halkın gözyaşları ve heyecanlı alkışları altında sevgili Mersin’imize girdi. Hürriyet ve istiklâlini kurtarmak için Türk tarihine şeref verecek bir surette iki senedir mücadele eden, her türlü sıkıntı ve mahrumiyete katlanarak kahraman gibi çarpışan Mersin ahalisi fedakârlıklarının bu parlak neticesi karşısında Cenab-ı Hakka hamdü şükran ederken; bu büyük ve mesut bayramı temini istihsalde sarsılmaz bir azim ve imanla hareket eden Türkiye Büyük Millet Meclisini hürmet ve tazimle selâmlamakta ve henüz esaret altında inleyen mazlum kardeşlerimizin halâs ve necatı için dua eylemekte olduğu arz olunur.

Gaziantep Mebusu Ali Cenani, Kayseri Mebusu Rifat, Adana Mebusu Zamir, Kars Mebusu Cavid, Kayseri Mebusu Sabit, Mersin Mebusu Safa, Mersin Mebusu Muhtar.”⁶⁸⁸

Payas’tan Dört Yol’un Kurtuluşu Üzerine Tebrik ve Teşekkür Telgrafı

“Ankara Büyük Millet Meclisi Reisi Alisi Fehametlû, Devletlû Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine, 18 Ocak 1922

Üç seneden beri musab olduğumuz felâketin refi ve izalesi uğrunda fisebilillâh vukubulan mücahedei millîyenin semerei müstakbelesini bugün iktıfat ederek zatı fahimanelerine ve Büyük Millet MeclisiÂlisine arzı tazimat ve teşekküratımızı takdim ve temadii ömür ve ikbal ve muvaffakiyatı Celilerine dua ederiz. Ol babta emir ve ferman.

Dört Yol Bidayet Mahkemesi Hâkimi Ömer Lûtfi, Payas Nahiye Md. Çaylı’dan Ahmed, Tellizade Osman Durduzade, Payas Rüsumat Memuru Mehmed Halil.”⁶⁸⁹

Anamur’dan İkinci İnönü Zaferi’nin Yıldönümünde Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 4 Nisan 1922

Bugün İnönü’nde hain düşmanı mağlup eden zaferimizin sene-i devriyesi vesilesiyle Anamur kazası merkezinde binlerce halk toplanarak Gazanfer ordumuzun celadeti şükranını zikr ederek muvaffakiyetlerinin devamına dualar irad olunmuştur. Mondros mütarekesinden sonra hunhar yunanlıları canavarca gönderdikleri

⁶⁸⁸ TBMM. ZC. Cilt: 16, İçtima:147, (19.01.1922).

⁶⁸⁹ TBMM. ZC. Cilt: 16, İçtima:147, (19.01.1922).

memleketimizin eli kolu bağlanarak silahımız alınarak milletimizi hainlerin ihtirasatına maruz bırakarak tarih-i âlemde şerefini kirleten fecaat vesikalarını unutmuyarak bu defaki şerait-i mütarekede maksatları muhtevidir. Bunun için hükümet-i milliyemizin basiretine temenni ederiz. Anayurdumuzun topraklarının bir karışının bile zalim elinde kalmasına razı değiliz. Vatan aşkı ve din imanı ile göğüslerini düşmanın zulmüne karşı bir kale gibi germiş olan vatanperver millet efradından oluşan şanlı ordumuzun bir karış olsun geri çekilmesi yürekleri yaralayacağı için katiyen kabul edemeyiz Anavatanın düşman askerinin kâmilten çekildiği görüldükçe mütarekeden maksut olan adilane sülhe itimat olunamaz. Komşu devlet ve milletlerin hukukuna zerre kadar tecavüz etmeksizin yalnız vatanımızda hürriyet istiklal temini uğrunda kan, can, mal ve her şeyini feda eden bağıryanık milletimiz siyasetinizi takdir eder, İstanbul’da hain hükümetin ortaya çıkan kötü siyasetini lanetleyerek hükümet-i milliyemizin muzafferiyetlerinin devamını intizar ederek şanlı ordumuza devamlı dua etmektedirler. Selamımızın ve tebriklerimizin ordumuza duyurulmasını arz ederiz.

Anamur Belediye Reisi”⁶⁹⁰

Mersin’den Büyük Taarruzu Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 2 Eylül 1922

Şanlı ordumuzun devam eden muzafferiyetlerinden heyecana gelen her sınıf halk sevinç gösterilerinde bulunarak hükümeti tebrik etmektedir. Bütün sokaklar donatıldı. Yaralı kardeşlerimize yardım için tüccarlar kendi aralarında Hilal-i Ahmer’e 1.600 lira topladılar. Fener alayları ve şenlikler devam etmektedirler.”⁶⁹¹

57- Millî Mücadele’de Muğla ve Muğlalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

İtalya, I. Dünya Savaşı’nın bitmesinin ardından kendi müttefikleriyle yaptığı gizli antlaşmalar ve Mondros Ateşkes Antlaşması’na dayanarak güneybatı Anadolu’da işgal faaliyetlerine girişmiştir. İtalya’nın Anadolu toprakları üzerinde işgal etmek istediği yerler; Milas, Antalya, Kuşadası, Fethiye, Konya, Muğla, Burdur ve Antalya gibi yerlerdi. İtalyanlar bu bölgeleri işgal edebilmek için önce çeşitli bahaneler ileri sürerek Mondros Mütarekesinin asayiş ile ilgili maddelerini işletmek istediler. Akdeniz ve Ege

⁶⁹⁰ C.A. A:VII-2-c, D:92, F:10.

⁶⁹¹ Ögüd, 4 Eylül 1922, Sayı:939; Hâkimiyet-i Millîye, 5 Eylül 1922.

sahillerinde suni asayiş olayları oluşturup işgallere başladılar. İtalyanlar ayrıca İzmir'i ve Aydın vilayetini de işgal etmek düşüncesindeydiler.

Bu gelişmelerden sonra ilk olarak 1919 yılının başında Marmaris İtalyanlar tarafından işgal edildi. İtalyanlar bundan sonra Antalya'yı işgal edebilmek için girişimlere başladılar. İtalyanların Antalya ve Burdur'u işgal ettikleri 1919 yılının Ağustos ayında kuvvetlerini Anadolu'da giderek çoğaltmışlardı. İtalyan kuvvetleri Ağustos 1919 itibarıyla genel olarak Milas, Antalya, Karaova, Burdur, Kuşadası, Küllük, Fethiye, Söke, Konya, Çine ve Muğla bölgelerinde bulunmaktaydı.

Muğlalılar bu işgallere kayıtsız kalmayarak çeşitli yollarla tepkilerini gösterdiler. İlk olarak bir mitingle işgalleri protesto ettiler. Bu mitingle yetinmeyen Muğlalı vatanseverler, "Menteşeliler Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti"ni kurdular. Muğla aydınları yaşadıkları toprakların Türklüğünü ispatlamak amacıyla bir gazete çıkarmaya karar verdiler ve 30 Haziran 1919'dan itibaren, "pazar ve perşembe günleri neşr olunur her şeyden bahis Türk gazetesidir" alt başlığını taşıyan "Menteşe Gazetesi"ni yayınlamaya başladılar.

Haziran 1920'de Denizli'den Muğla'ya atanan Mutasarrıf Müştak Bey, jandarmanın başına getirdiği Cavit Bey'e 1500 kişilik müzaharet bölükleri kurdurdu. Kumaş ve postallarını Rodos'dan satın alıp giydirdiği bu askerlerin 100'er kişilik bölükler halinde Batı Cephesi'ne sevk etti. İtalyanların Muğla'yı boşaltmalarından sonra Muğlalılar Batı Cephesindeki savaşlarda yer aldılar. Bölge halkı topladıkları yardımları cephedeki askerlere ve geride kalan şehit çocuklarına dağıttılar. Köyceğiz'de cephede şehit düşen askerlerin arkada kalan yetimlerine yardım toplamak için "Evlad-ı Şüheda Cem'i İnat Kadınlar Cemiyeti (Şehit Evlatlarına Yardım Toplama Kadınlar Cemiyeti)" kurulmuştu, bu cemiyet Sakarya Savaşı günlerinde elli bin on kuruş toplayarak Ankara Hilal-i Ahmer şubesine göndermişti.⁶⁹²

Muğla Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde şu mebuslarla temsil edildi:

Dr. Tevfik Rüştü (Aras), Mehmet Rifat (Börekçi), Ethem Fehmi (Aslanlı), Emin Kamil Bey, Sadettin (Özsan), Hamza Hayati (Öztürk), Mahmut (Hendek). Mahmut Nedim Bey Düzce-Adapazarı yöresindeki ayaklanmada tümeni ile yaptığı harekât sırasında 21 Nisan 1920 günü şehit edildi. Bu sebeple Meclise katılamadı⁶⁹³. Mahmut Bey Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk şehididir, "Hendek" soyadını almıştır.

⁶⁹² Hâkimiyet-i Millîye, 25 Eylül 1921 No: 303.

⁶⁹³ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.770

Muğla'dan Birinci İnönü Zaferi'ni Tebrik Mitingi ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Müdafaa-i Millîye Vekâletine 18 Ocak 1921

Bu gün öğleden sonra saat dörtte binlerce Muğla halkı bütün mektep talebelerin iştirakiyle büyük bir kutlama yaparak hain ve alçak düşman olan Yunanlıların İnönü Meydan Muharebesindeki hezimetini ve ordumuzun elde ettiği zaferi büyük ve coşkun sevinçlerle karşılamışlardır. Bu müjdeli haber bütün halk üzerinde nihayetsiz bir sevinç meydana getirmiştir. Hükümet konağı ile askeri daireleri ayrı ayrı ziyaret ettirerek ordunun muhtaç olduğu maddi ve manevi her türlü ihtiyaçlarına malen, bedenlen hazır olduklarını vaat eylediğinin yüce milli gayemizin ve ordumuzun muzafferiyetinin temini için Allah’a dua edildiği ve bu mukaddes gayemizin elde edilmesine çalışan muhterem ordumuza selam ve hürmetlerinin iletilmesini bizden rica ettikleri maruzdur.

Kalem Reisi Nuri.”⁶⁹⁴

Milas'tan Birinci İnönü Zaferi'ni Tebrik Mitingi ve Destek Telgrafı

“Ankara Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Ocak 1921

Necip milli emelleri temin için her türlü felâketlere karşı harikulade tedbirler ve metanet gösteren ve medeniyet serlevhası altında tertip edilmiş akurane hücumlara şirane mukabele edilerek milletin mukadderatını cihanı hayretlere gark eden kıyaseti siyasiye ile temin eylemekte olan Büyük Millet Meclisinin büyük emelleri bugün bütün vuzuhuyla tecelli etmiş ve hakkın bizimle beraber bulunduğuna düşmanlarımızın bile şüphesi kalmamıştır. Kahraman ordumuzun son kazandığı muvaffakiyetleri temin eden Büyük Millet Meclisine ve Reisi meali enisine derin hissiyatla teşekkür eder ve her türlü müzaherete hazır bulunduğumuzun tebliğiyle kesb-i şeref eyleriz.”⁶⁹⁵

Milas'tan İkinci İnönü Zaferi'ni Tebrik ve Bağış Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Müdafaa-i Milliye Vekâletine 9 Nisan 1921

Düşmanın çeşitli zulüm ve hakaretleri altında ezilen Türk namus ve hayatını kurtarmak için şanlı tarihine sürülen lekeleri mukaddes kanlarıyla temizleyen kahraman ordumuzun büyük muzafferiyetlerini mazlum kalplerimizden feveran eden en samimi hissiyatla tebrik ve tesid eyleriz. Bugün asalet ve necabet-i merdanesi cihanı yerinden sarsan buna önder olan muhterem cesur, gayretli millet meclisi minnettarlıkla alkışlayan Milaslılar muzafferiyet şerefine orduya on beş bin kilo zeytinyağı bağışlayarak naçizane

⁶⁹⁴ ATASE. İSH. K:889, G:97, B:1.

⁶⁹⁵ TBMM. ZC. Cilt: 7, İçtima: 140, (30 Ocak 1921).

şu yardımın lütfen kabulünü istirham eder. Ve bunun orduya ve meclise iletilmesini ve bundan sonra da bütün varlığımızı kahraman ordumuza teberrüken fedaya her an hazır bulunduğumuzun arzıyla kesb-i şeref eyleriz.

Milas Kaymakamı Mehmed Bahri, Belediye Reisi Mehmed Ali, Müftü Mehmed Sadık.⁶⁹⁶

Kuşadası’ndan İkinci İnönü Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 14 Nisan 1921

Türk’ün en mukaddes bildiği ve hiç tecavüz ettirmediği namus ve vatanını mahva yürüyen din düşmanı yüce Osmanlı neslini doğuran mübarek yurdumuzun tarihi bir ovasında hamaset ve kahramanlıklarıyla ezip çiğneyen ordumuzu takdis ve tes’id ve tebrik eder ve her dilâverini Allah’ın koruyuculuğuna tevdi’ ve Rabbimizin muzafferiyet vermesini niyaz eyleriz.

15.000 Müslüman ahali namına Kuşadası Belediye Reisi Faik.⁶⁹⁷

Marmaris’ten Sakarya Savaşı Günlerinde Miting Kararları ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Vatanı çiğneyen pis ayaklardan kurtarmak için yalnız Türk silahından doğabilecek kabiliyet ve kudretle hareket eden orduların muhterem kumandan, subay ve pek muazzez erlerine düşmana indirdiği kahhar darbelerinden dolayı teşekkürler eyleriz. Bu hususta hükümet meydanında toplanan binlerce kadın ve erkekten oluşan büyük bir kalabalık tekbir ve tehlil sedaları arasında aşağıdaki kararları almışlardır.

1- Orduya selam, hürmetler ve şükran,

2- Misak-ı Milli şartları en ufak bir değişikliğe mahal kalmamak şartıyla sulh imzalanmasına kadar kadınlarda dahil olduğu halde hayatımızı fedaya ahd ve yemin,

3- Düşman ayağı altında zulüm içinde inim inim inleyen ve medeniyet âleminin nazarlarından uzak kalan yurdumuzun temizlenmesi ve tek düşman neferi kalmayınca kadar çalışmak.

Bu kararlardan sonra ordumuza zafer elde etmesi için dua okunarak içtimaa son verilmiştir.

⁶⁹⁶ ATASE. İSH. K. 568. G.37.

⁶⁹⁷ ATASE. İSH. K: 576, G: 12, B: 1-16.

Müftü Vekili Yusuf, Müdafaa-i Hukuk Reisi Edip, Belediye Reisi Mehmet Ali, Eşraftan: Kamil, Mehmet Turfan, Mustafa.”⁶⁹⁸

Fethiye’de Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Ağustos 1921

Asırlardan beri İslam ciğerlerine uzanan kirli ve kanlı tırnaklar son iki ay zarfında bütün vahşetiyle masum bir milletin sinesine saplanmış, olanca kuvvetiyle İslam dünyasını, devirmeye kast ettiği anlaşılmıştır. Camilerini, mukaddesatını yıkılmış, Kuranını, kitabını çiğnenmiş görmek istemeyen bütün halk köylerden kasabaya üşüştü ve kaza merkezinde toplandı. Sararmış yorgun çehreleri, kanlı gözyaşları ile kararmış gözleri hariçten iştirilecek kadar çarpan kalpleri her birinin hissiyatının açık tercümanı oldu. Ruhlarında biriken, mustarip feryatları bütün cihan ilan için garbın bütün zulmüne karşı isyan ile çoluğumuzla, çocuğumuzla, malımız ve mülkümüzle bu mukaddes mücadeleyi takviye karar verdi.

Belediye Reisi Veli Hasan, Azalar: Hüseyin, İhsan, Abdullah Niyazi, Ahmed Fehmi, Kamil, Arif, Osman, Süreyya, Abdülkadir, Ali, Ahmet, Bahri, Salih.”⁶⁹⁹

Muğla’da Sakarya Zaferi Üzerine Yapılan Miting ve Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Matbuata 10 Eylül 1921

Bugün bütün Muğla ahali Kocahan mevkiinde toplanan bir miting yapmışlardır. Müteaddit nutuklarla, milletin üzerine düşen vazifelerin yerine getirilmesiyle elde edilen zafer, savaş meydanında asker ve kumandanlarımızın göstermekte oldukları insanlık üstü cesaret ve kahramanlıklar hürmetle yad edilmiştir. Bütün ahali tek gönül ve tek emel olarak milli emellerin katiyyen tahakkukuna kadar malen ve bedenen her türlü fedakârlığa amade bulunduklarını bildirmişlerdir. Her zaman için insanlığın yüzünü karartacak barbar bir milletin tasallutuna maruz kalmış olan büyük milletimizin topraklarını fedakârca müdafaa ve dindaşlarımızın namusunu muhafazaya koşmuş olan kahraman subay ve erlerimize selamlar ve şehitlerimize de Fatihalar ithaf olunarak içtimaya son verilmiştir.

Miting Heyeti Reisi Hacı Süleyman.”⁷⁰⁰

Muğla’dan Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 12 Eylül 1921

⁶⁹⁸ Hâkimiyet-i Millîye 11 Eylül 1921 No: 289; Açığsöz, 13 Eylül 1921, No:282.

⁶⁹⁹ Hâkimiyet-i Millîye, 11 Eylül 1921, No:289; Açığsöz, 13 Eylül 1921, No:282.

⁷⁰⁰ Hâkimiyet-i Millîye, 12 Eylül 1921, No: 290; Açığsöz, 13 Eylül 1921, No:282.

Ordumuzun muzafferiyetini tebrik eder muvaffakiyetlerinin devamını temenni ederim.”

Muğla’da Selanikli Rasim.”⁷⁰¹

Muğla’dan Mustafa Kemal Paşa’ya Müşirlik ve Gazilik Nişanını Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve Sevgili Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 24 Eylül 1921

Zatı-ı Samilerine tevcih buyrulan müşirlik ve gazilik nişanını tebrik eder ordumuzun kat-i zaferlerini Allah’tan temenni eylerim.

Muğla’da Selanikli Rasim.”

Marmaris’ten Afyon’un Kurtuluşunu Tebrik 29 Ağustos 1922

“Kahraman Ordularımız Başkumandanı’na

Avn-ı bari imdat-ı ruhaniyet-i peygamberi ile Afyon’un istirdat haber-i muzafferiyeti halkımızı garik-i meserret eylediğinden bunu tebrikle zafer-i kat’iye muvaffakiyetlerini tazarru eylemektedir.

Marmaris Müdafaa-i Hukuk Reisi Rıfkı.”⁷⁰²

Milas’tan Lozan Antlaşması’nı Tebrik Telgrafı

“Ankara Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 10 Temmuz 1923

Akd-i sulh (Lozan) muvaffakiyet-i devletlerinden dolayı tebriklerimi arz eylerim efendim.

Meclis-i Mebusan Eski Reisi Halil.”⁷⁰³

58- Millî Mücadele’de Muş ve Muşluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı sırasında Ruslar, uzun ve kanlı savaşlardan sonra 16 Şubat 1916’da Erzurum’u, 17 Şubat 1916’da Muş’u işgal ettiler. Ancak bu bölgede bulunan 5’inci Tümen, Bitlis’i düşman işgalinden kurtarmak için taarruz ederken, 8’inci Tümen

⁷⁰¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-215.

⁷⁰² C.A. A:VII-2, D:89, F:1-100.

⁷⁰³ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-86.

de aynı amaçla Muş istikametinde taarruz ederek beş gün devam eden savaştan sonra 8 Ağustos 1916 sabahı Muş'u ele geçirmiştir. Muş, 25 Ağustos 1916'da tekrar Rusların eline düştü ve 30 Nisan 1917'de ikinci defa ve kesin olarak Rus işgalinden kurtarıldı. Bu kez de Mustafa Kemal Paşa, Muş'u kurtaran birliklere, 2'nci Ordu Komutanı olarak komuta ediyordu.⁷⁰⁴ Muş bundan sonra hem güney cephesinde hem de doğu cephesinde oluşturduğu gönüllü birliklerle Osmanlı Ordusuna destek verdi. Bu desteği Milli Mücadele yıllarında da devam etti.

Muşluların Milli Mücadele hakkındaki düşüncelerini göstermesi açısından Diyarbakır'da bulunan Muş mültecilerinin 21 Mayıs 1919'da ABD Başkanı Wilson'a hitaben yazdıkları ve Sadarete gönderdikleri telgrafları dikkat çekicidir. Telgrafın altında şu isimler yer almaktadır:

Diyarbakır'da bütün Bitlis Mültecileri Namına Kadiri Şeyhlerinden Abdulkadir, bütün Muş Mültecileri Namına Eşraftan Hacı Halid, Şeyhlerden Mustafa, Eşraftan Hacı, Ulemadan Selami, Yusuf, Ahmed, Mahmud, Eşraftan Abdülhamid, Sadık, Şemseddin, Sıdkı, Osman, Reşid, Hacı.

“... Sör, biz Türkler adalet düşüncelerinizin tabi çocuğu olan o yeşil poşideli adalet düsturları karşısında hâlâ başları yukarıda gezen silahlarımızı indirdik. Fakat mefkûre-i adaletler doğuran büyük Wilson, gözümüzün önünde yaptığınız zerrin poşidenin arkasında Yunanlılar İzmir'de yeni bir dram oynadılar. Ayaklarına kadar yetiştirdikleri masum kanları, İzmir Müslüman çocuklarının bargâh-ı ilahiye yükselen feryat ve istimdatları bizi uyandırdı. Avrupa ve Amerika'nın büyük ricali eğer bizim gibi beşerin nesilleri ve torunları ise Müslümanlıktan başka günahı olmayan biz Müslümanları bir avuç toprak için bir avuç kanda boğmamak, beşeriyetin alnına yeni baştan siyah lekeler sürmemek insaf ve vicdanını uzak tutmamalıdır. Yoksa o poşidenin arkasında mücerred birer vakit ve keza bizleri boğmak, yurtlarından ana topraklarından ayırmak gayesi istihdaf olunuyor ise, varlığını beş sene evveli Ruslara ciğerpârelerini ayaklar altına terk ederek vatanın bu aziz parçasına sığınan Allah'ın merhametinden başka ilticâgâhı kalmayan biz milyonlarca insanlar, kanun-ı beşeriyetin mağduru olarak kaydettiği sûret-i cariyeye müracaat ızdırarında kalacak ilkçağları yad ettirmeye çalışacağız. İzmir tarihen, ırken Türklüğün yurdu hâsılı Türklerin ocağıdır. Yunanlılar hâlâ kolları sör Wilson'un adalet emelleriyle bağlı bulunan Türklerin o güzel İzmir'i, o binlerce senelik yurdunu, insanların boğmak suretiyle yok etmek fikrine sahip bulunuyor. O yurdumuzu tahliye etmemek inadında ısrar ediyor ise sör Wilson'un adalet düsturlarının iflasını ilân

⁷⁰⁴ Fahri Çeliker, “Bitlis'in Kurtuluşu ve Mustafa Kemal Paşa” Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 8, Cilt: III, Mart 1987.

ile iplerimizi kırmak, Avrupa'nın o saf ve adaletini inkâr etmek insani kaidelerine ittiba edeceğiz. Sör Wilson'un mütehassıs Avrupa rical-i muazzamanın huzuru azametinde çıkacağız. Bu telgrafnamemiz milyonlar talib ve muntazır-ı hak ve adalet isteyenlerin muhassal-ı vicdanıdır ki onların tercüman-ı efkâr ve imanıyız. Avrupa'nın havsala-i adaletinden bugünlerde doğacak bir barika-i hakk ve adalet Yunanlıların yeşil toprağını masum kanlarıyla kızarttığı o güzel İzmir'imizin mazlum şehitlerimizi Allah'ına giden ruhları şad ve tenvir etmek ve insaf olub isteseydik desatir-i adaleti Avrupa'nın hak ve adalet davacıları huzurunda tekrar gasemallahü (yemin ediyoruz)".⁷⁰⁵

Muş Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde şu mebuslarla temsil edildi:

Osman Kadri (Bingöl), Abdülgani (Ertan), Hacı Ahmet Hamdi (Bilgin), Hacı İlyas Sami (Muş), Kazım Dede, Mahmud Said (Yetgin), Yusuf Ziya (Eraydın), Rıza (Kotan).

Rıza (Kotan) Bey'in 13 Ocak 1921'de cephede hizmet etmek üzere üç ay izin ile meclisten ayrılması kabul edildi. 3 Nisan 1922'de Başkomutanlık tarafından Doğu illerinde özel göreve memur edildi. 26 Ağustos 1922'de Meclise geri döndü.⁷⁰⁶

Muş'ta Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine ve Anadolu Ajansına 22 Ağustos 1921

Bugün binlerce ahali, ulema, aşiret reisleri, memurlar görevli mebuslarımız da hazır oldukları halde hükümet civarında toplanarak bir miting akdedilmiştir. Ordularımızın muzafferiyeti hakkında duadan sonra mebus Hacı Ahmet Bey tarafından nutuklar yapılarak milli gayenin elde edilmesine kadar dini olan bu cihat ve mücadeleden asla geri kalmayacağımızı ve kanlarımızın son damlasını akıtcıya kadar çalışmak üzere ahd ve yemin ettiğimizi arz ile muhterem gazilerimize selamlarımızı ve kahraman Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine ve muhterem arkadaşlarına, gazi ordumuza hürmetlerimizin arz ve tebliğini heyet namına arz ederim.

Mutasarrıf Vekili Rahmi."⁷⁰⁷

Varto'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 12 Eylül 1921

Yunanlılarla iki seneden beri yapılan muharebelerde kazandığımız şanlı zaferi ve bugünkü vaziyeti elde eden ordumuza karşı samimi hürmetlerle selam eyleriz

⁷⁰⁵ BOA. A.VRK. 834/87.

⁷⁰⁶ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.804

⁷⁰⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 24 Ağustos 1921, No: 271.

asırlarca kahramanlık göstermiş olan bu Türk kahramanlarımızın Cenab-ı Hakk'ın inayetiyle düşmanın en büyük hücumlarını durduracağına eminiz. İstiklalimizi ve milli mevcudiyetimizi muhafaza ve düşman ordusunu imha için asker kardeşlerimizden sebat ve metanet rica ederiz. Biz de bu maksat uğrunda malen bedenlen her türlü fedakârlığa hazırız. Sizden çalışma ve gayret bizden her türlü muavenet, Hakk'ın lütuf ve inayet kardeşlerimiz.

Belediye Reisi Ahmet, Hayranlı Aşiret Reisi İsmail, Çörmed Aşiret Reisi Veli, Bulan Aşiret Reisi Kâni, eşraftan Abdullah, Nusret, Halil.⁷⁰⁸

Muşluların İngiliz hakaretine karşı tepkisi

“İngiliz hakaretine karşı muhitimizde feveran eden hissiyatın meclis-i millimize iblağını rica yolundaki işbu telgrafın kıraatini arz ve teklif sadedinde makam-ı riyasete takdim eyleriz.

Muş Mebusları: Ahmed Hamdi ve arkadaşları.⁷⁰⁹

Varto'dan, Gürzon'un Lozan Konferansı'nda Kürtlere ve Temsilcilerine Hakaret Etmesi Üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Protesto Telgrafı

“Ankara'da Muş Mebusu İlyas Sami Bey'e 2 Şubat 1923

Kürdlere tevcih edilen tahkiri protesto ve hararetli müdafaalarımızı kemal-i şükranla okuduk. Maruzatımızın meclis-i âliye arzını istirham eyleriz. Hükümet-i milliyemizin küşadından akdem ki Kürdlerin Kafkas Ermeni harekât-ı vatanpervaranesi Gürzon'un cehaletini isbata kafidir. Kürdler serbest zemin ve zamanlarda her türlü tesirlerden azade olarak mebuslarını kendi kalemli yazılarıyla intihap ettiler. Kemal Paşa hazretleri de bu meyanda ihraz-ı rey eylemiş mebuslardan biri iken diyanet-i islamiyeye vakf-ı vücut eylemesiyle bütün milletin hüsn-i itimadını kazanmış ve en yüksek bu mevkii işgale muvaffak olmuştur. Türk Kürd ayrılık kabul etmez bir vahdettir, bu vahdet çeliktir, kırılır eğilmez. Irak, Suriye, Hicaz vesairenin avakıbını müşahade eden zeki ve dindar Kürdler islamiyeti bırakıp tedricen kâfir olmaya beş yüz senelik büyük kardeşleri bulunan Türkleri bırakıp İngilizleşmeye ne para ile ne sözle ne de hiçbir kuvvet ve zorla olamaz. Mabudlarına imanları kadar mabudlarına sadakatlerini muhafaza etmekle iftihar ederki eğer bu cehalet ise böyle âlimane cehalet-i ibtidaiye Kürdlerden ayrılmayacağına

⁷⁰⁸ Hâkimiyet-i Millîye, 13 Eylül 1921, No: 291.

⁷⁰⁹ TBMM. Arşivi Dosya:3, 4/26.

Corcilerin Güzrzonların halen esaretindekilerin dahi kariben kurtulacaklarına şüphe edilmemelidir. Vallahü'l-muvaffak.

Cıbranlı Aşireti Reisi Kasım, Belediye Reisi Ahmed, Ulemadan Halid, Meşayihden Ahmed, Eşraftan Halil, Mehmed Ali.⁷¹⁰

Muş'tan Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılış Yıl Dönümü Tebriki

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Nisan 1923

Yıllar geçtikçe beraber daha milleti uzun kötü devrelerinin uzaklaştığını ikbal ve saadet günlerine kavuşturan bir büyük mücahedenin dördüncü yıl dönümünü münasebetiyle o mücahedeysi yazan kudret ve harikanın yegâne timsali olarak tanıdığımız zat-ı devletlerini tebci ve başarılarının devamını Allah'tan niyaz eylediğimi tekrar eylerim.

Mutasarrıf Halit.⁷¹¹

59- Millî Mücadele’de Nevşehir ve Nevşehirliilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Milli Mücadele yıllarında Nevşehir, Niğde Sancağı’na bağlı bir kaza idi. Cumhuriyetin ilanından sonra 1924’te Niğde bir il olurken Nevşehir de bu ilin ilçelerinden biri oldu. Nevşehir Mondros Mütarekesi günlerinde 12. Kolorduya bağlı 11. Tümenin denetim alanı içindeydi. Karargâhı Niğde’de bulunan tümenin önemli silah ve cephane depolarından biri de Nevşehir’de idi. Bu yönüyle Nevşehir Millî Mücadele’de önemli lojistik merkezlerinden biri oldu. Ayrıca 4 Eylül 1919’da toplanan Sivas Kongresi’ne, Dellalzade Hacı Osman Efendi katılarak, kongrede alınan kararlar burada da uygulandı. Bütün vilayet ve kazalarda Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Şubeleri oluşturulmasını öngören kararın Nevşehir’de uygulanması sağlandı. Bu cemiyetin önde gelenleri Eyüp Bey, Müftü Süleyman Hakkı Efendi, Belediye Başkanı Ahmet Efendi idi. Bugün Nevşehir’e bağlı olan Avanos’ta da cemiyetin bir şubesi kurulmuştu. Bu cemiyetin çalışmalarında en etkin kişi Belediye Başkanı Nuri Bey’di.

Nevşehirli tüccarları da Millî Mücadele’de çok fedakar davrandılar. Bu tüccarlardan Caferefendizade Hayrullah Efendi Hilal-i Ahmer’e elli bin kuruş bağışlamıştı. 1921 yılı Kasımına kadar üzerine düşen görevi fedakârlıkla yerine getiren Nevşehir’in hamiyetli

⁷¹⁰ TBMM. Arşivi Dosya:3, 4/3-4.

⁷¹¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-8.

tüccarı, tekâlif-i milliye emirleriyle üzerlerine düşen mallarının ve eşyalarının yüzde kırklık kısmının bedeli olarak üç yüz bin kuruşu orduya teslim ettiler.⁷¹²

Arapsun'dan Kars'ın Kurtuluşunu Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reis-i muhteremi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 2 Kasım 1920

Büyük Kars mevki-i müstahkeminin muhterem Karabekir Paşa kumandasındaki kahraman kuva-yı milliye tarafından zabt ve istirdad haber-i meserret averin tebşirâtı ser nev ihya ve şadüman etmiştir. Cenab-ı vacibülvücud hazretleri amal-i milliyei tevhid vatan-ı mukaddesimizin ada-yı din-i mübinin halası ve temizlenmesi uğrunda geceli gündüzlü cansiperane çalışan heyet-i muhtereme ile şeci kuva-yı milliyenin her bir umurlarında muvaffak bilhayr eylesin duaları her bar huzur-ı hazret-i pirde bilcümle babalar, dervişler bendeganımızla ref-i bargah-ı uhdiyyet kılındığının arzıyla şiddetle muhtaç bulunduğum teveccühât-ı devletlerinin devamını niyaz eylerim ferman.

Eddai Hacı Bektaş-ı Veli Degah-ı şerifi postnişini Türbedarı Salih Niyazi Baba.⁷¹³

Ürgüp'te Eski Şeyhülislam Hayri Efendi'den İkinci İnönü Zaferi'ni Tebrik Telgrafı ve Cevabı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 3 Nisan 1921

Ordumuzun elde ettiği haklı muvaffakiyet mucib-i şükran ve memnuniyet Allah-ı azimüşşan daha büyük muvaffakiyetlere mazhar buyursun duasını tekrar ederek tebriklerimi arz ederim efendim.

Eski Şeyhülislam Hayri.⁷¹⁴

Cevap:

“Ürgüp'te Şeyhülislam-ı esbak Hayri Efendi Hazretlerine 5 Nisan 1921

Hakk'ın yardımıyla kahraman ordumuzun kazandığı muzafferiyet-i ahire hasebiyle beyan-ı tebrikatı havi telgraf name-i alilerini büyük bir iftiharla aldım. Teşekkür eder ve pek yakın bir gelecekte milli gayemizin elde edilmesine mazhar buyurmasını Allah'ın lütfunda temenni ederim efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal.⁷¹⁵

⁷¹² Ögüd, 13 Kasım 1921, Sayı:798.

⁷¹³ TBMM. Arşivi. Dosya:2, B No:25/4.

⁷¹⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:3-29.

⁷¹⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:3-28.

Nevşehir’den Sakarya Savaşı Günlerinde Dua ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandanı Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 20 Ağustos 1921

Milli emellerin temsilcisi olan yüce makamınıza tebriklerimizi takdim eder ve meşru devamız uğrunda mücahedatımızın tecellisini hakiki kahhar olan Allah’tan niyaz ederiz.

Ahali Namına Nevşehir Belediye Reisi İzzet.”⁷¹⁶

Avanos’tan Sakarya Savaşı Günlerinde Dua ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Ağustos 1921

Ağustosun yirmi üçüncü saat birde hükümet dairesi önünde memleketin alimleri eşrafı ve bütün halkın iştirakiyle heyecanlı bir içtima yapıldı. Vahşi bir hunharlıkla mukaddes vatanımıza hücum ederek çoluk çocukları katliam ve mallarını yağma eden Yunanlıların taarruzlarına Allah’ın yardımıyla neticesiz bırakan ordumuzun muzaffer olması için dualar okundu. Hazır bulunanlar alınan kararların ilgili makamlara ve dünya medeniyetine ulaştırılmasını istirham ettiler. Milli istiklalin temin ve muhafazası uğrunda cihada girişen ordumuza meşru gayemizin tamamlanmasına değin sarsılmaz bir bağ ile bağlı, malen ve bedenen amade bulunduğumuzu arz ederiz. Düşmanın hücumlarını durdurmaya muvaffak olan şanlı ordumuzun muhterem kumandan, subay ve bütün asker arkadaşlarımıza selamlarımızın takdimini rica ederiz.

Müftü Ahmet, Müdafaa-i Hukuk Reisi Ali, Belediye Reisi Vekili Şakir, Müdafaa-i Hukuk Azasından Mustafa.”⁷¹⁷

Ürgüp’te Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

Bugün belediye dairesi önünde bütün memur, ulema, eşraf, mektep talebeleri ve her sınıf halktan oluşan binlerce ahali toplanarak milli istiklalimizin mahv-ı evveli ile anayurdumuza tarruz eden düşmanı Hakk’ın yardımıyla durdurmaya muvaffak olan fedakâr, azimkar, metin ordularımızın başarılarının devamı ve zaferle tamamlanması temennilerini yad ederek aşağıda ki kararları aldığımızı beyan ederiz:

1 - Hain düşmanın topraklarımızdan katiyen çıkarılmasına kadar malen, bedenen bütün mevcudiyetimizi fedaya hazırız.

⁷¹⁶ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:3-59.

⁷¹⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1921, No: 283.

2 - Vatanın kurtuluşu uğrunda en büyük fedakârlıkları göstermekte olduğunu her zaman gördüğümüz başta Başkumandan Mustafa Kemal Paşa hazretleri olmak üzere muhterem ordumuzun bütün kumandan, subay ve erlerine sonsuz selam ve hürmetlerimizi son dereceye varan minnettarlıklarımızı tebliğ ederiz.

Yerden göğe kadar haklı bu davamıza şüphesiz Cenab-ı Hakk yardımcısı, destekçidir, zafer herhalde bizindir. İleriye muazzam ve şanlı ordumuz ileri, yardımcınız Hazret-i Allah'tır ve Allah'a tapan masum ve fedakâr koca bir millettir.

Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyet Reisi Kaymakam Nedim, Kaza ahalisi namına Belediye Reisi Halil.⁷¹⁸

Arapsun'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Dua ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 28 Ağustos 1921

Hürriyet, hayat ve istiklâlimize set çekmek melun maksadıyla Anadolu içlerine kadar sokulmak isteyen düşmanın 10 Temmuz'dan beri devam eden üçüncü taarruzunu şanlı ve fedakâr ordumuzun muhtelif mahallerde akamete uğratarak düşmana oldukça fazla zaiyat verdirdiği ve müthiş hücumlarını durdurduğunu haber alan halk derhal muazzam bir içtima yaptı. Bu içtimada öz yurdumuz bulunan Anadolu muhitinden düşmanın tamamen temizlenmesine küfür ve lanet saçan ve Müslümanlara karşı her türlü emsali görülmemiş kötülöklere insaniyetin yüzünü karartan hain Yunanlıların denizlere dökülünceye kadar Misak-ı Milli dairesinde mâlen ve beden bütünü fedakârlıklardan çekinmeyeceklerini kararlaştırmışlardır. Bu meyanda üçüncü Yunan taarruzunu neticesiz bırakan namdar ve fedakâr ordumuzla bunun idaresini üzerine alan muhterem kumandan heyetlerine, fedakâr ve cesur efradına selam ve hürmetlerinin takdim ve tebliği rica edilmiştir.

Arapsun Müdafaa-i Hukuk Heyeti Reisi Hüseyin İrfan, Belediye Reisi Mustafa.⁷¹⁹

Nevşehir'den Sakarya Savaşı Günlerinde Elde Edilen Başarıları Tebrik ve Destek Mitingi ve Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 1 Eylül 1921

Cami-i Kebir'in avlusunda toplanan büyük bir kalabalık buraya dikilen sancak altında cephede kazanılan zaferleri kutlamıştır. Burada bulunan Niğde ciğerlerimizi yakmıştır. Nevşehir tüccarından Caferefendizade Hayrullah Efendi'nin Hilal-i Ahmere

⁷¹⁸ Hâkimiyet-i Millîye, 1 Eylül 1921 No: 279.

⁷¹⁹ Hâkimiyet-i Millîye, 29 Ağustos 1921, No: 276.

beş yüz ve Alacaşarlı Mustafa Ağa'nın yirmi lira ve marangoz Durmuş Ağa'nın atsız bir araba hediye suretiyle hamiyetlerini göstermişlerdir. Ayrıca Hilal-i Ahmere hanımlar cemiyeti tarafından on yedi bin beş yüz erkekler tarafından dokuz bin beş yüz kuruşla on yedi top kaput bezinin hediye olunduğu ve bayram gününde mektep talebeleri tarafından Hilal-i Ahmer rozetlerinden satın alınarak yüz küsür lira hasılat olduğu ve bütün kaza ahalisinin orduya yedi bin kat çamaşır vs. hediye suretiyle bir birleriyle rekabet etmekte olduklarının ilan buyurulması.

Nevşehir Kaymakamı Cevdet.⁷²⁰

Hacı Bektaş'tan Sakarya Savaşı Günlerinde Dua ve Destek Telgrafi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Matbuata 10 Eylül 1921

9 Eylül günü Hacı Bektaş-ı Veli hazretlerinin dergâh-ı şerifinde Cuma namazının edasını müteakip içtima eyleyen babalar ve dervişler milli istiklal ve vatanın kurtarılması uğrunda düşmanla azimkârca ve kahramanca cihat eden millet ordusunun gayretli kumandanlarına fedakâr subay ve kahraman erlerine selam ve dualarının tebliğini rica ederler. İctimada hazır bulunan Kars Mebusu Fahreddin Bey tarafından verilen nutukta Büyük Millet Meclisi Hükümetinin Misak-ı Milli dairesindeki programı hedef alınarak alçak düşmanın kesin surette tepelenmesi ile mukaddes vatanımızın pis ayaklarından temizlenmesi için ordunun kesin kararı hakkında ve neticenin de pek yakın olduğuna dair izahatta bulunması üzerine bütün ahali Misak-ı Milli dairesindeki mukaddes gayeye ulaşana kadar devam edecek milli cihatta her türlü riyasetine arzı istirham eylediler. İslamiyet adına harp eden ordumuzun muzafferiyeti hakkında Postnişin Şeyh Hasan Efendi tarafından müessir bir dua ile toplantıya son verilmiştir.

Hacı Bektaş Müdürü Halid.⁷²¹

Nevşehir'den Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafi

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 14 Eylül 1921

Şanlı, kahraman ordumuzun Allah’a hamdolsun elde ettiği Sakarya meydan muharebesi kesin galibiyetinden dolayı bütün millet tam bir gurur ve sevinçle büyük kumandanlarıyla ordu kumandan ve subaylarına tebriklerini arz ve milletin iftiharını olan asker kardeşlerimize selam ve dualar takdim ile düşmanın vatan topraklarından bir ferdi kalmayınca kadar çıkarmak uğrunda maddi ve manevi her türlü fedakârlıkta devama azim ve yemin ettiklerini arz eyleriz efendim.

Belediye Reisi İzzet, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hüsnü.⁷²²

⁷²⁰ Hâkimiyet-i Millîye, 29 Ağustos 1921, No: 276.

⁷²¹ Hâkimiyet-i Millîye, 23 Eylül 1921, No:301.

⁷²² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-163.

Arapsun'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 18 Eylül 1921

Azim ve imanı ruhundan fıskıran namuslu milletimizin azimkâr ordusu Yunan sürülerine kesin darbeyi indirerek Sakarya Muharebesini Ulu Tanrı'nın inayetiyle ölmediğimiz gibi lehimize kazanarak düşmanı perişan surette kovalamakta olduğunu işiten halk büyük ve sevinçli bir miting akd eyledi. Hain Yunanlıların saldırmalarına karşı göğüslerini siper ederek intikam alan ve milli hukukumuzun elde edilmesine çalışan ordumuza her türlü fedakârlıktan çekinmeyeceklerini kararlaştırarak ordunun selametine dualar edildi. Ertesi gün kazamızı teşrif buyuran Niğde mebusu Ata Beyefendi hazretleri cami-i kebir havlusunda mukaddes mücadelemizde malen ve bedenlen Hakk'tan ve fedakârlıktan ibaret olan dini ve milli vazifeleri heyecanlı bir lisanla izah buyurdular. Bu hitabe bütün genç, ihtiyar ahali üzerinde büyük bir tesir meydana getirmiş ve millet arasındaki azim ve imanı bir kat daha artırmıştır. Bize de bu mesut günleri gösteren yorulmak ve usanmak bilmeyen ordumuzun muhterem kumandanlarıyla cesur askerlerine teşekkür ve hürmetlerimizin tekrar iletilmesini istirham eyleriz.

Arabsun Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Milliyesi namına Hüseyin İrfan, Belediye Reisi Mustafa.”⁷²³

İtilaf Devletleri Tarafından Teklif Edilen Mütarekenin Kabul Edilmemesi, Savaşa Devam Edilmesi Hakkında Nevşehir'den Gönderilen Telgraf 28 Mart 1922

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Bu kere Paris'te içtima eden Hariciye Nazırları tarafından hükümeti millîmize teklif olunan mütareke şeraiti bütün manasıyla misakı milliye muzır ve muhalif olup bunda mübarek toprağımızı çeşitli fecayi ile telvis ve mukaddesatımızı tahrir eden düşmanı hunhara vakit kazanmak fırsatını bahşetmekten başka bir gaye görülemediğinden memleketçe fevkalâde galeyancı mucip olmuştur. Misakı Millîyi tatmin ve meşru hakkımızı temin etmeyen mezkûr teklifin ret ve âlemi medeniyete protesto edilmek suretiyle teskini galeyana müsaade buyurulmasını arz eyleriz.

Belediye Reisi İzzet, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hüsnü, Müftü İsmail Hakkı.”⁷²⁴

⁷²³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-124; Hâkimiyet-i Millîye, 28 Eylül 1921, No:306.

⁷²⁴ TBMM. ZC. Cilt: 18, İçtima:18, (Nisan 1922).

60- Millî Mücadele’de Niğde ve Niğdelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Niğde’deki ilk milli teşkilatlanma Mebus Muhittin Bey tarafından tesis edilmiştir. Muhittin Bey’in Niğde’yi mahallelere taksim ederek, her bir mahalleye bir lider tayin edip teşkilatlandırmayı gerçekleştirdiği bilinmektedir. Yine Fransızların Pozantı’yı işgal etmeleri üzerine buradan gelen çok sayıdaki muhacirin Niğde’ye gelerek bu teşkilatlanmaya katıldığı görülmektedir. Milli Mücadeleye destek olan Niğde, Sivas Kongresi’ne de delegeler göndererek katılmıştır. Mustafa Soylu, Halit Hami (Mengi) (Belediye Başkanı), Dellalzade Hacı Osman Efendi (Nevşehir) Sivas Kongresi’ne katılan Niğde delegeleridir. Kurtuluş Savaşı’nın ilk uçaklarından birisinin Niğde halkından elde edilen bağışlarla alınmış ve bu uçağa Niğde isminin verilmiştir. Konu ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde 24 Mart 1921 tarihinde Niğde mutasarrıflık tezkeresi okunmuştur. Bu gelişmeler halkın bir bütünlük içerisinde milli mücadeleye destek olduğunun göstergesidir.

Niğde, Adana ve Pozantı cephelerini hem asker, hem mühimmat, hem de erzak olarak takviye etmiştir. Niğde’den yapılan destek Mustafa Kemal tarafından yollanan takdimnamelerle ödüllendirilmiştir. Yine bölgede görülen azınlıkların taşkınlıklarına halkın oldukça sağduyulu yaklaşarak onların faaliyetlerini bertaraf ettikleri bilinmektedir. Niğde halkının kararlı tutumu ve cephelerde düşmana karşı kahramanca mücadelesi Ermeni ve Fransızların Niğde’yi işgal etmesini engellemiştir.⁷²⁵

Niğde Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde şu mebuslarla temsil edildi:

Ata Bey, Abidin Bey, A. Hakkı (Sütekin) Paşa, Mustafa Hilmi (Soydan), Mustafa (Soylu), Mustafa Vehbi (Çorakçı).

Ahmet Hakkı (Sütekin) Paşa, 12 Temmuz 1920’de Meclis kararıyla yöresinde vatani hizmet için süresiz izinli sayıldı. 26 Mart 1921’de Harp Komisyonu kararıyla ordu geri hizmetlerine yardım ve gözetim için memur edildi⁷²⁶.

Gümrü Barış Antlaşması Üzerine Bor’dan Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine 8 Aralık 1920

⁷²⁵ Faruk Yılmaz, Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde, Niğde 1998; Millî Mücadele’de Niğde Editör: Mehmet Öncel Koç, Niğde 2009.

⁷²⁶ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.808.

Erivan Ermeni Hükümeti ile akd edilip milli tarihimize pek büyük bir şeref bahşedecek olan sulh başarısı münasebetiyle bugün hükümet önünde on bin kişiden fazla fedakar ahalimizin iştirakiyle parlak bir ihtifal yapılmıştır. Azim ve sebatın bizi amal-i millimize kavuşturarak istiklalimizi temin edecek bu münasebetle bir defa daha umuma iman olmuş olduğunu arz ve şanlı milletimizin fedakarlık abidesi olan muhterem meclisimizi tebrik eyler arz-ı tazimat eyleriz efendim.

Müftü Nail, Mezunen burada bulunan Karesi Mebusu Hacim Muhiddin, Belediye Reisi Mehmed İzzet, eşraftan Halid, Sadık, Meclis-İ İdare Azası Necib, Belediye Azası Abdullah Nuri.⁷²⁷

Gümrü Barış Antlaşması Üzerine Bor Kaymakamından Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Riyasetine 7 Aralık 1920

Milli mücahedemizin güzel neticesi olmak üzere milli emellerimize tamamıyla uygun olarak Erivan Hükümetiyle akdedilen muahede-i milliyeden kaza merkezinde içtima eden on bin kişilik muazzam bir heyetin verdiği karar mucibince vaki başarılarından Büyük Millet Meclisi’nin tebrikine müsaraat kılındı ferman.

Kaymakam Mehmed Ali.⁷²⁸

Niğdelilerin Orduya Tayyare Hediye Ettiklerine Dair Türkiye Büyük Millet Meclisine Telgrafları

“Ankara Büyük Millet Meclisi Riyasetine

C. Mart 1337. Emri devletleri ekserisi Müdafaa-i Hukuk azalarından bulunan Belediye Meclisinin toplantısı sırasında gelmiş ve mecliste kıraat edilmiştir. Hükümetimizin başarılarının devamından pek heyecanlanan Niğde ahalisi Londra Konferansının lehimizde cereyanıyla bir kat daha hissiyatı şükranîyelerini ifade eylemiş olmasıyla derhal ordumuza bir hediye takdimini kararlaştırmışlardır ve evvelce On Birinci Fırka Kumandanı Arif Beyefendinin vukuu işarı üzerine bir tayyarenin bin liraya temin edilebileceği anlaşılmakla Cenup ve Garp cepheleleri ve Şark cepheleleri namına birer tayyare hediye edilmesi münasip görülmüş ve üç bin lira Müdafaa-i Hukukça temin edildiği gibi Garp ve Cenup cepheleleri namına hediye edilecek tayyarelerin bedelleri olan biner lira kumandanlıklara derdesti irsal olunmuş olduğu ve Şark Cephesine ait olan dahi Müdafaa-i Milliye Vekâleti Celilesi emrine irsal edileceği ve ikinci senenin dahi aynı

⁷²⁷ TBMM. Arşivi. Dosya: 2, B No:24/7.

⁷²⁸ TBMM. Arşivi. Dosya: 2, B No:24/7.

müzaheret ve muvaffakiyetle idraki duasında ve bu hususta her türlü fedakârlığa müheyya bulunduklarını makamı fehimanelerine arzı iblâğa bendelerini vasıta eylediklerini ve emri devletlerinin mülhakatça da aynı meserretle ve hararetle karşılandığı istihbar kılındığını arz eylerim efendim. Mutasarrıf İbrahim.”⁷²⁹

İkinci İnönü Zaferi Üzerine Niğde’den Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Müdafaa-i Milliye Vekaletine ve Dahiliye Vekaletine 4 Nisan 1921

Kahraman ordumuzun alçak düşmanı kahredici çekilmeye duçar ederek İnönü muzafferiyetini müjdeleyen dünkü resmi tebliğ üzerine bütün memleket çeşitli gösterilerle sevinçli bir gece yaşanmış bugün de bütün daireler ve mektepler tatil ve dükkancılar dükkanlarını kapatarak öğle vaktinde bütün İslam ahalice büyük camide toplanılmış ve şehitlerin ruhlarına ithaf edilmek üzere hatm-i şerif ve mevlid-i nebevi okunmasını müteakip Fatiha Suresi okunarak fedakar ordumuzun muzafferiyetlerinin devamına dualar edilerek zaferin kutlanmış olduğu maruzdur.

Niğde Mutasarrıfı İbrahim.”⁷³⁰

Niğde’de Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Gönderilen Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 24 Ağustos 1921

22 Ağustos günü eşraf ve ahaliden oluşan büyük bir cemaat namus vatan uğrunda çarpışan milli ordunun muzafferiyeti için cenabı haktan niyazda bulunma üzere Cami-i Kebir’de içtima etmiş ve bu içtimada Kastamonu mebusu Abdulkadir Kemâli Bey tarafından mevcut durum ve milli vazifeler hakkında halkı aydınlatan bir konuşmadan sonra Müftü Efendi tarafından Türkçe bir dua edilerek toplantıya son verilmiştir. Milli vazifesini pek iyi bilen Niğde ahalisi topraklarımızda ki düşmanı def edinceye kadar fedakârlığın son raddesinde bu büyük cihada devama yemin eylemiş olduğunu ve azim ve imanı güçlü ve metin olan ordumuzun bütün idarecilerinden her ferdine kadar selamlarıyla itimatlarının takdim edildiğinden lütfen emir ve tebliğe yardımcı olunmasını arz ederim.

Niğde Müdafaa-i Hukuk Heyeti Reisi namına Abidin.”⁷³¹

⁷²⁹ TBMM. ZC, Cilt:9, İçtima: 11,(24 Mart 1921).

⁷³⁰ ATASE. İSH. K:567, G:126, B:1-2.

⁷³¹ Hâkimiyet-i Milliye, 2 Eylül 1921, No: 280.

Niğde’den İtilaf Devletleri Tarafından Teklif Edilen Mütarekenin Kabul Edilmemesi, Savaşa Devam Edilmesi Hakkında

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset Vekâletine 28 Mart 1922

Teklif olunan mütarekenin müddeti şeraiti mahvımızı murad etmekten ve bu uzun müddet zarfında Yunanın dahili karışıklıklarını ıslah eylemekten, tedariklerimizi kısıtlamaya çalışmaktan başka bir şey değildir. Böyle desiselere kapılmak da akrep yuvasına tekrar parmağımızı sokmak demektir. Kazılmış mezarın hazır cenazesi olmaktan içtinap edelim.

Niğde Mebusu sabıkı Muthiddin.”⁷³²

Bor’dan Elde Edilen Başarıları Tebrik Eden Telgraf

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Müdafaa-i Milliye Vekâletine 5 Eylül 1922

İnayeti Sübhaniye ve Peygamberimizin ruhaniyeti ile meşru hakkımızı müdafaa eden şanlı ordumuzun aslanca vuku bulan devam eden taarruzları Burak gibi zaferden zafere vatanın istiklali ve kurtuluşu uğrunda Allah yolunda çarpışan ordularımızın nihai zafere nail olması için dua ile en yakın zamanda diğer mübarek vatan topraklarımızın geri alınmasına dua ile ordumuzun bütün erkan ve subaylarıyla cesur efradına selam ile tebrik ve kutlamaya muhterem Bor ahalisi şubeyi vasıta olarak memur kıldıklarını bugün toplanarak binlerce kalabalık tarafından rica olunması üzerine arz olunur.

Bor Kazası Ahz-ı Asker Şube Reisi Binbaşı Şevket Azmi.”⁷³³

Niğde’den Elde Edilen Başarıları Tebrik Eden Telgraf

“Büyük Millet Meclisi Reisi Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 7 Eylül 1922

Türk’e iade-i hayat ettiren üç sene evvelki kahraman teşebbüsü İnönü ve Sakarya melhailerindeki muvaffakiyetlerle taçlandıran yüce azim ve iradeleri bu kerede seri ve devam eden galibiyetlerle millete öyle büyük hakiki ve ebedi bir şeref kazandırmıştır ki bundan doğan iftihar hisleriyle kalbi dolan ümmet-i Muhammed sermest-i mahzuzih olduğu halde cihan tarihinin en büyük kumandanı olan zat-ı sipehsalarlarına samimi hürmet ve minnetlerini arz ve geleceği emin olan kat’i muzafferiyetlerini tebrik ederiz.

⁷³² TBMM. ZC. Cilt: 18, İçtima:18, (1 Nisan 1922).

⁷³³ ATASE. ISH. K:1548, G:12, B:1.

Eski Mebus Muhiddin, Belde Müftüsü Süleyman, Belde Reisi Müfit, Liva Encümeni Azasından Na'im, Müdafaa-i Hukuk Reisi Rasih, Ticaret Odası Reisi Zeynelabidin.⁷³⁴

Bor Türk Ortodokslarının Tebrik ve Bağlılık Telgrafları

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine ve Müdafaa-i Milliye Vekâletine 16 Kasım 1922

Şimdiye kadar Anadolu’da Osmanlı olarak yaşamış ve bu ana kadar istirahatımızı temine gösterilen inayet ve çabanın ilelebet minnettari bulunmuş olduğumuzu ve muvaffakiyetlerinden dolayı gece gündüz sevinçler içerisinde olduğumuzu mezhep ve din farkı gözetmeksizin Osmanlı olarak hayatımızı devam ettirdiğimizi arz eder, ömür ve devletlerimizin uzaması için Yüce Allah’a dua ve niyaz ile teveccühlerinizi istirham ederiz.

Bor Türk Ortodoks Ruhani Reisi Papa Vasil, Muhtar-ı evvel Hacı Vasil, Muhtar-ı sani Anesti, Aza Yunaki, Aza Yorgi.⁷³⁵

61- Millî Mücadele’de Ordu ve Orduluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

1920 tarihinde Trabzon vilayetine bağlı olan Ordu Kazasının 6 nahiyesi, 318 köyü ve 180 bin nüfusu vardı. 4 Aralık 1920 tarihinde “Müstakil Sancak” olan Ordu, Milli Mücadele yıllarında TBMM tarafından 4 Nisan 1921 tarihinde vilayet statüsüne getirilmiştir.

Bu dönemde çok hareketli olan Ordu’da Anadolu’daki yabancı işgallere karşı birçok miting düzenlenmiş ve Avrupa devletlerine protestolar gönderilmiştir. Bölgenin önde gelen millî mücadele önderleri şu isimlerden oluşuyordu: Ordu Belediye Reisi Hacı İzzet, Mutasarrıf Nizameddin, Müdafaa-i Milliye Reisi Yusuf, Müderris Salih, Ünye Kaymakamı Recai Bey, Belediye Reisi ve Müdafaa-i Hukuk Reisi Hakkı Bey, Aybastı Nahiyesi Belediye Reisi Mesud Bey, Mesudiye Kazasından Ali Çavuşzade Sami Bey, Serkeş Nahiyesi Eşrafından Tefikbeyzâde Zihni Bey.

Ordu’da düzenlenen bir miting sonunda İstanbul’a gönderilen bir telgrafta şöyle deniliyordu: “...İzmir vilâyetinin herhangi bir toprağına dikilecek Yunan bandırası Müslüman kalplerine saplanmış hançer demektir. Bunu biz Türkler ve Müslümanlar

⁷³⁴ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-150.

⁷³⁵ ATASE. İSH. K:1546, G:126, B:1.

bütün mevcudiyetimizle ve şiddetle reddediyor ve bu uğurda canımızı ve kanımızı feda edeceğimizi arz ediyoruz.”⁷³⁶ Ordulular bu telgrafta ifade ettikleri fedakarlıkları Batı Cephesindeki savaşlarda yerine getirdiler.

Ordu’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı ve Cevabı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
22 Mart 1921

Mütarekeyi müteakip işbaşına gelen hükümetlerin milleti düşürdükleri zillet-i meskenet hilafet, saltanat ve devleti sürükledikleri kötü yoldan sine-i millete iltica ile istihlası vatan ve istiklal-i milli ve iktisadımızı temin için müdafaa-i hukuk cemiyetleri teşkilatıyla istenilen hareketle icra eylediğimiz mesut inkılabın bugün cihan efkar-ı umumiyesinde ve Londra konferansında millet ve hükümetimize temin ettiği semereler ve menfaatlar zahir olmak ve bu hususu samilerinin azim, sebat ve fedakarlığına itimat-ı taamımız bulunmak hasebiyle malen ve bedenen her türlü fedakarlığa hazır olduğumuzu emirlerinize hazır bulunduğumuzu ve livamız ahalisinin de bu fikir ve kanaatte bulundukları vatanlarında hür ve müstakil şanlı bir hayata veyahut bunu temin edinceye kadar kanlarının son damlasını feda ile şanlı bir ölüme müheyya bulunduklarını arz eder ve her türlü emir ve talimatlarınıza intizar eyleriz Ferman.

Mutasarrıf Nizameddin, Müdafaa-i Milliye Reisi Yusuf.”

Cevap:

“Ordu Mutasarrıflığına 27 Mart 1921

Tam istiklalimizin teminine göre matuf mesut milli gayenin elde edilmesi için liva ahalisinin malen ve bedenen her türlü fedakârlığa hazır bulunduğuna dair katı teminatı içeren ve müdafaa-i hukuk cemiyeti reisi ile müştereken çekilen telgrafnamelerinde gösterilen vatanperver hissiyat çok memnuniyet verici görülmüş ve milletimizin umumiyetle gösterdiği fedakârlık eserleri kat’i neticenin pek yakın bir gelecekte elde edileceği Allah’ın lütfundan dilenmiştir efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal.”⁷³⁷

Ordu’da Sakarya Savaşı Günlerinde Dua Mevlidi ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Matbuata 23 Ağustos 1921

⁷³⁶ BOA. A.VRK.830/41.

⁷³⁷ C.A. A. III-3, D.14, F.25.

Ordu Livası gençleri vatani kahramanca müdafaa eden Türk ordusunun mübarek şehitleri ruhlarına ithaf edilmek üzere bugün erkekler İbrahim Paşa ve kadınlar Hükümet Camii’nde olmak üzere mevlit okuttular. Sonra milletimizin nihai zafere ulaşması Cenab-ı Hakk’tan niyaz edilmiş ve Türk ordusuna memleket halkının selamlarının iletilmesi için ve Ordu Livasını meclisin ve kahraman ordunun sonuna kadar yanında olacağını Başkumandana bildirmek için bir heyet seçmiştir.”⁷³⁸

Ünye’de Sakarya Savaşı Günlerinde Dua Mevlidi ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Ağustos 1921

Pazar günü Büyük Camii Şerifte öğle namazını müteakip milli ordumuzun muvaffakiyeti için hatm-i şerif tilavet ve mevlid-i şerif okunarak şehitlerin ruhlarına fatihalar hediye edilmiştir. Bu dini cemiyete iştirak eden binlerce halk milli istiklal uğrunda başlamış olduğumuz milli mücadeleye melun düşmanın pis ayaklarının mukaddes vatanımızdan temizlenmesine kadar devam ve her bir fedakârlığı ifaya ve sarsılmaz olan bu misak-ı milliyi bozacak ölümden başka bir şey olamayacağına dair olan azim ve milli irade tekrar edilmiştir. Lütfen bu hislerimizin subay ve asker kardeşlerimize tebliğini istirham eyleriz.

Ünye Kaymakamı Recai, Belediye Reisi ve Müdafaa-i Hukuk Reisi Hakkı.”

Hâkimiyet-i Milliye, 31 Ağustos 1921, No: 278.

Ünye’den Sakarya Zaferi’ni Tebrik Mitingi ve Telgrafı

“Ankara Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa 17 Eylül 1921

Mukaddes ordumuzun bu defa dahi düşmanın kalbine sapladığı hançeri müjdeleyen resmi tebliğ İnönü meydan muharebesini kıymetli hatırası olarak bu büyük ismi taşıyan parkta toplanan binlerce halka okunarak ilan edildi. Halk bu yüce muzafferiyetimizi alışlarla karşıladı ve o alkışlar içinde kaza müftüsü dua kürsüsüne çıkarak Cenab-ı Hakk’a şükür ve Muhammed-i milli ordumuzun selamet ve muzafferiyetimizin duasını yüce Allah’a etti. Zat-ı sami-i başkumandanileri ile bütün ordu erken amirler ve subaylar ve erlerinin gazalarını ve bütün milletin en büyük kurtuluş bayramı olan bu mukaddes zaferi tebrik ile ala-yı fahr ve sürur eylerim.

Ünye ahalisi namına Müdafaa-i Hukuk ve Belediye Reisi Hakkı.”⁷³⁹

⁷³⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 25 Ağustos 1921, No: 272.

⁷³⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-113.

62- Millî Mücadele’de Rize ve Rizelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı’nda iki yıl on beş gün Rus işgalinde kalan Rize’nin esaret ve muhacirlik günleri 21 Mart 1918 tarihinde bitmiştir. Bu yıllarda açlıklar, yokluklar, hastalıklar ve ölüm dolu günler yaşandı. Rus işgali yüzünden sadece Trabzon ve yöresinden 324,826 kişi göç etmek zorunda kalmıştı.

Milli Mücadele yıllarında Rize, Trabzon Vilayetine bağlı bir sancak (Lazistan isminde) idi. Ermeniler ve Pontusçu Rumlar Rize’yi Türk hâkimiyetinden ayırmak için, 18 Ocak 1919 tarihinde toplanan Paris Barış Konferansı’na müracaatta bulunmuşlardı. Rizeliler, bu kararlara büyük tepki gösterdiler. Rizeliler bu haber üzerine bölgede Rum ve Ermeni isteklerine karşı Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti’nin Rize şubesini kurdular. Erzurum Kongresi’ne Rize’den Sada-yı Millet gazetesi sahibi Hemşinli Hoca Necati (Memişoğlu) Efendi ile Dava vekili Abaza Hakkı Bey katıldılar.

Milli Mücadele döneminde Rize’de birçok miting yapılmıştır. İzmir’in işgali, Sevr Anlaşmasının dayatılması ve milli konularda Rizeliler sık sık bir araya gelmişlerdir. Sevr Antlaşması’nın imzalanması Rize’de büyük tepki uyandırmış, 27 Ağustos günü, “pek ağır ve elim şartlarla Türkiye’de hayat ve istiklâl bırakmayan... muahede-i sulhiyye nâmı verilen paçavranın protestosu için” on bin kişinin katıldığı bir miting yapılmıştı. Miting sonunda hazırlanan protesto bildirisi, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Mehmet, Miting Heyeti Başkanı Lazzade Mustafa, Belediye Başkanı Hakkı, ulemeden Nuh, Hasan, Ali Rıza; Miting tertip heyetinden İsmail, Mustafa ve İlyas Beyler tarafından imzalanmıştı.

Rize ve çevresinde halk Milli Mücadele’nin başarıya ulaşması için aynı heyecanla Türkiye Büyük Millet Meclisine ordularını desteklediler; muhtelif zamanlarda cephelere gönüllü kabileler gönderdiler. İnönü Savaşlarının başladığı günlerde, Rize’nin teşkil ettiği ikinci gönüllü kafilesi Ordu ve Samsun üzerinden Ankara’ya uğurlandı. Kazanılan her zafer, Rize’de büyük sevinç ve heyecan uyandırdı. Ardahan’ın anavatana katılması dolayısıyla Rize Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne bir kutlama telgrafı gönderildi.

Milli Mücadele’nin kazanılmasından sonra Gazi Mustafa Kemal Paşa Rizelilerin hemşehriliğini kabul etti ve onlara şu cevabı yazdı:

“Muazzez Rize Sancağı vatandaşlarım arasında bana bir hemşehrilik mevkii ayrılmış olmasını tebliğ eden telgrafnamelerini en samimi bir his ve haz ile okudum. Milletın kitle-i umumiyesinin iştirak ve hareketi ile elde edilen gerçekte pek büyük

muvaffakiyetlerin kıymeti bilhassa muhit-i vatanda onlara müteveccih takdirler ile taayyün ve teali eylemek tabii bulunduğundan güzel Rize'nin milli muvaffakiyetler dolayısıyla hakkımdaki teveccüh ve muhabbetini o vatanperver halkın tecelliyat-ı hamiiyetine saf ve belîğ bir numune olarak telakki ettim. Ve bu itibar ile tezahürat-ı vakıayı büyük bir fahr ve takdir ile karşılayarak iblâğına tavassut buyurduğunuz arzu-yı umumîyi memnuniyetle kabul ettim. Muazzez Rizeli hemşehrilerimi derin iştiyak ile selamlarım efendim.⁷⁴⁰

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Rize'yi aşağıdaki mebuslar temsil etmişlerdir:

İsmailzade Osman Nuri (Özgen), Cemil (Altay), Esat (Özoğuz), İbrahim Şevki, M. Necati (Memişoğlu), Zeynelabidin (Atak), Ziya Hurşit.

Bu mebuslardan Mehmet Necati Bey (Memişoğlu), Bolu yöresindeki ayaklanma üzerine halkı milli mücadele konusunda aydınlatmak üzere bölgeye gönderildi. Ancak tutuklanarak bir süre ayaklanmacılar elinde tutsak kaldı. Salıverildikten sonra Düzce-Hendek yöresinde Akıncı kollar komutanı olarak savaştı. Bu amaç için Meclis kararıyla süresiz izinli sayıldı⁷⁴¹. Dr. Zeynelabidin Bey (Atak) Bolu ayaklanmasında Genel Kurul kararıyla izinli sayılarak ayaklanmanın bastırılmasında görev aldı. Sıhhiye Bölüğü ve Seyyar hastane sevk ve idaresindeki becerisi nedeniyle Milli Müdafaa Vekâletinin isteği üzerine 28 Mart 1921'de Batı Cephesinde hizmet görmek üzere yeniden izinli sayıldı. Batı ve Güney Cepheslerinde Sağlık Müfettişi olarak görev yaptı. 10 Ekim 1920'den itibaren Tabib Binbaşılığa yükseltildi⁷⁴². Ziya (Hurşit) Bey İnönü Savaşına Kazancı sırtlarında 2'nci Süvari Grubunda diğer yedi milletvekili arkadaşı ile gönüllü olarak katıldı⁷⁴³. Son Osmanlı Mebusan Meclisi ve ardından Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Rize'den katılmış olan İsmailzade Osman Nuri (Özgen) Bey'in Milli Mücadeleye büyük hizmetleri olmuştur.

Rize'den Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Ardahan ve Artvin'in Kurtuluşunu Tebrik Telgrafi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 24 Şubat 1921

Öz vatanımızın küçük bir parçası olan Ardahan livasında şanlı sancağımızın tekrar dalgalandırıldığı sevinçli haberi burada pek büyük bir sevinçle karşılanmıştır.

⁷⁴⁰ Mesut Çapa, “Milli Mücadele Döneminde Rize”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı: 39.

⁷⁴¹ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi... s.716.

⁷⁴² Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi... s.720.

⁷⁴³ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi... s.721.

Başarılarımıza bir mukaddeme olarak Ardahan'ımızın sevgili vatanımıza iade ve ilhak başarısından dolayı Büyük Millet Meclisimizle şanlı ordu kumandanlarımızı tebrik eder ve büyük azmimizle mücehhez iken düşmanın kirli ellerinin bizden ayırdığı sevgili topraklarımızın da yakında anavatanın bağrında toplandıklarını görmekle cümleyi mutlu etmesini Cenab-ı Hakk'tan temenni ederiz.

Rize Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Vekili Mustafa.⁷⁴⁴

Rize'den Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Namussuz Yunan haydutlarının ana vatanımızı ve netice itibariyle dinî ve millî mukaddesatımız ve millî istiklalimizi imha maksadıyla yaptıkları hücumlar bütün milletçe layık olduğu ehemmiyetle anlaşılmıştır. Artık bir tek Müslüman yoktur ki katil düşmanı mahvetmeden milli cihada nihayet vermeyi düşünsün. Binaenaleyh bütün livamız halkının hislerine tercüman olmak üzere aşağıdaki hususları nazarınıza arz eyleriz:

Arkanızda icap ederse harp meydanına sevk etmeye ahd ve yemin etmiş bir milletin mevcut olduğunu bütün cihana ilan ediniz.

İstiklal hakkını, namusunu bizzat kudretli eliyle elde ederek yazmış olan milletimiz için ezeli olarak vaat edilmiş ve Misak-ı Milliyle asgari olarak sınırlandırılmış olan mukaddes gayeye kayıtsız şartsız ulaşıncaya kadar mukaddes cihada devam.

Bu arzu ve kat'i olan emelimizi lütfen selam ve hürmetlerimizle mukaddes ordumuz fertlerine ve onun yüksek subay ve kumanda heyetine tebliğini rica ederiz. Emir ve işaret edeceğiniz her türlü fedakârlığa amade olduğumuzu arz ederiz.

Lazistan Mebusu Osman Nuri, Müftü Hulusi, İdare Meclisi namına Sabri, Belediye Reisi Hakkı, Müdafaa-i Hukuk Reisi Mehmet Şükrü, Ticaret Odası Reisi Osman Sırrı, Muallim ve muallimeler namına Hüseyin, İdman Yurdu Heyeti namına İsmail.⁷⁴⁵

Atina (Pazar)'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 29 Ağustos 1921

⁷⁴⁴ Hâkimiyet-i Millîye, 27 Şubat 1921, No: 119.

⁷⁴⁵ Hâkimiyet-i Millîye, 24 Ağustos 1921, No: 271.

Yunan vahşet ve zulmü karşısında öteden beri heyecanlı bulunan halk son taarruz üzerine galeyana ve fevran ile toplanarak milli davanın kazanılması ve temiz topraklarımızın kurtuluşu için her fedakârlığı yapmaya, mal ve mülklerinin son zerresine kadar fedaya yemin etmişlerdir.

Düşmanın hadsiz ve iblisçe taarruzlarına karşı sarsılmaz bir iman ile müdafaada bulunan mukaddes ordumuzun vakarıyla medeniyetin icaplarını aynen yerine getireceğinin bütün Avrupa'ya tebliğini rica ederiz.

Atina kazası ahalisi namına heyet reisi Müdafaa-i Hukuk'tan Fevzi, Müftü Ömer, Belediye Reisi Ziya, eşraftan Hakkı Arif.⁷⁴⁶

Yenipazar(Çayeli)'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Matbuata 10 Eylül 1921

Nahiyemiz merkezinde yapılan umumi içtimada ordumuzun müdafaada gösterdiği kahramanlıktan dolayı takdis ve kumandanından neferine varıncaya kadar cümlesine selamlar ve şükranlar edilmiş ve nihaî zafere kadar malen ve bedenlen her türlü fedakârlığa ahd ve yeminle tekrar muzafferiyet duaları Allah'ın yüce katına gönderilmiştir.

Ahali namına Belediye Reisi Mustafa, Müdafaa-i Hukuk Reisi Osman, Şube Reisi (Askerlik Şubesi?) Tevfik.⁷⁴⁷

Yeni Pazar'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Ankara'da Anadolu Orduları Başkumandanlığına 15 Eylül 1921

Sana selam ey İslam Ordusu, elde ettiğinin muzafferiyetten dolayı sana millet en sıcak ve samimi tebriklerini ve minnettarlığını takdim eder. Müslümanlara Allah da yardımcıdır, millet de yardımcıdır.

İki bin Kişilik İçtima Namına Belediye Reisi Mustafa, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Tevfik.⁷⁴⁸

Pazar'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 19 Eylül 1921

⁷⁴⁶ Hâkimiyet-i Millîye, 1 Eylül 1921 No: 279.

⁷⁴⁷ Hâkimiyet-i Millîye, 12 Eylül 1921, No: 290.

⁷⁴⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-17.

Hayat ve hakkımızın korunması için meşru davamızın kazanılması uğrunda girişmiş olduğumuz mücadele ve mücahedenin bir an evvel iyi neticeye ulaşması sebeplerinin sağlanması hususunda talep buyrulan efrat ve nakliye vesaitinin toplanması ve sevkleri için Gülnar Kazası hükümet memurları, ulema ve memleket eşrafı tamamen köylere gönderilmiştir. Vatanın buhranlı ve nazik şu zamanında ve milli hizmetin temini büyük milletlerin büyüklüklerin hasleti icabından bulunduğu ve müdafaa-i hukuk da bütün millet fertleri üzerine düşen vazifenin yerine getirilmesiyle mükellef bulunduğu ve bu milli ve meşru amaçlarımızın vücut bulması hususunda hükümetin emirlerini yerine getirmekte isteksizlik gösteren memur ve ahaliden her kim olursa olsun cezasının verileceği ilan olunarak sıkı bir şekilde çalışmaktayız. Bölge halkının manevi kuvveti pek yüksek olup düşmanın gaye ve emellerine büyük bir darbe indirerek pis ayaklarını aziz vatanımızın temizlenmesi hususunda her fedakarlığın yapılacağı arz olunur.

İrşada Memur İçel Mebusu Şevki’’⁷⁴⁹

63- Millî Mücadele’de Samsun ve Samsunluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Rusya’nın denizden açık tehdidi altında bulunan ve bombalanan Samsun, Mondros Mütarekesi’nden sonra İtilaf devletlerinin açık desteğini kazanan bölücü Rumların bağımsızlık çalışmalarına maruz kalmıştır. İngilizler tarafından Mondros Mütarekesinin hemen ardından limana irtibat subayları çıkarıldığı gibi sadece Samsun Rumlarına 10.000 tüfek dağıtılmış İstanbul’daki Rum Patrikhanesinin ve Yunanistan’ın isteği üzerine Samsun ve yöresine göçmen adı altında 50.000 Rum yerleştirilmiş bunların 25.000 kadarı “Pontus Çeteleri” saflarında yer alarak Samsun ve merkez kazaya bağlı köylerde 500 civarında kundaklama, öldürme yaralama gibi olaylara katılarak yok etme kampanyasına girişmişlerdir.

Dokuzuncu Ordu Müfettişi olarak Mustafa Kemal Paşa’nın Samsun’a çıktığında Merzifon da dahil bölgede önemli bir İngiliz askeri gücü bulunuyorlardı. Mustafa Kemal 21 Mayıs’ta Harbiye Nezareti (Genel Kurmay)’ne gönderdiği raporda; Samsun ve dolaylarında 40 kadar bölücü Rum çetesi bulunduğunu Müslüman halkın kaygı ve korku içinde yaşadığını bildiriyordu. Milli Mücadelenin en zor günlerinde faaliyetlerini artıran Rumçetelerine karşı harekete geçme kararı veren Ankara Hükümeti 26 Haziran 1921’de Karadeniz’deki Rum nüfusunun başka bölgelere yerleştirilmesini kararlaştırdı. Nurettin Paşa komutasında Sivas’ta kurulan Merkez Ordusuna tenkil hareketi görevi verildi.

⁷⁴⁹ ATASE. İSH. K:1113, G:102, B:1, 1-a.

Merkez Ordu Sakarya Savaşı öncesinde bölgedeki çeteleri temizledi, karışıklıkların kaynağı olan Merzifon'daki Amerikan Koleji kapatıldı ve yöneticileri yurtdışı edildi, Samsun ve Trabzon metropolit merkezleri basılarak çok sayıda silah ve belge ele geçirildi. İtilaf devletleri Rumlara karşı alınan bu tedbirleri tesirsiz hale getirmek için bazı teşebbüslerde bulunmaya başlayınca da Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti gerekli bilgilendirmeleri yaptı.

Bu başarılarda sonra Samsunlular bütün enerjilerini Batı Cephesindeki gelişmelere vererek orduya ellerinden gelen yardımı yaptılar. Bu bölgede en önemli milli liderler, Samsun Müftüsü Harun, Belediye Reisi Nihat, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Ömer, Bafra'da Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Reisi Mithat, Belediye Reisi Dursun, Vezirköprü Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Reisi Said beylerdir. Bu liderler etrafında toplanan milli kuvvetler ve yardımlar Ankara'ya iletilmiştir. Mesela Samsunlular Sakarya Savaşı öncesinde orduya dağıtılmak üzere sekiz milyon sigara hazırlayıp göndermeyi kararlaştırmışlardı.⁷⁵⁰

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Samsun Mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Emin (Gevecioğlu), Ahmet Hamdi (Yalman), Hasan Fehmi (Çoldurzade), Ahmet Nafiz (Özalp), Süleyman Mümtaz (Boşnak), Mehmet Şükrü (Fırat).

Samsun'dan Birinci İnönü Zaferini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Garp Ordusu Kumandanı Miralay İsmet Beyefendi'ye 12 Ocak 1921

Ordumuzun vahdetini temin eden büyük hareketiniz muhitimizde memnuniyet yarattı. Kumandanız altında bulunan garp ordumuzun en yakın zamanda gayesine erişeceğine imanımız vardır. Allah'ımdan muvaffakiyetler dileriz efendim.

Sivas İstiklal Hâkimi Saruhan Mebusu Mustafa.”⁷⁵¹

Samsun'da Kırk Beş Bin Lira Yardım Toplandığına Dair Canik Mebusu Emin Bey'den Gelen Telgraf:

“Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 15 Ocak 1921

1- Samsun'daki mesai ve mahkemeler hal ve fasl edilerek muvasalat edildi.

⁷⁵⁰ İleri, 18 Ağustos 1921, No:1660.

⁷⁵¹ ATASE. İSH. K: 695, G:69, B:1.

2- On Beşinci Fırka'nın elbise ihtiyacını temin için Samsun eşraf ve tüccarları tarafından tertip edilen müsamere muvaffakiyetle icra edilmiş ve o esnada gelen Garp cephesindeki muzafferiyet haberinin ahali üzerinde hâsıl eylediği sevinç ve iftihar hisleri neticesinde müsamere hâsılatının kırk bin liraya ulaştığı malûmat olarak arz olunur.

Amasya'da Büyük Millet Meclisi İstiklâl Mahkemesi Heyeti Canik Mebusu Emin, Bursa Mebusu Hasan Tahsin, Saruhan Mebusu Mustafa Necati.⁷⁵²

Samsun'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Şubat 1921

Liva Genel Meclisi milletin sükûn ve itibarını ihya ve ala ve hakkını müdafaa eden fedakârlığını cihana fiilen ispata bir vazife ile vesile olan Büyük Millet Meclisi'ni Samsun Livası halkının sonsuz şükran ve saygılarımızın arzı ve iblağına karar verdik ve millî hükümetimizin şevketinin ve kudretinin ilerlemesi için dualar edildikten sonra müzakere son bulmuş olduğunu arz ederim.

Mutasarrıf İbrahim.⁷⁵³

Bafra'dan İkinci İnönü Zaferi Üzerine Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Müdafaa-i Milliye Vekâletine 2 Nisan 1921

İnönü muzafferiyetini müjdeleyen ajans Bafra'ya gelir gelmez bütün memleket şanlı bayrağımızla donatıldı, dükkânlar kapatıldı, mektep talebeleri vatan marşlarını teganni ederek çarşıları dolaşıyor. Vatan, memleket, istiklal uğrunda harp eden nihayet düşmanlarımızı kaçıran kahraman ordumuzun ümera, zabitan ve efradını fırkam ve Bafra halkı namına tebrik ve bu vesile ile saygılarımı takdim ederim efendim.

On Beşinci Fırka Kumandanı Veysel.⁷⁵⁴

İkinci İnönü Muzafferiyeti Münasebetiyle Bafrahlının Orduya 4 Bin Kilo Tütün Hediye Ettiklerine Dair On Beşinci Fırka Kumandanlığının Telgrafı

“Ankara Büyük Millet Meclisi Hükümeti Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 3 Nisan 1921

İnönü Muzafferiyetini tesid ettiklerini arz ettiğim Bafra ve Alaçam ahalisi derhal içtima ederek şeci ve kahraman kıtaatımıza bir hediye takdimine teşebbüs etmişler ve tütünden başka lâıyk bir hediyeleri olmadığından o anda 4 bin kilo tütün cemetmişlerdir.

⁷⁵² TBMM. ZC. Cilt: 7, İçtima: 139, (29 Ocak 1921).

⁷⁵³ ATASE. İSH. K:567, G:126, B:1-12.

⁷⁵⁴ ATASE. İSH. K. 567, G.125.

Samsun Reji Fabrikasında tütünün sigara haline ifrağ edilerek takdim kılınacağını arz eylerim.

On Beşinci Fırka Kumandanı Kaymakam Veysel.⁷⁵⁵

Bafra'dan İkinci İnönü Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Kumandan Paşa Hazretlerine 4 Nisan 1921

İnönü müdafaasını kutlayan Bafra ve Alaçam ahalisi derhal toplanarak dört bin kilo tütün hazırlayarak bunların tütün ve sigara haline getirilip cephedeki kıtalara verilmek üzere Ankara'ya göndereceklerini bildirmişlerdir.

15. Fırka Kumandanı Veysel.⁷⁵⁶

Çarşamba'da Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Kararlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine İletilmesi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Ağustos 1921

24 Ağustos 1921 Çarşamba günü müftü, müdafa-i hukuk reisleri ile eşraf hazır olduğu halde yapılan mitingde erkek kadın beş binden fazla insan bulunmuştur. Milli davamızın ve vatanın selametinin temini için bu ana kadar başkumandanlarımızla asker kardeşlerimizin gösterdikleri cesaret ve kahramanlık bütün milletin kalbinde derin şükran hissi uyandırmıştır. Bu defa vazifeyi üzerine alan Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisimiz Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin azim ve imanla başlattığı askeri teşkilattan ve muzaffer cenkten dolayı her şekilde mal ve canlarımızı feda edeceğimizi, din düşmanını vatandan çıkarmadıktan sonra milli azmimizden katiyyen vazgeçmeyeceğimize Allah'ın birliği ve Resul-i kibriyanın peygamberliği üzerine yemin ederek kazamız namına on bin kat çamaşır, iase, nakliye hayvanları ve vasıtaları hazırlıyoruz. Ordu başkumandanına hürmet ve selamlarımızı takdim, mesailerinize şükranlarımızı takdim ederiz. Kaza müftüsünün genel duasından sonra Müdafa-i Hukuk Reisinin cümlemizi aydınlatan nutkundan müteakip maksadımızın ve kararlarımızın tebliğine Müdafa-i Hukuk Reisini vekil ettiğimizi arz eyleriz.⁷⁵⁷

Bafra'da Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Kararlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine İletilmesi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

⁷⁵⁵ TBMM. ZC. Cilt:9, İctima:17, (7 Nisan 1921); BCA. 030.10.198.355.1.

⁷⁵⁶ ATASE. İSH. K:772, G:75, B:1-4.

⁷⁵⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 29 Ağustos 1921, No: 276.

Bugün kaza merkez ve köylerinin halkının iştirakiyle yapılan mitingde aşağıdaki kararlar alınmış olmakla halkımızın ve bütün medeniyet aleminin nazar-ı dikkatine arzını rica ederiz.

1-Türk necip kavmi tarihi gelişmeye sahip olduğundan zinde bir Türk kalıncaya kadar çalışmaya azmetmiştir.

2- Bu badirenin ortadan kaldırılmasına kadar hükümetçe emir olunacak her türlü mali ve şahsi yükümlülüğü seve seve ifa edecektir.

3-Halkımız, Büyük Millet Meclisi'nin ve Hükümeti'nin geçmişte ve şimdi aldığı kararların ciddiyet ve isabetine emin olduğu gibi gelecekte de yapacağı işlerde nihai zaferi elde edeceğine kanidir. Binaenaleyh hükümet her çeşit teşebbüsünde Bafra halkının kendisine kayıtsız şartsız yardımcı ve tabi olduğuna kani olmasını rica eder ve bu vesile ile de yunan sürülerine karşı muazzez vatanımızı müdafaa eden ve hatsız saldırılarını durduran ordumuzun muhterem kumandanlarıyla cesur evlatlarımıza sıcak ve samimi teşekkürler ve selamlarımızın iletilmesini rica eyleriz.

Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Reisi namına Midhat, Belediye Reisi Dursun, eşraftan Çelebizade Hacı Tevfik, Karabayzade Kaşif.⁷⁵⁸

Köprü'den (Vezirköprü) Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Kararlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine İletilmesi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

Kasabamız dün tarihi ve ulvi bir tezahürata sahne oldu. Orta Camii şerifte önce hatmi şerif okundu, Müftü efendi tarafından cihada ve gazaya dair çok etkili bir konuşma yapıldı. Milli ordumuzun başarısı için dualar edildikten sonra camii önünde toplanan kalabalık tarafından düşmana taarruzlarını durduran kahraman ordumuza başarıları anlatılarak selam ve tebrik arz edilmiştir. Girişilen milli davaya her bir fedakârlığın yapılacağına dair yemin edilerek esas gayeye ulaşmak için azim ve imana sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Meclisimize ve ordumuza tebliğini arz ederiz.

Köprü Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Reisi Said.⁷⁵⁹

⁷⁵⁸ Hâkimiyet-i Millîye, 29 Ağustos 1921, No: 276.

⁷⁵⁹ Hâkimiyet-i Millîye, 7 Eylül 1921, No:285.

Samsun’da Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Kararlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine İletilmesi

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Müdafaa-i Milliye Vekâletine ve Başkumandanlığa 28 Ağustos 1921

Bugüne kadar üzerine düşen hamiyet vazifesini hakkıyla ifa etmiş ve din ve vatanın kurtuluşu ve istiklali namına her türlü fedakârlığı can ve gönülden ihtiyar eylemiş olan biz Samsunlular bu defa daha yüksek bir iman azmiyle muazzez topraklarımızı istila ayakları altında çiğnemek isteyen zelil ve mağrur düşmanı def ve tard için birkaç günden beri camilerde toplanarak ahd ve misakını teyid etmektedirler. Bu cümleden olarak Cenab-ı Hakk’ın zafer ile tebşir buyurduğu İslam milleti ve onun müdafaa edicisi olan Türk ordusunun Yunanlıları muazzez topraklarımızdan def ve tard edinceye kadar bu hususa cehd ve ikdam olunmasına Samsunlular bilcümle vatandaşlarının talep ve açıklanmasına karar vermişler ve bunu için hayat ve mevcudiyetlerini ve bütün servetlerini feda eylemeye azm etmişlerdir. Bugün dahi Saathane meydanında Samsun ileri gelenleri, tüccarları ve bütün ahalisinin iştirakiyle adet olunan muazzam içtimada heyecanlı nutuklar irad olunarak Samsunlular vatanperver hislerini göstermişler, mukaddes davanın neticelere kadar beden ve malen hiçbir fedakârlıktan çekinmeyeceklerini, hayat ve mevcudiyetimize kastetmiş olan düşmanı kahr ve mağlup edinceye kadar son gayret ve hamiyetlerini sarf edeceklerini beyan eylemişlerdir. Allah’ın inayetine istinaden din uğrunda ve vatan yolunda cihat eden İslam ordusunun şimdiye kadar gösterdiği harikalardan dolayı bu ordunun büyük kumandanlarına ve kahraman efradına minnettarlık hislerini ve şükranlarını ulaştırmalarını ilgili makamlardan temenni etmişlerdir. Bu ulvi tezahüratı müteakip halk içtima mahallinden tam bir sükûnetle ve vakarla dağılmışlar ve her gün camilerde ordunun muzafferiyetine dua etmekte bulunmuşlardır.

Samsun Müftüsü Harun, Belediye Reisi Nihat, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Ömer, Eşraftan Süleyman, Nuri, Celal, İsmail, Servet.”⁷⁶⁰

Bafra Madeni’nden Sakarya Savaşı Günlerinde Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 9 Eylül 1921

Milletimizin hayat ve istiklaline kast eden hain düşmana karşı muvaffakiyet elde eden kahraman ordumuzu tebci ve şükranla selamlar ve düşmanı mahvedinceye kadar silahın terk edilmemesi hususundaki milli ahdin bugün toplanan memleketimiz

⁷⁶⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-31, 1-32, 1-33; Hâkimiyet-i Milliye, 30 Ağustos 1921, No: 277.

halkı tarafından teyid olunduğunun ve bütün mal ve mülkümüzü ordumuz emrine terk ve teberru ile müftehir bulunduğumuz maruzdur.”⁷⁶¹

Çarşamba’dan Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Eylül 1921

Şanlı ordumuzun düşmanı mağlup ettiğini müjdeleyen telgraf üzerine sınırsız hamd ve şükür eyledik. Bu neşe ile belediye meydanında mektep talebeleri, kaymakam, memurlar, müdafaai hukuk temsilcileri hazır oldukları halde Müftü Efendi’nin güzel duasından sonra Müdafaai Hukuk Reisi tarafından Başkumandanımıza ve cesur askerlerine yirmi bir günlük kahramanca müdafaalarından dolayı teşekkürler edildi. Bugünde şehitlerimizin ruhu için mevlüd ve Kuran-ı Kerim okunacaktır. Biz Çarşambalılar her zaman harbe ait hususların yerine getirilmesi için gece gündüz çalışıyoruz. Cenab-ı Hak’tan tek isteğimiz kudurmuş düşmanın tek neferine kadar vatanımızdan atılması ve istiklalimizin tamamen muhafazasıdır. Zaferlerimizin devamını bekleriz.

Müdafaai Hukuk Reisi Mehmed, Belediye Reisi Hasan.”⁷⁶²

Samsun’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Orduya Yardım

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine ve Başkumandanlığa 21 Eylül 1921

Cephede bulunan subay ve erlerin Samsun’da terk ettikleri aileleriyle evlatlarına öz akraba gibi yardım edilmesinin ahali ile kararlaştırıldığı Samsun Müdafaai Hukuk Heyetinden bildirilmiştir. Keyfiyetin lazım gelenlere tebliğini rica ederim.

Merkez Ordusu Kumandanı Nureddin.”⁷⁶³

Samsun’daki Subay ve Asker Ailelerinden Muhtaç Olanların Kışlık İhtiyaçlarının Temin Olunduğuna ve Orduya Yüz Bin Paket Tütün Hediye Edildiğine Dair Gelen Telgraf

“Ankara Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Canik Mebuslarına 20 Kasım 1921

Samsun’da mukim zabıt ve asker ailelerinin muhtaçlarına cemiyetimiz tarafından kışlık odun tevzi edilmekte ve diğer ihtiyaçlarının dahi giderilmesine çalışılmaktadır. Bafra’ca tedarik edilen tütünlerin imalat masrafı vesairesi cemiyetimizden karşılanmak suretiyle Bafra Müdafaai Hukuki ile ortaklaşa cephedeki kahraman orduya hediye

⁷⁶¹ Açıksoz, 13 Eylül 1921, No:282.

⁷⁶² Hâkimiyet-i Millîye, 23 Eylül 1921, No:301.

⁷⁶³ Hâkimiyet-i Millîye, 22 Eylül 1921, No:300.

olmak üzere bin paket tütün 6 Kasım 1921 tarihinde iskele ve limanlar kumandanlığına teslim edildiğinin malumatının ilgililere tebliği ricasıyla arzı ihtiram olunur.

Samsun Müdafaa-i Hukuk Heyeti Merkeziyesi namına Reis Ömer.⁷⁶⁴

Samsun Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Ankara, Bolu, Konya ve Diğer Şehirler Üzerinden Geçen Uçaklar Vasıtasıyla Attırdığı Matbu Yazı:

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Heyet-i Vekillğine Matbuat ve Bütün Müesseseler ve Belediye Ahaliye, 27 Ağustos 1922

İzmir’i geri almak ve melun düşmanı mahvetmek yolunda gittikçe yükselen heveslerimizi size yüksekte duyurmak için kuşun kanadını vasıta saydık. Size üstünüzden selam, saygı ve rica yağmuru yağıdırıyoruz. Sizde düşmana top, gülle kurşun ve ateş yağmuru yağdıracak sebepleri hazırlayınız. Haymana ovasının sonunda yeşil Bursa dağlarının ortasında kardeş ciğerinden çıkmış orada imdat ve istimdat var. Onu işitiyor musunuz? Güzel İzmir’e ne vakit gireceğiz, onu biliyor musunuz? Biz size deruni boyunu bükten yetimlerin hürmet ve ricalarıyla dolu tayyareler gönderdik. Siz bize İzmir ve Bursa’nın geri alındığı haberini ne vakit göndereceksiniz?

Samsun Müdafaa-i Hukuk Merkez Heyeti.⁷⁶⁵

Samsunluların Nihai Zafer Üzerine Orduya Hediye Edilmek Üzere Sigara Hazırladıklarına Dair Türkiye Büyük Millet Meclisine Telgraf

“Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine 11 Eylül 1922

Samsunluların Kahraman Ordumuza zafer şükranı olarak, elli bin paketi subaylara ve üç yüz elli bin paketi efrada mahsus olmak üzere sekiz milyon sigara ihzar ve hediye ettikleri maruzdur.

Canik Mutasarrıfı Faik, Belediye Reisi Nihat.⁷⁶⁶

Samsun’dan İzmir’in Kurtuluşu Münasebetiyle Gönderilen Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Müdafaa-i Milliye Vekâletine 12 Eylül 1922

Gazanfer ordumuzun savlet-i berkiyesi ile İzmir’imizin geri alınması münasebetiyle mevkiimizin yirmi bir pare top atışı suretiyle kutlamalara iştirak edildiği arz olunur.

Karadeniz Sahil Tabur Komutanı Şükrü.⁷⁶⁷

⁷⁶⁴ TBMM. ZC. Cilt: 14, İçtima: 116, (24 Kasım 1921).

⁷⁶⁵ Derdli, 26 Ağustos 1922, No:130; Ögüd, 27 Ağustos 1922 Sayı:931.

⁷⁶⁶ TBMM. ZC. Cilt: 23, İçtima: 101, (13 Eylül 1922).

⁷⁶⁷ ATASE. ISH. K:1548, G:13, B:1-a

64- Millî Mücadele’de Siirt ve Siirtlilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Bitlis Vilayetine bağlı olan Siirt Sancağının, Milli Mücadele Döneminde toprak ağalığı düzeninin ve aşiret ilişkilerinin egemen olduğu bir kasabaydı. Birinci Dünya Savaşı sırasında Rus tehlikesini atlattıktan Siirt’in Milli Mücadele sırasında karşılaştığı diğer bir tehlike de İngiltere idi. İngilizlere ait bir birlik, halka gözdağı vermek amacıyla Siirt’e gelerek birkaç gün kaldıktan sonra geri çekilmişti. Siirt, bunun dışında yabancı güçlerin işgaline uğramamıştır. Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini teşkil eden Siirtliler Milli Mücadelenin başarıya ulaşmasında üzerlerine düşen görevi yerine getirmişlerdir.

Anadolu’nun her vilayetinde olduğu gibi Siirt’te de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuş, başkanlığına da Siirt’in eski müftüsü Halil Hulki (Aydın) Efendi getirilmiştir. Cemiyetin üyeleri, Ömer (Atalay), Siirt Belediye Başkanı Hamit Beylerdir. Bölgede bulunan Erüh ve Pervari aşiretleri de Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne gönderdikleri telgraflarla Milli Mücadele yanında yer aldıklarını göstermişlerdir.

Siirt’ten 19 Mayıs ve 23 Haziran’da Sadarete, Hariciye Nezareti’ne ve İtilaf Devletlerinin İstanbul’daki temsilcilerine Siirt Sancağı Mitingler Reisi Müftü Halil Hulki imzalı gönderilen iki ayrı telgrafla işgal protesto edilmiş ve telgrafın sonunda şu düşüncelere yer verilmiştir:

“...İzmir’in maruz olduğu felaket üzerine heyecana gelen ahalimiz her gün fevc fevc kazalardan köylerden ve nahiyelerden livaya gelerek mitingler akdediyorlar. Yunanilerin cezalandırılması, güzel yurdumuzun loş payesinden kurtarılması ve temizlenmesi, zararlarımızın tazmin, masum ahalinin refahlarının temin edilmediği taktirde artık beklediğimiz adaletten tamamen ümidimizi keserek sancağımızın bütün sakinleri aşiretler ve kabileler çocuk ve ihtiyarlara varıncaya kadar kelimetullahın ihya ve âlâsı, ihvan-ı dinimizin ervah-ı masumanesi uğrunda hayatımızı feda etmeye sarsılmaz bir azm ile amadeyiz. Maruzatımızın insaniyet ve medeniyet namına isal ve iblağını bugün dahi münakid mitingimizde mevcut mücehhez yirmi sekiz bin dilâver ve otuz bin çocuktan ibaret bulunduğumuz halde ref’i avaze talep ve rica eyleriz.”⁷⁶⁸

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Siirt Mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Halil Hulki (Ayrım), Hacı Nuri (Bayan), Hacı Mustafa Sabri (Baysan), Kadri Oktay, Necmettin (Bilgin), Salih (Atalay).

⁷⁶⁸ BOA. A.VRK. 837/99; Haluk Selvi, İşgal ve Protesto, İstanbul, 2007.

Siirt'ten Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 16 Ağustos 1921

İstiklalimizi gasp, hayat hakkından mahrum etmek isteyen düşmanlarımızın hadsiz müthiş hücumları def”, milli namusumuza sürülmek istenen lekeyi kanıyla silmek suretiyle tarihimizin şanlı ve şerefli sayfalarına yeni birisini ilave etmekle kahramanca bir surette müdafaa eden şanlı ordumuzun şu zaferi bütün milleti fevkalade medyunu şükran etti. Ordumuzun işbu vatanperverane mücahedesini kutlamak için bugün Siirt Cami-i Kebirinde binlerce ahaliden oluşan bir içtimada istiklal gayemizin elde edilmesine ve toprağımızdaki düşmanı mahvedinceye kadar bu milli davamıza ve mücahedemize azimkâr bir şekilde devam ederek orduya her türlü fedakârlığı bedenlen ve malen yerine getirmeye amade olduklarını samimi bir lisan ile beyan ve orduya bu telgrafın resmi olarak çekilmesini arz, hürmet ve selam eyledikleri hakkında karar eylediklerini bildirmeye acizleri vasıta edilmiş, zafer güneşinin doğması istiklal ve selametın en yakın zamanda tecelli etmesi duaları Yüce Mevla'ya edilmiştir.

Siirt Müftüsü Ömer Nıyas, Belediye Reisi Hamit.⁷⁶⁹

Eruh'tan Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne 22 Ağustos 1921

Cenab-ı Hakk'ın yardımı ve Peygamber Efendimizin şefaati ve kahraman ordumuzun fedakârlığı sayesinde düşmanın melun düşüncelerinin her yönüyle sonuçsuz bırakılması Müslümanların kalplerini sevindirmiştir. Alçak düşmanı tamamen mahvedinceye kadar malen, bedenlen her türlü fedakârlığı bütün mevcudiyetimizle yapacağımızı ilan ederiz ve selam ve hürmetimizin mukaddes, muhterem, kahraman ordumuza tebliğini rica eyleriz.

Umum Behtan Aşireti namına Müdafaa-i Hukuk Reisi ve Eruh Müftüsü Muhiddin, Eruh Belediye Reisi Hakkı, Şırnak Kazası Müdafaa-i Hukuk Reisi İzzet Süleyman, eşraftan Mustafa, eşraftan Eruh Aşireti Reisi Yakub.⁷⁷⁰

Pervari'den Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Ecdadımızın hamiyetli kanıyla yoğrulmuş olan mukaddes vatanımızın düşman taarruzundan muhafazası için hayatını feda eden muhterem şehitlerimizin ruhlarına

⁷⁶⁹ Hâkimiyet-i Millîye, 25 Ağustos 1921, No: 272.

⁷⁷⁰ Hâkimiyet-i Millîye, 26 Ağustos 1921, No: 273.

fatihalar gönderdik. Vatanın selameti uğruna cihada giden muazzez ordumuzun muvaffakiyetlerini Allah'ın lütfundan temenni ile fedakar gayretlerini tebrik ve hürmetlerimizi takdim ederiz. Tebaası bulunduğumuz muazzam Türkiye'mizin istiklal ve hakimiyeti uğrunda muhteşem ordumuza iştirakle aşiretlerimizden tek bir nefer kalıncaya kadar malen ve bedenen müdafaada azim ve sebat etmeye ahd ve yemin etmekte olduğumuzun arzına cesaret eyleriz.

Pervari kazası şeyhlerinden: Abdullah, Şeyh Musa, Van aşireti Reisi Mustafa Paşazade Nail, Milaslar Aşireti Reisi Akid."⁷⁷¹

65- Millî Mücadele'de Sinop ve Sinopluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Milli Mücadelenin karışık gülerinde Sinop da azınlıkların zararlı çalışmalarından nasibini almıştır. Samsun merkezi ayrılıkçı Rum Müdafaa-i Meşruta Cemiyeti'nin Sinop'ta bir şubesi vardı. Bağımsız bir Rum Pontus Devleti kurmayı amaçlayan ayrılıkçı çeteler, zaman zaman Sinop bölgesine de sarkıyor, Müslüman köyleri basıyor halkı yıldırmaya çalışıyordu. Üçüncü Ordu Müfettişliğine ve Anadolu'da Milli Mücadeleyi başlatma görevine atanan Mustafa Kemal Paşa, 18 Mayıs 1919 günü Sinop Limanı'na uğramış, Sinop Askerlik Şubesi Başkanı'nı gemiye çağırıp, gerekli emirleri vermiş ve karayolunun uygun olmadığını öğrenip, hiç gemiden inmeden, Samsun'a hareket etmiştir.

1919 yılının Eylül ayında şehirdeki küçük İngiliz birliği, Sinop Mutasarrıfı Mazhar Tevfik Bey'i tutuklamak ve Hükümet Konağı'na İngiliz Bayrağı asmak istemişlerse de, halkın sert tepkisi üzerine bundan vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Sinop ve yöresindeki Müdafaa-i Hukuk cemiyetinin örgütlenmesi Mutasarrıf Mazhar Tevfik Bey'in teşvik ve çalışmalarıyla başarıya ulaşmıştır. Sivas Kongresi'nde alınan karar uygulanınca, Sinop ve nahiyelerinde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin birçok şubesi açıldı.

Sinop Milli Mücadeleye bütün gücüyle katılmıştır. Sinop sancağının Ayancık-Boyabat ve merkez kazaları İstiklal Harbinde en çok şehit veren bölgelerden kabul edilir. 13 Eylül 1921'de büyük kutlamalarla Sakarya zaferi kutlanmış Sinop'ta yapılan Terazi Çeşmesine Sakarya ismi verilmiştir. Yunanlıların Sakarya'da TBMM kuvvetleri tarafından perişan edildikleri müjdesini alan Sinop heyecanlı tezahürata

⁷⁷¹ Hâkimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1921, No:283.

sahne oluş, yapılan mitingde şehitler anılarak gazilere selam ve şükranların iletilmesi kararlaştırılmıştır.⁷⁷² Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Sinop adına şu mebuslar seçilmiştir:

Şerif (Alkan), Abdullah (Karabina), Hakkı Hami (Ulukan), Rıza Vamık (Uras), Şevket (Peker), Rıza Nur. Meclisin ilk geçici başkanlığını en yaşlı üye sıfatıyla Sinop Mebusu Şerif Bey yürütmüştür.

Sinop idari teşkilat olarak merkezi Samsun olan, Canik Livasına bağlanmış, Tanzimat'ın ilanından sonra Kastamonu'ya sancak olmuş, 1924 yılında Kastamonu'dan ayrılarak il haline getirilmiştir.

Sinopluların Birinci İnönü Zaferi'ni Kutladıklarına Dair Mustafa Kemal Paşa'nın İsmet Bey'e Telgrafı

"Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'dan Garp Cephesi Kumandanlığı'na 18 Ocak 1921

Sinop ve Kayseri livaları umumi meclisleri elde edilen İnönü muvaffakiyeti münasebetiyle milletin umumi hissiyat ve minnettarlıklarının size ve kumandanız altındaki fedakâr kıtalarımıza iletilmesine riyaset makamını vasıta kılmıştır. Arz olunur efendim."⁷⁷³

Sinop'tan Türkiye Büyük Millet Meclisine Bayram Tebriki ve Destek Telgrafı

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 15 Ağustos 1921

Vatanın istiklali uğrunda mukaddes mücahedenin kanlı safhalarında idrak ettiğimiz dördüncü bayram münasebetiyle naçiz tebriklerimizi arz eder inşallah milli emellere nail olduğumuz halde ve mesut bir surette emsallerini idrak etmemizi ve pek yakında istiklal ve zafer bayramlarını da kutlamaya muvaffakiyetimizi dileriz.

Sinop Müdafaa-i Hukuk Heyeti Merkezi Reisi Cemal, Azalar: Salih, Şükrü, Hüseyin Hilmi."⁷⁷⁴

Boyabat'tan Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 19 Eylül 1921

⁷⁷² Ögüd, 15 Eylül 1921, Sayı: 762; Hâkimiyet-i Millîye, 15 Eylül 1921, No:293.

⁷⁷³ ATASE. İSH. K: 697, G:14, B:1.

⁷⁷⁴ ATASE. İSH. K:1176, G:93, B:6.

Büyük Sakarya Meydan muharebesinde muhterem ordumuzun harp yeteneklerini ve faziletlerini bütün âleme göstererek hain düşmanı mağlup ettiğini pek büyük sevinç ve iftiharla muttali olarak köylü ve kasabalı bütün ahali hükümet konağı önünde toplanarak sevinçlerini ilan ve ordunun zaferlerinin devam etmesi için dualar ettiler. Mülk ve milletin kurtuluşu uğrunda sarf edilen fevkalade mesailerinden dolayı elli bin nüfusu ihtiva eden kaza ahalisi namına şükranlarımızı arz ve tebrikler eyleriz. Muhterem ordunun büyük ve küçük bütün mensuplarına selamlar ve din ve vatan uğruna şehit düşen eşsiz ve mukaddes evlatlarına Fatihalar ithaf ile başarılarınızın devamını yüce Mevla'dan dileriz.

Kaymakam Salih Cemal, Müftü Ömer Lütfü, Müdafaa-i Milliye Reisi Mehmet Necip, Mahalle İdare Azası Hasan, Aza Hacı Hüseyin, Aza İlyas Hulusi, Belediye Reisi Halil, Eşraftan İsmail Hakkı, Eşraftan Tahsin.”⁷⁷⁵

Sinop'tan İkinci Meşrutiyetin İlanının Onuncu Yılına Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Âlisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 23 Temmuz 1922

Kesif bir istibdadın altında senelerce inleyen milletimiz için yeni hayatın başlangıcı olan 10/23 Temmuz 38 (1922) tarihinin on dördüncü sene-i devriyesini memleketin hakiki sahibi olan milletimiz bugün tam manasıyla idrak ediyor. On dört sen evvel sevinerek ümit bağladığımız otonemya hakkımız bir tarihi gün olan bu günü kutlarken her bir memleketin her bir evladı olmaktan başka bir gaye ve evveli olmayan milletimizin hayatı pahasına sahip ve asırlarca hâkim olduğu topraklarda gelecekte de hür olarak yaşayacağı ve gelecek senenin bu gününü daha güzel bir surette karşılayacağı hususundaki iman ve sebatımızı tebrikler ve saygılarımızla arz eyleriz.

Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziyesi Reisi İbrahim, Azalar: Hüseyin, Hilmi, İsmail, Ömer, Osman, Salih.”⁷⁷⁶

66- Millî Mücadele’de Sivas ve Sivashlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı sırasında Doğu cephesinin bütün yükünü üzerinde hisseden Sivas Vilayeti herhangi bir işgal tehlikesi yaşamasa da, Altı Doğu Vilayeti’nden biri olması nedeniyle Mondros Mütarekesinden sonra Ermenistan topraklarına dahil edilme

⁷⁷⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-40.

⁷⁷⁶ C.A. A:III-2-b, D:91, F:5-12.

ihhtimaline karşı Erzurum Kongresi'nde temsil edildi. Erzurum Kongresi'ne katılan 13 delegeden ikisi Sivas Merkez Sancağını temsilen Erzurum'a gitti. Sivas Vilayeti adına Heyet-i Temsiliyeye Bekir Sami (Kunduh) ve Rauf (Orbay) Beyler seçildi. Mustafa Kemal Paşa ve Heyet-i Temsiliye 2 Eylül - 18 Aralık 1919 günleri arasında (108 Gün) Sivas'ta kalarak, Türk Millî Mücadelesini buradan yönettiler. Böylece, Bekir Sami ve Rauf Bey, Sivas Vilayeti kontenjanından seçildikleri Heyet-i Temsiliye üyeliği ile hem doğu illerinin, hem de dolayısıyla Sivas'ın temsilcisi olarak Sivas Kongresi'nde yer almışlardır.

Milli Mücadelenin dönüm noktası olarak kabul edilen Sivas Kongresi, Amasya Genelgesi ile bütün Anadolu'ya duyurulmuş, delegeler 1919 yılının Eylül ayı başından itibaren şehre gelmeye başlamıştır. Bu sırada Sivas Valisi olan ihtiyar Reşit Paşa endişelidir, zira İstanbul Hükümeti bu kongrenin yapılmaması ve Mustafa Kemal Paşa ile arkadaşlarının tutuklanmasını emretmiştir. Valinin bu endişelerini onunla görüşerek gideren Mustafa Kemal Paşa böylece kongrenin güven içinde yapılmasını sağlamıştır. Sivas Anadolu'nun güvenli bir yerinde, işgal tehlikesinden uzak ve şehirdeki milli yapılanma ile böyle bir kongre için en uygun yerd. Bu yönüyle Sivaslıların Milli Mücadele tarihimiz içinde ayrı bir yeri vardır.

Sivaslı Rasim (Başara) Bey, Müftü Abdür-rauf Efendi, Emir (Marşan) Paşa ile 3.Kolordu Komutanı Selahattin (Çolak) ve Mustafa Kemal Paşanın özel temsilcisi Ask. Dr. İbrahim (Tali) Bey, Sivas İdadisinin Kongre için düzenlenmesiyle ve diğer hazırlıklarla ilgilendiler. Hayri (Sığırcı)Bey ve Şekercizade İsmail Efendi, evlerinden getirdikleri eşyalar ile Mustafa Kemal Paşa'nın kalacağı odayı ve Kongre salonunu döşediler. Mustafa Kemal Paşa, Erzurum'dan gönderdiği haberle gelen delegelerin otellerde kalmasını yasaklayınca, Şekercizade İsmail Efendi çok sayıda delegeyi evinde uzun süre misafir etti. Rasim Bey ve Sivas Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin diğer yöneticileri, Hürriyet ve İtilaf Partisi Sivas örgütünün olumsuz propagandalarını boşa çıkararak, halkı millî mücadeleye ısındırdılar. Sivas Kongresi delegelerinin yemekleri ilk günlerde Sivas Belediyesi tarafından karşılandı. Belediye Başkanı Abdülhak Bey sadece yemekle değil, bütün sorunlarla yakından ilgilendi. Daha sonra masrafları kısmak amacıyla, yemekler Kongre binasının alt katındaki mutfakta çıkarıldı. Yemek giderleri belli ölçüde Sivas'ın varlıklı aileleri tarafından karşılandı.

Sivas Kongresinin 11 Eylül Perşembe günkü oturumda basın konusu ele alındı ve haftada iki gün olmak üzere "İrade-i Milliye" adıyla bir gazetenin çıkarılmasına karar verildi. Gazete yönetiminin politik kuruluşla ilgisi bulunmayan birine verilmesi istendi. Bu kişiyi bulma görevi ise Rasim (Başara) Beye verildi. O da Sivas Lisesi'nin çalışkan

öğrencilerinden biri olarak tanıdığı, yirmi iki yaşındaki Demircizade Selahattin'i (Ulusalark) bu işe uygun gördü. Selahattin, görevi sevinçle kabul etti. Dilekçe ile Valiliğe başvurarak gazetenin çıkarma yetkisini aldı ve Sorumlu Müdürü oldu. Gazete Vilayet Matbaasında basıldı. İlk sayısı 14 Eylül günü çıkan gazetenin çıkış sebebi, yine bu sayıda "Millî hareketin halka ve dünyaya duyurulması" olarak belirtiliyordu.

Sivas Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve İrade-i Milliye dışında Sivas'ta milli teşkilatla ilgilenen ve çalışan başka bir cemiyet de Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'dir. Sivas Valisi Reşit Paşa'nın eşi Melek Hanım tarafından kurulan ve çalışan cemiyetin Milli Mücadele boyunca çok önemli yararlılıkları olmuştur.⁷⁷⁷ Sivas merkez dışında kazalar da Milli Mücadele boyunca mitinglerle düşüncelerini İstanbul'a ve Ankara'ya gönderdikleri telgraflarla ifade etmişlerdir. Mesela İkinci İnönü Zaferi üzerine 2 Nisan'da Sivas'ta fener alayı düzenlenmiş, zafer kutlamaları yapılmıştır.⁷⁷⁸

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Sivas mebusları şu isimlerden oluşmaktaydı:

Hüseyin Rauf (Orbay), Vasıf Karakol (Kara Vasıf), Bacanakzade Ziya, Emir (Marşan), Sığırcızade Mustafa Hayri (Sığıncı), Mustafa Taki (Doğruyol), Mütevellizade Rasim (Başara), Mütevellizade Yusuf Ziya (Başara).

Mehmet Rasim (Başara) Bey, Milli Mücadelenin başından sonuna kadar iç ayaklanmaların bastırılmasında ve cephede hizmet ettiği anlaşıldığından Başkanlığın önerisi üzerine taşıdığı İstiklal madalyasının şeridi Kırmızı-Yeşil olarak değiştirilmiştir.⁷⁷⁹

Sivas'tan İnönü Zaferi'ni Tebrik Telgrafi

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Milli Müdafaa Vekâletine 2 Mart 1921

İnönü melhame-i kübrasını kazanan büyük ordumuza ve büyük kumandanlarımıza Sivas ahalisi namına minnet ve şükranlarımızı takdim ve cümlelerinizi Allah'ın birliğine emanet ederiz. Büyük bir sevinç içerisinde olan vilayet çevresinden peyderpey tebrik telgrafları geliyor. Kahraman ve mübarek kumandanımız ve büyük askerimiz İsmet Paşa hazretlerine Sivas ahalisinin şükran ifadeleri olmak üzere bir kılıç imal ve takdimi kararlaştırılmıştır. Muzaffer asker evlatlarımıza tütün hediye edilmesine tevessül edilmiştir. Tütün hediyesi olarak 400 lira toplanmıştır.

Sivas Valisi Cemal.⁷⁸⁰

⁷⁷⁷ Ahmet Necip Günaydın, Millî Mücadele'de Sivas: 108 Gün, Sivas, 2010; Haluk Selvi, "Sivas Kongresi" Maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi.

⁷⁷⁸ Gaye-i Millîye (Sivas), 5 Nisan 1337, Yıl:1, Sayı:24.

⁷⁷⁹ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.884.

⁷⁸⁰ ATASE. İSH. K: 576, G: 12, B: 12.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'nın Beyannamesi

“Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesinden

İstiklal ve istihlas-ı vatan gayesi etrafında toplanmış olan Türkiye Büyük Millet Meclisi ikinci içtima senesini şarkta ve garpta müessir bir vaziyette olarak idrak eylemiş ve martın birinci günü vuku' bulan içtimasında bu neticenin husulünü temine fiilen hizmet etmiş bulunan ordu kumandanlarıyla bilumum erkan-ı ümera ve zabitan ve efradın ve her sınıftan büyük ve küçük bilumum memurin-i hükümetle ahali-i muhteremenin ibraz eylemiş olduğu hamiyet ve fedakarlığını bir lisan-ı hürmet ve takdirle yad ve tezkar etmiş ve bu mukaddes mücadelede şehit olan kardeşlerimizin mübarek ruhlarına fatihalar ithaf olunmuştur. Meclis-i alinin kararına tevfikân bilumum kıtaata ve mülki, adli ve askeri makamlar vesaire ve ahali-i muhtereme ile mücadelenin başlangıcında müdafaa-i vatan vazifesini bizzat deruhte eyleyen müdafaa-i hukuk cemiyetlerine beyan-ı şükran eyleriz. İkinci sene-i milliyenin halastan halas-ı vatan müemmen olması için ordu ile beraber her sınıftan bilumum ahali ve memurinin aynı fedakarlık hissi ile meşhun olarak vatan vazifelerine devam etmeleri lüzumunun bilumum alakadarlara iblağını rica ederim. İnşallah meclis-i ali pek uzak olmayan bir zamanda umum milletin kurtuluşunu tebrik ve teşhir ile mesrur olacaktır efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal.”

Sivas Valisi Tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine Cevaben Çekilen Olunan Telgrafname Suretidir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisinin ikinci sene-i içtimaiyesi münasebetiyle keşide buyrulmuş telgrafname-i taltifkarileri şükran ve imtinan bi-payan ile karşılandı şimdiye kadar milli gayeye doğru mesafeleri en sarp ve en çetin ve uzun aksamını gûzar ve şûmar ettiğimize ve yakın bir atide en yakın yoldan milli gayeye vasıl olacağımıza dair olan müjde bizleri misak ve milli ittihadın bir kat daha teyit ve teşyidi vecibesine de ima ve işaret olmakla külliyyat-ı vicdaniye ile telakki olunmuş milletin göz bebeği olan Büyük Millet Meclisimizin ve büyük müneccimizin teyidat ve tevkifat-ı ilahiyeye mazharını ve vatan ve milletimizin yakın zamanda saadet ve refaha nail olması başta valileri bulunduğu halde bilumum memurların ve vilayet sakinlerinin dil ve gönül duasıdır. Efendim.

Sivas Valisi Cemil.”

Sivas Belediye Reisinin Cevabı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesi

Tebliğ-i samileri tamim edildi. En müşkül bir zamanda milletin mukadderatını eline alarak şeref ve namus-ı milliye müdafaa ve muhafaza hususunda pek derin bir kiyaset-i vatan-perverane ile sarf-ı mesai eden ve millete bugünkü şerefli dakikaları idrak ettiren Büyük Millet Meclisine ve re’is-i muhteremine Sivas Beldesi namına arz-ı şükran ve imtinan ederim. Sene-i cedidenin de millet hakkında şerefli muvaffakiyetlerle tenevvüc etmesini memleketim halkı ile beraber cenab-ı Halik’den niyaz eylediğim maruzdur.

Belediye Reisi Rıza.”⁷⁸¹

Ümraniyelilerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Bağlılık Telgrafları

“Arz-ı Merbutiyet

Sivas Vilayet-i Celilesine 14 Mart 1921

Ümraniye Nahiyesinde bazı alçakların toplanarak icrasına cüret teşebbüsünde bulundukları şekavet-i adiyeye mütecasirlerinin mücerred hükümet-i müşfikemizin adaletinden kurtulmak için meseleyi siyasi bir şekle inkılap için bazı bedhahane meydan verdiklerini maalesef duyduk.

Bu şayiayı ve şekavet-i bagiyeye mütecasirlerini lanetlerle karşılar ve misak-ı millinin tamamı hususuna azim olan bu Büyük Millet Meclisi Hükûmetine tamamen merbut bulunduğumuzu meclis-i müşarünileyha riyaset-i celilesine telgrafla arz edildiğinden taraf-ı samilerinden de tekit buyrulmasını arz ve istirham eyleriz.

Canbeyli Aşireti rüesasından İsmail, Canbeyli Aşireti rüesasından ve sadatından Musa, Çengeli Aşireti Reisi Davud Oğullarından Mustafa, Koçgiri Aşireti rüesasından ve sadatından Süleyman, Şadıllı Aşireti rüesasından Aziz, Şadıllı Aşireti Reisi İlbeyi, Canbeyli Aşireti rüesasından ve Davud Oğullarından Hüseyin.”⁷⁸²

Tenos’ta İkinci İnönü Zaferi’ni Tebrik ve Yardım Toplanması

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 18 Nisan 1921

Dâhiyane tedbirlerine minnettarlık göstergesi olarak vatanın istiklaline kefil olan kahramanlıklarla şan göstermekte olan muzaffer ordumuza bir küçük destek

⁷⁸¹ Gaye-i Milliye (Sivas), 8 Mart 1921, Yıl:1, Sayı:4.

⁷⁸² Gaye-i Milliye (Sivas), 16 Mart 1337, Yıl:1, Sayı:11.

olmak üzere tütün hediyesi namıyla muhterem ahali tarafından 400 liranın bağışlandığı ve makamınıza teslim edilmek üzere postaya teslim edildiği ve kesin zaferin en yakın zamanda tecellisiyle milletimizin refaha ermesini yüce mevladan niyaz ederiz.”⁷⁸³

İkinci İnönü Zaferi’ni Tebrik İçin Sivas Belediye Riyaseti Tarafından Büyük Millet Meclisi Riyaseti ile Garp Cephesi Kumandanlığına Çekilen Edilen Telgrafnameler

“Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Alçak Yunanlılara genç ve kahraman ordumuzun indirmiş olduğu kesin darbenin aks-i şehamet-averi millette kalplere sığmayan sürür ve şadumani uyandırdı. Bütün Sivaslılar yüzlerinden sevinç kıvılcımları, gözlerinden ışık ve şükran pırıltıları olduğu halde milli şarkı ve çalgılarla seyrân ve raks ederek hükümet ve ordumuzu tebci ve tebrik ediyorlar. Pek âlî bir mücahedenin mukaddes semerelerine ve sarsılmaz bir azm ve iman ile daima muvaffakiyete doğru adım atan Büyük Millet Meclisimizin meşkur-ı mesaisine istinat eden bu parlak muzafferiyeti memleket namına takdis ü kalb ve elleri cenab-ı Kibriya müteveccih bulunan milletin şükran ve tebriklerini arz eylerim.”

“Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa Hazretlerine

Zade-i aşk-ı vatan olan kıymettar ve genç ordumuzun hain Yunanlılara indirmiş olduğu kan darbenin aks-i sedası umum ahalide gayr-ı kabil-i tahmin sürur ve şadumani uyandırdı. Bütün Sivaslılar yüzlerinden lem’a-i sürür gözlerinde ışık şükran-ı rızan olduğu halde milli çalgı ve şarkılarla seyrân ve rakksan olarak ordumuzu tebrik ve tebci ediyorlar. Memleketin hüsn-i mahmidet ve imtinanına tercüman olarak mukaddes muzafferiyetimizi tesid ve şanlı ve kahraman kumandanlarımıza ve nür-ı didemiz ordumuza kemal-i ihtiramla arz-ı tebrikat eylerim. 2 Nisan 1921.

Belediye Reisi Rıza.”⁷⁸⁴

Sivas Vilayetine Mustafa Kemal Paşa Tarafından Verilen Cevap

“Telgrafnameniz umumi heyette kıraat edildi. Halas-ı vatana müteveccih milli mesai hakkında gösterilen heyecan ve yüksek alakadan dolayı teşekkür olunur efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal.”⁷⁸⁵

⁷⁸³ ATASE. İSH. K: 576, G: 12, B: 1-14.

⁷⁸⁴ Gaye-i Milliye (Sivas), 6 Nisan 1921, Yıl:1, Sayı:25.

⁷⁸⁵ Gaye-i Milliye (Sivas), 6 Nisan 1921, Yıl:1, Sayı:25.

Sivas'ta İkinci İnönü Zaferi Üzerine Düzenlenen Zafer Şenlikleri Fener Alayı 2 Nisan 1921

“İki nisandır sema bulutlu ve sislidir. Pek mevsimsiz olarak biraz da kar yağmış. Ahali evlerinden çıkarak mutat olduğu üzere çarşıya koşuyor. Ağızdan ağza bir şeyler uçuyor. Kulaklara meserretengiz haberler fısıldanıyordu: Yunanilerin cephelerimize karşı icra ettikleri mezbahane taarruzlar kahraman ordumuzun müdafaa-i deliranesine çarparak parçalanmış; İnönü Meydan Muharebesi'ni kazanan kıtaatımız kahredici bir hezimetle ricat eyleyen düşmanı takip ediyor, henüz tatad edilemeyen bir çok esir ve külliyetli miktarda mühimmat-ı harbiye ve ganimetler elde edilmiş. Bütün mektepler tatil edildi. Fener alayı yapılacağını anlayan yavrular kitabeti koltuğuna sıkıştırdıktan sonra pederini, annesini tebrik için doğruca aşıyanesine can atıyor.

Her tarafta faaliyet var. Resmi daireler ve hususiye, umum oteller, dükkanlar bayraklarla donatılıyor. Cereyanın karşı karşıya getirdiği refikler yekdiğerinin elini sıkıyor. Bu büyük müjdeler hakkında malumat-ı kafiye elde etmek hırsıyla bütün halk heyecanla dakikalar geçiriyor.

Ahali-i muhteremeye vakt ü zamanıyla havadis yetiştirmeyi ahs-ı amal edinen Gaye-i Milliyyemiz ilk ilavesini neşretti. Üç yüzden fazla olan ‘ilave bir iki sa at zarfında kimilen sarf edilmişti.

Her tarafta şenlik ve cümbüş var. Belediyenin karşısında ve merkez kumandanlığında davul ve zuma çalınıyor; gençler milli barlar izhar-ı şadumani eyliyorlar. Fakat asabi buhranlar daha dinmemişdi; herkes birbirinden yeni yeni haberler soruyor. Fedakâr millet ordusunun, gazanfer kardaşlarının zafer-i nihaiyesini bir an evvel işitmek istiyordu.

Nihayet, Garp Cephesi Kumandam ‘İsmet Paşa Hazretlerinin Erkan-ı Harbiye-i Umurniye Riyasetine vaziyet-i harbiyeyi natık olarak çektiği telgrafla Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin tebrik için İsmet Paşa'ya vurdukları tarihi telgrafdan bahs olmak üzere ikinci bir ‘ilave daha çıkarıldı.

Akşama doğru mektepler sultani binasında toplanıyorlar. Ve yapılacak fener alayı tertibatını alıyordu. Saat sekiz buçukta önde sultani ve arkada birbirini takiben darü'l-muallimin, numune, gece mektepleri olduğu halde yola dizildiler:

İki takım davul zamanın velveledar gürültüsü semanın perde-i sükûtunu yırtıyor, şehrin afakını çınlatıyordu. Hükümet meydanında kavs-i resmederek ağır adımlarla yürüyen alay ordu kumandanlığı karşısında bir daire şeklinde içtima etti. Ortada yanan meşale muhit-i daireden ışık saçan olan fenerler ortalığı şiddetle tenvir ediyordu.

Sükûnet iade edildikten sonra milli şarkılar okunmağa başlandı. Bil-hassa darülmuallimin efendilerinin pest bir seda ile söyledikleri Turan herkesi düşündürdü. Bu esnada konaklarından çıkan vali beyefendi hazretleri beşuş bir çehre ile talebenin önünden geçiyor ve kendilerini tezahürat-ı vakiadan dolayı selamlıyorlardı. Muhterem valimizin pek çok ehemmiyet verdikleri gece mektebi talebesiyle samimi alakadarlığını gösterdikten sonra devlet-hanelerine döndüler. Bilahare Maarif Müdürü Mehmed Tevfik Beyle talebeden birkaç efendi ordu kumandam Nureddin Paşa Hazretlerine çıkarak talebenin halaskar orduya ait tebriklerini takdim eylediler.

Buradan da aynı şad-mani ile hareket olundu. Belediye karşısında biraz tevakkufdan sonra Taşhan ve Yıldızlı Çeşme sağda bırakılarak posta-haneye giden cadde ta'kib edildi. Davul seslerini duyan halk ceste ceste alaya iltihak ediyordu. Yüzlerce kişinin ağızlarından çıkan “Yaşasın muzaffer ordumuz” alkışları zaman zaman yükseliyordu. Bu şenliğe telgrafhane civarında geçilerek darü'l-kelb (kuduz) hastahanesine gidildi. Dar-ı mezkûr birçok fenerlerle ve meşalelerle aydınlatılmıştı. Alay Bezirci Palası Polis Karakolu'nu solda, darü'l-eytamı sağda terk ederek aheste yürüyüşlerle darül-muallemin önlerine gelmişti. Yürüyüş temadi ettikçe şevk-i heyecan artıyor, coşuyordu. Nihayet saat on buçuk sularında tekrar hükümet konağına gelinerek ordumuzun kati muvaffakiyeti temennileriyle milli tezahürlere hitam verilmiştir.”⁷⁸⁶

İkinci İnönü Zaferi Üzerine Sivas'ta Bir Okula İsmet Paşa İsmi Verilmesi Kılıç Hediyesi

Garp Cephesi Kumandan-ı Muhteremi İsmet Paşa Hazretleri namına verilen numune mektebi ile paşa-yı müşarünileyh namına imal ettirilen murassa kılıç dolayısıyla Vali-i âlimiz Cemal Bey Efendi Hazretleri tarafından kumandan paşa hazretlerine çekilen telgraf ile İsmet Paşa Hazretleri'nden cevaben şeref-varid olan telgraf-nameyi aynen derc-i sütun-ı mefharet eyleriz:

“Garp Cephesi Kumandam İsmet Paşa Hazretlerine 17 Nisan 1921

Sivas'ta masumiyet günlerine iktiranla kesb-i şeref eden ve bugün numune mektebi olan binanın adı “İsmet Paşa Numune Mektebi” tesmiyesine umumi iştiyak ile karar verilmiştir.

İnönü melhame-i kübrasının hatıra-i calaleti olmak üzere Sivas Şehri namına musarra bir kılıç imal ettirilmektedir. Sivaslıların hissiyat-ı minnet ve şükranı nişanesi

⁷⁸⁶ Gaye-i Millîye (Sivas), 5 Nisan 1337, Yıl:1, Sayı:24.

olmak üzere bu iki takaddümenin lütfen kabul buyrulmasını umum namına rica ederim efendim.

Sivas Valisi Cemal.”

İsmet Paşa’nın Cevabı

“Sivas Valisi Cemal Bey Efendi Hazretlerine 22 Nisan 1921

En samimi hatıratla merbut bulunduğum Sivas şehrindeki vatandaşlarımın feyz aldığı mektebi tahattür buyurmalarını ve münhasıran milletimizin kahramanlığına ait olan İnönü muharebesi için temsilen acizlerini taltife boğmalarını, şükrü ödenmez bir nimet ve kuvvet add eyledim.

Milletimiz Yunan harbine bu derece yakından’ alakadar oldukça bin seneden beri nüfuzumuz altında yaşayan Yunanlılara karşı muzafferiyet-i kafiyesinin tevfiyat-ı subhaniye ile behe-mahal tecelli edeceği ne şüphemiz yoktur.

Milletimiz esaret ve mezellet hayatını görmemesi için başta naçiz kumandanları olduğu halde, bütün ordumuzun şehadetin temiz ve yüksek hatimesine cidden müştak olduğumuza itimat buyurmanızı istirham ederim.

Garp Cephesi Kumandanı İsmet.”⁷⁸⁷

Yenihan (Yıldızeli)’den Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 19 Ağustos 1921

Bugün bütün kasabamız ahalisi içtima ederek Yunan haydutlarının milli mukaddesata, silahsız ahali ve İslam namusuna karşı yamyamların bile yapmadıkları vahşet ve hunharlıkları reva görmelerini teessürle yad etmişler, intikam ve vatanın kurtarılması uğrunda bütün mevcudiyetlerini fedaya amade bulunduklarını, Misak-ı Milli’nin bir an evvel gerçekleşmesi için her suretle çalışmayı taahhüt ettiklerini beyan ve ilana, hürmet ve selamlarımızı muzaffer gazilere tebliğine karar vermişlerdir.

Belediye Reisi Mustafa, Müdafaa-i Hukuk Reisi Tevfik.”⁷⁸⁸

Gürün’den Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Ağustos 1921

⁷⁸⁷ Gaye-i Milliye (Sivas), 22 Nisan 1337, Yıl:1, Sayı:34.

⁷⁸⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 24 Ağustos 1921, No: 271.

Dünkü gün Belediye Dairesi önünde toplanan beş bin kişilik miting heyeti ordumuzun muzafferiyetine açık bir dua ettikten sonra aşağıdaki telgrafnamenin yüce meclisimize çekilmesine bizleri memur etmişlerdir.

Anadolu'nun şanlı eşiği İzmir'i çiğneyerek Harim-i Vatanımıza giren Yunan sürüleri üçüncü taarruzlarını da yaptılar, fakat üçüncü defa de durmaya mecbur oldu. Harp fetih hakkı olsa bile Yunanlılar için değil onlara kötü tecavüzlerinin kahr edici ders binlerce leşlerle dolu harb meydanında gösteren ordumuzundur. Bu açık hakikat karşısında Yunanlıların vatanımızda muvakkaten tutunabilmelerini de çekemeyiz. Din ve vatanın binlerce Gürünlü evladları havsalamıza sığmayan bu küstahlık karşısında işte toplanıyor, bağırıyor ve şunları istiyoruz: Ey şanlar icad eden ordu düşmanı boğ! Elinle boğ! Silahınla boğ! İcab ederse kanınla, son damla kanınla.

Miting heyeti namına Bahri Şakir, Fuat.⁷⁸⁹

Sivas'ta Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Başkumandan Paşa Hazretleri'ne, 24 Ağustos 1921

Bugün saat sekizde hükümet önündeki geniş meydanda binlerce çocuk, kadın, ulema, şeyhler, dervişler ve bütün vatan ahalisi tekbir ve tehlil eyleyerek yapılan içtimada yalnız Türk ve İslamiyet'te değil cihan medeniyetinde insanlık vicdanını titretecek kadar kainat tarihinde emsali görülmemiş bir tarzda anavatanımıza tasallut ve girdiği yerleri yakan, çocuk ve sakatlara varıncaya kadar katliamlar ve yağmalar yaparak bütün mukaddesatımızı tahkir, hayat ve istiklal hakkımızı imha mel'un maksadıyla Anadolumuza saldıran Yunanlıların hücumlarını Cenab-ı Hakk'ın ilahi yardımıyla def eyleyen gazi ordumuzun kesin zaferlere ulaşmalarına dualar edildi. Yeryüzünde inleyen bu duaları semalarda uçuşan şehitlerimizin ruhlarının Yüce Yaratan'ın huzuruna ulaştırdıklarına iman eden halkımız aşağıda alınan kararların gerekli makamlara tebliğ ile medeniyet alemine iletilmesini rica ederler:

1-Misak-ı Milli'nin bütün hükümlerinin muhafaza ve tahakkukuna kadar şu anki mücadelede sebat ve hazır bulunduğumuzu beyan ederiz.

2-Son melun hücumu karşı başta kralları bulunduğu halde sayı itibariyle büyük bir üstünlüğe sahip olan düşmanımızı durdurmaya muvaffak olan ordumuzun muhterem

⁷⁸⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 22 Ağustos 1921, No: 269.

kumandanlarına subaylarına, bütün asker kardeşlerimize hürmetler ve selamlar takdim ederim.

Sivas Miting Heyeti Reisi Müftü Abdurrauf, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hamid, Müdafaa-i Hukuk azasından İsmail, azadan Osman, Belediye Reisi Rıza.⁷⁹⁰

Kangal'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 24 Ağustos 1921

Bütün kasaba ahalisinin iştirakiyle camii şerifte yapılan umumi içtimada mevlid-i şerif ve Kuran-ı azimüşşan okunarak mukaddes yurdunu müdafaaya azmetmiş olan şanlı ordumuzun kesin zaferi için dualar edilmiş ve hain düşmana karşı muvaffakiyet şeref ve namusumuzu muhafaza için maddi ve manevi her türlü tedbir alınmıştır. Cenab-ı Hak uvaffak buyursun.

Kangal Müdafaa-ı Hukuk Reisi Hacı Salih.⁷⁹¹

Tenos'tan Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Ağustos 1921

Milli istiklalimiz tam olarak sağlamak ve korumak için gösterdiğimiz şu cihatta başta muhterem kumandanları olduğu halde ordumuzun şimdiye kadar gösterdiği şükranla layık gerçek kahramanlığı ve kezde düşman hain saldırılarını durdurmasını bütün kaza ahalisini bugün semalara çıkardıkları tek bir ve tehlikeli sesleriyle toplanarak samimi kalplerinden kopan minnet ve şükran duymalarını şanlı ordumuzu arz ve tebligatla karar vermiştir. Her bir tarihi hatırayı ihtiva eden o mübarek yurtlarımızı, kasabalarımızı Yunan polikaryalarının insanlık ve medeniyeti ilelebed utandıracak vahşi bir tarzda yaptıkları hunhar mezaliminden kurtarmak için hayatını feda ederek bütün mevcudiyetimizle çalışmaya bedenlen malen hertürlü fedakarlığı yapmaya ahd ve yemin ettik. Her sayfası milli tarihimizin şanlı birer sayfasını yaldızlayacak olan şu muazzam cihadın netice olarak bizleri mesud gayeye ulaştırmasına büyük bir imanla kani bulunduğumuzu bütün insanlık alemine ilan ediyoruz. Bu güvenle istiklalimizin muhafaza ve savunucusu olan mücahit, muhterem kumandanlarımıza ve şanlı ordumuza milletin bütün fertlerinin selam ve hürmetlerini arz eder şu kurban bayramının kesin bir zaferle kutlanmasını Hakk'tan temenni eder ve tebriklerimizi arz ederiz.

⁷⁹⁰ Hâkimiyet-i Millîye, 26 Ağustos 1921, No: 273.

⁷⁹¹ Hâkimiyet-i Millîye, 7 Eylül 1921, No:285.

Müftü Nuri, Müdafaa-i Hukuk Heyeti Reisi Mehmet Rıfat, Belediye Reisi Hasan, Eşraftan Halil, Şükrü, Rüştü, Şemsülaziz.”⁷⁹²

Divriği’den Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 28 Ağustos 1921

Anayurdumuz olan Anadolu’muzu istila ve bu vesileyle İslam alemini, ebedi istiklalimizi imha maksadıyla başlarında kralları Konstantin olduğu halde çeşitli mezalimi işleyen Yunanlıların bu melun hareketlerinden müteessir olan ahalimiz önlerinde, ulema ve şeyhler kırk bin nüfusu temsil eden binlerce sabi sübyan ve kadın bütün hemşerilerimiz yirmi üç sene evvel yediği dayanın acısını unutmuş olan hain düşmana birinci ve ikinci İnönü Meydan Muharebelerinden ve bu defada yaptığı taarruzlarda bütün azim ve imanı ile kahhar darbelerini indirmiş olan kahraman ordumuzun kumandanlarına selam ve hürmetlerinin tebliğine karar vermiştir. Allah’ın inayeti ve Peygamberin ruhaniyeti ile canavar sürüsü düşmanlarımızı bu defada mukaddes topraklarımızdan atmak için, mukaddes cihadımız için malen, beden her türlü fedakârlığı yapmaya Kuran-ı Kerim üzerine yemin edilerek karar vermiş ve bu kararın infazına bugünden itibaren teşebbüs etmiş olduğumuzda Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Başkumandanlığa Milli Ordu Kumandanlarına arz eyledik. Şanlı ordumuzun muzafferiyetine samimi dualar ettik.

Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Reisi Divriği Müftüsü Hayrullah, Belediye Reisi Ömer.”⁷⁹³

Koçhisar (Hafik)’den Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 29 Ağustos 1921

Düşmanın hain bir şekilde topraklarımıza taarruzu halkımızın mukaddes topraklarımızı korumak hakkındaki azmini bir kat daha kuvvetlendirmektedir. Ahali, ulema ve eşraf bütün gün çalışmakta ve ordumuzun galibiyeti için her türlü fedakârlığı yaparak erkek, kadın üzerlerine düşen vazifeleri büyük bir istekle yerine getirmektedirler. Bütün ahalimizin selamını orduya tebliğ ve muzafferiyet dualarının her an yapılmakta olduğunun ilaveten tebliğini rica ederiz.

⁷⁹² Hâkimiyet-i Millîye, 6 Eylül 1921, No:284.

⁷⁹³ Hâkimiyet-i Millîye, 11 Eylül 1921, No:289.

Belediye Reisi Hüseyin, ulemadan Ahmed, Vehbi, eşraftan Şükrü, Hamid, Hasan.”⁷⁹⁴

Divriği(?)’den Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 30 Ağustos 1921

Kahraman ordumuzun şanlı başarıları şerefine bugün cemiyetimiz tarafından kaza kaymakamı başta olmak üzere memurlar, subaylar, eşraf ve ulemaya bir çay ziyafeti verilerek ordumuzun muvaffakiyetine dua ve nutuklar verildi bu vesile ile Hacı Raşid, Cemiyet Reisi Daver, azadan Ramazan ağalarla, İlyas efendiler tarafından ordu namına iki bin koyun hediye edilmiş ve sevk edilmek üzere müfreze kumandanı Nazım Bey’e verilmiştir. Merasim esnasında milli şair Salim Polat Bey’in ordu başkumandanıyla Diyarbakır vilayetine el-cezire kumandanlığına gönderilmesi temennisiyle okuyup takdim ettiği şanlı ordumuzun kahramanlıklarını anlatan şiir Hilal-i Ahmer adına müzayedeye konulmuş ve müzayedenin uzatılmasına karar verilmiştir. Millet ve cemiyetimizin ordumuzun yardımına malen ve bedenen devam edileceğini ahd ve yeminle Büyük Millet Meclisi ve sevgili askerimizin yüce şereflerine bir gün daha ihya kılınmış olduğunu arz ederiz.

Devrik Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti Reisi Davud.”⁷⁹⁵

Ulukışla’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 1 Eylül 1921

Bugün kasaba merkezinde addedilen bir mitingde yüz lira hediye eden Kastamonu Milletvekili Abdülkadir Kemali Bey tarafından yapılan nutuk ve yapılan dua ile sona ermiştir. Ulema ve eşraf geçen sene beş bin kişilik bir kuvvetle dünyaya istiklalinin tasdikinden başka niyeti olmadığını ilan eden ve bugün orduyu yüzbinlere ulaştıran büyük millet meclisine ve onun reisi olan dört yüz milyon Müslümanın gözbebeği olan başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa hazretleri ile ve sevgili kumandanlarımıza ve asker yavrularımıza Yunan barbarlarını durdurduktan dolayı tebrik ederiz. Misak-ı Milliye ulaşıncaya ve istiklalimiz kabul edilinceye kadar harbe devama arza halkımız bizleri memur etmiştir.

⁷⁹⁴ Hâkimiyet-i Milliye, 1 Eylül 1921 No: 279.

⁷⁹⁵ Hâkimiyet-i Milliye 4 Eylül 1921, No: 282.

Müdafaa-i Hukuk Reisi Şaban, Belediye Reisi Süleyman, Eşraftan İbrahim, Kevser.⁷⁹⁶

Divriği Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

11 Eylül 1921

Yunanlıların ana yurdumuzda işledikleri vahşetlerden müteessir olan ve kırk bin nüfusu temsil eden sabi sübyan ve kadında dahil olduğu halde bütün hemşerilerimiz hükümet ve belediye daireleri önünde toplanmışlar ve 23 sene evvel yediği dayağın acısını unutmamış olan namert düşmana layık olduğu dersi vermekte bulunan kahraman ordumuza selam ve saygılarının iblağına karar vermişlerdir. Düşmanı topraklarımızdan atmak için her türlü fedakârlığı yapmaya yeminle yapmaya karar veren halkımız bu günden itibaren kararlı infaza teşebbüs etmiştir.⁷⁹⁷

Sivas'tan Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 21 Eylül 1921

Asırlardan beri büyük Türk ve İslam kahramanları tarafından devam ettirilen istiklal bayrağıma sürülmek istenilen lekeyi seher yıldızı gibi parlak kılıcımızla bütün bir cihan husumet önünde âdem-i abad gönderdik. Bugün Sakarya ve ötesinde kanlar ve ateşler içinde doğdurduğunuz güneşin nur ve harareti mukaddes vatanın her tarafını kuşatmış olmaktan doğan ruhani sevinç ile zaferinizi ve efsanevi bir kahramanlıkla meydana gelen olaylardan bizzat aldığınız gazilik unvanıyla ve müşirlik rütbenizi tebrik ederim. Bu güzel vesile ile milli şayan ile tayin edilen hudutlarımız dâhilinde bulunmak icap eden ve bütün manasıyla Türk olan memleketim Bilan ve İskenderun ve havalisinin misak-ı milli gereği Anadolu’dan ayrılmasına meydan bırakılmamasını evvela Allah Zülcelâl hazretlerinden sonra Hakk’ın ebedi koruyucusu olan yüce şahsınızdan niyaz ve istirham eylerim.

Temyiz Heyeti Azasından Şevket.⁷⁹⁸

Sivas'tan Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafları

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Muhterem Reisi Muazzez Başkumandanı Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 14 Eylül 1921

⁷⁹⁶ Hâkimiyet-i Millîye, 7 Eylül 1921, No:285; Açıksöz, 8 Eylül 1921, No:278.

⁷⁹⁷ Açıksöz, 13 Eylül 1921, No:282.

⁷⁹⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-85.

Sakarya Meydan Muharebesinde hamiyet kanıyla ve celadet kılıcıyla Sevr idam ilamını yırtan ve kat-i zafer ile düşmanı mağlup eyleyen kahraman ordumuzu kutlar temyiz heyeti namına tebriklerimizi arz eyleriz Paşa Hazretleri.

Temyiz Heyeti Birinci Reisi Hasan Fehmi.”⁷⁹⁹

Sivas’tan Büyük Millet Meclisi Reisi ve Büyük Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 22 Eylül 1921

Zat-ı âlilerine gazilik unvanı verildiğini iftiharla duydum. Âcizane bağılıklarımın eskiden olduğu gibi şimdi de devam ettiğini bildirir tebriklerimi takdim saygılarımı arz eylerim, ferman.

Sivas Mıntıkası Mülkiye Müfettiş-i Sabıkı Celal.”⁸⁰⁰

Sivas Menzil Müfettişi İrfan’dan Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 27 Eylül 1921

Büyük zatınızın uhdesine icma-ı ümmetle tevcih buyrulan rütbe-i celile-i müşiriyetin ve bunun güçlendirilmesi maksadıyla gazilik unvanının bütün orduya bahşedildiği sevince bizler de iştirak eder ve saygılarımızı arz ve tebrike cesaret eyleriz ferman.⁸⁰¹

67- Şırnaklıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Şırnak’tan Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen, Sakarya Savaşı’nda Elde Edilen Başarıyı Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 12 Ağustos 1921

Din-i mübin-i Ahmedi’nin ortadan kalkmasına azmeden adi Yunan hükümetinin taarruzuna karşı ordumuzun fedakârca hareketi ve ruhaniyet-i peygamberinin yardımıyla mağlubiyeti hakkındaki tebligat bilumum ümmet-i Naciye-i İslamiyenin sadık kalplerini şad etmekle bu konudaki başarıların bundan sonra da elde edilmesini Cenab-ı Allah’tan niyaz eder ve umum kumandanlığın deruhte edilmesinden dolayı arz-ı teşekkür ve tebrik eyleriz.

Şırnak Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Süleyman.”⁸⁰²

⁷⁹⁹ C.A. A:VII-7-b, D:91, F:1-91.

⁸⁰⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-11.

⁸⁰¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-33.

⁸⁰² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-35.

Cizre’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen, Sakarya Savaşı’nda Elde Edilen Başarayı Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 28 Ağustos 1921

Ecdadımızın hamiyetli kanlarıyla yoğurulmuş olan mukaddes ve mübarek vatanımızı istila ve istiklalini mahveden hain düşmanlarımızın hücumlarını Yüce Hakk’ın yardımıyla durduran kahraman ordularımızın zaferlerini haber alan Cizre kazasının bütün sadık ahalisi muhterem ve kahraman ordumuza samimi kalbimizden koparak selam ve hürmetlerimizin iletilmesine ilahi yardımla başladığımız bu muazzam cihad bir ferdimiz kalıncaya kadar devam ve bu iş için bedenlen ve malen her türlü fedakârlıktan geri kalmayacağımıza bütün halkımızla karar verilmiştir.

Cizre Müftüsü, Belediye Reisi ve eşraftan birçok imzalar.”⁸⁰³

68- Millî Mücadele’de Tekirdağ ve Tekirdağ Sancağının İşgallere Tepkisi

Balkan Savaşlarında Bulgar işgaline uğrayan Tekirdağ, 1913 yılında düşman işgalinden kurtarılmış, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Mondros Mütarekesi’nin verdiği imkânlardan faydalanan Bulgaristan’daki Fransız kuvvetleri 6 Kasım’dan itibaren bölgeyi işgale başlamışlardır. Bu yıllarda Edine Vilayetine bağlı bir sancak olan Tekirdağ; Çorlu, Malkara, Hayrabolu kazalarından ve bunlara bağlı olan Ereğli, İncelik, Naib, Ortaca, Işıklar, Türbedere, Muratlı, Koz, Hereke, Hamidiye, Azgar, Umurbey (Ömerbey) nahiyelerinden oluşuyordu.

Trakya Bölgesi’nin İtilaf Devletleri tarafından işgali bu bölgede azınlık olarak yaşayan yerli Rumları da harekete geçirmiştir. Yerli Rumlar çeteler kurarak Trakya’da yaşayan Türklere baskı ve şiddet uyguladılar. Yunan çeteleri Rum din adamları tarafından da desteklendi. Rumlar, İtilaf Devletlerinin desteğiyle ve kendi çabaları ile Trakya’yı Yunanistan’a ilhak etme çabasındaydı. Yunan hükûmeti ile işbirliği içinde olan Patrikhane ve din adamları bu alanda çok gayret ettiler. Çorlu Metropolit, Patrikhaneye bir muhtıra göndererek, Trakya’nın ilhakını istemişti. Bununla birlikte Doğu Trakya’da bu amacı gerçekleştirmeye çalışan iki teşkilat bulunmaktaydı. Bunlardan ilki Rum Yardım Komitesi, Doğu Trakya Rumlarına maddi yardımda bulunuyordu. Diğerisi ise Trakya Komitesi idi, bu komite çeteler kurarak asayiş bozuyor ve bu suretle de yabancı müdahalesine ortam hazırlıyordu. Millî Mücadele boyunca bölgede Türklere karşı kanlı eylemler gerçekleştiren Trakya Komitesi, Mondros Ateşkes Antlaşması’ndan

⁸⁰³ Hâkimiyet-i Milliye, 1 Eylül 1921 No: 279.

sonra Fener Patrikhanesi'nde sen-sinod üyesi olan Kırklareli, İnöz (Enez), Gelibolu, Çanakkale, Çatalca metropolitleri tarafından kurulmuştu.

Bölgede Yunan tehlikesini hissedenden Edirne vilayetinin ileri gelenleri, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından hemen sonra Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini kurdular. Cemiyet kısa süre içinde diğer sancak ve kazalarda da şubeler açtı. Edirne dışında Lalapaşa, Havsa, Uzunköprü, Ömerbey Nahiyesi, Maksudeli Nahiyesi, Kavaklı, Kırkkilise (Kırklareli), Lüleburgaz, Babaeski, Vize, Pınarhisar, Demir Köprü, Gelibolu, Şarköy, Mürefte, Evreşe, İpsala, Malkara, Keşan, Tekfurdağı (Tekirdağ), Çorlu, Muratlı, Çerkezköy, Saray, Adapazarı ve Orta Köy'de şubeler açarak teşkilatlanan cemiyet Trakya'nın tümünü temsil eder hâle geldi.

Tekirdağ ve çevresinde de etkin olarak çalışan Trakya Paşaeli Cemiyeti, Doğu ve Batı Trakya'daki Müslüman-Türk halkına yönelik Yunan baskı ve zulümlerini kamuoyuna duyurabilmek için belgeler, grafikler ve haritalar hazırlayarak bunları yerli ve yabancı gazetelere dağıtıyor, bölgedeki nüfus çoğunluğunun Türklerde olduğunu istatistiklerle ispata çalışıyordu. 1919 yılı Ocak ayından itibaren Fransız kuvvetleri ile birlikte Yunan kuvvetlerinin de bölgede görülmesi Trakya Paşaeli Cemiyeti temsilcilerini telaşlandırmış, işgaller konusunda İstanbul'a temsilciler göndererek haklarının müdafaası konusunda hükûmetin etkin bir şekilde çalışması istenmiştir. Ancak bu müracaatlardan bir sonuç alınamamış, üstelik İzmir ve çevresi de Yunanistan'a ilhak edilmeye başlanmıştır. Bu işgaller Tekirdağ ve çevresinde şiddetle protesto edilmiş, mitingler düzenlenmiş ve İstanbul'da bulunan İtilaf Devletleri temsilcilerinde ve Osmanlı Hükûmeti yetkililerine ikazlarda bulunulmuştur.

Millî Mücadele boyunca Tekirdağ ve kazalarında öncülük etmiş kimseler şunlardır:

Tekirdağ Müftüsü Hilmi Efendi, Tekirdağ Belediye Reisi Halis Bey, Çorlu Kazası Müftüsü Şaban Sırrı Efendi, Hayrabolu Kazası Belediye Reisi Osman Kamil Bey, Çerkesköy Nahiyesi Belediye Reisi Mustafa, Marmara Ereğlisi Belediye Reisi Hasan, Ma'alkara Belediye Reisi İbrahim, Saray Belediye Reisi Kâmil, Saray Cema'at-i İslâmiye Reisi Kadı Ahmed Nuri, Saray Trakya Paşaili Mümessili Sadık.

İzmir'in işgal haberini alan Tekirdağlılar hemen mitingler ve toplantılar düzenleyerek durumu ilgililere duyurmuşlardır. Bu ilk haberleşmelerden sonra, Tekirdağ'dan 16 Mayıs ve 19 Mayıs'da Belediye Reisi Halis ve Müftü Hilmi Efendi tarafından İstanbul'da bulunan Sadaret Makamına protesto telgrafları çekilerek işgalin kaldırılması için gerekli tedbirlerin alınması istenmiştir. 27 Mayıs'ta büyük bir miting düzenleyen Tekirdağ öğretmenleri de aynı gün Sadarete gönderdikleri telgrafla işgali protesto ettiler. Dikkat

çeken telgrafta; “Altı buçuk asırlık muazzam, muhteşem şanlı bir maziye sahip olan Türk imparatorluğu kin garaz ve kuvvete kurban edilmek isteniyor. İlan edilen hak ve adalet sulhundan biz Türk ve İslamlar hariç tutuluyor. Milyonlarca Türk ve İslamı esir bırakmak diri diri mezara gömmek demektir. Vatan ve milletimizin bu acıklı hali karşısında her fedakârlığı yapmaya hazırız. Vatanımıza uzatılan ve uzatılacak olan yabancı elleri şiddetle red ve protesto ediyoruz, emrinize amadeyiz.” Deniliyordu. Tekirdağ’dan gönderilen telgrafları metni şöyleydi:

“Sadaret-i Uzmâ’ya

Mahreci: Tekfurdağı 16 Mayıs 1335/1919

Mösyö Wilson prensibine ve kaide-i adl ve hakka mugayir olarak İzmir şehrinin asakir-i Yunaniye tarafından işgale başlandığı istihbar kılınmıştır. Bu işgal keyfiyeti vatan-ı azizimizin en kıymettar bir kısmı olan mahal-i mezkûrun ma’azallah ilerde Yunana ilhakı hususunu da bizlere ihsas ettirmektedir. Adalet ve beşeriyeti himaye namına harb ettiklerini hiçbir an ilandan geri kalmayan Düvel-i Mü’telife-i muazzamanın va’ad ve ilânına ve kaide-i muadelet ve insaniyete mugayir olan işgal-i vakı’ı bütün mevcudiyetimizle protesto eder ve bu halin düvel-i müşarünileyhimin ilan ve takdir etmek istedikleri sulh-ı ebedinin maksadı tekarrürüyle mütenasip olamayacağı bedihi bulunduğunu arz ve son derecede müteessir olan efkâr-ı umumiye-i islâmiyenin tatmin ve teskini zımnında bu babdaki teşebbüsât-ı fehimâneleri neticesinin ilân ve iş’ârını istirham eyleriz ferman.

Tekfurdağı Liva Ahalisi Vekilleri Cemaat-i İslâmiye Reisi Hilmi, Belediye Reisi Halis, Meclis-i Umumi-i Vilâyet Reis-i Sânisî Adil”.⁸⁰⁴

“Makam-ı Sadaret-i Uzmâ’ya

Mahreci: Tekfurdağı 19 Mayıs 1335/1919

Yunan askerinin Anadolumuzun ruhu olan İzmirî işgalinden dolayı umum ahali-i islâmiye namına 16 Mayıs 35 tarihli telgrafnamemizdeki isti’laf ve protestonun eser-i fi’iliyesi anlaşılamadığından te’essürat-ı umumiye ve galeyan-ı efkârı aynı (şekilde) te’kid-i müraca’at eyleriz.

Tekfurdağı Liva Ahalisi Vekilleri Cema’at-i İslâmiye Reisi Hilmi, Belediye Reisi Halis, Reis-i Sani Adil, Eşrafdan: Hacı Mehmed, Emin, Mehmed, Muhiddin, Necmeddin”.⁸⁰⁵

⁸⁰⁴ BOA. A.VRK.829/47.

⁸⁰⁵ BOA. A.VRK. 831/70.

“Huzur-ı Sami-i Cenab-ı Sadaretpenâhiye

Tekfurdağı 27 Mayıs 1335/1919

27 Mayıs 35’de ictima eden mu’allim ve mu’allimeler namına millî, vatanî duygularımızı bervech-i zir nazar-ı dikkatlerine arz ediyoruz. Altı buçuk asırlık mu’azzam muhteşem şanlı bir maziye malik olan Türk imparatorluğu kin garaz ve kuvvete kurban edilmek isteniyor. İ’lân edilen hak ve adalet sulhundan biz Türk ve İslâmlar hariç tutuluyor. Milyonlarca Türk ve İslâmî esir bırakmak diri diri mezara gömmek demektir. Vatan ve milletimizin bu acıklı hali karşısında her fedakârlığı yapmaya hazırız. Vatanımıza uzatılan ve uzatılacak olan yabancı elleri şiddetle red ve protesto ediyoruz, emrinize amadeyiz.

Tekfurdağı Umum Mu’allim ve Mu’allimleri Namına Baş Mu’allime Hediye, Müdür Necib”⁸⁰⁶

Çerkesköylüler de 18 Mayıs 1919 tarihinde Sadarete gönderdikleri telgrafla milli duygularını ifade ederek İzmir’in Yunan askeri tarafından haksız işgalini protesto diyorlardı.

“Makam-ı Sadaret-i Uzmâ’ya

Mahreci: Çerkesköy 18 Mayıs 1335/1919

Ekseriyet-i kahiresi Türk olduğu istatistiklerle sabit olub anavatanın bir cüz’ü olan sevgili, uğrunda her türlü fedakârlığı ifaya hazır olduğumuz İzmir’imizin mütareke ahkâmına muhalif olarak bâ husus kendisine harb ilân etmediğimiz Yunan askeri tarafından işgalini gayeleri hak ve adl olduğunu öteden beri ilân eden Düvel-i Mü’telife-i mu’azzamanın ka’il olacakları Wilson prensiblerine suret-i kat’iyyede muhalif bulur ve taarruz edilmiş olan hakkımızın iade-i tesisini Düvel-i İ’tilâfiye-i mu’azzamanın sem’-i itla’ına vusulünü istirham ederiz. 18 Mayıs 1335

Çerkesköy Nahiyesi Umum Ahalisi Namına Belediye Reisi Mustafa, Umum Çerkesköy Nahiyesi Ahalisi Namına Belediye Azasından Tahir Ali, Mustafa, Tahir, Ahmed”⁸⁰⁷.

Çorlular Müftü Şaban Sırrı Efendi’nin önderliğinde 16 Mayıs’ta düzenledikleri büyük bir miting sonunda Sadrazam Damat Ferit Paşa’ya ve Sadaret Makamına birer protesto telgrafi çekerek uluslararası hukuk kurallarını ayaklar altına alan işgale karşı gerekli tedbirlerin alınmasını istiyorlar, aksi taktirde bu uğurda can vermeye hazır

⁸⁰⁶ BOA. A.VRK. 834/85.

⁸⁰⁷ BOA. A.VRK.831/26.

olduklarını yazıyorlardı. Yine aynı heyet 19 Mayıs'ta Sadarete ve 24 Mayıs'ta da Halife Vahdeddin Efendi'ye birer telgraf çekerek işgali protesto ediyorlardı. Çorlu Hürriyet ve İtilâf Fırkası Şubesi de 17 Mayıs'ta Sadarete gönderdiği bir telgrafla işgali protesto etmişti. Telgrafların metinleri şu şekildeydi:

“Sadrazam Ferid Paşa Hazretlerine

Mahreci: Çorlu 16 Mayıs 1335/1919

A'sab-ı ümmette bir irti'aş(?)'ı seda husûle getiren ve kuvve-i âfile(?) ve havasımızı yed-i ihtiyarımızdan nez' ve ibtal eden gayr-ı muntazır bir habere muttali' oluyoruz, Yunan asakiri İzmir şehrini ve istihkâmatını işgal edecek. İzmir hakk ve Yunan hükümetlerinin yekdiğerine karşı olan şiddet tenakısı adl ve hakk arkasında sarf-ı mevcudiyet eylediğine ezhan-ı umumiye'yi ifna' için delâ'il-i fi'iliye serdiyle meşgul olan düvel-i mu'azzamanın enzar-ı basiretine bütün üryanlığı ile meksuf olduğuna işaret etmek isteriz. Desatir ve nazariyat-ı ma'lumesiyle bir güneş gibi kulub-ı umumiye'yi teshir ve tenvir eden düvel-i mu'azzamanın fi'iliyatta cem'-i ezdada (?) şûru' edeceğine tahmin etmek teminine uğraşılın müsaleme-i âtiyeye acı bir istihza ihale etmektedir. Kudret-i siyasiyelerini bu güneşden iktibas eden düvel-i mu'azzama bu güneşin ufûlüne şahid olmak istemezler, evvelâ Yunanlıların düvel-i mu'azzama hesabına ba'is oldukları kava'id delâ'il-i maddiyesiyle 30 Kanun-ı sâni ve 20 Nisan ve 2 Mayıs 335 tarihli şikâ-yât-ı saniyemizden seteban (?) buyurulmuş olacağı vechle akl ve mantık ve bilumum kavanin da'ire-i ita'atından müncer ve bir kitlenin ika' eylediği tecavüzün sa'ik olduğu ar ve mezelletten ibarettir. Saniyyen İzmir gibi minelkadim Türklüğü ile iftihar etmiş ve yaşata geldiği Türk ekseriyet-i kahiresinin kan ve ecsadıyla yoğrulmuş ve bu irtibat ve imtizacıyla tecessüm ettirdiği kitle-i hayatiye her cihetten Ezan-ı Muhammedîyi göklere îsal ede gelmiş bir memleketin ruhuna etibba-i ictimaiyye sıfatıyla ortaya atılan düvel-i mu'azzama böyle fesad ilka etmek din-i mübin-i İslâmı zillet-i vicdan add eden merd Türklere ve milel-i sa'ireye gayr-i kabil-i hazm ve tahammül bir hal ihale edeceğine temin edelim. İşte biz bütün ümmet bu hatt-ı harekete kalilen isyan etmekle beraber fi'ilen de isyanımıza sebebiyet vereceğine emin olunuz ve bugün mekhuren isma'-ı meram edemezsek yarın hakk ve adlin bahş ettiği mütekâya müsteniden mü'eyyed olacağımıza i'timad ediniz. Binâenaleyh temine uğraşılmakda bulunulan selâmet-i umumiye-i âtiye namına İzmir'in Yunanlıların işgaline terki hususunu protesto eder ve şu hareket-i gayr-ı müstezihadan rücû'un düvel-i mu'azzama lehine te'yid-i i'timada vesile olacağını ilâve eyleriz.

Çorlu Ahalisi Namına Ahmed İhsan, Ömer Lütfi, Akif, Ziya, Sırrı, Mustafa, Fu'ad, Ahmet Fehmi, Reşad, Mehmed Haşim, Abdulkadir, Münib, Ahmed Nesib".⁸⁰⁸

“Derâliye’de Makam-ı Sadaret-i Uzmâ’ya

Mahreci: Çorlu 16 Mayıs 1335/1919

Altı yüz elli senelik hayat-ı milliyemizin şanlı bayrağımızın saye-i adaletinden ruh alarak mazhar-ı hayat olan a'da-yı bi insaf tarafından hal' edilmek arzusunun izharı bütün milleti dağdar etmiştir. Mukaddes ve mu'azzez vatanımızın en feyyaz bir mevki'-i mu'tenası olan İzmir'imizin işgal perde-i siyaseti altında Yunanistan gibi bir düşman-ı medeniyet millete ilhak tasavvuru iki gün mukaddem makam-ı sadaretpenâhileriyle Düvel-i mu'azzama-i İtilafiye mümessillerine batelgraf arz olunduğu vechle bütün kazamız ahali-i İslâmiyesini sükûnetpezir olmayacak derecede galeyana i'ka etmiştir. Bu hal-i elîmi şiddetli bir şekl-i galeyana giren hissiyât-ı milliyesiyle hukuk-ı sarihasına nâhakk bir sille-i kahhar add eden biz Çorlulular vatan-ı mübarekemiz aleyhinde atılan bu yanlış hatvenin geriye alınmadığını gördüğü takdirde zillet-i esaretle idame-i hayat etmektense şeref ve şan-ı saltanat uğrunda fedâ-yı hayat etmeye ahd ve peyman etmiştir. Bugün kazamızın Fatih Cami'-i şerifinde akd-i ictima' eden yirmi bin nüfus ahali-i İslâmiye Düvel-i fehime-i İtilafiye bir daha müraca'at ederek hukuk-ı sariha-i milliyelerinin vikayesini rica eder ve şunu da vicdan-ı beşere müraca'at ederek ilâve etmek isteriz ki millet-i İslâmiye desatir-i adl ve hakkın 'ankas esirgendiğini gördüğü halde kürre-i zemin üzerinde zilletle yaşamaktan ise umumi bir ittihad ile mezar-ı ademe girmeyi kendisine vazife ve şeref addeder.

Miting Heyeti Reisi Şaban Sırrı, Azâ Şâkir, Sabri, Mehmed İzzet, Ahmed, Mustafa Nazım".⁸⁰⁹

“Makam-ı Sadaret-i Uzmâ’ya

Mahreci: Çorlu 17 Mayıs 1335/1919

Asırlardan beri kuvvetin acze tahakkümü manasında alınan hukuk-ı düvel ahkâm-ı umumiyesinin hüsn-i tatbiki zamanının hulûlünü harb-i umumiye muhteris ve canavar milletler cebr tazyiki altında mecburen dahil olduğuna cem'iyet-i düveliye-i âliyece kanaat getirilen masum Türkler netice-i harbden ve cemiyet-i akvam desatir-i âliyesinden ümidvar olarak muntazır iken kesif Türklerle meskûn ve mâlî Asya kıt'asının ukde-i hayatiyesi olan İzmir ve havalisinin şerzîme-i kalileden ibaret Yunanlılar tarafından

⁸⁰⁸ BOA. A.VRK.829/41; Hamdi Atamer, “Milli Direnme”, BTDD. Sayı: 9 (Temmuz 1968), Belge 4.

⁸⁰⁹ BOA. A.VRK.834/44.

işgaline teşebbüs olunduğu kara haberi sa’ika kuvvetiyle mevcudiyetimizi sarsmıştır. Hakk-ı beka-yı millîmizin temini için ne ki fedakârlık lâzım gelir ise esbabına tevessül edeceğimizi arz ile hareket-i gayr-i meşru’ayı protesto eder ve istid’a-yı adalet eyleriz.

Çorlu Hürriyet ve İ’tilâf Şu’besi Reis-i Sanîsi Ahmed”⁸¹⁰

“Makam-ı Sadaret-i Uzmâ’ya

Mahreci: Çorlu 19 Mayıs 1335/1919

Ahval-i haziranın tevlid ettiği vaziyet-i müşkileye binâen bir maksad-ı hayr kâr ile akd-ı içtima’ eden umum Çorlu kazası ahali-i islâmiyesi atiy-yü’z-zikr hissiyat-ı temenniyat-ı hayırhahanesini adl ve hakka istinaden düvel-i fehime-i itilâfiye mümessillerine arz etmeyi fariza-i vataniyeden add eder. Vatanımızın bir cüz’i kıymetdarı olan İzmir Vilâyetinin işgali her türlü tecavüzâta karşı hakk-ı sarihimizden feragat manasını hiçbir suretle tazammun edemeyen ve yalnız bir vadi dahilinde olan hissiyat-ı necibânemizle mahruc mekârim-i ahlakın biz millet-i Osmaniyesine telkin eylediği sulh müsâlemet perverâne sükûtu pek tabii bir şekilde ihlâle sebebiyet vermiştir. Saadet-i âtisini mütareke tarihinden itibaren mukadderat-ı cihan yed-i kudret ve adaletinde en küçük asgariyetleri bile rencide etmeyeceğini taahhüd eden İ’tilâf Düvel-i mu’azzamasına tevdi’ eden Türk milleti vuku’ bulacak her nev’i mukarrerat-ı adaletperverâneye gerdendâde-i inkiyad olacağını ilâve etmiş ve kerrat ile ta’ahhüd eden tecavüzât-ı seniyyeye karşı mukabelede bulunduğu mümkün vakar ile hissiyat-ı hayrhâhânesini isbat etmiştir. Mukadderat-ı cihanı tanzim esası ittihaz olunan Amerika hükûmât-ı müttehidesi reis-i cumhuru Mösyö Wilson cenablarının desatir-i âliyesiyle kabil-i te’lif olmayan mukarreratın düvel-i fehime-i i’tilâfiyeden südur edeceğine bir lahza-i hak olsun eşbah etmeyi Türk milleti kendisi için haya addeder. Binâenaleyh vatanımız için kalb beden kadar bir vazife-i asliye-i hayatiyeyi ifa eden İzmir’imizin hiçbir vechle kıyam-ı kıyamet değil bir lafza-i hedk alûduyla sarf etmemeye azm ettiğini gösterdiği sükût sükûnetle isbat eden biz Türklere iadesini aid olduğu makamat-ı âliyeden ve hissiyat-ı samimânemizden kopan hürmetlerimizi ref’ arz etmeye kesb-i şeref eyleriz.

İşbu maruzattan ma’da bütün Çorlu(lu)’lar şunu da Düvel-i fehime-i İ’tilâfiyeye arz etmekle şerefyâb olurlar şöyle ki: Vatan-ı muazzezimiz aleyhinde olarak şu günlerde reva görülen taarruzat-ı hakk şikenâneye devam edilecekse bu hali hukuk-ı sariha-i milliyesine şedid bir darbe-i kahhar add eden biz Türkler hun-ı ma’sumunun son katre-i te’sirini akıtmazdan mukaddem ruy-ı rıza göstermeyeceğiz! Türk milleti kendisini susturmak isteyen Yunanistan gibi bir düşman-ı medeniyetin pây-ı levsi-i âlûdu altında

⁸¹⁰ BOA. A.VRK.830/33.

taht-ı esarette bulunan Balkanlar sekene-i islâmiye vesaire gibi bin türlü işkencelerin esiri olmak suretiyle terk-i enfas-ı hayat etmektense muazzez ve kıymetdar vatani son defa olarak hun-ı şehadeti ile yıkamak suretiyle ölmeyi ve bu şekilde hunin bir saha-i ma'sumenin fecayi'î tarih-i beşeriyetle yine beşeriyet için numune-i eftal olmak üzere bahs etmeyi kendisine şeref addeder. Türk milleti artık ölmeyi bilmek suretiyle kahr-ı hayat olabileceğine kani' olmuştur. Binaenaleyh altı yüz elli senelik hayat-ı saltanatın en muhteşem zamanlarında bile kavanin-i adl ve hakdan bir vechle inhiraf etmiş olmayan teşnegân-ı sulh ve müsalemet Türkler Düvel-i âdile-i İ'tilâfiyeden rica ve temenniyat-ı hayırhâhânelerinin kabulünü arz ve düstür-ı hak ve adaletle istinaden ictisar ederler.

Çorlu Kazası Ahali-i İslâmiyesi tarafından akdedilen Miting Heyeti Reisi Şa'ban Sırrı, Azalar: Halil, Hüsnü, Eyüb, Ahmed Nesib, Abidin".⁸¹¹

“Dersa’adet Atabe-i Seniyye Cenâb-ı Hilâfetpenâhi’ye

Mahreci: Çorlu 24 Mayıs 1335/1919

Osmanlı saltanatının mümessil-i zi-haşmeti olan padişah şevketma'abımız efendimiz hazretlerinin cenâh-ı âl-i salinde yaşamayı şeref ve namus bilen Çorlu'lu kullarınız mesâ'ib-i hâzıra sebebiyle kalbleri dağdar oldukları halde irâde-i seniyye-i cenab-ı mülûkâneleri şeref sâdır buyurulduğu anda fedâ-yı hayata müheyya bulunduklarını südde-i seniyye-i cenab-ı mülûkânelerine arz ve ref' eyleyler.

Çorlu Ahali-i İslâmiyesi Namına Müftü Şa'ban Sırrı".⁸¹²

Marmara Ereğlisi de İzmir'in işgaline kayıtsız kalmamış, bütün Anadolu'yu üzüntüye boğan bu olayı öğrenince Belediye Reisi Hasan Efendi etrafında toplanmışlar ve Sadrazam Damad Ferid Paşa'ya bir telgraf göndermişlerdir. İzmir'in kurtarılması uğrunda hayatlarını fedaya hazır olduklarını söyleyen temsilcilerin telgrafları şudur:

“Dersa’adet Sadrazam Paşa’ya

Mahreci: Ereğli-i Marmara 16 Mayıs 1335/1919

Hükümet-i Osmaniye'nin mütarekeyi kabulü Wilson prensiplerine müstenid ve bu da milliyet esasatına mebni idi. İlk hamlede İzmir vilayetimizin yed-i düşmana terk edildiğini görüyoruz. Vilayet itibariyle sülûsân ekseriyeti ve merkezin de ekseriyet-i mutlakayı Türkler teşkil ettiği muhakkak iken İzmir'in Yunanlılara verilmesini hiçbir vakit kabul edemeyiz, terk-i hayata âmâdeyiz. Sulh-ı cihanı temin arzusunda bulunduklarına şüphe

⁸¹¹ BOA. A.VRK.831/74.

⁸¹² BOA. A.VRK. 834/8.

olmayan düvel-i mu'azzamaya bu cihetle ifhamıyla hukuk-ı milliyemizin muhafazasına himmet etmenizi talep ederiz.

Marmara Ereğlisi Ahalisi Namına Belediye Reisi Hasan, Eşrafdan; Recep, Kamil, Süleyman".⁸¹³

Hayrabolu'da İzmir'in işgali büyük bir tepkiye sebep olmuştur. 16 Mayıs 1919'da Hayrabolu Trakya Cem'iyeti Reisi İbrahim ve üyeler Sadaret Makamına bir telgraf çekerek işgali protesto etmişlerdir. Bu telgrafın çekildiği gün Dambaslar'dan da yine Sadarete Dambaslar Nahiyesi Trakya Cemiyeti Reisi İrfan ve üyeler tarafından bir telgraf çekilmiştir. 18 Mayıs'ta Hayrabolu Hürriyet ve İtilaf Şubesi Reisi İbrahim imzalı, 26 Mayıs'ta da "Yirmi Bin İslâm Nüfusa sahip Hayrabolu Kazası Namına Belediye Reisi Osman Kamil" imzalı bir telgraf İstanbul'a gönderilmiştir. Dikkat

"Huzur-ı Samî-i Cenab-ı Sadaret-i Uzmâ'ya

Mahreci: Hayrabolu 16 Mayıs 1335/1919

Devlet-i âliye-i Osmaniye'nin en mühim ve güzîde memalikinden olan İzmir şehri ve mülhakatının Yunanlılar tarafından işgaline ibtidar olunduğu haberi kazamız halkı üzerinde pek derin te'essürat husule getirmekle galeyan-ı âmmeyi intac ediyor. Her bir eser-i ümran ve medenîsi, nüfusu ve mevki'-i coğrafisiyle hiçbir vakit vatan-ı aslimizden infikâk ve iftirakı kabil olmayacak olan mezkûr havali-i mukaddesemizin hal-i kadim üzere beka ve muhafazasını intizar ve kava'id-i hukuk-ı düvel ve milele ve Wilson prensiblerine muhalif bulunan işgal-i vakı'ı protesto eder, sevgili İzmir'imizin herhalde Türk ve Osmanlı olarak kalmasını düvel-i fehimâne-i müttefikanın intizar-ı adl ve hakkaniyetlerinden arz ve iblâğ buyurulmasını ve neticesini telgraf başında bekliyoruz.

Hayrabolu Trakya Cem'iyeti Reisi İbrahim, Mümessil Mehmed Tevfik, Aza: Ömer, Hamdi, Hüseyin, Halil, Hasan, Hüseyin, Safer".⁸¹⁴

"Huzur-ı Samî-i Cenâb-ı Sadaretpenâhîye

Mahreci: Hayrabolu/Dambaslar 16 Mayıs 1335/1919

Her tarafta Türk'ün ve Osmanlılığın kıymetdar asarı görülmekte ve her türlü nazariyata göre Osmanlı kalması tabî'î bulunan İzmir'imizin istihkâmâtı ile şehrinin Yunan askeri tarafından işgaline Düvel-i Mü'telifece karar verildiği ve hatta işbu kararın Amiral Galtrop cenabları tarafından Aydın vilâyetine tebliğ edildiği pek büyük hayret

⁸¹³ BOA. A.VRK.829/54.

⁸¹⁴ BOA. A.VRK.830/49; Hamdi Atamer, "Milli Direnme", BTDD. Sayı 10 (Temmuz 1968), Belge: 5. Bu belgede imzalar kısmında şu isimler yer alıyor: Belediye Reisi Osman, Üye: M. Necip, Mehmet, Eyüp, Ahmet, Mahmut.

ve te'essürle haber alınmıştır. Tarih, nüfus ve san'at, coğrafya, âsâr-ı âtika ve nefise elhasıl hangi nokta-i nazardan tedkik ve mütala'a olunursa olunsun Türk ve Osmanlı olan İzmir'in bu sûretle işgali hak ve adle ve Wilson prensiblerine külliyyen mugayir olduğu cihetle bütün ahali bu haberdan dolayı pek büyük heyecana düşmüş olmakla mugayir-i hak ve adl olan işbu kararı şiddetle protesto eder ve îcabât-ı adlin tatbikini hissiyat-ı âliye-i necibanelerinden bekleriz.

Dambaslar Nahiyesi Trakya Cemiyeti Reisi İrfan, Mümessil Mustafa, Azalar: Süleyman, Ahmed, Halil, Mehmed, Yunus, Mustafa, Ali, Halil".⁸¹⁵

“Cenâb-i Celîl-i Sadaretpenâhiye

Mahreci: Hayrabolu 18 Mayıs 1335/1919

İzmir'in işgali haberine kemal-i te'essür ve hayretle muttali' olduk. Düvel-i mu'azzama-i İ'tilâfiye mümessillerine dahi bu te'essürümüzü ve işgal-i vakı'nın bertaraf edilmesini arz eyledik. Hukuk-ı milliye ve diniyemize ağır bir darbe mahiyetini haiz olan mes'ele-i işgalin nazar-ı i'tinaya alınarak âmâl-i milliyeye muvafık sûrette hal ve fasl edileceği hükümetimizin adl ve hakka müstenid siyasetine i'timaden ümidvar olduğumuzu arz eyleriz. 18 Mayıs 35

Hayrabolu Hürriyet ve İtilaf Şu'besi Reisi İbrahim".⁸¹⁶

“Sadaret-i Celile-i Uzmâ'ya

Mahreci: Hayrabolu 26 Mayıs 1335/1919

Hak ve adle mugayir, Mösyö Wilson prensiblerine münafi olarak İzmir'imizin Yunan askeri tarafından işgali hak ve adli isticlâb maksadıyla son derece te'siri telgrafla arz eyledik. Ahalinin galeyan ve heyecanı tezayüd etmektedir. Düvel-i mu'azzamanın hak ve adline sığınarak Yunan askerinin İzmir'imizden ihracını tekrar kemal-i te'essürle arz ediyoruz. Adalet-i semaviye nihayet bütün zulmü zemine galebe eder.

Yirmi Bin Nüfus-ı İslâmiyeyi havî Hayrabolu Kazası Namına Belediye Reisi Osman Kamil".⁸¹⁷

İzmir'in işgalini haber alan Malkara'nın milli liderleri ve nahiyelerinin temsilcileri bir araya gelerek işgali protesto etmişler ve İstanbul'a gönderecekleri telgrafın metnini hazırlamışlardır. 16 Mayıs tarihli telgrafta; Malkara Trakya Paşaili Müdafaa Heyeti Reisi Ali, İslâm Cemaati Reisi Müftü İbrahim, Müderrisin İlmiye Heyeti Reisi Edhem, Şahin

⁸¹⁵ BOA. A.VRK. 830/34.

⁸¹⁶ BOA. A.VRK. 830/63.

⁸¹⁷ BOA. A.VRK. 834/68.

Nahiyesi Meclisi Tarafından Ahmed, Bordol Nahiyesi Meclisi Tarafından Receb, Deveci Nahiyesi Meclisi Tarafından Hacı Sadi, Ballı Nahiyesi Meclisi Tarafından İbrahim imzaları yer almaktadır. Aynı tarihte Malkara Hürriyet ve İtilaf Fırkası Şubesi Reisi Şakir de Sadaret Makamına bir protesto telgrafı çekmiştir. Malkara'daki milli heyet 19 Mayıs, 212 Mayıs ve 23 Mayıs'ta da İstanbul'a telgraflar göndermişler, yaptıkları büyük mitingdeki heyecanı Sadarete ve itilaf Devletlerinin İstanbul'daki temsilcilerine duyurmaya çalışmışlardır. Malkara'nın telgrafları şunlardır:

“Sadaret-i Uzmâ'ya

Mahreci: Ma'alkara 16 Mayıs 1335/1919

Asırlardan beri taht-ı hâkimiyet-i Osmaniye'de mazhar-ı refah ve kesb-i ümran eden İzmir şehrinin Yunan askeri tarafından işgal olunmakda olduğu kemal-i hayretle istihbar kılınmıştır. Bu vilâyette nüfus-ı İslâmiyenin ekseriyet ve nüfus-ı gayr-i müslimenin ve hususiyle Rum nüfusunun pek ekalliyeti cihetiyle sulh için teslim gerde-i âmme olan mev'ud Wilson prensibine muhalif olunduğuna ve bundan hukuk-ı İslâmiye pâ-yı mâl olup hakka hizmet eylemekte olduklarını ilân eden Düvel-i İ'tilâfiye buna rıza-dâde olamayacağı ümidinde bulunduğumuza binâen âmilleri hakkında protestoya mücaseret ederiz ve hakk-ı adle mukarenetini istirhama cür'et eyleriz ferman.

Ma'alkara Trakya Paşaili Müdafaa Heyeti Reisi Ali, Cema'at-i İslâmiye Reisi Müftü İbrahim, Müderrisin İlmiye Heyet-i Reisi Edhem, Şahin Nahiyesi Meclis Tarafından Ahmed, Bordol Nahiyesi Meclis Tarafından Receb, Deveci Nahiyesi Meclis Tarafından Hacı Sadi, Ballı Nahiyesi Meclis Tarafından İbrahim”.⁸¹⁸

“Makam-ı Sadaret-i Uzmâ'ya

Mahreci: Ma'alkara 16 Mayıs 1335/1919

İzmir istihkâmâtının ve şehrinin Yunan askeri tarafından işgali haber-i te'essüfâveri umum ahali-i müslime nezdinde amik teessürü badî oldu. Umum devletlerin ittiba etmeye söz verdikleri Wilson prensipleri esasına nazaran saltanat-ı Osmaniye'nin cüz-i lâyenfeki ve ebedan-ı tarih ve İslâmiyet ile memlu-ı hayat damarı mesabesinde bulunan şehir-i mezkûrun işgalini kabul etmekten ise ölmeyi tercih ettiğimizden gayr-i muntazır ahvali şiddetle red ve protesto ederek şehir-i mezkûrun sahib-i hakiki ve meşru'undan ibkası aksi halde vatani muhafazaya hazır olduğumuz ma'ruzdur.

Ma'alkara Hürriyet ve İtilaf Fırkası Şu'besi Reisi Şakir”.⁸¹⁹

⁸¹⁸ BOA. A.VRK. 829/87.

⁸¹⁹ BOA. A.VRK.829/60.

“Makam-ı Sadaret-i Uzmâ’ya

Mahreci: Ma’alkara 19 Mayıs 1335/1919

Sekenesinin ekseriyet-i azîmesi müslim ve Türk olan ve tabî’iyet-i Osmaniye’de yaşamak hasebiyle anasır-ı muhtelifesi büyük refah ve saadete nail olan İzmir’imizin Yunan asakiri tarafından işgali haberi muhitimizde azîm te’essür ve heyecan tevlîd ederek bugün akdolunan cesim bir mitingde mukarrerat-ı âtiyyenin nazargâh-ı fehimânelerine arz ve protesto edilmesi takdir kılınmıştır. Şöyle ki, cihana medîd bir sulh ve salah temin etmek üzere Paris’de inîkad eden âlî sulh konferansının erkân-ı âzîmesi olan zevat-ı feham ve onların temsil eyledikleri düvel-i mu’azzamanın efkârı herhalde bütün milletlerin refah ve saadetini temin edecek hakk ve adle makrun bir sulhden ibaret olub âtiyyen bu emniyyeyi temin edemeyecek olan hususatın sulh müzakerâtında cây-ı kabul bulunamayacağına emniyyet ve itimadımız berkemaldir. Kaldı ki kuvve-i galibenin bir lüzum hissederek mütareke ahkâmına tevfi kan işgal edeceği menatıkı kendine ilhak olunan arazideki anasır-ı İslâmiyeyi birçok hukukdan mahrum tutan Yunan hükümetinin asakiri tarafından işgal edilmesi bizi derin te’essüre sevk etmesi ve şu mes’elenin büyük Wilson prensiblerine muhalefetten kat’-ı nazar Anadolumuzu iktisadiyen düşürerek zaten hal-i teyakkuzda olan ahalimizi iâşe noktasından pek büyük bir felâkate sevk edeceği bir emr-i muhakkak bulunmuştur. Buna ise ne zât-ı fehimâneleri ve ne de temsil buyurmakda olduğunuz millet-i mu’azzamanın vicdan-ı âlî nişanının ka’il olamayacağına kanaat-ı vicdaniyemiz berkemaldir. İmdi esbab-ı mahsusa lütfen nazar-ı takdire alınarak İzmir’in işgaline lüzum görüldüğü takdirde Düvel-i mu’azzama-i İ’tilâfiye asakiri tarafından işgal olunarak ekserisinin kadın ve çocuk ve ihtiyarlardan ibaret olan milyonlarca insanların canlarının kendilerine bağışlanmasını istirham eder ve şu istirhamâtımızın kabul buyurulacağına ümidimiz vasîk olmakla beraber bervech-i ma’ruz ekserisi dul ve yetim ve çocuk ve ihtiyarlardan ibaret ana ve baba ve hemşire ve evladlarımızın elyevm semavata huruc edib feryad ve figanlarına karşı lâkayd kalamayacağımızı arz eyleriz ferman.

Ma’alkara Belediye Reisi İbrahim, Paşaili Müdafaa-i Milliye Şu’besi Reisi Ali, Cema’at-ı İslâmiye Reisi İbrahim, Müderris-i İlmiye Reisi Edhem, Ma’alkara Hürriyet ve İ’tilâf Şu’be Reisi Şakir”.⁸²⁰

⁸²⁰ BOA. A.VRK.831/64.

“Sadaret-i Uzmâ’ya

Ma’alkara 21 Mayıs 1335/1919

İzmir’de Yunan askeri tarafından icrâ kılınan mezâlim ve fecayi’ haddinden fazla olduğu ma’lum-ı fehimâneleridir. Şu hal kürre-i arzda bulunan Müslümanları son derece müte’essir ve hatta fedâ-yı can etmeyi göze aldırmaları tabi’idir. Ahval-i mezkûreden dolayı fa’il ve âmilleri protesto eder ve mümesilleri bulundukları düvel-i mu’azzama-i adalet perverlerini şu noktaya atıfla ve İzmir’in işgali lâzım ise yine düvel-i mu’azzama tarafından icrâsıyla umum müslimleri memnun ve minnetdar buyurulmalarını vesatet-i mu’adaletkârilerinden bekler ve intizar eyleriz ferman.

Ma’alkara Ahali-i Namına Belediye Reisi İbrahim”.⁸²¹

“Makam-ı Sami-i Sadaret-i Uzmâ’ya

Ma’alkara 23 Mayıs 1335/1919

Bilcümle esâsât-ı medeniyeyi ayaklar altına alarak hâl-i mütarekede Yunanlıların sırasında bunların haric ez memleket imtiyazına mâlik emâkin-i resmiye ile bilcümle ahali-i islâmiyeye karşı bilâtefrik irtikâb eyledikleri cinayât ve fezayihâ şahid oluyoruz. Yunanlıların bu gibi harekât-ı le’imaneleriyle medeniyet ve insaniyette ne dereceye kadar âlâkadar oldukları tahakkuk etmiştir. Bilcümle milel-i mütemeddine bu fezayih karşısında lâkayd kalacak olurlarsa öteden beri dermeyan edilen adalet ve hakkaniyet-i hakimelerinin bir emr-i mevhum olduğuna kanaat ve bu hususda biz Türklerin hariç tutulmasının Müslüman olmakdan başka bir kabahatimiz olmadığını anlıyoruz. Hayat ile ölüm bir olmuştur. Dünyada her zi hayat ölecektir, bu netice-i tabi’iyeden dolayı hiçbir kuvvete baş eğmeyeceğiz. Mütecavizlerin âcilen te’dibi ile heder edilen bunca kan ve ırzın intikamlarının ahzını istirham eder, mümkün olmadığı halde icab eden tedabir ittihaz edilmek üzere hemen ârâ-yı umumiye-i milliyeye müraca’at edilmesini kemal-i ehemmiyetle intizar eyleriz. Varsın tarih-i beşer ikinci bir Endülüs Vak’ası daha kayd etsin, fakat şan ve şerefimiz kalsın ve bundan mütevellid mes’uliyeti de tarih muhakeme etsin, cevaba muntazırız ferman.

Umum Ahali-i İslâmiye Namına Ma’alkara Cema’at-i İslâmiye Reisi İbrahim, Müderrisin-i İlmiye Heyeti Reisi Edhem, Ma’alkara Belediye Reisi İbrahim, Trakya Paşaili Heyeti Reisi Ali, Hürriyet ve İtilâf Fırkası Reisi Ali”.⁸²²

⁸²¹ BOA. A.VRK. 833/45.

⁸²² BOA. A.VRK.833/60.

Muradlı'dan nahiye namına Muhtar Hasan tarafından 17 ve 19 Mayıs'ta Sadarete iki telgraf çekilmiştir:

“Sadaret-i Uzmâ'ya

Mahreci: Muradlı 17 Mayıs 1335/1919

Paris Sulh Konferansı'nın mukarreratına ve mütarekanâme ahkâmına istinaden Türk'ün ve Osmanlı saltanatının tacı olan İzmir'in Osmanlılıktan fekk edilerek Yunan askeri tarafından işgali Wilson prensiplerine ve kavanin-i hukuk-ı adle muvafık olmadığı cihetle bütün mevcudiyet-i millîyemizle protesto eder ve bu kararın tashihine intizar eyleriz.

Muradlı Ahalisi Namına Muhtar Hasan”⁸²³

“Sadaret-i Uzmâ'ya

Mahreci: Muradlı 19 Mayıs 1335/1919

Millet-i islâmiyenin can damarı olan İzmir'in Yunan askeri tarafından hak ve adalete gayr-i muvafık olarak işgal edilmesinden bugün millet-i Osmaniye galeyan ve heyecandadır. Zira İzmirsiz yaşamaktan ise ölümü tercih eder bu uğurda mevcudiyetimizi ifna ederiz. Vika'e-i hukukumuz Wilson prensiblerine tevfik-i hareketle kabil-i ikna olabilir. Bunun harici ve hakka makrun olmayan bütün icra'atı protesto eder, neticeye şiddetle intizar ederiz.

Muradlı Nahiyesi Ahalisi Namına Muhtar Hasan”⁸²⁴

Saray'da İzmir'in işgali büyük bir mitingle protesto edildi. 16 Mayıs ve 19 Mayıs'ta İstanbul'a çekilen iki telgrafla toplanan halkın ruhu ve heyecanı ilgililere duyurulmaya çalışıldı. Saray Kazası Belediye Reisi Kamil, Müftü Ahmed Nuri, Trakya Paşaili Müdafaa Heyeti Saray Mümessili Sadık, Çerkesköy Nahiyesi Ahalisi Namına Hafız Mehmed, Osmanlı Nahiyesi Ahalisi Namına Hacı Salih imzalı telgraflarda, yapılacak fedakârlıklardan ve adaletten söz edildi:

“Makam-ı Samî-i Sadaretpenâhîye

Mahreci: Saray 16 Mayıs 1335/1919

Altı asırdan beri Türk olarak yaşayan İzmir vilâyetinin yüzde seksen Türk unsurunu havi olmasına rağmen Yunan işgaline terki hususundaki Düvel-i İ'tilâfiye kararına

⁸²³ BOA. A.VRK.830/13.

⁸²⁴ BOA. A.VRK. 831/7.

muttali' olan kazamız halkının şimdi akd eylediğimiz umumî ictima' neticesinde milliyet esasatının temin-i mahfuziyeti hakkındaki mevad ve mukarreratla kabil-i te'lif olmayan işgal-i vakı'ı protesto eder ve sulh-ı cihanı temine sa'î umumî konferansdan mukarrerat-ı âdilâneye intizar eyler olduğumuzun sulh konferansına arz ve iblâğını istirham eyleriz.

Edirne Saray Kazası Belediye Reisi Kamil, Cem'iyet-i İslâmiye Namına Reisi Müftü Ahmed Nuri, Trakya Paşaili Müdafaa Heyeti Saray Mümessili Sadık, Çerkesköy Nahiyesi Ahalisi Namına Hafız Mehmed, Osmanlı Nahiyesi Ahalisi Namına Hacı Salih".⁸²⁵

“Makam-ı Sâmi-i Sadaretpenahiye

Saray 19 Mayıs 1335/1919

İzmir'in Yunanalılar tarafından işgaliyle ihdas edilen vaziyet henüz izale edilmemesinden mütevellid heyecan-ı müşevvikle merkezde ictima' eyleyen kaza halkının akdeylediği azim mitingde İzmir hakkındaki mukarreratın tekrar protestosuna karar ve Türklükle anasır-ı İslâmiyeye karşı şimdiye kadar muhtelif vesilelerle yapılan sarih haksızlıklar ve hiçbir suretle te'vil kabul etmeyen son hareketin bir tecavüz olduğunu yad ve tezkar eyledikten sonra tarih-i âleme şeref mevcudiyeti için cihad ettiği görülen Türklüğün tahammül edemeyeceği son darbe-i hakaret izale edilmediği takdirde parlak mazisi şerefine efkâr-ı cihanda muhterem şehidler bırakan Türk yetim erleri yurdu, yuvası ve en mukaddes addettiği namus ve dini namına mücadeleye müheyya bulunduğu adaleti düstur-ı hareket ittihaz ettiğiniz kâ'inata ilân eden Düvel-i İtilafiyeye iblâğı lüzumu arz olunur.

Saray Belediye Reisi Kâmil, Saray Cema'at-i İslâmiye Reisi Kadı Ahmed Nuri, Trakya Paşaili Mümessili Sadık, Eşrafdan Hulusi, Süleyman, Halid, Ahmed Hamdi, İbrahim, Ahmed".⁸²⁶

Tekirdağlılar İzmir'in kaderi ile yakından ilgilenirken amaçladıkları şey, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğüydü. Ayrıca kendi bölgeleri üzerinde de aynı ihtirasları taşıyan Yunanlılara karşı dünya kamuoyunun ve İstanbul'un dikkatini çekmek, halkı bilinçlendirmek istiyorlardı. Ancak bütün bu çabalara rağmen Tekirdağ ve çevresi İzmir'in kaderini paylaşmaktan kurtulamadı, Yunan kuvvetleri tarafından 20 Temmuz 1920'de işgal edildi. Yaklaşık iki yıl Yunan işgalinde kalan Tekirdağ, ancak Yunanlıların tamamen Anadolu'dan atılmasından sonra, 13 Kasım 1922'de Türk yönetimine geçmiştir. Marmara Ereğlisi 29 Ekim'de, Çerkezköy ve Saray kazaları 30 Ekim'de,

⁸²⁵ BOA. A.VRK. 830/29.

⁸²⁶ BOA. A.VRK. 833/6; Şahingöz, agt., s. 205.

Çorlu 1 Kasım'da, Muratlı 2 Kasım'da, Malkara ve Hayrabolu 14 Kasım'da, Şarköy de 17 Kasım'da düşman işgalinden kurtarılarak Türk iradesine geçmişlerdir. Bu kurtuluştan sonra TBMM'ye karşı bağılıklarını bildiren Tekirdağ ve kazaları, tebrik ve teşekkür telgrafları ile duygularını paylaşmışlardır.

Malkara'dan Trakya'nın Kurtuluşu Üzerine Tebrik ve Teşekkür Telgrafı

“İstanbul'da Büyük Millet Meclisi ve Başkumandanlık Namına Trakya'yı Teslime Memur Refet Paşa Hazretlerine 4 Aralık 1922

Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve yardım ve Türk milletinin sarsılmaz azim ve imanı sayesinde cennet timsali olan sevgili vatanımızın kurtuluşu ve âlem-i İslam için yeni bir saadet devresi açıldığını müjdeleyen telgrafnameniz Malkara ahalişi üzerinde son derece derin bir şükran hissi bırakarak millete ve bütün İslam âlemine saadet ve kurtuluş gününü idrak ettirdiğinizden dolayı en sıcak ve samimi teşekkürlerimizi takdim ve tebriklerimizi arz ederiz efendim.

Malkara Belediye Reisi Vekili Hasan Sabri.”⁸²⁷

Çorlu'dan Edirne'nin Kurtuluşu Üzerine Tebrik ve Teşekkür Telgrafı

“İstanbul'da Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Başkumandanlık namına Trakya'yı Teslime Memur Refet Paşa Hazretlerine 5 Aralık 1922

Güzel Edirne'mizin Büyük Millet Meclisinin kahraman ordularının çelik azmiyle düşman ayaklarından temizlenmesi dolayısıyla gösterdiğiniz necip hislerinize arz-ı teşekkür ederken Çorlu ahalisinin bu mutlu günlerinde zat-ı fehimanelerini aralarında görmek emeliyle heyecanla kafil kafil istasyona ve ikametiniz için hazırlanan daireye koştuklarını ve ulaştıkları bu saadetten secde-i Rahmana kapanarak Cenab-ı Hakk'a hamd ü sena ederlerken sarsılmaz bir imanla Büyük Millet Meclisine bağılıklarını ilan ve bu azimlerinden kendilerini hiçbir kuvvet döndüremeyeceği ve bu hususta her türlü fedakârlığa hazır ve amade olduklarını kaydetmeği bir vecibe addeder ve umum ahalinin kalplerinden kopup gelen hürmetlerini takdim eyleriz efendim.

Ahali Namına Belediye Reisi Ali.”⁸²⁸

Çorlu'dan Edirne'nin Kurtuluşu Üzerine Tebrik ve Teşekkür Telgrafı

“İstanbul'da Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Başkumandanlık namına Trakya'yı Teslime Memur Refet Paşa Hazretlerine 6 Aralık 1922

⁸²⁷ ATASE. İSH. K:1537, G:120, B:4.

⁸²⁸ ATASE. İSH. K:1537, G:120, B:7.

Edirne'mizin teslimindeki muvaffakiyetinizle Trakya ve Trakyalılar hakkındaki temenni ve hissiyatınızı umum ahaliye ve memurlara tebliğ ettim. Bu muvaffakiyetlerinize ve temennilerinize memurlar namına tebrik ve teşekkürlerimizin, hürmetlerimizin kabulünü rica ederim efendim.

Çorlu Kaymakamı Namık.⁸²⁹

69- Millî Mücadele'de Tokat ve Tokathlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Tokat, Birinci Dünya Savaşı sonlarında Sivas vilayetine bağlı bir sancak merkezi durumunda idi. Bu tarihlerde nüfusu yüz bini aşan Tokat Sancağında, Türkler çoğunlukta, Rum ve Ermeniler ise azınlık durumunda idi. Zile, Reşadiye, Niksar ve Erbaa Tokat'a bağlı kazalardı. Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı günlerde ve hemen sonrasında Anadolu'da baş gösteren sıkıntı, şüphesiz Tokat Sancağı halkını da üzmüş ve gelecek hakkında endişeye düşürmüştür. Tokat'ta azınlık durumunda olan Rumların, merkezi Samsun olmak üzere Tokat'ı da içine alan bölgede Pontus Devleti kurmak istemeleri, Tokat halkının tedirginliğini daha da artırmakta idi. Mondros Mütarekesi'nden sonra iyice azıtan Rumlar, bilhassa Tokat'ın Erbaa, Niksar ve Reşadiye kazalarında faaliyette bulunuyorlardı. Rum çetelerinin bu bölgelerde köyleri bastıkları, ırza geçtikleri, Müslümanları öldürdükleri, evleri yakıp malları gasp ettikleri arşiv belgeleri ile sabittir.

Pontuşçuluk tehlikesi karşısında Tokat'ta yaşayan Müslümanlar tedbir amacı ile 25 Şubat 1919'da "Karadeniz Türkleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" Tokat şubesini kurdular. Bu şube bir ay sonra da merkezi İstanbul'da olan "Vilayeti Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti"ne bağlandı. Şube Anadolu'nun ve Türklerin kaderini ilgilendiren her konuda halkı bilgilendirerek kurtuluş için gerekli halk desteğini sağlamaya çalıştı bu amaçla 15 Mayıs 1919'da Yunanlıların İzmir'i işgal etmeleri Tokat halkı tarafından tepkiyle karşılandı. Tokat'ta kurulan Redd-i İlhak Heyeti Reisi Ulemadan Ömer Efendi, Erbaa Redd-i İlhak Heyeti Reisi Ali Kerami, Niksar Redd-i İlhak Cemiyeti Reisi Eşraftan Şerefefendizâde Mahir, Reşadiye Redd-i İlhak Cemiyeti Reisi Ahmet, Zile'de Müdafaa-i Hukuk-ı Osmanî Cemiyeti Reisi Rıza, Müftü Vekili Avni, Belediye Reisi Arif beyler bölgede millî mücadeleyi destekleyen liderlerdi. Bu liderler sayesinde bir ay zarfında Tokat ve kazalarında ondan fazla miting düzenlenmiş ve İstanbul'daki İtilaf Devletleri temsilcilerine protestolar gönderilerek Türk'ün Anadolu'da yaşama azmi gösterilmiştir.

⁸²⁹ ATASE. İSH. K:1537, G:120, B:8

Bir örnek olması açısından Niksar'dan 4 Haziran 1919'da İtilaf Devletleri temsilcileri ve ABD Başkanı Wilson'a Redd-i İlhak Heyeti Reisi Mahir ve diğer üyeler tarafından gönderilen şu protesto telgrafı çok dikkat çekicidir:

“Felâketler karşısında hep birleştik, bugünkünden kuvvetli bir Türklüğü tarih görmemiştir. Bizi hayvan sürülerine geberterek aranızda taksim eylediğiniz için size nefret! Biz dünyalara kâfi gelecek kadar birçok milletler bıraktık. Koca bir saltanatın kaybını gördük, felâketzede olduk, fakat artık öz Türklüğe reva gördüğünüz tecavüzler bize sizin insan kalbi taşımadığınıza kanaat veriyor. Efendilerimiz kıldığınız milletlerin bize asla merhamet etmeyeceklerine kaniyiz, camilerimizde ve Allah'ımızın huzurunda üç günden beri bilâ fasıla dua ve ibadet ederek bu millî felâketi zikrediyoruz. Ey medeni kavimler ve ey ağızdan adalet ve hakkaniyet kelimelerini bırakmayan milletler biliniz ki, bizi öldürecek yere ihya ediyorsunuz. Milliyet hissini bizde günden güne artırıyor, bizim kalplerimizi fethedecek yerde kin ve nefretimizi kazanıyorsunuz. Bin senelik muazzam bir milletin kin ve nefretine galebe edecek kuvvete aşk olsun bizi ihmal etmemenizi insaniyet namına rica ederiz.”⁸³⁰

Bu düşüncelerle Tokat ve kazaları halkı maddi olarak da üzerlerine düşeni yaptılar. Tokat'tan tekâlif-i Milliye karşılığı olarak bir milyon üç yüz bin kuruşu orduya bağışladılar.⁸³¹

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Tokat'ı temsil eden mebuslar şu isimlerden oluşuyordu:

Mehmet Rıfat (Arkun), Rıfat (Hamamcıoğlu), Hamdi (Mütevellioğlu), Mustafa Vasfi (Süsoy), Nazım (Eski Harput Valisi) ve İzzet (Gençağaoğlu)'dur. Bu mebuslardan Mehmet Rıfat Bey (Arkun) İstiklal Savaşının kritik bir döneminde 16 Temmuz 1921'de cepheye gitmek üzere Başkanlığa verdiği önerge ile dikkat çekti. Bu önergede “*Gerçi askerlik etmedim ise de fitratan cesurum, iyi ata biner, güzel kurşun atarım... Günde dört saat maşiiyyen yürürüm. Açıkta toprak üzerinde palto ile yatarım. Cepheye gideceğim. Fırsat bulursam birkaç düşman geberteceğim*” demektedir.⁸³²

Erbaa'dan Birinci İnönü Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Ankara'da Ordu Kumandanlığına 2 Mart 1921

Kahraman ve şanlı ordumuzun Hakk'ın inayeti ile İnönü'de icra eylediği ikinci muzafferiyet hakkında mübeşşir telgrafnameleri hayat gibi gelmiş ve bir büyük kalabalık

⁸³⁰ BOA. A.VRK. 835/50.

⁸³¹ Açıksoz, 25 Eylül 1921, No:292.

⁸³² Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.914

halinde toplanıp telgraf okunarak muzafferiyetin devamı için alkışlanmış olduğunu arz ve dualarımızın ıblâğına vasıtalarınızı istirham eyleriz ferman.

Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Reisi Ahmet, Belediye Reisi Şevket, Eşraftan Abdullah, Hacı Hasan, Tüccardan Mevlüd, Ahmed, Neşet.”⁸³³

Niksar’dan İnönü Zaferini Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 2 Nisan 1921

İkinci İnönü meydan muharebesinde ve bütün cephelerde kahraman ordumuzun gösterdiği cesaret ve fedakârlıktan haberdar olan biz Niksarlılar Büyük Millet Meclisimize azimkâr kumandanlarımızı tebrik ettiğimizin arzına müsaraat eyleriz.

Belediye Reisi(Hilmi?).”⁸³⁴

Erbaa’dan Sakarya Savaşı Öncesi Mustafa Kemal Paşa’nın Başkumandanlığına Destek

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 12 Ağustos 1921

Zat-ı Samileri başkumandanımız oldukça ve sadık arkadaşlarınız olarak etrafınızda bulundukça kahraman Türk ordusunun milli mücahedesinde daha ne harikalar doğuracağını kâinat görecektir. Zat-ı fehmet penahilerini bütün hürmetlerim ve fedakâr genç alay subayları ve efradıyla hem bir vacip olan teveccühle ve hem de bağlılığımı temin ederek milli başarıların delaletleri ile pek yakında tecellisini ulu mevlamdan dilerim, efendim.

49. Alay Kumandanı, Sınıf Arkadaşınız Manisalı Binbaşı Süreyya.”⁸³⁵

Erbaa’dan Sakarya Savaşı Günlerinde Destek ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 24 Ağustos 1921

Düşmanı kahretmek hususundaki milletin yıkılmaz emel ve düşüncelerinin yeni bir tezahürüne bugün Erbaa muhiti sahne olmuştur. Binlerce halk düşmanın vahşet ve istilasına göğsünü geren fedakâr ordumuza karşı gösterdiği milli hissiyatın geniş fedakârlık eserleriyle göstermeyi vazife bildikleri vahşet eserlerini imha ile tam bir bağımsız hayata ulaşmadıkça bir fert kalıncaya kadar azim ve kararından vazgeçmemek hakkındaki misak-ı milliye bu kerede teyid ve takviye eylediği ordumuza muhitimizin

⁸³³ ATASE. İSH. K:567, G:126, B:1-1.

⁸³⁴ ATASE. İSH. K: 576, G: 126, B: 1.

⁸³⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-51.

sıcak ve samimi selam ve hürmetlerini tebliğe araçlığını ıstirham ve mukaddes milli emellerimizin en yakın zamanda başarıya ulaşmasını dergâh-ı kibriyadan niyaz eyleriz.

Erbaa Müdafaa-i Hukuk Reisi Âlim.⁸³⁶

Tokat'tan Sakarya Savaşı Günlerinde Destek ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

Vatan ve dinimize düşman olan Yunan ordusunun harekâtı akamete mahkûm ve milli şanımızı yüceltmekte olan azimkâr, kahraman ordumuza şükranla dolu olan bütün ahali başta ulema ve ayan ve eşraf olduğu halde hükümet önüne toplandılar. Memurlar ve askerlerde tabii bu toplantıya iştirak ettiler, bütün mektep talebeleri geldi. Talebelerin konuşmalarından sonra kürsüye mebus Rıfat Bey çıktı. Verdiği izahatla halk galeyana geldiği bir sırada belde müftüsü Ömer Efendi tarafından etkili bir dua edildi. Halk selam ve şükranlarının orduya iletilmesini talep etti, ordunun muvaffakiyetinin temini için düşmanın mahvedilmesi ve vatanımızdan çıkarılması için malen, beden her türlü fedakârlığın icrasına hazır bulunulduğu samimiyetle beyan edildi.

Tokat Mutasarrıfı Mustafa Nadir.⁸³⁷

Sakarya Savaşı Günlerinde Zile'den Destek ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 27 Ağustos 1921

Bugün Zile'de yapılan muazzam bir toplantıda düşmanın pervasız saldırılarını cesurca durduran muhterem ordumuza bütün milletin hürmetlerini ve saygıların arzına ve Misak-ı Milli dairesinde hukukumuz tasdik edilmedikçe müdafaada sebatla bu konuda her türlü fedakârlığın yapılması ve tek bir Türk'ün kalıncaya kadar cihada karar verilmiş ve milletin umumi hürmetlerinin orduya tebliği Garp Cephesi Kumandanlığından ıstirham kılınmıştır.

Müdafaa-ı Hukuk Reisi Kamil, Belediye Reisi Avni.⁸³⁸

Reşadiye'den Sakarya Savaşı Günlerinde Destek ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 30 Ağustos 1921

Bütün köylerin ve kasabanın ahalisi erkek kadın olduğu halde kaza meydanında yirmi beş bin kişi toplanarak icra edilen mitingde hararetle nutuklar ve etkili dualar edilerek alçak düşmanı Anadolu toprağımızdan atıp mahvedinceye kadar bu uğurda her

⁸³⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 30 Ağustos 1921, No: 277; Açıksoz, 28 Ağustos 1921, No:268.

⁸³⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 31 Ağustos 1921, No: 278.

⁸³⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 7 Eylül 1921, No:285.

bir fedakârlığı yapmaya amade olduğumuzu ahd ve yemin ettik. Kahraman ve muazzam ordumuza selam ve saygılarımızı takdim eyleriz.

Ahali namına Belediye Reisi Tahir.”⁸³⁹

Tokat’tan Sakarya Savaşı Günlerinde Destek ve Dua Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 31 Ağustos 1921.

Yunan ordusunun hareketini sonuçsuz bırakmak için mücadele eden şanlı ordumuza şükranlarını göstermek ve düşmanı mahvedinceye kadar malen, beden her türlü fedakârlığın icrasına hazır olduklarını beyan etmek üzere şehir merkezinde büyük bir miting akdedildi. Mitingde Mebus Rıfat Bey’in heyecanlı bir nutkundan sonra Müftü Efendi tarafından ordumuza dualar edilmiştir.”⁸⁴⁰

Zile’den Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 15 Eylül 1921

Yirmi bir günden beri devam eden Sakarya Meydan Muharebesinin muzafferiyet-i kat’iyyemizle nihayet bulduğunu müjdeleyen resmi tebliğ Zile’nin İndir (?) Nahiyesi dağlarında ve yolda alınarak güzergâhıma müsadif yedi köyde umum ahaliye okundu ve müjdelendi. Zaten muzafferiyet haberine hazır olan bu saf halkın kalplerinin en derin köşelerinden kopan şükür sedalarını ve ellerini semaya kaldırarak yüce Allah’a gönderdiklerini arz ve Cenab-ı Hakkın sizlerle, ordumuz erkan ve efradına bakış ve ihsan buyurduğu Mübaccel zaferden dolayı tebriklerimi takdim eylerim.

Zile’nin Selas Köyü’nde Tokat Mutasarrıfı Nadir.”⁸⁴¹

Erbaa’dan Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Anadolu Ajansı’na 16 Eylül 1921

Elde ettiğimiz zaferden dolayı kazamız halkı düşmanımızı tam olarak imha ile tam istiklale kavuşmadıkça bir fert kalıncaya kadar azim ve kararından dönmek hakkındaki Misak-ı Milli’yi bu kere de teyid ve takviye eylediler. Necip ordumuza muhitimizin sıcak ve samimi selam ve hürmetlerinin iletilmesi için Başkumandanımızın aracılığı istirham olunur. Mukaddes milli emellerimizin en yakın zamanda muvaffakiyete ulaşmasını Dergâh-ı Kibriya’dan niyaz ederiz.

Erbaa Müdafaa-i Hukuk Reisi Âlim.”⁸⁴²

⁸³⁹ Hâkimiyet-i Milliye 4 Eylül 1921, No: 282.

⁸⁴⁰ Açıksoz, 1 Eylül 1921, No:272.

⁸⁴¹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-107.

⁸⁴² Hâkimiyet-i Milliye, 23 Eylül 1921, No:301.

Zile'den Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Matbuata 21 Eylül 1921

Sakarya muzafferiyeti Zile muhitinde pek büyük sevinç doğurdu, şehir baştanbaşa donatıldı ve gösteriler yapıldı. Muhterem şehitlerimizin ruhlarına ithaf edilmek üzere bugün Büyük Cami’de Hatm-i Şerif ve Mevlid-i Şerif okunmuş ve namazı müteakip Yüce Mevla’dan nihai zafer için niyazda bulunmuştur.

Müdafaa-i Hukuk Reis Hilmi.”⁸⁴³

Tokat’tan Mustafa Kemal Paşa’nın Gazilik ve Müşirlik unvanını Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 28 Eylül 1921

Gazilik ve müşirlik unvanının uhde-i fehimanelerine tevcih suretiyle Büyük Millet Meclisi Muhterem reislerine karşı kadirşinas vazifeyi ve minnettarlığı hakkıyla ifa eylediğine kani olarak samimi kalpten tebriklerimi arz eylerim efendim.

Tokat Mebusu Rıfat.”⁸⁴⁴

70- Millî Mücadele’de Trabzon ve Trabzonluların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı sırasında, Ruslar Trabzon’a saldırdı. Çaykara’da Sultan Murat Yaylasında, Of’ta Baltacı, Arsin’de Yanbolu Derelerinde Ruslara karşı başarılı savaşlar verilmiş, ancak o yıllardaki şartlar altında düşmanın Trabzon’a girmesine engel olunamamış Ruslar 14 Nisan 1916 tarihinde Trabzon’a girmiştir. Osmanlı Devleti 15 Nisan 1916 yılında vilayet merkezi olan Trabzon’dan çekilmek zorunda kalmış, bu sırada şehrin Türk sakinleri de askerlerle birlikte şehri terk etmiştir. Vali Cemal Azmi Bey, Trabzon Vilayetine bağlı bir kaza olan Ordu’ya doğru halkı boşalttı, Trabzon’dan ayrılmadan önce burada yoğun bir nüfus halinde yaşayan Rumların dini lideri Metropolit Hrisantos’a şehrin yönetimini devretti. Geride kalan Türklerin bir sıkıntıya düşmemesi için yapılan bu yönetim devir işleminin ardından Türklerin büyük bir kısmı göç yollarına düşmüştür.

⁸⁴³ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Eylül 1921, No:301.

⁸⁴⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-111.

Rusların Trabzon'da kaldığı bir yıl, on ay, on günlük süre içinde özellikle Rumlar ve Ermeniler, yerli halka büyük işkenceler yapmış özellikle Rusların çekilmeleri sırasında bu kırımlar hat safhaya ulaşmıştır. Rusya'da 1917 yılındaki gelişmeler üzerine Ruslar, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerindeki işgallerine son vermek zorunda kaldılar. Türk birlikleri 24 Şubat 1918'de Trabzon'a girdi.

Rus işgalinden kurtulan Trabzon'un bu günleri uzun sürmedi. Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'nda mağlup oldu ve İtilaf Devletleri ve Yunanistan, Karadeniz Bölgesinde yeni politikalar uygulayarak burada suni bir Pontus Devleti kurma politikalarına yöneldiler. Bunun üzerine Trabzon'un önde gelenleri bir araya gelerek burada bütün Karadeniz'i içine alacak şekilde Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti'ni kurdular. Bu cemiyet Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile Erzurum Kongresi'ni düzenledi ve bölgedeki Rum ve Ermeni ayrılık hareketlerine karşı halkı bilinçlendirdi. Batı Anadolu'daki Yunan işgallerine karşı Trabzonlular kayıtsız kalmayarak mitingler düzenlemişler ve ilgililere protesto telgrafları çekmişlerdir. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine, 16 Mayıs sabahı Trabzon'un ileri gelenleri belediye dairesinde bir toplantı yapmışlar, işgali protestoya karar vermişlerdi. Trabzon'un tepkisi o kadar büyük olmuştu ki bunun ilhak anlamına gelmediğini anlatmak için İstanbul'dan Trabzon'a bir heyet gönderilmişti. Trabzonluların yapmak istedikleri mitingin Rumlar tarafından tahrik edilebileceği endişesiyle Kazım Karabekir müsaade etmemişti. Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti İzmir'in işgali üzerine 22 Mayıs 1919'da ikinci kongresini yaptı. Kongrede işgale karşı silahla karşılık verilmesi, bütün Doğu Anadolu'yu temsil edecek daha geniş bir kongrenin toplanması kararlaştırılmıştı. Cemiyet adına İtilaf devletlerine çekilen 22 Mayıs 1919 tarihli, Cemiyet Reisi Ziya imzalı telgrafta, işgal protesto ediliyordu.⁸⁴⁵

Bunun dışında Batı Cephesindeki başarılar da Trabzon'da gerekli aksi bulmuştur. İnönü zaferi üzerine Trabzon'da bir caddeye İnönü adı verilmiştir. Sakarya zaferi üzerine şehir baştanbaşa donatılmış, İnönü Meydanı'nda resmi geçit icra edilmiş, geceleyin aydınlatma ve fener alaylarıyla kutlama merasimi yapılmıştır.⁸⁴⁶ Trabzon'da 21 pare top atışıyla Artvin ve Ardahan'ın kurtuluşu kutlanmıştır.⁸⁴⁷ Tekâlif-i milliye emirleri gereği batı cephesinde savaşıyan ordu için Trabzonlular ellerinden gelen yardımı yaptıkları gibi milletvekilleri de cephe cephe dolaşarak askerlere moral vermişler, halkı aydınlatmışlardır. Trabzon'da nihai zafer üzerine dev bir bayrak yaptırılmıştır. Adanalılar, Adana'ya Türk ordusu girdiği gün şehrin ortasına 40 metre yüksekliğünde büyük bir

⁸⁴⁵ Sabahattin Özel, Milli Mücadelede Trabzon, Ankara, 1991, s. 70-72.

⁸⁴⁶ İleri, 18 Eylül 1921, No:1306; Hâkimiyet-i Milliye, 14 Eylül 1921, No:292.

⁸⁴⁷ Derdli, 28 Şubat 1337, No:48.

Türk bayrağı çekmişlerdi. İzmir'in kurtuluşu günü Trabzon'da Adanalılarinkinden daha büyük 50 metre uzunluğunda ve 35 metre genişliğinde en büyük Türk bayrağını çekmişlerdir. Bu bayrağı yaptıran tüccardan Hacı Ali Hafızzade Mehmet Salih Efendi idi ve bu bayrak için 350 lira sarf etmişti.”⁸⁴⁸

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Trabzon Mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Hasan (Saka), (İstiklal Savaşının en kritik döneminde ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için büyük çaba gösterdi⁸⁴⁹), Hüsrev (Gerede) (Bolu çevresindeki isyanların bastırılmasında görevlendirildi), Ali Şükrü Bey (Milletvekilliği esnasında Topal Osman tarafından öldürülmüştür), Celalettin (Aykar), Faik (Aybay), Hamit Bey Sabri (Nemlizade), Nebizade Hamdi (Ülkümen), Recai (Baykal), İzzet (Eyyüboğlu, Meclis'e gelirken eşkiya tarafından şehit edildi), Hafız Mehmet (Engin).

Trabzon'da Sakarya Savaşı Günlerinde Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Başkumandanlığa, Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 24 Ağustos 1921

Bugün ulema, eşraf, tüccar ve ahaliden oluşan binlerce halk Hürriyet Meydanı'nda toplanarak Anadolu içerisinden çeşitli kötülükler ve facialar, suçlar işleyen alçak Yunan melununu nefrete red ve takbih, kesin zaferin ordumuza müyesser olacağı kanaati gösterilmiş ve bu kanaat ve imanın hayırla yerine gelmesi için bütün milletin maddi ve manevi var kuvvetleriyle muhterem başkumandanımızın her zaman kumandanlarının emirlerine âmâne bulunduğu herkes tarafından kabul ve tekrar edilmiş ve bunu müteakip şanlı ordumuzun hain düşmanı kahr perişan ile zafer elde etmesini temenni eden bir dua okunmuş, şehitlerimize fatihalar, kahraman asker arkadaşlarımıza selamlar ithaf olunmuştur. Millet her fedakârlığı yapmaya hazırdır. Halkımız ordumuzun ve kumandanlarının bu zaferi elde edeceklerine emindir. Misak-ı Milli hududu haricinde hiçbir sınırı tanımamaktaydı. Bu mukaddes gayenin elde edilmesi uğrunda herkesin milli namusunu müdafaa edeceğini arz eder kahraman ordumuzun zafere ulaşmasını Yüce Allah'tan temenni ederim.

Trabzon Vilayeti Müftüsü Vekili Ahmed, Müdafaa-i Hukuk Reisi Ahmed, Belediye Reisi Vekili Hüseyin, Ticaret Odası Reisi Hami.”⁸⁵⁰

⁸⁴⁸ İleri, 18 Eylül 1921, No:1660.

⁸⁴⁹ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi... s.932.

⁸⁵⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 29 Ağustos 1921, No: 276.

Of'tan Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 30 Ağustos 1921

Ecdadımızın şehit kanlarıyla yoğurulmuş olan mukaddes vatanımızın hayat ve istiklalini melulâne imhaya kalkışan alçak ve hunhar düşmanların kanlı sürgülerine kahraman sinelerini kalkan ederek hain teşebbüslerine hakkın yardımıyla durdurmaya muvaffak olan cesur ve dilâver ordumuza milletin selam ve hürmetlerini sunarız. Halkın sonuna kadar sarsılmaz büyük bir azim ve imanla kanının son damlasını akıtmak suretiyle fedakârlığa amade bulunduğumuz ve düşmanı denize kadar kahr ve tenkilinden başka bir emelimiz olmadığının ordu ve muhterem başkumandanlığına iletilmesini rica ederiz.

Of Belediye Reisi Vekili Mahmud Nuri, Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Reisi Vekili Abdurrahman, Bakkalzade Asım Cevad.”⁸⁵¹

Sürmene’de Sakarya Savaşı Günlerinde TBMM Ordularını Destek Mitingi ve Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 30 Ağustos 1921

Dün merkez cami-i şerifinde öğle namazını müteakip cami meydanın da binlere ulaşan halk ordumuzun nihai zaferi pek yakın bir zamanda elde etmesi için heyecanlı bir içtima akdetti. Tekbir ve tehliller arasında kürsüye çıkan Muallim Ömer Hulusi Efendi pek etkili bir nutuk vererek büyük ordumuzun kudurmuş Yunan sürüleri karşısında icat ettiği harikaları anlattıktan sonra demiştir ki, heyecanları dakikalarını yaşadığımız İncil ile Kuran-ı Kerîm mücadelesinde bir fert düşünemem ki Kuran-ı Azimü’ş-şânın zafere ulaşacağına tereddüt etsin. Bunu müteakip kürsüye çıkan Müftü Efendi halkın gözyaşları arasında etkili bir dua yapmış, galeyan hat safhaya ulaşmıştır. Neticede bir damla Türk kanı kalıncaya kadar Yunan sürülerinin önünde arslanca çarpışan kahraman ordumuz için maddi, manevi her şeyini fedaya hazır bulunduğu karar ve bu kararlar en yüksek hürmet ve selamlarımızın gayretli ordumuza tebliğini istirham eyleyerek içtimaa son verilmiştir.

Sürmene Belediye Reisi Süleyman, Müdafaa-i Hukuk Reisi İsmail.”⁸⁵²

Maçka’dan Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, Anadolu Ajansı’na 14 Eylül 1921

Allah’ın yardımıyla alçak ederek kahr ve münhezim ederek takip etmekte olan mukaddes ordumuzun muzafferiyet elde ettiği müjdeli haberi bütün halkı sevinçlere

⁸⁵¹ Hâkimiyet-i Milliye, 31 Ağustos 1921, No: 278.

⁸⁵² Hâkimiyet-i Milliye, 1 Eylül 1921 No: 279.

boğdu. Bu müjdeyi kutlamak için binlerce halk hükümet önünde toplanarak bir süvari bölüğüyle bir müfreze saf tuttuğu halde vatanın saadet ve selamet devresine girdiğine dair nutuklardan sonra ordumuzun başarılarının devamı için dualar edildi, şehitlerimize Fatihalar, gazilerimize selamlar temenni edildi. Bütün millet milli gayemizin elde edilmesine kadar her türlü fedakârlıktan çekinmeyeceklerine ahd ve yemin etmişlerdir.

Belediye Reisi Hamdi, Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Reisi Salim.”⁸⁵³

Trabzon’dan Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
24 Eylül 1921

Büyük muvaffakiyetlerinize milletçe medyun olduğumuz şükran-ı ebedinin müessir neticesi olan gazi unvanıyla müşirlik rütbesini büyük saygı ile tebrik ederim.

Hazım.”⁸⁵⁴

Trabzon’dan Sakarya Zaferi Sonrası Mustafa Kemal Paşa’nın Gazi Unvanıyla Müşirlik Rütbesini Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 26 Eylül 1921

Büyük Millet Meclisi tarafından zat-ı fehimanelerine tevcih edilen gazi unvanıyla müşirlik rütbesini mahir idareniz altında bulunmasından hakkıyla iftihar eden kahraman Osmanlı ordusu sinesinde vatanın istiklali ve ferah aşkıyla çarpan ve muzafferiyetinin devamı ile müftehir olduğumuz zaferler dolayısıyla verilen rütbelerden dolayı acizlerinin en sınırsız tebriklerimle milli davanın en yakın zamanda tecellisi için samimi temennilerimi arz eylerim efendim.

Trabzon Ermeni Murahhası Karakin.”⁸⁵⁵

71- Millî Mücadele’de Tunceli ve Tuncelililerin Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Tunceli (Dersim) bölgesi coğrafi konumu ve sosyal yapısı itibarıyla yüzyıllardan beri merkezî otoriteye karşı gelmiştir. Dersim, Milli Mücadele yıllarında Koçgiri isyanı ile ön plana çıkmakla beraber bu isyanın yayılmaması için Türkiye Büyük Millet Meclisinde

⁸⁵³ Hâkimiyet-i Milliye, 16 Eylül 1921, No:294; İleri, 18 Eylül 1921, No:1306.

⁸⁵⁴ C.A. A:VII-7-2, D:91, F:4-16.

⁸⁵⁵ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-47.

özellikle Doğulu Milletvekilleri büyük çaba sarf etmiştir. Dersim bölgesindeki gerginlik ve kargaşanın devam etmekte olmasının, batıda Yunan tehlikesinin gittikçe büyük boyutlara ulaşmakta olmasının da etkisi vardır.

TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa bu isyan sırasında Seyit Rıza'dan sükûnetin muhafazasını istemişti. Bu taleplerin etkisini gösteren bir telgraf aşağıda verilmiştir. Koçgiri isyanı Nurettin Paşa idaresindeki Merkez Ordusunun çalışmaları ile bastırılabilirdi. Bu ayaklanmadan sonra Ankara Hükûmeti Dersim'de yeni bir idari yapılanmaya gitti. 1922 yılında Dersim, Mamuret-ül Aziz vilayetinden ayrılarak bir vilayet durumuna getirildi. Dersim, vilayet olarak bu yapısını Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar sürdürdü.

Bu karışıklıklar sırasında Batı Cephesindeki mücadeleye destek veren aşiretler de vardı. Özellikle Dersim merkezde Belediye Reisi Seyyid Sabit, Karaballı Reisi Fatozade Mehmet Ali, Aşağı Abbas Uşağı Reisi İbrahim, Yukarı Abbas Uşağı Seyyid Rıza, 24 Ağustos 1921 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine ve basına gönderdikleri telgrafta, "...Ey muhterem mebuslarımız ve ordumuzun kahraman, fedakâr kumandan, subay, erleri! Sizler Allah'ın yeryüzündeki adalet ve nusret numunelerinden başka bir şey değilsiniz. Bu mukaddes dinin tek koruyucusu ve hizmetkârı ancak sizlersiniz. Üç yüz milyonluk İslam âlemi dahi nurlu ve masum gözlerini sizin muvaffakiyetlerinize dikmiş müjde bekliyor. Bugün burada heyecanla toplanan ve muvaffakiyetinize dualar eden bizler mübarek gözlerinizden öper ve cümlenize kalplerimizden taşan hürmetlerimizi arz eyleriz. Bugün yine kadın erkek, çocuk hepimiz, malımızla canımızla Misak-ı Milli uğrunda feda olmaya ahd ve yemin ediyoruz. Allah muzaffer etsin muhterem gaziler."⁸⁵⁶ diyerek destek veriyorlardı.

Özellikle Sakarya Meydan Muharebesi sırasında Yunan ordusunun Ankara yakınlarına kadar gelmesi üzerine meclisin Kayseri'ye taşınması söz konusu olmuş, tartışmalar sırasında söz alan Dersim Mebusu Diyap Ağa, "buraya savaşılmaya mı yoksa kaçmaya mı geldik!" diyerek Millî Mücadele'ye verdiği destek ve cesareti ile takdir toplamıştır.

Bu düşünce ile Türkiye Büyük Millet Meclisine davet edilen Dersim Mebusları şu isimlerden oluşuyordu:

Hasan Hayri (Kanyo) (Hasanlı aşireti reisi Kankozade Murtaza Ağa'nın oğludur), Diyap Ağa (Diyap Yıldırım, Ferhatuşağı aşiretinin reisi), Abdülhak Tevfik (Gençtürk), Mustafa (Öztürk) (Aşiret Reislerinden Miço Ağa), Mustafa Zeki (Saltuk) (Dersimli

⁸⁵⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1921, No:283.

Sarı Sultanzade İsmail Bey'in oğludur), Ramis (Tan). (Karahallı aşireti reisi Kanyo oğullarından İsmail Ağa'nın oğludur).

Çemişkezek'ten Gümrü Barış Anlaşması Üzerine Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 8 Aralık 1920

İslamiyet'in ve Türklüğün kurtuluşunu tebşir eden son başarılarından dolayı tebriklerimi arz ederim eylerim.

Çemişkezek Belediye Reisi Hasan.”⁸⁵⁷

Galata'da Dersim Eski Mebusu Lütfi Fikri Bey'den İkinci İnönü Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 7 Nisan 1921

Devletin mukadderatından tespit eden ve âlem şumul bir mahiyet iktisap etmesi muhakkak bulunan kazanızı tebrike müsaraat ederim. En kısa zamanda haklı bir barış anlaşmasıyla memleketi dahilen kemiren karışıklığın ortadan kaldırılmasına ve böylece himem perveranenizi hakkıyla yaymaya muvaffakiyetinizi temenniye de bir vazife addediyorum.

Lütfi Fikri.”

Cevap

İstanbul'da Dersim Eski Mebusu Lütfi Fikri Bey'e 16 Nisan 1921

Kahraman ordumuzun kazandığı muzafferiyet-i ahire münasebetiyle vaki olan tebriklerinize teşekkür ederim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal.”⁸⁵⁸

Nazımiye'den Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Ağustos 1921

Meşru istiklalimizi imha hain maksadıyla alçak Yunanlılar tarafından vuku bulan son şiddetli taarruzları da Allah'ın yardımıyla fedakâr bir surette durdurmaya muvaffak olan ve mücadelesine devam eden büyük ordumuzun kumandanlarına ve fertlerine millet ve memleket namına selam ve hürmetlerimizin tebliğini ve Hakkın inayetiyle topraklarımızdaki hain ve muhteris düşmanı mahvedinceye kadar bu cihada devam ve

⁸⁵⁷ TBMM Arşivi. Dosya:2, B No:24/10.

⁸⁵⁸ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:3-32, 3-33.

muvaffakiyeti temin için malen ve bedenen her türlü fedakârlığı yapmaya iftiharla ve birlikle amade bulunduğumuzun ilanını rica eyleriz.

Müdafaa-i Hukuk Heyeti Reisi Hayrullah, Belediye Reisi İbrahim, Müftü namına ulemadan Tevfik.”⁸⁵⁹

Çemişgezek’ten Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Ecdadımızın kanlarıyla yoğrulmuş olan memleketimizi istila, istiklalimizi alçal kastıyla mahvetmek isteyen düşman müthiş hücumlarını cansiperane durdurmaya muvaffak olan ordumuzun bütün kumandan ve erlerinin bu fedakarlıkları geride bulunan bütün fertlere milleti şükranına boğmuştur. Bu yolda muvaffakiyetlerinin devamına ve afiyetlerinin devamına dua etmekteyiz. Düşmanlarımızı topraklarımızdan çıkarılınca kadar malen ve bedenen her türlü fedakârlığı yapmaya arz eden kararımızı selam ve hürmetlerle ordumuz subay ve erlerine iletilmesini niyaz eyleriz.

Belediye Reisi Hüseyin, Müftü Akif, Müdafaa-i Hukuk Reisi Ahmet, Müderris Tevfik, eşraftan Ahmet.”⁸⁶⁰

Dersim’den Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Mitingi ve Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 24 Ağustos 1921

İstiklalimizi, varlığımızı, mahvetmek hain maksadıyla Avrupa’nın üzerimize musallat ettiği insaniyet tarihi huzurunda daima namert Yunanlıların imhakar ve hain hareketlerine karşı din ve vatan aşkıyla dolu göğsümüzü gererek sefil düşmanı he gün kahreden asil ve cesur ordu bu defa büyük bir asalet ve metanetle düşmanın tecavüzlerini kırmaya muvaffak olarak milli ahal ve yeminimize pek yakın günlerde kavuşacağımız hissini verdi. Cenab-ı Hak tuttuğumuz yolda muvaffakiyet ihsan etsin. Ey muhterem mebuslarımız ve ordumuzun kahraman, fedakar kumandan, subay, erleri! Sizler Allah’ın yeryüzündeki adalet ve nusret numunelerinden başka bir şey değilsiniz. Bu mukaddes dinin tek koruyucusu ve hizmetkârı ancak sizlersiniz. Üç yüz milyonluk İslam alemi dahi nurlu ve masum gözlerini sizin muvaffakiyetlerinize dikmiş müjde bekliyor. Bugün burada heyecanla toplanan ve muvaffakiyetinize dualar eden bizler mübarek gözlerinizden öper ve cümlenize kalplerimizden taştan hürmetlerimizi arz eyleriz. Bugün yine kadın erkek, çocuk hepimiz, malımızla canımızla Misak-ı Milli uğrunda feda olmaya ahd ve yemin ediyoruz. Allah muzaffer etsin muhterem gaziler.

⁸⁵⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 24 Ağustos 1921, No: 271.

⁸⁶⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 7 Eylül 1921, No:285.

Belediye Reisi Seyyid Sabit, Karaballı Reisi Fatozade Mehmet Ali, Aşağı Abbas Uşağı Reisi İbrahim, Yukarı Abbas Uşağı Seyyid Rıza, Eşraftan Receb, Eşraftan Cemil, Eşraftan Mehmet.”⁸⁶¹

Pülümür’den Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Mitingi ve Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 25 Ağustos 1921

Bugün bütün kasaba ve civar köylerin ahalisi camii şerifte toplanarak mevlit-i şerif okuyup dinlemişler, şanlı muazzez ordumuzun muzafferiyeti için dualar etmişlerdir. Mukaddes gayemizin elde edilmesi yolunda her türlü fedakârlığın yapılacağını Pülümür halkı ahd ve yemin etmişlerdir.”⁸⁶²

Çarsancak’tan Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 20 Eylül 1921

Din düşmanlarının mevcudiyetimizi imhaya olan azim ve kararına karşı dinin koruması ve mevcudiyetimizin temini uğrunda açılan bu büyük cihatta Hakk’ın yardımı ve Peygamber Efendimizin ruhaniyetinin imdadı ile harikalar gösteren ve büyük ecdadımızın öz evladı olduğunu Sakarya Meydan Muharebesiyle de bir kere daha ispat eden cesur ve azimkâr ordumuzun fedakâr kumandan ve muhterem subaylarıyla erlerine teşekkür ederiz. Düşmanın pis ayaklarından vatanımızın tamamen temizlenmesine duacıyız. Yaşasın millet, Yaşasın ordu, muhterem kumandan ve subayları, Yaşa ey milletin kurtarıcısı Mustafa Kemal Paşa!

Çarsancak Belediye Reisi, Lütfü, Ağazade Müftü Mehmed, eşraftan Necib.”⁸⁶³

72- Millî Mücadele’de Urfa ve Urfahların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Birinci Dünya Savaşı sırasında Suriye Cephesi’nin yükünü üzerinde hisseden ve IV. Orduyu lojistik açıdan destekleyen Urfalılar, Mondros Mütarekesi’nden sonra İngilizlerin ve Fransızların tehdidi ile karşı karşıya kalmışlardır. 24 Mart 1919’da İngilizlerin işgaline uğrayan Urfa, gizli anlaşmalarla Fransa’ya bırakılmış olduğu için 15 Eylül 1919’da bu vilayetler Fransızlara devredildi. İngilizlerden sonra Urfa’ya giren Fransızlar burada Ermenilerle işbirliği yaparak Urfa halkına baskı ve hakaretlerde bulundular. Bu uygulamalar Urfa halkının direnişe geçmesine sebep oldu. Urfalılar, Millî

⁸⁶¹ Hâkimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1921, No:283.

⁸⁶² Hâkimiyet-i Milliye, 30 Ağustos 1921, No: 277.

⁸⁶³ Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

Kuvvetlerle işbirliği yaparak Fransızlara karşı savaş 9 Ocak 1920’de Urfa’nın yarısını Fransızlardan aldılar. Kuşatma altında tutulan Fransızlar yiyecek ve cephane sıkıntısına girince 10 Nisan 1920’de şehri boşaltmaya mecbur kaldılar. Kurtuluş Savaşı’ndaki bu başarısından dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1984 yılında Urfa’ya “Şanlı” unvanını verdi.

Kurtuluştan sonra Urfa ahalisi Batı cephesine hem gönüllü birlikler göndererek hem de maddi yardımda bulunarak destek vermişlerdir. Yalnızca bir örnek vermek açısından İnönü Savaşı günlerinde Urfalıların orduya yirmi bin kilo un ve iki bin kilo bulgur hediye ettiğini söylemek yeterlidir.⁸⁶⁴

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Urfa şu fedakâr mebuslarla temsil edilmişlerdir:

Ali Saip (Ursavaş), Bozan (Şahin), Hacı Hayali, Hacı Mustafa.

Bu mebuslardan Ali Saib Bey, Dahiliye Vekaletinin gösterdiği lüzum üzerine güney bölgesinde ve Musul yöresinde verilen özel siyasi görev için 26 Haziran’da meclisten izinli sayılarak ayrıldı. 9 ay bu bölgede çalıştı. Millî hükûmetin amaçlarını açıklamak ve yöre halkı aydınlatmadaki başarısı El-Cezire Cephesi Kumandanlığı tarafından 17 Mayıs 1921’de TBMM Başkanlığına bir yazı ile iletildi. 17 Temmuz 1921’de Millî Müdafaa vekâletince gösterilecek hizmet için tekrar izinli sayıldı. 6 Mart 1922’de Başkumandanlık emriyle bazı askerlik şubelerinin teftişine memur edildi⁸⁶⁵. Pozan (Bozan) Bey Antep Cephesinde önce 5 inci sonra da 2’nci Fırka bölgesinde görevde olduğu için El-Cezire Cephesi Komutanlığının durumu bildirmesi üzerine 21 Aralık 1920 tarihli kararla izinli sayıldı⁸⁶⁶.

Ayrıca Siverek’ten de şu isimler mebusurlar:

Bekir Sıtkı (Ocak), Abdülgani (Ensari), İhsan (Sağlam), Mehmet Rauf, Mehmet Sırrı (Tayanç), Mustafa Lütfi (Azer).

Bu mebuslardan Abdülgani Bey (Ensari), 16 Mayıs 1921’de Doğuda Millî Mücadele’den yana faaliyetlerde bulunan Şeyh Sünusi’nin refakatinde görev yapmak üzere meclis kararıyla üç ay izinli sayıldı. 6 Mart 1922’de Başkumandanlığın gösterdiği lüzum üzerine özel görevle Güneydoğu’ya (Musul) gönderildi⁸⁶⁷.

⁸⁶⁴ Gaye-i Milliye (Sivas), 11 Mart 1337, Yıl:1, Sayı:7.

⁸⁶⁵ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi... s. 946.

⁸⁶⁶ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi... s. 950.

⁸⁶⁷ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi... s.899-900

Birinci İnönü Zaferi Dolayısıyla Siverek'ten Türkiye Büyük Millet Meclisine Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 3 Nisan 1921

Kahraman ordumuzun hain Yunanlılara indirdiği kahredici darbe ve temin olunan muvaffakiyet umumun sevinç yaşlarıyla istikbal edilerek hararetle tezahürat icra edilmiştir. İslam milletine taze bir hayat ümidi bahşeden muzaffer paşa ve efradını tebrikle devamını Hüda'dan tazarru ve arzumuzun sayenizde tecellisi olan iş bu muvaffakiyetini vesile ederek âcizane teşekkürlerimizi arz ve takdim eylerim.

Siverek Müdafaa-i Milliye Heyet-i Merkeziye İdare Reisi Cevdet.”⁸⁶⁸

Viranşehir'den Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 23 Ağustos 1921

İslam camiasının son dayanağı olan Anadolu'muzu da elimizden alarak İslamiyet son vermek için Haçlı orduları düzenleyerek Anadolu topraklarımıza saldıran hakiki düşmanlarımızın kurdukları bütün planları alt üst ettikten sonra son ve kesin darbeyi indirmek üzere bulunan ordumuzu kutlamak için bugün kasaba meydanında toplanan halk heyecanlı nutuklardan sonra medeni canavarlara bir kere daha kulaklarına sokulmak üzere aşağıdaki dört maddeyi kararlaştırmıştır.

1-Çeşitli defalar ilan edilmiş olan Misak-ı Millimizin bir noktasından olsun vazgeçirmek bütün Anadolu'nun boşaltılmasına bağlıdır.

2- Davamız bütün devletler tarafından tasdike kabul edilinceye kadar mesuliyet sebep olanlara ait olmak üzere kan selleri akıp gidecektir.

3- Aramıza nifak sokmak için düşmanlar tarafından ara sıra ortaya atılan büyük planların değil ayrılığa bilakis birbirimize bağlılığı artırdığımıza emin olunmalıdır.

4- Milli ve dini gayemizi Hakk'ın yardımıyla herhalde elde edeceğine tam güvenimiz bulunan ordumuza talep edeceği herhangi bir şeyi uzak tutmayacağımızı katiyen temin ve bu vesile ile sıcak ve samimi hürmetlerimizi takdim eyleriz.

Beş yüz imzayı taşıyan kaza namına Belediye Reisi Hacı Safer.”⁸⁶⁹

Siverek'ten Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 29 Ağustos 1921

⁸⁶⁸ ATASE. İSH. K: 567, G: 126, B:2-1.

⁸⁶⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1921, No:283.

Bir müddetten beri ajans aracılığıyla cephedeki harbi dikkatle teftiş ve takip etmekte olan Siverek ahalisi dün dükkânlarını kapatarak belediye dairesi önünde muazzam bir içtima akdetmişlerdir. Şanlı ordumuzun göstermekte olduğu fedakârlıkla tebrike şayan görülerek kahraman ordumuza saygılarımızın arzını Anadolu ajansını ve hükümetimizi vasıta etmekle beraber girmiş olduğumuz istiklal harbinde Misak-ı Milliye ve milli gayeyi elde edinceye kadar harbe devam için bütün mevcudiyetimizle malen, beden en ordunun ihtiyaçlarını temine ahd ve yemin edilerek cemiyet dağılmıştır. Heyecanlı kalplerle vatani vazifeye başlanmış olduğunun arzıyla hürmetlerimizin orduya iletilmesini istirham ederiz.

Belediye Reisi Mehmet Emin, Balaban aşiretinden Rıza, Eşraftan: Fenahizade Hamit, Çermilizade Fahrettin.”⁸⁷⁰

Suruç’tan Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 1 Eylül 1921

Kıymetli vatanımızı düşmana çiğnetmemek ve milli istiklalimizi muhafaza eylemek kesin ve halis niyetle damarlarındaki kahramanlıkla ateş kesilen ve Yunanlıların haksız ve zalim saldırılarına kahredici darbeler indirmeye sarsılmaz bir iman ile arz eyleyen kahraman dilâverlerimizin başarılarının devam etmesine gece gündüz duacıyız. Kürt kavminin bugünkü samimi toplantısında şanlı ordumuz zafer elde edinceye kadar malen beden en hiçbir fedakârlıktan çekinmeyeceğini ve icabında eli silah tutan evlatlarıyla birlik cihada iştirake şimdiden hazır ve amade bulunduğunu ahd ve yemin ettik. Bundan başka İslam milletini kurtaracak başka bir çare olmadığını iman getirmiş olduğumuzu sevgili başkumandanımıza, meclisimize, kumandanlara ve cesur asker kardeşlerimize arz ve tebliğini karar vermiştir.

Suruç Belediye Reisi Baki, Kenan Aşireti Reislerinden Haşmet, Müsellem Şıran Aşireti Reisi Salim, Badıllı Aşireti Reisi Mustafa, Suruç kazası umum Aşiret Reisi Şahinbeyzade Mustafa, Zeydanlı Aşiret Reisi Ramazan, Şeyhanlı Aşiret Reisi Nuh, Dina Aşiret Reisi Salih, Niyazi, Eşraftan: Halil, Abdülkerim, Ahmet.”⁸⁷¹

Urfa’dan Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 15 Eylül 1921

⁸⁷⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 8 Eylül 1921, No:286.

⁸⁷¹ Hâkimiyet-i Milliye, 6 Eylül 1921, No:284.

Milli istiklalinizi müdafaa uğrunda cihat etmeye hayatlarını vakfeden cesur ordumuzun düşman kuvvetlerini kırarak mukaddes vatanımıza hayat bahşeden bu şanlı zaferi memleketimiz namına da tebrik ve muhterem kumandan ve kahraman askerlerimizin muzafferiyetlerinin devamını yüce mevladan temenni ederiz ferman.

Urfa Mutasarrıfı Münir, Ahali namına Müdafaa-i Hukuk cemiyeti Reisi ve Belediye reisi Mustafa Kemal, Ulema adına Müftü Hasan.⁸⁷²

Urfa Mebusu Ali Saip Bey'den Mustafa Kemal Paşa'nın Gazilik Unvanını Tebrik Telgrafı

"Ankara'da Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 24 Eylül 1921

Gazilik unvanına nail olmanız sebebiyle tebriklerimi arz eyler hürmetle ellerinizden öperim." Urfa Mebusu Ali Saip Bey.⁸⁷³

Urfa'dan Mustafa Kemal Paşa'nın Gazilik Unvanıyla Müşirlik Rütbesinin Tebriki

"Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Devletlü Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 9 Ekim 1921

Milletimizi mahv ve perişan ve İslam nurunu söndürmek emeliyle ortaya atılan din düşmanlarımızı gazanfer bir savletle istiklalimizi temin için mücahedeye hayatını vakfeden mübarek ellerinizi öper hilafete seza olan zatınıza tevcih buyrulan gazilik unvanıyla müşirlik rütbesinin alçak düşmanın kahrolmuş olmasından dolayı tebrik eder her bir işinizden Allah'ın lütfundan muvaffakiyetlerinizi niyaz eylerim ferman.

Urfa Sancağı Aşiretlerinden Bube Beyzade Köleleri Hasan".⁸⁷⁴

Siverek'ten Büyük Taarruz Öncesi Destek Telgrafı

"Ankara'da Büyük Millet Meclisi Reis-i Alişanı Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 7 Ağustos 1922

İstiklal-i milli uğrunda maruf vatanperver mücahedelerinin mesut dakikalarını idrak eden büyük bir ordu ve millet hakkında metin olması duasını sonsuz hürmet ve bağlılıkla tebrike cesaret eylerim.

Sokulluzade Cemal.⁸⁷⁵

⁸⁷² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-105.

⁸⁷³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-17.

⁸⁷⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-237.

⁸⁷⁵ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-92.

Nihai Zafer Üzerine Urfa'dan Tebrik Telgrafı

“Urfa'dan Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i celilesine 23 Aralık 1922

Misak-ı millimizin temin ve tecellisine bütün milletin fedakarane çalıştığı bir hengâmede sulh-ı katide şekl-i hakikisine bir mukaddeme-i hakkaniyet olmak sebat-ı mukabelesi üzerine Fransa devlet-i fehimesiyle akdedilen itilafnamede şimendifer hattının hudud-ı tabiye ile sahihen tadili zamanlarında yaşadığımızdan dolayı bir zerresinin bile tecziyesine ebediyyen imkân kalmayan ve dini akidelerimizle her yönüyle müeyyed ve müspet bulunan misak-ı millinin mecmu-u külliyesine istinaden murahasalarımızın müzakerat-ı umumiye ve hususiyede her hangi bir maddenin gayr-i tabii insani bir şekilde yeni Türkiye'ye artık kabul ve idame ettirilemeyeceğinin konferansına tefhimen teşebbüsat-ı siyasiyelerine ve itilafnamenin sekizinci maddesini tadilen muvaffakiyet-i milliyelerine her zaman muntazır ve misak-ı millinin tamamen tecellisi uğrunda kemakân halen ve istikbalen bilumum Türk kardaşlar gibi her bir madde de ispat etmiş olduğumuz veçhile Urfalıların feda-yı cana hazır bulunduklarının Büyük Millet Meclisimizin kararıyla murahas heyetimiz riyasetine acilen ııarı metalib-i âliye-i katiyyemizdendir.

Mebus-ı Sabık Saffet, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Mustafa Kamil, Azası Ali, Müftü Hüseyin, Meclis-i İdare Azaları: Seyyid, Halil Celal, Ali, Belediye Azaları: Mehmed Reşid, Mustafa, Hüseyin, Hacı İmam, Hartoy ve Baziki Aşireti Reisi Ahmed, Ticaret Odası Reis-i sanisi Hacı Evliya, Azalar: Mustafa, Hocazade Halil, Hacı Bekir, Osman Sadık, Abdulkadir, Büyük Lonca Azasından Hacı Mehmed, Abdurrahman, Dinay Aşireti Reisi Mehmed, Barutçuzade Hacı Ekrem.”⁸⁷⁶

73- Millî Mücadele'de Van ve Vanlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Van, Birinci Dünya Savaşı sırasında çok acılar çekmiş, Rus birlikleri 7 Nisan 1915'ten itibaren Van'ı tamamen kuşatmışlar ve çevredeki Ermeni çetelerinin de katılımıyla sayıları 10.000'i geçen Ermeni gönüllüleri ile Van'ı işgal etmişlerdir. Van'a bir Ermeni olan Aram Manukyan'ı Vali tayin edip Van ve çevresindeki bütün Müslüman köylülerini göçe zorlamışlar, böylece bölgede Ermeni nüfus çoğunluğunu sağlamayı hedeflemişlerdir. Bölgede Büyük Ermenistan kurmak için Türkleri temizlemeyi hedefleyen Ermeni komiteleri

⁸⁷⁶ TBMM. Arşivi Dosya:3, 4/18-20.

Bitlis Vilayetine kadar olan alanı kontrollerine alarak Rusların bölgeyi boşaltacakları tarih olan 1918 yılı Nisan ayına kadar akla gelmedik zulümler yapmışlardır. Bu arada baskıya uğrayan, Derebey, Hakis, Zorova (Yemlice), Hıdır, Göllü, Şeyhane (Otluca), Şeyhkara (Gülsünler) köyleri halkı Zeve merkez köyüne sığınmışlardı. Ermeniler Van'ı terk ederken sadece Zeve'de, bu yedi köyün ahalisinden 2000'den fazla masum insani katletmişlerdir.

Van kurtarıldıktan sonra Ermeni tehdidinden kurtulamamış, Mondros Mütarekesi'nden sonra Paris'te toplanan barış konferansına katılan Ermeni delegeleri, Van'ı da içine alan Büyük Ermenistan'ın kurulmasını, kendilerine savaş boyunca destek veren Ermenilerin bunu hak ettiğini galip devletlere ifade etmişlerdir. Bundan sonra güneyden Irak'a yerleşen İngilizler bölgedeki aşiretleri kışkırtarak bir Kürt devleti kurdurmak propagandasını yapmışlar, bölge aşiretlerini Osmanlı Devleti safına çekmeyi başaran Van Valisi Haydar Bey İngilizlerin bu planlarını sonuçsuz bırakmıştır. Ancak İstanbul Hükûmeti'ne baskı yapan İngilizler Haydar Bey'in görevine son verdimişler, ancak Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas Kongresi'nden sonra Anadolu'da kontrolü ele geçirmesi sonucu Van, Ankara Hükûmeti'nin koruması altına girmiştir. Van ve çevresindeki aşiretler de Millî Mücadele yanında yer almışlardır.

Van Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde şu mebuslarla temsil edilmiştir:

Hakkı Bey, Haydar Bey, Tevfik (Dimeroglu).

Bu mebuslardan Haydar Bey hakkında yukarıda bilgi verilmiştir. Ayrıca Haydar Bey, Haydar Hilmi Bey (Vaner) 2/3 Ekim 1920'de Delibaş Mehmet'in başlattığı ayaklanmanın bastırılmasında çalıştı⁸⁷⁷. Hasan Sıddık Bey (Haydari) Van valiliğinden TBMM Başkanlığına gönderilen yazıda, cepheye erzak temini ve sevki konusunda ve diğer önemli işlerde çalışmalar yapması itibarıyla bu vatan hizmetine devamı için izninin uzatılması istenilmekteydi. Meclisin 7 Eylül 1920 tarihli birleşiminde 14 Ağustos tarihinden itibaren üç ay daha uzatılması kabul edildi⁸⁷⁸.

Londra Konferansı Sırasında Kürdistan Meselesi Gündeme Geldiğinde Doğu Aşiretlerinden Erciş'ten Türkiye Büyük Millet Meclisine Bağlılık Telgrafı

14 Mart 1921

Erciş ulema, eşraf ve sadatıyla Haydaranlı, Bikranlı, Sahider, Hamoy, Kalkanlı, Halac, Ummanlı, Alikanlı, Bürükanlı Aşiretleri Kürdistan ve Hakkari sadat ve eşrafiyla

⁸⁷⁷ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.960

⁸⁷⁸ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.957-958

Çulemerik, Güvaş, Gerdi, Şıtab, Şunlu Havamur aşiretleri reisleri tarafından aşağıdaki telgrafname çekilmiştir:

“Bugünkü ajanslarda Londra Konferansı’nda bir Kürdistan meselesi mevzu bahs olunduğunu gördük cümlemiz Müslüman ve bu itibarla birdir. Ayrılık gayrılık efkârı bizden uzaktır. Mebuslarımız Büyük Millet Meclisi’nde olup namımıza salâhiyet-name ile idare-i umur ettikleri gibi milletimizi Londra Konferansı’nda ancak Büyük Millet Meclisi’nin murahhasları temsil edebilir. Binaenaleyh Bekir Sami Bey Efendi ve rûfeka-yı muhteremesinden başka hiçbir kimsenin namımıza beyanatta bulunmakta salâhiyeti yoktur. Ve bir de bilakayd ü şart milli emellerimize uygun surette idare-i hükümet eden Büyük Millet Meclisi’ne tabiyiz. Bu fikir emelimizi mutazammın olarak Londra ‘da bulunan heyet-i müşarünileyhaya ve bilumum devletler murahhaslarına yazdığımız telgrafnamelerin mahallerine gönderilmesini istirham eyleriz.”⁸⁷⁹

Van’da Sakarya Zaferini Tebrik Kutlamaları

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Bir haftadan beri devam eden zafer şenlikleri bugün nihayet bulmuştur.

Belediye Reisi Hacı Osman.”⁸⁸⁰

Van Muradiye’den Türkiye Büyük Millet Meclisine Büyük Taarruz Öncesi Destek Telgrafı

“Ankara’da Umum Ordu Başkumandanı Huzur-ı Celilesine 29 Haziran 1922

Kumandan-ı Celileleri ve bütün kazamızın iftihar kaynağı Küfrevizade Şeyh Abdalbaki hazretlerinin kudum-ı mübarekesiyle şeref-yab ve hakipayını ziyarete muvaffak olmakla beraber mübarek nasihatlaerinden hükümet-i celilemize ebedi bağılılık ve dinimiz gereği olarak maddi ve manevi her bir hususta irade-i fehimanelerine emsal ve şu vesile ile de cenah-ı reftinizde sayeban olmamız ruh-ı peygamberden istimdat ve arz-ı teşekküratımızı takdime cesaret eyleriz ferman.

Muradiye Kazası Haydaranlı Aşiret Reisi Yusuf Ziya, İbrahim, Rüesadan Bedri, Mirseyyah.”⁸⁸¹

⁸⁷⁹ Gaye-i Milliye (Sivas), 15 Mart 1921, Yıl:1, Sayı:10.

⁸⁸⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

⁸⁸¹ C.A. A:VII-2, D:89, F:1-84.

74- Millî Mücadele’de Yalova ve Yalovalıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Mondros Mütarekesinden sonra Yunan birlikleri tarafından işgal edilen Karamürsel 4 Temmuz 1921’de, Yalova da 19 Temmuz 1921’de millî kuvvetler tarafından kurtarıldı. Yunanlılar Sakarya boylarında Türk birlikleri ile savaşırken Yalova ve Karamürselliler de geri cepheye gidemeyip geride kalanlarla mitingler düzenleyip ordunun yanında olduklarını ve zaferi beklediklerini ilan ettiler.

Millî Mücadele döneminde bölgede yararlılıkları görülen liderlerin başında 1921 yılı Ocak ayında Yalova Kaymakamlığına tayin edilen Demir Bey (Hulusi Gökdemir) gelir. Demir Bey, mevcut kaynaklarda belirtildiğine göre, 1921 yılı Ocak ayı içinde, TBMM tarafından Yalova’ya Kuvâ-yı Millîye Komutanı olarak atandı, kısa bir süre sonra, bölgeden topladığı eli silâh tutanlarla birlikte “Yalova Milli Müfrezesi” adı verilen bir birlik kurdu. Kaymakamlık görevini de üstlenen Demir Bey, görevine Kabaklı Köyü’nde başladı. Kabaklı Köyü, etrafı hakim tepelerle çevrili, savunulması kolay, Karamürsel-Yalova yolunu kontrol altında bulunduran bir noktadaydı. 15 Temmuz 1921’de, Yalova Milli Müfrezesi unsurlarından, Bağımsız Yalova Bölüğü kuruldu.

26 Ağustos 1922’de başlayan Türk taarruzu karşısında Yunan askeri, bu sefer büyük bir bozguna uğrayarak İzmir’e doğru kaçtı. Yalova bölgesinde toplanan Halit Paşa komutasındaki birlikler, 4 Eylül 1922’de, kuzeyden güneye doğru temizleme harekâtına katıldılar. İçlerinde Bağımsız Yalova Bölüğü’nün de bulunduğu Kocaeli Grubu birlikleri, Gemlik, Mudanya, Bandırma ve Erdek bölgesini düşmandan temizlediler. Sonuçta, 18 Eylül 1922’de son Yunan askeri de Anadolu’dan çekildi. Anadolu’nun büyük bir kısmında olduğu gibi, Yalova yöresi de yanmış, yıkılmış, yağmalanmış; masum yaşlı, kadın ve çocuklar öldürülmüştü.

Karamürsel’den Sakarya Savaşı Sırasında Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine, 22 Ağustos 1921

Karamürsel’in Fatihî Kara Musa Hazretlerinin huzurunda ahd ve yemin, bütün insanlık alemine kırk sekiz köy ahalisiyle biz bütün Karamürselliler bugün ceddimiz huzurunda ahd ve yemin ederek arz ederiz ki hain Yunanın ne topundan ne tüfeğinden ne tayyaresinden ne de filosundan korkumuz vardır. Kasabamız kırk sekiz kere tecavüze uğramış, bugün bizlere hak yolunu gösteren iki minareimizden başka bir şeyimiz kalmamıştır. Üç saat ve bir saat geride üçer yüz haneli üç köy olduğu halde oraya gitmeyerek burada küller içinde düşmanın gözbebeğine şiş saplanmış gibi duruyoruz ve duracağız. Çekileceğimiz yerimiz ceddimiz Musa’nın aguşudur. Hilal-i Ahmer’in

yardımla geçinmiş ve Tekalif-i Milliye'den af buyurulan Karamürsel bugün orduya üç yüz çuval zahire bağışladığı gibi, atıyla, tüfeğiyle elli askeri de bugün cepheye sevk ettiğini ilan ile iftihar eder, ordusunun kumandanlarının Hakkın yardımıyla zafer elde edeceklerini kavi iman ile iman eder.

Yaşasın ordu! Yaşasın İslam aleminin başını semaya kaldıran Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

Ahali namına Belediye Reisi Cemal, Müftü Mustafa Asım .⁸⁸²

Yalova'dan Sakarya Savaşı Sırasında Yapılan Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve sevgili Başkumandanımız Hazretlerine
28 Ağustos 1921

Dünkü Cuma namazını müteakip Yalova harabesinde bütün erkek ve kadınların toplanmasıyla okunan mevlüd-i nebevi-i hazreti risaletpenahi sonunda aşağıdaki kararların alındığı arz edilir:

Düşman memleketten çıkıncaya kadar her türlü mahrumiyetlere tahammül ederek ihtiyarlar dualarıyla, zenginler mallarıyla, gençler vücutlarıyla çalışmaya,

Şehadet mertebesini almayan ve ya şerefle dönmeyen gençler kadınlar tarafından evlerine kabul edilmeyeceğini,

Türkün istiklalini temin uğrunda mukavemette bulunan millet ordusunun muhterem kumandan heyetine hürmetler ve efradına sevgili selamların lütfen kabul buyrulmasını istirham eylerim.

Kaymakam Demir.⁸⁸³

Karamürsel'den Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı

“Ankara'da Âlem-i İslam'ın Alemdarı Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 12 Eylül 1921

Dinimizin, istiklalimizin, ırzımızın, namusumuzun düşmanı olan alçak Yunanlıları maiyetinizdeki kahraman ordumuzun vurduğu darbeye umum kaza sevinç içindedir. Anadolu toprağına ayak basan Yunanlılar da memleketlerine dönmek nasip olmaması duasına cesaret edildiği maruzdur.

Bütün Karamürsel Ahalisi namına Belediye Reisi Mehmet Cemal, Müftü Mustafa Asım.⁸⁸⁴

⁸⁸² Hâkimiyet-i Milliye, 24 Ağustos 1921, No: 271.

⁸⁸³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-38.

⁸⁸⁴ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-88; Hâkimiyet-i Milliye, 14 Eylül 1921, No:292.

75- Millî Mücadele’de Yozgat ve Yozgatlıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Bütün Anadolu’da olduğu gibi Birinci Dünya Savaşı yıllarında Yozgat’ta da halk sıkıntı çekmiş ve Türk ordusunun zafer kazanması için askerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yardım kampanyası açmış, cephedeki askerin yiyeceğini temin etmiş ve seferberlik çağrısına uyarak orduya katılmıştır. Yozgat’tan orduya katılan insan sayısı bilinmemekle beraber savaş esnasında şehit olan Yozgatlı askerleri sayısı toplam 1586’dır.

Mondros Mütarekesi’nden sonra Yozgat’ta millî çalışmalar daha çok Sivas Kongresinden sonra başlamıştır. Bu kongreye Yozgat adına Yusuf Bahri Bey katılmıştır. Yozgat’ta Sivas Kongresinden sonra “Müdafaa-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti” kurulmuştur. Böylece bölgede, Millî Mücadele’yi planlı bir şekilde yürütme, halkı teşkilatlandırma çalışmalarını bizzat yürütecek bir idare heyeti de oluşturulmuştu. Cemiyet başkanlığına Müftü Mehmet Hulusi getirilmiş, Belediye Reisi Başçavuşzade Ahmet bey de üyeler arasında yer almıştır. Yozgat’ta Yeni Yozgat Gazetesi yayınlanarak halk cephelerdeki gelişmelerden haberdar edilmiş, Türkiye Büyük Millet Meclisine destek vermeleri sağlanmıştır.⁸⁸⁵

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılması üzerine Çapanoğulları isyan etmiş, Yozgatlıların bir bölümü bu isyana katılmadıklarını ve destek vermediklerini Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmişlerdir. Millî Mücadele boyunca Yozgat’tan Batı Cephesine yardımlar yapılmış, Mebuslar Bahri ve Cevad Beylerin nezaretinde, üç yüz elli mevcutlu Akdağmadeni Süvari Gönüllü Alayının 1 Eylül 1920 günü Yozgat’a ve oradan diğer mahallere gönderilmiştir. Yozgat hanımlarından birçoğu yaralı gaziler için yardım toplamaya devam etmişler.⁸⁸⁶ Yozgat’ta asker hastanesi kurulması için dört yüz yatak, çorap, havlu, terlik, kaşık gibi hastane malzemesi hediye edildiğinden sıhhiye dairesi teşekkür etmiştir. İlk yaralı kafilesi Yozgat’a geldiğinde Yozgat halkının gösterdikleri tezahürattan, Yozgatlı kadınların ziynet ve altınlarını satarak bu yaralı gazilere yardım etmelerinden ve bağışlardan dolayı baştabib tarafından Yozgatlılara teşekkür edilmiştir.⁸⁸⁷

Yozgat’ta Mudanya Ateşkes Antlaşması sonrasında İstanbul’un yönetiminin Türkiye Büyük Meclisi Hükûmetine devredilmesi münasebetiyle büyük bir miting

⁸⁸⁵ Abdullah Gamsız, Milli Mücadelede Yeni Yozgat Gazetesi, SAÜ. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2002.

⁸⁸⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

⁸⁸⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 12 Eylül 1921, No: 290.

düzenlenmiştir. Yozgat halkının çok büyük şenlikler düzenleyerek tezahüratlarda bulundukları gazetede çıkan şu haberdan anlaşılmaktadır:

“Tezahürat

Büyük Millet Meclisinin başarıları sonucu İstanbul şehrinin bir emrivaki olarak Büyük Millet Meclisi idaresine bırakıldığı haberi Yozgat'ta pek büyük sevinçle karşılanmış ve her taraf bayraklarla donatılarak o günün gecesi gündüzü fevkalade bir bayram şeklinde sona ermiştir. Bu sevindirici haber Yozgat'ta duyulunca güneşin doğması ile beraber memlekette büyük bir sevinç başladı. Bütün ahali yekdiğerini tebrik ediyor ve hükûmet önüne toplanıyordu. Bütün mektep talebeleri bayraklarla vatan şarkılarıyla mitinge gelmiş, (Yaşasın Büyük Millet Meclisi, Yaşasın Milletin Kurtarıcısı Gazi Paşa nidaları gökyüzüne kadar yükselmişti. Mektep talebesi tarafından nutuklar söylenmiş ve Sultani Müdürü Nihat Bey bu konudaki telgrafnameyi alkışlar içinde okumuş ve yaşasın nidalarıyla bütün ahali hükûmeti ve belediyeyi tebrik eylemiştir. Gece sabahlara kadar fener alaylarıyla sokaklarda tezahürat devam etmiş ve şehrin her tarafı gündüz gibi ışılandırılmıştı. Millete bu günleri yaşattıran ve vatanı dağılmaktan kurtaran Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ve bu hükûmeti yoktan teşkil ve tesis eyleyen, Büyük Önderimiz Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri bu vesile ile de bütün liva ahalisi tarafından saygıyla anılmıştır.”⁸⁸⁸

Yozgat'tan Millî Mücadele'ye iştirak edenlerden bir tanesi de Süleyman Sırrı (İçöz) Bey'dir. Süleyman Sırrı, hem Yozgat hem de Millî Mücadele'de gönüllü olarak aktif görev yapan milletvekillerinden birisidir. Onun Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderdiği telgraflar aşağıda verilmiştir. Süleyman Sırrı Bey, İstiklal Savaşında düşmanın Polatlı yakınlarına kadar geldiği dönemde 22 Ağustos 1921'de Başkanlığa verdiği önerge ile ordu içinde er olarak savaşa katılma isteği Genel Kurulca kabul edildi ve 1'inci Fırka 11'inci Alayda Süvari Eri olarak Batı Cephesinde Çekirdeksizköy ve Duatepesi Muharebelerine katıldı⁸⁸⁹.

Millî Mücadele yıllarında cepheye katılarak şehit olan Yozgatlıların sayısı batı cephesinde 275, doğu cephesinde ise 5'tir. Bunların dışında savaştığı cephe bilinmeyen 74 şehit daha vardır.⁸⁹⁰

Yozgat Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde şu mebuslarla temsil edilmiştir:

⁸⁸⁸ Yeni Yozgad Gazetesi, 9 Teşrinisani 1338 (Kasım 1922), Sayı 63.

⁸⁸⁹ Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi..., s.978

⁸⁹⁰ Şehitlerimiz, V, Milli Savunma Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, ss.82-115.

İsmail Fazıl Paşa (Cebesoy, Ali Fuat Cebesoy'un babasıdır), Yusuf Bahri (Tathloğlu), Mehmet Hulusi (Akyol), Feyyaz Ali (Üst), Ahmet (Baydar), Ağazade Rıza (Ersoy), Süleyman Sırrı (İçöz).

Yozgat'tan İkinci İnönü Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 5 Nisan 1921

İnönü Meydan Muharebesi'nde büyük fedakarlıklar yaparak muvaffakiyetler temin eden Yozgatlılar ve 3. Süvari Fırka Kumandanı İbrahim Bey'in taktir ve teşekkür telgrafını okuduk. Yozgatlılar mumaiyleh gibi kıymetli kumandanlar idarisinde her zaman kıymetli askeri dini ve vatani gayretlerini ispat etmişlerdir. 313 Yunan Muharebesi'nde harikalar göstermiş, Umumi Harp'te, Çanakkale'de, Kafkas Cephesi'nde, Kutulmarre'de, Galiçya'da, Filistin'de büyük fedakarlıklar yapmış kumandan Halil Paşa'nın, Bekir Sami Bey'in, Ali İhsan Paşa'nın, Alman, Avusturya generallerinin takdir ve mükafatını kazanmıştı. Ahiren memleketimizde birkaç şahsın haris emellerini tahrik eden eşkıyanın emre karşı koymaktaki tecrübe ve dikkatsizlikten bilistifade bagıyane harekâta cüret etmeleri masum ahaliye addolunması ve hakiki amillerinin cezalandırılmalarını temenni eder ve bilmukabele teşekkürlerimizin İbrahim Bey'e bilhassa minnettarlığımızın cephedeki kardeş ve evlatlarımıza iletilmesini istirham eyleriz ferman.

Hamamcızade Ali, Başçavuşzade Behcet, Hacıhüseyinzade Bekir, Başçavuşzade Mehmed, Hasanefendizade Hurşid, Arabzade Abdurrahman, Çanakzade Hilmi, Ethemefendizade Mehmed, Tahsildar İsmail Hakkı.”⁸⁹¹

Yozgat'tan İkinci İnönü Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Müdafaa-i Milliye Vekaletine 3 Nisan 1921

Dünyaya cesaret ve yiğitlik dersi veren Türk ordusu şu ikinci muzafferiyeti ile insanlığın beklediği saadeti tanzim ve şehadet kanlarıyla da tamamladı. Millette bu yiğitlik ruhunu uyandıran sınırsız cesarete teşekkürler edere minnettarlıklarımızı arz etmek için bütün Yozgad ahalisinin hükümet önüne toplanmasıyla Mutasarrıf İbrahim Bey ve ümera-yı askeriye ve memurlar ve sairleri hazır oldukları halde pek büyük ayın yaparak sevinç gösterilerinde bulunmuşlar ve fener alayları tertip ve icra ve kurbanlar keserek Cenab-ı Hakk'tan muzafferiyetin devamı için dua ettiğini arz ve Büyük Millet Meclisi ile muzaffer ordumuz ve muhterem kumandanlarımızı millet namına tebrik ve şu harikulade muvaffakiyeti kutlarım ferman.

Belediye ve Müdafaa-i Hukuk Reisi Akif.”⁸⁹²

⁸⁹¹ ATASE. İSH. K:567, G:126, B:1-8, 1-9.

⁸⁹² ATASE. İSH. K. 567, G.126, B. 28.

Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı Bey'in Batı Cephesi'nde Görev Alması

“Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı Bey cephede çalışmak üzere mezuniyet verilmesi

Huzuru Celili Riyaset Penahiye 22 Ağustos 1921

Müdafaa-i istiklâl ve muhafaza-i vatan uğrunda çarpışan mukaddes ve Millî Ordunun safları arasında âciz bir nefer sıfatıyla bulunmak ve bu milli mücahedeye fiilen iştirak ve atımla, silâhımla hareket etmek üzere emirlerine amade bulunduğumun Meclisi Âlinin müsaadesiyle Başkumandan Paşa Hazretlerine arz ve işar ve neticesinin âcizlerine iblâğını rica eylerim.

Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı”

Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul olundu.⁸⁹³

“Garp Cephesi'nden Reisi Sani Adnan Beyefendiye

C- 23-24/8/337 tarih ve 383 Numaraya

Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı Beyin milli mücahedeye fiilen iştirak hususunda gösterdikleri arzu mucibi teşekkür görülmüştür. Ve kendileri süvari kıtasına ithal edilmek üzere Garp cephesi emrine verilmiştir. Hareketlerinin tebliği rica olunur. 26/8/337

Büyük Millet Meclisi Reisi Baş Kumandan Mustafa Kemal.”⁸⁹⁴

Sakarya Zaferi'nden Sonra Cepheden Sırrı Bey'in Başkumandanlığa Yazdığı Tebrik Telgrafı Sureti

“Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 11 Eylül 1921

Düşmanın yağmur gibi yağın gülleleri altında hayatını istihkar ederek çarpışan muzaffer ordunun bugünkü Çekirdeksiz köyü ve Dua tepesi melhameyi azimesinde gösterdiği celadet tarihimize bir sahifeyi mefharet daha ilave etmiştir. Bu kerre Cenabi Hakk'ın tevfiği ve yaveri himameti kumandaniler ile kazanılan şu muzafferiyetten dolayı âcizane tebriklerimi takdim ve meclis-i âliye lütfen iblağını arz ve rica ile teyidi hürmet eylerim muhterem Paşa Hazretleri.”

Süvari Fırka I. Alay II. Gönüllü Efradından Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı”⁸⁹⁵

⁸⁹³ TBMM. ZC. C. 12, 22.8.1337, İ: 65.

⁸⁹⁴ ATASE. K:1419, G:14, B:1.

⁸⁹⁵ ATASE. K:1419, G:16, B:1; TBMM. ZC, Cilt: 12, İctima: 74, (12 Eylül 1921).

Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı Bey'den Ankara İtilafnamesi Sonrası Tebrik ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine 5 Kasım 1921

Gaye ve maksad-ı milliye takdis ile bu meclis-i âli için ilk intihabı icra ve azasını en evvel izam eden ve müdafaa-i vatan uğrunda isar-ı hun-ı şehamet etmekte bulunan Mübeccel ordunun safları arasında ve Sakarya ve İnönü muharebelerinde yüzlerce şehit vererek bu uğurda hiçbir fedakârlıktan geri durmayan ve kanaat ve meslek şahikaları dolayısıyla umumun nazar-ı nefretini celb etmiş Çapanoğullarının, değil isyanlarında diğer hususlarda bile eserlerine uymayı kendileri için zul addeden seçim dairem ahalişi nazar-ı millette asiler mevkiine düşmüş ve o zavallı masum halk atının tarihinde lekeli bir sahife işgaline namzed bulunmuştur. İşte bu noktayı idrak ve tarihe karşı tebriye-i zimmeti kendileri için hayat ve haysiyet meselesi telakki eden halk defaatle gerek meclis riyasetine ve gerek vekâlet-i iadesine müracaat ve bir heyet-i tahkikiyenin izamını talep etmiş oldukları halde maalesef aldırın olmamıştır. Her tarafta yer yer zuhur eden isyan ve itişaşatın esbab ve sevaiki hakkında tahkikat icra ve faillerini tecziye hususunda meclis-i âlice az çok alaka gösterildiği halde Çapanoğulları isyanına karşı adeta lakayd kalınmış ve sanki Yozgat ve havalisi ecza-yı memalikten ve sekenesi olan vatandan değilmiş gibi hiç kimseden bir şey sorulmamış ve Ankara İstiklal Mahkemesine vakı müracaatımız dahi semeredar olmamıştır. Cenab-ı hakkın lütuf ve tevfiği ve milletin tecelliyat-ı azm-i celadetle kurulan bu meclis-i ali ve hükümetine mücerred İngilizlerin tesvilat ve onların mürevvic-i amali olan hükümet-i menhuse-i Feridiyenin hasbel merbute talimatı neticesi olarak ilan-ı isyan ve memleket haricinde hilafet ordusu namı altında istishab ettikleri bir takım hırsız ve eşkıya ile Yozgat Kasabasını ve havalisini işgal ve bununla beraber Akdağ, Sorgun, Alaca ahalişini ekmek parasına muhtaç Bırakan ve Zile gibi tüccar negah bir kasabayı kül yığını haline getiren ve cephede düşman karşısında vatani müdafaa eden bir kısım kuvvetin isyanın teskini için geri alınarak cephenin zayıf bırakılması yüzünden Bursa'yı o mukaddes şehri düşmanın pay-ı istilasında bırakan ve ban-i saltanat Osman Gazi hazretlerinin kabir-i münevverlerinde Venizelos'un oğluna fotoğraf aldirtan ve bu sebeplerle milletin yegane mesned-i halası ve istikali olan şu kürsü-i mualla-yı riyaseti poşide-i siyah-ı matemle setri badi olan hunenin daha ziyade yaşamalarına artık milletin tahammülü kalmamıştır. Binaenaleyh serian beş zattan mürekkeb bir heyetin intihab ve izamıyla Ankara vilayeti Yozgad Mutasarrıflığı ve Sivas Kolordu Kumandanlığı makamlarıyla Amasya İstiklal Mahkemesi nezdinde mevcut bilcümle vesaiik ve kuyudun celbi ve bu babda tahkikat-ı amika icrasıyla isyana sebep ve isyanda amil ve müterakkib-i katl ve cinayet olanların haklarında hüküm ve kanun tatbik edilmek üzere istiklal mahkemesine tevdi ve teslimlerini meclis-i âlinin, her bar ve vicdan muadelet ve

nezahetten intizar ve istirham etmekte bulunan daire-i intihabiyem namına arz ve rica eylerim efendim.”⁸⁹⁶

Akdağmadeni’nden Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Gönderilen Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 2 Eylül 1921

Millet ve İslam âleminin esaretlerine almak, İslamiyet’i ortadan kaldırmak gayesiyle Anadolu’muza istila için yürüyen düşmana karşı İslam âlemini kurtarmak imanı ile dolu olarak harp edip düşmanı mağluben kaçıran ve bu azim sebatıyla de Peygamberimizin ve milyonlarca şehitlerimizin ruhlarını şad eyleyen mübarek ordumuzun işbu son başarısını dahi sevinç gözyaşları ile karşılayıp Cenab-ı Hakk’a Şükranlarımızı arz ederek kutladık. Bu muzaferiyetin ruhu ve nazımı bulunan kumandanlarımızı, subaylarını ve erlerini azimkâr kardeşlerimizi tebrik eder başarılarının devamını da Yüce Mevla’dan dileriz.

Umum Ahali Namına Belediye Reisi Naci, Ulema Namına Müftü Edip, Memurlar Namına Kaymakam Kemal.”⁸⁹⁷

Yozgat’tan Gazilik ve Müşirlik Tebriki

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve Muzaffer Ordumuzun Başkumandanı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 2 Ekim 1921

Rütbenizi tebrik ordumuzun muzaferiyetini Yüce Allah’tan niyaz ederiz ferman Hapishanede bilumum mahkûm ve mevkuflar namına Hüseyin Lütfi.”⁸⁹⁸

Yozgat’tan Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Muhterem Reisi ve Muzaffer Türk Ordusunun Muzaffer Başkumandanı Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 22 Eylül 1921

Çelik azminiz ve sevk ve idaredeki dahiyane kudretiniz sayesinde inayet-i sübhaniye ile sevgili vatanımızın sisli ufuklarından yükselen zafer ve istiklal güneşinin ılık ve yakmayan ışıklarıyla ruhlarımız yıkanırken bendeniz ve bütün Türklüğün muhterem reisi ve büyük gazilik unvanı kalpten taşan derin bir hürmetle tebrik eder ve bu vesile ile bağlılıklarımızı arz eyleriz efendim.

5. Kolordu Ahz-ı Asker Heyeti Reisi ve Kıtaatı Kumandanı Miralay Nuri”⁸⁹⁹

⁸⁹⁶ TBMM Arşivi. Dosya: 4, B No:3-7.

⁸⁹⁷ ATASE. K:746, G:119, B:1-2

⁸⁹⁸ C.A. A:7-2-b, D:91, F:4-9.

⁸⁹⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-83.

Akdağ'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 22 Ağustos 1921

Misak-ı Milli mucibince düşmanı Anadolu'dan atana kadar bütün mevcudiyetini bu uğurda kullanmaya azim eden halkımız bugün saat altı da telgrafhanenin önünde toplanarak silahsız, zavallı, ihtiyar, çocuk, hasta kadınlara varıncaya kadar kılıçtan geçirmekte olduğunu işittiğimiz alçak düşmanın hareketini cihana protesto eden ve Anadolu'nun içlerine sokulmak istenen düşman ordusunun maksadını neticesiz bırakıp harp tarihinin şimdiye kadar kaydetmediği büyük bir muzafferiyeti kanıyla yazdıracak gazi ordumuzu birer birer hürmet ve samimiyetle selamlar ve muzafferiyet müjdelarini bekleriz.

Belediye Reisi Rasim, Müdafaa-i Hukuk Reisi Müftü Edip.”⁹⁰⁰

Boğazlıyan'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 1 Eylül 1921

Kazamızın ulema eşraf ve muhterem ahalisinden oluşan bir heyet bugün belediye önünde toplanarak ordumuzun mesaisinin başarıyla sonuçlanması ve kesin bir netice alınması hakkında bir de dua okunarak sefil Yunan tahakküm ve yağması altına almak istediği sevgili yurtlarımızdan atılması uğrunda hükümetimize malen ve bedenen her türlü yardım ve destek de kusur edilmeyeceğine dair karar alınmıştır. Boğazlıyan kazası namına sevgili ve azimkâr ordumuza âcizane selamlar gönderir hayırlı muvaffakiyetler temenni eyleriz.

Miting Reisi Belediye Reisi Said, Müdafaa-i Hukuk Reisi Ali Said, ulemadan Abdullah, eşraftan İbrahim, Ömer Avni.”⁹⁰¹

Boğazlıyan'dan Sakarya Zaferi'ni Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 18 Eylül 1921

Kahraman ve gazi ordumuzun zaferlerini müjdeleyen yeni telgraflar kazamızda pek büyük bir sevinç tufanı meydana getirdi. Bugün bütün halkın iştirakiyle hükümet konağı önünde akdedilen büyük mitingde milli davamızın sonuna kadar maddi ve

⁹⁰⁰ Hâkimiyet-i Milliye 4 Eylül 1921, No: 282.

⁹⁰¹ Hâkimiyet-i Milliye 4 Eylül 1921, No: 282.

manevi fedakârlığımızda sebat ve devama karar verildiğinin ve tebrik ve şükranlarımızın Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa hazretlerine iletilmesini rica ederiz.

Kaymakam Faik, Müdafaa-i Hukuk Reisi Said, Ulemeden: Abdullah, Eşraftan Derviş.”⁹⁰²

Boğazlıyan’dan Ankara İtilafnamesini Tebrik Telgrafı

“Ankara’da Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Paşa Hazretlerine 22 Ekim 1921

Fransa hükümeti ile imza edildiği büyük sevinçle haber alındı. İtilafnameyi milli mücahedatın bir şaheseri olarak alkışlarken başta muhterem ve şanlı Gazimiz zat-ı devletleri olduğu halde millet ve hükümetimizi tebrik ve muvaffakiyetlerinizin devamına dua ederiz.

Beş numaralı İstiklal Mahkemesi Reisi Refik, Aza Menteşe Mebusu Ethem.”⁹⁰³

Yozgat Türk Ortodoks Cemiyeti’nin Türkiye Büyük Millet Meclisine Bağlılıklarını Bildiren Dahiliye Nezaretine Çektiği Telgraf

“Dahiliye Vekalet-i Celilesine 29 Aralık 1921

İrken Türk Ortodoksları bulunduğumuzdan bahisle ve Yunan amaline hizmet ve hükümet-i metbuamıza hıyanet eden Fener Patrikhanesiyle suret-i katiyede kat-ı alaka eylediğimizi evvelce makam-ı ailelerine arz eylediğimiz gibi ekalliyetler hukukunu himaye vesilesiyle kendi menfaatlerimizi temine çalışan gerek Avrupa hükümetlerinin gerek hiçbir münasebet-i milliyemiz olmayan Yunan hükümetinin ve bunun alt icrası ve mefsedet ocağı bulunan Fener Patrikhanesinin hesabımıza yapacakları iddiaları katiyen red eylemek ve Büyük Millet Meclisi Hükümetinin tebea-i asdakasından bulunduğumuzu ve ekalliyetler hukuku namıyla hiçbir iddiaya ihtiyacımız olmadığını bütün cihana ilan eylemek üzere Keskin Metropolit vekili Papa Eftim Efendiyi tevkil ettiğimizi arz ve bu vesile ile aziz memleketimizi Avrupa’nın hüküm-i a’dasından kurtaran Büyük Millet Meclis-i muhterememize sadakat-ı hakikiye bir udubiyet-i halisemizi takdime cesaret eyleriz.

Yozgat Türk Ortodoks Cemiyeti Reis-i Ruhanisi Papa İliya, Yozgat Türk Ortodoks Cemiyeti Hey’et-i İhtiyaresi.”⁹⁰⁴

⁹⁰² Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No:300.

⁹⁰³ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:2-16.

⁹⁰⁴ Yeni Yozgad Gazetesi, Sayı 21, 29 Kanun-ı evvel 1337 (Aralık 1921)

Yozgat'ta İkinci İnönü Zaferi'ni Kutlama Mitingi 28 Mart 1922

“Büyük Millet Meclisi Reisi Ve Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Sureti Dahiliye Vekaletine, Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesine

İkinci İnönü muzafferiyetini sene-i devriyesini anmak için içtima eden Umum Yozgatlılar mütenebbi neticesinde teati ettikleri aşağıdaki maddeleri Hükümet-i Milliyemize arz ile Amal-ı Milliye'nin sağlanmasını talep ederler.

1. Hukuk-u Düvelin tefrikat-ı umumiyesi dairesinde müstakil bir devlet halinde yaşamak hakkını gasplarından kurtarmak ve tasdik ettirmek için şimdiye kadar emsali namesbük fedakârlıklar ihtiyar eden ve gayenin husulüne kadarda etmekten çekinmemeye ahd ve yemin eden 300.000 nüfuslu Yozgat livası ahalisi düşmanların bu mütarekename altında tasavvur ettikleri suikastı nefretle red ederler ve hükümetten teyakkuz ve basiret talep ederler.

2. Bir taraftan mütareke teklif eden, diğer taraftan ordularının kanı bahane istila ettikleri yerleri yine kanlarıyla muhafaza edecekleri Yunan başkumandanlığını ilan eden düşmanların maksatları artık tamamen anlaşılmıştır. Yozgatlılar bilhassa bu son defa ki mütareke teklifindeki şeraiti Mondros Mütarekesi, Sevr Muahedesi, düşman himayesi altında Damat Ferid mel'unun Kuvve-i inzibatiye teşkili gibi maksad-ı malume ile aynı mahiyette görölüyor ve bunun reddedilmesini isterler.

3. Yozgatlılar umum milletçe sağlanmasına yemin edilen “Misak-ı Milli” den başka mütareke ve müsalaha namı altında tertipleri kabul etmeyeceklerdir. Düşmanların şimdiye kadar yurtlarımızda ika ettiklerini mezalim ve fecaiden ve hariçte tertip edilen ifadelerden azim ve kuvvetli bir heyecan eden Yozgat Ahalisi zaferin ancak bu azim ve iman icabatıyla istihsal edilebileceğini hükümete bu vesile ile de deruhte ettirirler.

Miting Heyeti namına Belediye Reisi Akif, Bekir, Sıdkı, Abdurrahman, Ahmet Hamdi, Sabit, Sadık, Tevfik Faik, Osman Nuri.”⁹⁰⁵

Akdağmadeni'nden Nihai Zaferi Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 4 Eylül 1922

Akdağmadeni merkezinde kahraman ordumuzun muzafferiyeti dolayısıyla bütün ahali tezahüratta bulunmuş, mevlid-i şerif okutulurak şehitlerin ruhuna ithaf edilmiş ve dualar edilmiştir.”⁹⁰⁶

⁹⁰⁵ Yeni Yozgad, 30 Mart 1922, No:31.

⁹⁰⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1922.

Yozgat'ta Mudanya Mukavelenamesi Münasebetiyle Tezahürat 15 Ekim 1922

“Şarki Trakya ve Edirne'nin Büyük Millet Meclisi Hükümetine teslim edileceğini havi olan Mudanya Mukavelename-i askerisi Teşrin-i evvelin 12. günü alessabah Başkumandan Ekremimiz Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından tebşir edilmişti. Bu haber-i beşaret girbark-ı hatıf gibi kasabanın her tarafına derhal sirayet etmiş ve memleketin her tarafı Albayraklarla donatılmış ve meserretlere gark olmuş idi. Ezani saat 5'te Yozgat halkı fevç fevç Hükümet önünde toplanıyor, herkesin yüzünde fevkalade bir mutluluk okunuyordu.

Saat 6'ya kadar binlerce halk içtima etmiş Sultani ve İbtidai mektepleriyle Darümuallimin talebeleri de sancak ve bayraklarıyla içtima alanına gelmiş. Mutasarrıf-ı liva ve Kalem Reisi Bey Efendilerle Erkan-ı saire ve bilumum memurin dahi hazır bulunmuştu. Bu sırada Sultani Müdürü Nihad Bey tarafından tebşir-i havi telgrafname-i ali “Yaşasın Kumandanımız” nidaları ve şiddetli alkışlar arasında kıraat olunduktan sonra kız mektebi talebelerinden Müzehher Hanım kürsüye çıkarak müessir bir eda ile istiklal marşını okumuş ve her mısrai yaşasın hilal, yaşasın istiklal nidalarıyla karşılanmıştır.

Bunu müteakip Sultani mektebi 4. sınıf talebesinden Alaaddin Efendi Kürsüye çıkarak bir manzume okumuş ve pek şiddetli alkışlanmıştır. Bundan sonra Müftü Efendi kürsüye çıkarak Cenab-ı Hakka hamd ü sena eden bir dua okumuş ve içtima son bulmuştur.”⁹⁰⁷

76- Millî Mücadele'de Zonguldak ve Zonguldaklıların Türkiye Büyük Millet Meclisine Çektikleri Telgraflar

Zonguldak ve çevresi XIX. yüzyıl boyunca Fransız ve İtalyan şirketleri için kömür kaynağı olmuş, Birinci Dünya Savaşı yıllarında buradan çekilmek zorunda kalan bu ülkeler, şirketlerin haklarını korumak ve üretimi artırmak bahanesiyle önce Zonguldak'ı ardından Ereğli'yi işgal etmişlerdir. Ancak Zonguldak ve çevresinde oluşturulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine bağlı milis güçlerinin karşı koymasıyla 18 Haziran 1920'de Ereğli'den üç gün sonra da Zonguldak'tan çekilmek zorunda kalmışlardır. Zonguldak TBMM açısından stratejik öneme sahip bir bölgeydi. Kuva-yı Millîyeye takviye için İstanbul'dan yüklenen motorlar ve vapurlar özellikle Ereğli, İnebolu, Karasu gibi limanlara gelmekteydi. Ayrıca 16 Mart 1921'de imzalanan Moskova

⁹⁰⁷ Yeni Yozgad, 19 Teşrin-i Evvel 1338, No:60.

Antlaşması gereğince Rusya'dan gelen silah ve mühimmat yardımı önce Karadeniz'de Trabzon'a sonra da İnebolu, Bartın, Zonguldak, Ereğli üzerinden Batı Cephesine gönderiliyordu. Genel olarak deniz yolu nakliyatı Zonguldak ve çevresinden geçerek İnebolu'ya ulaşmaktaydı.

Bu yüzden bölgedeki asayişe, millî teşkilatlara ve denizcilere çok ihtiyaç vardı.

TBMM Hükûmeti, 20 Nisan 1920'de Devrek, Ereğli, Mudurnu, Bartın, Göynük ve Zonguldak'ı Bolu Bağımsız Mutasarrıflığı'ndan ayırarak, Kastamonu vilayetine bağlamış, 14 Mayıs 1920'de de Zonguldak kazasını mutasarrıflık haline getirmiştir. Zonguldak 1924 yılında bağımsız bir vilayet olmuştur.

Zonguldak Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadınlar Şubesi Sakarya Savaşı günlerinde 1.225 lira toplayarak Ankara'ya gönderdiler.⁹⁰⁸

Zonguldak'tan Birinci İnönü Zaferini Tebrik

“Eskişehir'de Büyük Millet Meclisi Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi ve Garp Cephesi Kumandanı İsmet Beyefendi'ye 23 Ocak 1921

Bütün İstanbul matbuatı ve çoğu Avrupa gazeteleri son harika zafer üzerine askeri dehanızın büyük bir destan ve zafer şeklinde kaydediyorlar. Türk'ün behemehal galip kalacağını ısrar ve emin zımnında dahil ve harice karşı vaki uzun mesainizi teyid ve tevsik buyuran ve bugün bütün Türk Müslümanları sermest-i sürur ve iftihar eden kahredici darbeyi hazırlayan celadetinizi kabul eder ve dört senen emriniz altında çarpışan bir ihtiyat zabiti iftiharıyla tebriklerimi arz eylerim. Muazzam kumadan efendim.

Zonguldak'tan istihbarat Memuru Ragıb.”

“C. 23/1/1921'ye teveccühlerinize ve tebriklerinize bilhassa şükranlarımızı arz eyleriz.

Garp Cephesi Kumandanı İsmet.”⁹⁰⁹

Zonguldak'tan Ramazan Bayramı'nı Tebrik ve Destek Telgrafı

“Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 15 Haziran 1921

Azim ve imanını şerefle taşıdığınız nasiye-i şanınıza teveccüh etmeden aldığı halde en büyük bayramı pek yakında son düşman neferini bastığı toprakta kahredeceği

⁹⁰⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 6 Eylül 1921, No:284.

⁹⁰⁹ ATASE. ISH. K: 661, G: 28, B:1.

gün yapmakta bu bayram namazında ahd eden millet size ve kahraman ordumuza bütün kalbiyle tebrikler ve hürmetler takdim eder.

Mutasarrıf Asım.”⁹¹⁰

Karadeniz Ereğli’den Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 24 Ağustos 1921

Milleti yıkıntıya sürüklemek isteyen Yunanlıların hadsiz taarruzlarından kahramanca arslanlar gibi göğüs geren ordumuzun muzafferiyetine dua etmek için bu Cuma günü akın akın köylerden gelen ahali ile şehrimiz ahalisinden büyük küçük bütün ahali cami ve mescitlerde toplanarak temiz sinelerinden doğan pek etkili dualarını Allah’ın katına gönderdikten ve Cuma namazını kıldıktan sonra kasabanın geniş meydanlığı olan Millet Bahçesi’nde bir miting yaparak bu mukaddes cihadın İslamiyet’in muhafazası gibi vacib olan bir vazifeyi yerine getirmek için yapıldığını idrak etmiştir. Bu mitingde halkın tamamı coşarak kirli çizmeleriyle toprağımızı çiğnemekte olan düşmanlarımızın Allahın yardımıyla def edilmeleri için şimdiye kadar alınmış ve alınacak olan tedbirleri bütün varlıklarını bu cihad yolunda feda etmeye ve esas gayenin elde edilmesine kadar her çeşit fedâkârlığa hazır ve amade bulunduklarını samimi bir şekilde ahd ve yemin etmişlerdir. Şu vesileyle Başkumandanımıza ve bütün kumandanlarımıza, asker kardeşlerimize selam ve selamet dualarına devam etmekte bulunduklarının tebliği arz olunur efendim.

Karadeniz Ereğli Müdafaa-i Hukuk Reisi İzzet.”⁹¹¹

Karadeniz Ereğli’den Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisine 30 Ağustos 1921

Kaza merkezimizde otuz kadar köy halkının iştirakiyle Cuma günü (26 Ağustos’ta) bir miting akdettik. Hunhar düşmanın zulümlerine artık tahammülümüz kalmamıştır, bu facialara verilmesi için eli silah tutan bütün halkın cepheye gitmesine hazırız, başta kumandanımız olduğu halde fedakâr ordumuza sarsılmaz bir itimad beslemekteyiz.”⁹¹²

Devrek’ten Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 28 Ağustos 1921

⁹¹⁰ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:3-52.

⁹¹¹ Hâkimiyet-i Milliye, 9 Eylül 1921 No: 287.

⁹¹² Açıksöz, 1 Eylül 1921, No: 272; Açıksöz, 8 Eylül 1921, No:278.

Anayurtlarımıza saldıran hunhar Yunan'ın bütün medeni milletleri utandıracak bir şekilde işlediği nihayetsiz mezalim ve kötülükleri medeniyet ve insaniyet karşısında bir kere daha zıkr ve lanetleyerek protesto etmek üzere Cuma günü nahiyelerden, köylerden dalga dalga gelip kasaba halkına katılan bir kaç bin nüfus erkek ve kadın tarafından misli görülmemiş bir miting yapılmış ve bir hoca efendinin başının üstünde saygıyla taşıdığı sancak-ı şerif tehlil ve tekbirlerle meydana getirilerek şehrin önde gelenlerinden Abdullah Efendi tarafından dini, vatani vaazlardan sonra Sevgili Ordumuzun şu mukaddes cihatta Hakk'ın yardımına ve Hazreti Peygamberin ruhaniyetine dayanarak muvaffakiyete mazhar olmasını niyaz etmişlerdir. Emir ve davet olduğunda büyük küçük her bir neferimizin bi'l-fil silah elde olarak cepheye gitmekte hiç bir şekilde tereddüt göstermeyeceği Kuran-ı Kerim ve sancak-ı şerif huzurunda tek gönül, tek dil olarak yemin ile teyid olunmuş ve fedakâr ordumuzun başkumandanı, komutan ve subaylarıyla bütün kıymetli fertlerine sarsılmaz itimat ve hürmetlerimizin tebliğini rica ederiz.

Müdafaa-i Hukuk Reisi İbrahim, Müftü Mehmed Tahir, Belediye ve Miting Reisi Osman Şevket.⁹¹³

Devrek'ten Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 28 Ağustos 1921

Anayurtlarımıza saldıran hunhar Yunan'ın bütün medeni milletleri utandıracak ve hiçbir din ve mezhebe sığmayacak bir şekilde işlediği nihayetsiz mezalim ve kötülükleri medeniyet ve insaniyet karşısında bir kere daha zıkr ve telin ile protesto etmek üzere Cuma günü nahiyelerden, köylerden dalga dalga gelip kasaba halkına katılan birkaç bin nüfus erkek ve kadın tarafından misli görülmemiş miting yapılmış ve bir hoca efendinin tam bir saygıyla başı üstünde taşıdığı lihye-i saadet tahlil ve tekbir ile miting alanına getirilerek şehrin fazıl kişilerinden Abdullah Sırrı hazretleri tarafından dini vatani vaazlardan sonra ordumuzun şu mukaddes cihadında Allah'ın yardımına ve peygamberimizin ruhaniyetine istinaden muvaffakiyet elde etmesini niyaz ve bu uğurda emir ve davet vukuunda büyük küçük her bir neferimizin silah elde olarak cepheye gitmekte tereddüt göstermeyeceğini yüce Kur'an ve Peygamberimizin mübarek lihyesi huzurunda tek gönül ve tek dil olarak yemin ile teyid ve tevsik olunmuştur. Fedakar ordumuzun başkumandanı amirleri ve subaylarıyla bütün kıymetli erlerine sarsılmaz itimat ve hürmetlerimizin arz ve bildirilmesi de aldığımız kararlardandır, Maruzdur.

⁹¹³ Hâkimiyet-i Milliye, 1 Eylül 1921 No: 279.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi İbrahim, Belediye ve Miting Reisi Osman Şevki, Belde Müftüsü Mehmet Tahir.”⁹¹⁴

Kurucaşile’den Sakarya Savaşı Günlerinde Miting ve Destek Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 31 Ağustos 1921

Bugün bütün nahiye halkının iştirakiyle yapılan mitinge mübarek vatanımızı istila ve İslamiyet ve mükeddesatımızı mahvetmek ve hayatımızı söndürmek namusumuzu ayaklar altına almak gibi hain maksatlarla muazzaz topraklarımıza saldıran düşman emin olsun ki, Allah’ın yardımı ile giriştiğimiz şu mübarek vatan cihadına düşmanlarımızı mahv ve mukaddes gaye elde edilinceye kadar evlat ve çocuklarla her fedakarlığı yapan ve son kan damlalarımıza kadar bu mukaddes cihada devam edilmesine ahd ve misak edilmiş ve göz bebeğimiz olan şanlı ordumuzun kıymetli ve sevimli başkumandanlarımızla diğer muhterem ve fedakar kumandanlarımıza selamlar, hürmetler takdimine karar verilmiş ve ordumuzun muzafferiyetlerinin devamı için dualar edilmiş olduğundan arz ve tebliğiyle ilanını rica ederim.

Müdür İbrahim, umum ahali adına Belediye Reisi Hasan, Hatip Hafız.”⁹¹⁵

Zonguldak’tan Sakarya Zaferi’ni Tebrik Telgrafı 13 Eylül 1921

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine

Sakarya Zaferi’ni haber alan şehrimiz ahalisi sokaklara dökülerek sevinç gösterilerinde bulunmuşlar ve hükümet meydanında binlerce kişilik bir miting yapmışlardır. Merasim esnasında yirmi bir pare top atışında bulundukları gibi fabrikalar ve vapurlarda düdük çalarak merasime iştirak etmişlerdir. Gece yarısına kadar fener alayları tertip olunarak ordumuzun zaferi bir bayram gibi kutlanmıştır. Ordumuza, kumandanlarımıza ve meclisimize tebrik ve şükranlarımızı arz ederiz.

Belediye Reisi Hasan Fehmi.”⁹¹⁶

Safranbolu’da Sakarya Zaferi’ni Tebrik Mitingi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine , Matbuata 20 Eylül 1921

Kazamızda umumi seferberlik ilan merasimi bugün hükümet avlusunda binlerce halkın iştirakiyle yapıldı. Ordumuzun devam eden zaferlerinden sınırsız bir sevinç hissi ile dolu olan halk umumi seferberlik ilanını da şükran hissiyle karşılamıştır. Ordumuzun

⁹¹⁴ Hâkimiyet-i Milliye, 1 Eylül 1921 No: 279.

⁹¹⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 7 Eylül 1921, No:285.

⁹¹⁶ Ögüd, 14 Eylül 1921, Sayı:761.

başında ve milli kudretimizin bir timsali bulunan zât-ı âliniz bulunduğunuz halde düşmanı vatanımızın harim-i ismetinden tamamen imhaya matuf olan azminize bütün mevcudiyetimizle zahir olmak hususundaki ahd ve misakı bu güzel vesile ile de tekrar teyid ettiğimizi arz ederiz. Bu kutlu maksat uğrunda her dakika emirlerinizi bekleriz, ferman.

Kaymakam Hasan, Müdafaa-i Hukuk Reis Ali, Belediye Reisi Zühtü.”⁹¹⁷

Zonguldak’tan Büyük Taarruz Öncesi Bayram Tebriki

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine Tebrik Teli ve Cevabı 5 Temmuz 1922

Milli emellerimizde tam başarı elde etmeleri temennilerini her zaman zikreden bütün Zonguldak ahalisini bayram tebriklerini ve saygılarını arza cesaret eyleriz.

Belediye Reisi Hasan Fehmi.”

Mustafa Kemal Paşa’nın Cevabı 6 Temmuz 1922

Zonguldak Belediye Reisi Hasan Fehmi Bey’e tebriklerimi ve hissiyatınızdan dolayı teşekkürlerimi bilmukabele beyan eylerim efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa.”

Zonguldak’ta Nihai Zaferi Tebrik Kutlamaları

“12 Eylül 1922 Aslan ordumuzun zaferden zafere koştığı ve düşmanı tamamen kahrederek işgal edilmiş memleketlerimizi tamamen kurtardığını müjdeleyen haberler Zonguldak’ta tasvir edilemez sevinçli heyecanlar doğurmuş ve her tarafta emsali görülmemiş tezahürat yapılmıştır. Ordumuza ve Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetine tebrik ve teşekkürlerini ileten Zonguldak ahalisi Hilal-i Ahmer ve tayyare cemiyetleri için mühim bağışlarda bulunmaktadır.”⁹¹⁸

Zonguldak’tan Eskişehir ve Uşak’ın Kurtuluşunu Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine 3 Eylül 1922

Eskişehir ve Uşak’ın kurtuluşunu müjdeleyen resmi tebliğ 2-3 Eylül gecesi Ereğlili İbrahim Gazinosunda müzayedeye konulmuş ve rakamla 115 lira (ışık ocağı) gazetesinde kalarak sevinçler ve alkışlar arasında okunmuştur. Hâsıl Hilal-i Ahmer veznesine teslim olunmuştur. Halk azim heyecan içinde sevinç gösterileri yapmaktadır.

⁹¹⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Eylül 1921, No:301.

⁹¹⁸ Derdli, 12 Eylül 1922, No:132.

Bu gün bütün kasaba bayraklarla donatılmıştır. Ahali namına hususi bir heyet bu gün mutasarrıf beyi ziyaret ederek tebriklerini arz etmişlerdir.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi İbrahim, Belediye Reisi Hasan Fehmi, Mutasarrıf İhsan”⁹¹⁹

Kozlu’dan Batı Anadolu’da Elde Edilen Başarıları Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Şanlı ordumuzun muzafferiyet haberinin müjdelenmesi haberine Kozlu ahalisi, şehri baştan ayağa bayraklarla süslemiş ve sabahlara kadar nümâyış ve şükrana devam etmişlerdir.”⁹²⁰

Zonguldak’tan Batı Anadolu Şehirlerinin Kurtuluşunu Tebrik Telgrafı

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan ve Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne 9 Eylül 1922

Türk’ün gözünde ve gönlünde feveran eden varlığınız sen zafer naralarının yüreklerimizde açtığı derin ve ebedi his ve minnetler içinde ufukları sardı. Üç yüz milyon Muhammed (S.A.V.) ümmeti isminizi ebediyen anacak ve altı bin yıllık Türk tarihi sizi iman gibi kalbinde taşıyacaktır. Millet yolunda ölenlerin ruhu şu dakikada başınızda elleri Allah’ına açık size ve kumanda ettiğiniz muzaffer Türk ordusuna dua ediyor. Kahraman başkumandan, ağlayan ana baba, sızlayan kadın kardeş, inleyen yetim bakes gözleri hep yaşlarını sildiler. İdare ettiğimiz ordumuz için şimdi hep birden secde-i niyazda kati kurtuluşumuzu Tanrı’dan diliyorlar. Siz İslam tarihinde Selahattin Eyyubi’nin devrinde ettiği kutsi vazifeden daha yüksek bir dini ve milli yükü harp ediyorsunuz. Bu sebeple size dinin ve milletin kurtarıcısı demekte asla tereddüt etmiyoruz. Siz tarihimizde Jan Dark’ın Fransız tarihinde işgal ettiği yerden daha yüksek bir mevkie eriştiniz. Çünkü yalnız bir milleti değil bir tevhit ehlini kurtarıyorsunuz. İşte biz verdiğiniz kurtuluş haberlerinin ruhumuzda doğurduğu duygularla Zonguldak Livası normal halkının payansız minnetlerini siz büyük kumandanlarına ve erkân, ümera ve zabıtana ve pek sevgili asker evlatlarımıza arz etmekle müftehiriz.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi İbrahim, Belediye Reisi Hasan Fehmi, Mutasarrıf İhsan.”⁹²¹

⁹¹⁹ Hâkimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1922.

⁹²⁰ Hâkimiyet-i Milliye, 5 Eylül 1922 No:603.

⁹²¹ Hâkimiyet-i Milliye, 10 Eylül 1922 No:608.

Zonguldak'tan 23 Nisan Bayramı'nı Tebrik Telgrafı

“Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine 24 Nisan 1923

Milletin hayat tarihinin feyz ve istiklal merhalesine ulaşmasının dördüncü yıldönümüne başlangıç olan 23 Nisan günü Zonguldak muhitini de her vatan köşesi gibi gönüllerden taşan neşe ve sürur ile doldu. Ocaklardan şevkle koşup gelen amele ve kasaba halkı ve mülki, askeri her sınıf memur hükümet dairesi önünde toplanarak memleketin istiklal ümidi olan irfan ordusu yavrularının umuma sevinç yaşları döktüren milli nişanları arasında pek parlak merasim ve tezahürat ile bu milli kurtuluş gününü andı. Milli emellerin gerçekleşme merkezi olan Büyük Millet Meclisi'nin yüce hatırasını aziz eyledi. Pek sevgili büyük kumandanımızın bir manevi hissi eseri olarak merasim esnasında ulaşan ve muazzaz vücutlarının o meserret kitlesi arasında bizzat hazır bulunmuş kadar sevinç hissi ve iftihar etmesine vesile olan telgrafları hazır bulunanlar arasında okunmuş ve herkesin kalp ve ruhunda ebedi minnetler, sınırsız şükranlar meydana getirmiştir. Zat-ı Samilerinin şu büyük iltifatlarından dolayı herkesin kalbinde hasıl olan minnet ve şükranın tarafınıza arz ve tebliğine acizleri delalet ederim. Daha yüce başarılarla ulaşmanızı temenni ederim.

Mutasarrıf Vekili Mahmut.”⁹²²

⁹²² C.A. A:VII-2-b, D:91, F:1-110.

SONUÇ

Tarih içinde Birinci TBMM'nin yerine getirdiği görevi çok ender müesseseler ifa etmiştir. TBMM açıldığı günden itibaren Anadolu'nun tam bağımsızlığı için mücadele etmiş, milletvekilleri cephelerde, köylerde, kasabalarda ve şehirlerde dolaşarak ordunun ve halkın yanında yer almışlardır. Anadolu halkı da meclisin, ordunun ve komutanlarının bu fedakârlıklarını görerek onlarla beraber hareket etmişler, maddi ve manevi yardımda bulunmuşlardır.

TBMM kendisine belirlediği tam bağımsızlık hedefine ulaşabilmek için Mustafa Kemal Paşa liderliğinde Anadolu halkını bütün propagandalara rağmen uyguladığı başarılı politikalarla yanına almayı başarmıştır. Gazeteler, beyannameler, nasihat heyetleri, müdafaa-i hukuk cemiyetlerinin çalışmaları TBMM ve Başkanı Mustafa Kemal Paşa tarafından çok iyi organize edilmiş, başarı bu planlama ve çalışma sayesinde elde edilebilmiştir.

Bu çalışmamızda yayınladığımız telgraflar, Anadolu insanının işgallerden kurtulmak için TBMM'nin ve ordusunun yanında, hiçbir ayırım gözetmeden, yer alarak fedakâr bir şekilde mücadele ettiğini ve bağımsız bir devletin nasıl vücuda getirildiğini açıkça göstermektedir.

Bugünkü bağımsız Türkiye Cumhuriyeti varlığını bu mücadelede hayatını ortaya koyan şehitlerine, gazilerine, askerlerine, komutanlarına ve cephede savaşa koşan milletvekillerine borçludur.

KAYNAKÇA

ARŞİVLER

- Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi (TİTE)
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi (BCA.)
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi (BOA)
- Cumhurbaşkanlığı Arşivi (C.A.)
- Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi İstiklal Harbi Tasnifi (ATASE)
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi (TBMM Arşivi).

GAZETELER

- Açıksöz
- Akşam
- Anadolu'da Ortodoksluk Sadası
- Babalık
- Bolu Gazetesi
- Derdli
- Gaye-i Milliye
- Hakimiyet-i Milliye
- İleri
- İrade-i Milliye
- Kastamonu
- Öğüd
- Renin
- Tercüman-ı Hakikat
- Yeni Şark
- Yeni Yozgad

KİTAPLAR, MAKALELER VE DİĞER KAYNAKLAR

- Abahoğlu, Yunus Nadi, Kurtuluş Savaşı Anıları, İstanbul, 1978.
- Adıvar, Halide Edip, Türkün Ateşle İmtihanı, İstanbul, 1987.
- Akşin, Sina, İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, I, İstanbul, 1990.
- Apak, Rahmi, İstiklâl Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu, Ankara, 1990.
- Arı İnan, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları, Ankara, 1984.
- Atatürk, Mustafa Kemal, Nutuk, cilt I-II, Ankara, 1988.
- Çağlar, Günay, Hüsrev Bey Heyet-i Nasihası, Ankara, 1998.
- Çapa, Mesut, “Milli Mücadele Döneminde Rize”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı: 39.
- Çeliker, Fahri, “Bitlis'in Kurtuluşu ve Mustafa Kemal Paşa” Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 8, Cilt: III, Mart 1987
- Çoker, Fahri, Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923), c.3, Ankara, 1995.
- Evcin, Erol, “Millî Mücadele Döneminde Bolu Livasında Düzenlenen Mitingler, İhtifâller ve Tezâhürât”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: XXVII Temmuz 2011 Sayı: 80, s.241-293
- Gamsız, Abdullah, Milli Mücadelede Yeni Yozgat Gazetesi, SAÜ. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2002.
- Günaydın, Ahmet Necip, Milli Mücadelede Sivas: 108 Gün, Sivas, 2010.
- Harp Tarihi Vesikaları Dergisi.
- Kansu, Mazhar Müfit, Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber, II, Ankara, 1988.
- Kırşehir İl Yıllığı, 1973.
- Milli Mücadelede Niğde, Editör: Mehmet Öncel Koç, Niğde 2009.
- Özel, Sabahattin, Milli Mücadelede Trabzon, Ankara, 1991.
- Sakal, Fahri, “Milli Mücadele'de Cumhuriyetin İlk Döneminde Propaganda ve Tanıtım Çalışmaları”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. XIX, Mart 2003.

- Sarıhan, Zeki, Kurtuluş Savaşı Günlüğü, c. 4, Ankara, 1995.
- Selvi, Haluk, “Sivas Kongresi” Maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi.
- Selvi, Haluk, İşgal ve Protesto: İzmir’in İşgali İle İlgili Protesto Telgrafları, İstanbul, 2007.
- Selvi, Haluk, Milli Mücadelede Erzurum, Ankara, 2000.
- Şehitlerimiz, V, Milli Savunma Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- Tunaya, Tarık Zafer, “TBMM. Hükümetinin Kuruluşu ve Siyasi Karakteri”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, c. XXIII, sayı:3-4.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: I, Cilt:1-26.
- Üçüncü, Uğur, Türk Kamuoyunda Büyük Taarruz, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar, 2010.
- Yılmaz, Faruk, Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde, Niğde 1998.

EKLER

EK-1



Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nde yayınlanan Adapazarılıların Sakarya Savaşı'nı Tebrik Telgrafı. 17 Eylül 1921.

EK-2

جبهه كريسنگ غليانی

پوزانلی باش قوماندانلق اوامری و قشیدن اول اكمال ایتدی

پوزانلی : ۱۰ (۱-۱) — اردونك تریید قوتیله تأمین طغری امریده
باش قوماندانلقدن ویران اوامر آطنه ولایتك مركز تكالیف ملیه قومیسییونی
طرفندن وقت مینندن اول و تمامیه انفاذ اولوشمدر .

دیوریک وداکارلق قرارلی اغاذه بیل
باشلادی

دیوریک : ۱۱ — (۱-۱) یونانلیلرک
انا بوددیزه ارتکاب ایتکده اولدقلری
وحشتلردن متأثر اولان و قرق بیسک
نقوسی تمیل ایدن صبی صیان ولسوانده
داخل اولدینی حالده بشون همشهرلریز
حکومت و بیلده دائرملری اوکنسده
طوبلاغشار ویکرمی اوج سنه اولدیکی
دایاغک آجیسی ارونمیش اولان نامرد
دشمنه لایق اولدینی درس تاویل
ویرمکده بولان قهرمان اردومزه سلام
واحراملارینک بلاغه قرار ویرمشلردر.
دشمنی طوبراقلریزدن آتقی ایچون هر

دولو فداکارلی اختیاره قرار و قسله
قرار ویرن خاقهز بوکوندن اعتباراً
قرارلی انفاذه تشبیت ایتمشدر .

مرمریسك حكومت قونای اوکنسك
قظاهرای

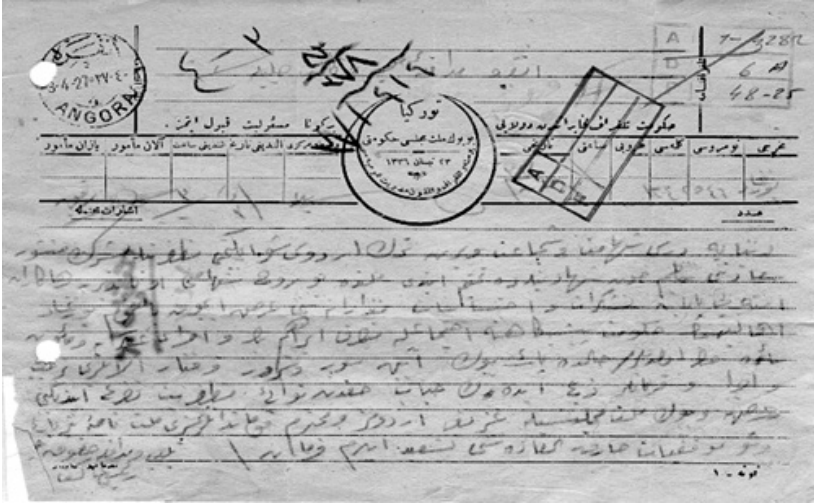
مرمریس : ۱۱ — (۱-۱) حكومت
میداننده طویلاناں بیكربجه خلق بالکیز
تورك سلاخنده نجلی ایده جك پر قدوت
وقابلیلله حرکت ایدن اردومزه عرض
سلام وشكرانه .

۲ — میثاق ملی داخلنده برصاح
عقدینه قدر ایجاب ایدرسه حیسانزیده
فدایه خصوصنده عهد و میثاقه .

۳ — طوبراقلریزدن دهك بردشمن

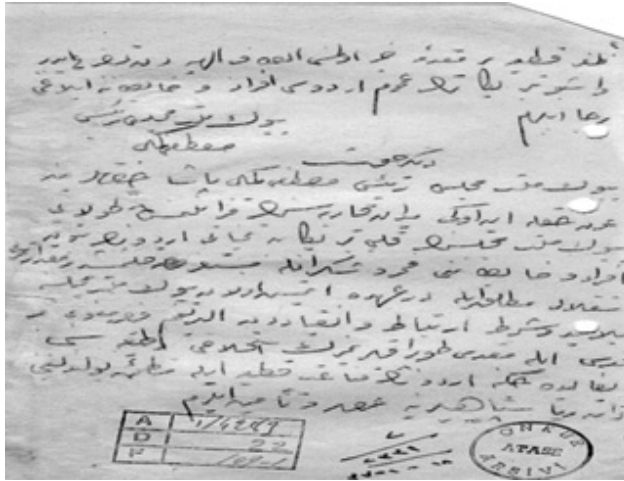
Açıksöz Gazetesi'nin 13 Eylül 1921 tarihli Sakarya Savaşı ile ilgili Haberi: Divriği, Marmaris Telgrafları "Cephe Gerisindeki Galeyân"

EK-3



Yozgat'tan Milli Müdafaa Vekâleti'ne Gönderilen II. İnönü Zaferini Tebrik Telgrafi
(ATASE. 567/126/az)

EK-4



Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'dan Gelen Tebriki Yayınlamasına Dair
ATASE 661/19/aa.

Bey pazarı'ndan TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya Tebrik Başarı Temennisi
Telgrafi: TBMM Arşivi Dosya:2, 25/24-25

ISBN: 978-605-2089-18-7

TBMM Basımevi - 2020